

Městská knihovna v Praze

Kde je zakopán pes

Pavel Kohout

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

43 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Městská knihovna v Praze

Kde je zakopán pes

Memoáromán

Pavel Kohout

Znění tohoto textu vychází z díla [Kde je zakopán pes](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Atlantis v Praze v roce 1990. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

§

Text díla (Pavel Kohout: Kde je zakopán pes), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uved'te autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 20. 11. 2020.

OBSAH

0	10
1	13
2	17
3	23
4	27
5	32
6	36
7	40
8	44
9	48
10	52
11	56
12	60
13	65
14	69
15	75
16	79
17	84
18	88
19	94
20	98
21	103
22	107
23	112
24	116
25	120
26	124
27	129
28	133
29	137

30.....	141
31.....	145
32.....	149
33.....	153
34.....	157
35.....	162
36.....	166
37.....	170
38.....	174
39.....	178
40.....	182
41.....	186
42.....	190
43.....	194
44.....	198
45.....	202
46.....	206
47.....	210
48.....	214
49.....	218
50.....	222
51.....	227
52.....	231
53.....	235
54.....	239
55.....	243
56.....	247
57.....	251
58.....	255
59.....	259
60.....	264
61.....	268

62.....	272
63.....	276
64.....	280
65.....	284
66.....	288
67.....	292
68.....	296
69.....	301
70.....	305
71.....	309
72.....	313
73.....	317
74.....	321
75.....	325
76.....	329
77.....	333
78.....	337
79.....	341
80.....	345
81.....	349
82.....	353
83.....	357
84.....	361
85.....	365
86.....	369
87.....	373
88.....	378
89.....	382
90.....	386
91.....	390
92.....	395
93.....	400

94.....	415
95.....	421
96.....	434
97.....	439
98.....	444
99.....	448
100.....	462
101.....	466
102.....	472
103.....	477
104.....	482
105.....	487
106.....	492
107.....	497
108.....	509
109.....	514
110.....	522
111.....	526
00.....	533

PŘIPSÁNO

prvním signatářům Charty 77,

*Waltru Jaeggimu,
bývalému švýcarskému velvyslanci
v Praze,
in memoriam*

a

paní Annemarii Reynolds.

*V přátelství s prvními
jsem tento příběh prožil,*

*přátelství druhého
mi pomáhalo přežít jej,*

*přátelství třetí
mi jej usnadnilo napsat.*

1984, Lago Maggiore

Pes je zakopán dvacet kroků jižně od dveří haly. V rozlehlé zahradě, která se na šikmé skále svažuje k údolní řece, vypadá vilka jako prostá nástavba potápějící se lodi. Mladý český architekt tu roku 1928 vyjádřil v lehkém betonu a ve skle svůj obdiv tehdy právě proslulé evropské škole Bauhaus. Byl to dobrý rok i pro mne: v nedaleké Praze jsem přišel na svět.

V drátěném plotě na hraně svahu trouchniví dřevěná branka. Strmá pěšina, podobná prchací cestě z hradu, vedla tu dříve ze zahrady k louce u řeky. Dole stačilo přejít polní cestu k prostorné převlékací kabině, kde se dalo i přespávat při ukolébavce blízkého jezu.

Idyla vzala za své při povodni víkendových chat, do nichž emigrovala většina obyvatelstva po pancéřovém srpnu 1968, a které se navíc staly měřítkem společenského postavení. Soused pod námi využil začátkem sedmdesátých let své nenadálé politické moci k prvnímu testu naší bezmoci: pěšinu jednoduše připlotil ke svému pozemku. Od té doby jsme museli chodit k řece zdlouhavou úvozovou cestou.

Nad zbytečnou brankou se pne hloh. Dlouhá léta stříhal nekonečný živý plot dvakrát ročně pan Kulhánek, rolník z nedalekého Xaverova, jehož obdivuhodný dopis o stavu přírody i národa uzavíral můj Deník kontrarevolucionáře. Narodil se se stoletím, stvořil tuto zahradu z divočiny pro prvního majitele a celá desetiletí ji udržoval: další vlastníci ho vděčně přejímali spolu s klíči. Nad bývalým průchodem nepřestával keře umně tvarovat v románský oblouk. V tom krásném mrtvém koutě vznikl pak hřbitov našich zvířat.

Bude-li tu v budoucnu kopat někdo nezasvěcený, zažije překvapení. Vedle kostřičky, v níž i student veteriny pozná skelet mladého

jezevčíka, narazí na urnu, jaké se používají v českých krematoriích. Jsou zásadně opatřeny čísly a přísně evidovány.

Tato je bez čísla. Ale v evidenci Pohřební služby Hlavního města Prahy musí existovat kopie originálu, který leží přede mnou. Pod číslem 010263 byla dne 23. 8. 78 vydána „úřední popelnice bez čísla“ jakému si doktoru L. Zimovi, bytem Zelenečská ul., Praha 9. Kdosi, nejspíš on, laskavě za ni zaplatil Kčs 14,-.

Správná otázka tedy nezní – kde je zakopán pes? –, nýbrž: kdo je zakopán dvacet kroků jižně od dveří haly letní vilky čp. 177 manželů Kohoutových v Sázavě nad Sázavou, zhruba padesát kilometrů jihovýchodně od Prahy, postavené tehdy mladým českým architektem Stráníkem podle zásad slavné školy Bauhaus v roce mého narození?

Příběh této vraždy – ano, byla to vražda! – patří k nejotřesnějším, jaké mi život předložil k uvěření. I tehdy, když jsem v něm musel účinkovat, se mi opakovaně zdálo, že se z něho o chvíli probudím. Jeho mechanismus se stále zřetelněji vymykal i kontrole těch, kdo jej časovali. Když dotikal k výbuchu, zemřel nevinný.

Čekal jsem s touto zprávou skoro sedm let, až opadnou mé zděšení a můj hněv, pocity normálního člověka ve mně. Až k psacímu stroji zasedne zpravodaj, vypravěč. Chci to všechno zapsat bez fantazie, opíraje se o přísně přesnou dokumentaci, kterou jsem tehdy pořizoval z hodiny na hodinu slovem, obrazem i zvukem.

Postaral jsem se, aby spolu s přípisy úřadů a soudů, které jsou samy o sobě zdrcujícím obrazem sedmdesátých let, došla za mnou v případě potřeby na kraj světa. Teď tu v domě na břehu velkého jezera, který mi k tomu účelu půjčila přítelkyně, pokrývá celou obrovskou halu.

Protože podrobná zpráva o všem, co se událo v červenci, srpnu a září 1978, kterou jsem na pokračování doporučeně odesílal prezidentu republiky, procházela rukama Státní bezpečnosti, mohlo každé nedoložené tvrzení vyvolat trestní stíhání podle celé řady ochotných paragrafu. Že k tomu nikdy nedošlo, rovná se ověření.

Většina aktérů si podrží pravé jméno. Protože se však mnozí ze zločinců maskovali falešným, mají na to tím větší právo všichni, které by ještě mohli zničit. Tak zbabělost jedněch a moje povinnost ochránit druhé pomáhá memoáru k románu.

Dodávám naléhavě, že tento krutý příběh nepatří k oněm, jimž se musí vyhýbat milovníci psů, jako to činí má žena, odkládajíc každou knihu a zhasínajíc obrazovku vždy, když se začne schylovat k psímu neštěstí. Jako náš společný život chce být i moje kniha psí slavností, a tedy jí i bude.

Za nízkou kamennou zdí se jako obrovské líné zvíře protahuje v parném letním odpoledni Lago Maggiore. Od jeviště té absurdní komitragédie mě dělí tři mohutné překážky: San Bernardino, Arlberg a kompjútr, který dbá, aby mi nikde nikdo ani omylem neudělil vstupní vízum domů.

Jak zpozdilé! Stačí přimhouřit oči, beztak oslněné stříbrem hladiny a bělobou papíru, přiložit bříska prstů na rozpálené klávesy starého psacího stroje, který mi před čtyřiačtyřiceti léty daroval můj otec, když mi, přeškolenému leváku, bránila v čitelném psaní křeč, a tessinská kulisa puká.

Vstupuji znovu na českou scénu příběhu a nalézám na ní každé slovo, každé gesto.

1

Sázava v úterý 11. 7. 78 – 10.00

Vteřiny před neštěstím ulpívají v paměti jako poslední obraz přetrženého filmu.

Dodnes vidím oči svých malých dcer, hašteřících se na zadním sedadle vozu Volha s o málo starším bratrem tak, že jsem se kvůli nim odvrátil od volantu, dvacet let vidím ty živé tváře, rozdychtělé dětským sporem, v němž už probleskují budoucí vášně, zatím co stín lokomotivy, křížící mou dráhu na nechráněném přejezdu, třesk drceného plechu, sykot tryskající vody i křik všech tří dětí, zázrakem nezraněných, si teď spíš vymýšlím, než připomínám.

Neštěstí, od něhož nás dělí už jen šedesát kroků, kolik měří písčová cesta od skupiny bříz před domem, pod nimiž právě skončila snídaneň, k poštovní schránce na brance vedle vrat, bude mít nejdřív podobu špatného vtipu, i duch, otužilý deseti lety tohoto shnilého režimu, se bude dlouho zdráhat, než si připustí jeho obludnou skutečnost, a křečovitě upínat k posledním vteřinám před ním jako k času nevinnosti.

Je deset dopoledne, všední úterý, a přece sem z ostrova doléhá zvuk křídlovky, většina maringotek opustila už včera zdupanou scénu svatoprokopské pouti, která v neděli s půlnoci vypustila svatou duši, táhnou teď po či proti proudu Sázavy za dalšími patrony středních Čech, pouze ty střelnice, houpačky a kolotoče je jednou za rok na dva krátké dny vysvobodí z politické klatby, kdosi ze světských se zpozdil, možná opil, možná zamiloval do některé z učnic sklárny nebo obchodního domu Zář a teď jí troubí poslední sbohem.

Jdeš vedle mne jako vždy, když se někdo z tvých lidí vydá k brance, nerozumím tvé duši ani řeči jako tvá paní, nepřisuzuji ti jako ona

schopnost myslet a cítit v souřadnicích lidí, ale připouštím ovšem, že máš svůj spolehlivý systém vnímání našeho společného světa, že po svém chápeš jeho otázky a po svém na ně i odpovídáš.

Umím si představit, že vykročí-li ona či zamířím-li já k brance, můžeš být velmi znepokojen, tam je i garáž, a každý náš pohyb k ní může znamenat významnou změnu, k lepšímu, ale i k horšímu, že pojedíš s námi kamsi, kde čekají onačejší pachy než v této krotké zahradě, nebo že tě – ó hrůzo! – zanecháme v péči jiných, aniž bychom ti dokázali sdělit, zda a kdy nás opět uvítáš.

Tak malé nebezpečí ti však dnes nehrozí a o velkém dosud nemáme tušení, proto jdu vedle tebe s čistým svědomím a s myslí, vyvětranou dobrým spánkem, nemyslím ještě na nic v tomto vláhém červencovém ránu, po obřadně pomalé snídani pod břízami, ze které dýchlo kouzlo lepších časů.

Ovšem, že je to iluze, lepší časy!, kde je jim konec?, letošní rok není než prodloužením minulého, kdy nás s tvou paní neodvolatelně degradovali z občanů na neobčany, jako se zrádným a zbabělým důstojníkům trhají epolety, tak nám strhli civilní odznaky občanství – občanský průkaz, řidičský průkaz, technické osvědčení aut, telefon, donášku pošty a nakonec i byt.

Tahle zahrada je vlastně naše vyhnanství, fešácké, ovšemže, myslí-li člověk na šílené pláně Sibíře, a hlavně dobrovolné, nabízeli nám i jiná východiska, jiný byt podle jejich volby, jinou vlast podle naší, toto jsme zvolili sami proto, že nebylo z jejich zvrhlého katalogu, a tak tu teď provizoríme už druhý rok a nemůžem si stěžovat, nemáme komu.

Letošek už nám nadělil, co mohl, aby si nezadal s devíti předloňsky, výslechy, pokuty, další zákazy prakticky všeho, co není výslovně povoleno, mně jako novinku i ránu do týla, naštěstí zatím jen pěstí, tvé a mé paní, zraněné už vloni, místo náplasti státní noční můru jménem Marcel Malkus, který ji stíhá pro těžké ublížení úřední osobě, ale to bylo dřív, zjara, teď už je týdný klid, naše tráva vykvetla, byla klopotně posečena i usušena a pak spálena, když si ji už nikdo

netroufl od nás vzít pro králíky, ale nešť, vlídné léto vrátilo naší paní dokonce chuť napéct poutové koláče, jako v míru.

V povaze člověka, který sám neútočí, ale se jen brání proti pokusům znásilnit jeho ducha, donutit ho zapřít poznanou pravdu, odložit důstojnost v šatně režimu výměnou za stejnokroj fízla nebo čepici šaška, v povaze zásadových, ale nemilitantních lidí je věřit, když už ne ve slušnost, tedy alespoň v rozum moci.

Věříme i my a tuto náhlou přestávku v pronásledování chápeme jako chytré gesto, konečně!, jako plod poznání, že právě olej jejich zupáckých akcí nejvíc rozdmýchává oheň našich obranných reakcí, jako jisté zmoudření aparátu, od něhož se spíš dalo čekat, že bude od jara obligátně šílet vstříc vrcholu léta: 21. srpna uplyne deset let od noci, kdy sem bratrsky vtrhlo šest set tisíc ozbrojenců na pozvání kohosi, kdo se dodnes nepřihlásil.

Logika jejich zteřelého myšlení i potřeba všech jejich sekretariátů a služeben ospravedlnit stále bobtnající a tím i nákladnější bdělost hrozila mnohem spíš, že zažijeme další odporné kolo nesmyslných buzerací, proti nimž bude nutno bránit se stále veřejněji, což je donutí zesílit tlak, což nás donutí zesílit odpor, což je donutí, což nás donutí...

Místo toho tedy – opravdu?, snad! – léto ve znamení této kadence tesknící křídlovky, tohoto hučení blízkého jezu, této vůně mastně lesklých meruněk na zdi garáže, tohoto bzučení much a vos, staročeské léto s bílým stolem pod břízami, na němž se bude jak na orloji střídát snídaně, psací stroj, oběd, psací stroj, svačina, psací stroj, večere...

... pětapadesát, šestapadesát, sedmapadesát, osmapadesát, devětapadesát, stop!, jsme u branky, a ty už víš, že garážní démoni jsou protentokrát zažehnáni, neboť ani nečekáš, zda ti milostivě otevřou, ale před mými zraky zpupně, přímo nestydatě prolézáš dřevěným plotem, který jsem před týdnem tak skvěle a neprodyšně vyspravit, prohnáný, všemi mastmi mazaný jezevčíku.

Vidím tě vztyčit plachty uší, odrazit se prutem ocasu a jedním plyným skokem přes příjezdovou cestu přistát mezi klasy, kterým ještě leccos chybí do míry, kdy jim zazvoní hrana kombajnů státního statku, slyším tvůj bojový ryk, připomínající fistuli ječícího dítěte, a představuji si, jak asi vypadá myší poplach, který jistě buší celým velkolánem až ke zdem sklárny; ať je vám osud milostivý, neznámé myši, i tobě, Edisone, zvaný Edo!

S tím mírem v srdci, falešným jako klid pole, ve kterém zuří bitva, otvírám schránku, dojemný zvyk z let, kdy nám ještě chodila pošta, leží v ní skutečně dopis!, podivný tím, že tam vůbec leží, ještě podivnější nezvyklým v Čechách tvarem, adresa psaná cizácky tlustým černým fixem, a já ještě netuším, že přišlo neštěstí.

Čechy 1961–1970

V této truchlohře jsi a zůstaneš představitelem titulní role, můj jezevčíku, ne z rozmaru autora, ale z vůle zlých bohů, kteří ti přisoudili klíčovou scénu. Příběh tak dlouhý a pohnutý, z jehož rozsekaných článků se jak hadi tvořily nové peripetie, měl ovšem řadu protagonistů. Mimo jiné i mne. Především ovšem ji.

Jmenovala se kdysi Jelena Mašíňová a šlo jí na dvacet. Poslala mi ji v mém Kristově létě šéfka a divadelní a filmové redakce Orbisu, když jsem potřeboval nadiktovat dlouhý dopis prezidentu Novotnému, který obsahoval zničující kritiku Československého svazu mládeže; byl jsem tehdy členem jeho předsednictva s jistým Janem Zelenkou a jistým Jiřím Pelikánem. Kdo mohl tušit, že za sedm let s pomocí cizích tanků vystřídá první druhého ve funkci ústředního ředitele televize a že druhý, jehož ty tanky připraví i o poslanecký mandát, bude za dalších deset let zvolen do Evropského parlamentu dvěma sty tisíci Italů?

Síla mi byla telefonicky ohlášena jako plod šťastného zkrřížení bystrosti s půvabem. Obletovanému autoru byla kuplířsky uvolněna na celý den. Dostavila se hubená dívka v šatech ostře zelené barvy, kterou jako jedinou bytostně nesnáším. Neunikly mi ovšem velmi krásné nohy i prsty. Bohužel, vyklepávala jimi svou netrpělivost na rám psacího stroje, kdykoli čekala, než najdu přesné slovo.

Dráždila mě i tím, že podle mého soudu mužný tón i obsah mého listu, který mě brzy stál mou vysokou funkci, neocenila ani letmým podivem. Vyplatil jsem tu rosníčku a poslal brčálový půvab už v poledne zpět. Do redakce došla až zas ráno. Svou bystrost potvrdila správným předpokladem, že ji neshodím.

V létě 1963 jsem ji znovu spatřil u své přítelkyně. Byla už redaktorkou. V džínách a s bubikopfm vypadala jako páže. Moje tehdy zbožňovaná E. měla zas jednou depresivní období, tentokrát jí z něho pomáhal módní psychiatr. Ještě míň než láska se mi dařilo psaní a bolesti mé těžce nemocné matky už kalily útěšný pocit, že ještě pořád nemusím být úplně dospělý, dokud ona stojí mezi mnou a smrtí. Cítil jsem se být trojnásob sám. Vzpomínka na diktát zaplašila však chuť nabídnout schůzku. Vzdal jsem za život z ostychu mnoho partií, než jsem je vůbec otevřel.

V noci jsem ji potkal v poetické vinárně Viola, obklopenou vrstevníky. Oslovila mě sama. Víc než obsahy, odpovídající našemu tehdejšímu nevztahu, podmaňoval si mě její jazyk. Větná skladba odporovala normám, ale byla oslavou schopnosti češtiny sdělovat nevyslovitelné. Bohatost jejího slovníku, hýřícího novotvary, povznášela barovou konverzaci na úroveň náročného jevištního dialogu.

Zeptal jsem se, proč nepíše. Odvětila, že raději vypráví, protože to pak po sobě nemusí číst. Namítl jsem, že psaní dává slovům řád. Namítla, že po žádném řádu netouží. Rediguje cizí díla, divil jsem se, nechce povýšit mezi tvůrce? Zeptala se, jsem-li ze svého psaní šťastný. Musel jsem odpovědět záporně. Proč tedy píšu, chtěla vědět. Je to vášeň, řekl jsem, taky ctižádost, ale především potřeba. Řekla, že o vášni má jiné představy, ctižádost nikdy neměla a její jedinou potřebou je radost.

Po zavírací hodině jí dva z přítomných postupně nabídli doprovod. Teprv, když mile odmítla, poznal jsem, že tu nepatří k nikomu. Přeskočil jsem svůj stín a pozval ji domů. Napoprvé tam zůstala jen tři dny. Má porozvodová garsoniéra měla pouze čtrnáct čtverečních metrů, zato jeden útulnější než druhý. Když odešla, bylo tam náhle útulno jako v tělocvičně.

Léto jsem prožil s ní. Splývá mi v jednu horkou polární noc s měnící se galaxií Prahy, jak jsme vystřídali všechny zelené stráně kolem ní. Na podzim se vrátila E., aby se u mne vyléčila z psychiatra. Chvilí

jsem vedl dva životy. Také cizí dívka – vykali jsme si stále – vedla druhý, se svým prvním a dosud jediným. Před Vánocemi odjela do lázní. V tom čase se skončilo trápení mé matky a začalo moje. Jediným pevným bodem se zdála být E. Oznámil jsem to cizí dívce mnohokrát přepsaným listem. Ani se neozvala.

Taková věčnost byla balzámem na mou duši, znavovanou už zase dramatickými scénami. Hrálo mě, že to skončilo bez obvyklých šrámů na duši i na těle. Časem jsem se však začal zlobit. Jak to mohla odepsat tak beze všeho? Nestál jsem jí za jediné slovo? Anebo snad tolik trpí? Musel jsem to zjistit. Koncem jara jsem ji zavolal, a překročiv svůj stín, pozval ji k sobě.

Přišla, trpět se nezdála, byla přirozeně přátelská jako tehdy ve Viole. Čekal jsem, až o nás začne sama. Místo toho mi pověděla, jak ji při psaní mého dopisu prezidentovi vyděsila má naivita, s níž jsem doufal pohnout tak bezedným bahnem. Přesvědčoval jsem ji o naší historické šanci reformovat socialismus, podobně jako předkové zreformovali církve. Vzduchovala příklady, co všechno přitom předci rozmlátili. Na Karlově náměstí už zpívali ptáci a skřípěly tramvaje. Loňské sblížení se jevilo jako dokonalý omyl.

Když šla ráno přímo do redakce, našla před mými podkrovními dveřmi svého milého, který ji večer tajně sledoval a strávil tu taky celou noc. Na nejnižším schodu se s ním rozešla navždy. Já zatím nahoře usedal k papíru, abych mnohokrát přepsaným dopisem vypověděl svou pětiletou poddanost E.

V knize Z deníku kontrarevolucionáře, onom putování třiaadvaceti lety od tanku k tanku, jsem dal svým osudovým láskám písmena od počátku abecedy, nikoli, aby byly redukovány na ně, ale aby naopak vynikla jejich jedinečnost v jednotlivých dějstvích mého života. Ta štíhlá – dodnes – dívka byla v mém životě tehdy pátý rok a dostala kupodivu od počátku písmeno Z. Ať to byl výraz přechodné únavy a skepse, ať si ještě dlouho trval náš boj o svobodu bez druhého, zůstala nakonec Zet a bude jí i zde.

Od ní jsem dostal v půli šedesátých let tvého předchůdce. Vylezl zpod vánočního stromu s mašlí a vizitkou: Adam z Černého mlýna. Že mi utkvěl tak málo, je důsledek našich dlouho oddělených příbytků i dlouhých společných pracovních výjezdů do tehdy otevřeného světa, kdy jsme ho nechávali u hodné pečovatelky, matky mé bývalé E., tak často, až už jsme neměli srdce vyrvat ho její lásce. Ale nač ty výmluvy: nebyli jsme prostě ještě zralí na vás jezevčíky.

Se Zet jsem vedl i rozhodující spory svého života o Bohu, o císaři i o lidech. Obrousily nás oba. Můj sen o reformě socialismu se o čtvrt století předběhl, jejím pochybám dal krvavě zapravdu srpen 1968. Když však o Dušičkách 1969 spadla klec, vrátila se do ní bez váhání se mnou a její stupňující se účast na zápase stejně nerovném jako nezbytném ji nakonec vydala ohrožení, nesoucímu jméno Marcel Malkus.

Náš volný pád, vzdor ustavičnému zrychlování, trval nicméně deset let. I absolutní moci, opřené o bodáky velmoci, trvá pěknou chvíli, než se prohryže do celého organismu státu a společnosti. Pražské jaro netrvalo od krokusů ke švestkám roku 1968, ale skoro třináct let, od památné noci, kdy na tajném zasedání XX. sjezdu sovětských komunistů Nikita Chruščov otevřel láhev, ze které vyrazil džin. Už je zas v ní. Mačkají se tam s duchem Helsinek.

Úder do zad, zasazený spojenci v zájmu nikoli ohroženého socialismu, nýbrž ohrožených stalinistů, ochromil milióny lidí, kteří právě v naději na lepší budoucnost účtovali s horší minulostí, často svou osobní. Národ, který se upřímně pokusil stát se mravnějším, nelze znemravnit za den, za měsíc, ba ani za rok.

Proto jsem mohl ještě patnáct měsíců po vpádu putovat Evropou. Jedna z opor pražského jara, která pak podržela i dru Husákovi, využívala dokonce mých divadelních cest k tajné písemné i zvukové korespondenci s profesorem Otou Šikem. Zaručovala pokračování ekonomické reformy, vrátí-li se. Nevím dodnes, zda to byl vzdušný zámek, nebo past. Opačně bylo ovšem cílem té děravé hranice dostat

co nejvíc populárních tribunů do emigrace samospádem. Až když režimu došlo, že valem zůstávají, zatímco exodus odplavuje odborníky, upali ji přes noc.

V předvečer Dušiček 1969 jsem měl letět do Finska, kde právě vycházel můj Deník. Když jsem před naším starobyklým domem pod velkým, ručně tepaným S, upomínajícím na minulé slavné majitele, nastupoval do objednaného taxi, hnali se ke mně z oné strany Hradčanského náměstí, kde sídlí v Toskánském paláci nejvyšší pasový úřad, dva divoce gestikulující pánové. Okamžik jsem se domníval, že by se chtěli svézt do města, a hodlal jim vysvětlit, že mířím na opačnou stranu. Oni však pravili tak zdvořile, jak dovozovala jejich bezdechost – Byl byste tak laskav a svěřil nám do úschovy svůj cestovní pas? On byl totiž pozatímně zneplatněn...!

I přesto bylo ještě v únoru 1970 možné, že nabídku nového režimu pokračovat v spolkové činnosti i v držení rohu hojnosti – Literárního fondu – za pouhé prohlášení loajality a ovšem schválení bratrské pomoci zamítla plenární schůze českých spisovatelů za předsednictví Jaroslava Seiferta v tajných volbách skoro jednomyslně. Rozpuštěný Svaz museli znovu založit grafomani s několika truchlivými básníky, jejichž stud nestačil už čelit strachu či pokušení.

A ještě v červenci 1970 bylo dokonce možné vést soudní proces proti hlavě dogmatiků v parlamentu Vilému Novému, který mě s třemi dalšími muži uměle zmraženého Jara obvinil, že jsme namluvili studentu Janu Palachovi existenci studeného plamene, a zavinili tak jeho sebeupálení. Vyšší orgány justice nemohly ještě uložit oheň k ledu, ale už vyslaly poslušnou soudkyni, která žalobu zamítla, když od ní a od svých přátel – zřejmě po předchozí masáži – neslavně utekl jeden ze žalobců, slavný olympijský běžec Emil Zátopek. Před nedávnem ještě radikální reformista, vrátil se přímo hystericky do lůna matky-strany a poprosil obžalovaného udavače o prominutí. Když už mu to neběhalo, chtěl s nimi alespoň plavat.

Ale nejpозději 21. dubna už byla každému, kdo se nehodlal podat, jasná i cena, daň z luxusu, jež bude uvalena na každý pokus žít v pravdě. Toho večera vysílala Zelenkova televize ponurou premiéru. Pořad Svědectví od Seiny, údajně zaslaný z Francie morálnější částí československé emigrace, „zhnusené rejdy a čachry smutných hrdinů pražského jara“ – jen tahle konstrukce byla fanfárou všech příštích nestydatostí bez hranic –, přinesl tajně nahrané a ovšem zmanipulované odposlechy rozhovorů profesora Václava Černého se spisovatelem Janem Procházkou.

Druhý z nich, geniální scénárista, jehož nejlepší film Ucho byl právě zakázán, pokusil se čelit masové lži způsobem hodným Quichota. Dny a noci opisoval svůj protest, který posílal příbuzným, přátelům, kolegům, hercům, vrchním svých restaurací, prodavačům, trafikantu, krejčímu, zubaři, a pak už i desítkám neznámých lidí.

Jednačtyřicetiletý chlap jako hora, sedlák původem i povahou, nasadil pro svou čest doslova celou svou bytost. Ještě v dubnu zdráv, byl v létě operován poprvé, na podzim podruhé a potřetí, v zimě počtvrté.

Začala zatýkání. Styk s vězni povolován jen manželkám. Vzdor nechuti k tomu aktu jsme se rozhodli pro sňatek. Za co člověk nevděčí zvrhlé moci!? A když se rýsovalo, že zůstane pouze při mých dětech z předchozího svazku, usnesli jsme se, že my dva si spolu pořídíme psa.

3

Sázava v úterý 11. 7. 78 – 10.01

Anonym, anonym, ovšemže anonym!, i dopisy mají tváře, tomuto zasadila černá tlustá fixka rabiátský šrám, propůjčila mu padnoucí vzezření námeždného ranaře, anonymní dopisy jsou v totalitním systému svéráznou součástí úřední korespondence, v níž stát hovoří s adresátem od plic, řečí, jaké s ohledem na choulostivější vrstvy obyvatelstva a úzkoprsou světovou veřejnost nemůže užívat otevřeně.

V lednu 1977, v kampani proti Chartě 77, jsem dostal ve dvou dnech naráz veletucet takových dopisů bez jména, lišících se jen druhem slibované smrti, někteří rozhořčení pracující, jak se zhusta podepisovali, psali desítky textů na stejném stroji či je zas házeli ve stejnou dobu do stejné schránky, vnucoval se mi obraz školní třídy, kde strážci zákona píšou slohový úkol na téma, jak všelijak lze zakroutit kohoutovi krk.

Tento dopis k nim na první pohled patří, liší se jen svým cizokrajným vzhledem, epilog včerejška, anebo prolog zítřka?, zapomenu tě v myší válce, udatný jezevčíku, a nesu jej těch šedesát kroků po skřípavém písku ke stolu pod břízami ve dvou prstech, víc než štítivost asi účinkuje škola detektivek, i když je dávno nečtu: žádný zbytečný otisk!

V kuchyni cinká voda o nádobí, příbory zvoní o dřez, na nedalekém přejezdu divoce píská skoro přesný motorák, jak se zdá přerušovat všechny ostatní zvuky na planetě, už jen on nás dělí od všech surových dějů, ostrý a dlouhý jako nůž, který na stole stále ještě drží ranní vartu s bochníkem mého vlastního chleba, jak mě ho tu naučila v nouzi péct láska k fenyklu i k neohlášeným kamarádům, řez otvírá útroby obálky a pak už neslyším nic.

„Příteli,“ lomozí velké tiskací litery dětské tiskárničky, „plujeme na jedné lodi s tím rozdílem, že nemáme prostředky na financování činnosti. My chceme pracovat, slož proto částku Kčs 500.000,- v náš prospěch, v budoucnu se ti vše vrátí zpět a uslyšíš o nás. Neučiniš-li tak, budeme nuceni přistoupit k radikálnějšímu dopadu na Tebe a rodinné příslušníky.

Ve vlastním zájmu Tě varujeme, pro případ, že nás prozradíš Bezpečnosti nebo jinde, počítej s tvrdou odplatou. V tomto případě to budeme považovat za Tvoji zradu. Dne 12. 7. 1978 ve 20.00 hodin na dálnici směr Benešov u označeného kilometrovníku 8 km si vyzvedni další pokyny – modrá krabička – Nivea krém.“

Sedím a hledím, z vilky vychází Zet jako egyptská princezna, oděna jen kuchyňskou zástěrou, temně hnědá proti bílé omítce, i teď mimoděk žasnu nad tím šťastným darem těla, který neměnně trvá bez kliků, diet, saun i kůr, a už předem slyším její věčnou otázku.

– Kde je Eda?

Nevím vlastně dodnes, je-li krásná, zaujalo mě tolik jejích rysů, pro mě důležitějších, že jsem se za patnáct let nedostal k povšechnostem, předním z nich zůstala její nezkalená schopnost radosti ze života, teď je letní sen s konečnou platností dosněn, po týdnech mi zas jako kramle do kolejnice tluče do mozku jméno Marcel Malkus, který se chystá tu radost zničit, ach!, a ten dopis?

– Přečti si tohle. Ne, nedotýkej se toho, čti!

Zet čte, až dočte. Pak se zeptá věčně.

– Nehlásil onehdá někdo z Moskvy, že ho vydírají?

– Správně. Sacharov.

– Kolikpak že to po něm chtěli?

– Pět set tisíc rublů.

– Že ty naše nenapadne aspoň jiná číslice!

– Buď ráda. Kdyby mysleli, přišli by na kurzovní rozdíl a napařili nám pět miliónů.

– A není to jedno? Oni přece vědí skoro přesně, kolik máme. Že chtějí, co nemůžem nikdy sehnat, je zase jenom jejich kozí nápad!

Proč ani stín pochybnosti nepadne na naši jistotu, že to psali oni?, jsme už tak zakousnuti do svého vzdoru, tak zaslepeni pohrdáním, že za každým svinstvem vidíme už jen je, jsme znovu otroky svých emocí?, ne!, praví rozum, i navzdory vzdoru vůči vzdoru jsou to vždycky znovu oni, už sama představa, že v této profízlované zemi, kde si před fízlem není jist ani fízl, volně rejdí gang politických teroristů, je prostě utopická.

Předčí ji jenom představa, že by si obyčejní vyděrači, pokud přímo netrpí duševní poruchou, zvolili oběť, která, označována denně za nepřítele státu, pohybuje se po léta v silovém poli policie, a jejíž příjmy jsou směšné ve srovnání s hvězdami režimu.

Vyděrač s minimálním smyslem pro realitu by si v Československu nevybral mne, ale třeba Karla Gotta, vyděrač ještě inteligentnější by si tu nevybral nikoho, protože by ho sousedi udali, jen co by utratil prvních deset tisíc, v Československu zbohatne šikovný člověk nejsnáze drobným, ale soustavným rozkrádáním národního majetku.

Co má tedy znamenat tahle nová hra?, kozí nápad?, obvyklé rčení Zet tentokrát nesedí, obálka, tiskárnička, osmý kilometr, Nivea, na ně nezvykle mnoho umu i píle!, blbý vtip?, ach, kéž by vtipkovali, i špatně!, obavy budí jejich naprostý nedostatek humoru.

– Kde je Eda? ptá se Zet znovu a jde tě přivolat, spoléhajíc na své zvláštní fluidum, které působí hlavně na jezevčíky a na mne, dopis pro ni přestal existovat, jí docela stačí pavouk Malkus, co kolem ní spřádá paragrafovou síť, ale mně nejde z hlavy, sedím pod břízami, už nevím, co jsem chtěl dnes psát, snažím se uhodnout jejich záměr úporně a pošetile jako šachista, který chce pochopit soupeře už z otvíracího tahu.

Tvůj štěkot!, neohlášená návštěva před branami, kvůli cizáku by ses lovu nevzdal, tak tedy přítel!, kdo?, skřípot vrat, mužský hlas, zajímá mě, čím se Zet přioděje, ratolestí?, zatížím dopis nožem

a jdu tam, Zet pouze vtipně posunula zástěru o patro výš a hned je z ní minišat, a bludný Holanďan Charty i její kurýr, herec Pavel Landovský, jenž pro jistotu nechal vůz na staré, slepé cestě a došel k nám zadem přes trať, hřímá své upřímné rozčarování.

– Kvůli tomu pitomému Edovi nikdy neuvidím tvý prsa!

Jsou lidé, kteří mluví slušně a neslušně činí, Landovský patří k jejich protinožcům, jeho hrubosti zní teple a jsou vlastně důkazem přízně, kdo se urazí, je si na vině sám.

– K čemu ti, ptám se ho, – příteli, pohled pro tebe tak všední?

– Chybí mi do sbírky. Jinak je skoro komplet.

– Nevíš, že kořením života je sen?

– Nasnil jsem se v base do foroty, teď chci do foroty žít! No tak mi dejte aspoň kafe!

Jsme u stolu, zvedá z trávy dopis, který tam mezitím odvál vítr, diví se, když mu příkře velím, aby se jej už nedotýkal, pak čte a ptá se.

– Co s tím uděláte?

– Nic, pravíme se Zet jednohlasně.

– Aha. Tak na to oni zřejmě čekaj. Odkrouhnou vás a vyslovějí politování, že jste to nehlásili policajtům!

Čechy, zima 1970–71

Vzali jsme se na Silvestra 1970 v Karlových Varech. Zet objednala svatbu na své dívčí jméno. Těsně předtím přišlo z Prahy udání, kdo je šťastný ženich a že mu nejspíš přijedou svědčit Dubček a Smrkovský. Ve městě právě duněla normalizace à la doktor Husák. Podle místních propagandistů sem v roce 1968 zavlekli mor kontrarevoluce tři části hosté Karlových Varů: spisovatel Procházka, žurnalista Kyncl a ovšem Kohout.

Povolení k svatbě bylo už uděleno. Učiněna tedy alespoň přísná opatření, která z tehdy ještě netěsného aparátu pronikla k našim uším. Den a noc byli oba ďábelští svědkové ve vánici očekávání na všech přístupech k Varům, aby alespoň jim znemožněn vstup do polepšujícího se města. Dopadlo to jako u Haška, když se v hospodě Na Zavadilce hádali, jak nejlépe vyhodit kloboučníka Vašáka, až zase přijde dělat na tancovačku neplechu.

– A víte, co nám ten lump udělal?, končí Švejkl, – nepřišel!

Hledaní neměli ovšem o našem soukromém štěstí nejmenší tušení. Na našich svatebních fotografiích se zato černají na sněhu zahrady před obřadní síní neznámí fotografové. Tajných bylo víc než sva-tebčanů, těch pak sedm i s námi dvěma, z toho čtyři herci. Skvělou komediantku Jiřinu Bohdalovou, která svědčila Zet, si za pár dnů pozval ředitel televize Jan Zelenka, můj nedávný ještě přítel, a dal jí vybrat mezi přítelkou a obrazovkou. Vrátila se opuchlá pláčem, její muž Radoslav Brzobohatý vztekle rozléval slivovici. Zalykali se pokořením, připomínali nám, že i oni složili slib solidarity a zůstanou mu věrni, aby zůstali i sami sobě. On přišel, věren úlohám filmových chlapáků, v nichž se tak přesvědčivě rval o pouhou čest, za měsíc sám,

aby nám jako první zdrceně vysvětlil i za ni, proč musíme „dočasně ubrzdit vztahy“. Po zákazu Procházka filmu Ucho, v němž ona poprvé a hned geniálně sehrála velký tragický part, jí to znásilnění vrátilo plytkostí estrád.

Ten smutný případ byl už vizitkou doby. Rozpad komunity ovládané před nedávnem stejným přesvědčením není český vynález. Dějiny jsou defilé tragických letů, při nichž střemhlav stoupajícím národům dojde náhle tažná síla anebo jsou sestřeleny a padají: morálka na palubě zůstává rubášem silných povah, zatímco ostatní bojují o padáky stylem prašť-koho-můžeš.

Od pondělí 1. února zakázal Literární fond obsluhovat v Klubu spisovatelů osoby bez legitimace. Možnost koupit si domácí a levný oběd v příjemném prostředí, kam mnozí chodili už desítky let, měla se stát první bizarní selekcí, jejíž oběti nemusely do plynu, ale nejvýš přes ulici do rovněž oblíbené Klášterní restaurace. Byla to však chuťová zkouška reálně socialistického apartheidu.

Ovšemže jsem hned v pondělí do klubu šel. Na schodech jsem chvíli zhluboka dýchal, aby můj vstup neztrapnila nervozita. Vrchní Jeníček se mi rozpačitě omluvil, že mě nesmí obsloužit. Vybalil jsem z brašny vlastní buřt s chlebem, krájel jej kapesním nožem na papíru a snažil se normálně polykat. Jídlo se začala plnit. Kolegové, kteří si už vzorným chováním zajistili klubový průkaz, mě s úlekem zdravili. Nebyl snad jediný, kdo předloni nepodepsal ten slavný slib solidarity. Tehdy mysleli ještě na přízrak trestu smrti. Ted', kdy šlo jen o hrachovou polévku, míjeli rozpačitě můj stůl, usedali k sobě a začali intenzivně rozmlouvat, jako by je jídlo obtěžovalo. Zůstal jsem sám.

Opakoval jsem ten výstup ještě několikrát, dokud jsem nedokázal, že se mi nezrychlil tep a netlouklo srdce. Lidé, kteří mě nazývají šoumenem, netuší, že řetěz dětských nemocí mě, navíc jedináčka, vybavil plachostí, kterou musím dodnes překonávat vůlí. Nemohl jsem se stát hercem, protože jsem ještě ve dvaceti při každém veřejném výstupu zčervenal. Ty pošetilé obědy mě asi zachránily před syndromem ži-

dovské hvězdy. Zvykl jsem si neuhýbat nestoudnosti, ale s převahou jí čelit. Taky gurmáni si zvykli. S ustupujícím svědomím se jim vracela chuť k jídlu. Nad slavnou klubovou koprovkou si šeptali, jak ztrácím úroveň.

V sobotu 20. února jsem se tam chystal zas – cvičit se v sebeovládání. Ale těsně před polednem zavolala z nemocnice na Bulovce Lenka Procházková. Když jsme tam se Zet dojeli, směli jsme Jana naposled spatřit. V pokoji, kde mi ještě před týdnem po páté operaci vyprávěl svůj nový příběh, ležel místo obra bílý uzlík rozřezaného masa. Od vysílání pořadu, kdy byl ještě zdrav, neuplynulo tři sta dnů. Televizní mord poskytl zcela absurdně kýženou záminku prvním malomyslným intelektuálům, kteří se chtěli přizpůsobit novým poměrům. Hlasitě projevovali svůj odpor k – odposlouchaným. Vypovídali jim příslibemou solidaritu s vysoce morálním zdůvodněním, že se nemůže vztahovat na lidi, kteří mluví v soukromí pohrdavě a vulgárně o jiných.

Měl jsem k mrtvému zvláštní vztah. Když kdysi kritika roznesla jeho prvotinu, napsal jsem své jediné literární proroctví, že z toho neznámého svazáckého funkcionáře vyrostе velký autor. Přesto jsme se v lepších časech nikdy nespřátelili. Spojilo nás teprve, jak podobně jsme reagovali na horší. Jako já odmítl aranžmá i emigraci. – Patříme k průseru!, byla jeho věta.

Po létech jsem s ním začal chodit na Slávii. Byl jsem v ranném mládí jejím žákem, on jí ještě předloni koupil křídlo. Nový výbor mu už zrušil čestné lístky, ale tribuna dosud smekala před tribunem mrtvého Jara. – Odsoudili nás ke statečnosti, řekl se smíchem, – aby se mohli sami zkurvit! Krom svých žen, měl jich s matkou i ženou doma pět, lidi moc v lásce neměl, generace sedláků v něm věřily po selhání strany už zas jen Bohu a sobě. Mě snad měl opravdu rád až v posledních týdnech, že přede mnou mohl bez přetvářky trpět. Blízkost smrti jsme mu všichni svorně zatajili.

Na pět žen, vychovaných v přísném i láskyplném moravském patriarchátu, se zřítíl svět. S kameramanem Stanislavem, dalším pří-

telem rodiny, jsme se ujali přípravy pohřbu. Tváří v tvář smrti ustává obvykle štěbot pavlačí i úřední zášť. Jan byl však první mrtvý pražského jara a režim chápal tu smrt jako provokaci. Na známých pražských hřbitovech nebyl náhle volný hrob. Na předměstském hřbitůvku byl pak přidělen tak pozdě, aby parte nedošla včas. Všechny noviny odmítly otisknout oznámení. V bytě rodiny poprvé přestal fungovat telefon.

Den před pohřbem ležel na košířských polích sněhový poprašek. Krystalky odrážely studené slunce jak flitry. Když jsme se Stanislavem došli k hrobu, abychom promysleli průběh zítřejšího obřadu, vyhazoval hrobník z čerstvé jámy lebku jako v Hamletovi. Okolo stáli však čtyři kapitáni policie.

Představili jsme se a vyslovili domněnku, že se tu setkáváme v téže věci. Přímo hystericky to odmítli. Upozornili jsme je přesto, že hřbitov je spojen s městem jen úzkou polní cestou, kde může zítra dojít k dopravnímu kolapsu, nebude-li provoz řízen. Ohradili se, že to není jejich věc. Pak jednomu povolily nervy.

– Kdybych umřel já, nepáchne sem noha! Pan Procházka musí mít i po smrti extravuřty!

Ráno ovšem asistence byla. Zato se nedostavil mladý herec Hanzlík, kterému Jan Procházka napsal jeho nejlepší filmové role. Měl číst nad hrobem z Janovy knížky pro děti. Můj bývalý režisér z Vinohradského divadla Dudek ho zamkl u sebe doma. Toho rána si pojistili všechny své budoucí televizní seriály, české Dallysy a Denvery. Nesoudím to. Podobné směnky se platí vlastní nesmrtelnou duší, za kterou není rezerva. Na tom hřbitůvku ležela první velká křižovatka, kde se rozcházely osudy.

Procházkův pohřeb byl důstojný. Tichý a patetický. Když jsem se s Janem loučil, viděl jsem z kopečku hlíny snad všechny, kteří valili Sisyfův balvan reformy téhle země skoro třináct let, než je i s ním svrhli zpět do propasti. Dubček poslal dopis. Chyběl jen doktor Husák, který za sebe poslal ty policajty.

Stál tu také těžce nemocný Josef Smrkovský, jehož urna bude nalezena na záchodku vlaku, Jan Patočka, jemuž budou rvát na pohřbu

motocykly, a František Kriegl, kterého spálí už bez obřadu. Tady byli účastníci ještě jen filmováni amatérskými kamerami, pracně maskovanými na stromech. V příštích dnech vyslovena mnohým vážná varování. Pro jedny tím čas odporu skončil, pro druhé začal.

Bylo nám se Zet smutno. Čím dál víc jsme toužili po psu.

5

Sázava v úterý 11. 7. 78 – 17.00

– Já se nevzdám!, řičí Makbeth, – abych se před Malkolmem plazil v prachu a štvát se nechal proklínáním lůzy. I když Birnamský les ztekl...

– Birnamský les ač ztekl!, opravuji ho dnes asi po sté.

– To je snad to samý!

– Rozkopáváš blankvers.

– Dyt' si to taky zaslouží!, vzteká se Makbeth, ale poslechne, jak dlouho ještě?, naštěstí jsme skoro u konce,– Birnamský les ač ztekl Dunsinan, ač ty tu stojíš, nezrozen z ženy...

– Nenarozen!

– Co??

– Nenarozen z ženy.

– A co říkám já??

– Nezrozen.

– A jakej je v tom rozdíl??

– Celá slabika.

– Já se z toho poseru, hrát v pohádce a eště při tom počítat slabiky! Jak je to dál...?

– Já zkouším poslední...

– Já zas naposled!

– To je text: Já zkouším poslední!

– Jo tak... Já zkouším poslední: Bitevní štít já vrhám před sebe a k zlosti zlost, a proklet bud', kdo první zvolá: Dóóóóst!!

Landovský to zařve z houpačky, že slovo přeletí i spodní louku a řeku, odráží se od zalesněného kopce a vrací k nám, má opravdu dost, a já dvojnásob, abych ho udržel u projektu, kterému v hloubi

duše nevěří, v jednom z mých nočních vnuknutí, s nimiž se občas probouzím ve tmě a chráním se usnout, abych je nezapomněl, protože už vím, že dávají mému životu nový směr i smysl, dozrála představa, jak hrát divadlo doma.

Co je v jiných regionech světa studentský happening nebo poslední křečovitý pokus nenápaditých prosadit se pomocí vousaté originality, měl být v našem případě životodárný návrat zakázaného autora a zakázaných herců do ztraceného ráje, příkladem nám šlo obrozenecké muzikantství, které se v německém obklíčení muselo před sto třiceti lety spokojit s obytným salónem, a přece z něho dobylo svět, když si v něm poradil Smetana, proč ne my?

První krok učinila Vlasta Chramostová, jediná ze známých českých hereček, která odmítla střídat názory jako role, když nad ní po její Matce Kuráži v roce 1973 definitivně zlomili hůl, nešla si s prosíkem o úlohy v režimních slátaninách, přidělované jako odpustky za pokání, ale začala žít z prodeje stolních lamp, které kouzlila s mužem Stanislavem z odpadu sklárny u své podhorské chalupy.

Nastudovala přitom pásmo podle polské novely, v níž herec přežije nekonečný apel v koncentráku tím, že si v duchu přehrává milované role, Vlasta je přehrávala nahlas v bytě nad Muzeem svým přátelům, role z dob své slávy i ty, co jí ukradli, ale i takové, které by vždy zůstaly jen touhou, nezapomenu, jak v tom svém domácím snu o divadle hrála Cyrana, skoro na všech pražských scénách mlátili ten večer prázdnou slámu, jen jí šlo o život.

Před čtvrt stoletím pomohla na svět mé prvotině, bývala znovu a znovu porodní sestrou mých her, ale teď, v tom mém snu o divadle, šlo o víc, šlo o všechno, šlo o to, dobýt s ní, a ovšemže s Landovským, který sdílel její osud, i v polních podmínkách psanců nejvyšší pik divadla, zvaný Shakespeare.

Divadlo je můj osud, a jak jsem v něm rozum bral, odhazovalo jako při milostném aktu kulisy, kostýmy, paruky, šminky, odhalovalo mi své tajemství, svou duši, svou podstatu, kterou nenahradí bom-

bast, která však sama nahradí všecko, co právě chybí, je-li poznána a je-li užita, dvě síly, které byly i na počátku všeho: slovo a fantazie.

Hra, kterou jsme hledali, aby v ní nejen dominovaly mužská a ženská velerole, ale aby nás provedla labyrintem z kloubů vymknuté šílící doby ke katarzi, povznášející sklíčené duše, mávala na nás sama: Makbeth; vždy nadšená Vlasta byla ihned pro, vždy podezíravý Landovský se dal kupodivu lapit, představa, že bude po létech zase hrát, a třeba jen ve čtyřech stěnách bytů, měla sílu polnice, nutící vstát i chromého vojenského koně.

Pořídil jsem verzi, v níž jsem se snažil neškrtnout nic z živého organismu hry a dosáhnout přesto maximální miniaturizace, i ta si žádala kvinteta, ale už ani třetí herec nebyl, který by si troufl s námi, získal jsem jen Vlastimila Třešňáka, muzikanta, zpěváka, spisovatele a malíře, rovněž zbaveného práv a publika, jehož polyfonní osobnost mě zaujala o posledním Silvestru u Havlů, v nouzi jsem přesvědčil i svou mladší dceru Terezu, která v jednom ze svých vzplání horovala pro divadlo a byla rozhodně vysoce muzikální, – a když i pak stále chybělo jedno tělo, aby to mohlo fungovat, přisadil jsem vlastní; ta nerovná pětka svědčila o stupni našeho obklíčení.

Před dvěma měsíci začalo to dobrodružství, tady pod břízami, kde právě hrozí skončit v houpačce, kam za ním bez přestání vyskakuješ navzdory stálým pádům, nezmarňý jezevčíku, ač tě tvůj divý miláček vůbec nebere na vědomí, soptí dál, proč se má učit tu horu textu kvůli domácí besídce, neučil se nikdy, soubory zkoušely tak dlouho, až se mu text jaksi sám uchytil v hlavě, teď mučí aspoň mne, když už nemá koho, proč se dám, proč ho nepošlu ke všem čertům?, protože ho mám rád.

Ten plebejský playboy s přeraženým nosem, hráč, rváč, opilec a děvkař, randalista, anarchista, dramatik stejně nadaný jako neschopný učinit víc než první vrh a dosedět rychlý plod mozku dlouhou nehybností zadku, zhýčkanec, miláček publika i kritiky, jehož účty v hospodách platili vždy jiní a přestupky proti zákonům

i mravům se kolportovaly jako podařené historky, směl vše, směl vše.

On však chtěl víc: zůstat přítelem svých přátel, pronásledovaných pro zásady, bez nichž on se v životě vždycky dokázal obejít, gaskoňsky se postavil před ně, – Kdyby mně zakázali hrát, řekl mi před pěti lety, – přeruší lidi na Václaváku dopravu, šel k volbám a ptal se po zástěně, – Pavlíku!, volali familiárně na národního komedianta, u něhož předpokládali národní povahu, – nebudeš blbnout vid', my si dali závazek udělat sto procent kladnejch! – Omyl!, řekl jim, – dneska jsou volby, a ne soutěž!, na stole volební komise škrtl stranickou svatou Gustinu Fučíkovou s tím, že v procesech padesátých let svědčila křivě, a spoluzavinila tak justiční vraždy; moc mu to dovedně vrátila, pomalu ale jistě ho oškubala ze vší popularity, uzavřeli před ním nejdřív televizi, pak film a nakonec i divadla, a když potom zavřeli přímo jeho, nikdo z dřívějších ctitelů už ani nemukl.

Nejznámější televizní a filmová tvář republiky stala se mu zatykačem, jako by na ní stálo „wanted!“, jak ho dřív i vrchnost milovala, tak ho teď nenávidí, jde po něm poslední policajt, když už se nesmí pochlubit autogramem, chce aspoň získat aureolu toho, kdo směl „zarýglovat Landáka“, bohémsky sekýrovat už smí vlastně jen nás, proč by mu přítel neudělal radost?

– Sakra, řekne Landy náhle, zastaví houpáčku a pozoruje zas dopis, ležící na stole v průhledných deskách, – v Chartě je přece i pár bejvalejch vnitráků, těm by to mohlo zapálit, já s tím zajedu za Rudou, ten je bude znát!

Rudolf Slánský mladší nese jméno generálního tajemníka strany, který byl právě před čtvrt stoletím oběšen.

Čechy, podzim–zima 1971

Ve čtvrtek 21. října se tři vzdušné kilometry od nás v bytě ing. Nováka narodil půltucet mokrých myší, které pro slepotu ani nespatriily světlo světa. Než prohlédly, otrásaly se ještě pár dní tenounkým pištěním, které zmlkalo, jen když se přisály k tělu chlupaté rodičky.

Tou dobou jsme se Zet ještě přemítali, máme-li si pořídit vlčáka, aby nás chránil, buldoka, aby nás dojímal, foxteriéra, aby nás bavil, labradora, aby si s námi hrál, anebo yorkshira, který potřebuje stálou ochranu sám. Ale tajemné hvězdy už sváděly naše cesty s tebou, malá myši, budoucí velký jezevčíku.

Den tvého zrodu jsem prožil znovu u Procházkova hrobu. Na Janův pomník se naposled – už tajně – složili jeho herci, než se poddali novým principálům. Zdarma jej nevyšochal nikdo z těch, jejichž díla kupoval stejně rád jako fotbalová křídla, ale sochař z venkova, který to chápal jako občanský dluh. Ve dvou jsme tu mramorovou Pietu lopotně vztyčili těsně před Dušičkami. Stařenka, která první přečetla pod jménem titul „spisovatel český“, vydechla – Sem se budu chodit modlit!

Nějak samozřejmě jsem se stal poručníkem nezletilých dcer. Rodina zakázaného autora zůstala bez peněz. Funkci jsem nastoupil zvláštní misí. Poslední scénáře psal Jan na jména režisérů. Ke skvělým předlohám jim nabídl kavalírsky půlku ze svého. Režisér Kachyňa ji vyplatil hned. Zato se záhy kvůli němu veřejně odřekl svého nejlepšího filmu. Dospělí mužové se začali chovat jak svedené panny.

Režisér Karel Steklý se mi pokusil tvrdit, že svůj poslední slušný film napsal sám. Hleděl jsem na toho starého muže s pocitem nevýslovného studu, když jsem mu předložil originál, který ho mohl

zničit morálně i politicky. Vzdor skutečností jsem si na okamžik sám připadal jak vyděrač, ale on vzápětí bez řečí odpočítal ze zásuvky deset tisíc tuzexových bonů. Scházelo, aby jako zlodějský číšník řekl – Nevyšlo!

Rok proběhl ve znamení útoků médií i úřadů. Jaký div, že to otřáslou strukturou lidských vztahů. Zběh z Procházkova pohřbu byl první vlašťovka. Na podzim kroužila po Čechách hejna malověrných. Režim se prokousal ke kořínkům aparátů a institucí. Kdo odtamtud ještě varoval, byl už hrdina. Jako má dětská láska, když mi chvějícíma se rukama odevzdávala „Seznam č. 1“, tajný soupis děl dvou set dvaceti autorů, kteří měli být vyřazeni z prodeje a z knihoven, tedy z paměti. Státní divadelní a literární jednatelství začalo bojkotovat všechny, kdo úředně umlčené dále vydávali ve světě. Bylo úplně jedno, co to stát bude stát.

Jeden z rozpadlých alkoholiků, kteří teď houfně avancovali do vysokých funkcí, jakýsi soudruh Sedláček z ústředí normalizované strany rád vrávorával v noční Viole ke stolu, kde jsme se scházeli s Havlem.

– Vymazali jsme vás z čítanek!, opakoval radostně ztěžklým jazykem.

Ach, Čechy krásné, Čechy mé, co po vás chtít, když vám za třicet let dvakrát zlámali vaz věrní spojenci, jednou, aby zachránili mír, podruhé socialismus. Ten dopadá po roce 1968 podobně, jako dopadl po roce 1938 mír. Až na další je po něm.

Režim už neměl jen pár vratkých opor, držících se cípů vojenského pláště Velkého bratra. Pod jeho záštitou měnil zemi v jednu velkou stravovnu, kam jako do Klubu spisovatelů směli jen polepšení. Pouze dnešní horlivost mohla účinně odčinit včerejší pomýlení, kterému tu v onom svůdném jaru podlehli skoro všichni. Spěchali svalit vinu na ty, kdo dosud bláhově trvali na slibech solidarity.

I mnohý další postih měl groteskní rysy. Byl jsem předvolán na vojenskou správu Prahy 1, účel: kontrola vojenské knížky. Jakýsi major

Hanzal chtěl můj podpis, než mi ji vrátil. Bodře žertoval, ale potily se mu ruce. Prohlédl jsem si ji tedy předem. Místo kapitána v záloze byl jsem v ní zas jen vojín, jako před dvaceti lety.

Skoro přede mnou prchal do kanceláře náčelníka podplukovníka Hrušky, který už vstával a zavelel – Pozor! Major se vypnul jako na přehlídce a náčelník rozrušeně překoktával rozkaz ministra obrany, že „hodnost může být odňata důstojníku, jenž jednal v rozporu s morálními a politickými požadavky“. Skončil a zdál se litovat, že mi nemůže místo nárameníků utrhnout aspoň límec saka.

Když jsem chtěl znát konkrétní obvinění, ztratil zábrany.

– Zradil jste Stalina!

– Ne! řekl jsem mu, – Stalin zradil mne!

Byli tu zas, ta parta schopných všeho, Stalinovi staronoví honci, rozestavení k nové léči. Položil jsem novou vojenskou knížku na jeho stůl s tím, že jejím převzetím nikdy neuznám svou nezákonnou a poputnou degradaci. Vypadal na mrtvici a křičel až na chodbu, že mě dá trestně stíhat.

Branný zákon ČSSR nařizoval každému občanu mít vojenskou knížku doma. Na její ztrátu byl trest. S jejím vrácením zákonodárce nepočítal. Našel jsem tu skulinu, když jsem bez odkladu – a od té doby už vždycky! – sehnal a prostudoval právní literaturu. Bez potvrzení o předpisovém uložení vojenské knížky mě mohli leda vrátit od hranic. Takové nebezpečí mi bez pasu nehrozilo.

Nečekal jsem na jejich útok, přepadl jsem je sám. Mé stížnosti přešly na všechny instance až po ministra i presidenta-vrchního velitele. Titulovali mě vojín v záloze, podepisoval jsem se jako záložní kapitán. Nakonec prostě přestali psát. Vzdala to i civilní prokuratura. Pointu měl napsat až za čtyři roky život.

I nejbližší přátelé se mě rozpačitě ptali, proč mi záleží na pitomé šarži. Protože je má, říkal jsem jim, jedno z mých občanských znamení, a já chci, aby si zvykli, že hodlám i v téhle prohrané bitvě hájit aspoň svůj soukromý zákon, stát za každým svým rozhodnutím a slovem. Po

trucovité samoobsluze v Klubu spisovatelů to byl můj druhý důležitý krok na cestě k onomu já, jakým jsem chtěl být v celém tom bahnitém čase.

Blížily se Vánoce a my jsme opět chtěli najít pod vánočním stromem jako hlavní dárek psa. Opsali jsme se Zet v úvahách celou psí planetu a skončili zas u vás, jezevčků. Jaký pán, takový krám i takový pes. Lákala nás opět svěhlová individualita a věrnost, která si nárokuje absolutní lásku. Kdosi nás odkázal na chovatele ing. Nováka.

V té době nesls už hrdé jméno Edison Venor jako syn proslulé v chovu Pandory Venor, jejíž děd Dust II. byl dokonce třikrát šampiónem CACIB, té mezinárodní soutěže psích krasavců, a jako syn neméně slavného Kaspera von der Kettwigshöhe, potomka vyhlášeného kvarteta prarodičů: Mucka von der Dachsluft, Exe von der Hornchenbande, Batzela vom Falknerhaus a Daxi von der Forst-Brickwedde.

Zář všech těch šlechticů padala i na nás, když jsme tě 18. prosince slavně postavili na můj starý psací stůl po otci. Ihned jsi počůral čerstvou první stránku mého románu Katyně, který jsem pak měl vedle tebe psát vlastně po celý tvůj život. Když jsme ji usušili, přišel fotograf Štěpán. Rozhodli jsme se tě zapít. Po druhé láhvi Sauvignonu se nám zachtělo poslat přátelům ve světě k Novému roku u nás tradiční p.f. – pour féliciter! –, aby viděli, jak přežíváme národní polární zimu. Vešel ses hladce do trouby gramofonu, který před pár lety věnovalo oblíbenému autoru a příteli moskevské divadlo Sovremennik, dokud mu říkali – soudruhu.

Zvyk posílat každoročně fotografickou zprávu o stavu našeho života už nám všem třem zůstal. Že se ty obrázky vyvinou časem v trvalé milníky našeho bytí a později stanou i pilíři tohoto „memoárománu“, nevěděly snad ani hvězdy.

Sázava v noci z 11. na 12. 7. 78

Nad okrasným javorem, který ke mně vyčítavě vzpíná přerostlé větve, se ukázal srpek měsíce, až do úplňku by mohlo být hezky, úplněk je vtipně plánován na 20. červenec, den mých padesátých narozenin, předtím musím ještě ostříhat ten javor, tis u garáže, tři indické ořechy, druhý okrasný javor a nekonečný živý plot, starého pana Kulhánka už na žebřík pustit nesmím a patron všeho stromoví Ludvík Vaculík by mi místo gratulace zle vyčinil.

Je skoro půlnoc, ale my stále ještě sedíme pod břízami, pijeme lehký Müller-Thurgau a sepisujeme seznam nejbližších, které chci pozvat na předpremiéru té padesátky do vinárny U Malířů, to bude příští pondělí, na čtvrtek po něm se Zet rozhodla vyhlásit tady den otevřených vrat, selekci provede doba sama, přijdou jen ti, kdo už nemají co ztratit, a ti, kdo mě opravdu mají rádi.

Už druhou hodinu nehybně spočíváš na klíně Zet, záludný jezevčíku, víš, že to nemám rád, když tvé oči nad úrovní stolu hypnotizují zbylá sousta, proto i teď hraješ mrtvého brouka, ale na stole stejně zbyl už jen mok, který nesnášíš od svých prvních Vánoc před sedmi lety, jedinkrát v životě jsi rafl po své milované paní, když si s tebou chtěla v noci po návratu domů hrát a jejím parfémem bylo víno.

Uklizen chléb, uklizen i nůž, a s Landovským zmizel především ten dopis, jako by tím přestal existovat, nemyslím už na to, předat jej policii, natož vyzvedávat jakési krabičky u jakýchsi kilometrovníků, jak stoupá hodina a klesá hladina číší, rozpadá se hrozba v kompostu předchozích, nebezpečný je dál zas jen rybář jménem Malkus, který splétá síť pro zlatou rybku Zet.

Ale i on je teď spíš jedním z bouřkových mraků, které se od soboty nad okolními vrchy rozpouštějí v neškodné cáry par, průměří posledních týdnů, zdařilá pouť, narůstající měsíc, teprve začátek léta i zvědavé těšení na nevšední životní svátek, to vše i naše příznivé povahy uzavírají duše nás obou téměř hermeticky pocitům strachu a zmaru, snad je to neprozíravé, ale nic nás to nestojí a dá se s tím líp žít.

Ani po těch deseti letech, kdy nám ukázali už skoro všechny nástroje a nasadili většinu ze svých chvatů, nemáme – klepu, klepu, klepu! – infarkty ani žaludeční vředy, pilně pracujeme, s chutí jíme i pijem, s vášní žijem, dobře spíme, a když se probudíme, jsme rádi na světě, rádi spolu, rádi s tebou, bratříku Edisone.

Půlnoční vlak píská na přejezdu jen krátce, na katastru obce sní svůj letní sen třikrát víc spáčů nežli v zimě, prázdninová vlna připlavuje do chat i vysoké papaláše, rušiče lze zjistit podle jízdního řádu, pár nočních houkalů bylo na koberečku, teď už tu každý jen pípne a vynahradí si to až v zatáčce u tunelů, vidím, jak prsty Zet na tvém hřbetě zmrtví, u těch tunelů jí zhaslo jedno psí světlo, byl to tvůj syn a tys v tom hrál temnou roli, nechme to radši spát.

Než udeří poslední hodina čtení, sklízí Zet z unaveného stolu, který má taky dost, a já se jdu s tebou ještě jednou projít, jen ke vratům a jen na chvíli, je to věc vzájemné důvěry, že v noci neutečeš a nenecháš mě zuřit a Zet trnout, zda tě nepřejede nějaký ožrala z dolních chat, ach, proč by ses měl chovat jak pubertální klacek, bude ti letos sedm, a tedy – krát sedm – stejně jako mně.

Všímám si, že jsem ráno nezavřel schránku na dopisy a mimoděk v ní šátrám prstem, je prázdná, naštěstí, přitom si uvědomím, že nesvítí vysoká městská lucerna, kterou sem předloni vsadili do polní cesty přímo před vrata, aby si posvítili na naše rejdy, už jsme varováni, že nás triédry hlídá závodní stráž sklárny i pár horlivých dobrovolců, dnes tedy mají utrum, stará tma je příjemná a zdá se, že v ní i zahrada víc voní.

Za velkým čtvercem pole, který obloukem přetíná trať, svítí do noci stará i nová sklárna, ještě před deseti lety jsem se tam tímhle časem vydával od psacího stroje za zdejšími kamarády, potěšit se, když nešla vlastní práce, aspoň tou jejich, vedle moderních linek, z kterých se souká nekonečný had trubek, vedou tam dodnes chlapecký zápas se žhnoucí hmotou jako za středověku.

Plíce a píšťala, někdy dokonce sehraný pár, který ze dvou stran fouká a vrtí, fouká a tahá, fouká a zvedá, krotí hmotu, dokud z neforemného rance lávy nevzejde složitý útvar až na konci světa objednaného laboratorního solitéru, jehož výšku, šířku i tloušťku měří výstupní kontrola na milimetry, jaké umění, jaký výkon těla i ducha, štafeta předávaná už ixtou generací.

Vedle ležící krabice sklárny stojí velkokrabice správní budovy jako erb doby, administrativa bují a bytní několikrát rychleji než výroba, také proti tomuto divokému pleveli vystoupili zahradníci pražského jara, teď je už zas desátý rok zahradníkem kozel a plevel se stává hlavní zemědělskou plodinou, patron této obce svatý Prokop, který dle legendy zapřáhl do pluhu ďábla, by dnes táhl i oral sám, a celé peklo by o tom papírovalo.

Za tím vším vznešená silueta kláštera, k němuž obloukem spěje táž voda, která tu právě šumí pod námi v jezu, dvakrát zazářil v evropských dějinách jako hvězda první velikosti, když zde nejprve nalezen pevný bod k šíření křesťanství i písma a pak rozestavěn velechrám železným a zlatým králem Přemyslem Otakarem II.

Poražen v krajině zvané Moravské pole, kam budu za pár let jezdit z Vídně venčit tvého vnuka, plodný jezevčíku, a vystaven jako střelený lev ve Svatoštěpánském chrámu, na který pak dohlédneme z oken nového domova, prohrál svou dějinnou šanci a s ním ji ztratilo i toto místo, které se stalo tuctovou obcí v znovu a znovu znásilňované zemi, torzo mohutné lodi je vlastně pomníkem Čech.

Ale je to důvod k smutku, anebo k radostné naději, toto vědomí, že téměř každá tuctová obec té bezmocné země spočívá na tolika

kulturních vrstvách?, ti tam naproti taví sklo z písku, po němž chodili králové a proroci, a ten dokonalý tvar mu dává dech ponížených.

Patříme k nim, jezevčíku, patříme k průseru, odsouzení navíc i ke statečnosti, aby někdo donesl příštím generacím taky štafetu paměti, v tom je smysl našeho nesmyslného trvání zde, dobrou noc.

V půl šesté ráno nás budí kamínky, dopadající na okna ložnice v poschodí, ne, takhle nebudí ani zločinci, ani policie, naposled mě tak vzbudil na vrcholu pražského jara s naléhavým poselstvím Ladislav Lis, naděje rychle hasne, v šíráni stojí dole pod břízami Rudolf Slánský, kterému budou až do smrti říkat mladší, přijel o půlnoci, musel dorazit okamžik poté, co jsme zhasli, nechtěl budit a přespal před brankou v autě, ale teď už nelze ztrácet čas, stojí v rose, jako vždy ztělesnění nezištné ochoty pomoci, pravé požehnaní pro každou ženu, a proto ještě ve čtyřicítce svobodný, protože většina ženských raději trpí kvůli prevítům, jako je Landovský, přeje nám zdvořile dobré jitro, než praví:

– Chlapci, co bývali na vnitru, jednoznačně soudí, že Landák má pravdu. Je to nebezpečná věc a nemáš jinou možnost než se s tím rychle obrátit na pražskou kriminálku!

Čechy, zima–léto 1972

Sedmkrát rychleji než člověk prý žije pes, sedmkrát intenzivnější byla naše radost z tebe. Ještě nás tvé třaslavé plazení od místa činu neomylně vedlo k loužičkám na koberci, ještě jsme tě směli výchovně třepat a zvedat za kůži na hřbetu, kterés měl, že by ses do ní vešel dvakrát, ještěs miloval mléko s rozšlehaným žloutkem, které budeš za rok s pohrdáním míjet, ještěs objevoval tajemství zrcadla a schodů, ještě rozcapovals při čůrání zadní nožky jako psí slečna, ale tvé geny už vysílaly staletou zkušenost rodu.

Už ses začal na své dece ukládat k spánku v soustředěných kruzích, kterými pradědek slehával stepní trávu. Už ses snažil vyhrabat pac-kami v našich staletých fošnách doupě jako prabába, když ji přepadl v tajze mráz. Už se projevovala tvá svéhlavost i citlivost na urážku, tvá dvojlomná potřeba svobody i závislosti, vše, co ve tvých záhad-ných předcích musely vypěstovat nelítostné boje, které svádíte dodnes ve tmě nor a bez pomoci pánů.

Stal ses naráz atrakcí našeho domova. Na stupnici živočichů jsi rychle postoupil mezi nejvyšší savce. Naši přátelé, nepokořená crème de la crème českého ducha, tě přijali mezi sebe, uměli rozpoznat rodí-cí se psí osobnost. O tvém prvním Silvestru, když jsme neviděli, odložili pro tě na zem číše se zbytky sektu. Tvůj hbitý jazyček je krásně vyleštil, spals pak dva dny a už ses nikdy nedotknul alkoholu. V tom jediném jsi zůstal zapřisáhlý morous.

Vrhl jsi světlo do roku, kdy s konečnou platností propuklo temno. Doktor Husák byl možná v říjnu 1968 upřímně přesvědčen, když ještě s gloriolou reformátora dal poslední interview v dobré němčině, že normalizace neznamená konec obrody, nýbrž důsledné překonání pa-

desátých let. Sám o vlas ušel oprátce, ve které zemřel Rudolf Slánský starší.

Oba patřili k oněm brilantním intelektuálům, kteří pobouření neschopností kapitalismu zbavit svět válek i bídy a nadšení úvodní větou sovětské revoluční symfonie, přimkli se skoro všude na světě k levici. V relativně osvícených poměrech předválečné republiky, všeobecně připomínajících poměry v dnešní západní Evropě, museli respektovat pravidla demokratické hry, a byli proto respektováni sami. Na rozdíl od fašistoidních sousedních států měly tu represe zákonné meze, daly se snadno snášet a dopřávaly mladým revolucionářům sladký pocit mučednictví.

Trestuhodná naivita západních spojenců, kteří pod tlakem svých – ano! – mírových hnutí čelili draku nacismu palmovou ratolestí a domnívali se nasytit ho soustem Sudet, pustila z řetězu válku a krvavý teror. Čeští komunisté buď emigrovali, nebo museli po boku demokratů podstoupit nerovný boj s okupanty, končící většinou koncentrákem či popravištěm. Masa členů strany přežila v mase obyvatelstva za obvyklou cenu odstupňované kolaborace.

Rudolf Slánský starší s ženou Josefou, zvanou dodnes Špaček, prožili léta války jako redaktoři moskevského rozhlasu pro okupované Československo. Nepochybovali, že předválečné procesy uchránily SSSR před pátou kolonou špiónů a zrádců. Brzy o ní měli vědět víc. Mnichovská zrada a příliš dlouhé čekání na druhou frontu způsobily, že po odchodu spojeneckých armád vyhrála v Československu v jediných svobodných volbách levice.

Když komunisté na sebe v únoru 1948 po školácké chybě demokratických politiků obratně strhli moc, byl už Rudolf otec generální tajemník strany, vedle Gottwalda nejmocnější z mocných. Teprve budoucnost snad zodpoví otázku, do jaké míry sám pomohl rozpoutat hysterickou špiónománii, s jejíž pomocí probíhaly v čerstvě stalinizované východní Evropě vnitrostranické zápasy o moc. Jisté je, že se stal jednou z nejvyšších obětí.

V předvečer třetího výročí převzetí moci byl se ženou, která náhodou slavila narozeniny, pozván na státní banket. Vedoucí soudruzi, životní přátelé, jí blahopřáli zvláště srdečně. Z Hradu je vezl domů v jejich státní limuzíně cizí šofér, obrovská vila byla kupodivu bez proudu, přesně jako v Procházkově filmu Ucho. V tmavé hale byli přepadeni komandem civilistů. Když ji pistolemi dostrkali na záchod, prosila – Nechte mě umřít s dětmi...!

Ještě v předměstské chatě, kde je, zděšené, našla, věřila týdně, že jsou v rukou imperialistické rozvědky, která chce vydírat vládu všeho pracujícího lidu. Pravdu si přiznala, až když je převezli do opevněné panské vily v srdci Čech. Mladý Rudík, který o čtvrt století později vystoupí v tomto příběhu, řadu měsíců prostě nechodil do školy. Nikdo ho nepohřešil. Po manželu se slehla zem.

O rok později jakýsi liknavý hlídač nespálil noviny, v nichž byla zabalena dodávka masa. Z krví nasáklých stránek se dozvěděli krvavou pravdu, že zrádce Žid Slánský byl dávno po zásluze oběšen. Po čase byli dopraveni do rozpadlého domku v pohraničí a ponecháni osudu. Živořili z pomocných prací. Lidé se jich báli nebo jim to přáli. Pak zemřeli Stalin a Gottwald a ledy tály. Po Chruščovově řeči se směli vrátit do Prahy. Dostali malinký byt a Rudolf Mladší směl studovat strojní inženýrství. Tehdy jsem je poprvé navštívil a poznal.

Uvěřil jsem přiznáním, protože jsem je slyšel v rozhlase z úst obžalovaných. Netušil jsem tenkrát, že je možno alžbětinská drama inscenovat s amatéry až po pravé šibenice. Profesor Eduard Goldstücker mi ten úkaz v roce 1967 vysvětlil: jedny zlomili falešným tvrzením, že naletěli jiným špiónům, operujícím pod maskou známých pokrokových politiků Západu – v tom světle se jim celá jejich normální činnost jevila jako zrada; druzí přiznávali, když nemohli vydržet výsledek, nejabsurdnější viny, aby tím vzburcovali politické vedení – to jim z nich však upletlo oprátku a další procesy jiným.

Přesto jsem se přišel mně osobně neznámé rodině omluvit. Žádný z účastníků té hradní poslední večeře před jejich zatčením, který

i v příští éře postupných rehabilitací zůstal u moci, to nikdy neudělal. V tom je rozdíl mezi básníky a politiky. V tom bude podstata mého budoucího sporu s básníky Západu, až si začnou na politiky hrát a podržovat spisovatelskou morálku politikářské taktice.

Úplné rehabilitaci a především úplnému vyšetření rovněž zabránila invaze Varšavského paktu. Mezi autory tajného pozvání byli především autoři a aktéři té zločinné hry, kteří se děsili spravedlnosti. Místo ní teď mohli připravovat tragédie druhý díl. K jejich žalu a k našemu štěstí byly šibenice momentálně nežádoucí.

Mou nedůvěru v doktora Husáka vyjádřil poslední zápis v Deníku kontrarevolucionáře. V dubnu 1969 jako zbrusu nový vůdce strany vyslovil hned ve svém prvním projevu názor, že žádnému občanu nezaškodí vyspat se jednou v kriminále. Překvapili mě však ti ze zbylých reformních politiků v Ústředním výboru KSČ, kteří v jeho prospěch odvolili Alexandra Dubčeka. Patřili k nim ovšem Husákovi nejbližší přátelé, kteří mu před deseti lety rozhodujícím způsobem pomohli na svízelné cestě z kriminálu do veřejného života. Tvrdili mi, že ani proto nemůže dopustit, aby tou cestou do pekla a kdoví-zda-zpět museli po něm ještě jiní.

Politikové bez znalosti pouček Machiavelliho se podobají inženýrům a spisovatelům, kteří by neznali násobilku a pravopis. Už na podzim dal Gustáv Husák vyloučit i je, napřed ze strany a pak z veřejného života. A když po jeho nedávném příkladu začali vyvíjet před volbami legální občanské aktivity, aby – jak on sám říkával z tribun pražského jara – „z nás už nikto nemohol robit' barany“, poslal na ně tytéž vlčáky, kteří kdysi málem roztrhali jeho. Dal je zavřít.

V červnu 1972 jsem napsal generálnímu prokurátorovi prosbu, aby směl být vyšetřován na svobodě můj nemocný celoživotní přítel novinář Karel Kyncl. Jakýsi JUDr. Prokop to striktně odmítl a odkázal mě na soudní řízení. Jak vždy se mělo konat v červenci, když se Praha vylidní a ti, co zbyli, se radši koupou, než bouří.

Sázava ve středu 12. 7. 78 – 07.00

Ne, se mnou nemůžeš!, marně mi potřetí lezeš do vozu, sotva se otočím, teď už ses dokonce prohnalně schoval za přední sedadlo, musíš ven, neodlučný jezevčíku!, budiž ti útěchou, že nemůže ani ona, zůstane tu s tebou, třebaže k *nim* jezdíme vždycky spolu, pokud to záleží na nás, člověk u *nich* nikdy neví, ale sem mají právě přijet její rodiče a před těmi platí – keepsmiling!, život dcery i zetě oplývá štěstím, zdravím, bezpečím a mírem.

Rudolf Mladší se drží za mnou, cestou po dohodě zastavíme přímo naproti kilometrovníku osm, tuctový patník, který byl náhle povýšen na jakýsi mimořádný milník mého života, leží v samém pupku krajiny, podobné obrácené poklici, musí sem být vidět snad až z Prahy, bojuji s pokušením přeběhnout k němu na druhou stranu v řídkém provozu teď hned, ale pak jen kreslím pláněk místa a jedeme dál.

Nechávám Renaulta ze zvyku ve slepé ulici u Muzea, končící u dokončované průjezdní komunikace, toho ukrutného záseku, který brzy povede těžkou dopravu srdcem Prahy, za rohem domu Vlasty Chramostové, u ní jsme teď nejčastěji zkoušeli Makbetha, je to i jeden z našich náhradních pražských bytů, když se nám se Zet zachce zpestřit si venkovské vyhnanství neřestmi metropole, vysunou herečka a její muž dvoukřídlé skleněné dveře, dělící velký pokoj na dva, a jsme tu jak doma, nerušení civilizací: i jim vypnuli za Vlastin podpis Charty 77 telefon.

Zvoním, nejsou doma, vytahuji jejich náhradní klíče, které nám předali s mašlí těsně po vyhnání z našeho hradčanského ráje, ten malý symbol velké šlechtnosti, obětující pohodlí i soukromí pro

blaho přátel, povznáší smutná srdce i ulehčuje život, postupně tu vznikl malý opěrný bod, ložní souprava, kopeček prádla a hlavně můj druhý psací stroj, na něm teď, zatím co Rudolf odchází vzít si volno v práci, píšu Veřejné bezpečnosti.

„Postupuji Vám dopis, došlý včera, kterým se mě neznámí pachatelé pokoušejí vydírat pod hrozbou teroristického útoku na mou rodinu; to mě nutí brát jeho obsah vážně. Připomínám, že v říjnu 1973 založili dodnes neznámí pachatelé v mém letním domě požár. Připojuji amatérský plánec místa. Opis tohoto listu zasílám politickým místům.“

„Vážený pane prezidento,“ píšu v průvodním dopise dru Husákovi, „považuji za nezbytné informovat Vás o hrozbě adresované mé rodině, kterou nemohu podceňovat. Obrátil jsem se na Veřejnou bezpečnost v Praze a Vás si jen dovoluji požádat, abyste případu laskavě věnoval pozornost.“

Tenhle dopis posílám vzápětí expres doporučeně z Hlavní pošty, kopie – jako i všechny příští – budu postupně ukládat na bezpečném místě, je-li to vskutku jejich hra, hrajme ji podle všech pravidel, nejen já, ale i oni, k tomu je chci přimět tímhle tahem, bez pravidel jsou ve svém kalném živlu, s pravidly mám jakous takous šanci o něco zmenšit nepoměr sil.

Proto ani první dopis nemíním odevzdat sám, ale se svědkem, Rudolf už na mne čeká v kavárně Slavia, dám si ještě kávu, ačkoli ji nerad, ale chce se mi, než vkročím do jejich říše, ještě chvíli pozorovat kroužení racků a taky naše bývalá okna, zrovna odrážejí dopolední slunce, září za řekou v čelence Hradu, jako zářivala do nocí třinácti let, už je to jen třpyt vyhaslé hvězdy a letí prostorem přes rok, ale ve mně i teď stoupá vlahá vlna a tiskne hrdlo; zaplatit a pryč!

Vcházíme do policejní služebny v Konviktské ulici, před místností stálé služby dlouho čekáme, ten tam je čas, kdy byla policie pro občany, každý její učeň si dnes osvojí ze všeho nejdřív nerudný

a unavený výraz vychovavatele, když jsme pak připuštěni, účinkuje zpráva o teroristech na strážmistra asi jako hlášení výskytu marmutů, nechá si je opakovat, telefonuje, hladký civilista nás zve do hovorny, čte dopis, pak zakopne o jméno.

– Vy jste, ptá se opatrně, aby neurazil, kdybych přece jen nebyl, – ten....?

– Jsem.

– Promiňte, spěšně vstává, – to musí posoudit náčelník. Vráť se tak brzy, jako by byl jen pro formu počkal za dveřmi, ale to možná jeho šéf bleskově rozhodl přehrát tu ošidnou nadílku výš, zdvořile nás prosí, abychom šli laskavě za ním, ale nevede nás na ulici, nýbrž na dvůr, proti nám se pod špínou matně bělají smutně známé kachlíky a už nás má zas ta kamenná velryba, co spolkla už tolik Jonášů, mnohé na léta.

Je to nomen omen, že pražská policejní ulice nese jméno svatého Bartoloměje, jako zlopověstná noc dlouhých nožů?, avšak dokud tu za Rakouska i první republiky sídlila jen pověstná „Čtyřka“, byli její komisaři chloubou Prahy a postrachem galérky, tu vodili do kriminálu, ale i k oltáři, za což vešli do jejích teskných písní.

O špatné jméno ulice se postarali až noví nájemníci, kteří ji postupně zabrali celou, tajná policie, zpočátku podle receptů Berijových poradců, ale dál už vlastní zločinnou pílí zrežírovala krvavé divadlo padesátých let, jehož absurdita je tím děsivější, že stačilo náhodně přežít a včerejší velezrádce může být dnes prezidentem, jeho vyšetřovatelé už budou nejspíš v dobré penzi, ale ostří nástupci nám dokazují, že jejich morální zábranou je pouze služební obojek, na němž je stále volněji drží politici, jak dlouho ještě?

Poprvé mě sem přivedli před pěti lety pánové s vymyšlenými jmény Martinovský a Sluníčko, bude o tom dopoledni ještě řeč, první zatčení je v životě muže akt nejmíň tak významný jako první soulož, může se stát, že ovlivní celý jeho život, mně se to tu stalo.

Hladký muž nás předá jinému kluzkému muži, Rudolf Slánský mladší je požádán, aby tu okamžik počkal, to jméno na ně křičí ještě víc než moje, i při razích po Chartě 77 ho zatýkali jen neradi a hleděli rychle pustit, myslím, že mím z ohledů na rodinný osud, jako spíš z pověrčivosti: připomínal jim nejen zločin, ale i trest; dnes ho tu na dvě hodiny zapomenou a pak se už nezjistí, kdo mu co chtěl.

Mne vedou nechvalně známými schodišti a chodbami – ale! – k vyšetřovacímu traktu, kde jsem už zažil nejednu protivnou chvíli, vnímám s podivem, oč je mi příjemnější skrz naskrz zamřížovaná vyšetřovací věznice v Ruzyni, tam už jen kontrolní propustě a uniformy dozorců budí alespoň optický dojem, že je člověk v rukou zákona, tady cítím jen blízkost bezedných sklepů, kam dávají odležet své čerstvé úlovky.

Zamrazí mě, že by tu mohli někdy vodit Zet, mrazí mě tím víc, že k tomu má tak blízko, blíž než tuší a než si jí troufám říct, dětskou tiskárničku považuji i teď a tady za rekvizitu nejapné provokace, spis vyšetřovatele Marcela Malkuse je však Damoklův meč státu a visí nad hlavou Zet už jenom na vlásku.

Kam to vlastně jdem, snad ne... ano!, otvírají se dveře a skutečně!, známá kancelář, brčálový gauč, na němž se kdysi odehrála má parádní scéna, té noci tu však byl elegantní pan Profek, dnes tu stojí snad nejznámější lovec Státní bezpečnosti, který si říká Pokorný, tváří se tradičně jako řezník na porážce, ale otázka, kterou na mne křičí, by slušela spíš baby-sitterovi.

– Tak na jak dlouho nás potřebujete, pane Kohout??

Čechy, ještě léto 1972

Jednoho dne budu vědět, že kdybyste vy psi měli svou zaslíbenou zemi, bylo by to Capri, kde smíte dokonce do řeznictví, ale i v Rakousku, kde vládnou mocní hygienici, je pro vás pořád místa dost. Snad jen zpupný cukrář Demel si může dovolit vykazovat vás před své vznešené dveře, každý jiný kavárník a hoteliér by splakal nad výdělkem.

V Československu se po válce nevedlo lidem, proč by se mělo vést psům? Když smí být člověk nelidsky krutý k člověku, co může čekat boží hovado! Sílící osvícenectví šedesátých let bylo požehnáním i pro vás. Vaše práva rostla s právy pánů. Tvůj předchůdce Adam už zase směl do cukrárny karlovarského grandu Moskva-Pupp, a když jednou v pomnutí smyslů divým skokem odnesl náš stolek s kávou, omlouvali se vrchní o překot, že to jistě zavinil některý jejich šváb.

Za doktora Husáka byli páni i psi odkázáni za prahy svých bytů. Znamenalo to vychovat tě tak, abys tam uměl trávit mnoho večerů sám, kdykoli jsme vycházeli hledat zbytky zmizelého světa. Když jsme tě nechali doma poprvé, stáli jsme za dveřmi a čekali, až přestaneš štěkat, dalo-li se tak zvát tvé fistulové řafání. Kdyžs nepřestal, vraceli jsme se a kárali tě, odcházeli, čekali a vraceli se, stále uondanější, zatímco zdroj poplachu v tvém malinkém těle se zdál být nevyčerpatelný.

Při odchodu snad desátém zapomněla Zet zhasnout a ty jsi okamžitě zmlkl. Od té doby jsme tedy nechávali svítit jednu lampu a podezřívali tě, že si v naší nepřítomnosti čteš.

Poslední den v červenci jsme tě poprvé dali do péče mimo rodinu. Filosof Karel Kosík, soused z domu U Labutí, dostal od Zet tvou deku, misku, vodítko i žrádlo a písemný návod, jak s tebou zacházet, kdy-

bychom se zdrželi proti své vůli. Kdykoli režim někoho soudil, hned při tom sebral před soudní budovou pár jiných.

Nálet na Prahu i pražské povstání mi už v šestnácti předvedly, kolik tváří má smrt. Prvního člověka v poutech jsem uviděl až teď, ve čtyřiačtyřiceti. Byl to Karel Kyncl. Když nám bylo kolem čtrnácti, přihlásili jsme se oba do rozhlasového souboru, kam za války nedosahovaly prsty nacistického Kuratoria pro výchovu mládeže. On obstál ve zkoušce z recitace, já ve zkoušce vůle: když jsem v přednesu pro trému propadl, přimkl jsem se ke skupině úspěšných tak zoufale, že neměli srdce poslat mě domů. Z nouze jsem začal pro soubor básnit – počátek všech mých slastí i strastí.

Po válce jsme spolu jako „ti dva“ okouzlovali svým postpubertálním šarmem návštěvníky Mezinárodní výstavy rozhlasu MEVRO. Jemu zůstalo novinářství, mne si přitáhlo divadlo. Nás oba komunistická strana, kde jsme měli postupně svízele. On kvůli pamfletu na Zpěv míru předního barda strany Vítězslava Nezvala, já pro svou hru o dogmatických komunistech v armádě Záříjové noci.

Život nás rozlučoval a vždycky znovu sváděl. Tentokrát dramaticky. Když mě i Zet kordon policistů vytlačil od malé soudní síně, kterou – aby zachováno zdání veřejného jednání – zaplnili policejní penzisté, pronikl jsem k ní zadním schodištěm. Vyváděli mě znovu, ale náhle jsme museli počkat, až přejde eskorta.

Bledý a hubený přítel kráčet v želízkách mezi čtyřmi uniformami. Jeho pohled po mně jen sklouzl, protože v klubku vyháněných byl s matkou jeho otec, dělník a válečný člen strany, který za celoživotní věrnost nedoslal teď ani lístek na synův soud. Když jsem pak telegrafoval protest dru Husákovi, věděl jsem, že je to jen neúčinný výkřik duše.

Dal zavřít všechny potenciální spojence a stal se zajatcem svých nepřátel, ale protože dobrovolně, z ješitnosti moci, aniž za celá dlouhá léta přinesl své komunitě duchovní úlevu, mohly pak slzy, které mu tryskaly před televizními kamerami, kdykoli kázal o svých dobrých

úmyslech, ušlechtilosti spojenců i nevděku různých kazimírů, dojmout už jen jeho.

Stav, do něhož zavedl společnost, morbidně odráží tragická událost, při níž ztratil ženu. Zákon nomenklatury jí nedovolil ošetřit běžné zranění v předních slovenských lázních a její vrtulník byl cestou do Bratislavy v mlze navigován do katastrofy. Zvláštní vlak, kterým za ní spěchal, uvízl na trati před návěstím „Stůj!“. Vyslané komando muselo klopýtat přes pražce k nejbližší stanici, kde se dozvědělo, že byl přerušen veškerý kolejový provoz, aby mohl projet prezidentský vlak.

V tomto roce prvních procesů se snad nicméně ještě staral, aby v sítích neuvízli pstruzi české literatury s evropským renomé. Aragonův výrok o Biaffře ducha a Böllův termín „kulturní hřbitov“ ještě jednou zmobilizovaly duchovní Evropu. Jménem německé literatury mluvili tehdy stále ještě spisovatelé s politickým rozhledem Lenze a Grasse, ne jejich superprogresivní následovníci s mentalitou svazáků ještě po třiceti letech.

Útok na kulturu usnadňovala víc a víc dezerce jejích obránců. Jak už jsem groteskně zažil v Klubu spisovatelů, pochopily střední umělecké vrstvy, že mají poslední příležitost stihnout nový vlak, dokud je do něj pustí normalizační garnitura grafomanů a přitakavačů. Ta už ovládla celý společenský život. Když kulturní, vědecká i hospodářská elita odmítla přitakat invazi, aby neztratila svou morálku, nebo aspoň tvář, obrátil se režim k suterénu. Nadešel zlatý věk těch, kdo dřív neuspěli pro nedostatek talentu, charakteru či prostě jen štěstí.

Za neslýchané odměny – média nabízela přeběhlíkům až tisíci procentní příplatky – byli ochotni simulovat existenci všech potřebných struktur. Proti roli mouřenínů, nucených po sehrání své role odejít, pojistili se hned od začátku obranným systémem, který už funguje druhé desetiletí a je pravou příčinou stojatých vod, nad nimiž svět žasne: kdo z „pomýlených“ se bude chtít přidat, musí se veřejně kát. Jako by takovou kapitulaci praskaly v múzických lidech základní struny: nikdo z polepšených ty všeho schopné neschopné zatím neohrozil.

Na valnou většinu z několika set literátů, kteří ještě předloni zvolili v tajné volbě odpor, začal doléhat vedle existenčního tlaku i tlak vzduchoprázdna, do něhož náhle ústila jejich duchovní produkce. Náhradní struktury pro ty, které ze svých vyloučil stát, na východ od Labe nejsou. Veto platí všude i bez černých listin. Stačí číst pečlivě noviny a zaškrtnout ostřelovaná jména. Žádný, kdo se k nim nechtěl připojit, se je neodvážil zaměstnat, uveřejnit, ba ani ponechat v klidu v akčním rádiu své zodpovědnosti.

Pár tuctů vedoucích českých autorů tížilo dosud tvůrčí vakuum víc než problémy existence. Dosud nespotřebovali rezervy ani naděje. Chyběli jim nejvíc čtenáři a – konkurence. Ten paradox je zdánlivý, i atletické rekordy padají většinou v souboji s elitou. Tak se z vnitřní potřeby v elektronickém věku znovuzrodil literární salón. Máloco bylo tak příznačné pro kulturní politiku dra Husáka, která vrhla některé české duchovní obory o století zpět, jako vzkríšení té staromódní instituce. Poznovu se v ní česká literatura pokoušela vyspravit síť zpřetrhaných souvislostí.

Spisovatel Ivan Klíma, který se do tohoto novodobého ghetta nečekaně vrátil z přední americké univerzity, zažil jeho nesrovnatelně brutálnější vydání jako židovské dítě v Terezíně. Přesto se také rozhodl znovu „patřit k průseru“ a jeho zásluhou začaly všechny první neděle v měsíci brzdit náš volný pád.

Zatímco servíroval pikantní masové kuličky, které – sám přísný dietář – kořnil s fantazií hluchého hudebníka, střídali se v jeho psacím křesle autoři někdejších stotisícových nákladů. Jako když začínali, měli zas jen hrst posluchačů: ke všemu své největší rivaly. Utěšovalo, že snad v celé Evropě nemohl existovat lepší čtenářský kroužek.

11

Praha ve středu 12. 7. 78 – 12.00

Když tenhle širokolící a -plecí násilnický Hyde, zřejmě bytostně neschopný vystoupit alespoň občas i jako dobromyslný estébácký Jekyll, v prosinci 1972 po petici za politické vězně na vyšší rozkaz nerad propouštěl Ludvíka Vaculíka, zavolal za ním posupně už od vrátnice:

– A pozdravujte pana Tigrida!

Připomínkou šéfredaktora nejstaršího exilového listu chtěl hrozivě naznačit, že ví, kdo Vaculíkovy rejdy objednává a platí, ale odcházející se otočil, vrátil k němu a zeptal před jeho fámulusem.

– Řeknete vy mně vlastně, jak se jmenujete?

– Já jsem Pokorný! zařičel ten muž tak vyzývavě, že to skoro zaznělo pravě.

– Tož to já mu tedy vzkážu, slíbil Vaculík s brumovským přízvukem, – ale jenom s tím, že mu to vzkazuje pan Pokorný, já nechcu mít žádné oplétačky.

Na větu, kterou mě uvítal teď, potřeboval přes hodinu času, je-li to opravdu jejich hra, jak si stále myslím, neodpověděl jsem na otevření nijak špatně, když museli tak dlouho hloubat už nad svým druhým tahem.

– Nerozumím otázce, pravím, když jsem ho napřed zdvořile pozdravil, – nepřišel jsem k vám, ale do sousední ulice, hledat kriminalisty, kteří by mi řekli, jak se mám bránit proti vyděračům.

– No vidíte, říká téměř s potěšením, – a skončil jste zase u nás. A jistě víte, proč. Sedněte si!

Zní to jako povel, ale nejsme tu v kurzu dobrého chování, sedám si tedy a opatrně sonduji, kam mě chce dostat.

– Děkuji. Musím se přiznat, že mi to zatím poněkud uniká.

Po léta výsledků jsem důsledně neodpovídal na žádnou otázku týkající se mých aktivit nebo přátel, ale vždy ochotně zjevoval své názory na ně samé i stav společnosti, kterou vzdělávali ke svému obrazu, praktický smysl jsem neviděl v tom, že by cokoli pochopili, ale že je to odvádělo od témat, která zajímala je, a svádělo k polemikám, ze kterých jsem se dozvěděl leccos o nich, zatímco oni o mně nic, co už neznali předtím.

Jak jsem to víc než čtvrt století činíval pro každou z postav svých her, vyvinul jsem teď k tomu účelu zvláštní jazyk pro sebe sama, byl vybraně zdvořilý, neagresivní a neironický, aby jim nezavdal verbální důvod k vzteku, ale zato velmi náročný, bohatý stavebně, výrazově i významově, nepochopil jsem nikdy zcela, k čemu jsem to vždy znovu potřeboval, dodatečně v tom vidím potřebu cítit právě v centru jejich moci nenápadnou, ale nesmrtelnou moc slova.

– Vám uniká moc věcí v životě!, lomozí muž, který si říká Pokorný, jako by na mě volal přes řeku, skoro věřím, že takhle huláká i doma, – ale zase jistě nejste tak na hlavu padlej, abyste si neuměl spočíst, že za touhle novou lumpárnou vězí zas ti vaši kumpáni z Charty!

– Ach!, říkám vybraně zdvořile, neagresivně a neironicky, – to mě ovšem opravdu dosud nenapadlo.

– A nejspíš sám ten váš povedenej kamarádíček Landovský!

– Nezdá se vám pak podivné, že mě s tím první poslal na policii?

– To je přece ten fígl! triumfuje údajný Pokorný.

– V tom případě se omlouvám, říkám a vstávám.

– Sednout!!

Zůstávám stát.

– Vy jste zřejmě pozapomněl, pane Pokorný, že jsem tu zcela výjimečně jako strana. Nebo už zas ne?

– Ale jistě, milej pane, tentokrát přece potřebujete vy nás! Tak se zas klidně posad'te.

– Jaký by v tom byl smysl? Vysvětlil jste mi přece, že nám žádné nebezpečí nehrozí.

Tentokrát nepotřebuje hodinu k příštímu tahu, začne hrát bleskovou partii, jeho hlučnost rozhodně nepřekřikuje hloupost, i když pro mimořádnou inteligenci by nemohl být trestán ani on.

– Já jsem neřek, že vám nehrozí nebezpečí! Já vám jen vyložil, od koho!

– Což já, dovolíte-li, považuji za absurdní, ale protože vás o tom patrně nepřesvědčím, nechme to prostě být. Mohu odejít?

– Ne!, rámusí, – to tedy nemůžete! To by se vám hodilo, aby vás zase někde někdo klepnul a vy jste pak vytruboval do světa, že jsme se vykašlali na vaši bezpečnost!

Jak chytře mi připomněl, že mě už jednou klepli, ani ne před půl rokem, a on ví jistě kdo, ale to už diktuje druhému – vždycky jsou nejmíň dva, asi že jich je tolik a všichni chtějí mít přesčasy? – protokol o vyděračích, cituje můj dopis i poměrně věrně průběh rozhovoru, dojde mi, že se schyluje k nepříjemné chvíli: dosud jsem tu po celá léta odmítal podepsat cokoli, ale jak mohu nepodepsat protokol dnes, když jsem přišel sám ve vlastní věci?, náhle nevěřím uším, když ho slyším končit.

– Závěrem byl stěžovatel mnou vyzván, aby napomohl orgánům tím, že zprávu vyděračů dnes večer na označeném místě sám vyzvedne.

– Kdy jste mne k tomu vyzval...?, získávám čas.

– Tímto vás vyzývám!, a náhle se usměje skoro soucitně, – ale, ale, vy máte strach? Tak vy se bojíte?

Jsem na tahu a vím, že se nic nesmí vzít zpátky.

– Přistupuji-li na jisté riziko, a podle vás to riziko je!, mám právo sdělit rodině, kdo za to bere odpovědnost. Ukážete mi průkaz se svým služebním číslem?

Šach, vystavil se mi do něho sám, tohle mají rádi jako čert z pohádek svčnou vodu, posledním živým plodem mrtvého roku 1968 je

šok, že nejeden z předchůdců byl veřejně nazván zločincem, hraničí s hysterií, jak neradi ukazují své červené knížky, i když jsou v nich místo jmen jen čísla, funguje to i teď, pár vteřin vypadá, že praští do stolu, drtí mě opovržlivým pohledem, ale víme oba, že je to jen palba, která kryje ústup.

– Tak si tu počkejte!

Opustí kancelář a do příběhu se in persona vrátí až v jeho trapném konci, druhý muž nejeví chuť konverzovat, ani já, mám na sebe zlost!, že jsem šel původně k normálním policajtům, nevzal jsem si obvyklou tašku čtení jako vždy, když mě zatýkají, měl pravdu, vždycky to skončí u nich!, minuty se vlečou, od chvíle, kdy jsem vstoupil do protějšího domu, uplynuly tři a půl hodiny, skončí to novým výstupem na tom ohavném gauči?

Otvírají se dveře, vstupuje muž jakoby z jiné hry, vysoký člověk středního věku, ne přehnaně štíhlý, ale ne zavalitý, typ bývalého sportovce, který ještě kondičně hraje volejbal či tenis, aby se líbil ženským, vlasy důvěryhodně našedivělé, podává mi ruku.

– Dobrý den, pane Kohout, mohu vás pozvat k sobě?

– To je kam...?

– Jenom přes ulici. Plukovník Kříž, náčelník Kriminální služby Středočeského kraje. Něco prý pro nás máte?

Čechy, podzim 1972

Předběžná pracovní bilance roku byla katastrofální. Diář, jaké si v nezměnné podobě vedu už třicet let, uvádí jen protestní dopisy nejrozličnějším redakcím a státním institucím. I na mne dosud působil optický klam, že tam většinou stále trvaly známé tváře z nedávného minula. Za nimi však už jednaly polepšené mozky. Nejrychleji se hroutili radikálové. Reformisté stejně jako antikomunisté. K novému režimu přeběhlý běžec Zátopek měl dostat brzy posily z teamu bývalých protivníků. Tak kulturní rubriku Rudého práva převzal známý grafoman – zběhlý katolický kněz.

Většinou mi pro jistotu neodpovídali. Na nové vládní usnesení o vyřizování stížností občanů svorně kašlali všichni. Režim dra Husáka neměl přívržence, jen přilepence a pasáky. V naději pražského jara pohřbili i svou vlastní, na dlouho, ne-li navždy. Na nových poměrech byli ochotni vydělat, ale ne přijít kvůli nim do čítanek. Nikdo nepochyboval, že to bude čas hanby.

Nad vlastní zmarňenou energií se mi přesto nesvívá srdce. Pro ty, co se rozhodli nejenom zůstat doma, ale i odporovat zlému, zbývaly jen dvě cesty. Zdálo se mi, že netrpělivost vede do kriminálu, v němž se lze jen morálně chovat. Chtěl jsem morálně jednat a dal jsem přednost zpočátku interní, nehlučné, zdoluhavé, ale zato naprosto soustavné obraně proti každé jejich nezákonnosti a lži. Pokud měl i tento způsob vyústit v konflikt, byl jsem rozhodnut neuhnout mu.

Největší úspěch roku jsi byl ty, štěněčí jezevčíku. Bezútešnou dobu projasňovala tvá hravost, zvláště tvé mnohahodinové tvrdošijně neúspěšné pokusy udržet v tlamičce současně dva tenisáky si nezadaly s nácvikem cirkusového čísla. Rok tvého života jsme oslavili vuřtem,

ale i tím, že jsi dostával už jedinou misku žrádla denně. Páteř jezevčíků je křehký most, nesnese těžkou váhu. Díář svědčí i o tvém úžasném pokroku v osobní čistotě. Už jsi elegantně zvedal nožku. Vyrůstal z tebe malý jezevčíčí lord.

Abychom šli do páru, přinesla nám Zet do rodiny dalšího tvora. Vezla kamsi do Roztok kamaráda, který si chtěl vybrat andulku z velkoklece firmy Zverex. Tvořil ji prý normální pokoj, v němž poletovaly nad kobercem trusu stovky ptáčků. Když jsem se Zet ptal, proč tak náhle koupila papouška a proč právě toho, řekla, že jí ho bylo v tom strašlivém křiku a třepotu líto. Dál jsem to nezkoumal.

Čerstvý přírůstek se u nás rozlétl poprvé a málem hned naposled. Ze všeho na světě tě nejvíc štvali ptáci. Snad pro tutéž vlastnost, kterou jim závidíme my? Dlel tedy zatím převážně v kleci, než ti vštípíme mírové spolužití. Ale vzdor našim důrazným – Fúj! zkoušel jsi zavile nová – Chrrramst! Ocenil jsem výhodu mříží. Tak nějak si i doktor Husák zřejmě představoval svůj historický úkol: ochránit národ huským drátem před tesáký zlého světa.

Z planého korespondování mě vytrhl vlídný dotaz Ivana Klímy, nechci-li první neděli v prosinci číst v jeho křesle své nové texty. Usedl jsem ke stroji a zjistil, že mi spisování zaskočilo. Snadnost, s jakou režim uskutečnil naši komplexní blokádu, občanskou, uměleckou i lidskou, mě zřejmě zasáhla hloub, než jsem věřil. Byla-li předností tohoto pokusu o nová padesátá léta nepřítomnost šibenic, působila teď zhoubně nová média. Skrze ně – ač to zní absurdně – uspěli společnost dekomunikovat v tempech a rozměrech dřív nemyslitelných.

Opět se však ukázalo, že nad mocenskými a technickými systémy koneckonců vítězí život. Vždy optimistický a činorodý Ivan Klíma zlomil zlé kouzlo, které mě paralyzovalo. Zafungovaly reflexy autora, který celý život reagoval na podněty doby a světa. V neděli 3. prosince jsem četl k masovým kuličkám nejen aktovku Pech pod střechem – po Válce ve třetím poschodí, napsané z bezmoci v noci druhého výročí invaze, druhou z trilogie občanských miniher –, ale dokonce i úvodní

kapitolu románu Katyně. Do literárních dějin však vejde ten večer proto, že se šest jeho účastníků domluvilo na společném psaní.

Sešli se nazítří znovu, v bytě, jehož staříčkový majitel byl na léčení a stěny určitě neměly uši. Tam napsali petici prezidentu republiky, tehdy ještě generálu Svobodovi, který požíval zbytek vážnosti garanta pražského jara. Cítili potřebu protrhnout konečně mlčení prosbou o amnestii, či aspoň vánoční dovolenou pro politické vězně.

Sám píše autor těžko, spisovat v šesti je skoro nemožné, přesto vznikl dobrý, hutný text, tak zdrženlivý a zdvořilý, že k němu chyběl jen doprovod varhan. Ještě téhož dne jsme začali ve dvojicích navštěvovat kolegy, kteří svůj slib solidarity z času po pražském jaru dosud nezrušili slovem ani činem. S mnohými nás pojila dlouholetá, pevná přátelství.

První podepsali národní umělci Jaroslav Seifert, Adolf Hoffmeister a Jarmila Glazarová. První odmítl národní umělec Jan Werich. Deklaroval Václavu Havlovi svou skepsi a únavu, která ho za pět let přivede až na ostudné shromáždění v Národním divadle. Respektovali jsme každou omluvu, protože jsme na rizika upozorňovali sami.

– Takový text se nedá nepodepsat!, řekl dramatik Oldřich Daněk a v tom smyslu přes tři desítky dalších.

Ve čtvrtek odpoledne, když si předávali podpisové archy, sebralo velké komando Státní bezpečnosti Havla, Klímu, Klimenta a Vaculíka v jedné z ulic pod Strahovem. Končil čas solidarity, začala éra udavačů.

U předávání jsem měl být i já. Když jsem opouštěl byt, přiběhla Zet a v očích měla paniku: zmizels jí v obrovské Seminářské zahradě, prchavý jezevčíku. S podpisy byli teď čtyři, šel jsem tě s ní – marně – hledat. Sotva jsme se sklíčeně vrátili domů, zazvonil filosof Kosík, aby oznámil zadržení druhů. Když jsme mu oplátkou sdělili naši strast, pravil nechápavě

– Ale vždyť Edík spí ve svém koši...!

Vrátil ses sám přes sedmero ulic a ještě dokázal vplížit se domů s hostem a předstírat spánek. Nejveselejší však bylo, žeš odložil mé

první zatčení o tři čtvrti roku. Čekání na mne ukončil totiž velitel komanda už po pěti minutách, když před mými přáteli sdělil svým mužům

– Odjezd! Ten už nepřijde, protože on je vždycky přesnej!

Nepříjemné na tom bylo, že už mě zřejmě díky třetím poměrně znali.

Vyplatilo se, že jsme si prosili o podpis dvojmo a druhý originál ukládali u nenápadné přítelky. Teď jsme jej mohli my zbylí dva s Kosíkem ihned vyzvednout a odevzdat v presidentské kanceláři s naléhavou žádostí o propuštění sběračů, než vyjde nevinný text petice v západním tisku, doplněn naléhavou otázkou, kdo vlastně vyřizuje v Praze presidentovu poštu. Za toho stavu věcí jsme vyslali agenturám kopie.

Čtyři zatčení, na které nejvíc řval řeznický typ, jenž se nazval Pokorný, zaznamenali pozdě večer v chování vyšetřovatelů zlom. Až dosud popírali petiční právo, náhle byla řeč jen o jeho zneužití. Pak, zjevně neradi, museli čtveřici postupně pustit. My zbylí dva se Zet jsme seděli v noční vinárně Viola, protože byla za rohem Bartolomějské. Všecky je napadlo tam jít, zapít křest. Myslím, že toho večera odzvonila milé staré Viole hrana.

V příštích dnech začal režim poprvé jednat s řadou autorů, které dosud odmítal stejně zpupně jako nás. Mouřenínové ve Svazu spisovatelů museli dokonce některé z nich přijmout za členy. Místo pokání teď stačila distance. Vyšlo to na stejno. Oldřich Daněk se prohlásil být zneužit, neboť prý nevěděl, že jedním ze signatářů je – Havel. Označil tím kolegu prakticky za nepřítele. Milan Jariš, se kterým jsem čtvrt století chytal kritické rány, ryby i prázdninové lelky, mi v novinách náhle zavykal: „Oklamal jste mě, Pavle Kohoute!“ Víc než jeho nedávný soudruzi za mřížemi škodilo podle něho socialismu, že se protest objevil v tisku kapitalistických zemí. Že jej uveřejnily i všechny komunistické deníky, nehrálo pro něho roli.

Smutné bylo odvolání někdejšího demokrata Františka Kožíka, ještě smutnější Jarmily Glazarové, kterou zpracoval osobně Ivan Skála.

Spolu byli zpravodaji při Slánského procesu, jeho text tehdy končil „Psovi psí smrt“. Ted’ vzal básnířce znovunabytou důstojnost. Dlouho to nepřežila. Nejsmutnější však byla úděsná, udavačská kapitulace básníka Miroslava Holuba, jednoho z nejkritičtějších a nejnadanějších nekomunistů mezi spisovateli. Bůh ví, co na něho měli, že ho tak snadno zlomili.

Podobně jako pořadu s odposlechy Jana Procházky využila i této zmanipulované reakce na petici další skupina morálně nepevných autorů k aranžmá s mocí. Ne žalářníky nevinných, nás obvinili, že jsme zbytečně vyvolali společenskou konfrontaci. Ale že asi opravdu není literatury bez celistvé osobnosti, nenapsal nikdo z nich už nikdy významné dílo.

Roky později bude Milan Kundera ve svém románu Nesnesitelná lehkost žití zkoumat pohnutky původců právě této petice, aby vysvětlil neúčast svého hrdiny – i svou vlastní. Jeho rozsudek zní, že se autoři chtěli jen sami profilovat, protože se vězňům stejně nedalo pomoci. Myslím, že jde o dvě zcela odlišné životní koncepce. Vzdor skromným výsledkům jsem nadále pro to, zkusit v obdobných situacích i s možnými následky vše, co se dá. Starou kulturní Evropu neohrožují barbaři z Východu ani zdaleka tolik jako domácí cynici, kteří pro ni nejsou ochotni riskovat ani to pověstné české „ň“. Kdo už nepodpoří ani prosbu o milost pro staré přátele, má vlastně jakýkoli projev lidské soudržnosti za nesmyslný, až směšný.

Praha ve středu 12. 7. 78 – 14.00

S plukovníkem Křížem tedy jen přecházím jízdní dráhu, ale zdá se mi, že vstupuji do jiného světa, ačkoli politická a kriminální policie sídlí nejen ve stejné ulici, nýbrž i ve stejném ministerském rezortu, a přestože se středočeská krajská kriminálka už dávno odstěhovala ze staré „Čtyřky“ do moderního čísla 14, vládne tu jiný duch a dech.

Myslím, že je to nasnadě, zatím co politické policie zřídka kdy přežívají historické epochy, kriminálka ano, a v ní i její tradice a zkušenosti, stalinská vládnoucí skupina to nebezpečí pochopila líp než hitlerovská, nacpala i řadové policajty do vojenských mundúrů, ale ten rozdíl nezmizel, zatímco naproti si vždycky připadám jednou nohou v Moskvě, tady se teď cítím být plně v Čechách.

Vládnu tu jiné móresy a jiná terminologie a především jiné metody, tam naproti je základním prostředkem i nástrojem lež, byť si měla sebekratší nohy, když jí dojde dech nebo se chytí v pasti, nahradí ji beze zbytku jiná, čím absurdnější, tím lepší, kdežto kriminalistika stojí a padá s tím, zda a jak rychle dokáže slepit ze střepů takový kus pravdy, aby jak zrcadlo ukázala pachatele.

Náčelník Kříž musí být přirozeně komunista, buď zatraceně skalní, nebo zatraceně mazaný, že se mu podařilo za tak krátkou dobu odčinit své „omyly“ z roku 1968, jistě dosti podobné mým, naše občanské dráhy se budou nejspíš lišit jen druhem subordinace a způsobem myšlení, jež dělí muže v civilisty a vojáky, třetí možnost, že mu pomohly při kariéře pouze odborné schopnosti, se dá v éře dra Husáka s jistotou vyloučit.

Ale ať už vděčí za svou hodnotu a funkci čemukoli, sám způsob, jak hovoří a jedná se mnou i se svými lidmi, ho řadí do jiné kulturní

sféry než ty odnaproti, a když zavolá podřízeného, kterému chce náš případ osobně svěřit, dostane všechno, co cítím, ještě konkrétnější tvář.

Muž v pomačkaném civilu a s pomačkanou tváří, jaké lze přisoudit veškerý možný věk mezi třicítkou a šedesátkou, s vlasy, které připomínají potlučené žitné pole, je mi představen prostě jako „kolega Šatra“ a já mám dojem, že ho důvěrně znám, do konce naší krátké, ale nezapomenutelné známosti mi bude připomínat detektivy z povídek Karla Čapka, tak skvěle hrávané Marvanem a Filipovským.

Kolega Šatra si přečte originál anonymního dopisu, který se tu, hledme!, opět vynořil, a škrábe se v polehlém žitě.

– Sakra, sakra, to asi nebude sranda, to vypadá na profíky, člověče!, osopí se na mne familiárně, pohlédnuv na hodinky, – proč s tím jdete až teď?

Když se ode mne dozví, že jsem hodiny trčel u těch naproti, remcá na ně, dokud nezasáhne šéf, plukovník Kříž se mě ptá teď konečně úředně, jsem-li ochoten dobrovolně napomoci v pátrání tím, že vyzvednu podle pokynu vyděračů jejich zprávu, kolega Šatra se postará, abych byl neviditelně, ale spolehlivě jištěn.

Kolega Šatra souhlasně přikyvuje, drbaje se přitom s božskou samozřejmostí v rozkroku zvalených kalhot, ač je to holý nesmysl, budí ve mně stejnou důvěru jako jeho filmoví představitelé, souhlasím bez váhání, z náhlého popudu žádám však základní poučení pro případ, že by krabička od Nivey obsahovala něco jiného než zprávu.

– Třeba co...? nechápe náčelník.

Zjišťuju, že to nevím sám.

– Von myslí výbušninu, vysvětlí mu kolega Šatra a v tu chvíli vím, že jsem ji měl na mysli.

– No no!, krotí nás plukovník káravě oba, – výbušninu!, kdepak to, soudruzi, jsme??

Pak si zřejmě uvědomuje, že nejsem jejich soudruh, a jako by se náhle rozpomněl, klade mi otázku, která je s předchozí silně v rozporu.

– Žádáte o policejní ochranu své rodiny?

Už je to tu!, už je to tady, co nás s Landovským a Zet napadlo hned včera, že ta nejapná historie směřuje k tomu, aby nás měli před tím kulatým výročím na řetězu, který si dokonce přivážem sami, jak mu to vysvětlit, abych neurazil?, zatím nic nenasvědčuje, že by mě tu tahali za nos, zejména kolega Šatra by s takovým hereckým talentem dobyl už dávno přední scény.

– Pánové, začnu tedy opatrně a mírně, – nechci se ješitně domnívat, že mě znáte, ale musím předpokládat, že vám vaši sousedé..., hledám slovo, – odnaproti referovali o jistých diferencích mezi jimi a mnou...

Vidím, jak to chce plukovník vytknout za závorku našeho případu, který by zřejmě rád přísně a přesně udržel v mezích kriminální kauzy, ale podaří se mi pokračovat.

– Zmiňuji to jen, protože se opětovaně bráním pokusům znemožnit mi styk, jak se fotbalově říká, se zbytkem světa, a když se teď právě blíží zas jedno... památné datum, nechce se mi...

Jak to opsat?, jak opsat, že se mi zaboha nechce věřit v pravost těch prapodivných vyděračů, abych tyhle dva, své jediné spojence, kteří něco zmohou, nepoděsil domněnkou, že mě mají chránit právě před všemocnými sousedy odnaproti?

– Nechce se mi ze zásady požádat o to, co léta odmítám. O policejní ochranu si neprosím také proto, že bez vaší zkušenosti neumím posoudit vážnost své situace. Zodpovědnost musím tedy plně přenechat vám.

Kolega Šatra souhlasně kývá, mám tedy pocit, že to byla celkem slušná řeč, náčelník si vyhrazuje rozhodnutí až po výsledku mé večerní mise, zvyšuje tím i mou důvěru v tuto stranu ulice, nezdá se vědět víc než já a podniká jen, co mu ukládá rutina a rozum, zatím, zatím, zatím, jak dlouho ještě?

Pak mi dává Šatra pár přehledných instrukcí: dojedu na Sázavu, „aby manželka neměla strach“, dáme si sraz v 19.00 u výjezdu z obce ve směru na dálnici, aby mě on či někdo z jeho lidí mohl přesně zpravit, jak budu jistěn a jak si mám počínat při i po vybrání ohlášeného vzkazu, následují dva lidské stisky ruky, jakých se naproti štítívají obě strany, a v ději je konečně pauza.

Jdu na tramvaj, když mi mlsná slina a hladová křeč připomenou, že kráčím pod Klubem spisovatelů a že jsem naposled snídal, přejdou tedy naproti do Klášterní, kde mi vrchní pan Krátký vmžiku přinese protekční guláš, v tento čas je tady skoro prázdné, sedím u stolu, kde rok co rok na Štědrý den obědváme sekt a šneky, zdali-pak ještě letos?, napadne mě v rozporu s mou náturou, začínám si uvědomovat, že ta hra překročila jistou mez, za kterou končí hrátky.

Jde na čtvrtou, mám na čase, platím, tramvaj mě veze k autu, je tady, můj béžový Šemík z francouzské stáje, čerstvě pořízený, když jeho dva roky starému předchůdci vzali po Chartě z technických nedůvodů papíry, abych musel pěšky, a já je vzápětí překvapil zbrusu novým, jehož garance se stala i mou, že mi ho jen tak znovu nevyradí, aby firma Renault nekřičela, sedám za volant, startuji, motor přede jak hodinky, odbočím ze Škrétovy do Anglické a tam čekám na skulinu, abych vjel do silného večerního tahu, teď!, vypálím doleva a současně cítím, jak mi blokuje volant i řadící páka, nekonečné vteřiny se ke mně sune mamutí kolo těžkého nákladáku a já nemůžu nic, vůbec nic!, ale pak se mezi ně a mne střemhlav spouští anděl strážný a vyvádí mě hladce na prázdný chodník.

Čechy, zima 1972

Po zatčení a propuštění našich kolegů, zatímco aparát strany v duetu s tajnou policií lámaly petičníky i kupovali duše a pistolníci médií čekali na listinu k odstřelu vydané škodné, odehrálo se těsně před Vánocemi jedno z mých nejpozoruhodnějších setkání. Jen třikrát za celá sedmdesátá léta mě oslovila Moskva.

Poprvé v podobě mého bývalého překladatele, který přijet už předloni, aby mě zavolal k rozumu jako komunista exkomunistu. Byl to citlivý a čestný člověk, a když musel zažít, jak i sázavští skláři, kteří se naposled odvážili pod naši střechu, když z mého pozvání pochopili, že jde o vážný osvětový úkol, mu říkají sice přátelsky, ale smrtelně vážně „okupante“, rozplakal se, hned nazítří odjel a už se nikdy neozval. Tu návštěvu si sám odskákal zákazem cest.

Toho čtvrtetního večera jsem šel do Violy na pořad mladé poesie. Zet měla rýmu a nechut k rýmům, zůstala s tebou ráda doma. Kdybych byl mohl, byl bych býval šel mnohem raději do Tylova divadla. Hostovala tam nejslavnější sovětská scéna MCHAT, s níž jsem byl spojen dlouhými a pevnými svazky.

Počátkem šedesátých let se rozhodli hrát poprvé v historii tohoto templu ruské Thálie současnou českou hru, mou Třetí sestru. Kulturní přidělenec Československa a neúspěšný básník Milan Lajčiak však divadlu úředně sdělil, že autor je mnohokrát kritizovaný revizionista a uvedení není v zájmu strany ani státu.

Krátce nato oznámila tajemníku pro ideologii ÚV KSČ Jiřímu Hendrychovi rozrušená sekretářka, že ho volá velení spojených armád Varšavského paktu. Komandýrským hlasem, který i v telefonu naháněl strach, se ho zeptal kontreadmirál Golovko, uvádí-li se

v Praze hra Tret'ja sistra. Když zkoprnělý šéfideolog přisvědčil, mínil vojevůdce, že pak jistě nezkaží ani vyspělé diváky sovětské. Poučil ho, jaká to bude pro Československo čest a požádal o zrušení hloupého zákazu. Generální prezident Antonín Novotný, jenž byl ihned informován, nařídil prominentnímu přímluvci bez odkladu vyhovět.

Zpráva o té intervenci léta udržovala sekretariát strany v nervózním respektu před mými styky. Nechával jsem je v tom, i když jsem záhadu pochopil hned po první generálce v Moskvě. Skvělá hlavní představitelka mě v kulisách nadšeně políbila a představila se: – Golovko. Utíkala jí role pro ni jak stvořená, řekla si o ni tedy vlivnému choti.

Teď hrál MCHAT v Praze hru Kremelský orloj. V roli námořníka Vladlen Davydov, starý přítel, který ve Třetí sestře vystoupil čtyřikrát, než Praha – až rok po srpnové invazi – konečně prosadila její zákaz. V novém velení Varšavského paktu už zřejmě nikdo manželku v MCHATu neměl. Zato tam přišel do funkce šéfa, jedné z nejvyšších šarží v sovětském divadelnictví, Oleg Jefremov, předtím šéf slavného Sovremenniku. Teď přijel do Prahy poprvé po srpnu 68.

Ano, byl bych šel i na představení té ideologické hry, jako jsem po okupaci dál pil ruskou vodku, kterou v hospodách kupovali a lili na parket vlastenci, co se pak první položili. Jsem proti všem blbým bojkotům, jejichž horliví vyhlašovatelé musí pak ještě horlivěji ložit ke křížku. Ale vstupenky byly jen pro polepšené, kteří nešli vidět, nýbrž být viděni, jako na májovém průvodu s kontrolovanou účastí. Většinou ani neuměli rusky a spali tam řadami jako holubi.

Trápil jsem se tedy ve Viole poesii, které se právě opět říkalo mladá, protože se vrátila k nejstarším obsahům, aby nemohla nikde ničím nijak o nic narazit, a doufal jen, že se objeví Landovský nebo Havel, aby život zas dostal smysl. O přestávce na mě rozčileně kýval ode dveří sálku pověstný šatnář Jindra.

– Pavle, jdou si pro vás Rusové!

Hned to dramatické sdělení učesal:

– Ale on je mi nějakej povědomej...

Aby nebyl, ten vysoký z obou Olegů, kteří v šedesátých letech ohromili i českou filmovou smetanu krutě poetickým filmem Svit', hvězdo, svit'! o osudu umělců v občanské válce. Oleg Jefremov a Oleg Tabakov byli špičky Sovremenniku a tehdy i sovětského divadla. Když přiletěli vpólou šedesátých let na zájezd do Prahy, vynesli mi z letadla dárek. Onen staříčkový gramofon, z něhož jsi vylézal na naší první novoročence, čerstvě zrozený jezevčíku!

Ted' tedy stál ten starší u malé šatničky Violy a vedle něho Zet a ještě dva vrcholně rozpačení lidé. S těmi přišel k nám, vytáhl ji z postele a nedal, než že mě musí sehnat. Ti dva byli šofér a tlumočnice z českého ministerstva kultury, které už čtvrtý rok předstíralo, že nežijí. Objal mě a řekl chrlativým basem:

– Ty víš, že já ty tanky neposlal. Kde spolu můžeme v klidu mluvit? A taky něco...?

Ukazováčkem si cvrknul o hrdlo. Státní limuzína nás dopravila do Olympie, mého osudového lokálu. Křeslo u prvního stolu vedle prosklené kuchyně mi kdysi odkázal otec. Slavili jsme tam – v decentní eleganci třicátých let, které dominovaly tmavě červené samety a měkké kožené sezení u baru, jež si hosty přivlastňovalo jak pohyblivý písek – všechny velké rodinné události, narozeniny, svatby, pohřby. Taky ten jeho. Vrchní se zděsili. Odvykli už, že by tu se mnou někdo mluvil rusky.

Zalitoval jsem, že nemohu uvidět kamaráda Vladlena Davydova.

– Proč ne?

– Protože se neodvážím.

– Proč by se neodvážil?

– Protože se nejmenuje Jefremov!

– Ale Jefremov mu to poroučí!

Poslal pro něho tlumočnici se šoférem, ať ho přivezou hned, jak se odličí.

– Koňak? zeptal jsem se zbytečně.

– Dvojítý!, řekl, když ho spatřil.
 Vypili jsme po rusku naráz a on už mával na obsluhu.

– Pavle, vzpamatuj se!

– Z čeho?

Vypili jsme znovu.

– Dnes jsem o tobě hovořil s vašimi soudruhy, nejdřív nechtěli slyšet, ale zaručil jsem se!

– V čem?

Vypili jsme třetí.

– Že přestaneš!

– S čím?

– Něvaljaj duraka, ty víš!

– Ty zase dobře víš, o co tu šlo!

– Vím!

– Že tu žádná kontrarevoluce nebyla!

– Vím!

Vypili jsme. Zet na nás hleděla jako na šílence.

– Že to byl pokus, aby se v socialismu konečně dalo žít, když ho právě u vás dovedli až k totalitnímu šílenství a po krátkém tání zas k byrokratismu bez ducha a statků!

– To všechno vím sám a líp než ty!

– Tak co po mně chceš??

– A bys počkal. Psal!

– Ale o čem?

– To je jedno, jsou tisíce témat, do roka tě budu hrát v MCHATu, když se přestaneš chovat jak uražený kluk!

– A o čem si představuješ, že mám konkrétně psát?

Vypili jsme.

– Ach!, mávl rukou jak lopata, – o všem až na ně. Čechov taky nepsal o carovi, a každý mu rozuměl!

– Olegu, není doba unaveného samoděržaví, nechápeš, že bych musel přitakat lži?

– Tak přitakej! Nebud' tak zpupný, u moci jsou ledoví muži, Pavle, kdo neumí po rusku přezimovat, zmrzne! Žiješ v gubernii, ležící v kritické zóně, metropole tě zničí, copak nemáš strach?

– Mám. Největší z vlastního strachu. Chci dožít s vlastní duší!

– Naplevat' na tvaju dušu!, duněl jeho bas na celý lokál.

Bledý vedoucí hnal duo, které pauzírovalo, aby spustilo hlučný čardáš.

– Bože, Olegu, je to přece naděje i pro vás, i pro tebe! Naše reforma byla jediná, která se jednou může hodit i vám! Já nečekal, že mě jdeš povzbudit, ale proč mě chceš za každou cenu zastrašit?

– Naopak, já tě chci vzburcovat, aby sis nehrál na mučedníka, ale sloužil svému národu objevováním nových prostorů a skulin! Tím jste vy Češi světově proslulí!

– Myslíš-li Švejka, tak ten je už dávno jen alibi pro všechny, kdo se aranžují s každým svinstvem. Svou občanskou odvalu projevují pivními vtípky, všechno ostatní je pro ně hazard, který národu ještě víc škodí!

– Švejk má pořád šanci, že se bude smát naposled! Co má přijít, přijde i bez tebe, a až to přijde u nás, nebude vás už nikdo znát! Bud' pokorný a budeš mít za rok vlastní divadlo jako já, uděláš pro svůj národ stokrát víc než teď!

Vypili jsme. Muselo být už dávno po představení, ale Vladlen nešel.

– Co můžeš dělat pro národ v divadle, kde tě nesmějí poslechnout ani herci, když jim nařídíš jen pozdravit starého kamaráda?

– Vladlen přijde!, burácel.

Vrchní se už třáslí, let koňaků pokračoval. Házel je do sebe jako mince, které mají udržet životně důležité dálkové spojení. Celý vznešený lokál strnule přihlížel. Mluvil jsem samozřejmě tak tiše, jak jen to bylo za daných okolností možné.

– Přežil jsem už jednu tisíciletou říši, Olegu, trvala šest let, vaše potrvá déle, ale někdo ji tu zase přežije, pokud dokážeme, že tenhle národ neztratí svou historickou paměť!

Vstoupil šofér.

– Soudruh Davydov se nastydl, musel do hotelu.

Oleg Jefremov pomalu zavřel oči a svezl se na koberec. Tři vrchní a šofér ho vynášeli do strmých schodů jako ti čtyři kapitáni mrtvého Hamleta.

Došel jsem, jak mě vyučil můj otec, domů po svých, upadl teprve za dveřmi a spal mráкотně dvanáct hodin. Za týden začala proti mně ničivá tisková kampaň. Na novoročence vypadáme však jako po úspěšném roce. Jen ty se v baretu, které nám všem z Hamburku poslal k Vánocům můj televizní August Peter Striebeck, podobáš jezevčíčímu mučedníku.

Ach, ano, bylo ti souzeno se jím stát.

15

Praha ve středu 12. 7. 78 – 16.00

– Jak zablokoval?, ptá se nedůvěřivě kolega Šatra; na čísle, které mi prorocky naškrábal na víko prázdné krabičky od cigaret, se ohlásil při prvním zazvonění.

– Nevím, říkám ještě otřesen, anděl strážný mě vymanévroval z té šlamastyky přímo k telefonní budce, která navíc funguje, tříproudý hluk mě nutí křičet, – když jsem poprvé ostře odbočil a přidal plyn, zaklínila se mi rychlostní páka a po ní i volant, ale ten naštěstí v dobrém směru, přistál jsem u Lékařského domu na chodníku.

– Co to máte za vrak?

– Renault 16 TX, poslední model, měsíc starý.

– Pil jste něco?, zajímá se Šatra.

– U vás ani naproti mi nikdo nenabídl ani kávu.

– Nedal jste si cestou něco na kuráž?

– Mám se dát vyšetřit na záchytce?

Jezdili jsme tam k úřednímu testu krve po každém konfliktu s policajty, abychom jim znemožnili obvinít nás ex post z podroušenosti, naposledy se o to pokusili, když mě letos v lednu jejich muž poslal ranou za ucho k zemi.

– Co blbnete?, diví se teď v telefonu kolega Šatra, – zeptat se snad můžu, ne? Zůstaňte si u kočáru, pošlu vám technika.

Usedám do vozu a zkouším, když už mohu zas soudně myslet a musím stejně čekat, uvolnit zaseklé systémy, vím, že volant se u tohoto typu blokuje automaticky, když se vytáhne klíček, ale řazení?, navíc je klíček dosud v zapalování, a přece se nic nehne ani o milimetr, výrobní vada či porucha, ale jaká?

Za půl hodiny dojíždějí hned tři, na tu dobu a na ten provoz docela slušný výkon, přesto se dva z nich omlouvají, že museli čekat na soudruha, soudruh je šlachovitý pořízek o něco mladší mne, kývne mi na pozdrav, ale k řeči se nemá, pročez ani já, třeba je „odnaproti“ a s těmi platí – čím míň mluví, tím víc mohu mlčet.

Šofér vozu, který vyjel na chodník za můj, je zřejmě ohlášený technik, usedá na mé místo a zručně škupe zaseklou pákou jako předtím už mnohokrát já, trochu mě mrazí, že by ji uvolnil bez odborného grifu, který by ospravedlnil mé SOS, ale už je zas venku, otvírá komplikovaně jištěnou kapotu bez ptaní, na první pohled machr, co se vyzná v autech jako jiní v ženských, vyhodí rezervní kolo, které má v šestnáctkách tlumit náraz při čelních srážkách, prospekty to vychvalují, že by se člověk nejradši hned čelně srazil, z kovových útrob se vynoří technikova hlava.

- Ten vůz je novej...?
- Nenajel ještě první tisíc.
- Dělal s ním něco v garanci?
- Nebylo třeba. Je to spolehlivá řada.
- Máte s tím zkušenost?
- Je to má pátá šestnáctka.

Mám mu vykládat, jak mi dopravní policie z příkazu tajné bezdůvodně zadržovala technické osvědčení předchůdkyně, mám mu vysvětlit, že navíc prodejem vozů, koupených za devizy, přicházím k domácí měně, abych vůbec mohl ve vlasti žít?, nechávám ho radši přitom, že jsem blázen do aut, jedno ví jako já: k československým zázrakům patří už po desetiletí, že si starý vůz dlouho uchovává cenu nového.

- Nepůjčil jste ho někomu... z kamarádů třeba?

Ach, bože, tak už i oni přejali tu slabomyslnou verzi odnaproti?, ne, je to nejspíš naprosto normální otázka, to jen já začínám být abnormálně precitlivělý, takže se ovládnou a odpovím stručně.

- Ne. Nový vůz si vždycky zajíždím sám.

– To se má!, souhlasí, – jako nové ženské!, a hned naváže, – a co manželka nebo děti? Jako jestli to třeba někdo trošku neklep a nepokusil pak nějak zašolíchat?

– Ne! Vůz je celou dobu v mé sázavské garáži, kterou na noc zamýkám... moment! Dnes parkoval celý den na ulici...!

– Kde?

– Tady za rohem. V té slepé ulici u parku nad Muzeem.

– No jo... heleďte!, ukazuje až ke dnu vnitřností, – vidíte ty škrábance? Někdo se vtom musel rejpat.

Věděl bych kdo, ale nemohu to prokázat, a proto ani vyslovit, krčím tedy rameny.

– A co s tím mám teď'...?

– Nic. Na to se musej mrknout v Renault-servisu. Nechte to tu a zavolejte si na zejtřek odtahovku.

– Tady na chodníku...?

– Jo. Tady to nepřekáží.

– Nemám to radši... neodtlačíme to někam za roh? Nerad bych dostal pokutu.

– Jakou pokutu?

– Od dopravky.

Dívá se na mě jako na blázna, rychle chápu proč, jeho civilní oděv klame, patří k pokutujícím, ne k pokutovaným, zřejmě mu dochází totéž.

– Nebojte se!, praví téměř omluvně, – my jim řeknem. A kdyby to nákej tvrdolín zvorál, zavolejte tady...

Ukazuje na soudruha, který až dosud stále mlčky přihlíží, teď pohlédne na hodinky a konečně promluví.

– Tak jedeme k vám, ne? Nejvyšší čas!

Otvírá mi vychovaně dveře a pak čeká, protože musím napřed přeložit své saky paky z Renaulta k nim a zajistit vůz alespoň proti obyčejným lapkům, ti neobyčejní mají klíče od celé země, konečně za mnou zavře a přisedá z druhé strany, tak tedy zase v policejním autě, ale poprvé jako host.

Ze zvyku nenavazují konverzaci a on mě nechá vydechnout, dokud se nepřiblížíme ke kilometrovníku 8, události dne mi ho vyrazily z paměti, teď je tu zas, vzdaluje se jen proto, aby se mi zakrátko přiblížil na dotyk, a můj soused se teď věcně ptá.

– Můžete si půjčit na tu akci nějaký jiný fáro?

– Má žena má malého Fiátka...

– Ten kapotovanej šicí stroj? S tou plátěnou střechou? To je dokonce výhodný, kdyby to přece jen luplo.

– Co luplo...?

– No vy prej jste sám přišel s tím, že by v tom mohla bejt výbušnina, a kolega Šatra mě poslal, abych vás pro sichr poučil. Kapitán Hübl, já jsem pyrotechnik.

Čechy, předjaří 1973

Náš boj o život anduláka byl zatím úspěšný jen potud, že ještě žil. Tvé tesáky však zvonily o mříž dál, zdálo se, že bude doživotně vylétávat jen v době tvých venčení. V takových situacích přichází ke slovu fantazie: rozhodli jsme se naučit ho mluvit.

Slibovali jsme si od toho jednak potěšení, jednak užitek: třeba si ho začneš vážit? Akci, případně nazvanou „Pygmalion“, jsem musel ovšem provádět já. Ani všeho schopný Marcel Malkus by ve snu nepřišel na nápad stíhat Zet pro vytrvalost a důslednost. Když odpadla, učil jsem ho tajně sám. Dvě věty, které měly otevřít stavidlo řeči, jsem mu opakoval hlavně v mrtvých časech. Třeba když jsem vytácel čísla a čekal na spojení. Občas se volaný podivil, když ode mne uslyšel úvodem bojový pokřik mého divadelního Augusta

– To je prrrrríma!

Že je náš telefon odposloucháván, považovali jsme vždycky za samozřejmé. V Československu si to myslel každý, ale ani špičková technika nenahradí živého vyhodnocovače. Za osm hodin pracovní doby si může přeposlechnout nejvýš osm hodin záznamů, pro „hor-ký“ odposlech je zapotřebí čtyř směn – vždyt' i oni jsou v odborech!, odposlouchávatelný je tedy jen zlomek obyvatelstva, z toho živě jen zlomek zlomku.

Až do konce tohoto února jsem se mohl domnívat, že k němu nepatřím. Byl už jsem skoro poslední, koho ještě nepřepustili policii. Mé premiéry a publikace dosáhly jednoho z kulminačních bodů. Deník kontrarevolucionáře a román Bílá kniha vycházely v tuctu jazyků. Za Deník nabídli mému nakladateli z Hollywoodu 500 000 dolarů a hvězdné obsazení, bohužel s podmínkou, že se vzdám jakéhokoli

vlivu na scénář i realizaci. Představa, co by mohlo pod mým jménem vzniknout z tak složité politické látky v čase, kdy Brežněvova doktrína vykopávala na druhé straně z hrobu tomahavky studené války, přemohla nakonec zjištění i zvědavost, jak bychom asi byli, Zet a já, ztělesnění Miou Farrow a Dustinem Hoffmanem. Bílou knihu, příběh ubohého učitele tělocviku a kreslení Adama Juráčka, který silou vůle dokázal chodit po stropě, což mu spojené státní družstvo politiků, policajtů, juristů a psychiatrů vytluče z hlavy, až když už po stropě chodí skoro každý, připravovala jako celovečerní produkci Druhá německá televize. Při světové premiéře v Düsseldorfu měl Ubohý vrah čtyřicet opon. Na začátek března se telefonicky ohlásil producent z Broadwaye.

Těsně předtím jsem navštívil naši obvodní lékařku S., aby mi předepsala něco proti aftům. Jsem dítě hospodářské krize a válečné výživy, trpíval jsem vždycky různými projevy avitaminózy, k některým zůstal náchylný dodnes. Jako už dřív mi předepsala kloktadlo. Kloktal jsem a plnil přitom své penzum. Patřil k němu od minulého podzimu i dohled při renovaci sázavské rekreační vilky, v němž jsme se střídali. Jako bychom tušili, že se ten lehký, v mrazech nevytopitelný dům, stane jednou naším posledním útočištěm v Čechách.

Ve čtvrtek 1. března měla dozor nad řemeslníky Zet, já jsem sloužil na Hradčanech. Korigoval anglickou verzi Augusta, učil opeřence mluvit a učinil v telefonickém hovoru se znejmilejším přítelem Alexandrem nevinný vtíp. Na otázku, jak se mi vede, jsem odpověděl, že velmi dobře, nepočítám-li slintavku; proto že jela dnes na Sázavu Zet, abych tam nenakazil dobytek.

Kolem páté odpoledne zabímbal hebce zvonek. Zet, která nenávidí všechny druhy poplachu od nevinné čajové konvice k obludnému pro ni budíku, koupila už kdysi dávno v Norimberku ze skromných deviz místo parády andělské zvonění. Bylo příjemné, ale matoucí jak bludička nad močálem, ohlašovalo by stejně něžně i příchod dábla.

Kukátkem jsem začal vyhlížet až po svém prvním zatčení. Teď jsem ve své nevinosti prostě otevřel a zíral na tři muže v bílých pláštích.

Nejstarší se mi představil jako dr. Drašar, hlavní hygienik hlavního města. Oznamoval mi, že mě ze své zákonné pravomoci musí dát vyšetřit, nejsem-li nositel nákazy.

Dobíhal pátý rok od invaze, režim dra Husáka si už na nás vymyslel kdecu a lhal jen se prášilo; nevěřil jsem jim slovo. Mrazilo mě, že jsou z blázince v Bohnicích, bojoval jsem o čas, žádal průkazy. Kupodivu – místo aby mě přemohli – se zmateně hrabali v kapsách. Jediný dr. Drašar našel průkaz tak sporný, že působil věrohodně: legitimaci závodní jídelny nemocnice Na Bulovce.

Pak řekl ještě „slintavka a kulhavka“ a mne osvítilo. Od mého telefonického žertu neuplynulo šest hodin. Kdo ho informoval, chtěl jsem vědět. Řekl, že hlášení přišlo z obce Sázava, kde se zřejmě strachují o stavy dobytka. Každopádně má úřední mandát a já mám jistě tolik zodpovědnosti, abych šel dobrovolně. Brát si nemusím nic, však se hned vrátím.

Lež toho zdravotního šerifa jsem odhalil až v kleci. Byl jí málo známý infekční pavilón Bulovky, jehož mříže a pancéřová skla izolují od života zvlášť nebezpečné bacilonosiče. Mně prisouzená nakažlivost si vynutila izolaci prvního stupně. K uzamčené jednotce, sestávající z ložnice, předpokojů, koupelny a WC, patřila i osobní sestra, pověřená také donáškou jídla a úklidem. Po každé návštěvě u mne musela zřejmě projít desinfekcí. Rozhodně tak vypadala. Za trest mě ochromila zprávou, že pozorování tu trvá dva týdny.

Zato má starost, jak se tou desinfekcí propojit k Zet, abych jí předal důležité vzkazy a úkoly, neměla dlouhého trvání. Za dvě hodiny ji přizavřeli ke mně. Okresní hygienik z Kutné Hory si pro ni dojel sanitkou na Sázavu. Duchapřítomně tě prohlásila za psa našeho souseda a tomu stačila po zednicích vzkázat, aby se tě zatím ujal. Bála se, že ty bys jejich testy nepřežil.

Na ranní vizitu přišel velký šéf, hlavní epidemiolog ČSSR profesor Kredba. Úvod zazněl nadějně: lidská forma nemoci, z níž jsem podezříván, by mi vynesla větší slávu než celé mé dílo: je to teoretická

nemoc, která se dosud nevyskytla. Závěr byl deprimující: musíme tu zůstat. Proč? Přísné pravidlo hry: každé podezření tu musí být vědecky vyloučeno pokusem. A kdo je vyslovit? Stopa se ztrácela v buši hygienických služeb. Naše sliny byly infikovány jakýmsi kravám a my odsouzení čekat, co se ujme.

Fešácký kriminál není míň kriminálem. Může být o to nesnesitelnější. Sen vězňů – internace s milovanou bytostí – se rychle měnil v můru. Bez kyslíku svobody se i nejvřelejší vztah dusí. Praha pod okny byla fata morgana. Sdíleli jsme sterilní celu čtyřadvacet hodin denně, zdraví jak řípy – můj aft dávno ten tam! –, teď už i poučení, že tu jediný český malomocný počkal léta, než ho přijala tajná sovětská leproserie.

Za týden nás stále nerudnější profesor náhle vypsál ze stavu, zřejmě nechtěl dávat déle všanc své dobré jméno. Vprostřed loučení ho odvolali k telefonu. Už se radši nevrátil. Ministerstvo zdravotnictví výslovně zakázalo naše propuštění. Ztratili jsme postupně humor i řeč. Přestali jsme hrát hry, luštit křížovky, pouštět si rádio, pomalu i číst. Poprvé v životě jsem bral prášky na spaní.

Devátou noc mě ze zoufalství napadl nápad. Ráno jsem nadiktoval do protokolu, že v Sázavě má být v sobotu bál; vzhledem k tomu, že jsem se tam v kritické době osobně setkal při jednáních o přestavbě našeho letního domku s řadou funkcionářů Národního výboru, cítím občanskou povinnost preventivně hlásit, že i oni představují zdravotní riziko.

Asistent to správně pochopil a vzburcoval bleskurychle okresního hygienika. Tomu nezbylo než oznámit obci, že nelze pořádat žádné veřejné podniky, dokud nebude ukončeno naše vyšetření. Stalo se, jak jsem předpokládal. Spolu se sklárnou se vzbouřily i ženy funkcionářů, které si už daly našít. V sobotu ráno jsme dostali do postele jedno z nejlepších vysvědčení v životě:

„Podezření manželů Kohoutových z onemocnění infekční slintavkou se ukázalo být neodůvodněným, což prokázáno pokusem na zvířeti.“

Obědvali jsme v nejlepší, protože jediné čínské restauraci v Praze nejostřejší jídla, abychom se vzpamatovali z otravné diety, a spěchali na Sázavu oznámit tu radostnou zprávu tancechtivým sousedům. Nato hned k tvému zachránci dr. Pilařovi, abychom si tě vyzvedli, odložený jezevčíku. Byls naším dlouhým zmizením navýsost uražen. Zet se ti snažila vdrbat vysvětlení. Mé mrazení neustalo. Napadlo mě, že se nás osobně ujal kdosi, koho taky pohání fantazie. Tísnila mě její zvrhlost.

Dálnice Praha–Brno ve středu 12. 7. 78 – 19.40

V kanárkově žlutém Fiátku, jehož motor opravdu šije jako stará singrovka, vyjždím z motelu u Průhonic, kde jsem právě objednal Zet dvě deci Sauvignonu a sobě tureckou kávu s tím, že bude ještě horká, až se vrátím, to na uklidněnou Zet, zbytečně vlastně, jako v žádné z těžkých situací našeho života neudělala ani teď nic, co by ji ztížilo, nicotnosti znovu a znovu rozpítáváme v nekončící při, v kritických okamžicích jednáme kupodivu téměř spontánně a bez řeči, letmý polibek doplnilo mé – Ahoj!, a její – Páčko!, dálnice jak vymetená, kdo dnes toužil po Brnu, už tam je a má, co chtěl.

Déšť mi bubnuje do plátěné střechy, jak se blížím k čemusi, co mám mít, i když vůbec nechci, cestou na Sázavu mi kapitán Hübl poskytl pyrotechnické minimum, můj mozek, zvyklý ihned zapomínat nepotřebné a zbytek kondenzovat do zapamatovatelných sloganů, vybírá: zaprvé přesvědčit se, nevede-li od krabičky drát či neklade-li sama při zvedání odpor, v tom pádě ihned pryč a znamení jemu, zadruhé po ohledání pracovat s odvrácenou hlavou, aby bylo aspoň jedno oko a ucho „ve stínu“ případné tlakové vlny, zatřetí z téhož důvodu i jednu ruku za zády jako při nalévání vína; člověka, pravil, může chybět dokonce i přes půl, je-li ten zbytek správně rozvržen.

Jaký div, že takové poučení nezůstane bez vlivu na psýchu, vyšetřil jsem na Sázavě půl hodiny a tajně, aby Zet nevěděla, nadiktoval pod útěšně modrým stropem svého pokoje na kazetu poslední vůli, vyjádřila mé rodinné vazby v číslech stejně rovných, jak rovné jsou mé city, ať opětovány stejně, či ne, ta čísla jsou ovšemže imaginární, patří jakési utopické budoucnosti, až mi má vlast navrátí má práva

a honoráře, teď se mi vtírá bilance vztahů samých, blesková, ale tím naléhavější.

Když už se nám nezdařilo manželství, pokusili jsme se s matkou mých dětí o zdařilý rozvod, znalci vědí, že větší kumšt než dobře se oženit je dobře se rozvést, zůstali jsme životními spojenci v rezortech financí a pedagogiky, zažehnali jsme tím nebezpečí dvojího lokte, a protože Zet vešla do mého života mnohem později, nestála mezi námi.

To ovšem ulehčilo i mé konflikty s dětmi, vznikaly střídavě především tehdy, když jsem u nich rozpoznal zlozvyky a nebezpečí, s nimiž jsem se potýkal a potýkám sám, rozhodl jsem se od začátku, že si své děti nikdy nebudu kupovat, měly velmi dobrou životní úroveň, ale nikdy ne přepych, sám jsem si jej v životě směl dopřát málokdy a až v pozdní dospělosti, přemrštěné požadavky dětí jsem odmítal, i když to občas vyvolalo krátkodobé nevraživosti, do nichž pojata i nevinná Zet, buď chvála jejich matce, že se nikdy nepřidala.

Zato jsem byl svým dětem k mání kdykoli a kdekoli, když hledaly pomoc ve vlastním úsilí něčím a někým být; k mým netaalentům patří kreslení, nikdy jsem nesvedl víc než hůlkové prase, ale když nejstarší Ondřej hledal v pubertální bezbřehosti pevný bod, navedl jsem ho právě k jevištnímu výtvarnictví, malbu, svůj osud, už přitom objevil sám, z palety mé povahy si posléze vybral přísnou pořádkumilovnost a přesnost, pro něž mě Zet nazývá pražským Pruškem, stejnou měrou, jakou tohle úřednictví pomáhá při vlastní práci, unavuje zřejmě okolí, to jeho dokonce i mne, protože mě Zet časem uhnětla v téměř normálního člověka.

Prostřední Kateřina se rozhodla nabrat si z mé povahy všechno lehké a veselé, co pomáhá hladce zvládat denní nesnáze, ale samo o sobě ztěžuje zvládnout život, protože člověka svádí házet nepříjemné pravdy za hlavu a vždy znovu odsunovat dávno zralá řešení, když viděla, jaké problémy tam má kvůli mně její bratr, hodila divadelní školu za hlavu a vystudovala střední hotelovou,

která jí s divadlem života otevřela i divadlo světa, její šarm otřásl i ministrem vnitra, jehož letos o Třech králích přepadla při poslaneckém dnu se stížností, že jí jeho úřad zakázal studovat proslulou hotelovku v Lucernu, – Asi jste se špatně učila, zažertoval, – Právě naopak, ale zřejmě špatně narodila!, neblamoval se a pustil ji tam jak kníže pán na pět let, až ji budu jednou pozorovat ve švýcarských hotelích a restauracích, pomyslím si, že jsou to perfektní jevištní výstupy, jejichž úspěch je navíc ihned měřen mincí.

Na nejmladší Terezu jako by zbyly mé strasti, touhy a životní křeče, které ve mně vyvažuje jak nátura, tak už i častá naplnění, hledá se rychleji, než se stačí najít, zuří, když jí kážu trpělivost a připomínám její vlastní sny i práce, jež si zůstala dlužna pro další, které se dosud taky nekonaly, tehdy mě nenávidí, protože se cítí být hrubě nepochopena, falešná sebelítost, kterou nemohu poznovu nerozbíjet, jako ji rozbíjel můj otec ve mně, zuřival jsem tenkrát jako teď ona, bude mě někdy milovat jako já jeho?, právě nás zas jednou spojuje společná práce – Makbeth, nezažila jinou, a proto neví, co tuší i jankující Landovský, že je to jedinečná událost vyššího řádu, zdá se mi dokonce, že jí právě odkazuju nejvíc, co může kdy dcera od otce dostat.

To je tedy trio mých následníků, ale je tu i čtvrtý, čtvrtá!, nemáme se Zet jen tebe, jezevčíku, máme i dítě, které nám patří tím víc, čím méně je naše, když v roce 1969 prchal bratr Zet za oceán, spíš od manželky než před Rusy, zanechal tu vedle ní, sbírky známek, tenisové rakety a skútru i dceru Jolanu, byly jí tehdy sotva dva, matka, dělnice Tesly, ji ráda nechávala u nás, aby se jí netoulala, když jsme loni ztratili Prahu, přehlásila ji na sázavskou školu a jezdí k nám o sobotách za ní.

Zatímco s vlastními dětmi už tedy vedu lidské i umělecké spory a syna svého syna teprve učím chytat míč, Jolana s vlasy jak černé hřebíky, kterou ročně stříháme jak ovci, rozšiřuje můj život o zážitky, pro něž jsem jako tolik mužů nebyl dříve zralý, vychovávám

ji a ona se dává ne, že musíme, ale že oba chceme, náš vztah je dobrovolný, ale platí v něm přísná pravidla, třeba, že poznaná chyba se smí opakovat jen nevědomky a vše se trestá jen slovem, s výjimkou lži, za lež je facka, která tím pádem padla za deset let jen dvakrát, pro apoštoly antiautoritativní výchovy jistě smrtelný hřích, ale za to jim naše hravá a smavá dívka nikdy nepoleze po hlavách jako tak často nám jejich ratolesti.

Ona a ty, Edison, se teď dělíte o naši všednodenní přízeň, když setkání s dětmi řídnou a jsou už spíš bitvami nebo svátky, a dělíte se ovšem s námi i o naše strasti, které současně mírníte tím, že nás nutíte odsunout a složit je na co nejmenší prostor duše, aby nepřekážely naší radosti z vás, a tak i na ni pevně myslím při této podivné cestě, o které neví proto, že si – na Sázavě už vlastně doma – vyjela za maminkou na prázdniny do Prahy.

Skřípavě drhnou stěrače o suché přední sklo, vypínám je, liják, který ještě před minutou bičoval dálnici a nutil mě bát se spíš, že zmoknu, nežli že exploduji, ustal, jako když utne, skoro současně zazáří slunce a nad průhonickou oborou se rozsvěcuje duha jak v dekoraci loutkového divadla, je 19.44 a já už znovu dohlédám neblahý kilometrovník, přidávám plyn, abych dodržel plán kapitána Hübla podle přesně seřazených hodiněk, pro případ, kdyby byla nedej bože časována, mám vyzvednout krabičku o patnáct minut dřív, v 19.46 pojede pyrotechnik v opačném směru kolem, aby mohl zasáhnout.

Krajina mi teď připadá jako obří mlat, dalekohledem mě tu musí vidět každý na kilometry, ale co dělat!, zastavuji, snímám brýle – střepiny do očí! – natahuju tlustou rukavici – otisky, oheň! – a vystupuji; a už ji vidím!

Čechy, léto 1973

Dlouho se zdálo, že zvítězíš v bitvě o území, k němuž se jezevčíčí duch vzpíná jako lidský po hvězdách. Čím lidem ráj, tím jezevčíkům postel. Běda, kdo se slituje nad vaší třasavkou a přenechá vám růžek. Už vás z ní nikdy nevypudí. Byl jsem neoblomný, ale sotva jsem vytáhl paty, ustrnulo se laskavé srdce Zet. Prohrál sis to sám na Sázavě, kde jsme po adaptaci prožili léto, když ses po prvním dešti prometl po památečném kanapátku v hale. Menetekel sázavských blátovisk způsobil, že se v tomhle punktu Zet nerada přidala ke mně.

Náš venkovský pobyt byl obohacen prohlubujícími se vztahy mezi námi a sousedem dr. Jiřím Pilařem. Po tom, co mu v únoru 1945 spojenecká bomba určená Drážďanům rozbila pražský dům a zabila v něm rodiče, ukončil únor 1948 jeho kariéru advokáta. Z letní chaty na konci Sázavy, od níž nás dělila jen úvozová cesta k řece, se stala pevná a konečná životní meta. Když si tam na začátku sedmdesátých let vzala život jeho zbožňovaná žena, zdála se i jemu další existence nesmyslnou.

Náhly ruch v našem domě, který býval dřív kromě prázdnin neobydlen, ho vytrhl z letargie. Mohl být opět užitečný jako znalec, poradce i pomocník. Naše stálé hosty, jejichž knihy kdysi obdivoval, uchvacovaly jeho vzdělání a noblesa, s nimiž vzdor sedmi křížkům na krku a tolika křížům na duši zvládal svůj osud. Ta přízeň jako by vyrovnávala jeho ztráty. Nabíral nový dech.

Brzy si vyžádal, aby naše zoo, kdykoli jsme museli jen na krátko pryč, přebývalo u něho. Tebe přímo zbožňoval, když jsi bleskově vyhnal od jeho záhonků pařezavé divoké králíky, náš drsnosrstý četníku.

Sapěři moci vyhodili už zjara do vzduchu nejdůležitější most, který mě ještě spojoval s ostatním světem. Jeho pilíři byli oba moji nakladatelé.

Eric Spiess z nakladatelství Bärenreiter v Kasselu byl jeden z prvních Němců, kteří se po skončení studené války vydali znovu na východ, tentokrát však, aby navázali zpřetrhané nitě evropské kultury. Založen spíš filosoficky než obchodně, našel zalíbení především v českém divadle, jak v sobě spojovalo elementární s bezprostředním, poetické s politickým, bláznivě směšné se smrtelně vážným. S prvními překlady mých her objel však jako obchodní cestující snad všechna německá divadla, byl kmotrem jejich úspěchu, který završil stovkou inscenací Augusta. Časem postoupil z obvyklého zástupce děl na zástupce existenčních zájmů mých i jiných českých dramatiků.

Podobně lucernský Šváb Jürgen Braunschweiger. Jeho neutuchající zájem o pražské jaro, přetrvávající konjunkturální vlny, přiměl mne napsat Deník, mou první prózu, po níž měly následovat tři další. Ve službě osobního přátelství vydal na Západě díla Klimenta, Vaculíka, Klímy, Gruši a Kriseové se stále většími obtížemi, jak především německy mluvící svět postupně zapomínal potlačenou reformu a koketoval s reálným socialismem, ať už z pragmatismu, či z hlouposti.

Jeho drobná žena Liz, kterou jsme volali Lízinko, hrála přitom roli moderní Noemovy holubice. Neúnavně nás navštěvovala na našem korábu, uvízlém v ledových polích, aby nás zpravila o novinkách v tom druhém světě, od výšin umění přes nížiny módy až k propastem tlachu. To ona mi jednou věnovala koženou loveckou brašnu. Dlouho jsem nechápal, k čemu mi může být dobrá. Při prvním zatčení jsem do ní ve spěchu nacpal všechny nezbytnosti, a tak se mi stala nejdůležitějším zavazadlem sedmdesátých let.

Když teď těmto třem naráz odmítli vydávat víza, začal pro mne skutečný stav obležení.

Nezákonnosti dosáhly celkově stupně, který mě donutil vypsát je obšírně novému ministru kultury. Stal se jím zeť prezidenta Svobody,

Klusák. Pomohl jsem mu v roce 1949 ve Varšavě jako spolucestující z Moskvy odtahat sadu těžkých kurýrních pytlů z širokorozchodného peronu na evropský. On se teď na mou tíži vykašlal. Po třech urgencích jsem dopis poslal FAZ, díky svým korespondentům měl frankfurtský list tehdy v Praze dobrou pověst.

Taky jsem po pěti letech natočil první dlouhé interview pro rakouskou státní televizi. Pověřený tým – redaktor Werner Stanzl, kameraman a zvukař – přiletěl z Vídně, Mnichova a Hamburku, setkal se v pražském hotelu, přijel v najatém voze rovnou do naší zahrady, natočil a rozptýlil se stejně hbitě do tří světových stran. Za ten půlhodinový monolog o rozkošnostech husákovské normalizace, který převzalo mnoho evropských vysílačů, jsem dostal nejpозoruhodnější honorář: Werner Stanzl mi posílal celý půlrok týden co týden z Vídně velký Sachrův dort. Pak jsem ho požádal, aby tu sladkou inflaci zastavil, protože nikdo z rodiny a z přátel už ten božský výrobek nemohl ani vidět.

Vlastní psaní mi nešlo vůbec. Kupodivu spisovatelovala toho léta Zet, které jinak stačí vyprávět své příběhy u vína. Ale chtěla přece jen dokončit filmovou akademii, dokud fungovalo její dívčí jméno. Po rozkošné teoretické práci Zvíře jako hrdina filmu a televize, kterou oponent trpně schválil, protože ji neměl s čím srovnat, napsala scénář Nápady svaté Kláry. František Kožík, který se odvoláním svého podpisu pod peticí zachránil pro další vlastenecké služby Státnímu filmu, jí ten originální příběh mladičké školačky, která zničehonic začne v socialistickém městečku úspěšně předvídat budoucnost, čímž způsobí vážné poruchy stranického i církevního aparátu, radostně vytrhl z ruky a brzy s hrůzou vrátil, když se mu doneslo, koho si ta šílenka předpředlona vzala. Ten příběh měl být za sedm let úspěšným akordem jejího exilu, až jej pro Druhou německou televizi natočí Vojtěch Jasný.

11. září, ve stínu tragických událostí v Chile, odpálila česká sdělovadla zvlášť nebezpečnou salvu lží. Táž petice za politické vězně, která loni rozpoltila české spisovatelstvo na polepšené a ty druhé, byla

prý objednána západoněmeckým novinářem Hansem Petrem Riesem, jenž současně vypověděl, na schůzce s Havlem, Klímou a Kohoutem 7. listopadu 1972 v kavárně Viola. Protože nesouhlasilo ani označení podniku – Viola byla přece vinárna – a každý z nás tří zločinců byl v uvedené době průkazně někde jinde, požádal jsem šéfredaktora Rudého práva o tiskovou opravu a pak ho, když nereagoval, zažaloval.

Tu se moc úspěšně posílila korunním svědkem. Během výletu na Slovensko přepadla Státní bezpečnost ostravského spisovatele Otu Filipa, který už brzy po invazi strávil pár měsíců v kriminále. Zajel pak občas na Klímův literární salón, oblíben pro svou první knihu i milou povahu. Že však byl i nadmíru mluvný a navíc žil v krajském městě, kde si lokální mocnáři dovolovali bezuzdně řídit, nutilo nás k opatrnosti i k ohledu. Tak jsme ho, mezi jiným, neinformovali ani o petici a jeho podpis na ní logicky chyběl.

Tím větší náš otřes, když Zelenkova televize vysílala 25. září pod názvem Spálená křídla studiový rozhovor Oty Filipa se dvěma důstojníky Bezpečnosti, v němž vydíraný kolega obvinění proti Riesemu i průběh schůzky, která se nikdy nekonala, potvrdil do písmene jako její údajný účastník. Požádali jsme ho s Vaculíkem nezávisle na sobě vlídným dopisem o vysvětlení. Místo odpovědi si pro nás oba přišli policisté.

Pro mne poprvé v životě. Dva mladí dlouhání se mi neobtěžovali ukázat nějaké předvolání a mně stačily jejich uniformy, abych se ani neptal. Po cestě zpupně mlčeli jako pak všichni další, kteří mě takhle vozili příští roky. Asi je to učí, asi to má delikventa duševně zdeptat. Na mne to kupodivu působilo opačně. Odtrhl jsem se hned tehdy poprvé a pak už pokaždé od všech tvůrčích myšlenek i lidských pocitů a soustředil cele na výstup, který mě očekával. Skoro jako herec, kterým jsem se pro netaalent nestal, jsem teď začal představovat sám sebe, podle nejlepších představ, jaké jsem o sobě měl.

Při té první jízdě jsem si položil zásadní otázku: jak s nimi mluvit? Bylo mi ovšem jasné, že na pravdu nemá jejich nemravný spolek prá-

vo, ta jim leda předkládá nové oběti už na talíři. Lhát nebo i kličkovat naráželo tedy nikoli na mou morálku, ale na poměrně slabou paměť, s níž od mládí zápasím diářem, zápisníky, mnemotechnikou i uzly na kapesnících; proti jejich elektronické paměti jsem byl bez šance. Rozhodl jsem se tedy jednou provždy neříct jim prostě nic.

Hodina, kdy si mě nechali uležet v čekárně – další vousatý trik –, stačila, abych se v tom utvrdil. S tím jsem napochodoval konečně k muži, který si pro mne poslal. Byl to však jen jakýsi strážmistr Vacek od normální Veřejné bezpečnosti, který mě úředně varoval, že občan Filip chápe Vaculíkův a můj dopis jako nátlak, aby změnil svou pravdivou výpověď, a že jsme na nejlepší cestě dohnat ho k sebevraždě. Označil jsem to jednou větou za další důsledek vydírání, jemuž byl nebohý kolega zřejmě v Ostravě vystaven – a směl se vrátit domů po svých.

Den zkoušky měl tedy teprve přijít. Ale už při tom setkání na nečisto jsem nasbíral všechny instinkty a zkušenosti, které mi pak sloužily pět let: rychle obléknout praktické džíny a teplý pulovr z tmavé vlny, na němž není hned tak vidět špína, zásobit se penězi, cigaretami i čtením a přehlušit strach stříkem zdravého vzteku.

Případ měl řadu point. S Otou Filipem jsem se potkal až po měsících. Ve zhaslém autě, zaparkovaném v tiché uličce Kampy, mi vysvětlil důvod svého nebezpečného výmyslu. Otřesně se kryl s tím, co mi řekly oběti stalinských procesů: chtěl těm ohařům v tísní předhodit absurditu, kterou by po přezkoumání nemohli použít. Chybu viděl bohužel jen v tom, že ta lež měla příliš nízký práh. – Ne, řekl jsem, když jsem ho ujistil, že se na něho za jeho slabost osobně nezlobím, – ta chyba je nejspíš v tvém snadno otřesitelném duchu, odjed', tady tě brzo dolomí!

Odjel do Německa. Na mou žádost mi poslal z Mnichova notářsky ověřené prohlášení, že tvrzení v televizním pořadu byla na něm vynucena. Přiložil upřímný dopis, že selhání zavinil zřejmě šok z jejich přepadu a především hrozba nového kriminálu.

Moc, která dávno kašlala na vlastní zákony i podpisy na mezinárodních dohodách, byla až komicky „cimprlich“ při dodržování

formalit, vytvářejících zdání zákonnosti. Mé tiskové žaloby budou projednány 1. září 1976, aby bylo těsně před termínem dodrženo usnesení o maximálně tříleté lhůtě při vyřizování civilních sporů.

Jedinými diváky budou Zet a Ludvík Vaculík. Advokát žalovaného oznámí, že jeho mandant už není šéfredaktorem Rudého práva a odstěhoval se neznámo kam. Potěším slavný soud jeho novou adresou: Miroslav Moc, velvyslanec ČSSR ve Švýcarsku, Bern.

Na žádost mého advokáta připustí soudkyně čtení mnichovského prohlášení Oty Filipa, že si svá televizní tvrzení pod nátlakem zcela vymyslel. Na žádost protistrany bude pak čtena nám dosud neznámá písemná výpověď Oty Filipa, kterou si ho ještě před odjezdem připojistili. Potvrdil v ní, že všechna jeho původní tvrzení byla spontánní a v celém rozsahu pravdivá.

– To je jeden a týž pan Filip?, zeptá se předsedkyně.

– Ano, odpoví oba advokáti unisono.

– Tak to si to musím znovu prostudovat!, řekne ta paní s ulehčením a ihned odročí, čímž začnou běžet další tři roky.

Půjdem pak s Vaculíkem, jako v té době často, rovnou do sauny na Slovanském ostrově. Vypotit špatné zplodiny těla i ducha. O té trapné scéně už mezi námi nepadne slovo. Až se za tři roky budem se Zet vracet do Prahy právě včas k dalšímu stání, vynesou nás zpátky do Rakouska a uzavřou tak i spis. Ještě později si na něj vzpomenu vždy znovu nad některými články Oty Filipa v českém i cizím zahraničním tisku, v nichž bude odhalovat a pranýřovat politické a morální nepravosti krajanů doma i v exilu. Zaručené informace budou často provázeny jeho dalšími omluvnými dopisy, když se záhy ukážou být výplodem téže fantazie, škodící nevinným podobně jako v kauze Petice.

Léto 1973 skončilo tím, že nás jedné noci probudil chraptivý hlas.

– Jenko, vzhůrrru! Pavle, do prrráce! To je prrríma, prrríma!

Vyděsili jsme se všichni, ty snad nejvíc. V kleci se nadouval náš ptáček. Učili jsme ho tajně oba. Nyní naráz nalezl řeč. Že měl hlas jako starý přítel, herec Taub, pokřtili jsme ho ihned Valtrr.

Dálnice Praha–Brno ve středu 12. 7. 78 – 19.45

Je tam!, na odvrácené straně bílého kamene, kde krajnice strmě přechází v škarpu, modrobílá krabička od krému Nivea, který se už dlouho vyrábí v československé licenci, pohled dopředu, pod dálničním mostem se vynořil v protisměru vůz s pyrotechnikem, za minutu je tu, do toho, chlapče!, jako často si teď velím nahlas, prohlédnout!, dráty na pohled veškeré žádné, pravou psací ruku za záda, odvrátit zrak, levou, naštěstí šikovnou, zkusit krabičku ponadzvednout, ouha!, těžký liják ji před chvílí zatloukl do hlíny.

Nechat toho?, mávnout na kapitána, ať si tu s tím sajrajtem hraje sám?, obrovská duha mi připomene rozlehlost otevřené krajiny, jsem tu jak nahý v trní, pro smích celému světu, ať už si v té převítské krabici něco je, nebo ne, představuju si, s jakou rozkoší mě teď možná pozorují či filmují ze sta možných posedů, jakou to novou pastvu naservíruje očím mých spoluobčanů televizní vrchní Jan Zelenka?, stále ještě nestrávil své pokoření.

Původně adept dirigentství a kompozice odhadl včas své tvůrčí hranice a stal se po krátkém diplomatickém intermezzu nadaným organizátorem žurnalistiky, umělecký komplex však nikdy nezapudil, tíhl k notám jako grafoman k papíru, stal se alespoň dirigentem amatérského souboru Julia Fučíka a po mně i jeho vedoucím, můj vztah k němu osciloval mezi sympatií, kterou vyvolávaly jeho živelné milostné aféry, jimiž si vždy znovu ničil manželství i slibnou kariéru, a rozpaky, které vzbuzovala jeho poddanost, s níž si u vrchnosti opětovaně vykupoval odpustky a zapléтал se víc a víc do jejích služeb, i těch tajných.

Že však, jak tvrdívá Zet, odpisují lidi, až když mi malují na kůži obrys stínítka na lampu, které z ní hodlají ušít, přežil jsem s ním řadu jeho zmrtvýchvstání, za což mi jako milá díkuvzdání nosil rok co rok z lesů nad Zbraslaví vánoční stromek až do onoho 1967, kdy přijal žlutácké pověření řídit Literární noviny, odebrané spisovatelům Novotným a Hendrychem za IV. sjezd, týdný jsem ho nevolal, setkali jsme se pak o jakési premiéře v mém Vinohradském divadle.

– To mi ani neřekneš, že jsem kurva?, zažertoval přátelsky.

– Není to můj slovník, ale když si přeješ: jsi.

Stálo ho to zbylé sympatie a brzy i všechny šance, když zanedlouho začalo pražské jaro, jedné březnové noci mě vzbudil hlas zničeného člověka, který volal o pomoc, sešli jsme se hned ráno v kavárně Slavia, vysoko nad řekou se třpytily ranním sluncem vznícené jiskry mých oken, – Co mám dělat?, zeptal se zoufale, – Co člověk normálně dělá, omluv se!, první omluvou byla výmluva na šéfideologa Hendrycha, tu jsem mu vymluvil, napsal pak text, ve kterém se přece jen dohmátl slušnosti.

Když kolegové z nového vedení Svazu novinářů nicméně zabránili jeho vyslání do Moskvy, o něž se ucházel, dalo to podnět stranické organizaci Svazu spisovatelů, jejímž jsem byl právě předsedou, varovat před novým vydáním staré kádrové politiky s obrácenými znamínky, doporučili jsme veřejným prohlášením zavedení stavu, v němž budou účty z minula velkoryse uzavřeny a vstupenkou do budoucnosti se stane schopnost, v tom čase se psychicky sesul, ležel ve Státním sanatoriu, a že jsem onoho máje spoluinscenoval v saarbrückenské televizi svou hru Taková láska, byla mu jedním z mála utěšitelů Zet, s nímž často a dlouho telefonoval.

Místo kýžené budoucnosti přišly podruhé tanky, také s obrácenými znamínky, šok, který omráčil jiné, jeho uzdravil, pochopil jako jeden z prvních skvělou možnost, stačilo malinko upravit životopis a mohl nabídnout Husákovu vedení portrét přímo čítankový – oběť Novotného: postelové aféry přetaveny v politické, i Dubčeka: do-

štván málem k smrti; když se uchytil, netoužil na rozdíl od jiných po mém skalpu, po čtvrt století se cítil konečně nabyt vrch, scházelo mu už jen moje volání o pomoc, vzkazoval, že mi teď pro změnu rád poradí on.

Nezavolal jsem a zhrzené přátelství se proměnilo v kyselinu, nezastavila se před ničím, trestal herce za účast na naší svatbě, odhaloval mě z obrazovky jako nepřítele lidu a vysílal kameramany, aby skrytě filmovali u mých domovů, teď, když už si od nich nepůjčoval klíč!, a rukojmím se mu stala má bývalá žena, která přišla do televize dávno před ním a vysloužila si pověst znamenité asistentky; že ji – už deset let se mnou rozvedenou – nevyhodil, vydával za svůj ušlechtilý čin, když ji však přeřadili na nejhůř placené funkce či když ho prosila o pomoc pro své děti, které kvůli mně nesměly studovat, nehnul prstem.

Že právě na něho, v němž je jak málo v kom ztělesněna tato truchlivá éra, myslím v těchto vteřinách u kilometrovníku číslo osm, není náhoda, náhlá duha dodává scéně pachut' televizní estrády, totální přehlednost místa, které si podivní vyděrači zvolili, vůbec nejde k žánru té kriminální historie, je to jen okamžik, co jsem opustil vůz, žádný z mých pocitů se ještě nemohl projevit v mé tváři, a ani neprojeví!, rozhoduji se v záchvatu podezřívavosti, ne!, nezaváhám, neodvrátím zrak ani nedám ruku za záda, chtěl snad někdo pořídit zvlášť komický snímek, na němž bych vypadal jak šenkující pikolík??

Popadnu tu věc a zvedám, neklade odpor, není ničím spojena se zemí, heureka, hosanna!, co nejpomaleji a nejledabykleji, jak jen jsem schopen, se vracím k Fiátku a usedám za řízení, modrou krabičku s úlevou kladu za hradbu kožených tašek, které jsou tam pohotově pro naše nákupy, namlouvám si, že tvoří jakýs takýs štít, ale noha na plynu se mi přesto třese, když vyjíždím, mívá mě v protisměru vůz kriminálky, zahlédnu tvář kapitána Hübla, dokážu se i usmát a kývnout a už mě žlutá singrovka unáší dál od Prahy k nejbližšímu výjezdu, který mě navede zpátky.

Dvě stě metrů od kilometrovníku křižuje dálnici most jakési okresní silnice, v poslední chvíli zahlédnu siluetu vozu, který na něj vjel a zůstal stát, chce-li někdo uvidět či zachytit, jak v osm hodin vyberu mrtvou schránku, je most ideální pozorovatelnou, už pod něj vjíždím a současně ostře brzdím na odstavném pruhu, zapomínám na všechno ostatní, cítím jenom vztek.

Deru se z autíčka, přes škarpu, do stráně, tráva je po lijáku napitá jak houba, než zvládnou pětimetrový násep, jsem skrz naskrz, vůz pořád ještě stojí na mostě, vidím týl chlapa, který pozoruje osmý kilometrovník, Šatrův muž?, ten by tu snad takhle netrčel jako debil, kuriózní situace: pozorovaný pozorovatel, memoruju jeho číslo, jako po vodní skluzavce přistanu zas u vozítka, zapíšu značku na cíp novin, utrhnu, vstrčím do kapsy u košile a jedu dál.

Když za pár minut projíždím pod mostem podruhé v opačném směru, je vůz ten tam, i dálnice k obzoru prázdná a nad ní vychází v rychle tmavnoucím šeru galaxie Prahy, podivně cizí a vzdálená, ničím nepodobná městu, na jehož krevní oběh jsem napojen bez týdne padesát let, cizí a vzdálený je mi i příběh, v kterém právě účinkuji, směšný a neuvěřitelný, nebýt té modrobílé krabičky, kterou teď, stále v rukavici, přináším na toaletu Stop-motelu, u bílých mušlí čeká kapitán Hübl a krátí si čas činností čistě civilní.

– Tak ukažte, natahuje ke mně volnou ruku, – co jste nám to vlastně přivez!

Jede s tím kulatým nadělením napřed do laboratoře, zatím co já vyždímám nohavice a vracím se ke stolu Zet v okamžiku, kdy na něj hbitá obsluha staví mou objednanou kávu.

Čechy, podzim 1973

Zázrak náhle objevené řeči zcela změnil poměry v naší rodině. Zatím co dál pokračovaly tvé marné výpady proti ptáčkům-zpěvákům, jejichž těsné vzletání tě rozběsňovalo, náš Valtrr si od noci, kdy promluvil, vydobyl tvůj mocný a nepomíjivý respekt.

Lidská řeč ti byla jistě zvukomalbou jako nám tvá, jen z její síly a barvy vnímals, co se po tobě chce a jak stojí tvá věc, zda vlídně předem, nevrle vrčíme, či zlostně štěkáme. Naše ruce pečetily stav vztahů hlazením, drbáním či plesknutím. Pták, hovořící sice řečí pánů, ale na jednom tónu elektronických robotů, musel ti připadat jako zvlášť nebezpečný exemplář z našeho rodu, snad podobně jako nám tajný policajt. Mohl ses domnívat, že tě za naší nepřítomnosti špicluje.

Na břízkách před vilou se přes noc objevil žlutý melír. Se spisováním jsem se musel stáhnout nahoru do svého pokojíka s modrým kobercem, který přecházel po stěně až na strop. Zavinoval mě do malé soukromé oblohy, jak to skvěle vymyslela architektka Helena, rodná sestrěnka Zet, která nápady stejně jednoduchými jako až jevištně působivými vdechla bauhausu k jeho pětáctyřicítce druhý život. Ještě radši jsem psal v hale, kam se linuly okénkem z kuchyně libé vůně. Tam byl tvůj hlavní stan, ovšemže! Spisovala-li však výjimečně Zet a vařečkou vládl já, zůstals u ní. Vědělš, že mně nic na dlaždice nepadá. Mou starost o tvou páteř nemohly oslabit žádné žebrácké oči, prožraný jezevčíku.

Topili jsme už v krbu, nejskvělejším, jaký jsem kdy kde viděl. Navrhl jej a postavil tohoto jara vlastnoručně Helenin spolužák architekt Pavel Bílek. Kdo mohl tušit, že nám ti dva za sedm let zbudují nový domov i krb nad vídeňským Příkopem?. Ach, refrény mého života, není

vám konec! Oheň plápolal téměř uprostřed polooválné obytné haly na kulatém kamenném špalku pod obrovským bílým válcem, který byl zakotven ve stropě tak skrytě, že se zdál vznášet ve vzduchu. Jemná, skoro neviditelná ocelová síťka, která se mohla spustit kolem ohniště, držela na uzdě i nejdivočejší plamen. V tak vhodném prostředí jsem dopsal aktovku Požár v suterénu, ve které šlo o žháře z úřední moci. Brzy jsme ji měli zažít.

Na vrcholu své osobní krize se veřejně zneužitý Ota Filip vzchopil k úctyhodnému činu. Ze svého ostravského obklíčení propašoval dopis, v němž se nám s Vaculíkem poprvé omluvil. Potvrdil zejména, že právě my dva jsme měli pro jeho selhání přátelské pochopení, a kdo ho nutil k báchorkám, byla Státní bezpečnost. Pro tu ovšem dopis, o němž se dozvěděla, představoval nebezpečí, že ji vrchnost obviní z břídlství.

Zmáčkli nejdřív Vaculíka. On i jeho žena byli vyzváni, aby originál – možnost pořídit kopii tehdy v Praze neexistovala – dobrovolně vydali. Nato byl jejich byt podroben další prohlídce, stejně důkladné jako bezvysledné.

V neděli 7. října jsme příteli Štěpánovi pózovali pro naše p.f. 1984, časně, a přece pozdě: stav našeho života se nám zdála nejlépe zobrazovat stoupající voda, ale řeka Sázava byla už zatraceně studená, však je to vidět i na tvé zoufalé pozici, zimomřivý jezevčíku. Večer jsme zavítali do Prahy a rovnou do Zlaté hrušky. Zahřát jsme potřebovali dvojnásob.

U řeky pod svahem, sto metrů od nás, postavil si na Sázavě před pár lety čirou náhodou chatu můj starší bratranec, s nímž mě odmalíčka pojily vzácně přátelské vazby, teď docent lékařské fakulty s vynikajícími pracemi z oboru gastroenterologie. Byl, rovněž komunista, po léta v čele reformních snah na fakultě i v nemocnici, a po vstupu vojsk tedy jednou z prvních obětí. Dnes odpoledne mi oznámila jeho žena a spolupracovnice, že se s námi „zatím“ přestanou stýkat. Že se museli tak ponížit, a zpřetrhat dokonce i pravazby v zájmu vědecké práce a jistě i příštích nemocných, mohl zpracovat rozum, ne srdce.

V pondělí v poledne, když ho propustili z dalšího výsledku se slibem, že si ho brzo odvedou zas, přišel Ludvík Vaculík rovnou k nám. Na papírcích, které jsme hned pálili v malém hradčanském krbu – v policejní říši nejsou krby luxus, ale věc denní potřeby, v tomto ohledu praktičtější než toalety, protože se neucpávají –, jsme si psali, kde ostře hledaný Filipův dopis nově uložíme. Neměl jen cenu pravdy, ale možná i života: dokumentoval také, že náš kolega nikdy neměl sebevražedné úmysly.

Do naší korespondence zazvonil telefon. Kdosi volal, že cosi hoří, pak hovor přerušen. Měl jsem to kvůli té aktovce za hloupý vtip. Nové zvonění. Poznal jsem naši hodnou sousedku Blaženu ze Sázavy: hořel náš dům.

Když jsme se Zet dorazili na zahradu, plnou požárníků a policistů, bylo po všem. Letní domov nám zachránila sousedčina stará matka, která ze zvyku zjišťovala, zda jsme řádně zamkli. Spálila si ruku o domovní kliku, dveře už byly skoro prohořelé. Oheň, který zničil spodní chodbu, se ještě neprokousal prahy místností. Rázná Blažena ho utloukla a zachránila tak dům i před vodou.

Přítomni byli kupodivu kriminalisté nejen z okresu, ale i z Prahy. Přednesli nám hypotézu, že oheň vznikl zastaralou elektroinstalací. Rychle ji zamluvili, když technik potvrdil naši námitku: při nedávné adaptaci byly ve zdech rozvedeny zbrusu nové kabely. Záhy přešli k teorii tuláka: měl vniknout oknem do spíže, kde porazil láhev vína: protože se silnými dveřmi nedostal dál, pootevřel pak zvenku okénko do chodby a vhodil tam ze msty neznámé podpalovadlo.

Na náš laický dotaz, proč nejsou snímány otisky či nasazen pes, odvětili, že zachránci už jistě zničili všechny stopy. Bez komentáře nechali mé upozornění na záhadný úkaz: střepy po velkém zaskleném divadelním plakátu z nedávné premiéry Takové lásky v Lucernu neležely tam, kam musel, zničen žárem, nutně dopadnout, nýbrž o víc než metr dál u jiné zdi, na níž předtím neviselo nic.

Od té chvíle nás odborníci přestali potřebovat. Černá kronika deníku Práce přinesla nazítří tuto zprávu: „Pro láhev vína se vloupal neznámý zloděj do chaty u Sázavy. Aby pak zahladil stopy, založil u hlavních dveří požár.“ Veřejná bezpečnost popřela, že by takovou zprávu redakci dala. Redakce mi prostoduše potvrdila, že ji má od policie.

Na mou okamžitou stížnost, že nebylo přezkoumáno mé důvodné podezření na zcela jiný motiv i průběh činu, odepsal 21. listopadu náčelník Inspekce ministra vnitra ČSSR, podpis jako vždy nečitelný: „V postupu bezpečnostních orgánů jsem neshledal závad. Naopak Vaše neochota poskytnout základní nezbytné informace ztěžovala, a do jisté míry dosud ztěžuje, definitivní objasnění případu.“

Poslal jsem ministru vnitra šestistránkový dopis s desítkami informací o nezákonných činech jeho Estébé. Psal jsem jej s vědomím, že za každou nepřesnost mohu být trestně stíhán podle asi šesti paragrafů. Upozornil jsem ho i na podezřelé souvislosti mezi pokusem učinit nás s Vaculíkem zodpovědnými za osud Oty Filipa, hysterickým hledáním dopisu i požárem u nás. Pošetilé, ovšemže ovšemže, ale komu si stěžovat na Mafii, když ne Kmotrovi? Neuvedl jsem jen svou – bezpečně trestnou – hypotézu:

Podle ní využili našeho pravidelného odjezdu k tajné noční domovní prohlídce. Zasklený plakát svésili a opřeli naproti, protože visel na místě, kde bylo možno předpokládat úkryt. K ránu jej pak beznadějně rozbili. Aby jejich ilegální vpád nepraskl, maskovali to, jak jim poradil jejich kriminelní důvtip.

Odpověď ministra, vzdor vládním vyhláškám o vyřizování podnětů a stížností občanů do třiceti dnů, nedošla nikdy. Obvodní oddělení VB v Sázavě už 9. prosince přerušilo trestní stíhání, protože „se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující konat trestní stíhání proti určité osobě“.

Překvapivou doušku měl požár dostat až v létě 1978...

*Nečekaně rychle reagovala jindy tak nedůvěřivá Státní pojišťovna. Bez řečí a šetření zaplatila ihned plnou náhradu i za položky tak záhadné jako „orientální modlitební kobereček“, který přivezl můj otec z první světové války, a jemuž jsem proto přisoudil cenu nena-
hraditelného.*

Nejkrásnějším komentářem však zůstal Vaculíkův zápis do knihy hostů u příležitosti znovuotevření domu po opravě: „Byl jsem u toho, když se P. K. dověděl z bleskového telefonu, že mu hoří tento dům. Choval se klidně, jako muž, o němž mluví známá vlastenecká píseň ve strofě ‚Když požár zhltil statek jeho...‘, anebo jako muž, který má domů dostatek.“

Praha ve středu 12. 7. 78 – 20.45

Na rohu budovy Svazu spisovatelů – už skoro deset let terra prohibita – ostře zabočím z Národní třídy doprava a po krátkém zaváhání ještě jednou, do policejní ulice, kam občanská vozidla nesmí, naše vozidlo se však právě zúčastnilo policejní akce a lpí na něm tak trochu odlesk zákona, pročpak bychom se my, pomocníci šerifa, po takovém dnu plahočili pěšky!

Zaparkuji tedy pod okny, o nichž už vím, že patří náčelníku Křížovi, dozorčí kývne, sotva dořeknu jméno, průkaz nechce, vedu Zet po schodišti, jako bych tu byl doma, a skoro se těším, až jí ukážu kolegu Šatru, kterého jsem jí tak plasticky popsal, ale plukovník nás čeká sám, dosud bez krabičky, laboratoř dodržuje bezpečnostní předpisy, zatím má pro nás něco na ukrácení času.

Vede nás do velké kanceláře s pěti psacími stoly, na všech akta, na dvou zbytky piva, salámu a housky, ale jen u jednoho muž, který nás očekává, důstojník Opatrný, divné jméno, ale asi se tak i jmenuje, na co tady skrývat tvář?, bude se mnou sepsán protokol, na který odpoledne nezbyl čas, Zet si může v místnosti vedle číst žurnály z mé už zas pro každý pád znovu nabitě lovecké brašny, aby mohla být případně vyslechnuta zvlášť.

– Uved'te osoby, které by mohly přicházet v úvahu jako pachatelé!, začne mladý muž, když jsme se prodrali houštím mých nacionálí, ach bože!, téma jak pro diplomní práci, na orloji těch deseti uplynulých let přepochodoval veletucet násilníků, kým začít?, neznámými, kteří nám přišli slintavku s kulhalkou a zapálili dům, anebo známými, kteří loni unesli, poranili a ještě křivě obvinili Zet?, ale ne, emoce stranou, uvažme věcně, co jim skutečně může pomoci, nuže:

Začínám diktovat a on začne docela obstojně klepat do kláves psacího stroje, z jehož útroeb se kovově hlásí únava vysloužilce, pár minut koná ten mnohemu uvyklý tovaryš zákona všední práci, ale už sleduji jeho proměnu, už je zmaten jak Alenka v říši divů a s bezúhonnou nevědomostí, kterou mu dokonce i věřím, si nechává opakovat:

že jsem minulý rok dostal během dvou dnů 128 anonymních dopisů, obsahujících smrtelné hrozby mně i mé rodině, nevystěhuji-li se ze Sázavy a z republiky vůbec;

že mě loni v červnu navštívili čtyři sázavští občané, vedení penzistou Čížkem, aby mi pohrozili útokem pobouřených pracujících proti majetku i osobám, nezanechám-li blíže neurčené činnosti.

Pak prohlíží výpis z dopisů: „Uhoříš ve svém doupěti!“, informuje č. 10 zez Plzně, odtud mi hlásí i č. 19, – „Již několik dní tě vyhlížím, jsem ochoten tě přeject autem abys to měl ten konec rychlejší“, v dopise č. 45 mi další Plzeňák zpočátku zdvořile vyká, než přejde k důvěrnému tónu – „Jste největší kurva posraná pod sluncem, podpis není třeba, podepíšu se přímo na Tvém zhovadilém těle vlastnoručně“, „Přejedu tě parním válcem“, zní zlepšovatelský pozdrav č. 56 z Prachatic, „Naše pece jsou příjemně vyhřátý!“, slibují skláři z mé milované Sázavy a č. 111 vzkazuje z Brna: „Poznáš mě, budu mít v ten den bílé katovské rukavice!“

– Jak může dospělý člověk, zeptá se důstojník Opatrný pobouřeně, – který zodpovídá za životy členů své rodiny, nechat takové vyhrůžky bez úředních protiopatření??

Připomíná mi kolegu, který se odpoledne divil mé obavě z pokut, svět tohoto je zas přehledně vykolíkován paragrafy a prozářen spravedlností, sděluji mu tedy šetrně, aby ani z mého tónu neměl pocit, že zásadně nedůvěřuji jejím ramenům a váhám: obrátil jsem se ve věci těchto i dalších nepřátelských aktů na příslušné prokuratury, stejně jako dnes na kriminálku.

– A...?, očekává nejspíš happy-end o vyšetřeném i potrestaném padoušství, jakým je povinován každý pisatel detektivek.

Nepochyboval jsem od chvíle, kdy mě Rudolf Slánský mladší za kuropění navedl na tuto cestu, že se mě někdo právě na tohle zeptá, v přestávce na Sázavě jsem štitivě otevřel zásuvky s úřední korespondencí, které mi vždycky připomínají žumpu, z lovecké brašny vytahuji originál usnesení Městské prokuratury pro Prahu z 20. 6. 1978, ještě je čerstvé.

„Ze znění těchto vyhrůžek,“ odůvodňuje vyšetřovatel dr. Vladimír Kubín odložení aktu, „však plyne jednoznačně, že nejde o vážně míněný projev a že tedy nemohou být podkladem pro zahájení trestního stíhání podle § 160 tr. ř.; o tom svědčí, že oznamovatel ani po měsíci neuvedl, že by došlo vůči jeho osobě ke konkrétnímu násilí.“

– Proč jste dostal ty dopisy...? ptá se můj důstojník a hledí na usnesení kolegy, jako by držel drzý padělek.

Předkládám mu kopii své žádosti Generálnímu prokurátorovi z 30. 1. 77, aby zahájil trestní stíhání proti neznámému pachateli.

„Jde o bezprostřední, v mnoha dopisech přímo zdůrazněnou reakci na pořad Čs. televize o mně, vysílaný dvakrát za sebou dne 22. 1. t. r. Podstatné a znepokojující je, že některé série dopisů byly podle razítek podány na stejném poštovním úřadě, a dokonce v tutéž hodinu; z toho musím soudit na existenci organizovaných skupin.“

– Protože jste se ptal, říkám, – nebudete mě jistě podezřívát z politické agitace, když cítím silnou příbuznost mezi pisateli těch dopisů a vyděrači.

– Co s tím má společného politika...? namítne slabě, neboť už tuší.

– Protože to začalo mým podpisem Charty 77 za dodržování občanských práv, která naše vláda nedávno zaručila dokonce novým zákonem. Stejně kuriózně se vyvlékají z odpovědnosti i jiné orgány státu. Vlastně už jen vy tady si myslíte, že mi hrozí skutečné nebezpečí.

Dveře, náčelník Kříž, v ruce krabičku od Nivea-krému, otvírá ji slavnostně jako šperkovnici a předvádí mi nový rozkaz, pořízený stejnou tiskárničkou.

„Pokračuj ke kilometrovníku 19,5 a ulož peníze sám do výdutě ve stropě pánského WC nad parkovištěm u dálnice!“

– Není to divné, ptám se, – vážně předpokládat, že někdo tak rychle sežene půl miliónu a rovnou ponese sebou jako kapesné?

– Na tomhle případě je podivností víc, řekne vážně, – můžete opravdu s jistotou vyloučit, že je to recese některého z vašich přátel? Třeba zrovna pana Landovského?

Usmívám se na důstojníka Opatrného: už je to tu!, naše tichá domluva přiměje náčelníka k otázce po jejím smyslu a podřízeného k vysvětlení, opakuje mu mou poslední větu.

– Ano, přisvědčí plukovník Kříž, – já si opravdu myslím, že vám hrozí konkrétní a možná i vážné nebezpečí, vydírání patří zpravidla mezi nejtěžší kriminální činy.

– Ale k osobě Pavla Landovského, za něhož ovšem v téhle věci ručím jako za sebe, jste jistě nedospěl kriminalistickými postupy?

– Ne!, souhlasí, – ale jistě mi dovolíte, abych jako kriminalista sledoval všechny stopy. Ostatně na tu hlavní teď musím, bohužel, nasadit vás osobně.

–???

– Chci vás požádat, abyste na ten pisoár dojel a uložil tam zprávu, že peníze přinesete později.

Čechy, ještě podzim 1973

V úterý 30. října jsme byli s Valtrrem sami doma. Zet řídila na Sázavě likvidaci škod. Byls s ní, právě zázračně uzdravený.

Před čtrnácti dny, když Zet slavila narozeniny, ti při popůlnočním odchodu přátel jemný filosof Kosík přišlápl packu. Zavyls a kulhavě spěchal k Zet, která tě ovšem vzala na klín, aby zmírnila tvé utrpení. Ráno ses vyplazil z košíku po třech. Co zbylo Zet, než tě znovu laskat? Po týdnu jsme dospěli k smutné jistotě: jsi mrzák.

Provinilý filosof nám sice tvrdit, že tě viděl v našem hradčanském parku vesele skotačit, kdo však uvěří člověku, který šlape po jezevčících? Jeli jsme k veterináři. Čekárna, kde se na klínech zimničně třesou kočky, psi i ptáci, je dvojnásob truchlivá. Tvůj obraz ani ohmat nepřinesly nic. Lékař si dat příběh vylíčit.

– Ach tak!, řekl pak, – to jsem si mohl myslet, jak jednou začnete litovat jezevčíka, prokulhá celý život, nevšímejte si toho, však on se uzdraví hned, jak zapomene! – I se stalo.

Náš nadaný pták poskakoval v kleci, opakoval si pilně slovíčka a měl se slyšitelně rád.

– Valtrrrr, Valtrřřík, Valtrřříček! To je prrrríma!

Přes zákaz jsem pokračoval v psaní druhé verze filmového scénáře Krutí králíci. Osou příběhu byl pokus dvou spřátelených lékařů tišit bolesti pacientů pomocí elektrod, voperovaných tajně do mozků. Místo toho se jim bohužel podaří vyvolat smrtící agrese. Než se však případu stačí ujmout justice, vzbudí nadšenou pozornost vojáků. – První verzi napsala Zet ještě za školních let a nechala být, když taky zůstal nenatočen za trest, že si mě vzala. Stalo se rodinnou tradicí

dokončovat látky, na něž druhý ztratil chuť. Vžilo se i jednotné odstupné: láhev sektu.

Zákaz psaní nevyslovily úřady, ale obvodní chirurg: přivodil jsem si ještě před požárem na Sázavě při kopání trativodu k nové žumpě akutní zánět šlach. Fotografování ve studené řece mi dodalo. Chirurg mě znal, a proto mi ruku zasádroval po loket. Už přitom jsem pohyboval tajně prsty, abych stlačil okraj krunýře až k prostřednímu kloubu. Tak jsem dál mohl obsluhovat psací stroj.

Zapomnětlivá Zet se vždy nejméně jednou vracela, sám jsem třikrát bezmocně přihlížel z okna, jak vyjíždí ze dvora s kabelkou na střeše vozu!, proto jsem poměrně ranné zazvonění přičítal jí. V zámku trčel můj klíč, abych v takovém pádě stihl před ní schovat stroj. Učinil jsem.

– Tak copak je to dneska?, chtěl jsem vědět už přes dveře, – peníze, doklady, vodítko, nebo klíč od Sázavy?

Venku stáli dva muži, o jejichž profesi nemohlo být pochyb. Všichni mívali jakési firemní zvláštní znamení, nevěděl jsem jen, je-li to vrozené předznamenání, anebo deformace z povolání. Ať se maskovali sebelíp, spojovala je téměř rybí studenost a hladkost. Zásady, kterým sloužili jako žoldnéři, byly příliš proměnlivé, než aby mohly dát vzniknout trvalejším názorům a tím i charakteru.

Tak tedy poprvé opravdu oni! Jako dosud bezúhonný a vychovaný občan jsem vyhověl celkem zdvořilému pozvání, abych je následoval k malému pohovoru do jejich služebny. Příslušné paragrafy jsem už znal a věděl, že musí předložit předvolání, ale chtěl jsem mít to dlouho očekávané první utkání na jejich hřišti konečně za sebou.

Představili se mi jako Martinovský a Sluníčko. O prvním jsem už slyšel od Vaculíka, přišel na jeho pravé jméno: Matura. Přiměl jsem je ovšem ukázat mi alespoň červené služební průkazy. Byla v nich jen čísla, která tehdy ještě považovali za mimikry, než zjistili, že si je někteří z nás stačí zapamatovat.

Za Zlatou hruškou nezahnul vůz vlevo, ale vpravo. Ten pohyb volantu znamenal pro mne tehdy ještě příjemný odklon od věznice v Ruzyni k vyšetřovně v Bartolomějské. Cestou pěstovali své magické ticho a dali mi tím zase už vyzkoušenou možnost usebrat se. Zopakoval jsem si základy své strategie. Za chvíli jsem si ji mohl v nevládné kachlíkové budově poprvé vyzkoušet.

– To máte od psaní?, rozehráli to po lidsku od mé sádry.

– Ne. Něco jsem kopal.

– Vy taky někdy pracujete?, šlápli do toho už po mém.

Požádal jsem je zdvořile, aby přešli k věci.

– Budete se nám muset vyzpovídat, kde, kdy a komu jste poskytl rozhovor, který vysílala 25. září rakouská televize.

Můj partner, redaktor Werner Stanzl z Vídně pořad osobně uváděl, v kulise letní zahrady ses objevil vedle Zet i ty, šmejdivý jezevčíku, doklad, že se nejspíš filmovalo na Sázavě. I obsah jim už musel být znám: má obrana novináře Rieseho a naší petice, můj protest proti mizení mých občanských práv. Nic z toho nemohlo být předmětem zájmu, který by vysvětloval mé první zatčení. Takže úřední prověrka mých nervů a reakcí, mé „vytěžitelnosti“?

– Chci učinit zásadní prohlášení, pánové, řekl jsem, namáhaje se úspěšně, aby se mi neklepaly ruce, což mi ulehčovala sádra na pravičce, – jednou provždy. Uznat vaše právo klást mi podobné otázky znamená připustit, že se dopouštím trestné činnosti. Proto na ně neodpovím teď ani jindy.

Málokdy jsem zažil, aby měla tak krátká věta tak dlouhý ohlas. Předháněli se v hrozbách, jaké důsledky by pro mne mělo, trvat na tomto prohlášení. Pak přišel moment, který dramatik ve mně pochoopil jako klíčový.

– Dokud nám neodpovíte, prohlásil Matura takřka pateticky, – budete tu muset zůstat!

– Ach, řekl jsem zívaje, – s tím jsem ovšem počítal.

Že zívání není výrazem mé nudy, ale krajního rozčilení, věděli jen nejbližší. Protivník tím byl často silně iritován.

– My máme spoustu času! Víc než vy!, prorokovalo Sluníčko.

– Pro vás, pánové, si ho tedy budu nucen taky udělat.

– Pozor! Tady nejsme na divadle!

– Právě to mě uklidňuje. Tam potřebuju i spoustu jiných věcí, tady jen trpělivost, a té mám na rozdávání. Jen vás musím upozornit, že je poledne. Chcete-li si mě tu nechat, dovezte mi laskavě ihned antibiotikum, které právě užívám, slíbili jste mi jen malý pohovor.

– Nepřehánějte to, pane Havel! varoval mě pan Martinovský.

– Já jsem Pavel.

– A...?

– Řekl jste mi – Havel.

– Vy, rozhořčil se upřímně, – jste jeden jak druhý!

Do místnosti vstrčil hlavu neznámý muž, aby jak na pavlači oznámil kolegům za tepla pražskou novinku: hoří palác Lucerna. Kuriózní bylo i to, že ho vystavěl právě Havlův dědeček. Mé vyšetřovatele zpráva zaujala jako nenadálý výsledek z cizího hřiště.

– Co tomu říkáte? zeptal se mě pan Sluníčko.

– Jsem rád, že jsem tady.

– Proč...?? chtěli vědět oba.

– Protože mám alibi.

O půl jedné napsali otráveně protokol, že odmítám odpovídat na otázky a musím počítat s následky. Dali mi to podepsat. Úspěšná obrana mě okřídčila.

– Musíte mi dovolit ještě jedno zásadní prohlášení. Abych propůjčil svému odporu dát se vaší složkou kriminalizovat viditelný výraz, nepodepíšu tu nikdy žádný protokol.

Vztekali se další hodinu, hledali na to paragraf, ale takovou samozřejmost zákonodárce nikde nezmínil. Objevili tak teprv teď, nač mě přivedla duševní příprava. Vzpomněl jsem totiž bratra Josefy Slánské, který bez podpisu absolvoval martyrium padesátých let. Nejspíš mu

to zachránilo život, věšeli radši ty, co se, ač stejně nevinní, přiznali. Nepodepsal o mnoho let později ani své propuštění a příjem civilních šatů. Tři dni ho přemlouvali. Pak ho i s nimi na svobodu prostě vyhodili. Taktéž teď i mne, posíleného ve víře, že se jich člověk za daných poměrů nemusí bát, dokud je připraven strávit u nich případně jistý neurčitě dlouhý čas, když už by jejich pozvání bylo neodbytné.

Praha ve středu 12. 7. 78 – 22.30

Žádost plukovníka Kříže mě zastihuje v útlumu, náročné zážitky obou dvou dnů a především nekonečné vteřiny kolem kilometrovníku 8 mě zřejmě stály víc energie, než tuším, výjimečně nezívám rozčilením, nýbrž poctivě vyslouženou únavou a nelíbí se mi ani navržený text.

Ne, určitě to není jen má profesionální deformace, co mě utvrzuje, že jsou věty, které normální člověk prostě nemůže napsat, a naopak zas takové, jaké může napsat jen... „Budeme nuceni přistoupit k radikálnějšímu dopadu na tebe,“ stojí v poselství vyděračů, jen policajt může snad necítit, že slovo „dopad“ mohl ze zvyku napsat jenom – policajt!

Koncipuji tedy vlastní verzi, nad kterou zas kroutí hlavou on, ale co má dělat, když jinak nedám, a já nedám, nehodlám podepsat žádný policejní text ani v tomhle balení, tak tedy píšu sám, jak nejčitelněji mi dovoluje věčná křeč v pravém zápěstí, jistě by mi půjčili jeden z těch vysloužilých klapáčů, ale psát na stroji před cizími mi kupodivu odjakživa připadá jako pochybná pouťová produkce, trochu jako striptýz.

„Přečetl jsem si Váš dopis až teď, a proto odpovídám opožděně. Váš požadavek byl naprosto nesmyslný. Myslíte, že jsem Rotschild, abych sehnal půl milionu, a navíc za dva dny? Kde to žijete? Očekávám Vaše další zprávy, chcete-li, poštou. 12. 7. 78 – 22.30.“ Podpis čitelný.

Náčelníkův podnik zkomplikuje i Zet, kterou sem na mou žádost konečně připustí a zasvětlí, když jí prezentuje mou nadcházející misi asi tak, jako by mě posílal přes ulici pro pivo, zeptá se ho.

– Tak vy jste přesvědčen, pane plukovníku, že to není jenom strašák?

– Dokud to nemohu vyloučit, paní Mašínová, je mou služební povinností jednat, jako by hrozilo nebezpečí.

– A proto ho chcete nechat jen tak samotného promenovat o půlnoci po kraji?

Pohlédne na ni, jako by ji právě spatřil poprvé, velet však umí rychle.

– Dobře. Nechám ten celý prostor jistit. A do vozu vezme skrytě kapitána Hübla. Spokojena?

Ne, ovšemže ne, ale už vidí, že není vyhnutí, a nedělá mi to těžší.

– Na oplátku mám k vám oběma malou žádost já, řekne plukovník, – vy přece nebydlíte v Praze, že ne?

– Ne, odpovídám, – byli jsme loni zbytu na Hradčanech soudně vystěhováni, jak možná víte.

– Nevím, opáčí zdvořile, – soudní stěhování není zrovna můj obor. Řekli mi jen, že byt, v němž jste policejně hlášeni, neužíváte, nebo snad ano?

– Pak víte to nejpodstatnější. Rozhodli jsme se nepřijmout akt úřední zvůle, kterým nám bylo nařízeno, kde smíme a nesmíme žít. Bydlíme raději v letním domku na Sázavě.

Kultivovaně dává najevo, že to úmyslně přeslechl.

– Mne zajímá, kde budete spát dnes. Pokud jsem vyrozuměl, chtěli jste strávit večer v Praze a zůstat do zítřka. Jistě pochopíte, že vás teď ve vašem zájmu nemůžem ztratit z očí.

Měli jsme výslovný souhlas Vlasty Chramostové i jejího muže, zakázaného kameramana Stanislava, udat v případě nezbytnosti adresu u Muzea. Ten případ právě nastal.

– Má paní Chramostová telefon?, ptá se, když dopsal.

– Ano, číslo 22 68 39, ale je chartistický.

– Jaký že...?

– Ptáte se, odpovídám: telefony signatářů Charty 77 byly většinou vypnuty. Pošta v takových případech oznámila, že jde o dlouhodobou poruchu. Myslím si ale, že pro vás by v téhle situaci neměl být problém najít šikovného montéra.

Hledíme si do očí, obdivuji ho, jak ani nemrkne, ale kdo už by to měl umět, když ne nejvyšší kriminalista nejlidnatějšího kraje republiky.

– Zlomte vaz!, říká mi na rozloučenou.

– Oni mi pomůžou, odpovídám.

– Kdo...?

– Nic... to je citát... z jedné mé hry.

Klíčí ve mně podezření, že žádná z mých dosavadních her se nevyrovná té, ve které právě statuji, tak tedy zavážím Zet do naší osudové Olympie, kde nás překvapí už nad schody do podzemí nový vrátný jako předvoj nových vrchních a žel jistě i nového kuchaře, ničeho nebudeme ušetření!, stůl po mém otci naštěstí volný, a tak ještě rychle telefonuji, aby sem brzy přišli Rudolf Mladší s Landovským a zabavili Zet, než vyřídím své dálničně pisoárové poručení.

Počasí se zjevně začalo sbírat k úplňku, je příjemně vlaho, po večerním lijáku se páří z lesů, úseky dálnice jsou zútulněny řídkou mlhou, kapitán Hübl, jehož jsem naložil v ústí policejní ulice u Svazu spisovatelů, sedí zpočátku vedle mne, maličký prostor Fiata a blížící se půlnoc, kdy Čechy připomínají obrovskou dekoraci bez herců, činí muže sdílnými, i když jsou od policie a společníkem názorový vyvrhel.

Muž na sousedním sedadle je ovšem především pyrotechnik, jehož klientelou, jak se teď dozvídám, jsou ještě třiatřicátý rok po válce hlavně neznámí spojenečtí letci a ženisté hitlerovského wehrmachtu, stále ještě objevují úřední a sportovní potápěči, houbaři a naneštěstí i děti arzenály dělostřelecké munice, min a nevybuchlých leteckých bomb, je zjevně potěšen, že mě místo plytkých historek zajímá psychologie jeho povolání.

- Strach?, obrací otázku, – vy jste ho dneska neměl?
- Nevím... spíš dopal.
- Tak to vám ten obor nemůžu doporučit, já mám strach všdycky. Je to můj pomocník. Záruka, že neudělám z bravury volovinu. Pyrotechnik se mýlívá jen jednou.
- Řekněte mi, jaké bylo procento pravděpodobnosti, že v té krabičce bude třaskavina?
- Nula celá nula. Amatérský pokus napadnout někoho třaskavinou, to jsem u nás za celou svou praxi nezažil!
- Proč vás tedy pověřili, abyste u toho asistoval?
- No jo... kolega Šatra si myslel, že je to přece jen lepší. Sichr je sichr, jak říkal starej Mannlicher, když vynášel šperklapku...!
- Zajíždíme si nejdřív až k silničnímu oddílu VB v Mirošovicích, dozorčí nemůže potvrdit, že někdo někde něco jistí.
- Možná, že na to vyjeli naši z Prahy, řekne kapitán, – chcete to přesto risknout?
- Co mám dělat?, je-li to hra, ztratím tvář, není-li, ztratím možná důležité body, tak tedy kývnu, pyrotechnik rozepne pouzdro pod civilním sakem, s námahou se stěsná na úzkém zadním sedadle Fiátka a přikryje dekou, ovšemže tvou, vzdálený jezevčíku.
- Tak jdeme na to!, řekne.
- Vracím se kousek ku Praze, pak zakázaně přejedu dvojí pruh a zabočím na parkoviště u kilometrovníku 19,5, tam zjistím, že cestička k WC strmě stoupá do svahu a mizí v černém lese.

Čechy, zima 1973

V neděli 3. prosince jsem u Ivana Klímy přečetl kolegům ohnivou frašku Požár v suterénu, který jsem konečně dopsal díky jeho pozvání a své čerstvé plamenné zkušenosti. Nazítří mě v poledne volal pražský korespondent německé televize ARD Rosenbauer. Dostříhával filmový dokument o Staroměstském náměstí, se kterým měl ráno letět do Německa, aby jej ozvučil. Požádal mě o komentář. Požádal jsem ho, aby mi materiál ukázal v redakci na stříhacím stole. Slíbil pro mě večer zajet. Slíbil jsem to přes noc napsat.

– Krrrásný Valtrrrl, chválil se v pokoji andulák, jak mu to třikrát týdně při úklidech okouzleně opakovala jeho obdivovatelka paní Máří. Ležel jsem vedle klece na našem sto a pět centimetrů úzkém grand-lit, které přátelé nazývali Záhořovým ložem, a hledal na stropě, jako ve všech mých domovech modrém, půdorys jevištní adaptace Kafkovy Ameriky, na níž jsme se s Klímou chystali spolu.

Zet vedle v obytné kuchyňce barbarsky hnětla dlouhými prsty mleté maso s rohlíky, máčenými v mléce. Seděls při ní a hleděls, jako bys měl co chvíli padnout hlady, nemožný jezevčíku. Když zabimbal zvoněk o hodinu dřív, než měl, začal jsi zuřivě štěkat i za mne. Carevnou neřestí je pro mne nepřesnost. Šel jsem germánskému nevychovanci otráveně otevřít. Skvělé sekané bylo pro tři rozhodně málo.

Za dveřmi stál muž, který se usmíval jako sluníčko. Byl to pan Sluníčko, který mě odvedl už v říjnu, tentokrát provázen postpubertálně podřobaným mladíkem. Směna fízľů, kterou zacvičovali, slibovala další úpadek cechu. Nenadanost k čemukoli, co zavánělo duševní námahou, vyvažovali arogancí. Dorostenec se tvářil sveřepě, i když mě jeho závodčí téměř radostně žádal, abych je přes

pokročilou dobu následoval v neodkladné věci, k večeři se ani moc nezpозdím.

Byli tu ovšem díky mému telefonu s Rosenbauerem. Museli to dostat na stůl hned dvakrát, od mých i od jeho odposlouchávačů. Kdo ví, co větřili pod šifrou Staroměstské náměstí. Chtěl jsem zabránit vstupu západního novináře do této situace. My všichni jsme stále znovu dávali rozumnějším silám u kormidla státu příležitost zastavit ten drift do minula. Šel jsem tedy znovu, i bez papíru.

Při mlčenlivém rituálu v autě jsem se potřetí psychicky nadopoval. K jistotě, že má taktika je účinná a zvládnutelná, přibyla nově zvědavost. Profesionální zvědavost spisovatele na situaci, kterou by si dobrovolně nikdy nevybral, ale když se v ní už musí brodit jak v močůvce, chce mít z toho prožitku bez požitku užitek. Od této noci už navždy, i ve scénách tak dramatických, jako bude v lednu 1977 únos Zet, mi to umožní plynule přestoupit z pokořující úlohy bezmocného do role pozorovatele sluhů vykloubené moci, převyšujícího je jistotou, že o nich jednou bude psát jako o exotické čeledi, kterou mohl studovat zblízka.

Už podruhé mě spolkly ponuré chodby kachlíkárny v Bartolomějské, ale bylo to poprvé večer a ponejprv jsem poznal koridory, jimiž se jak termiti prokopali do sousedních budov. Mlčeli ještě, když jsme vešli do místnosti, již vévodil jedovatě brčálový gauč. Svou ohyzdností byl přímo předurčen pro siesty i milostné hry tajných policejních orgánů.

Židli mi nenabídli, ale že stáli, postál jsem též. Nebylo pro mě tajemstvím, že výslech probíhá vesměs ve dvou místnostech. V jedné je veden, v druhé vyhodnocován. Častost střídání dvou vyšetřovatelů je pro znalce barometrem, jak velmi si musí chodit pro rozumy. Ted' tedy šéfové uslyšeli, či možná i uviděli, že jsme vešli. Znovu se otevřely dveře. Téměř jako král tvorstva, rozhodně však jako vrcholný protagonista vstoupil muž ve večerním obleku a s tváří filmového milovníka. Podal mi ruku a představil se.

– Profek.

Bylo-li to jméno krycí, pak všechna čest muži, který si je vybral, ačkoliv si šlapal na jazyk. Ale třeba se mu to báli říct? Nepatřím k těm, kdo se vysmívají hrbatým, ale po tom půlhodinovém nadouvání moci od mých dveří až k němu jsem mu tuhle pokleslou pointu přál. Zašišlal formulí o výsledku svědka a vyzval mě, abych podal informace o osobách zvaných Rudi Majer, Bitr a Kristián Šmíd.

Že se ptal, byť deformovaně, bezpochyby na prezidenta Mezinárodního hudebního festivalu v Lucernu, na nakladatele mrtvého Jana Procházky a zřejmě i na vyhoštěného novináře Christiana Schmidt-Häuera, tedy na osoby bez společného jmenovatele, mi potvrdilo, že ta akce může mít jen dvojí smysl: zabránit mi v setkání s Rosenbauerem a prolomit mou blokádu z minula vidinou, že tu strávím noc.

Soustředil jsem se rovnou na hlavní úkol: přesvědčit je, že to nadále myslím vážně. Pokud neměli příkaz zavřít mě, byla to šance zvýšit bodový náskok. A měli-li – tím spíš: zbyl by mi v té bídě dobrý pocit, že mi zavřeli tělo, ale ne duši.

Rozhodne-li se kdo z nezbytí podstoupit spor s přesilou, musí odhadnout předem, jak se zachová v podobných situacích. Kdo tuší, že ztratí s nervy i kuráž nevzdat zásadní postoj pro okamžitou výhodu, má zvolit zdrženlivost či emigraci. Ač epikurejec, stával jsem se u nich asketou. Protože věděli, že kouřím, nikdy jsem si u nich nezapálil. Ani po hodinách jsem od nich nevzal nic než vodu z vodovodu, která jim nepatřila. Našel jsem v sobě starý klukovský truc, který hodiny blokoval se strachem i hlad a jiné projevy tělesnosti.

Kolem půlnoci se šli oba kápové informovat společně, co tedy se mnou dál. Když jsem si vytáhl z tašky Feuchtwangera, zahulákal na mě poďobaný elév, abych si nečetl.

– Mladý muži, řekl jsem nevzhlednuv, úmyslně přeháněje svůj věk, – prostudujte si předpisy a chovejte se ke mně slušně, nejsem zatčen. – Ani nemukl.

Fnovu vefel kráfný Profek a vyhodil trumf: dokud neodpovím, nepůjdu domů. Tak rozhodli náčelníci. Rada byla na mně. Risk je zisk.

– V tom případě mi laskavě přidejte celu. Nevečeřel jsem, je půlnoc, myslím, že mám právo alespoň na spánek.

– U náf nejfte v hotelu!, ztratil nervy. – o tom, kdy fmíte fpát, rofhoduju já!

– Ale až mě řádně zatknete, pravil jsem, vstal ze židle, došel k ohyzd-nému gauči, ulehl na něj a zavřel oči.

Slyšel jsem, jak vybíhá z místnosti jako šílenec, práskly dveře. Elév zřejmě zůstal, ale byl jako pěna. Srdce mi splašeně tlouklo. Pozvolna jsem se přinutil zhluboka dýchat a myslet na to, jak krásně zadaptu-jeme s Klímou Kafkovu Ameriku. Vědomí, že je to nejspíš klíčová chvíle mé konfrontace s mocí, ustupovalo pobavenému údivu, že probíhá spíš v žánru Haška. S tím jsem jim tam skutečně usnul.

Vzbudil mě, když otevřel okno do mrazu. Byl jsem hned ve formě.

– Mám vyskočit sám, anebo mi trochu pomůžete?

Zmateně mi vysvětloval, že chtěl jen vyvětrat. Mému oznámení, že mu nepodepíšu ani protokol, už neodporoval. V půl jedné mě vyšoupli na ulici. Když jsem se, zmrzlý, dočkal taxíka, jel za námi vůz, který mě přivezl, až na Hrad. Prostě burani. Doma jsem zjistil, že mě pustili krátce poté, co neúnavně čekající Rosenbauer konečně dopil se Zet láhev Müller-Thurgau a jel si narychlo napsat text sám.

Šel jsem se s tebou ještě vyvenčit, vždy ochotný jezevčíku, abych přivedl vibrující mozek na obrátky, při kterých bych byl schopen ještě jednou usnout. U Toskánu jsi začal vrčet. Za sloupem stál, přiblíble se usmívaje, vimrlatý elév.

– To je úroveň!, řekl jsem mu znechuceně a šli jsme spát. Nezakousli jsme ho, i když to zasloužil. Začínal advent.

Dálnice Brno–Praha ve čtvrtek 13. 7. 78 – 0.00

Je to jak v detektivce, půlnoc, houstnoucí mlha, na úzkém zadním sedadle vklíněn a schoulen pod psí dekou muž zákona, tlumené cvaknutí patří sotva jeho zapalovači, mezi mokkými keři se rýsuje úzká pěšina, zvedající se k hradbě lesa, do něhož projektant tohoto dálničního parkoviště diskrétně ukryl hygienická zařízení.

– Tak jdu na to...!, hlásím teď já.

Čeká mě nejvýš pár desítek metrů na doslech od zkušeného průvodce, podle Kříže by se měl ten les hemžit spíš skrytými policisty než teroristy, avšak souhlasilo-li naše podezření, byl skutečný nepřítel tím zlověstnější, že si mohl dopřát a dovolit i tohoto soupeře, protože ho měl pod palcem.

Trojí setkání s plukovníkem v jediném dnu svědčilo o jeho rychle pokračující indoktrinaci kolegy odnaproti, všecko nasvědčovalo, že ho lstivě uváděli na falešnou stopu, aniž oslabovali jeho víru, že pátrá po pravých zločincích, aparát kriminálky mohl být jejich nástrojem, jen pokud si byl jist případem i sebou, poznání Šatrů a Hüblů, že jsou tím větší šašci než já, oč míň to tušili, mělo by možná následky, které ani tak velcí manipulátoři nechtěli riskovat.

Muž pod tvou dekou, nepochybně taky komunista, který mě tu má a zřejmě i chce chránit, nastavoval v životě mnohokrát svou kůži, jak mu ukládala profese a jistě i velelo přesvědčení, jsou rizika, která nezdůvodní sebevyšší gáže, je mi ho teď líto, je mi za něho trapně, jak tu marně číhá, nejspíš na mnohem vyšší šarže, před nimiž sráží paty i jeho šéf, ale i v tomhle šmíráckém tyjátru byly přesně přiděleny role a musíme je zatím hrát.

Podruhé během čtyř hodin mám srdce v krku a žaludek na vodě, svedu už poručit tváři, aby neobrážela mé pocity, i údům, aby se nechvěly, ale pořád ani při nejlepší vůli neumím přimět srdce, aby nebušilo, žaludek, aby se nesvíral, duši, aby ji netížil kámen neznámých nejistot.

Vždyť hra, která začala jejich prvním tahem, výhrůžným dopisem, získala jen za dnešek rozměr a razanci, jakou autoři nemohli předpokládat, teď už ji neřídí jen oni a jim nesekundují svými podněty jen já, ale i mozek kriminálky, jemuž znovu mocně paríruje mozek politické policie, jemuž musí zase kontrovat můj, kruh se změnil v nebezpečnou spirálu, snad stál u kolébky jen pokus postavit mě před kulatým výročím invaze pod dozor na vlastní žádost, teď však dostává vlastní dynamiku a směřuje neznámo kam.

Za těch deset let nám tajný aparát předváděl s každým rokem víc, jak ztrácí přirozené zábrany zákona i mravů a propadá nebezpečné bohorovnosti, jaká v dějinách uvolňuje stavidla masových zločinů, doby, kdy nám jako Brechtův papež jen ukazovali nástroje, připomínají dnes čas školních recesí a veselé vojny, už párkrát prokázali, že se neštítí ničeho a jsou, zejména v afektu, schopni všeho.

Můj divadelní reflex mě i v hledištích často nutí myslet na autora a režiséra, skryté zraku normálního diváka daleko za kulisami příběhu, už léta se mi zdá, že i jisté akce Státní bezpečnosti mají jednoho původce, jejich kurióznost se vymyká z řady nenápaditých buzerací, zatím posledním výtvozem je pavouk Marcel Malkus, oplétající Zet, ale ne!, je nejvyšší pavoučí nožka, ten seladónek justice, kdo je však Velký Křížák, který si právě vymýšlí i tuhle hříčku a zruďně se baví?

Vystupuji strmou, kluzkou stezkou, byla projektována pro běžnou potřebu občanů, anebo pro tuhle hitchcockovskou scénu?, už vysoko nad úroveň parkoviště, Fiat s kapitánem utonul v bílé tmě, i les přede mnou se právě ztratil v cáru mlhy, jen betonové desky mě spolehlivě vedou k cíli, pískám.

– Edo! No pojd' honem! No sem, ke mně! Hodnej!

Blázním??, poslouchám se, jak na tebe pískám, volám tě, kárám, že nejdeš hned, zastavím se, pískám znovu, a pak tě konečně chválím, ačkoli v téhle chvíli, jak doufám a věřím, spíš ve svém košíku v koupelně na Sázavě, vím to a současně jsem šťasten, že tě mám tu.

Protože tohle divadýlko, jednou zas moje, mi dodává odvahu, které mám právě zapotřebí, namlouvám si, že mocný nepřítel, byť si ví vše, může pro tuto chvíli podlehnout nejistotě, že cosi přehlédl, že je tu i aktér, o jehož existenci ví, ale s kterým tu nepočítal a jenž je schopen narušit koncepci představení, a tak si tě vymýšlím dál, vrčím dokonce a štekám a hle – místo co bych se bál, se svým způsobem docela bavím.

Kdo půjde tou cestou po mně, ve dne a za lidštějším účelem, shledá ji možná krátkou a nestrašidelnou, mně teď neubývá, betonové desky nemají konce, párkrát mě šlehnou do očí napité větve a za krk padá studená sprška, kristepane, rozhodli se spojit ten prostý úkon s pěší turistikou?, rozmlouvaje stále s tvým imaginárním dvojčetem, narazím hlavou o beton, voilá!

Škrtám zapalovačem, který jsem si půjčil od Zet, nejsem už kuřákem, jímž jsem až do loňska byl, naleznu příslušný symbol svého pohlaví a pískám znovu, abys už, kruci, přišel a vstoupil se mnou, do nosu začpí známá směs urinu a dezinfekce, změkčená, pravda, vůně čerstvě zmoklého dřeva, jehličí a listí.

Plamínek v šikovní levé ruce vyšlehne zas a současně nemotorná pravá ruka loví v kapse džínové bundy obálku s mým vzkazem, kde je ta, jak bylo to slovo?, „výduť!“, taky dobré, mí vyděrači mají každopádně svérázný slovník, zde, ano!, ten prostor se zdá být přímo vyprojektován pro mrtvou schránku, zasunu tam dopis a chci zpět, když vtom – v tomto milieu žádný div – se hlásí o práva dlouhé hodiny potlačovaná příroda ve mně, no když už jsem tady!, v temnotě se přistavím ke žlábků a ihned je mi jasné: přesně tak tu musel nedávno stát i neznámý zloduch, když ho okouzлил právě tento úkryt, díky této představě ztrácí svou nadlidskost.

Dole u auta jsem už bez pískání i bez pocitů v rekordně krátké době, otírám mokrý krk, startuji, vyjíždím na dálnici a opět nedovoleně přejíždím dvojitý pruh, abych se průvlakem silniční služby dostal zas do pražského směru, bože, kde je můj kapitán?, obracím za jízdy hlavu, za mnou pod dekou nehybná hmota.

– Halo!, říkám, – všechno v pořádku, chcete dopředu?

– Ani ne, hrabe se z deky a protahuje, – vy jste tam potkal psa?

– Vlastně ne, odpovím, a on se kupodivu dál neptá, z toho, jak čelit strachu, by jistě mohl dávat hodiny.

Po cestě zpátky už moc řeči nenamluví, musí mít toho dne plné zuby jako já, vysadím ho u Bartolomějské a jedu za trojkou v Olympii, sedí pod barem zapadlá v kůži a vítá mě jako vysvobození z bouře decibelů, náš stálý stůl už museli kvůli ní opustit, teď tedy opouštíme celou Olympii jako torpedovanou loď, udělali z ní právě diskotéku, bojím se, že zas kvůli mně.

Náš životní prostor je menší a menší, po milých lidech mizí i oblíbená místa, kdypak nám zůstaneš už jen ty, náš věrný pes?

Po nekončících schodech patricijského činžáku vyšplháme k náhradnímu domovu, obejmeme se s Vlastou i jejím mužem, kteří oddaně ponocují, vyprávíme, co náročný den dal, při zmínce o telefonu pan Stanislav maně zvedne sluchátko.

Po mnoha měsících z něho vlídně zatutá oznamovací tón.

Čechy, zima 1973–74

Voda, která nám při fotografování novoročenky sahala teprve k pasu, dostoupila už krku. Varovala mě opět má dětská láska. Pozvala mě v noci do svého bytu, její muž byl v kriminále za jakýsi hospodářský delikt. Zet směla sebou. V kuchyni, kterou občané této země považují z jakéhosi důvodu spolu s koupelnou a příslušenstvím za svá neodposlouchávaná hájemství, seděl vysoký ministerský úředník a klepal se strachy. Jeho slušnost však byla silnější: vytáhl z aktovky a ukázal nám dvě tajné vyhlášky.

Konečně jsem je měl v ruce, ty dva pověstné dokumenty, které usvědčovaly režim dra Husáka z porušování Mezinárodní dohody číslo 111 proti diskriminaci v povolání, již Československo podepsalo, a které proto směli vidět jen vedoucí ministerských odborů a ředitelé bank. Dosud se jim říkalo mezi zasvěcenými „lex Kohout“, teď tedy dostaly číslo: výnos ministerstva financí 0266/72, kterým byli zakázáni spisovatelé zbaveni všeobecného devizového zvýhodnění, a vládní usnesení 20/1973, doplněné intimátem ministra kultury 6266/73-SM 4, podle něhož měli jako jediní odvádět kulturním fondům místo 2 % celých 40 % zahraničních honorářů. Všechno dohromady to znamenalo výlučné, jen malou skupinu osob postihující, a tedy naprosto protiprávní zdanění zhruba devadesátiprocentní, počínaje už první korunou. Apartheid total.

Náš poslední zdroj příjmů tekl nyní do pokladen zakazovatelů a my ještě nenašli způsob, jak tomu čelit. Poslouchané telefony a čtené dopisy vedly k zrušení vstupních víz pro zbytek starých přátel. Intendanti, režiséři a herci, kteří unikli síti, protože nás navštívili bez avíza, byli při výjezdu šikanováni tak, že jim pro podruhé přešla chuť.

Zvlášť si smlsla Státní policie na dramaturgu z Oldenburgu Zeheleinovi. Přijel mi povědět o úspěchu Ubohého vraha, ale především vyslovit upřímnou obavu, aby disidenti – od něho jsem slyšel to slovo, které nás mělo razítkovat možná až do smrti a jemuž se brzy začnou superpokrokoví intelektuálové Západu vyhýbat jako morovému znamení, poprvé – nevyhlili s vaničkou přehmatů i dítě-socialismus. Ten mu předvedli ve svém pojetí, když ho cestou domů zatkli a tři dny vyšetřovali, co mi chtěl. Nešlo to k jeho nezkalené představě, tak si ji po vzoru jiných nebezpečných snů ponechal a to bezpráví prostě zamlčel.

Občas si vedli nejapně. Po Novém roce mi volal z hotelu Evropa německý turista, že tam na mě čeká s překladem aktovek Požár v suterénu a Pech pod střechou, který mi už dvakrát nedošel poštou. Hříčky měly mít v půli února světovou premiéru v Ingolstadtu. Za pět minut volal tristní němčinou turistův „přítel“, abych přišel až za hodinu. Zřejmě nebyli s to zabránit předání dřív. Byl jsem tam včas.

Začátkem února vrcholila konfrontace mezi sovětskou mocí a Alexandrem Solženicynem, jehož Archipel Gulag přivedl staro- i neostalinisty k hysterii. Naše osudy se poprvé dotkly 27. června 67, když jsem na IV. sjezdu československých spisovatelů veřejně přečetl jeho vášnivý protest proti cenzuře. Téměř bukolickým se dnes jeví být onen čas, kdy jsem za to dostal jen stranickou důtku s výstrahou, která byla ještě k tomu za půl roku s veřejnou omluvou odvolána. Svět sledoval vývoj případu jako sportovní utkání. Nám se hrozil stát předznamenáním. Čeští stalinisté byli od procesů z pudu sebezáchovy stalinštější Stalina.

V úterý 12. února byl Solženicyn zatčen. Odpoledne u Ivana Klímy jsme každou hodinu přerušovali práci na Americe, abychom si poslechli zahraniční zprávy. Panující mrazy vyvolávaly obavu, že bude vypovězen na Sibiř. Byl pár hodin nezvěstný a svět volat SOS. Za deset let zmizí na dlouhé měsíce Sacharov i se ženou a bude ticho po pěšině.

Nazítří zahřmělo oznámení, že spisovatel byl proti své vůli letecy dodán do NSR. Při zprávě, že mu až při přeletu sovětské hranice

sňali pouta, jsem pomyslel, že to bylo nejspíš nad Chebem. Impérium dosahovalo teď zcela viditelně i hmatatelně tam, kam se nenápadně natáhlo už v roce 1945. Zpráva, kterou naivní i placení multiplikátoři sovětské propagandy na Západě prezentovali jako humanitní čin non plus ultra, trpce připomněla sovětskou školní anekdotu, proč byl soudruh Lenin humanista:

Kráčejte po břehu Volhy, zabrán v revoluční myšlenky, reagoval na uctivý pozdrav mladičkého rybáře tak, že bez pohledu a beze slova kráčel svou cestou. – V čem se tu zářivě projevil Leninův humanismus?, ptá se učitelka a sama hrdě odpoví: – Mohl ho dát přece zastřelit.

Odmítám-li dnes sám mnohé názory muže, jehož jsem tehdy obdivoval jako občana a stále obdivuji jako autora, nehodlám zapomenout to brutální pirátství naruby, kdy padesátiletého Rusa, který jen jednou nakrátko vkročil do Evropy jako voják, než ho spolklý lágry, vyexpedovali do neznámého světa jako poštovní pytel. Dábelský nápad tragicky vyšel a na Západě je už dávno pokrokovějším zatracovat Solženicyna než jeho stěhováky.

Ve čtvrtek nato jsem opět důvěřivě otevřel dvěma mužům, kteří mě žádali, abych je nakrátko následoval. Opět neměli předvolání a odmítli i jen ukázat své průkazy. Muselo se rozkřiknout, že i já mám paměť na čísla. Byl to jeden z okamžiků mého života, kdy ke mně promlouvá instinkt tak rychle, jasně a důrazně, že se mu mohu slepě podat.

– Je tam zima?, zeptal jsem se.

– Ano, rozveselili se, že to jde tak hladce, – vemte si radši zimník.

Kývl jsem, a než se nadáli, zavřel jsem jim dveře před nosem. Že to šlo tak hladce, neměli v nich nohu.

– Tak vyříd'te svým náčelníkům, zavolal jsem přes veřeje, – že raději počkám doma, až se oteplí. Nebo než ke mně pošlou někoho, kdo mi konečně přinese řádné předvolání.

Po krásném Proškovi další, kdo ztratili nervy. Začali zvonit, bouchat a pak i kopat. Nechali toho, když se o patro níž začaly otevírat

dveře. Poprvé se projevilo, že v tomto českém domě vedle devíti domorodých rodin byla v našem křídle také švýcarská ambasáda. Scéna musela neškoleným Helvétům připadat jako domácím králíkům hon. Přelstění lovci seběhli kolem nich jak vyplašení pytláci. Viděl jsem je zmateně telefonovat z budky.

Volal jsem okamžitě inspekci ministra vnitra a požádal o vyslání kontroly, která by přijala mou stížnost na věčně nezákonné postupy operativy. Stačil jsem informovat i oba své nakladatele v Kasselu i v Lucernu. Když jsem začal volat kamarády, přestal jít telefon.

Přijela posila, jakýsi nedovařený Garry Cooper, kde ty typy brali? Omezil se na dlouhé bimbání, pak i on skončil v budce. Zakrátko dorazila černá Tatra 603, ale inspektor to nebyl. Vůz ABJ 01 34 převzal funkci maringotky, v níž se ve dne v noci střídaly trojice hlídačů. K nám už nikdo nevystoupal. Bylo to zřejmé obklíčení, aby pták neuletěl, než se rozhodne, co s ním dál.

Náš ptáček se mi zatím naučil sedat na hlavu. Nesnáším, když mě kdokoli víská ve vlasech, celé ty kritické dny jsem ho plašil. Zatím co Solženicyn pod křídly Heinricha Bölla pořádal konference a plánoval další život, dramatizoval jsem dál svou půlku Ameriky. Tebe věnčila pro jistotu naše paní Máří, která povýšila z uklízečky na markytánku obleženého vojska, aby mi Zet neunesli jako rukojmí. Na tvé tesáky si netroufli, strašlivý jezevčíku.

V pátek jsem s nejvěrnějšími přáteli, kteří se k nám přes všechno nadále nebáli, oslavil obvyklým večírkem světovou premiéru aktovek v Ingolstadtu. Zavolat se k nám nedalo, poslouchali jsme rozhlasové komentátory Západu, věšticí, za jak dlouho budu Solženicyna následovat. I názory přátel se rozcházely. Z pověřčivosti jsme se nijak moc neloučili.

Nad ránem uhodil mráz jak samec. Tatra ve dne v noci topila motorem přímo pod okny domovníka pana Vaverky, který na ně od soboty večer chodil, že nemůže spát. Posílali ho na mne, abych se tedy vzdal – byl vysloužilý pekárenský dělník, zasloužilý člen strany a bý-

valý zápasník. Naštěstí měl Achillovu patu ve své dceři, naší hodně sousedce z druhého patra. Kdykoli pozapomínal, ukázala mu vizitku 21. srpna 1968: když se tehdy probrala z mdlob u dveří, které už nestačila otevřít, našla na nich obrys své postavy, jak jej tam vyšil po vzoru pouťových čarostřelců kulometčík sovětského tanku.

Případ Solženicyn přecházel z deníků do týdeníků, ale stav podivného obležení trval dál. V pondělí po poledni se situace dramaticky zauzlila: rozbolel mě zub. Má vůle, chci-li ji právě mít, drží na uzdě i bolesti, ale jak dlouho? Znal jsem ten zub moc dobře, potřeboval ošetřit.

Když jsem v noci zhasl – Zet už spala –, otevřel jsem tiše okno ke Hradu, na něž oblehatelé neviděli. Také hradní stráž byla už v peřinách a mráz zahnal i romantiky, obdivující obvykle z rampy pod námi noční velkolepost města, kterou my měli v činži. Ověřil jsem si, že větve hrušky v zahradě, patřící Švýcarům, končí metr pod mou římsou. Byl jsem si jist, že bezpečně seskočím, sešplhám a slezu přes zídku na náměstí. Za pár minut jsem mohl hodit kamínek na okno přítelky Martiny, dospat u ní a vyděsit zrána svého zubaře. Domů jsem chtěl drze prorazit zase za tmy pod kapucou velbloudáku – zvenku mě rozhodně nečekali.

Odložil jsem to o dvacet čtyři hodin, které jsem chtěl vydržet, abych v klidu zasvětil Zet. S práškem jsem ihned usnul, výhoda lidí, netrpících návykem. Když mě ráno vzbudila bolest, zabímbal u nás muž, který už do kukátka způsobně ukazoval průkaz Inspekce ministra vnitra. Otevřel jsem v županu. Zeptal se, můžem-li si pohovořit u nás, když je venku taková zima. Pozval jsem ho do kuchyně. Když jsme míjeli okna do dvora, hlídací vůz klouzal právě po sněhu pryč. Jemně cinknul zapojovaný telefon. Vzápětí přestal i bolet zub.

Princip plánu se mi měl hodit za čtyři roky k spanilé jízdě z obklíčené Sázavy na tajnou schůzku s životními druhy.

Praha ve čtvrtek 13. 7. 78

Probouzíme se a znovu hned zkoušíme telefon, funguje, prožíváme radost Robinzonů z opětného setkání s civilizací, škoda, že nemáme komu volat, telefony všech kamarádů nadále mlčí, zvědavý pan Stanislav nicméně záhy po obřadné snídani navštíví stížnostní oddělení obvodního poštovního úřadu, aby se jako už před měsíci nevinně přeptal, proč je jejich přístroj hluchoněmý.

Úřednice navyklým pohybem nalistuje příslušnou kartu.

– Máte poruchu, říká pak důvtipně.

– A je to normální, že trvá tak dlouho?

Prohlíží kartu znovu.

– Je to kabelová porucha, vysvětluje, – porucha na kabelu, víte?

– Ale u nás v domě všechny ostatní telefony jdou!, praví pan Stanislav.

– To je divné, připouští, – počkejte, já se zeptám.

Odchází a vrací se pak s provinilýma očima, obyčejní lidé většinou neumějí lhát, jako když tiskne.

– Řekli mi, odmetá to aspoň od svého prahu, – že ta vaše porucha je neopravitelná. Je mi líto...

Musí se přemáhat, aby se nesmál, nechce ji urazit ani zmást, směje se tomu až společně s námi doma, z neopravitelného telefonu volám, jak domluveno, plukovníka Kříže, hlásím, že přinejmenším Zet a já jsme přestáli noc bez úhony, a ptám se, potřebuje-li nás k něčemu.

Ne, nepotřebuje, ale očekává, že dnešní den vnese do případu jasno, rozhodně nás prosí, abychom dnes neopouštěli Prahu a zítra se mu opět hlásili, může nás zavolat sám, sděluji mu, kabelová porucha telefonu paní Chramostové byla zázračně opravena, smíme mu poděkovat?, místo odpovědi mi oznamuje, že si obálku na lesním

pisáru nikdo nevyzvedl, nechal ji proto ráno stáhnout, mé nebojsovské pískání v lese bylo na nic.

– Už mám dva bobříky odvahy, říkám mu nakonec, – dáte mi při třetím orlí péro?

Vědoucně se zasměje, ano, četli jsme oba stejné dětské knížky, jejich autor Foglar byl od těch dob zakázán prakticky až dodnes, aniž se kdy přestaly číst, jaká naděje i pro nás i pro budoucí.

Osud nám tedy daroval klidný den, s nímž jsme včera nepočítali ve snu, Zet jde objednávat menu do lokálu, kde si nám ještě troufli zadat salón pro velkou večeři k mým kulatinám, hlášení policii musí ovšem podávat po každé naší návštěvě všichni hospodští bez rozdílu, ale některým vadí už to, že na ně padá špatné světlo naší přízně, vidí varovný menetekel Viol a Olympií, upadlých kvůli nám do méně výnosných cenových skupin.

Kvartet mých herců má sraz při obědě v restauraci Demínka, já si v záložním domově čtu, držím už druhý den půst, je to další z mých životních opatření, mnohá vznikla, aniž už vím kdy a proč, čelím přihořívajícím krizím často tím, že si sám uložím významná omezení, tak třeba přestanu na pár dnů jíst, k příjemnému efektu, že nosím dvacet let skvělá saka, šitá v lepších dobách u Knížete Adama, přidružuje se vědomí, že jsem pánem svého těla, zjistil jsem dávno, že tak líc drží fazónu i duch.

Když čtveřice dorazí z oběda, zahájím další zkoušku na Play Makbeth, jak jsem konečně nazval svou miniverzi pro „bytové divadlo“, Landovský namítá správně, že tohle označení vyvolává představu bytových zlodějů, ale však!, brzy se do vybraných bytů budeme muset se Shakespearem krást jako lapkové, než nás i s ním vyberou policajti.

Dnešní zkouška je podle mého diáře sedmnáctá, všechny trvaly skoro celý den, profesionální jako na Národním, Vlasta umí dřít jak tažný kůň a sloužit jak voják, podlehli jí rádi oba naši mladí amatéři a nerad i Landovský, kterému přece jen hrdost brání dát před těmi dvěma kandrdasy průchod vrozené pohodlnosti.

Náš podnik hrozil vlastně skončit, sotva začal, v sobotu 18. května pod sázavskými břízami, všeuměl Třešňák jako herec zklamal, školácké deklamování rvalo uši i duši, vedlo nás brzy k výkřiku – Radši to zpívej!, nevzal to jako šibeniční vtip, ale hrábl do strun a z prstů mu pramenila zázračná hudba, která vdechla ihned inscenaci žánr, ať raněný setník, či králevic Malkolm, byl ve svém chraptivě úpěnlivém zpěvu postava sama, vedle něho si i zbylí dva neherci mohli dovolit zůstat sami sebou, moje Tereza heroldkou, ostrící fantazii diváků ohlašováním neviditelných dějišť i všech zbylých osob, které jsem jako správce závěti mrtvého kolegy spíš připomínal, než představoval já.

Přestože motor, který jsme vynašli, funguje stále líp a dopravil nás už na samý závěr kusu, cítím od posledka, že jsme uvízli v mrtvém bodě, vždyť nám až na naše tři jména, vyhaslá jak české sopky, nezbývá z minulosti na pražských jevištích nic, nic, nic, občanský pokoj nemá ovšem ani ždibec jejich atmosféry a naše produkce začíná připomínat úsilí bláznivých provazochodců, kterým chybí manéž, stožár, žebřík, lano, tyč, síť a málem i provaz.

Čím dál častěji vypadává Makbeth z blankverzu, žehrá drsnou prózou na úpravu, překlad i režii, kostýmy, rekvizity a špatný vzduch, nadává víc a víc na mou neoblomnost, Vlastinu neúnavnost, Třešňákovu a Terezinu neobratnost, málo kuřáckých pauz a přemíru slov jeho role, notabene v těch blbých rytmech a rýmech, to vše má zakrýt, že stále ještě neumí text, který se ale ze starého zlovyku nenaučí, nebude-li zkoušet, což nemá cenu, když neumí text,

už na nás i řve, posílá nás kamsi tamsi a Vlasta ho hlasem řecké bohyně kovově vyzývá, aby se laskavě choval jako na návštěvě, což vyvolá jeho pokřik, že na návštěvě normálně nehraje Makbetha, bums!, to za sebou třískl dveřmi, jeho dupání na schodišti se vzdaluje, pak se blíží šouravé kroky, zvoní, vrací se, ale už ne úplně, ne celý, znám ten stav herecké mysli, pocit naprosté marnosti, který v ní těžkne jak olovo v otázku po smyslu té dřiny, a tak

ted', v tento den, který sliboval být lepším než včerejšek, ale právě hrozí odpadnout na kompost všech zmařených, uvítám s ulehčením náhlý vpád sexteta přátel, které Zet jako krysařka odklonila z jejich pražských oběžných drah sem, koupila i tramínek, abychom tak šťastné setkání oslavili, Landy to chápe jako pokyn osudu, aby zanechal veškeré námahy dnes i ve dnech příštích, ale já vyměním slovo s Vlastou, tou neutlučitelnou optimistkou, a pravím druhům

– Dobře, že jdete, zahrajem vám, co už umíme,

Landovský volá, že jsme se pominuli, dožaduje se našeho léčení, nebo alespoň zneškodnění pro dnešní večer, ale kdo může dlouho odmítat rozjásané Zet, šaramantnímu Alexandru Klimentovi, dob-
ráckému Ivanu Klímovi, jejich žádostivým ženám, starému známému, útlému režiséru Juráčkovi i mé múzické moravské přítelce Martině, – budiž jmenováno veškeré první publikum! – když opakují chlácholivě

– Ale Pavlíku, vždyť je to jen pro nás, takové malé letní extempore, a když to, jak říkáš, stejně nikdy hrát nebudeš, aspoň nám ukaž, jaké to mělo být, nebud' tak ješitný, Pavlíčku...!,

duše komedianta touží po přízni jako tvá, mazlivý jezevčíku, rozum umdlévá, a než se vzchopí k dalšímu odporu, hrábne Třešňák do strun,

– Temná slůj, hrom a blesk, vystoupí tři čarodějnice, vemlouváme divákům, a byt, který se noří do voňavé letní tmy, klesá dál do hlubiny tisíciletí, pohádka promluví a příběh jako by z oka vypadl tomu, který právě někde v tomhle městě hraje někdo s námi.

A když po devadesáti minutách zpíváme závěrečné verše –

„Zbývá jen potrestání krvelačných zrádců
A povolání druhů z cizích zemí,
Kam uprchli před zrůdnou tyraní“ –

ví i Landovský, že tím nenadálým rozběhem a odrazem doplach-
til k zatím nejvyšší metě svého herectví.

Čechy, jaro 1974

Mnohem později mi potvrdili informanti, stále zakutaní v útrobách stranického aparátu, kde přežívali jako užiteční mikrobi, že mi ty včas přibouchnuté dveře s největší pravděpodobností prodloužily pobyt v milovaných Čechách.

Jestřábi v politbyru zřejmě opravdu navrhovali využít efektu Solženicyn k obdobnému opatření, které by vytvořilo kýžený precedens i doma. Správná byla jejich kalkulace bezpochyby v tom, že by to byl svět po tiskových hodech v souvislosti s vyvezením laureáta Nobelovy ceny spolkl jako malý dezert.

Podle vynesené zprávy narazil návrh na dva argumenty, které se vyhazovačům nepodařilo smést se stolu: na rozdíl od Sovětského svazu, který navázal na tradici samoděržaví, neměla ČSSR v rejstříku zákonných postihů vyhnanství; zopakování sovětského nápadu v rozpětí několika hodin hrozilo pak vrhnout špatné světlo na tolik proklamovanou samostatnost československého vedení.

Ať bylo, jak bylo, návštěvou inspektora, který mluvil s nezaměnitelným ruským přízvukem, takže jsem ho tipoval na Čecha z Volyně, který sem přišel v řadách Svobodových vojsk, skončila sice blokáda našeho bytu, ale nic víc. Stížnosti, jež jsem mu za hodinu přehledně přednesl, si úhledně poznamenal a odešel, aby se nám už nikdy neozval.

Místo toho jsme se oba, každý ze svého okruhu přátel, dozvěděli o nové akci, jejíž nebezpečnost byla úměrná její neviditelnosti. Zřejmě celá jedna velká pracovní skupina Státní bezpečnosti byla vyčleněna k tomu, aby proplela a prorubala naše životní předpolí.

Tentokrát se nezaměřili na rodinné příslušníky ani na kolegy a přátele, kteří beztak sdíleli můj osud. Smyslem široce založeného

zátahu, právě tak důkladného jako nákladného, bylo zbavit nás jedním řezem všech lidí, co nám ještě stále vnukali nežádoucí pocit, že patříme k národní komunitě.

Zet i já jsme se narodili jako cyklotymní typy, extrovertní povahy, zásadně přitakávající životu. Lidi jsme považovali za bytosti, které k nám mají stejně nepředpojatý vztah jako my k nim. Naše nedůvěry vznikaly teprve, když už nemohly nevzniknout.

To byl asi důvod, proč jsme mívali vždycky víc přátel, než je zvykem a možná i zdrávo. Já jsem tím snad doháněl i manko jedináčka, jehož osamělost prodloužily a prohloubily skoro všechny dětské nemoci. Ovšemže tu byly rozdíly v intenzitě vztahů a především v míře informací, kterými jsme od jisté doby z dobrých důvodů neplýtvali. Ale každý, kdo o to stál, mohl pocítit naši upřímnou sympatii.

Těžké doby to zhodnotily. Dobré styky s širokým okruhem lidí, vypěstované ještě v čase naší obecné vážnosti, se teď „po sezóně“ stávaly životně důležitými. Od tajných tipů ze znormalizovaných institucí přes tajně opravenou pumpu až k tajně dodanému nedostatkovému zboží pomáhali nám naši známí především psychicky.

Vedlo to až ke groteskám. Byli jsme úředně puncovaní nepřátelé lidu, žili jsme vinou finanční blokády často z ruky do úst, ale museli jsme někdy vařit rajskou či koprovku z drahé a nedostupné svíčkové, protože jiné maso na pultě nebylo a horší nám pod pultem z úcty neprodali. Zoufal jsem, když nám při adaptaci Sázavy přivezli dvakrát lepší a ovšem i dražší kuchyň, než jsem objednal, ale pak jsem zase zíral, když nám ji účtovali jako kazovou za původní cenu.

Příkoří, která jsme teď museli na běžícím pásu zažívat, nám vynahrazovali ti, kdo se na konfrontaci s režimem necítili dost silní, ale odpírali mu zjištěně zaprodat duši. Po každém kýblu pomyjí z novin či televize jsme znovu vídali jejich povzbudivé úsměvy a cítili podávané ruce. Ted' tedy vedli útok proti nim. Nebylo těžké je vytipovat, volali nám, psali, chodili za námi, mnozí okatě, jako by si koledovali o korekturu osudu, který je, neméně slušné, přiřadil k neslušným. Až jsme

je sami napomínali. Ale neodmítali, ovšemže ne!, přišlo nám neméně absurdní dobrovolně se izolovat v ghettu, kam nás pět let zaháněli, jako urážet ty, kdo skrze nás unikali samohaně.

Když nám nejzmužilejší z nich přes přísný zákaz prozradili, jak byli povoláni na osobní oddělení podniků a tam – jako před čtyřmi roky herečka Bohdalová Zelenkou – nuceni kádrováky a estébáky volit mezi přátelstvím a zaměstnáním, byli jsme poprvé skutečně zděšeni. Jejich bezmoc ochromovala i nás.

Někteří si zvolili práci – a přátelili se dál tajně. Pár se jich vze-přelo, že přátelství je soukromá věc. Kupodivu je většinou nechali na pokoji. Pozoruhodná byla dobrovolná distance dvou přátel-herců, kterým jsem napsal nejednu hlavní roli. Josefa Vinkláře jsem taky znal z Dismanova rozhlasového souboru, od jeho deseti let, Jiřího Valu od konce války. Naše biografie byly v podstatě totožné. Jako slepci, kteří nabyli zraku, snažili jsme se od konce padesátých let i my o reformu dosud praktikovaného socialismu, aby byl k životu, když už po maďarském povstání a polském pozdvižení muselo být jasné každému, že něco jiného tu Velký bratr nikdy nedovolí.

Výsledkem bylo klima málem srovnatelné s dnešními poměry v západní Evropě; manko osobních svobod vyvažovaly tvůrčí možnosti, z nichž se rodily české a slovenské kulturní zázraky šedesátých let. Kritika se nosila, neboť i trpěla, újmy byly minimální, intelektuálové považováni za enfants terribles obrozující se strany.

Srpen 68 změnil vše od základu. Cenou svobodného názoru se stala existence. Jaký div, že zapracoval věk, charakter, únava lidského materiálu. Rozlišovali jsme mezi těmi, kteří měli sílu to přiznat, a těmi, kdo si pro své selhání hledali filosofii. Většinou se prohlásili být svedeni a podvedeni, kým asi?, ach, ovšemže námi!

Tak bylo možno sledovat i Valu a Vinkláře, jak v sobě potlačují pracně nabyté poznání a osvojují si slogany normalizace, především heslo – Když nezůstanu já, přijde horší!, které už zkonejšilo i mysl kata Mydláře, když se rozhodl konvertovat, aby Jeseniovi netrhal ja-

zyk nějaký barbar z Vídně. Vinklářův pád vzhůru ho vynese do Zlaté kapličky přes obrazovky Zelenkovy televize, na nichž mi po Chartě 77 pateticky vzkáže, že jeho loď míří jinam než moje.

Ještě víc teď deprimovalo, že se v tomhle kole zhroutilo tolik lidí až dosud principiálních, většinou krajně kritických i ke kritickým komunistům, kterým vytýkali pozdní vzchopení. Jako by jejich po léta namáhaný organismus nesnesl představu ještě dalších kol, házeli teď ručník.

Za pár let na ně všechny budu často vzpomínat při setkání se západními nadšenci, našimi přirozenými spojenci, kteří se od nás však brzy štítivě odtáhnou, protože budou naši zkušenost považovat za pomluvu svaté věci socialismu. Budu si představovat, jak by se ten který z nich zachoval v pověstném mlýně, který vždy ze všeho nejdřív rozmílá mozky a srdce revolucí.

Nejlepší přítelkyně Zet Zdeňka jí vzkázala stejné „zatím ne“, za něž ještě na podzim odsoudila mého bratrance lékaře. Má věrná moravská duše Martina si v tísní dočasně vymyslela jakýsi nejasně ženský důvod k přerušení vztahů. Několik spolužáků Zet, mých kolegů a našich řemeslníků u nás v panice zanechalo své knihy, nástroje i pohledávky. Také přitom grotesky: náš pražský řezník křičel na komisaře z ústředí, že není věštec, ať mu dají nad špalek naše fotografie s nápisem „wanted!“

Netroufli jsme si posuzovat a tím méně odsuzovat. Netroufli jsme si ovlivňovat. A navíc už ani navštěvovat či volat někoho, kdo si o to výslovně neřekl. Jako lidem nám bylo zle. Jako spisovatelé jsme za ten jediný měsíc pochopili i procítili, jak se z člověka stává žid.

Měl se stát i z tebe, jezevčíku!

Praha v pátek 14. 7. 78 – 09.30

Repríza včerejší zdařilé snídaně ve čtyřech.

Dlouho jsme včera nemohli usnout, vzrušení hrou neméně než diváci, ale pak jsem se vyspal do růžová na gauči, kde jsem co Makduff zahubil Makbetha, Makbeth pak odtáhl s Malkolmem někam do hospody, doufejme, že nám ho zase nezavřeli, kytaru jsme si nechali tady, aby ji snad dál neužívali jako meč a štít, zde servíroval hostitel k vejším na měkko tvrdou Plzeňskou pravdu, zahájila kampaň k desátému výročí invaze, jde na to rozhovorem se soudružkou Martou Bořánkovou, ředitelkou 6. základní školy „Oběti nacismu“ Chebu, skutečně od lesa.

Otázka redaktorky Stejskalové: „Slyšela jsem názor, že tito mladí lidé, vlastně ještě děti, ani nemohou pochopit, co se u nás tehdy dělo, a tak nemá význam jim události let 1968–69 nějak podrobně líčit.“

Odpověď: „Děti samy přicházejí a ptají se – A jak vypadala u nás, soudružko učitelko, ta kontrarevoluce? Před několika lety mi jeden ze školáků řekl – Já mám z té doby doma docela jiné materiály, a ty hovoří jinak než vy! A tak jsem mu řekla – Víš co, dones mi ukázat ty své, porovnáme je. Sám se přesvědčíš, kdo mluví pravdu.“

Po tomto nenápadném návodu, jak organizovat u rodičů domovní prohlídky dětskou svépomocí, nabývá metodika zdůvodnění okupace vlasti cizí mocí konkrétní podoby.

Otázka: „A jak bys dětem přiblížila člověka, který dokázal v oněch letech zradit svou vlast, poplivat a pošpinit vše, na co kdysi přísahal?“

Odpověď: „Pověděla bych jim příběh o člověku, který byl a je schopen dělat za peníze snad všechno – krásnými a vzletnými verši

opěvovat lásku k rodné zemi a jejímu lidu, ke straně, nebo se spojit s naším úhlavním nepřítelem a vydávat knihy a nechat si vyplácet honoráře kapitalistickými institucemi za to, že mu tyto poskytnou prostor pro špinění našeho režimu a socialistického státu, nebo za to, že podpoří reakční živly na Západě jako jeden z původců Charty 77. Bylo by to vyprávění o Pavlu Kohoutovi.“

Děti z Chebu jsou tedy pro nastávající výročí bezvadně vyzbrojeny, o to líp, že netuší, co ani valná většina obyvatel této země, včetně, jak se důvodně domnívám, soudružky redaktorky Stejskalové a soudružky ředitelky Bořánkové, což je ovšem nečiní sympatičtějšími:

že spojenec našich úhlavních nepřátel, špinič režimu a podporatel živlů nesedí v tuto chvíli, jak by se předpokládalo, na svých západních kontech, nebo alespoň na pryčně vyšetřovací věznici v Praze-Ruzyni, nýbrž při čaji v kuchyni u Chramostů, když celá československá Bezpečnost s justicí na něho za deset let mají tak málo, že musí stíhat jeho ženu pro pokousání úřední osoby.

Než narýsujeme závazný program dne, který má skončit setkáním s mnoha přáteli při tradiční oslavě pádu Bastily na zahradě francouzské ambasády, volám, znovu okouzlen fungujícím telefonem jako před sto dvěma lety Graham Bell, plukovníka Kříže, má-li pro nás nějaké dispozice, ne, nemá, tak mu tedy oznamuji, že pozdě večer odjedeme zpátky na Sázavu, a on se oplátkou zeptá

– A přejete si tu ochranu?

Zazní to tak nevinně a formálně, jako když se prodavač ptá zákazníka, který už platil, má-li další přání, odpovím do slova a do písmene jako především: ne nám, ale jen a jedině jemu přísluší posoudit situaci, která se však, chápu-li to správně, uklidnila, nevyvrací to, ale prosloví, čeho jsem se bál, ať už ho k tomu nutí logika případu, anebo dobrá rada těch odnaproti.

– Jenomže já vám ji, bohužel, stejně dát musím. Jsem za vás zodpovědný.

A je to, a je tady: těsná osobní ostraha pro příštích pět neděl, kontrola každého mého pohybu i perlustrace každého z našich hostů, zvláště nebezpečná za týden pro nevinné gratulanty, zbytky statečných, kteří nic netušíce budou u nás padat do policejní sítě, ale pozor!, když někdo vybral právě tuhle hru, nuťme ho dál, ať se drží pravidel, jak je chápe a soudcuje zatím počestná kriminálka.

– Nemyslíte, pane plukovníku, že bychom se pak měli spolu předem dohodnout o způsobu, abychom předešli komplikacím a konfliktům?

Ano, myslí si to naštěstí také, a tak si dáváme zdvořile přednost při určení času, až to zůstane na mně, jako záložní kapitán navrhnu patnáct nula nula, souhlasí, zavěšuji sluchátko přístroje, aniž tuším, že bude hrát v příběhu klíčovou roli.

Vše domluveno, Zet zařídí odtah invalidního Renaulta do servisu, já se budu věnovat sobě, Zet přinesla ze své rodiny zvyk, že jubilantům se ostatní celý den klaní, čti: plní mu každé přání až po modré z nebe, vzhledem k abrahamovinám, jež budu slavit současně s Mickey-Mousí, jsem dostal celý týden, doufám jen, že se připojí i plukovník Kříž.

Loudám se od Muzea k Můstku a je mi blaze, došlo mi, že jsem dokončil Katyni, od chvíle, kdy ses vyčůral na první list, přešlo skoro sedm roků, sedm kamenů mi teď spadlo ze srdce, ale už se tam tvoří nový, jménem Atest, dvojče Protestu, který píše Havel, vymýšlím, jak dostat na scénu psa, jezevčíku, když my od divadla víme, že pes, kůň a dítě jen ruší, ti když vystoupí, může si říkat, co chce, i Shakespeare, publikum tají dech, co vyvedou dítě, kůň či pes.

Když čekám na přechodech, všimnu si dalších loudalů, kteří mají stejnou cestu, patří ke strážníkům, nebo k vyděračům?, ach, už jsem zvyklý nelámat si hlavu, když není proč, ostatně nejdu – řekli by: výjimečně! – podvracet režim, jdu k holiči.

Holič Václav je můj přítel, před pětadvaceti lety jsme si padli do oka v zastrčeném krámku na Smíchově, oba na začátku kariéry, on

to dotáhl až na Národní, já do čítanek a zase z nich, on však ví, že už jsem jeho nejstarší zákazník a že mě čtvrt století nestříhal jiný, proto dodnes platí: kdykoli přijdu, byl jsem objednán a nemusím čekat, jeho míním, když na otázku zvědavců, proč zůstávám v tak nevděčné zemi, říkám: mám tu holiče a zaplacený hrob.

O politice jsme spolu nemluvili nikdy, jen o fotbale a o přátelích, jak jim řádnou vlasy; že se z nich všech známe nejdýl, můžu si odsvědčit: nejmíň jsme za ten čas ze stárli my dva, to chudáci naše děti už mají samy děti, spokojeni si říkáme i tentokrát – Nashledanou!, – a bude to naše sbohem.

Tramvaj mě vynáší zpět nahoru k Muzeu, Zet už čeká, nesem své přesouvací sakypaky do Fiátka, který od včera stál ve slepé ulici, kde především Renault, mozem prokmitne mlhavá myšlenka, bylo-li to nejbezpečnější parkoviště, avšak Zet už žene své stádečko koní do vnitřní Prahy, máme nejvyšší čas, že je pátek a dopravní špička, dovolí si vjet ze zvyku bez ptaní do policejní uličky až pod náčelnická okna v čísle 14.

Plukovník Kříž nás přijímá hned a natahuje ruku, vtom zvoní telefon, zvedne tedy dříve sluchátko a vmžiku vypíná hrud'.

– Ano, soudruhu generále... cože? no to nám chybělo!, provedu!, skoro odhodí sluchátko do vidlice, – kde máte vůz, pane Kohout? Zdá se, že je v něm časovaná bomba!

Čechy, ještě jaro 1974

Jeden z dopisů, které došly po únorovém obklíčení – dosud je pouze četli, že by k nám mohli propouštět jen špatné zprávy, objeví až po Chartě 77 –, měl poznamenat celý tento rok. Herec a intendant Friedrich Schütter, jeden z mnoha západních umělců, kteří tenkrát pochopili historický význam pražského jara, a jeden z mála, kteří mu dosud zůstávali věrni, nabídl nám dvouleté angažmá ve svém Ernst-Deutsch-Theater, mně jako autoru a režisérovi, Zet jako asistentce režie; společně jsme u něho v Hamburku na jaře 69 inscenovali mou Takovou lásku.

Ta upřímná nabídka se nicméně podobala pozvání, aby šimpanz, držený v zoo, zavítal na čas k příbuzným na svobodě. Mně vzali pas už před půlpáta rokem, Zet loni, když se pokusila do Bulharska. Na otázku proč? odpověděl uniformovaný fešák, který jí s tou zelenou knížkou bral svět, celkem vtipně

– Špatně jste se vdala.

– Když se rozvedu, chtěla vědět, – vrátíte mi ho?

– Zkuste to!, řekl mnohoslibně.

Bolení hlavy mi způsobilo doporučené psaní z Die Zeit s otevřeným dopisem, který mi 15. března adresoval Günter Grass. Nový dialog přes hranici, v němž jsem chtěl marně pokračovat hned po okupaci, zahájil bohužel v myslitelně nejnevhodnější době. Voda v naší řece nám obrazně sahala až k nosu.

Už jména českých účastníků kolokvia o Československu a socialismu v Biévres u Paříže – Pelikán, Goldstücker a Hejzlar – působila tu jako rudá mantila, tím spíš teze, k nimž jsem se měl vyjádřit... „Kdo chce demokratický socialismus, nemůže spolupracovat s komunis-

ty..." A: „Kdo je pro demokratický socialismus, toho musí potlačování lidských práv sovětským komunismem bolet víc než fašistický teror.“

Odpověď nepoctivě nepřicházelo v úvahu. Opověď poctivě znamenalo v dané situaci totální konfrontaci se zdivočelou mocí. Jaro nás vytáhlo na Sázavu. Celé noci jsem se v hale snažil o text, kterým bych proplul mezi Charybdou a Scyllou. Koncepty jsem odkládal do krbu, abych mohl jen škrtnout zápalkou. Přes den jsem zaníceně hrabal listí a překopával kompost jako vždy, když jsem chtěl posílit chabý stav svého ducha.

Hleděl jsem, aby ses mi nepřipletl pod rýč, všetečný jezevčíku, a přemítal o nebezpečném odkazu mé maminky, onom sklonu cítit už v odporném kompostu okurky k nakousnutí, v které jej Zet záhy zázračně promění v našem skleníčku. Kdybych byl býval schopen cítit v okurkách příští trus, nenapsal bych své naivní ranné ódy. Kdo a kde bych byl dnes? Začals vrčet a štěkat. Nezvaní hosté.

Dva, jako vždy, lamželezové přinesli jedinou obálku. Obsílkou jsem byl poprvé řádně předvoláván v termínu sice nezákonně krátkém, ale alespoň předepsanou formou do hlavní budovy vnitra v Praze na Letné. Zvláštní, že ta obřadnost mě nastražila víc než předchozí zatýkání na divoko. Měl jsem dokonce za nutné napsat a bezpečně uložit jakési poselství, kdybych se nevrátil. Připomínalo závěť.

„Nejsem zločinec, ale socialista, pronásledovaný pro kritiku diskreditace socialismu a proto, že se brání nezákonné represi. Nedělám si iluzi, že mi někdo pomůže, stojím za svými názory dobrovolně, a proto s klidem. Upozorňuji jen, že nenávist, které jsem vystaven, je v rozporu se vším, co je oficiálně vyhlašováno, a že násilí na mně je obrazem násilí na celé společnosti.“

Odjeli jsme ihned do Prahy, uspořádal jsem své věci, připravil na ráno Lízincinu pohotovostní tašku a šli jsme na slavnostní večeři, tentokrát na musaku k Mecenášům. Dopřávali jsme si podobné „poslední večeře“ v dobrých lokálech v každé kritické situaci. Kterýsi diplomat se dal slyšet, že zprávy o našem postihu silně přehánějí: vidí nás stále vybraně hodovat a pít.

Ráno mě Zet odvezla k vnitřáckému Velehradu, také obloženému bílými kachlíky. Zamýšlený efekt čistoty operačních sálů připomínal od padesátých let čistotu jatek a popravišť. Jak bylo v její rodině tradicí i po odpadu od praktikujícího náboženství, udělala mi křížek na čelo a jela domů, kde jí začalo další velké čekání. I mne chvíli marinovali v čekárně, která už připomínala fešáckou celu.

Vstoupil řízný třicátník, představil se jako Daněk a odpochoval se mnou do velké pracovny muže v mém věku. Byl korektně oblečen, říkal si doktor Černý, Daněk ho oslovoval – Soudruhu náčelníku. Před ním na stole vedle příslušné stránky Die Zeit ležel Grassův dopis v českém znění.

– Kávu?, zeptal se doktor Černý.

– Ne, děkuji.

– Chcete kouřit?

– Ne, děkuji.

– Ale vy přece jste kuřák!

– Ne tady.

– Proč ta askeze?

– Nechutná mi tu.

Vedle potřeby nezávislosti na jejich dárečcích, laskavostech a povoláních jsem si byl čím dál víc jist, že právě automatické návyky jako kouření a pití, při nichž se už člověk nekontroluje, řeknou profesionálům o stavu jeho nitra, nervozitě či odolnosti víc než slova.

– Jak chcete!, odbyl to, a náhle, bez přechodu, začal křičet. Jako ředitel gymnázia, který dává provinilému sextánu poslední šanci před vyloučením, vypočítával mi hlasem, který muselo být slyšet i za čalouněnými dveřmi, mé údajné trestné činy proti státu i údajná provinění proti kodexu morálky a cti.

Postaveny na hlavu defilovaly tu skutečné trestné činy, kterých se za pět let dopustil režim vůči mně, i skutečná provinění proti morálce a cti ze strany režimních ideologů a publicistů. V Grossově dopisu citované prohlášení z Biévres o souvislosti mezi sovětskou vojenskou

okupací Československa a fašistickým vojenským pučem v Chile bylo už připsáno mně osobně a kvalifikováno jako trestný čin podvracení celé socialistické soustavy.

Věren své už osvojené zásadě vytrhnout se ihned z jejich hypnotické moci, mohl jsem velmi brzy vychutnávat absurditu tohoto výstupu. Doktor Černý nebo jak se opravdu jmenoval, náčelník jakéhosi politického, tiskového či čert ví jakého z plejády tajných oddělení, byl v tuto chvíli autodidaktem oboru příbuzného mému – absurdní dramatické tvorby: skládal hommage á Ionesco & Beckett. Bylo to tak ohavné, až to bylo krásné.

– A co by tomu řekli vaši nejbližší přátelé, zahřímál, když uzavřel politický katalog, – kdyby se dozvěděli, jak jim po řadě chrápete s manželkami??

– A co by řekli, doplnil ho nečekaně dosud mlčící Daněk, jako by chtěl vývodům šéfa nasadit korunu, – kdyby se dozvěděli, že jste býval naším tajným spolupracovníkem??

V tu chvíli jsem vstal, vzal svou tašku a uklonil se jim.

– Já jsem s váma ještě nedomluvil!!, vykřikl doktor Černý, už to však nemělo tu pravou jiskru.

– Ale já s vámi ano, řekl jsem mu, – takže buď tuhle nehoráznost vezmete okamžitě zpátky, anebo už ode mne nikdy neuslyšíte slovo.

31

Praha v pátek 14. 7. 78 – 15.01

Tu nesmyslnou větu pronesl náčelník kriminálky, i jak to řekl a jak na nás visí očima, vylučuje pochybnost, přesto koktáme, Zet i já, jeden přes druhého.

– Jak... časovaná... co... časovaná...

– Rychle!, velí mi plukovník Kříž, – kde je váš vůz, musím tam poslat lidi!

Mačká knoflík a v jeho pracovně se vzápětí objeví několik známých i neznámých, jako by byli sjeli do předpokoje po hasičské tyči, také pomačkaný kolega Šatra, náčelník jim krátce opakuje informaci.

– Volal soudruh generál... dodává; že mají policejní šarže tradičně vyšší kurs než vojenské, jsem ovšem věděl, netušil jsem však, že se i muž typu Šatry muže zatvářit, jako by místností prošel duch Hamletova otce.

Až případ, který teď začal rychle zvyšovat obrátky, dosáhne kritické fáze, vzpomenu si na tuto vteřinu, kdy poprvé dostal konkrétní podobu přízrak, ten tajemný autor i režisér zrudných společenských her, jejichž figurkami jsme byli i my dva.

– No tak!, naléhá šéf už zase na mne.

– Můj vůz, říkám logicky, – je od dnešního poledne v novém Renault-servisu, v Ďáblicích...

– Vyhlašte tam opatření!, houkne plukovník, kdosi ihned opouští pracovnu.

– Ale..., rychle přicházím k sobě, – my už dva dny jezdíme ve voze mé ženy...

– A ten je kde??

– Tady...

– Kde tady??

Oba dva svorně kývem bradou k oknu.

– Přímo pod vaším oknem... dovolili jsme si to už od posledně...

Málokdy jsem viděl v očích dospělého člověka dětský úžas, teď by měl zavolat – K zemi!, myslím si, ale nevolá, je náčelník.

– Hübla!, rozkazuje, můj strážný anděl z předvčerejška patří tedy k hlavnímu stanu, další podřízený odspěchá, klope to, musím uznat, žádná panika, při které odejdou všichni nebo nikdo.

– Klíče!?, Kříž ke mně natahuje ruku, já ukazuji vpravo jak číšník na kolegu, všechny oči visí na Zet, která je začne hledat ve své bezedné tašce a kupodivu i brzy najde, plukovník se zachová jako gentleman, když je předá mně.

– Ukažte jim ho, prosím...!

Zůstává se Zet ve své velitelně, zatím co jeho lidé i já bereme schody dolů po dvou, můj pyrotechnik už je tu též, na chodníku svléká fešácké sako, ve kterém se zřejmě právě chystal jít domů, než je podá kolegům, vytáhne z kapsy Československý sport a klade na dlažbu vedle Fiátka, aby si neumazal košili – pro případ, že nebude roztrhán, napadá mě... a co tu chci ještě já?

Nespouštím z něho oči, jak uléhá na záda, jak poslepu a jen jednou rukou, přesně, jak mě předvčírem učil, ohmatává spodek, vůz je tak nízký, že pod něj stěží možno vsunout hlavu, předeck bez nálezu, noviny se stěhují k zadku, Hüblovy oči se upírají k úzké stuze červencového nebe mezi střechami kriminálky a kachlíkárny, ale jeho duch je cele v jeho prstech.

– No jo, říká konečně, – něco tu je, ale radši bych to vyheveroval... ne, tady ne!, ukáže na řady oken, za nimiž sídlí Kříž a zřejmě i jiní náčelníci a teď především i má Zet, – můžete mi s tím zajet na dvůr?

Mám dojem, že jsem se přeslechl, to chce po mně, abych mu tu pojížděl s jejich bombou??

– Já...?

– Jo.

Vstává a nostalgicky si čistí sako, které mu kdosi položil na chodník, náhle jsou všichni pryč, zůstali jsme my dva, a on tedy čeká na mne, nepochybuji v nejmenším o jeho počestnosti, a ukáže-li se jednou přece, že jsem se mylil i v něm, bude mi to líto ještě víc o ten pocit chlapské solidarity, který mě teď nutí odemknout vůz a usednout za řízení.

Utěšuje mě, že ti odnaproti, pokud mají tu srdnatost stát teď za okny, která se mohou co chvíli rozletět v střepy, bohužel současně s námi, a hledět na své, nepochybuji, dílo, které jsme jim tak nečekaně dopravili pod okna, spatří vedle profesionála Hübla ještě jednoho muže bez bázně a hany – ovšemže mne.

– Jak rychle?, ptám se, že to ledabyjeji snad nejde, a odkašlávám napětí ze svého hlasu.

– Spíš pomalu, říká a čistí si pro změnu nos, jde napřed průjezdem na dvůr, ani se neohlédne, teď jsem tady s tou bombou sám.

Startuji, radím, šinu se tedy krokem a přitom zjišťuji, co nyní věrně zaznamenávám, že ani v tak ošidných situacích člověk nemusí mít strach, ví-li, že stejně nemá jinou volbu, a vzburcuje-li v sobě jiné emoce, mezi něž patří i hloupá mužská pýcha, pluji na jedničku s lehce prošlápnutou spojkou, že by to mohli předvádět v řidičských kursech, dávno nevidím průjezd pražského domu, nýbrž vlnitý plech z filmu Mzda strachu, frajersky jako Yves Montand vezu tunu třaskavin k hořící těžní věži a už jsem s ní ve zdraví tu.

– Dík, řekne kapitán zběžně, – kde máte nádobíčko?

– Není zač, odpovím, tahám hever a zazívám, tentokrát ovšem zase z rozčilení, ale rád, že to vidí Hüblůvi kolegové, kteří se opět vynořili, doufám, že působím jako chlap, kterému nic nepřijde nudnější než vozit časované bomby, a doufám, že se to rozkřikne i přes ulici.

– Tak ať je to jen atrapa!, přeju partákovi, když mě kdosi žádá, abych se rychle vrátil k náčelníkovi, s jakou radostí!

V jeho pracovně stojí mladý uniformovaný příslušník Veřejné bezpečnosti, čekal jen na mne, aby teď na šéfův pokyn zapojil přenosný magnetofon, slyšíme telefonní minihru.

Služba, zřejmě mladík s přístrojem sám:

– Tísňové volání.

Hlas, jasný, kultivovaný, mluví nezvykle rychle:

– Ve voze pana Kohouta je časovaná bomba!

Klap!, to bylo sluchátko.

Služba protáhne vyjeveně po pražsku:

– Cóóó...??

Originál se teď živě omlouvá:

– To šlo tak rychle, že jsem nestačil zablokovat, soudruhu náčelníku!

Dveře, na prahu pyrotechnik už zase ve vycházkovém saku, i v něm naznačí vypnutí do pozoru, jak to předpisuje řád vnitřní služby, ale pak už se neptá na dovolení a oznamuje, jako by nám tím chtěl udělat radost.

– Soudruhu náčelníku, ta prskavka vypadá, že je pravá.

Čechy, stále ještě jaro 1974

Absurdní komedie druhý díl Becketta s Ionescem překonával. Ačkoli od mého jasného buď-anebo uplynulo dobrých deset minut, ačkoli jsme všichni tři stále ještě stáli, dařilo se doktoru Černému i jeho Daňkovi téměř s úspěchem předstírat, že se nic nestalo. Nepřetržitě mluvili, vpadajíce jeden druhému do řeči, takže celek vytvářel dojem, jako by tu probíhal rozhovor.

Naprosto zásadně se však změnil obsah i tón. Z vodopádu slov vymizely urážky všeho druhu, hladina hlasů poklesla na úroveň zvukové kulisy kavárny, zněly náhle skoro lidsky, takže se projevilo i jejich vpodstatě příjemné zabarvení. Vedli spolu intenzivní diskusi o akutní potřebě naší společné vlasti překonat traumata posledních let a zapojit i ty, kdo stále ještě nevěří v počestnost a dobré úmysly vedení.

Zvláštnost této situace, že jsem už dlouhé minuty zavile hleděl na lesklý povrch konferenčního stolu, donutil oba klást si navzájem řečnické otázky a hned si na ně i odpovídat. Zamýšlený žánr výhružného politického dramatu tak poklesal do roviny bulvární konverzačky. Jako by se dva zaměstnanci nevěstince zkoušeli z katechismu.

Nevydržel doktor Černý. Předstíraje, že si teprv teď povšiml mého mlčení, zeptal se mě přímo.

– Je vám něco?

Nereagoval jsem.

– No no...! podivil se skoro dotčeně, – to s náma nemluvíte, nebo co?

Nehnul jsem brvou.

– Když já s něčím nesouhlasím, tak se nebojím to říct!, dal se mi sám za vzor občana.

Marně.

– No tak co je tohle za chování??, pohoršil se můj vrstevník, zatím co mladší muž celkem inteligentně pochopil, že má radši držet ústa.

Dramatik ve mně seznal, že teď už musí následovat moje replika, nemá-li neplodně pominout účinek, který jsem celou tu dobu poctivě připravoval.

*– Když je řeč o chování, musím vám připomenout svůj požadavek, aby se mi tady váš spolupracovník omluvil a vzal zpátky své neho-
rázné tvrzení.*

Mladší se toho okamžitě chytil.

– Chcete tvrdit, že jste nikdy nespolupracoval se Státní bezpečností?

*– Chci tvrdit, že jsem nikdy nebyl její konfident. Jako vedoucí pě-
veckého a tanečního souboru mládeže jsem musel mnohokrát jednat
s vašimi pracovníky, aby padly kádrové důvody, pro které mnozí čle-
nové nesměli do zahraničí.*

– No tak vidíte!, triumfoval.

*– O každém z těch kontaktů jsem přes zákaz vždycky znova předem
i dodatečně informoval celé vedení souboru Julia Fučíka. Proto vás
žádám ještě jednou, abyste odvolal, že jsem někdy v životě, nota bene
tajně!, pracoval pro vás!*

– Nic takového jsem taky netvrdil!, couvl Daněk.

*– Myslel jsem, že tu se mnou dneska konečně někdo rozumně pro-
šetří mé stížnosti. Váš volný styl mě přesvědčil, pane Daňku, že jsem
se zase mýlil. Předvedl jste mi, jak jste asi lámal jiné kolegy, ale na
mně to zkoušet nebudete. Není mi jedno, jestli odtud půjdu domů
dnes, nebo za pět let, ale radši se tu zdržím, než bych si tohle nechal
líbit. Ve vašem žánru pokračovat nebudu a má příští stížnost se bude
týkat vás!*

*Úmyslně jsem mluvil k mladšímu. Pokud se už nerozhodl, že si mě
tu nechá, mohl tak jeho šéf zařadit zpátečku, aniž trafil tvář. Ulevilo
se mi, když toho využil.*

– Ale ale, promluvil chlácholivě, jako by byl můj, a ne jeho spojenec, – to je nedorozumění. My jsme tu skutečně proto, abychom se s vámi dohodli, vždyť celou tu dobu nemluvíme o ničem jiném. Hled'te, pokračoval, – já už jsem od přírody trochu temperamentní a tady soudruh je prostě mladý, ale vy jste taky všechno jenom ne fialinka, nemusíte být tak cimprlich. Jestli nám o někoho z kumštýřů, kdo zahučel na ten nešťastný osmašedesátý, jde především, tak jste to vy!

Obdivoval jsem jeho schopnost vmluvit se do té představy, jako by jí po léta trpěl.

– Vy sám!, tím gestem, kterým na mě ukázal, mi znovu nabídl židli a všichni jsme se posadili, – pořád upozorňujete nás i celý svět, co za neumětelé to našlo do nového Svazu spisovatelů, ale kdo má psát pro náš lid, když vy to odmítáte?

– Vy byste jistě psal lepší seriály než ten Dietl!, přidal se Daněk; napadlo mě, že si vypůjčil jméno dramatika, který tak náhle odvolal svůj podpis na petici za uvězněné; nosil je jako skalp?

– Komu slouží váš postoj?, ptal se ustaraně doktor Černý, – pro koho to děláte? Pro své přátele? Někde jste říkal, že přátelé jsou pro vás vlast. Tak tady je máte, stěžoval jste si, že jsme si s některými promluvili, ale budete nám vděčen, až si přečtete tohle. Poznej svou vlast!

Jako by padla správná narážka, otevřel Daněk ocelovou skříň a postavil přede mne vysoký sloupec složek s takovým rozmachem, že horní sklouzly. Jako vzorek bez ceny ležely přede mnou hned dva protokoly o výsledku svědka. První byl podepsán bývalou nekompromisní přítelkyní mé Zet Zdeňkou, druhý mou dávnou přítelkou Martinou. Nemusel jsem pohnout hlavou, abych si mohl přečíst první řádky.

„O Pavlu Kohoutovi jsem si už před léty udělala dojem, že jde o konjunkturalistu... velmi lituji, že jsem se s ním...”

Štítivě jsem to odsunul.

– To byla zbytečná práce, pánové. Nikdy si nepřečtu, co jste z mých přátel a známých vynutili pohrůzkami. Přišel bych si, jako bych se zájmem přihlížel znásilnění.

Daněk chtěl vyletět, ale doktor Černý ho předešel. Snažil se, aby nemluvil nevlídně.

– Děláte ovšem další chybu, ale to je vaše věc. Mně jde o něco podstatnějšího. Když je tu pro vás momentálně tak nepříznivé klima, jak si pořád stěžujete, proč nejdete na čas pracovat někam ven? Nabídky přece máte?

Hleděl jsem na něho.

– Já myslím v zahraničí.

Hleděl jsem na něho dál.

– Chcete snad říct, že nemáte pas? V tom případě bych se musel zeptat já vás: už jste si požádal o nový? No vidíte!

V tu chvíli jsem myslel na dvě věci. Na němou grotesku Pokropený kropič, jejíž variantou jsem se ho právě rozhodl obmyslet. A na hru, kterou o tomhle jarním dopoledni u nich určitě jednou napíšu.

Až se mi to v roce 1981 už ve Vídni konečně povede, nazvu ji Marast a věnuji Václavu Havlovi, který bude právě v půlce své čtyřleté vazby.

Praha v pátek 14. 7. 78 – 15.15

– Mám orlí péro!, říkám plukovníkovi, ale současně vím, že bych si pro ně znovu nedošel, slušně se mi klepou kolena.

Kříž hledí stále na Hübla.

– Pokračujte!

– Domácí amatérská práce na principu dělobuchu, ale nedá se jí upřít účinek.

– Jaký?, ptám se.

– Poměrně silná detonace, referuje mi, jako bych už patřil k náčelnictvu, – prostě šleha, kolo by možná neutrhla, ale slabší povaha za volantem by měla dost.

Všichni pohlédneme na Zet, potřásá hlavou, dochází jí, že přede mnou vezla tu petardu ona.

– Na kdy to bylo časováno?, ptá se plukovník.

– Nebylo to vůbec časováno, odpovídá kapitán, – rozbuška byla spojena s karoserií poměrně slabým drátem, bylo by to luplo, až by se to utrhl.

– Za jak dlouho?, chci vědět.

– Někdy!, pokrčí rameny.

Bože!, vezla to svinstvo z Vinohrad, dva kilometry a dvacet minut v pátečním odpoledním provozu, byla by řídila i večer na dálnici, plné víkendových krasojedů, seděla by za volantem i na vymláčené okresce, která klesá k Sázavě v serpentínách, jen s tím nemohl nikdo počítat, že s tou nadílkou přijedeme sem, jedině tomu – věřím pevně – vděčíme za překotné odpískání, aby jim jak bumerang nevytřískala jejich vlastní okna.

– Děkuju, říká náčelník kriminálky, – napište hlášení.

Můj parták se s ležérní nostalgií vypne k němému pozdravu a jde, nejspíš aby si znovu svlékl sváteční sako, osaměli jsme, Zet, plukovník a já, budou čtyři, v ulici hromadně startují auta, i policajti se chystají na zahrádky a chaty, ať veřejní, či tajní, s většinou obyvatel opouštějí staroslavné město, přidá se k nim a vyhlásí do pondělka „padla!“ i vrchní terorista?

Bylo by to báječné a ještě báječnější, kdyby to všechno byla pořád hra, ve které účinkují v rolích Kříže, Šatry a Hübla neznámí oblastní herci, z obludné strašidelnosti by zářil světlý bod, že i ta bomba je pouhá rekvizita, jenže nejhorší na tomhle divadle je, že v něm bude to nejpodstatnější pravé – především zločinci.

– Pane plukovníku, říkám, – jsme tu teď sami, takže snad nebude působit jako provokace, svěřím-li se vám s otázkami, které nás vážně znepokojují. Napíšu zítra podrobnou zprávu prezidentu republiky, hodlám je k němu připojit, a proto si myslím, že byste je měl znát.

Nejistě kývne, znovu nabízí křesla, jako když jsme přišli, mezi těmi dvěma gesty leží malá věčnost, jsou roky, v nichž se stárne o vteřiny, jsou vteřiny, v nichž se stárne o léta, vytahuji z tašky list papíru a čtu z něho osmero, které jsem si poznamenal už ráno, na Makbethově gauči, kde ještě sladce spala moje Lady Zet.

– Za prvé: je normální, vyberou-li si vyděrači občana s blokovanými příjmy, o němž nemohou nevědět z tisku, rozhlasu a televize, že je ostře sledován státem, a nejspíš tedy i policií?

Vzhlížím k němu, zda nechce odpovědět hned, nechce, tak tedy pokračuji.

– Za druhé: je běžné, že čeští vyděrači mají tak vyhraněnou politickou motivaci a nezdá se tato přitažená za vlasy? Za třetí: není podivná i ta suma za hranicí možností i ten šibeniční termín? Za čtvrté: není zvláštní, že v prvním dopise chybí příkaz vzít peníze sebou, a šlo tedy vůbec o ně?

Dívám se, nechce-li už reagovat, nevypadá na to, čtu tedy dále.

– Za páté: je tříapůlhodinové zbytečné zdržení na Státní bezpečnosti v tak kritické situaci pochopitelné a omluvitelné? Za šesté: je záhadná porucha mého zbrusu nového vozu beze zbytku vysvětlitelná? Za sedmé: kdo byl šofér mnou zapsaného auta, který pozoroval z dálničního mostu kilometrovník osm? A za osmé: kdo odstranil neodstranitelnou kabelovou poruchu na telefonu paní Chramostové?

Skládám svůj papír, a protože nadále mlčí a zdá se čekat, doplňuji osmero spatra čtverem, které mi napadá právě teď.

– Za deváté: jak mohl pachatel bombového útoku objevit stanoviště našeho Fiátka, když krom nás jen majitelé bytu a policie věděli, kde spíme? Jak si vysvětlit, to za desáté, neuvěřitelnou časovou shodu, že si telefonem domluvím schůzku u vás na patnáct nula nula, a vy tu jen o minutu později dostanete před námi zprávu o časované bombě v mém voze? A jak to takto, že pak není ani časovaná, ani v mém voze, ale v autě mé ženy? A konečně za tucté: odkudpak asi mohl pachatel znát, že na vašem tísňovém volání existuje možnost zablokovat tak rychle spojení? To dvousekundové sdělení, které jste nám dal přehrát, nasvědčuje, že to věděl! A: V Praze jsou stovky Kohoutů, on ale ví, že vy víte, o kterém z nich je řeč.

Skončil jsem, hledím na plukovníka Kříže, plukovník Kříž hledí mlčky na mne, Zet na nás oba, v ulici ticho, zdá se, že všichni strážci zákona odjeli a zůstal tu pouze náš náčelník, ale ne, někde blízko, možná za okny na protější straně, by snad měl logicky čekat tajemný soudruh generál, až od něho dostane hlášení o bombě, kterou nám přece zvěstoval on sám...!

Není hodno otázky třinácté a jak se zdá nejdůležitější, proč zpráva z tísňového volání kriminální služby, kam se obracejí oloupení trafikanti, znásilněné listonošky, vytloukaní hostinští či fackované manželky, opíše balistickou křivku, která ve vteřinách protkne úřední stratosféru a přistane rovnou na stole policejního generála, ač by ji tu měl normálně přijmout a vyřídit každý praktik, jako třeba Hübl či Šatra?

Ale položím-li ji, je nejspíš konec křehké aliance s tímto mužem, kterého už tucet předchozích připravil o řeč, konec i tomu tenkému deštníku ochrany, jaký nám dosud nabízí tušená počestnost jeho lidí, ne!, proč mu ji klást, když vím, že neodpoví, i kdyby věděl, na druhé straně nepředstírejme, že jsme se Zet bulíci z Makové Lhoty, které lze vodit za nos jako jelimánky, povězme mu tedy právě dost, aby se jednou nemohl vymlouvat!

– Váš pyrotechnik kapitán Hübl, začnu tedy po té dlouhé pauze jinak, – mi předevedčím v noci řekl, že za svou praxi nepamatuje amatérskou bombu. Moje třináctá otázka tedy logicky zní: není podivné, že se na scéně našeho příběhu objeví krátce poté, co z ní, jak jste zažil, dostanu jakýsi instinktivní strach? Vždyť to už zavání přímo telepatí, nebo pro to máte přirozenější vysvětlení, pane plukovníku?

Pak konečně plukovník Kříž promluví; co řekne, zdá se být určeno především Zet a zní to, jako by se ptal Evy Bůh, nemá-li chuť na rajske jablko.

– Já mám taky otázku, jenom jednu. Jsem vyššími místy zmocněn zeptat se vás, nechcete-li si vyjet na dovolenou k moři.

Čechy, léto 1974

Svou nenadále velkorysou nabídku, která zazněla, jako by StB byla spíš Státní turistické bureau, nevytáhl ovšem doktor Černý z prázdného cylindru. Iluzionisté té firmy ovládali běžně velkolepější triky než pouhé čtení zalepených dopisů. Nabídka Ernst-Deutsch-Theater mu tedy nemohla být neznámá, ale nevysvětlovala sama looping, po němž mi kynul místo sestřelu vyhlídkový let.

Se Zet jsme rychle obešli a objeli nejbližší přátele. Jako v padesátých letech jsem tím spíš teď pořizoval o každém setkání se státními policisty stručný záznam a za tepla, pokud možno týž den informoval především kolegy, s nimiž nás od předloňské petice spojoval společný osud. Nuance a pocity byly přitom pro posouzení naší situace často důležitější než projednávaná témata.

Všichni jsme už dobře věděli, že nás zřídka kdy sbírají, protože na nás něco vědí, ale většinou, aby se teprve něco dozvěděli, třeba jen z našich reakcí na okrajová témata. Vždy znovu je zajímal stav našich prací i financí, duší i těl. Zatím co oni nás měli jak pod rentgenem, dávala nám ta přímá střetnutí jedinou možnost zvědět něco o nich.

Popisoval jsem poslední schůzku s přesností reportéra i s odstupem dramatika. Někteří v tom viděli jen další divadýlko. Převládl však dojem, že jim jde o něco, kvůli čemu jsou dokonce ochotni pootevřít klec. Do roka nás mělo všechny překvapit řvoucí novorozeně Ducha Helsinek. Sovětský svaz ten plod svých nenadálých záletů ze Západem zřejmě nutně potřeboval donosit a tajní všech gubernií se potili, jak navlékali ve fundusech přes vlčí kůže beránčí.

O tak hlubinných procesech jsem ovšem neměl tušení, ale neuniklo mi, že konfrontaci dočasně odkládají k ledu. Představa několika

měsíců bez buzerace, ve kterých by se dalo smysluplně žít a psát, mě přivedla na myšlenku pozvání z Hamburku oficiálně přijmout. S laskavým Friedrichem Schütterem, který vzápětí přijel, když dostal na obrátku vízum jak za starých dob, jsme však mezi šesti očima dohodli, že víc než o práci u něho nám jde o svatý pokoj zde, který nám budou muset po dobu příprav dát, aby nás nepoplašili. Že jde tedy především o test, jak dalece to režim třeba myslí i vážně či jakou se na nás pokusí nastražit past. To odhadnout včas a správně nám měla pomoci fantazie.

Proti jejich všemocnému aparátu, který deset let před Orwellovým 1984 už skoro ve všem překonal literární utopii, měli jsme jen výhody tak mlhavé jako dobré svědomí, vědomí poznané pravdy, obecné, byť jen skrytě zjevované sympatie spoluobčanů a přátelství zřejmě nejlepších mužů a žen, které tahle země právě měla. Fantazie byla naše jediná skutečně účinná zbraň.

Slouží-li spisovatel v normálnějších dobách převážně k tvůrčí práci, pomáhala už dlouhá léta především nekomunistům mezi námi, když se chtěli občansky prosadit. Zejména Václav Havel užíval v zápase s cenzurou a ideologi strany a státu celou škálu odstupňovaných prostředků, které doplňovaly vnitrostranický zápas reformních komunistů.

Tak se už v půli šedesátých let prolnuly mezi mnoha jinými četné jeho i moje iniciativy, tak jsem se stal jakýmsi abonentním signatářem všech jeho peticí. Ten proces vrcholil v našem paralelním „povýšení“ do souměřitelných funkcí, když byl v roce 1968 on zvolen předsedou Kruhu nezávislých – čti: nekomunistických – spisovatelů a já předsedou stranické organizace při pražské pobočce spisovatelského svazu.

Tak se na sklonku šedesátých let prolnuly i naše osudy, když nás šikany a represe postihly stejnou měrou. Havlova někdejší výhoda, že byl mluvčím nekomunistické většiny národa, se teď paradoxně obrátila proti němu, když ho opustilo o to víc včerejších spojenců než mne v komunistické menšině. Myslím, že tehdy kritičtí demokraté Havlova ražení učinili významný lidský i politický objev:

že kvalitu lidské osobnosti neurčuje pouze její program, ale schopnost či neschopnost obhájit i za cenu osobních obětí základní životní a společenské hodnoty. Ti nemnozí, kdo zůstali stát v celostátním polomu, byli překvapeni, když se vzájemně spatřili.

V té fekální éře jsem se naučil vážit si Václava Havla dvojnásob: jako soubrance, na něhož jsem se mohl spolehnout jako na sebe, a jako muže, k němuž se hodilo nevhodné slovo „rozkošný“.

Mezi prolhanci a zastrašenci se vyjímal jako renezanční šlechtic. Jeho chuť žít byla neutlučitelná, jeho ochota hostit nepřekonatelná. Od něho jsem převzal moudrou větu – Kdo se kořří mé ženě, jako by se kořřil mně! Vzdor brilantní inteligenci a bojovnému duchu si uchoval i značnou míru prvotní naivity. Často ho sváděla k falešným odhadům, ale i vůči těm, kdo ho podvedli či zradili, se choval shovívavě, vždy hotov odpouštět.

Sluhové moci měli jeho tichou zdvořilost dlouho za výraz slabosti, dokud je nedonutil pochopit, že nemění nic na jeho postoji, jímž se pevně spojil s jinými tvrdohlavci.

Jedinečný jev, že se téměř všichni vedoucí čeští spisovatelé stali v těžkých sedmdesátých letech věrnými přáteli, nedal se vysvětlit jen efektem obležené pevnosti. Vždyť výsledkem nebyla jen úspěšná obrana práva na vlastní názor, ale i ohňostroj intelektu a citu: dal vzniknout desítkám významných uměleckých děl i stovkám hvězdných hodin, které se stávaly svátky přátelství.

Postupně se profilovaly dva jejich opěrné body: Havlových Hrádeček, schopný provozu celoročně, a naše se Zet stálá pražská i letní sázavská rezidence. Malý byt na Hradčanech se stával dějištěm krátkých, ale radostných oslav, narozenin či knižních a divadelních premiér, po nichž k nám telefonoval neviditelný svět, aby nás zpravil o jejich průběhu. 54 obyvatelných metrů hostilo jednou rekordně třiatřicet návštěvníků, uložit jsme mohli jen jednoho z venkova. Na Sázavě jich mohlo přespát deset, jezdili i na dva tři dny. K radostem patřilo odjet motorovým vláčkem do Českého Šternberka a odtud se vracet lesem. Po každé

vichřici přibývaly nezpracované polomy, vyhrál, kdo tě vedl, táhls jak vůl, nezdolný jezevčíku.

Havlových citlivě přestavěná selská usedlost u Trutnova, co by kamenem dohodil od rozvalin tvrze, kde náš kolega Jan Amos Komenský léta čekal marně, až z Čech odtáhnou Habsburci, než musel sám, zdála se být z gumy. O posvíceních a Silvestrech, ale i znenadání se tam sjely i dvě, tři desítky většinou nezvaných hostů a každý se někam složil. Celé dopoledne po dlouhých nocích se trousili kuchtit si sami snídani v kuchyni, kde paní domu Olga soustředěně četla další a další knihy k novým a novým cigaretám, a postupně se probouzející hostitel malátně špikoval obří pečení na večer.

– To se ale máme dobře!, pronášela Zet svou proslulou úvodní větu, když se znovu plnily cíše.

– Co by tomu řekl soudruh Husák?, ptávali jsme se, když z kuchyně v závoji vůní vycházely současně s večernicí Havlovy řízky z Berry, farářské kotlety Zet nebo má čočka s rýží.

Byli jsme spokojeni, že čelíme té neskutečné přesile ne jako hrstka zoufalců, ale sbor svobodných lidí, kteří dokonce dokážou být i šťastní. S chutí, kterou nám dodávaly naše nové texty i naše nová setkání, jsme pak podstupovali i nové zkoušky pevnosti, jak nám je vařili neznámí kuchaři moci a servírovali jejich podobaní pikolové a obskurní vrchní. Vždy znovu nám pomáhala fantazie a vzájemná informace.

I teď jsem svým přátelům po řadě vysvětlil, proč míním obě nabídky, Schütterovu i Černého, přijmout. Chtěl jsem se vši opatrností vyzkoušet, dá-li se naše izolace aspoň dočasně prorazit bez nebezpečí vnucené emigrace a především, dá-li se to bez „ztráty květiny“, jak jsme heslem televizní soutěže opisovali úbyť charakteru.

Příznivec v Hamburku věděl, že v případě nebezpečí count-down ihned přeruším. To jsem otevřeně sdělil i doktoru Černému a zažádal si normálním postupem se Zet o pasy. Policie zmizela z mého života a já v klidu napsal drama Ruleta podle tragické povídky Tma L. N. Andrejeva. Pochmurný příběh zklamaného revolucionáře a zkla-

mané prostitutky, kteří si pokoušejí vyměnit role, mě zaměstnával v souvislosti s výbuchem individuálního politického teroru v západní Evropě. Zaujal i presidenta kantonu a města Lucernu H. R. Meyera, který nedávno přiletěl do Prahy, aby mě požádal o novou hru pro Mezinárodní hudební týdny 1975. Osudová Olympie byla svědkem, jak jsem uzavřel svou nejkratší smlouvu: podáním ruky.

Že bych tu premiéru mohl uvidět, nenapadlo z nás nikoho, ani když nám za šest neděl po šesti letech znovu vydali ty nejvzácnější české knížky: cestovní pasy.

Ve středu 10. července jsme na ně odletěli – do Budapešti.

Praha v pátek 14. 7. 78 – 15.30

– Jak... k moři...? ptá se Zet.

– Tak...! jak se v létě jezdí!, říká plukovník Kříž s přirozenou samozřejmostí člověka, který léto co léto jezdí prostě k moři.

– A kam...?

– Nebo třeba jinam!, dodává velkoryse, – to vám rozhodně nechce nikdo předpisovat.

Jak nevzpomenout v takový okamžik jistého doktora Černého, kde je mu konec?, už dávno se z toho fízlovského scénáře, pleteného jak špatný seriál na pokračování, vytratil jako tolik jiných zaměnitelných postav, ale jeho role, jak vidět, žije dál, hraje ji plukovník stále ještě bona fide, jako deus ex machina, anebo je už advocatus diaboli ex offa?, však on nám to život řekne, dramatika ve mně neoblafnou, tak dobří zas nejsou, přesvědčuji se pyšně, no tak dál, dál, ať se dozvíme co nejvíc!

– Jistě pochopíte, pane plukovníku, vstupuji do konverzace, v níž ještě stále čpí Damoklova bomba, – že jsme za daných okolností s takovou nabídkou nepočítali.

– S tím jsem zas počítal já, usmívá se, – nemusíte mi odpovídat dnes, ale bylo by dobře, kdybyste to uvážili... šlo by to do pondělka?

Jeho tempo nám vyráží dech.

– Řekněme jako dnes, v patnáct hodin? Musíme už taky jednou dopsat protokol.

– Ano, odpovídám, – jako dnes, snad jen, pokud možno, bez bomby.

– Když jsme zas u toho, ptá se, – jaký je váš další program?

– Pochůzky, oznamuji co nejskoupěji, – v devatenáct třicet máme pozvání na jednu zahradní slavnost a po ní se, počítám kolem desáté, vrátíme na Sázavu, konec týdne hodláme strávit tam.

– Musím samozřejmě provést některá opatření, po dnešku je jistě pochopíte. Patří k nim ochrana vašeho sázavského domu.

– Jak bude prováděna, pane plukovníku?

Hin se hukáže, nakolik už mluví jeho ústy ti odnaproti!

– Dal jsem výslovný rozkaz, aby byly kontrolovány pouze osoby vám neznámé, ujišťuje nás a zaznamenává tím, aniž ví, bod pro svou trvající bezúhonnost, pak se obrací k Zet, – váš vůz bychom chtěli mít, pokud není v sázavské garáži, samozřejmě na očích, má-li snad zůstat v rámci vašeho dnešního programu delší dobu bez dozoru, oznamte mi to hned!

– Děkujem, říkám rychle, protože nechci, aby pak někdo obtěžoval prodavače a známé, s nimiž se musíme při nákupech setkat, – až do večera máme možnost se ve voze střídat, teprv před půl osmou ho opustíme v oblasti Kampy.

– Kde pak budete vy?

– Na zahradě velvyslanectví Francie, kam jsme tradičně zváni o výročí pádu Bastily. Ale tam budem v bezpečí, o to se jistě postarájí vaši kolegové přes ulici, zváni jsou pokaždé i vysocí představitelé strany a vlády.

Francouzská ambasáda patřila v sedmdesátých letech k těm, které nekapitulovaly před nestydatým požadavkem ministerstva zahraničí, aby škrtly ze svého adresáře československé občany s cejchem nepřátel lidu, kteří byli v jejich zemích známi jako významní umělci, nějakou dobu proto představitelé režimu jistě oslavy hrdě bojkotovali, kdo vydržel i to, dočkal se odměny: uražení se jednoho dne odrazili a začali chodit znovu, jako by se nic nestalo.

Recepční sály a zahrady velkých pražských ambasád se tak stávaly na pár hodin v roce zemí nikoho, kde se potkávali zakázaní a zakazovatelé, dobrá kondice prvních a špatné svědomí druhých

vedlo k paradoxnímu jevu, že tu němou konfrontaci nervově prohrávala moc, znovu a znovu se proto snažila pohnout diplomaty alespoň k diplomatickému řešení.

Když mě loni francouzský velvyslanec pozval k soukromému stolování, aby se zeptal, zda bychom byli ochotni navštěvovat červencovou recepci jaksi v posunuté směně, až po odchodu státních oficiálů, řekl jsem vychovaně – Proč ne?, několika rozladěným mezi přáteli jsem to zdůvodnil, že mi ve srovnání s naprostou zbabělostí jiných připadá poloviční statečnost Francouzů hodna odměny.

Vyslovil jsem i domněnku, že z toho vyjdem dokonce morálně silnější, a to se potvrdilo, sloupy režimu se částečně ožraly z rezervy, připravené pro nás, částečně zdržely, aby opět jednou spatřily na vlastní oči, v jakém jsme stavu, velvyslanec se viděl nucen přestat se v určený čas starat o ně a věnovat se výlučně nám, nový způsob nám tedy místo diplomatického stisku ruky vynesl hodinu plné pozornosti, která měla odčinit i nezachránitelný faux pas, že nám přetahující moc zanechala prázdné lahve i vymetené mísy.

Letos se Francouzi poučili z loňska, druhá baterie nápojů i pokrmů se objevuje až s námi, prorazit k nim skrze malomocné si každý zdravý kádr rozmyslí, zelený parket patří nám, nám hochům, co spolu chodíme, jak nazval pevnou dětskou partu ve své tklivé knížce Karel Poláček, než ho zadusil Cyklon B, Ivan Klíma, který v té záplavě dobrot žvýká dietní rohlík, přežil holocaust, aby ho teď tedy aspoň umlčeli.

Útěchou by mu mohlo být, že už není věčná židovská černá ovce, židů tu zbylo tak málo, že si jich pár set přidělali z nás, gójim, jsme sice neobřezaní, ale jako stvoření pro stejnou funkci, být postrachem, výmluvou, hromosvodem, ještě že naše ghetto má pořád tolik výběhů, že dosud nenasazen zákeřný jed a bomby zneškodní včas můj kapitán.

Jen pár nejvěrnějším vyprávíme tiše a stručně o událostech posledních dnů a hodin, o totožnosti vyděračů mají stejně malou

pochybnost jako my, zato o něco větší obavu o naši budoucnost, komické, jako by teprve naše vlastní slova měnila bláznivou fikci v skutečný prožitek, Zet hledí na mne, já na ni a máme toho náhle oba právě dost.

Východní diplomaté se nás štítí stejně jako rodáci, západní s námi vedou small talks o ničem, někteří z náklonnosti, jiní z podobné potřeby přiblížit se k exotické zvěři, jaká vyvolala vznik safari, ambassadeur patří k prvním, dolévá Zet její nejmilejší polévku – šampaňské –, vyptává se všech na nové práce, týdný hýčkaný pažit se hebce zelení, na stromech, které pamatují první Buquoye, usedá pomalu večer a s ním ptáci, jsme opět vážení občané této země, představitelé její kultury, je to jak z jiného kusu.

Pak vyjdeme k našemu kanárkovému vozu s poznávací značkou AD-1968, snad poslední upomínkou na ten vygumovaný rok, stojí pod kaštanem a široko daleko ani živáčka, ale když vyjedeme, zaplanou o tři kaštany dál klopená světla a nepustí se nás padesát kilometrů, s lehkomyšlností lidí, co stejně nemají na vybranou, je považujem za ochránce, nikoli zločince, ale když za sklárnou objedem obrovské pole až k našim odlehlým vratům a já, zatím co klopená světla zastaví sto metrů opodál, vystupuji, abych nám otevřel, leknu se přesto, když z klasů, které se teď denně dotahují k odvodní míře, vystoupí cizí chlap a zavelí stroze

– Vaše doklady!

Maďarsko a Čechy, ještě léto 1974

Ó, státní hranice, magický kruhu, kterýs nás po léta svíral a svíráš mnohé po život jako zeď vězení za zločin narození v nepravý čas na špatném místě! Ó, bezhraničný Západe, už sama skutečnost nuceného pobytu na jednom, rodném sice, ale stále stejném písku, by mnohé z tvých revoltérů proměnila v beránky, aby směli odměnou za vzorné chování vystrčit nos aspoň na bratrská humna!

Nový pas nás jako všechny jeho držitele opravňoval k bezvízové návštěvě socialistického Balkánu krom nespolehlivé Jugoslávie. Protože mi z titulu cesty do Hamburku, o němž byla zřejmě důrazně vyrozuměna, dala vojenská správa dlouho odpírané potvrzení, že je můj branný průkaz u ní – mou hodnost raději neuvedli –, rozhodli jsme se všechny ty zázraky vyzkoušet, jak se nám zlíbí.

Zlíbilo se nám do Budapešti, kde jsem byl naposled i se svým znamenitým otcem v roce 1958 na premiéře Takové lásky v obrovském Vig Szinhaz. Ve městě zely tehdy dosud rány z podzimu 1956; jizvy v srdcích byly ještě hlubší. Při rezervaci letenek jsem úspěšně zamlčel křestní jméno, u odletů z klece do klece tehdy kontrolám moc nedali. Desátý večer v červenci jsme se z terasy starobylého hotelu Gellert, tolik nám připomínajícího milovaný karlovarský Pupp, dojatě dívali na Dunaj: povedlo se nám, a bez ztráty květiny.

Město bylo jak vyměněné – veselé a vlídné. Můj divadelní nakladatel Eric Spiess z Kasselu a vydavatel mých knih Jürgen Braunschweiger z Lucernu přiletěli, až když jsme se odtamtud ozvali. Dřív nehodlali uvěřit. Za tři poledne a tři večery jsme se projedli celým jídelním lístkem u Matyáše Pince, mezitím jsme jim na horké terase pokoje

při chladném Harslevelü odvyprávěli všechny neuvěřitelné historie od dob, kdy přestali dostávat víza.

Projednali jsme veškeré záležitosti své i našich kamarádů pro jistotu hned na pět let. Když se nám při zpátečním letu v bezmračném modru ukázalo z ptačí výšky po milé Sázavě i skvělé Hradčanské náměstí, byla naše potřeba světa na dlouho nasycena. Ten malý výlet měl zůstat mou nejdůležitější cestou. V mé paměti přebije i tři dávné měsíce v Číně, nezastíní ji ani pozdější návštěvy Ameriky. Bylo to – i když v tak skromném vydání – znovuobjevení zmizelého světa.

Přistáli jsme v Ruzyni – nedaleko věznice – 14. července v poledne a stáli v půl šesté večer zas jednou na trávníku buquoyského paláce mezi přáteli, kteří se těšili s námi. Vědomost se šířila mezi hosty spolu s drinky na počest pádu Bastily. Na dozorce našich Bastil, zejména zástupce nových uměleckých svazů, šly mrákoty. Mohli jsme si spočítat, že budou mít jepičí trvání, ale i krátké radosti nás na dlouho dobýjely energií.

Redakci Die Zeit jsem se mimopoštovně omluvil, že na Grassův dopis odpovím, až to půjde. Jeho jsem podobně informoval, že naše konfrontace s mocí dosáhla v nedávné minulosti bodu varu a my se pokoušíme získat oddechový čas. Toho jsme se všichni snažili využít maximálně.

Do třetice jsem letos napsal hru Král Colas kolikátý podle Rolandova románu Dobrý člověk ještě žije. Celý život jsem psal hlavně pro sebe. Po kruté kafkovské vizi a chmurné andrejevovské baladě jsem potřeboval to téma zápasu starého burgundského vinaře s válkou, nemocí, láskou a smrtí přímo fyzicky, dávalo mi naději, že i já přežiju svoje války se zdravou kůží. Hra byla i dárkem k narozeninám herci Valtru Taubovi, který si vzdor své složité situaci podržel tvář i staré přátelství ke mně.

Byl skoro poslední z legendárních pražských německých židů, vychovaných ve třech kulturách. Po válce zůstal, začal hrát česky a já mu napsal nejednu hlavní roli. Po roce 68 se o jeho skvělých výkonech

nesmělo psát. Z klatby ho vytrhl až jeho přítel z exilu Willy Brandt, když ho jako německý spolkový kancléř při vládní návštěvě v minulém prosinci pozval na Pražský hrad a posadil prostě k svému stolu. Hle, i špičkový politik se může chovat jako muž morálky!

Náš Valtřříček uměl už pětatřicet slov. Karikaturista Lidák ho za pár dní pobytu na Sázavě pilně naučil zvlášť papouškovskou větu:

– Mám rrrád ministrrrra vnitrrra!

Hláška, kterou andulák tak plýtvál, chyběla zato zcela Václavu Havlovi. Přivedlo nás to na nápad napsat společně grotesku „Rr“ o foniatru, jenž zbavuje té vady zoufalého pacienta. Že pořád ještě chodila pošta, psali jsme ji korespondenčně, jako se hrává šach. Předvedli jsme ji kamarádům na Hrádečku osobně. Foniatra hrál Havel a záhadu jeho náhle bezchybné výslovnosti, kterou předváděl téměř hodinu, jsme museli publiku dodatečně prozradit: v celém textu jeho role jsme se obešli bez jediného „r“, – hommage na nepřekonatelnou češtinu.

Léto patřilo práci, přátelům. Zet, Valtrovi a především tobě, náročný jezevčíku. Zaslouží, aby je nám i budoucím připomínaly ty tři nejúspěšnější recepty:

Farářské kotlety (Zet): Do vymaštěného pekáčku, vysypaného strouhaným sýrem, vloží se opečené vepřové kotlety, na ně kolečka cibule, znovu sýr a plátky másla, zalije se čtvrtkou bílého vína a zapéká v troubě do husté omáčky cca 20 minut. Příloha: syrové brambory pokrájené na tlusté pláty a oboustranně omaštěné se dají na plechu do trouby současně s kotletami: jednou obrátit.

Řízky z Berry (Havel): Rychle opečené telecí či vepřové plátky se naskládají do pekáče. Na pánvi osmažená cibulka spolu s pokrájenou šunkou a žampiony se zasypou moukou, zalijí studeným mlékem a povaří: vše se pak společně zapéká 20 minut a podává se studenou sladkou smetanou a opečenými bramborami či bramborovým nákypem.

Čočka s rýží (já): Ve zvláštním hrnci se jako rýže současně uvaří nemáčená čočka, až sype. Servírují se na talíř vedle sebe a hustě posypou smaženou cibulkou se sádlem a škvarky – není jí nikdy dost! K ostrav-

skému jídlu chudých chacharských prapředků přidali mí situovanější rodiče volské oko, vnuk-dramatik pak kanadskou růži – naříznutý a opečený špekový vuřt –, sladkokyselé okurky a kremžskou hořčici.

Pod tím vším však tikal budík doktora Černého. Pozván osvětlit stav příprav, inkasoval jsem hněvnou výtku netrpělivého Daňka.

– My vám dáme pas a vy si s ním jezdíte na výlety!

– Mám-li jet do Hamburku, aniž bych směl do Budapešti, je to pokračování diskriminace a můžem všecko odtroubit!, kontroval jsem.

Doktor Černý mi dal horlivě za pravdu. Dělal vše, abych stihl původní nástupní termín k 1. srpnu. To mě ovšem alarmovalo. Z Budapešti jsem se tajně dohodl s divadlem, že mohu nastoupit až k 1. 1. 1975: chtěl jsem se vyhnout časové tísní a dobře učinil: těsně po původním termínu se odehrála podivuhodná věc.

Redaktor Peter Grubbe z hamburského Sternu, který v únoru navštívil Prahu, aby u mne údajně objednal reportáž o jižních Čechách pro seriál Básníci hledají svůj ráj, uveřejnil náhle obsáhlý rozhovor se mnou pod emfatickým titulkem Ich kenne alle Schleichwege. Chlubil jsem se v něm jako dokonalý debil, jak se v pádě pádů proplazím přes hranici zpět.

Od roku 1963, kdy jsem začal být interviewován v západní Evropě, udržuji dodnes přísný rituál: nesmí vyjít jediné slovo, které jsem nečetl a neschválil. Tenhle podvrh byl tím nehoráznější, že jsem s Grubbem mluvil jen v souvislosti s nadcházejícím úkolem. Politické interview jsem mu výslovně odmítl.

Smyslenost byla takového druhu, že by stačila k odnětí občanství i k mé blamáži – kdybych byl už býval podle původního plánu v Německu. Ale já jsem ke svému štěstí prozíravě seděl v Praze a oznámil jak Sternu, tak doktoru Černému, že se odtud nehnu, dokud se to nevysvětlí.

Dovedl jsem si docela dobře představit, jak tam i onde někomu myjí hlavu. Naše čtyřka – ať muž, žena, zvíře, či pták – užívala dál milostivého léta.

Sázava v sobotu 15. 7. 78

Dělá-li slovo muže, pak přišel v tomto slunečném dopoledni o mužství plukovník Kříž, jeho výslovné ujištění, že návštěvy nám známé nebudou perlustrovány, zneplatňuje právě naše zbrusu nová ochrana; v noci ještě indiánsky skrytá v obilí, přestěhovala se mezitím do pohodlnějších ovšem aut, parkujících teď před našimi vraty na očích teroristů celých středních Čech, trvají na tom, aby se jim prokázal řidič auta se značkou CD, třebaže jsme ho označili za přítele domu.

Ta zpučnost je tím zbytečnější, že si mohli zjistit majitele vozidla během několika minut vysílačkou na stanici Veřejné bezpečnosti v Sázavě, odtud dálnopisem z centrálního kompjútru, to svědčí jak o jejich úrovni, tak o tom, že se dosud nestačili vyrovnat s úlohou našich andělů strážných, jak to však chtějí od mužů, narychlo rekrutovaných z místních a okresních příslušníků, které už desátý rok školí, že jsme zvláště zavilí škůdci, co jednou stejně skončí za katrem, jen co pomínou mezinárodní ohledy.

Ale náš vysoký a štíhlý host, třebaže by se mohl rozzlobit a způsobit jim slušné nadzvednutí mandlí už za to, že nerespektují diplomatické označení, se jen směje a ochotně jim dává do ruky svůj malý červený průkaz, který se lehce podobá průkazům státní policie, tím rozpačtěji teď nahlížejí mnohajazyčné texty pod fotografií, aniž postřehnou českou verzi, a tak já, který se nerad pasu na cizí nevědomosti, jim rád osvětluji, že před nimi stojí

der Botschafter der Schweizerischen Eidgenossenschaft, l'Ambassadeur de la Confédération Suisse, il ambasciatore della Confederazione Svizzera, Jeho Excelence velvyslanec Helvétské konfederace Walter Jaeggi.

Za třináct let, kdy jsem zprvu sám a pak už postupně se Zet, s tebou a s naším Valtrrem bydlel v domě č. 1 na Hradčanském náměstí v malém bytě, jehož jediným, ale zato královským přepychem byla vyhlídka z oken, poznali jsme všechny švýcarské Excellence, bylo jich pět, a jednali s nimi sousedsky jako se všemi ostatními partajemi v domě.

Ten dům, jehož sklepy zdili, když Jan Jakub Ryba komponoval svou veselou vánoční mši, vznikl přestavbou v čase, kdy Josef II. zrušil jednu diktaturu a Napoleon zavedl jinou, pro arcibiskupa ze Salmu, jehož S dosud trvá v kovu nad mřížovou branou a jehož psací pult užívám já, získav jej řádně ve státním starožitnictví, které překupuje dějinné lupy, S prakticky posloužilo novým majitelům – Schwarzenbergům, po válce byl znárodněný dům nabídnut už dlouho tu rezidujícím Švýcarům, tehdy úsporně odmítli, dnes si rvou vlasy, z paláce se stal český činžák.

Ted' tu tedy bydlí s námi všemi, s pekárenským dělníkem, rozhlasovým režisérem, úředníkem, hudebním skladatelem, elektroinstalátérem, spisovatelem-kolegou Šotolou, řidičem jeřábu, pracovníkem vojenské kontrarozvědky a se mnou, a ovšem s našimi manželkami, dětmi, ptáky, kočkami a psy, smířili se, vždy 1. srpna jsme všichni až na kontrarozvědčíka, který se bál, zapíjeli na zahrádce ambasády, vznášející se nad Prahou jako dependance královny Semiramis, slib solidarity z palouku Rüttli, který Švýcaři ku svému prospěchu brali už sedmé století vážně, bývala to naše jediná domovní schůze.

S příchodem každého nového velvyslance se opakoval jiný rituál: poslali jsme mu se Zet srdečné blahopřání a zdvořilé upozornění, že druhé parkoviště před levým křídlem patří zvyklostním právem nám, odpovídali zpravidla poděkováním a příslibem, že tomu tak má být i nadále.

Čím bylo hůř, tím víc jsme si uvědomovali choulostivost té polohy, náš bytový nárok byl sice zákonně neotřesitelný, získal jsem to bývalé skromné bydlo pro švarcenberské sloužící dekretovanou vý-

měnou za malou, ale moderní garsoniéro s teráskou nad Karlovým náměstím, zaplatil krvavě za jeho adaptaci v obyvatelný prostor, avšak co *jim* bylo do zákona, když zjistili v únoru 74, jak špatně se tam zatýká!

Protože jsme od nedávné adaptace francouzské ambasády s jistotou věděli, jaké uši mají velvyslanecké zdi, tahali tam předloni mikrofony z omítky jak hrozinky, vyhýbali jsme se našim Švýcarům až nezdvořile, nechtěli jsme působit diplomatické svízele jim ani bytové potíže sobě, většinou jsme se s nimi jenom zdravili, ta cudná známost explodovala teprve s příchodem Waltera Jaeggiho v hluboké přátelství.

Zavinil si to sám, protože nás začal oslovovat, zastavovat, navštěvovat a zvát k sobě se samozřejmou srdečností, pod níž tály ohledy i taktické úvahy, chtěl poznat autora knih, které četl, a najít v Zet společnosti pro svou ženu Marlies; když nám navrhla, abychom si o patro níž prohlédli její obrazy, které malovala v tom nejkrásnějším pokoji domu s vyhlídkou na Hrad, na starou Prahu, Vltavu i Petřín, očekávali jsme s hrůzou kýčovitě plagiáty Slavíčka či Chittussiho, na štaflích však stálo veliké plátno s růžovými slony, a tím si získala naši přízeň.

Přátelství toho nekonvenčního muže se rychle vztáhlo i na naše zvířata, fascinoval ho malinký opeřenec, když mu usedal na hlavu a sytým barytonem slavil jejich společné křestní jméno, pyšně držel bez hnutí, když ty ses mu výskokem stočil na klín, čímž jsi dosud vyznamenával jen Zet, a spřátelil se i s našimi přáteli, především s mými kolegy, v nichž rychle rozpoznal nejen intelektuální, ale především lidskou šlechtu.

Že patřili všichni do téhož odpadkového pytle jako já, vyneslo mu záhy napomenutí ve formě zdvořilého dotazu náměstka ministra zahraničí ČSSR, necítí-li se ve své funkci omezen nátlakovými skupinami, – Ve své funkci, odvětil mu, – sloužím podle nejlepšího vědomí a svědomí svému státnímu departementu i vztahům mezi

našimi zeměmi, mimo ni jsem svobodný švýcarský občan, který si přátele vybírá sám!, ta pevnost je přiměla vzít to prostě na vědomí, nikdy neměl žádný problém, až bude odjíždět, pošle mu předseda vlády osobní dar.

Byl poslední, kdo se s námi loučil na nádvoří domu, který nám právě přestal říkat „pane“, a zas první, kdo nás s Marlies navštívil na Sázavě, když se nám stala záložním domovem, věděl, čím přihojit zraněnou duši Zet, s šampaňským přivezl i její nejmilejší kašičku – kaviár –, požádal, abychom si konečně připili na tykání, jako málokdo z diplomatů, které jsem poznal, dokázal hladce sloučit politiku s morálkou, dal nám na dně hluboké bezmoci pocítit, na co předtím nestačil vzdálený ohlas naší práce: že nejsme odpad společnosti, ale lidé, pro jejichž přátelství stojí za to chodit dokonce i na to dno.

Ted' je tedy opět zde, dlouhou dobu jsme ho neviděli, naposled v máji, když nás vezl na vinné trhy do Valtic, místní hejtman se vyděsil tak, že nám v zámeckém hotelu posadil přes noc na chodbu mezi pokoje na židli esenbáka, dodnes bádáme, čemu měl zabránit, je tu, objímá Zet, těší se z křiku Valtrra a raduje z tvých nadšených skoků, žebravý jezevčíku, ovšemže dostáváte obvyklé dárky, sušenou sépii na broušení zobáku a umělou kost z buvolí kůže na psí zub, právě odvezl Marlies do Švýcar a zatoužil po lese, chtěl se tu jen poptat, jak se nám vede, ale ted' vidí, že máme manévry?

Jemu ovšem povíme vše.

– Ach!, nato Jeho Excellence, – už přímo teroristi? Tak to já zůstanu přes víkend u vás, ať je nás na ně víc.

Čechy, stále ještě léto 1974

Listuji v příběhu, který je už zapsán. Kolik vzácného místa věnováno pochybným postavám, co nestály za zlámanou grešli. Jak málo tobě!

Představitel titulní role!, a zatím jen v epizodách, pouze lemujících pokleslé děje, produkující hloupé a neplodné zlo. Ale jako vedle květů zla vyrazely z naší neotřesitelné chuti žít lidské radosti, a dokonce i díla, pokračoval bez ohledu na dra Husáka, na Velkou říjnovou, dokonce i na Velkou francouzskou a na všechny Velké a Největší revoluce před nimi let ptáků, bzukot včel a také tvůj život, jezevčíku, jediný a neopakovatelný.

Měl jsi už za sebou tři novoročenky a hned první, na níž jsi přelézal z trouby starožitného sovětského patěfonu do našeho osudu, založila tvou proslulost i tradici, v níž jsme na žádost abonentů rádi pokračovali. Když jsme si teď začali lámat hlavu, jaký výmluvný obraz připojit k pour féliciter 1975, osvítilo nás, že v něm vyběhneš do plnoletosti: v říjnu ti mělo být podle užívaného koeficientu jednadvacet lidských let. Přepadla nás zodpovědnost.

I psi vydávají už v útlém věku počet ze své povahy. Tys měl nevídaně harmonickou, byls hravý i dravý, šarmér i svéhlavý samotář – to jako genetické předznamenání bitev o život, které tvé plemeno, namíchané v anglosaských hvozdech, vede v tmavých a neznámých kasematech se strašnými soupeři. Co vím, byls jediným psem, který směl kdy přenocovat u nepřístupného filosofa Kosíka, i jediným, jehož k sobě zvala nervózní malířka Jiřina, žena mého znejmilejšího kolegy Alexandra. Odborníci postřehli, že se tu rýsuje významná psí osobnost a velmi nám zazlívali, že jsme se dosud nepostarali, abys mohl založit úředně uznaný rod.

Avšak v éře dra Husáka nestačil ani psu talent od pána boha. Kádrový posudek si píše každý sám!, zapřísahal se svým národům ve dnech nástupu. Dopadl tak, že nejen nejdůkladněji po neblahém Koniáši poničil českou národní kulturu, ale že se za jeho vlády nesměl normálně rozmnožit ani pes. Povolení ke krytí mohla vydat jen chovatelská organizace; protože byla součástí Svazu pro spolupráci s armádou, neudělovala ovšem členství žádnému z puncovaných nepřátel.

Tvým štěstím bylo, že se do tebe na první pohled zamiloval ing. Čech z jihočeského města Písku velkou poslední láskou muže, který zasvětil většinu času ze svých pětasedmdesáti let koňům a psům. Ten vitální Rýbrcoul našel prosté české řešení: jednoduše tě ode mne na oko koupil a vychoval z tebe pod svou politicky neposkrvrněnou firmou za pár měsíců jezevčíčího akademika.

„Milostivá paní,“ psal starosvětsky Zet v listě z 2. 4. 74 jako před sto lety pedagogové tamního proslulého gymnázia matkám svěřenců, „měla jste 100% pravdu! Je hbitý na stopě i na viděnou, hlásí jako ďábel a sleduje bleskově, až moc vytrvale!“ Později jsme často vzpomněli na to hlášení, když jsme hodiny čekávali na tvé návraty z toulek.

„Včerejší zkouška s kocourem,“ oznamoval k našemu zděšení dopisem z 23. 4., „dopadla výborně, málem jej v kleci chytil za prdel a tuto mu roztrhl!“ 5. 5. udělals v Budějicích jarní zkoušky za 182 bodů ze 184 možných. „Pes výborných vlastností, výborně připraven a veden,“ znamenají soudci. 15. 6. složil v Prachaticích zkoušky na lišku i na jezevce už vždy s plným počtem 68 bodů: „Ostře vjíždí do nory, vytrvale hlásí, po vytažení zástrčky zatlačí škodnou do 3. kotle a těsně doléhá do konce času,“ zní černě na bílém výrok rozhodčích. Nevěděli jsme, co se tím přesně míní, ale vyčetli jsme z toho respekt.

Při podzimních zkouškách v Dyníně 25. 8. zvítězils suverénně v malých plemenech při dosažení maxima 220 bodů. „Nepamatuji se z mé praxe,“ napsal nazítří ing. Čech s dojatou pýchou, „aby jezevčík takové hodnocení vysoké kdy dosáhl. Vidět jej, an skáče jako ocel ze

břehu pro kachnu a za ní pod hladinu, to se musí vidět! S nesmírnou přesností vypracoval vlečku králíčí, stopu pána tentokrát na 4, no unikát.

A co kupců na něj je, samozřejmě včetně mne!“ zdůraznil tvůj titulární majitel a spěšně připsal, „já vím, že není prodejný! Když Eda přistupoval ke stolu rozhodčích, potlesk neměl konce. To je, pane, robotník!“

Když jsme si tě z Písku odvezli nadobro – oslavili jsme to v tamním Grandu s tvými pěstouny jako promoci! – vyhnal jsi hned první večer bažanta, který u nás bydlel v živém plotě. Zachránil doslova holý život, nechal tam, chudák, většinu brk, jak se dral větrovým pryč od tvých kolozubů. Druhý den padala Zet do mdlob, když jsi nám položil k prahu tři mrtvé zajíčky. Trvalo dlouho, než si srovnala ve své jinak tak chytré hlavě, že jsi přece jenom jezevčík.

Mně, ač zakalenému muži, to nepřišlo veselejší, ale spatřoval jsem v tom při troše fantazie tvou snahu dokázat nám, že jsme za tebe zbůhdarma nepromrhali školné. V hloubi duše jsme nicméně trnuli oba dva, jak dopadneš 6. října na celoročním svodu. Vybírali se na něm velmi přísně psi pro chov, tedy něco jako druhá atestace. Do té doby byls u nás vlastně na prázdninách, patřils přece stále ještě papírově, ale jistě i kusem své věrné duše, svému píseckému Pygmalionu.

V úterý 20. srpna, stále v rámci kouzelnického festivalu mnoho-mohoucího doktora Černého, přijel do ČSSR a na Sázavu berlínský redaktor Sternu Nick Barkow. Dostal vízum a nikdo si ho ani nevšiml, přestože mi návštěvu ohlásil telefonem i telegramem. Tlumočil mi oficiální politování šéfredaktora Schullera spolu se slibem, že Stern uveřejní v plném znění mé dementi, které jsem mu hned odevzdal.

Grubbeho bagatelizoval jako nevýznamného spolupracovníka, z jehož neserióznosti budou vyvozeny praktické důsledky. Vzpomenu si na ty sliby-chyby v roce 1979, až se ten muž, ztělesňující největší nebezpečí západní žurnalistiky, do mého života запиše podruhé.

Má oprava vyšla v příštím čísle. Pár minut poté, co jsem zas jednou zavítal na Hradčany, zavolał doktor Černý. Úžasná intuice...! Zeptal se mě, kdy že tedy konečně pojedu.

– Až se vrátí má žena. odpověděl jsem.

– A kde je...? zeptal se, opravdu nechápavě.

– Ještě není, teprve bude. Posílám ji do Rakouska, do Německa a do Švýcarska porozhlédnout se, co mě ještě může čekat za překvapení. Shledá-li všechno v pořádku, nastoupíme začátkem ledna.

Ve sluchátku užaslé ticho.

– Halo!, řekl jsem, – doufám jen, že proti její cestě nebude námitek?

– To si musí vaše paní vyřídit na pasovce, ohradil se otráveně.

– Tam právě šla, uklidnil jsem ho. – Uvádí vás jako svědka, že je ta žádost oprávněná.

Sázava v neděli 16. 7. 78

Sluneční paprsky dosahují letos poprvé účinnosti grilu, Zet po roce zase leží na ploché střeše obytné haly a libuje si, že se konečně netřeše zimou, velvyslanec Helvétské konfederace spočívá na lehátku, které si odnesl do trávy ve stínu bříz, jejichž růst tu sleduji už dvacet let, právě tak tu lehával ve svém prvním a posledním sázavském létě můj na smrt nemocný otec Otomar, přítel Walter má na očích brýle, na prsou Neue Züricher Zeitung, Tagesanzeiger, Börsenblatt a Weltwoche, u nohou tebe, a spí, od jeho nenadálého příjezdu do našeho střeženého objektu uplynulo přes třicet hodin a já si živě představuji, kolika potentátům zamotává hlavu.

Rodiče Zet, kteří tu s námi věrně chtěli zůstat, i když jsme jim předložili jen velmi nevinnou verzi, že nás chce stát mít na očích kvůli srpnovému decenniu, mohli upokojeni odejet za svými vlastními záhonky, zatím co s otrávenými hlídači, k nimž doléhá od jezu křik naháčů, přišlo o víkend jistě pár vyšších šarží na ministerstvech vnitra a zahraničí, škodolibě k nim připočtu i teroristy, ta návštěva je v zemi, která podepsala Helsinský protokol, de iure nezávadná, ale v zahradě, kterou obýváme my a střeží policie, de facto brizantní.

V příznivějších dobách, kdy nás hlídali triédrem závodní strážníci sklárny a policajti v penzi, se tu ovšem vystřídalo nemálo stejně vysokých návštěv, Jeho Excellence velvyslanec Belgického království sem jezdil obdivovat dodnes doplňovanou stálou výstavu grafik mého přítele z mládí, teď už Švýcara Pravoslava Sováka, které vévodí grafiky pro Deník kontrarevolucionáře, Jeho Excellence velvyslanec Francouzské republiky sem dorazil neohlášen s rodinou a kanoe právě, když jsme rozkopali žumpu, ukázal se být velkým

diplomatem, neboť se celý čas tvářil, jako by asistoval prezentaci francouzských parfémů.

Příjemný, veselý starší pán, jehož jméno jsme úvodem přeslechli, a považovali ho proto řadu hodin za strýčka kulturního přidělence, jenž ho přivedl, a snad i majitele opravny aut, o nichž tak zasvěceně mluvil, se při loučení ukázal být Jeho Excelencí velvyslancem Německé spolkové republiky Jürgenem – inu – Dieslem; že mu náš oběd zřejmě chutnal, pozval nás brzy oplátkou na večeři k sobě společně s exministrem zahraničí Jiřím Hájkem a jeho chotí, líčil mu, jakým morálním apelem byl pro něho jako čerstvého diplomata Hájkův projev v OSN proti sovětské invazi v roce 68, host ho za to zasvěceně provedl po jeho rezidenci, Lobkovickém paláci, kde býval kdysi prorektorem politické fakulty, a ukázal mu i tajné dveře pro milence a vrahy.

Oč méně se Bezpečnost odvážila taková setkání přímo rušit, o to horlivěji se snažila zjistit jejich povahu, s indiskrecí, která jim většinou sloužila spolehlivěji než drahé aparatury, nemohli ovšem u Zet a u mne počítat, co jsem rozum vzal, nesvěřoval jsem nikomu na světě ani své soukromnosti, natož šířil vědomosti, které by sloužily jim, Zet v tomhle punktu přemohla svou ženskost a mlčela taky jako hrob.

Jak z toho byli otrávení, prozradila skoro pavlačová reakce muže, který před čtyřmi měsíci jako hodný dědeček z pohádky nechal vycestovat do Švýcarska na studie mou dceru Kačenku – po páteční nabídce plukovníka Kříže si mohu myslet, že byla první návnadou, za níž má vyplout ryba-tatínek –, na rozloučenou jí náhle řekl větu, kterou mi musela třikrát doslova opakovat, než jsem uvěřil, že mi ji nevzkazuje žádný poskok, ale skutečně federální ministr vnitra osobně:

– Vyříd'te svému otci, že máme jeho švýcarský kanál plně pod kontrolou!

Ještě téhož dne jsem to poctivě tlumočil Waltru Jaeggimu při večeři ve vinárně U Malířů, kterou jsme měli už dávno domluvenou.

– To mě těší, řekl na to lakonicky, – aspoň se nám už nikdy nezacpe.

Vzkaz sám byl pozoruhodný především tím, že svědčil o ministrově naprosté neznalosti skutečného stavu věcí, velvyslanec Jaeggi se nikdy neprovinil proti diplomatickému protokolu ani proti statutu hosta v cizí zemi, člověk Jaeggi jednal, jak mu přikazovala nejen slušnost, ale i Charta lidských práv, která byla i v této zemi od nedávna zákonem.

Jeho služební a lidský výkon spočíval v tom, že nezávisle na kotrmelcích času, v němž tu vykonával svůj úřad, tady zajistil své vlasti pro budoucnost vděk a úctu lidí, jejichž životopisy ještě neuzavřel Veliký Účetní, politika je vrtkavá milenka, a v zemi, kde z osmi presidentů sedm bylo napřed odsouzeno pro velezradu – Masaryk, Beneš, Gottwald a Svoboda v zahraničí, Zápotocký, Novotný a Husák doma –, zatím co osmý, Hácha, jako velezrádce ve vězení zemřel, má dobrý diplomat naději, že ho někdo z dnes zavržených přijme pozítří jako hlava státu.

Já to ale rozhodně nebudu a mám pro to pádný důvod, vidím v duchu fiktivní průběh vážného státního aktu, poslanci, generalita, představitelé uměny a vědy i diplomatický sbor, mám promluvit, ale do ticha za černým zástupem náhle ruch, smích, cinkot i štěkot, státní tajemník mi zdrceně šeptá

– Paní státní prezidentová už rozlévá přátelům vínečko...!

Zatím však hrozí spíš, že naši netušící první dámu, která právě čese na garáži meruňky k večeři, sežere drak Malkus anebo vyděrač, na to myslím, když teď na slunci sepisují – díky přítomnosti hosta už druhý den v klidu a navzdory etiketě v plavkách – podrobnou Zprávu o vyděračském útoku proti mně a mé rodině, v níž uvádím každou podrobnost i každou nesrovnalost, která ukazuje, kde teroristy hledat, a proto ji nepošlu západnímu tisku, ale úřadujícímu prezidentu republiky, pošlu mu ji zítra doporučeně, kopii Křížovi, třetí exemplář bezpečně uložím pro strýčka Příhodu: kdybych se někdy dožil, napíšu podle ní román.

Ruch, smích, štěkot, tentokrát doopravdy!, pod břízami vlaje černá hříva, skáčeš do výšky jako drsnosrstý delfín, dokud neulovíš na čumák první pusy, dále líbána Zet, Excellence, pak i Valtrr na zobák, který nastavuje z klece, a konečně i já, Jolana je tu, ach, bože, na tu jsme zapomněli, tady teď přece nesmí zůstat, tak večer s velkým Waltrem zpět?, ale představa rozpáleného města, bez řeky, zahrady a bez tebe, ji uvrhá v tak veliký smutek, že nemáme srdce odeslat ji hned, ostatně snad nebude zle pro jednu noc, zítra nás čeká Praha tak či tak, pak to rozhodneme.

Nikdy jsme Jolaně nemátli dětskou hlavu našimi starostmi, neláme si ji teď ani s naší stráží, policisté, co k nám chodí jak domů a občas mě berou s sebou, patří už dávno k jejímu všednímu dni jako učitelé, teď radostně zdraví i je, kdo už může být špatný v tak krásný den!, a letí s tebou dolů k řece, kdes ji kdysi se mnou učil plavat, sportovní jezevčíku, „vidět jej, an skáče jak ocel ze břehu, to se musí vidět,“ jak rád bych přihlížel vašim vodním hrám, ale ne za cenu, že bych i dneska viděl ty před branou, když to jednou nemusí být; Zet se chystá strouhat tvaroh a koulet knedlíky, beru pilku a odspoda začínám svátečně tvarovat živý plot ke svému jubileu, Walter Jaeggi se vrací k novinám.

Vavříny za svůj výkon už nesklidí, brzy doslouží k penzi, budu mít nečekanou, ale jen krátkou možnost odvděčit se mu vstupenkami na své premiéry ve Vídni, Hamburku a Berlíně, a potom už jen velkou kyticí růží s červenomodrobílou stuhou, když před Vánocemi 1982 po obědě doma v Bernu při čtení novin taky usne, ale už se nevzbudí.

Tentokrát je stihne přečíst, povečeřet dvacet nebezpečných českých meruňkových knedlíků se strouhaným tvarohem, rozpuštěným máslem a horou cukru, pro Švýcara téměř smrtelnou, porazit mě dvakrát v televizním fotbalu a to bylo, pane ministře vnitra, opravdu vše, krom toho, že nám poskytl po dva nezapomenutelné dny pod naší vlastní střechou pravý švýcarský asyl, během něhož jsme se usebrali pro příští kolo, jež začne zítra, gong!

Evropa a Čechy, podzim 1974

Začátkem září zhlédla Zet rakouskou premiéru mé hry Ubohý vrah ve Vídni. V polovině října objížděla prázdné byty v Hamburku, až se jí podařilo s naším příslovečným bytovým štěstím najít ten pravý v malebné Milchstrasse u Alstru, dalo se odtamtud jezdit do divadla lodí. Měl být náš, najmeme-li ho do 31. prosince. Koncem září se už hlásila z Lucernu, kde domlouvala podrobnosti světové premiéry mé Rulety pro příští léto. Bylo to jak sen o minulém století.

Doma jsme si zatím žili jako za stara, skoro. Skoro nás nezatýkali, skoro každý ze zakázaných chytl druhý dech a pilně psal. Literární salón dosloužil, protože byl schopen zprostředkovat jen útržky prací, mezi nimiž byly rozlehlé prózy Hrabalovy, Klímovy, Šotolovy, Klimentovy, Grušovy. Z vlastní potřeby přečíst si všechno v klidu, pořídil si jeden z autorů se svolením ostatních od některých rukopisů strojopisný opis.

Aby snížil náklady, a protože neučinit to by byl býval hřích, nabídl nejbližším z přátel a kolegů průklepy; pořádný psací stroj jich pořídil až šestnáct. První řádku titulů zobrazil na vlastnoručně malované novoročence zamčenu pod petlicí. Zrodila se Edice Petlice, nejspíš nejvýznamnější evropský publikační čin sedmdesátých let.

Bez redakce a administrace, bez stálé adresy a distribuce, bez moderní techniky a ovšem i bez autorských honorářů začala fungovat náhradní nakladatelská instituce. Vešla se většinou do aktovky, pod jejíž tíží nepřestával sténat její majitel, otec a otrok toho všeho Ludvík Vaculík.

Statný pozdní čtyřicátník s tlustými brýlemi a mocným knírem, předtím valašský ogar, Baťův obuvnický učeň, komunista první hodiny, student, vychovatel v internátu, redaktor rozhlasu a konečně Literárek, vstoupil do budoucích čítanek hned dvěma ranami na tympán: v roce

1966 autobiografickým románem *Sekyra o smrtelném šoku*, který přivodilo komunistům-idealistům krvavé ztělesnění jejich snu v podobě teroristických procesů, a o rok později projevem na IV. sjezdu spisovatelů, kterým vlastně začalo pražské jaro. Prakticky skončilo „Manifestem 2000 slov“, jež jménem skupiny vědců formuloval v červnu 68 opět on.

Bezohledný moralista, který přestal uznávat taktická hlediska v politice, v literatuře i v lásce, ať to stojí, co stojí – jeho i jiné –, vypsal se ve velkého stylistu. Ať dobové reportáže, ať další román *Morčata*, ať pozdější fejetony, které bude psát celá léta s pravidelností úplňku, vše se přiřadí k nejnaléhavějším, nejduchaplnějším a jazykově nejvytříbenějším textům, jaké byly kdy v Čechách napsány.

Ten pozoruhodný muž, neustále zmítaný vlastními bouřemi osobními, občanskými i tvůrčími, na obrátku společenský i uzavřený, soustředěný i roztěkaný, okouzlující i protivný jak činže, laskavý i surový, celistvý a rozpolcený jako málokterá velká osobnost, stal se na léta dobrovolně a bezplatně veřejným poslouhou českého písemnictví.

Poslouhou svých stejně zakázaných kolegů, jejichž čerstvá díla nechával opisovat, zprvu jen brožovat, později už – aby i jejich zevnějšek odpovídal významu – vázat a konečně také zdobit ilustracemi nejlepších zakázaných grafiků, ale i poslouhou stále širšího okruhu odběratelů, jimž nové a nové svazky ve své těžké tašce doručoval až do bytu a z nichž pak většinou dlouho doloval dluh: příspěvek na papír, pásky, kopíráky, opis a vazbu.

Dík jeho nebojácné neúnavnosti přerostl akt duchovní sebeobraný malých skupinky v celonárodní instituci. Přivodil moci šok, ze kterého se vlastně nikdy nevzpamatovala: nenašla proti němu ani paragraf. Že nešlo o pamflety, ale umělecká díla, což bylo možno ověřovat, když tak mnohé pak vyšlo brzy v zahraničí, že byla rozepsaná ručně, a nikoli mechanicky rozmnožená, a především že každý exemplář nesl podpis autora, který mu zaručoval právní statut rukopisu, vedlo k tomu, že svazky *Edice Petlice* byly sice při domovních prohlídkách často zabavovány, ale pak i často vráceny.

Režim nemohl rozdupávat další hory porcelánu, když se současně pokoušel o nový vstup do evropského salónu, kde ho právě Velký Bratr potřeboval mít. Kulturní svět byl stále ještě ochoten věřit spíš Solženicynu a Böllovi než Hermlinovi a Berntu Engelmannovi. To ovlivňovalo dál i myšlení politiků détente i veřejně mínění Evropy.

Beztrestnost Edice Petlice byla nejspíš garantována stejnou kouzelnickou kuchyní, která pro Zet a mne upekla cestovní pasy. Čas měl už brzy vyzradit, že se slovenskočeští jestřábi museli chtě nechtě podílet na celovýchodním lákání Západu k jednacímu stolu Konference pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, od níž si Brežněvova skupina slibovala, že uzákoní vojensko-politické rozdělení nebezpečného kontinentu přinejmenším na ony pověstné věčné časy.

Od předešlých oblev měla se však tahle pro jistotu důsledně lišit tím, že nezpůsobí žádné riskantní oteplení, jen zastaví další pád rtuti. Edice Petlice nebyla proto ani v nejmenším výhonkem společenského pohybu, jako jím byly třeba filmy mladé české vlny z počátku šedesátých let. Byla a zůstane výhradně dítětem svých rodičů, oněch českých spisovatelů sedmdesátých let, kteří se nenechali zlomit ani jako občané, ani jako umělci. A především, především dítětem svého pěstouna Ludvíka Vaculíka.

Když v polovině minulého století vstávala česká literatura z mrtvých po dvou stech letech habsburské germanizace – díky jediné knize, nikdy neumlčené Bibli kralické –, vydal legendární nakladatel Kramerius na šest tuctů knih, které ovšem tiskl na Gutenbergově praktickém stroji. V českých dějinách přetrval jeho pomník dodnes.

Vaculík se svými strojopisnými náklady 16–32 exemplářů – jednou či dvakrát ručně oklepat – spálil neskonale víc energie v neskonale horších podmínkách: na rozdíl od váženého podnikatele Krameria byl psanec. Přes dvě stě titulů prózy a poesie, které takto „vydal“, mu proto zajistí místo v kulturním dějepisu Čech i pak, až bude pro národ slovo husák zas už jen přírodopisným pojmem.

V nerovné konkurenci nechal daleko za sebou všechna lidmi i technikou přetékající nakladatelství režimu. Vlastnoručně pozvedl českou literaturu z hrobu, protože obnovil její souvislost a dal desítkám autorů pocit publikace. On to byl, kdo vrátil život na kulturní hřbitov a zahájil těžký a zdlouhavý proces jeho proměny v někdejší lunapark.

Toho podzimu jsme si spolu dávali nejmíň jednou v týdnu na minutu přesné srazy před saunou u Národního, abychom pak hodinu mlčeli každý o jiném či poslouchali, jak se soupotníci baví o schůzích, cestování a dalších požitcích z jiného pro nás světa. Nahé a s knírem nás nikdo neznal.

V kleci jako plivátko, ponořené do těžce tekoucí Vltavy, jsme si pak krátce a tiše sdělovali, co nemělo slyšet zduřelé ucho režimu. Tam mi také jednou na dotaz, jak se vlastně cítí, odpověděl větou, kterou budu pak vděčně užívat sám, protože vyjadřuje celou osamělost maratónských běžců:

– Nemožu si stěžovat. Nemám komu.

V roce 1980 ho přední němečtí spisovatelé navrhnou na slavnou Cenu knižního obchodu, která mu mohla, mimo jiné, poskytnout vedle důležitou ochranu. Místo něho ji dostane houslista Jehudi Menuhin, jehož spisování se nikdy nevyrovná Vaculíkově hře na housle. Vaculík i housle hrával neodolatelně.

Praha v pondělí 17. 7. 78 – 15.00

Na minutu přesně, jak mně vrozeno a Zet vnuceno, vstupujeme opět do budovy Kriminální služby Středočeského kraje v Bartolomějské, tebe jsme předtím svěřili Jolaně a Jolanu, protože má matku v práci, rodičům Zet, sázavský domov, který nenecháváme už přes rok vteřinu bez dohledu, ode dne, kdy nám jej bývalí experti z řad signatářů Charty hned po našem přesídlení zevrubně prohlédli, zda neobsahuje mikroštěnice, odevzdali jsme už v poledne i se všemi policajty do péče Landovského, odepřel si slavnostní večeři, kterou dnes pořádáme, náhradou si k nám vzal sebou jakousi obdivovatelku své špatné pověsti za účelem svedení, když jsem mohl umožňovat rozkoše dnešnímu řediteli televize, proč ne včerejšímu Makbethovi?

Z vrátnice si nás odvádí žena středních let, která se představí jako majorka Sedláčková, případ jí byl právě přidělen a ona by ráda dokončila naše svědecké výpovědi, vede nás do své kanceláře a cestou podtrhuje, což ostatně napovídá už její nezvykle vysoká hodnota, že sem přišla ještě za „staré“ kriminálky, to slovo, opisující čas před rokem 1948, zní odvážně v těchto nových poměrech a zřejmě nepadlo náhodou, jako by nás chtěla přesvědčit o své bezúhonnosti, proč?, začala o ní snad sama pochybovat?

Vysvětlení přichází za okamžik, banální jako ve Feydeauově frašce, za dveřmi její pracovny se na nás zdeůředně tváří dva uniformanci, kteří drží v ruce černobílé smaltované tabulky a přednesou nám, že jsou vysláni dopravním inspektorátem, aby vyměnili paní Mašínové starou poznávací značku za novou.

– Proč? ptáme se dvojhlasně, ačkoli to oba dobře víme, když si před půldruha rokem kupovala Fiátka, dali jí v Tuzexu jako všem

zákazníkům, od kterých očekávali tuzér, v hromadě dosud nepřidělených poznávacích státních značek vybrat číslo, které se bude dobře pamatovat, jaký div, že se jí nejzapamatovatelnějším jevílo 1968?, písmena AD mohla znamenat stejně anno domini jako Alexandr Dubček.

– Jelikož byly omylem uděleny dvě!, lžou dvojhlasně autočetníci, odjezdila s tím číslem kritické dny Charty 77, přestálo v garáži tu dobu, kdy nás zbavili dokladů, byli jsme v něm sledováni, zatýkáni a opět propouštěni, absolvoval jsem s ním obě vyděračské trasy a naposled posloužilo k identifikaci i bombokladcům; že si s jeho výměnou vzpomněli a že jim bylo dovoleno provést tuhle buzeraci zrovna dnes, je neklamným otiskem dlouhých prstů těch odnaproti, škoda toho milého čísla, ale ztratit jsme už ztratili milejší věci, pokrčíme rameny a Zet jde s nimi.

– A my zatím můžem ten protokol..., navrhuje paní majorka, aby událost, která se jí viditelně nelíbí, odmetla za práh této místnosti, v níž stále ještě vidí přebývat „starou“ férovost a spravedlnost, začíná mi klást otázky, brzy ji upozorním, že jsem na ně už jednou odpovídal, docela nedávno, ve středu, ano, ví o tom, chtěla by si doplnit zejména mou informaci o výhružných dopisech a nátlakových akcích některých sázavských občanů, vše, co její předchůdce důstojník Opatrný dál nezkoumal.

Vzpomenu jeho upřímného úleku, když jsem ho konfrontoval s dopisem prokuratury, a nemohu neocenit, že ona to chce vzít znovu do ruky, tu horkou bramboru, protože jenom u ní, bože, stačí jen srovnat nesrovnalosti!, začíná i stopa, vedoucí k vyděračům, otvírám tedy loveckou tašku, opět vybavenou vším, co tak potřebuje ztroskotanec na pustém policejním ostrově, vytahuji z desek akta, na něž minule nedošlo, a ona hledí na snímky, zachycující počátkem února 1977 naši sázavskou garáž.

„Kohoute, hled' se ze Sázavy vystěhovat!“ stojí velkými písmeny nesmazatelnou acetonovou barvou na vlnité plechové roletě, a po-

někud staromódní češtinu vystřídá moderní dovětek „Fašisto zasranej!“; „Dáme ti do držky!“ oznamuje nápis na středním sloupku, dominantu tvoří na druhé roletě velký hákový kříž, pod nímž stojí malými písmeny ve stylu prvního autora, ovládajícího interpunkci „Hled' pořádně makat, lumpe!“, závěrečné a zřejmě nejvýznamnější doporučení se bělá na šedé zdi miniskleníku: „Běž za tím kdo tě platí špióne!“ třikrát podtrženo.

Tehdy zrovna napadl sníh, na kopci Skřivánek mezi městečkem a námi se sáňkovalo, ale domů pak táhly zástupy Sázavanů oklikou kolem nás, věru slabá náhražka za někdejší slavnosti veřejných poprav, místní národní výbor jim nedopřál ani tu, doporučeně mi přikázal nevhodné nápisy a především zakázaný nacistický symbol odstranit v době co nejkratší, na vlastní náklad, ovšemže, přetížený komunální podnik tu šau o měsíc prodloužil, nekončící pohana přátel rozhodně přispěla k tomu, že našeho souseda, milého starého pana doktora Pilaře, začala opouštět chuť k životu.

– Vy jste ovšem podal trestní oznámení..., ptá se a hned si i kadenčí hlasu kladně odpovídá majorka, chybí jen – jak vás znám...!, kývu a kladu na stůl další papír, odložení aktu ad acta zdůvodňuje tentokrát okresní prokurátor v Kutné Hoře JUDr. Karel Prchal způsobem, který se rovněž nesmazatelně zapisuje do análů české justice:

„V obsahu nápisů ani ve faktu pořízení nápisů nelze však spatřovat žádný z vyjmenovaných ani jiných trestných činů (trestný čin pomluvy a podněcování k trestnímu činu násilí proti skupině osob a jednotlivci). Oznamovatel je všeobecně znám svou protisocialistickou činností a byl za ni častokrát kritizován ve veřejných sdělovacích prostředcích. Jeho činnost vyvolala spontánní projevy odporu pracujících.“

Všimne si paní vyšetřovatelka ze „staré“ školy, jak tu jakási tvrzení jakýchsi novinářů dostávají váhu skutečných indicií?, nedokazuje ten zakalený prokurátor svým rozkladem, že jsme odsuzováni už před zatčením mistry ostrého meče Janem Zelenkou a spomoc-

níky?, zaslechne její ucho v tomto druhu právního vědomí činely Křišťálové noci?, nepohne brvou a čte dál.

„Projevem takového odporu, i když nikoli nejvhodnějším, jsou nápisy na garáži oznamovatele. Svou činností tedy oznamovatel sám pozbyl vážnosti mezi spoluobčany a nápisy na garáži za tohoto stavu nebyly způsobilé ani vážnost oznamovatele u spoluobčanů ohrozit, ani vyvolat jiné důsledky.“

Je ta inteligentní žena ještě schopna si uvědomit, že teprve psací stroj okresního záchranáře dává štětcí s acetonovou barvou razanci projektilu?, nedá to znát, čte.

„Ani trestný čin poškozování cizí věci nemůže přicházet v úvahu, a to z toho důvodu, že toto ustanovení má na mysli takové poškození, které znamená ohrožení účelu, jemuž věc slouží. Tak tomu nemůže být při pořízení pouhých nápisů na vratech garáže, kdy tato mohla i nadále dobře sloužit svému účelu.“

– Vy jste ovšem podal stížnost..., říká, i ji viditelně překvapuje rehabilitace zakázaného hákenkrajcu, předložím papír, kterým mé podání zamítá prokurátor Středočeského kraje JUDr. Hofbauer v. r.

„Údaje, uvedené v hanlivých nápisech, bylo tedy nutno zkoumat i z hlediska jejich způsobilosti ohrozit značnou měrou vážnost oznamovatele u spoluobčanů. V tomto směru odpovídá rozhodnutí okresního prokurátora stavu věcí i zákonu.“ Puctum satis, dlouhá pauza.

– To je podivné..., řekne paní major konečně, jsem už vděčen i za málo, přinejmenším snad přestane podezřívát chartisty a Landovského, tu se otevírají dveře a v nich stojí Zet, z očí jí tečou slzy, před lidmi!, kdy jsem to u ní zažil naposledy?, za čtyři týdny to bude už deset let, co 21. srpna 1968 vyběhl na piazzu v Perugii z průjezdu kamelot a trhovecky vyvolával náš osud.

– Cecoslovacchia é occupata!

Čechy, ještě podzim 1974

Duch Helsinek byl dosud v lahvi, vyhlížel neboze jako beztvaré embryo, ale už se měl čile k světu.

Z Čech odlétaly sluky, do Čech se nám vrátila Zet. Příslušníci pasovky i celnice na ruzyňském letišti se mohli samou nevšímavostí přetrhnout. Od jarního dne, kdy si mě dal vytáhnout z kompostu doktor Černý, jsem nezavadil o policajta a moji kolegové jak by smet. Zdálo se, že čarovnou mocí vybavený muž jak starostlivá hospodyňka odmetá z našich cest každé pírkó, o něž bych mohl zakopnout a všechno si znovu rozmyslet.

Byl si, myslím, správně vědom, že v tom čase zkoumám i sebemenší jev silnou kolektivní lupou, abych dokázal včas rozpoznat, je-li možnost pracovního výjezdu opravdu příznakem obratu k lepšímu, anebo lest. A byl si jistě jist mou solidaritou s přáteli, která, kdybych ji teď musel uplatnit, by jemné předivo jeho úsilí neodčinitelně zpřetrhala.

V nevypočitatelnosti byzantinských režimů, která nejvíc skličuje občany, uvízlé v jejich soukolí, je paradoxně obsažena i největší naděje na vyproštění. K oblevě, jak ji od války zažily už skoro všechny komunity, zvané „východní“, stačí nenadálá tektonická porucha ve vládnoucí skupině.

Aby zachoval systém, je režim ochoten ke koncesím často dalekosáhlým. Při šťastné konstelaci osobností i hvězd, jaká naposled nastala v Čechách začátkem šedesátých let, může se vytvořit na dlouhé období dýchatelnější ovzduší pro všechny. Podmínkou je rozpoznat takovou šanci včas, nedopustit se podstatné chyby v odhadu možností i nemožností, nesednout na lep, avšak nezmeškat přitom odlet labutě, která se hned tak nevrací. Tak jsem chápal i Hamburk.

Ale ať to byla lest, anebo pokus prozíravější části mocenské skupiny v metropoli i u nás zbavit se ódia evropské politické galérky, které jim vysloužila ta primitivnější klika, běžely tohoto léta zájmy umlčených i umlčovatelů vedle sebe. Nám to umožnilo nabrat dech.

Usilovnou hru na klávesách psacího stroje jsem mohl dokonce doplnit intenzivním zaučováním na strunách kytary. Plnil jsem si tím dětský sen, abych zároveň mohl Zet složit píseň k jejím Kristovým narozeninám. Zůstala poslední. Jistá vadná pojistka v mé psýše, která si občas plete tělesné síly se silou vůle, mi přivodila opět zánět záपěstních šlach v pravičce a zabránila v koncertní kariéře. Škoda, mohl jsem mít – jako Menuhin – blíž k Ceně německého knižního obchodu.

Kdo využil svou šanci beze zbytku, byls ty, nadaný jezevčíku. Ráno v neděli 6. října udeřila tvá slavná hodina. Manželka inženýra Čecha – ano, patřils ještě stále papírově svému mistru, jehož staré srdce bylo však tolik rozrušeno, že ho k tomu poslednímu dějství raději nepřipustila – tě převzala od nás, aby tě oficiálně přivedla na celostátní svod.

Ten rozhodující, obávaný akt se konal nedaleko nemocnice v Krči, kde jsme po prvních třech operacích s klesající nadějí navštěvovali Jana Procházku, pod lesíkem na Lhotce, který měl brzy částečně ustoupit novému sídlišti. Netušili jsme, že až nás za třicet měsíců odtrhnou od Hradčan, pokusí se nás právě tenhle odlehlý vršek přisát navždy jako magnetová hora.

Dnes se však louka pod ním otřásala rozčileným štěkotem mnoha desítek tvých souplemeníků. Hladkosrstí, drsnosrstí i dlouhosrstí, chlapci i děvčata, s kůžičkou jemnou jako safián i s kožichem ovčí, vybarvení od pískova až do kávova či od popelava přes pepřovo až do uhlova, Němčíci s patatými tlapkami, které se zdají vyrůstat z hrudi, aristokraticky zfenštilí psíci z c. k. dynastií i našinci, vysocí jezevčíčí valaši, to vše pak da capo al fine ve vydání trpasličím, vzpínali jste se na vodítcích neméně zjitřených majitelů a vůdců.

Ani drsní fořti z povolání, ani vysoké šarže vojenské a policejní, které si navlékly parádní uniformy, aby zvýšily autoritu svých miláč-

ků, ani šarže civilní, přihazující na váhy akademické tituly, politické funkce, či dokonce všemocné žezlo vedoucího obchodu nedostatkovým zbožím, natož psanci jako Zet a já, nedovedli zakrýt chvění údů i duší, když jste byli vyzvedáni na stoly a podrobeni zkoumání, před nímž blednou kádrové dotazníky, soudní výsledky i vojenské odvody.

Několik mužů, jejichž nitra se už za léta rozhodování psích soutěží a výstav, provázených nářky i spíláním neúspěšných majitelů, obrnila pancířem jako kdysi srdce inkvizitorů, spustilo nad každým z vás litanii, podobnou předstartovnímu čekingu velkoetadel.

Už při hlasitém výčtu rodičů, prarodičů a prapararodičů jsme viděli, jak se chřípí soudců chvěla pochvalně i odmítavě. Podobali se ochutnavačům, kterým prezentují názvy i ročníky rév. Jak jsme předpokládali, vyvolal tvůj rodokmen pozornost, kterou umocnilo jméno vůdce. Pes, jenž si získal důvěru samého inženýra Čecha, zdál se tu požívat respekt oře, jehož sedlá vévoda z Edinburghu.

Začali předčítat z úředních záznamů známky tvých zkoušek a uznale kývali při poznámkách komisařů „hlasitý na stopě“ či „přináší z vody“. Pak přišel proslulý okamžik pravdy, před nímž se třásli fořti a důstojníci státu i strany, protože jako u lidí platí i u psů – nobody is perfect! Zvedli tě na stůl, aby objevili tvé chyby.

Chybu, třebaže skrytou, jsi měl i ty, slavný Edo! A také my jsme o ní věděli a třásli se, bude-li objevena. Byls vážen a měřen, prohmatáván a obracen, zkoumán tvůj zrak a tvůj ohon neboli tvá světla a tvůj prut, řečeno po myslivecku, jak my chovatelé správně máme mluvit, netaktně ohledáno i tvé mužství.

– Řídká podsada..., prohlásil jeden z augurů, krouť mezi prsty tvou srst, a nám se zastavilo srdce, než dodal – avšak v normě. Pak tě postavili na zem a nechali obejít kruh, a to byla ta riskantní chvíle, hazardní hra o pomyslný bank, plný tvých budoucích štěňat. Ale už přešla! Hlavní rozhodčí odvodil z pohybu ostatních hlav shodný soud, který teď vyhlásil do protokolu.

– Edison Venor, majitel ing. Čech, ER, ch. p. ČSR.

Ten jedinečný výrok, provázený závistivým potleskem konkurence, přeložen do lidské řeči znamenal, žeš dostal klasifikaci Elita-Rekord a predikát Chovný pes České socialistické republiky.

Byls třetím akademikem v naší rodině. A jen čtveřice zasvěcených věděla, že příliš často vzrušeně zvedáš ocas, což prvotřídní jezevčík prostě nesmí. Před komisí se naštěstí ukázalo, že to, frajere, víš i ty!

Paní Čechová pak odrazila první koupěchtivé zájemce a zapsala si první uchazeče o tvé sémě i plémě. Z Klášterní restaurace jsme ze všeho nejdřív ukončili telefonem trápení inženýra Čecha v Písku. Při kávě a koňaku byla do průkazu tvého původu zapsána nová majitelka: Jelena Mašínová.

Že si při sňatku ponechala dívčí firmu, oklamalo psí policii Svazarmu: neupřeli jí členství. Tvůj milostný život byl nyní povolen i chráněn světovou socialistickou soustavou.

Do odvolání.

Praha v pondělí 17. 7. 78 – 15.15

Zet je celá sestavena z látek a pocitů, které reagují na život kladně, její mimořádný intelekt z ní nevyčnívá jako inženýrsko-technická síť postmoderních paláců, ale je naopak působivě ztajen jako nosná konstrukce v půvabných ornamentech secesních pavilónů.

Její ženství je v božské přirozenosti, s níž podniká v každém okamžiku, co uzná právě za vhodné, a křečovitě feministky Západu se jí začnou štítit, když v prvním a posledním interview po svém vynesení z vlasti prohlásí, že píše jen, když má občas chuť, a je ráda tam, kde jsem já, proto že se konečně vdávala.

Zet je naprosto nepřesná, má k času záhadný poměr, který nejlépe osvětlí příznačný příklad, když jsem ji kdysi káral, že je dosud v koupelně místo na druhém konci Prahy, kde si na sedmou dala schůzku, namítla nechápavě, že je teprve za minutu sedm, zdraví Einstein!, ve stejné míře je i zapomětlivá, ale zas naprosto spolehlivá v tom, že je i bez domluvy ve správný čas na správném místě, kdykoli jde nám či někomu o vše.

Zet se naprosto netají tím, že by život strávila nejraději ve vaně s knihou nebo v posteli, nejspíš s tebou, ale když ji vyženu z vody či z peří, učiní bez odmluv i bez příkazů horu užitečné práce, šije, myje, pere, peče, smýčí, ba někdy dokonce i píše se stejným talentem a zanícením, s nimiž pak chvátá pozvednout vinnou číši.

Jak se v přátelském kruhu povznáší její duch, prozrazují mi její vždy živě gestikulující ruce, když dosáhnou úrovně krku, je šťastna, když překročí linii čela, troubím k odchodu, propasu-li to, a její ruce vzlétnou zatím nad hlavu, mohu už jen trpělivě čekat, až znaveně přistane celá na mém rameni.

K zuřivosti ji donutí jen týrání zvířat, k pláči jen já, když má pruská přesnost s pořádností znásilňují její orientální ležérnost, že to volá do nebes, její slzy v úřadovně Kriminální služby Středočeského kraje mě teď vynesou ze židle.

– Co ti udělali??, ptám se vztekle, protože s jistotou vím, že toho mohli být schopni zas jen oni.

– Vzali mi... papíry...

– Jaké papíry zas...?

– Od vozu...

– Proč??

– Že musí... na technickou prohlídku...

– Ale vždyť je dvacet měsíců starý!!

Zet na mě pohlédne rozostřenýma očima s němou výčitkou, že mohu zrovna já vznést právě tuto námitku, když jsem musel sám docela nedávno koupit nový vůz, protože mi bezdůvodně znepojízdnili dva roky starý, majorka Sedláčková na tu scénu hledí zcela nechápavě, Zet už vytahuje, sama překvapena, jak ji to vzalo, z mé kapsy můj kapesník, své nenosí nikdy, tvrdí, že hlavně kvůli tomu se vdala, aby je nemusila nosit, čistí si nos, už se má zase v ruce, ale tou pověstnou kapkou přetéká i moje číš.

– Já končím protokol, paní majorko!

– Proč...??

– Z událostí posledních dnů, z jednání vašeho náčelníka i celé Kriminální služby, pokud jsme s ní přišli do styku, jsem musel nabýt dojmu, že nejde o špatný vtip, ale o skutečné ohrožení mé rodiny. Tím méně hodlám účinkovat v absurdní hře, kdy jedna složka Bezpečnosti ten údajně závažný případ za naší aktivní pomoci řeší, zatím co druhá nás vystavuje nesmyslné, a nadto i nebezpečné represí. Můj nový vůz byl záhadně poškozen a skoronový vůz mé ženy, pod který teroristi v pátek připevnili bombu, je teď dopravní policií prohlášen za technicky nevyhovující! Co se tím sleduje?? Máme zrovna teď, kdy tolik vašich mužů střeží náš dům a prakticky každý

náš krok, jezdit po Praze tramvají, na Sázavu vlakem, a tahat nákupy v ruksaku po polních cestách pěšky? Dobře, paní majorko, ale pak si nás taky chraňte, jak umíte a chcete. My se budem chránit, jak chceme a umíme sami!

Nepřerušuje mě, čeká, až dokončím svůj monolog, pak vstává a nabízí Zet židli.

– Posad'te se, paní Mašínová, já zajdu za soudruhem náčelníkem. Chvilku strpení.

Vychází, zavírá za sebou dveře, a my jsme poprvé a naposled v jedné z policejních svatyní sami, nás dva by tam mohli bez obav nechávat samotné vždycky, jsme příliš dobře vychovaní, než abychom se jim hrabali v psacích stolech, a hlavně jich máme právě dost, těším Zet, že za čtyři hodiny uvidí zas naše znejmilejší kamarády a zítra už Jolanu a tebe, pajdavý utěšiteli, a přitom vím, že nevím nic, co by má těšínská jablíčka proměňovalo v reálnou naději, oba víme, že v jejich rukou nevíme dne ani vteřiny.

Po delší chvíli se majorka vrací, aby nás dovedla do kanceláře už důvěrně známé, za tři krátké návštěvy jsem tu minulý týden zažil víc vzruchu než na všech pražských scénách za celý loňský rok, plukovník Kříž si dává můj přednes opakovat, patrně aby měl dost času na svou repliku.

– Vy víte, říká pak, – že doprava není můj rezort.

S konverzací u mě dneska nikdo moc nepořídí.

– Víím, ale i jako laik se asi nemýlím, považuju-li to v dané situaci za nezodpovědný zásah do vaší kompetence. Když se ti tajuplní vyděrači přihlásí zas, v čem mě pošlete vybírat další mrtvou schránku, v policejním voze s houkačkou? Nám už zbyl v autoparku jen trakař!

– Nemáte chuť na trochu kávy, paní Mašínová? A vy, pane...? Hned vám o ni řeknu.

Vychází do předpokoje a místo něho vstoupí do našeho zarytého mlčení sekretářka s tácem, paní major, která tentokrát zůstala předpisově s námi, je odměněna třetím turkem, o stavu Zet svědčí, že si

bere na uklidněnou hned tři velké kostky cukru, cinkáme lžičkami a čekáme na Godota.

Je-li vyšetřovatelka skutečně tak staromódní, že měří jen loktem zákona a už žádným dalším, pak jí těch pár minut, co se známe, dalo dost látky k přemýšlení, fotografie našich vrat, usnesení obou prokurátorů, jakož i čerstvý výstup kolegů od vedle, nemyslitelný bez přičinění těch odnaproti a hlavně ne bez požehnání shora, to vše by jí mělo říct víc než všechny mé komentáře, tož se jich radši vzdám.

Ale co dál?, jak z toho?, když nevezmou ten poslední tah zpátky, jak nejrozumněji pokračovat?, ne!, zas už není jiná možnost než stát k vlastnímu slovu, nezruší-li tu směšnou buzeraci ani náčelník Kříž, jedou v tom už všichni, nám zbývá jen ubohá pozice schouleného ježka a zbožné přání, abychom neleželi v trase parního válce.

Dveře, vrací se náčelník s tváří, v níž nelze nic vyčíst, usedá k nám, skoro se zdá, že zapomnětlivě hledá přetrženou nit řeči, než sáhne do kapsy.

– To šlo rychle, ne?, chválí se spokojeně, vraceje Zet osvědčení o technické způsobilosti jejího vozu, ovšemže s novou státní poznávací značkou.

Čechy, zima 1974

Přátelé se začali zajímat, bude-li také letos tradiční novoročenka. Ptali se starostlivě, pošleme-li ji z Prahy, či z Hamburku. Nástupní termín se blížil a mé nesplnitelné podmínky plněny jedna za druhou. Po vojenské správě se překonal i Pragokonzert. Oznámil nám, že nás sice nehodlá zastupovat, ale proti naší činnosti v zahraničí nic nenamítá. Rezignoval tím na vlastní monopol a třicetiprocentní provizi. Pojedeme-li.

Byl jsem k tomu už odhodlán, nenarazím-li do pátku 20. prosince na důkaz, že nám odpůrci našeho návratu nastražili past. Netoužil jsem se jistit celé měsíce jako alpinista, který chce zdolat severní stěnu Eigeru, a pak si zlomit vaz pádem na přehlédnuté slupce. Datum jsme zvolili pro sebe závazně tak, abychom si ušetřili Vánoce v nejistotě.

Pach divadelního jeviště, který jsem postrádal už nekonečných pět let, mě lákal stejně jako tebe smrad plesnivého pletence buřtů, zmlsaný jezevčíku, kterýs nám předminulou neděli odkudsi vyčítavě přivlékl k sázavskému prahu, když ti Zet pro dobro tvé páteře uložila na den půst. Toužil jsem po možnosti vidět své hry žít, ale zároveň mě po nocích budila úzkost, abych neztratil navždy scénu svého života.

Tento stav ducha vyjadřoval i motiv novoročenky, kterou jsme opět s předstihem snímali už počátkem prosince. Když jsme si tě naposled vezli z Písku, Elito-Rekorde, všimli jsme si rozcestníku s číslem nastupujícího letopočtu. První pokus, jehož se účastnil i náš přřřeborrrník v rrr Valtrr, se lehce ovíněnému Štěpánovi nevyvedl, těsně před druhým udeřily mrazy, které nás donutily vzít prázdnou klec.

Na zpáteční cestě se moji průvodci rozhodli zapít úspěch akce v Junior-Klubu, který na nočním nebi Prahy vystřídal umravenou

Violu. Odpuzoval mě už tím, že ležel v hotelu opět znormalizovaného svazu mládeže vedle místnosti, kde jsem byl začátkem šedesátých let zbaven členství v předsednictvu za kritiku jeho činnosti, kterou jsem diktoval netrpělivé hubené dívce v šatech nenáviděné ostře zelené barvy. Hlavně ale proto, že se stal střediskem českých zpěváků, kdysi, když se to trpělo, ultraantikomunistů, poté, když se to nosilo, hurávlastenců, po normalizaci už jen způsobných chlapečků, kteří se drali o turné po Sovětském svazu a na příkaz televizního načalstva si dávali úhledně štucovat vlasy, šíříce legendu, že by bez jejich dávno už bezzubých šlágrů národ oněměl docela.

Oni i plejáda mladých novinářů bez bázně a hany, Jiří Janoušek, Jiří Tvrzník, Karel Šmíd a jak se všichni jmenovali, nastoupili před pár lety vehementně s oprávněnou kritikou předchozích generací. Mne se ptali, jak jsem své ranné ódy mohl myslet vážně, a nebyli ochotni uvěřit, že šlo o intelektuální selhání, které nikdy nepřerostlo v morální. Splácel jsem je právě dvacet let, z toho šestý rok nepodmíněně.

Ti všichni dohromady teď zpívali a psali za těžké peníze bláboly proti svému nedávno ještě tak horoucímu přesvědčení, vymýšleli si pro to filosofie a opíjeli se, aby jim sami dokázali uvěřit. Junior byl jejich opěrným bodem. Neexistence jiných sem občas přitáhla i psance, kteří se v tom blázinci snadno ztratili. Bizarnímu davu, který tvořili milionář Karel Gott i tou dobou pivovarský dělník Václav Havel, režimní básníci i fízlové, fotomodelky i štětky, pasáci, veksláci a hlavně zvědavci, kraloval ovšem Pavel Landovský, tehdy ještě jako bůh, přesvědčený, že smí vše.

– Zvu vás zejtra na Revizora, řekl nám toho večera příkaznický, – hraje ho zase Oleg!

Oleg Tabakov, mladší z obou mých ruských kamarádů Olegů, po odchodu Jefremova do MCHATu teď sám šéf slavného moskevského Sovremennika, hrál v pražském Činoherním klubu už před šesti lety. V době, kdy smetánka à la Junior dokazovala progresivitu odmítáním všeho, co „smrdělo bolševikem nebo Rusákem“, stejně vehementně

jako teď kolaborantsky ložila ke křížku, bylo to ruské sólo riskantní podnik. Že tak dokonale vyšel, bylo zásluhou celého divadla, ale především dvou herců od pánaboha – Tabakova jako Chlestakova a Landovského v roli hejtmana.

Ted', kdy se i Čechy staly zásluhou vlastních hejtmanů smutnou periferní gubernií ruské říše, se triumf opakoval, tím hlubší, že v grotesce zamokvala skutečnost. Byla to hommage na génia umění, který nedá zahynouti národům tak zničitelým, jako je český, ani tak vše- i sebezničujícím, jako je ruský. Byla to hvězdná hodina divadla.

Přední sovětský umělec přilákal na premiéru první garnituru kulturních funkcionářů Husákova režimu. Landovský k nim přisadil své přátele. Poprvé se tak jinde než na diplomatické půdě potkali ti, jejichž osudy převálcovaly sovětské tanky, s těmi, kteří ty tanky pozvali, nebo alespoň uvítali, ale rozhodně z nich teď třískali kapitál.

V malinkém foyeru divadla ve Smečkách nebylo kam se schovat a při průchodu úzkými řadami křesel kam uhnout. Ani ustoupit nebylo kam, státní mužstvo nesmělo ukázat záda významnému sovětskému hostu. Že je teď nemohli ani technicky ukázat nám, je deprimovalo nejvyšší měrou.

Kdo musel denně hledět do očí moci, neměl s tím problém. Už za svých osamělých ne-obědů v klubu spisovatelů jsem ovládl pohled, který jsem nazval kravatovým. Byl to básník Jan Pilař, jehož nestydatost mě první donutila míjet ho s pohledem na uzel jeho kravaty. Upřené, a přece nevidoucí oči nutily odpadlé známé k pozoruhodně komickým reakcím, podobným nedovršenému kýchnutí.

Bylo to, jako by hledištěm probíhal klikatý zákop. Jedny v něm přibíjela strhující hra, druzí se zalykali vztekem a hlavně okamžitou bezmocí. Dala vyhřeznout špatnému svědomí a strachu, skličujícím přísluhovače i v epochách plánovaných na tisíc let až věčné časy.

Když se Tabakov odličil a vyšel do foyeru, vybral si k prvnímu objetí Zet a mne. Pak nás zatáhl do pohaslého hlediště a dal si vyprávět naše příběhy, zatím co u bufetu na něho čekali stále zuřivější funkcionáři

nového divadelního svazu. Jeho předsedkyně Jiřina Švorcová, taky moje herečka padesátých let, která kdysi slavila předčasný vrchol své kariéry právě v mé prvotině Dobrá píseň, se teď mstila všem, do jejichž stínu ji vystavily slábnoucí talent a sílící hloupost. Vlastu Chramostovou měla na svědomí zcela osobně, jiné konkurentky z Vinohradského divadla zachránily jen bezpodmínečné kapitulace.

Opustila tuto pokořující premiérovou párty s třísknutím dveří, aby se nicméně po chvíli vrátila a zkusila si Tabakova vybojovat. Připochodovala do hlediště k nám, z rozčilení mě dokonce i pozdravila. Zalykajíc se pocitem krivdy Věčného Mouřenína, optala se Tabakova, kdy že na ni bude mít čas.

– Závtra, Irinka!, řekl jí mile a přivrátil se zas k nám; odešla už bez pozdravu, skoro plakala, zatím co Landovský zářil.

Nazítří měl Tabakov čas jít s námi obědvat do Klášterní, vyznal nám neotřesenou důvěru a slíbil, ač mnou varován, zajít na ústřední výbor své strany a poctivě referovat o svinstvech, která se tu ve jménu a na konto jeho vlasti dějí. Pozvat nás i na rozloučení po derniéře. Ještě jednou v životě jedla Zet kaviár polévkovou lžicí. Ani jedno, ani druhé mu nikdy nezapomenu. A kdo ví, zda mu jednou nebude vděčna i jeho vlast, že patřil k prvním statečným, kteří se snažili zlepšit její špatnou pověst? Na odchod ledových mužů měl Sovětský svaz a svět čekat ještě nekonečných deset let...

Když odjel, zanechal ve mně pocit, za který by si byl zasloužil i obdivný potlesk doktora Černého: že svět je téměř v pořádku a není se čeho bát, takže můžem i jet bez obav do Hamburku.

Praha v pondělí 17. 7. 78 – 19.30

Když spolu teď vstupujem do levého křídla vinárny U Malířů na Maltézském náměstí, ocitáme se v jiném světě, není v něm místo ani pro okupanty, ani pro jejich místodržící, ani pro jejich teroristy, dokonce ani pro lidi plukovníka Kříže ne, za jeho výkon – dovedli jsme jej ocenit! – jsem mu slíbil, že budu v případě potřeby dál k službám jako živá návnada, přespím u Chramostů a navštívím ho nejpozději ve středu ve třináct nula nula.

Žádost majorcky Sedláčkové, abychom konečně uzavřeli protokol, jsem naopak musel nechat nevyslyšenu, neboť zdržení, zaviněné výstupem dopravní policie, by bylo ohrozilo toto večerní představení, U Malířů se dává předpremiéra mých padesátých narozenin a každý divadelník ví, že první setkání kusu s publikem je vždycky premiéra, ať se tomu říká z jakýchkoli důvodů jakkoli.

K tomu přistupuje i možnost, že se ve čtvrtek třeba nemusí vůbec rozhrnout opona, kdo ví, co si nápadití vyděrači ještě vymyslí a jak nás bude chtít veliký náčelník chránit, kdo ví, neprožiji-li jej jen se Zet a s tebou, nezbytný jezevčíku, a nebude-li jediným gratulantem náš Valtřík, kterého paní Máří právě naučila vytrubovat

– Trrramtarrrrrrrá!

A kdo ví, musím dokonce pomyslet, protože přehnaný pesimismus je jedna věc a bomba pod autem věc druhá, kdo ví, jestli se dožijem vůbec... a tak tedy vzhůru, opono, odhal nám jednu z milovaných scén, neboť má duše zná tři kruhy domova: uvnitř leží ten vlastní, prostřední – to je divadlo; vnějším kruhem jsou hospody.

Určitě to zavinil můj tatínek Otomar, který je miloval, neboť v nich žil, že se oženil až před čtyřicítkou, zavinilo sedm kulí v Sarajevu,

jako student obchodní akademie si vyjel o prázdninách do Krakova, 28. července 1914 si zakoupil amethystový ring kawalerski, jak tam zván mládenecký prsten, nesňal jej pak pětáctýřet let, večer vypukla světová válka a on se stal civilním zajatcem carského Ruska, v těch barbarských dobách dělali s takovými ptáky krátký proces: poslali je na Sibiř a tam jim řekli, aby se nějak živili a jednou za měsíc meldovali policii.

Můj tatínek se stal nejprve účetním na stavbě mostů, ale vadilo mu, když jejich únosnost musela v prvním vlaku osobně vyzkoušet celá direkce, žehnající popí šli až za posledním vagónem, předsedal proto jako účetní k cirkusu, v roce 1917 měl na Volze to štěstí, že schoval v maringotce před bílými bolševiky, který se stal později lidovým komisařem, umožnil po roce 1918 tatínkovi návrat opět via Pologne, zatím co české legióny musely do vlasti přes Vladivostok a Ameriku.

Že přišel ze špatné strany, mu pokazilo kariéru, banky chtěly legionáře, že však uměl sedm jazyků a pít vodku jako vodu, získalo mu respekt hraběte Kolovrata, ten dandy, bonvivant a automobilový závodník ho přijal za sekretáře i proto, že se tehdy dvořil mé ještě nemamince, která se z lásky k tatínkovi naučila jako jedna z prvních žen ovládat auto, jezdila dokonce i rallye, jen tatínka nikdy neovládla, zato hrabě ho doporučil jako ředitele polského zastoupení automobilky Praga.

V tom jsem se narodil a prožil první léta života v idylickém polském městečku Oswiezcim, z toho jména na mě až do mých osmnácti dýchalo kouzlo dětství, pach našeho psa Baryka, jehož dosud vidím za bouře prorážet skleněné dveře, chuť cínových vojáčků, které jsem údajně lízal radši než kaši; když jsem po válce – nevěřící Tomáš – přijel spatřit ten ráj, který se proměnil v pekelný Auschwitz, zavála mi dětství hořká vůně mandlí, po nichž údajně voní Cyklon B, ovlivnila podstatně mou lidskou i politickou orientaci.

Na vrcholu světové krize filiálku zrušili a jakýsi ředitel Růžička – to jméno mi znělo jako synonymum Ďábla – připomněl tatínkovu

nelegionářskou minulost, přes své vzdělání, praxi i šarm, jemuž podléhaly ženy všech ročníků do jeho pozdního stáří, byl dva roky bez práce, tehdy se maminka, ač dceruška bankovního ředitele, chopila pletení, kdykoli se jí zdařilo udat svetr a řeznice či trafikantka jí i zaplatila, koupila mi linecký koláček či indiánek se šlehačkou, až je spatřím ve Vídni v staré kráse, budou mi vracet chuť dětství za pouhých deset šilinků.

Maminka ráda a dobře zpívala a v sousedním bytě se jí dvořili dva svobodní bratři, oba koncertní mistři České filharmonie, po testu rozhodnuto, že budu vyučen virtuózem, mezitím mě však tatínek při nedělních procházkách odkládal v Říši loutek, aby si ledacos vyřídil, do zadních řad své knihovny rafinovaně ukrýval s návnadami, jakou byl třeba ilustrovaný Dekameron, především knihy, které jsem číst měl, takže jsem hltal Maupassanty, Stendhaly a jiné v blahé víře, že je to pornografie, mou jehudimenuhinovskou dráhu uzavřel výprask, když mě maminka dopadla, jak přehrávaje krátkou etudu s tvůrčím vypětím flašinetu učím se Cyranovu tirádu o nose.

Začala nová konjunktura a tatínek se uchytil jako ředitel vysočanské továrny na zpracování kostí Ossa, dodnes cítím puch pohoří hnijících kopyt, který byl přetavován v intenzivně nasládlou vůni klihu, tu však v mé paměti přebíjí zápach kozího mléka, které jsem pil celou válku, o naši kozu se staral tovární hlídač až do Velikonoc 1945, kdy na oba padla bomba, brzy nato uhodila pro mne hodina totálajnzacu, měl jsem na východní Moravě kopat tankové příkopy, byl to druh nebeského komanda a ulití se trestalo jako velezrada, ale maminka si věděla rady, vpředvečer rukování mi dala vyříznout krční mandle, když se nazítrí objevil u mého lůžka policajt, primář ho napřed vyhodil, než nazval maminku švindlířkou.

Ještě předtím v červnu 1942 zážitek naprosto klíčový, když mě maminka o přestávce vyzvedla z tercie gymnázia v Dušíně, aby mi v prvním průjezdu ukázala dřív než jiní noviny, hleděla na mě asketická tvář tatínkova přítele, který u nás léta poslouchával

cizí rozhlas, seznámil mě s poezií a také s Marxem: tvář kaplana Vladimíra Petřeka z kostela Karla Boromejského, kde časně ráno padli v poslední bitvě parašutisté z Londýna, kteří koncem května zabili říšského protektora Heydricha.

Pár kroků od školy skončilo mé mládí, když jsem zjistil, že i mí rodiče pro ně obstarávali potraviny a hrozí jim smrt, ne, mne nezastřelí!, těšila mě, není mí ještě ani čtrnáct, ale právě ta dělicí čára mezi námi mě pak děsila nejvíc, obešli jsme všechny, kdo ho nedávno potkali u nás při tatínkově padesátce, na jeho hluboké oči nemohl nikdo zapomenout, ale mlčeli všichni, třebaš jen ze strachu, a on se dal umučit, aniž vyslovil jediné jméno.

Zdá se mi být logickým pokračováním tatínkova životopisu, že se stal po válce komunistou z přesvědčení, brzy pak byl významným členem skupin, které vyjednávaly první hospodářské smlouvy s SSSR, nejen pro své odborné a jazykové schopnosti, ale protože uměl přepít i nejužšího vyjednavče Sovětů a udržet otevřenou partii do druhého dne, když byli ostatní zas trochu střízliví.

V dubnu 1947, když nám na maturitním večírku kapela už odmítala hrát, navrhl jsem spolužákům, abychom klavír přinesli od nás, bydleli jsme ve stejném bloku v ulici Zikmunda Wintra, jehož jméno proplulo všemi režimy, rodiče vzbudila přítomnost dvaceti mladých mužů s motýlky, kteří se kymáceli u jejich postelí, skutečně trapné na tom však bylo, že jsme se nikdy na klavír nezmohli, nějak jsem jej v mlhavé mysli zaměnil za své housle, což prozradilo tatínkovi, že je nejvyšší čas naučit mě pít, to se mu plně podařilo a tím jsem i získal důvěru k hostincům jako místům, kde se mi nikdy nemůže nic stát.

Takže když teď od prahu vlastní padesátky v slavnostně osvětleném salónku, kam vstupují číšníci s aperitivy, přehlížím dosud uběhnutou dráhu, vzpomínám svých rodičů nejen s uctívou láskou, ale i s něžným vděkem.

Čechy, ještě zima 1974

Veletrh dobrých zpráv pokračoval. Doktor Černý nás po předchozím zdvořilém ohlášení osobně navštívil, aby nám sdělil, že pasový úřad vyhověl i naší žádosti o tři výjezdy v každém kalendářním roce, aby Zet mohla vídat rodiče a já děti. Tobě otvíralo hranice očkovací vysvědčení a se svým titulem ses mohl pouhým krytím uživit z nás tří nejsnáze, zmužilý jezevčíku. Rozhodně nejpříjemněji.

V očekávání návštěvy velikého mága jsem se dopustil jednoho z mála vědomých přestupků proti občanské mravopoctnosti: ukryl jsem do krbu výkonný magnetofon a rozhovor si natočil, pro jistotu. Až se později doktor Černý náhle a beze zbytku vypaří, zbude mi trvalý důkaz, že jsem nejednal s duchem. Za deset let, na Lago Maggiore, až z ní zazní znovu jeho řezavý hlas, aby mi dvě hodiny nestydatě lhal, bude ta páska jedinečným dokumentem doby, který přidrží román k memoáru. Ale i tak: vzdor tomu, že šlo jen o pár desítek metrů ve srovnání se stakilometry, na nichž mají ve svých archivech tajně konzervovaného mne, cítil jsem rozpaky už tehdy a neopustí mě nikdy – další příspěvek k úvaze, kde končí kindrštůbe a ctnost, kam sahá právo bránit se špinavé zvůli a kde už hrozí, že se člověk zasviní sám, v čem není, co dělají dva, totéž, a v čem už je. Vytane mi to zas ve Vídni 1982, až budou pro změnu sokolové zakazovat na svém všesvětovém sletu prodej knih Vaculíka, Kundery, Kohouta a jim podobných „komoušů“.

Z mých požadavků už čekaly na splnění jen dva: vstupní vízum pro mého nakladatele Erica Spiesse a změna v postoji Československého divadelního a literárního jednatelství Dilia. Ačkoliv si nárokovalo monopol na zastupování veškeré domácí dramatické tvorby, odmí-

talo po zákazu mých her v ČSSR legalizovat i jejich uvádění alespoň v zahraničí.

Týden před Vánoci Eric Spiess vízum po třech letech dostal a chystal se ihned přijet. Mezi námi a Velkou Cestou už nestálo téměř nic a my se začali lekat vlastní kuráže: teď už nám nezbývalo než jet, anebo přiznat, že na ta rizika nemáme. Pak už ale bouda, kterou na nás přece jenom stavěli, nevydržela tolik různých tlaků a sesula se.

První vážná výstraha přišla zas jednou z Moskvy. Oleg Tabakov ihned po návratu splnil zpozdilý slib a šel přednést svou zprávu na ideologické oddělení své strany. Tam už ho čekalo obvinění, že svými veřejnými pletkami s revizionisty v Praze neslýchaně urazil čestné vlastence a komunisty. Odnesl to důtkou a delším zákazem zahraničních cest. Indiskreci vynesla sama čestná vlastenka a komunistka Jiřina Švorcová, která ho udala osobně. Kdo se jí vysmívali, začali se jí přes noc bát. I Landovskému odzvonilo. Divadlo mu neprodloužilo smlouvu a nikde jinde už ho nechtěli.

Že té průměrné tetce z gubernie poskytne metropole více sluchu než jednomu ze svých nejlepších a nejoblíbenějších umělců, bylo samo o sobě nejhorší možné znamení, přestože se blýskalo v takové dálce. Vzápětí hřmělo přímo v Praze. Nečekaně hladce jsem prohrál soudní spor se Státní bankou, která začala redukovat mé honoráře ve smyslu tajného, a proto nezákonného nařízení ministerstva financí.

Prohrával jsem všechny soudní spory, pokud z nich chytře nevykličkovali předem, vedl jsem je méně proto, abych si neuzavřel právní cestu k fatě morgáně pozdějších rehabilitací, jako spíš ze zvědavosti a tvrdohlavosti, jako spor o kapitánské hvězdy. Se svými nebohými právníky jsem měl dohodu, že vyhrají-li někdy, dají flašku oni.

Jinak jsem ji měl dávat já, a dával jsem ji vždycky, protože jsme nikdy nevyhráli. Dával jsem ji za odvahu, že se mě vůbec odvážili zastupovat; riskovali tím pověst i licenci. Ale nehoráznost, s níž se soudce tentokrát už ani nesnažil o jakous takous právní konstrukci, a přestože jsem mu kopie diskriminačních vyhlášek mohl dík odváž-

nému příznivci položit na stůl, kodifikoval svým rychlokvašeným rozsudkem bezostyšně existenci skupiny bezprávných občanů, vyrazila po dlouhé době dech i mně.

– Přišel jsem jako občan, řekl jsem při odchodu předsedovi, – a odcházím jako negr!

– To je urážka soudu!, volal za mnou, – vyvodím z toho důsledky!

Někdo mu to pak asi rozmluvil, protože poslední léč pokračovala. Když už jsem to ani neočekával, zpackala ji definitivně Dilia. Eric Spiess přiletěl 19. prosince a spolu jsme čekali dlouhé hodiny u telefonu, až nám její vedení oznámí termín schůzky. Nazítří, v náš mezní den, mi po drátě stručně sdělili, že nevědí, o čem by s námi měli jednat.

Přísně juristicky to znamenalo, že až bych v Hamburku nastudoval svou první hru, mohla by Dilia jako státní agentura vznést protest, že jsem tím porušil její práva a provinil se hrubě i proti devizovým předpisům. To umožňovalo paletu postihů od zbavení občanství až k zabavení majetku.

Odklady, jednání, čekání – vše se tedy vyplatilo! Nachytali jsme je za minutu dvanáct. Vedl jsem ten klíčový dialog ze zašlé a začpělé kabiny v chodbě Klášterní restaurace. Desetiletí jsem si z ní domlouval podřadnosti i vznešenosti, jaké bylo či vysvědčení, co komu říkal lékař, kde se s kým sejdu, co za co dostanu, kdy mám ke komu přijít, až tam nebude nikdo jiný, a jak dlouho u něho smím zůstat, než se někdo zase vrátí, aby mě tam nenachytil.

Zdálo se mi, že tenhle krátký hovor patřil k nejdůležitějším v mém životě. Zapálil jsem si cigaretu a kouřil dychtivě, dokud mi v tom těsném prostoru nezačaly slzet oči. Slzely pak i přes celé Vánoce: před Novým rokem mi na ně nasadili mou první dioptrii. Utíral jsem zrudlé oči kapesníkem, když jsem se vrátil do jídelny a řekl Zet i svému nakladateli.

– Odtroubeno.

– Je ti to tak líto?, zeptala se Zet, hledíc na mé oči.

Slzel jsem dál a smál se přitom, bylo to bláznivé, unikal mi do nedohledna svět, divadlo, a přece se mi do duše vracely pohoda a úleva. Právě jsem poznal, proč tolik lidí děsí pouhá představa emigrace: člověk si zvykne i u šibenice, že ji tak důvěrně zná a vlastním katům aspoň rozumí.

Šel jsem vytočit číslo, které mi dal kdysi doktor Černý, kdybych ho někdy naléhavě sháněl. Byl jsem rád, že se neozval sám. Nechal jsem mu u jakési služby vzkaz, že mou cestu znemožnila Dilia, a odjeli jsme všichni na Sázavu. Zatopit v krbu, otevřít zvláště dobrou láhev. Oželet zmařenou šanci. A oslavit s odhalenou lstí další setrvání v rodné kleci.

Že doktora Černého ještě v pátek sehnali a že okamžitě dokopal Diliu k telegrafické žádosti o schůzku, svědčilo o vyšším stupni zemětřesení. Do Parkhotelu se dostavili v neděli dopoledne hned dva zástupci provinilé instituce a chovali se kulantně jako v dobách, kdy jsem býval jejich parádním ořem, jehož hrdě provázeli na dostihy po celé Evropě.

Abych neupadl znovu v pokušení, oznámil jsem své storno Schütterovi do Hamburku ještě v pátek a on je okamžitě postoupil tisku. Slovo dělalo muže, zůstal jsem při něm.

A tak z celé cesty, na niž jsme vyplývali osm měsíců energie, abychom získali osm měsíců klidu, zbylo jen to novoroční foto, na němž Zet vyzývavě hledí ve směru šipky na Západ, zatím co já do vnitrozemí, což se ukázalo být bystrozračejším. Náš pobyt v Čechách se měl prodloužit skoro o čtyři roky.

Skoro o celý tvůj život, josefčíku.

Praha v pondělí 17. 7. 78 – v noci

Moji prarodiče měli tuhý kořínek, spoustu dětí a dožili se vesměs velmi vysokého věku, až na tatínkova tatínka Jana Kohouta, jako báňský inženýr uhelného velkodolu v Karviné, odkud pocházím po meči, sfáral po jednom z tehdy četných velkovýbuchů s první partou zachránců, zpět ho vezli na huntě, důlním vozíku, zůstala mi po něm parádní mosazná důlní lampa na karbid s neúčinnou mřížkou proti třaskavým plynům a nápisem ŘIDITEL, občas ji ukazuju jako poslední argument obhájcům nejstaršího zdroje energie, kteří pějící ódy na černé zlato.

Nepotkal jsem dosud žádného, kdo zažil aspoň jednou, jak se dobývá, já i tatínek jsme v letech 1945 a 46 fáráli skoro každou sobotu večer stovky metrů pod město Kladno, má jihočesky houževnatá maminka, jsem po přeslici Táborita, pracovala s ostatními ženskými přes noc na povrchu, byla to stálá akce naší stranické organizace v Praze XIX.-Bubenči v rámci předvolebního hesla „republice více práce, to je naše agitace!“.

Takže já vím, jak to tam dole chodí, neděli co neděli ráno jsem se nad zavináčem a pivem v závodní kantině dolu Zápotocký zapřísahal, že to bylo naposled, myslím, že můj tatínek taky, když vzpomenu, jak se dal na Sibiři radši k cirkusu, než aby jako živé závaží testoval dřevěné mosty, oba jsme se pod tou chatrnou protektorátní výdřevou dost báli, každá druhá kopna byla prasklá, ale sobotu co sobotu, než se před sebou vzájemně stydět, jsme si vzali staré hadry a jeli zas.

Masový vpád do komunistické strany po únoru 1948, tak podobný masovým vpádům kariéristů a bojácnyh do jiných stran v jiných

zemích po jiných převratných datech, nemůže vymizíkovat fakt, že než se té strany zmocnili fanatici s pomocí zločinců, anebo zločinci s pomocí fanatiků? – to se podobá klasické úvaze, byla-li dřív slepice, nebo vejce –, byla bází nejen proletářů a tradičně levých umělců, ale i mnoha vzdělaných a obětavých lidí ze středních vrstev, kteří po šoku světové krize a po hrůzách světové války chtěli skrze ni nabídnout své nejlepší síly nové republice.

Vím, o čem mluvím, neboť mluvím o svých rodičích, které jsem nikdy nepřistihl při nepoctivosti nebo dvojím myšlení, jejich jistoty byly otřeseny současně s mými a také oni volili cestu aktivního občanského pokání, onen dlouhý pochod, jaký by slušel i mnoha demokratům, kteří se podepsali na mnichovské i únorové kapitulaci, neboť historické omyly nejsou výsadou komunistů, ale mají v Čechách tradici, jejich pomníky se táhnou od Moravského pole přes Lipany a Bílou horu až k Lánskému zámku.

Když teď v salónku U Malířů, kde výstup za výstupem zdařile probíhá premiéra mých narozenin, ač oficielně anoncována až na čtvrtek, vidím proti sobě tvář svého přítele Václava Havla, živě hovořícího s oběma mými ženami, s nynější i s dřívější, nemohu nemyslet na jeho otce, pan Václav Havel starší, stavitel řady skvělých pražských objektů, jako je velkolepě koncipované a dodnes příkladné sídliště Barrandov, který právě s přesností inženýra píše obdivuhodnou mnohosvazkovou rodinnou kroniku, dokládající rozvoj techniky i úpadek společnosti, patřil k „těm druhým“.

Jeho idealismus je symbolicky pohřben v Mnichově, kde mu hrob pomohli vykopat spojenci ze Západu, na něž celý život spoléhal, idealismus mého tatínka by mohl mít symbolické hroby v Ruzyni, na Pankráci a v dalších obětištích Státní bezpečnosti, kopat je pomáhali spojenci z Východu, ve které celý život doufal, oba dva žili proti sobě, ačkoli byli přímo stvořeni k tomu, žít spolu jako dnes my, jejich synové, kteří jsme sice věrně padli ke svým rodným stromům, ale už léta se si usilovně koulíme vstříc.

Čím jsem starší, čím líp se vyznám v dějinách světa i svého života, čím víc rozumím mechanismům, které ovládají pohyb společnosti, i silám, které určují chování člověka, tím víc jsem si jist, že osudovou krizí současného lidstva lze vyřešit jen všestranným intenzivním hledáním společných jmenovatelů, aby z nich postupně vznikl základ, na němž je možno s čistým svědomím uzavřít životodárný kompromis.

Že to není utopie, potvrzuje tahle divoce různorodá společnost, která by mohla málem sloužit jako reprezentativní vzorek národa, dívám se na jasné obličejové znejmilejších druhů z řad vyvrženců a nemohu nemyslet na to, jak jsme si byli kdysi vzdáleni a jakou dráhu jsme museli všichni urazit, abychom mohli nejen bez hořkosti, ale dokonce jako přátelé zasednout k tomuto šťastnému, třebaže obklíčenému stolu, jemuž vévodí na protilehlých stranách Lady Vlasta a malířka Jiřina jako královny Skotska a Anglie.

Jsou tu i dosud nezavržení, které moc v roce 1974 při veleakci doktora Černého vyzvala zvolit mezi ní a námi, opětovala to i později, a aby jim vlídně pomohla k správnému rozhodnutí, napověděla, že tím volí buď „Stolečku, prostři se!“, anebo „Obušku, z pytle ven“, že jsou tu přesto, včetně Martiny, která svou slabou chvíli, v níž mě zapřela, stokrát splatila vřelou věrností, je nejen jejich nejhezčí dárek k narozeninám, ale snad největší dar, který jsem dostal od života.

Je jich sedm, které jsme si po všech těch kanonádách netroufli nepozvat, protože jsme věděli, že by náš ohled chápali jako urážku, sedm statečných, kteří však zastupují zástup jiných, tu novou garnituru vzdělaných a obětavých lidí ze všech společenských vrstev, co nám už deset let pomáhají přežít se zdravou duší, protože také věří ve společné jmenovatele, ze všeho nejvíc v přátelství, v jehož jménu prorážejí nové a nové průchody do našeho novodobého ghetta riskující, že v něm za to uvážnou spolu s námi.

Jako apoštolové na orloji připlouvají a odplouvají vrchní s pokrmy a nápoji, které Zet předem pečlivě vybrala na základě naší

dlouholeté známosti se zdejší kuchyní a sklepem, hosté jsou potěšeni, hosté jsou okouzleni, hosté jsou unešeni, ale ani vybranější lahůdky než pověstné zde zapékané kuře v bešamelu a proslulé tuřízky po myslivecku, ani vzácnější vína než tato zemitá jihomoravská nemohla by vyvážit všechny dobré pocity, které k těm dvěma tuctům bytostí chovám.

A tak jim tedy jen mlčky znovu a znovu připíjím, a stejně dojatě svým dětem, Jolaně, rodičům Zet, paní Máří, svému finskému nakladateli Keio Immonenovi, který sem ještě smí, a tedy nelenil, a ovšemže Jeho Excelenci příteli Walterovi, který už pro dnešek zavřel svůj diplomatický krám a nyní mi jako svobodný občan odevdává svůj osobní dárek, co už tak může věnovat Švýcar z Bernu pražskému Prusovi?, inu ovšem, nepřekonatelný kapesní budík.

Nesou se palačinky, plněné zmrzlinou, polévané čokoládou a vaječným koňakem, nálada stoupá, pokročilá, avšak nemalátná, ostrá, ale neútočná, jak si ji umí naladit z dobrého vína jeho zkušení milovníci, hladina hlasů se nezvedá z břehů, ale oči září a myšlenky o sebe zvoní jako gaskoňské kordy, sousední velký sál je jistěže prošípován fízly, venku ovšemže bdí pistolníci plukovníka Kříže a na nás na všechny dohromady dohlížíjí nepochybně vysocí vyděrači, jak mám přitom vnímat i tu neuvěřitelnost, že mi bude za padesát hodin padesát?

Čechy, zima 1974–75

A byl tu nový rok a s ním starý svrab. Friedrich Schütter angažoval místo mne jiného režiséra. Cestě bylo odzvoněno, doba hájení skončila. Námluvy státního literárního jednatelství uhasly stejně náhle, jako vzplanuly. Zhrzený doktor Černý se odmlčel. Začaly nám všední starosti. Pochybným zpestřením byly občas nevšední variace, které alespoň obohacovaly tupou buzeraci o neotřelé barvy i tóny.

Protinožci všech těch, kdo se nám přes policejní zákaz i dozor pokoušeli v rámci svých možností pomáhat, staly se lidské krysy. Z dobrodinců, kteří nechávali zavržené překladatele a vědce, dramatiky i scénáristy publikovat pod vlastním neposkvrněným jménem – v tom čase bylo už naší oblíbenou hrou hádat, kdo je skutečný autor, jehož peřím se ošukbaná Zelenkova televize právě chlubí –, klubali se čím dál víc moderní otrokáři, kteří si k celé slávě přivlastňovali už i většinu honoráře.

Ovšemže nejkurióznější příběh nadělil můj komediantský osud mně, jako by předpokládal, že tím neupadne v zapomenutí především jedinečný protagonista. A tak jsem 6. ledna vkročil ke svému advokátu do poradny v Hybernské ulici, abych po létech opět spatřil kdysi neúspěšného dramatika a nyní úspěšného dramaturga Slovenské televize v Bratislavě Rudo Kazíka.

Poprvé se protkly naše cesty v roce 1957 poté, co jsem pro své Vinohradské divadlo v Praze přebásnil a přepracoval hru sovětského autora Gladkova Davnym davno, čemuž by v češtině nejspíš odpovídalo pohádkové Byl jednou jeden. Podstatnost úpravy, její rozsah i žánrový posun měl vyjádřit můj nový titul Věčně mladá historie. Hlavní role hrály tehdy ještě hezká a slibná Jiřina Švorcová a tehdy jako dnes krásná a skvělá Vlasta Chramostová.

Krátce poté uvedla hru Nová scéna v Bratislavě v údajně vlastním překladu a v údajně vlastní úpravě slovenského kolegy Rudo Kazíka. Protože se jeho osobitá kreace jmenovala Večne mladá história, zaujalo mě to. Slovenský text, který mi tehdy přechoťně obstarala Dilia, mě překvapil ještě víc.

Shodně jsme, Kazík i já, škrtnuli tytéž dva z osmi důstojníků, aby ostatní získali tvář, shodně jsme ponechali z pěti šlechtických sestřenek pouhé tři a shodně jim dali nová jména Lili, Mimi a Zizi. Ohňostroj zázraků vrcholil tím, že jsme shodně zkrátili hru o tisíc stejných veršů a připsali na tři sta nových, taky stejných. Oba texty jasně svědčily o existenci autorských dvojčat, z nichž jedno, můj astrální dvojník Kazík, tvořilo slovensky – a na smůlu až několik měsíců po mně.

Dilia zavrhl metafyziku a použila ihned tvrdého slova plagiát. Kazík reagoval bleskurychle jako krupíér, který si zkusil přihrábnout cizí vklad. Ospravedlnil sa, že došlo k absurdnému nedorozumeniu, programy byly příslušne upravené, honorár spravdливо rozdelený 70/30 ako pri všetkých prekladoch z češtiny do slovenčiny a všetko odnies čas... až do

1. ledna loňského roku, kdy jsem zapnul českou televizi a uviděl své dílko slovensky znovu. Jako Kazíkovo, ovšemže!, v zbrusu novém nastudování. Ve své bohorovně neschopnosti se ani neobtěžoval ověřit si, zda jsem, jak se zdálo nasvědčovat mé letité mlčení, skutečně emigroval.

Věčně stará historie zločinu a trestu by se tedy byla měla opakovat, ale neopakovala, neboť mezitím se stal ze mne psanec a z Kazíka popředný slovenský umelec jako ze všech neumětelů a podvodníků, kteří teď tvořili v žoldu dra Husáka. Ale i podvodník musel dbát, aby přílišná nehoráznost neposloužila jako klacek závistníkům.

Když Dilia naservírovala to zkyslé mléko své slovenské švekrusi, zvané Lita, zařídil stejně promptně jako před lety, aby mi bylo poukázáno 70 % jeho honoráře, čímž krádež de facto přiznal. Obratem jsem požádal Slovenskou televizi o tiskovou opravu ve věstníku. Co

je moc, je příliš, a pachatel se tedy raději spěšně vydal do Prahy, aby se vyrovnal po kavalírsku.

– Servus, Pavol!, pozdravil mě bouřlivě, jako by potkal strateného kamaráta, – ako sa máš? Špatný autor si vymyslel špatnou story: hodlal mi, tvrdil, pomoci takto k publikaci i k honoráři, avšak nesehnal mou adresu; neohrozím-li, slíbil mi, jeho exponované postavení, pomůže mi podobně i příště. Pak vytáhl z peněženky šest pětistovek. Než mi je začal lepit na čelo jako kdysi prasečí baroni cikánským primáššum, požádal jsem užaslého advokáta, aby ho zažaloval.

Tehdy byl i můj těžce zkoušený právník přesvědčen, že zaplatí první flašku za své vítězství: vina byla přece doložena úředním převodem honoráře! Platil jsem ji však zas já a nelituji, protože mám teď v archivu jeden z nejmorbidnějších rozsudků. Dr. Alexander Vietor od Krajského soudu v Bratislavě zamítne všechny mé nároky s tímto jedinečným zdůvodněním:

„Krajský súd je toho názoru, že autorstvo žalobcu (tedy moje) k predmetnému dielu nebolo preukázané, lebo svedek Kazík tuto okolnosť popiera a tvrdí, že ide len o jeho dielo. Krajský súd je toho právneho názoru, že v danom prípade otázka autorstva k predmetnému dielu nie je prvoradá. Nie je možné totiž autorský zákon vykládať tak zoširoka, že by na základe toho žalovaná strana (tedy Slovenská televízia) mala povinnosť šetriť, kto je skutočným autorom diela, keď má uzavretú zmluvu s osobou, ktorá prehlásí, že je autorom diela. Pokiaľ žalobca je tej mienky, že R. Kazík neprávom sa za autora diela vydával, tak musí svoje právo uplatniť voči R. Kazíkovi.“

Podle toho jsem se i zařídil a opsal po vzoru zvěčnělého Jana Procházky padesátkrát na stroji text, který jsem rozeslal jednotlivcům i institucím. Vylíčil jsem v něm na pěti stranách podrobně všechny peripetie staré i nové krádeže a připojil výrok soudu, který dával teď komukoli právo ukrást cokoli, pokud se v případě dopadení prostě prohlásí za původce či majitele. Závěr své veřejné zprávy jsem si půjčil od Rostandova Cyrana.

„Z rozsudku vysuzuji, že mám přikročit k jakési právní samoobsluze, což tímto činím: Oznamuji, že Rudo Kazík, dramaturg Čsl. televize v Bratislave, je zloděj, lhář, úplatkář a lump.“

Že proti tomuto mému posudku nebylo nikdy ani Kazíkem, ani žádnou institucí podáno odvolání, nutí mě tvrdit: byl potvrzen a nabyl právní moci.

7. ledna jsme vyjeli na Sázavu prověřit stav domu, zahrady i přírody. Před návratem jsme se šli projít. Na prašném sněhu namrzla tenká kůra. Hned na kraji lesa nad Skřivánkem jsi utekl, jako když tě z praku vystřelí, městem znuděný jezevčíku. Když se za hodinu začalo šerit, dostali jsme strach. Už bez naděje jsme bloudili a pískali v lese, když se objevila první krvavá krůpěj.

Jak sis rozdíral běhy o ledovou slupku, zanechávals po sobě našťestí rudou značku, po níž jsme teď klopýtavě předbíhali tmu. Pak jsme o tebe skoro zakopli. Tichý jak pěna, pozorovals svou levou přední packu, sevřenou v rezavé čelisti. Když se k tobě Zet sklonila, vymrštilo se ze sněhu druhé pytlácké chapadlo a sevřelo jí kotník.

Zapotil jsem se, než jsem vás z toho oba dostal, našťestí jen s boulemi a jizvami. Tvůj anděl strážný nad tebou i nad ní rozestřel svá jistě drsnosrstá křídla, jako to učiní ještě několikrát, až si zvykneme na krásnou myšlenku, že jsi jezevčíčí Achilles.

Kde však bude ráno 10. srpna 1978...??

Praha od úterka do středy 18.–19. 7. 78

V úterý ráno se naše cesty nakrátko rozcházejí, Zet tě s Jolanou, Valtrrem a paní Máří veze napřed na Sázavu, vaše pětka má připravit čtvrtední den otevřených vrat, pro půltucet nejbližších příbuzných a přátel se mají otevřít už ve středu před večerí a uzavřít až po snídani v pátek, oslavy chcem se Zet tradičně ukončit v Karlových Varech docela sami, jen s tebou, nerozlučný jezevčíku.

Muž Lady Makbeth mě veze do servisu firmy Renault v Ďáblicích, abych se něco dozvěděl o osudu svého vozidla, které tam bylo v pátek odtazeno, ve víru událostí jsme na ně pozapomněli, co vlastně způsobilo jeho záhadnou poruchu?, a byla i v něm explozivní vizitka čilých teroristů, jak ji ohlásil tíšňovému volání ten jasný, kultivovaný hlas?

K mému překvapení mi vedoucí servisu sděluje, že mohu rovnou odjet po vlastní ose, protože však současně vidíme, jak spěšně zakládá garanční fakturu na několik set korun, kladu mu obě své otázky, na první odpoví zcela neprofesionálním pokrčením ramen, při druhé rozhodně popře, že by se byla o můj vůz zajímala Bezpečnost, ale já mám stále na sítnici pohyb muže, kterého plukovník Kříž vysílá, aby tu vyhlásil opatření, ještě než bomba objevena ve Fiátku.

Nuže dobrá!, vyvážím si uzdraveného oře před velkodílnu a po vzoru kapitána Hübla jej s přítelem Stanislavem prohlížíme sami, při nejlepší vůli nevidíme vespod nic, co by se vzdáleně podobalo bombě, a tak se tedy objímáme a rozjíždíme, za rok se mi řízení zablokuje na vlas stejně na dálnici u rakouského Lince a renaultí odborník se mě zeptá, kdo se mi kdy dobýval do rychlostní skříňe nepasujícími klíči.

Asi půl hodiny se zabývám zjišťováním, jsem-li sledován, jako odborník v tomto oboru už vím, že vedle sledování otevřeného,

které má „objektu“, jak nám říkají oni, zabránit v konkrétních aktivitách, anebo ho prostě psychicky narušit, existuje i sledování tím neviditelnější, čím víc jsme my, objekty, uvykly viditelnému.

Ale je-li člověk sledován už téměř desátý rok a z toho půldruha roku tak ostře jako od Charty 77 my, vyvine se v něm časem jako v organismu každého pronásledovaného živočicha poměrně účinný obranný systém, znal jsem už v Praze i nejbližším okolí, ať pěší, či pojezdný, řadu nároží, křižovatek, průchodů, podjezdů i jiných pastí, kde se sledovací valnou většinou chtě nechtě prozradili, Zet nazývala ty lokality „fízlolapky“.

Můj plukovník-strážný chtěl zatím pouze vědět, kde na noc skládáme hlavy, nám vyhlásil jen střežení sázavského domova, necítím se být tedy v Praze za dne ničím vázán a o svou ochranu se starám sám, ani po čtyřech fintách nikde žádný špeh a ergo žádný terorista, a tak se mohu svobodně rozjet, kam mě srdce už pár dní před mým jubileem zvlášť silně táhne a kam nechci s policajty: za svými rodiči.

Můj tatínek byl na sklonku života ředitelem československých kulturních středisek v bratrských metropolích, občas mohl služebně spatřit moje premiéry, poslední byla Taková láska, když jsme se spolu vraceli na jaře 1959 lůžkovým vozem z Varšavy, začal kašlat, brzy přestal se svým bezuzdným kouřením, že má rakovinu plic jsme mu s maminkou zatajili a dokázali, že to ten tolik vědoucí muž až do konce nezvěděl.

Odpoledne 2. srpna mě od jeho psacího stolu ve starém bytě, kde jsem žil s rodiči i s matkou mých dětí, zvedl podivný poryv duše, jaký jsem dosud nezažil, vyběhl jsem z bytu a jako šílenec se řtil ve staré Volze přes křižovatky do nemocnice v Motole, kde jsem uslyšel ještě poslední tichý dech, musel si mě přivolat myšlenkou silnou jako impulz galaktické vysílačky, sňal jsem mu z prstu ring kawalierski a nesu teď tu ametystovou štafetu sám k neznámé další metě, kde čeká můj syn.

Pohřeb žehem se konal 7. srpna v den maminičiny šedesátky, kterou jsme pak hned oslavili se smutečními hosty, maminka sloužila

první poválečná léta ve Státním nakladatelství krásné literatury, avšak v jeho kulinářské sféře, jako vedoucí závodní kantiny, klekával jsem s ní na konci každého měsíce na podlaze nad nesčetnými archy, na něž jsme lepili tisíce ústřížků potravinových lístků, až mnohem později povýšila do osobního oddělení, ačkoli nekouřila nikdy, začala o čtyři roky později kašlat taky, že má rakovinu plic jsem jí zatajil ještě mistrněji a dokázal, že to ta tolik chápavá žena nikdy nepochopila.

Ať to zní podivně, byl to náš nejhezčí čas, strávil jsem u ní od jara do zimy každé odpoledne, v létě na Sázavě, od podzimu v nemocnici, měla mě konečně zas jenom pro sebe, jen těsně před Vánocemi 1963 jsem navštívil ve Františkových Lázních štíhlou dívku, která ještě nebyla žádným písmenem, abych se znovu ujistil, že tou neuchopitelnou bytostí nesmím ohrozit přesný řád svého života, při návratu jsem o jedné s půlnoci jako vždy blikal na mamincino okno v motolské nemocnici, ráno mi vděčně volávala, jak jsem ji potěšil v nespavosti, tentokrát zavolala má švagrová, lékařka Věra, která ve své lepší předchozí roli porodní lékařky pomohla na svět všem mým dětem, že maminka v jednu umřela, z krematoria, kde pro ni Jiří Vala četl Seifertovy verše, jsem jel na generálku své hry Josef Švejk, kterou jsem na Vinohradech sám režíroval, c'est la vie, c'est le théâtre.

Byl bych šťasten, kdyby tak dobře oklamal jednou někdo i mne, jen se bojím, že to nikdo nedokáže, budu vždycky nedůvěřivý jako ty, když vytáhnu kufry či míříme ke garáži, bdělý jezevčíku.

Je poledne a na Vyšehradě ani živáčka, miluju tenhle hřbitov z dob, na něž se ani nepamatuji, musel jsem sem přijít poprvé ještě jako dítě, až ke kočárku se mi zdá sahat můj zvyk, k němuž se dávno připojila i Zet, chodit sem o Velikonocích, o Dušičkách a o Vánocích zapálit svíčky na hrobech básníků a muzikantů národa, činila a činí to spousta Pražanů, Zet napravovala mnohé křivdy toho zádušního plebiscitu, osamělé svíčky na hrobě zapomenutého Svatopluka Čecha či politicky bojkotovaného Vítězslava Nezvala byly od ní.

Hrob VIII/23 je velmi jednoduchý, hlídá ho Winglerův pták, který v bronzu umírá, v trávě, kterou teď pleju, jako to činívám při každém zdejší zastavení, leží dvě mramorové desky se jmény, urny jsem s hrobníkem ukládal vlastnoručně, vejdou se před ně ještě dvě, vždycky znova tu musím myslet na to, že jsme se, Zet i já, narodili na stejné čtvereční pídí, v sále porodnice v Londýnské ulici, bude z toho příběh od kolébky do hrobu?

Už brzy, aniž to dnes mohu tušit, budu muset zdáli prosit jiné, aby do bitvy s věčným plevem nastoupili za mne, a zanedlouho si i bez potíží – díky mému naturelu, znalosti řeči a taky díky Zet – zvyknu v zemi, která mi nebyla kolébkou, ale přesto odmítnu, při vši lásce a úctě k ní, mít tam jiný než přechodný hrob, nejvýš tak dočasný jako pobyt sovětských vojsk v Čechách, vždycky jsem tvrdil, že patřím do Prahy jako pecka do švestky, platí to teď a bude to platit i pak.

Poslechnu si ptáky, utřu desky kapesníkem, zapálím zhaslé svíčky, z podivného zvyku, který sám nechápu, se ještě jednou dotknu hrobu oběma dlaněmi a tím končím první reprízu svých pozítřejších narozenin, pomalu projdu kolem Smetany, Nerudy, Němcové, Čapka, Dvořáka a Máchy až k hrobu krásné Fíny, mladé babičky Zet, odtud jako vždy na pevnostní valy, a když se dost vynadívám na odcizená Hradčana, rozjedu se přímo k nim.

Uplatím svého bývalého garážmistra na Strahově, aby mi Renaulta v noci nespustil z očí, dopochoduji k odlehlé lavičce v Seminářské zahradě, na níž jsem v minulých desetiletích prožil už leckterou slast od doby, kdy jsem sem v kvintě začal chodit za školu kouřit a básnit a od septimy výš do večerních škol citů a vášní, dnes tu, bohužel, jen mravně koriguji německý překlad Katyně, který mi nedávno doručil posel, a když do šera zazáří rudá kóta petřínské minieiffelovky, vplížím se do bytu věrné Martiny, která mi poskytne mléko, strdí a lože, a posilněn sladkým spánkem vstupují nazítří v 11.30, jak poručeno, k majorce Sedláčkové, abych konečně dokončil protokol; nevyjde to zas!

Čechy, ještě zima 1974–75

Celkem čtyři páry želez jsme našli a přivezli jako důkaz doktoru Brožovi. Sám chovatel jezevčíků, byl kdysi kamarád a v současnu korektní soused za velkým polem. Teprve po Chartě 77, až se bude chvět o novou hodnotu okresního veterináře, promluví do státního rozhlasu o tom, co jsme byli zač.

Lesní pych je ovšem v této stále ještě civilizované zemi trestný, navíc síla čelistí, v nichž jste mohli oba přes noc bídne zmrznout, být v tom opuštěném koutě sami, povyšovala pytláctví na úklad proti lidem. Proto mnou otřásl, když rozpačité připustil, že je tento mrav v kraji tolerován a užíván i myslivci, proti zlé lišce, rozumí se, ale uvízne-li hloupý králík, státní lovec nepohrdne; však on by už někdo nad ránem přišel a vyprostil vás.

Bylo to podivné, ale nic z odporností, které jsme prožili i kterých jsme se báli, mě nenaplnilo takovou bezmocí jako tahle zimní epizoda. A až se za tři roky vynoří jako poslední kreace neznámého Velkého Manipulátora vyšetřovatel Marcel Malkus, který políčí jako pytlák z moci úřední past paragrafů na Zet, vzpomenu si hned na obraz vás dvou, lapených do zatátých klepet a tak podivně si podobných...!

Ve čtvrtek 9. ledna přinesla Tvorba rozhovor s Bohumilem Hrabalem. Vládnoucí kníže české prózy v něm pozdravil kulturní politiku komunistické strany dra Husáka, jak ji usnesl poslední sjezd, a odhlásil se tak z kulturního ghetta. Režim to mohl právem považovat za svůj největší úspěch v získávání pomýlených, s nimiž zůstal už jen vládnoucí kníže české poesie Jaroslav Seifert.

Byli jsme tím hluboce zasaženi jako všichni naši přátelé i jako zástupy skalních čtenářů, kteří kdysi stávali od půlnoci fronty před

knihkupectvími, kdykoli měl ve středu vyjít „nový Hrabal“, a kteří si poslední léta z Vaculíkových petličních textů vlastnoručně opisovali jedinečné prózy Jak jsem obsluhoval anglického krále či Městečko, kde se zastavil čas.

Mladý pražský hudební underground, který se stále víc dostával do ohně, uspořádal dokonce sám pálení starých knih svého nedávného boha, jenž dal přednost časnému klidu před věčnou slávou. Že k úředním stoupám přibyla ještě tahle privátní hranice, mi přišlo zvlášť hrozné. – Té generaci to nic nepřipomíná!, hájil je kdosi. Že by si ten zlověstný rituál vymysleli sami, přišlo mi ještě horší.

Volný pád předmětů nutí člověka nepochybovat o gravitačním zákonu. Dějinné pády mě přesvědčily už dávno, že určité prostředky, byťsi použity k nejsvatějším účelům, zákonitě dláždí cestu do pekel. Tenhle plamen mě však donutil zabývat se Hrabalovým „polepšením“ zevrubněji. Vždyť on byl v ghettu už tehdy, když já jsem ještě věřil, že moje revoluce je jediná spravedlivá v dějinách.

Ve srovnání s udavačským odvoláním básníka Holuba předloni, i s mnohým „mea culpa“, jež mělo následovat, tak třeba s Šotolovým či Menzelovým, kteří se káli vlastnoručně a distancovali jmenovitě od svých svůdců jako před časem polepšené město Karlovy Vary, vzdal se Hrabal na vlastní účet a na své úrovni: dal si zasadit do svého neopakovatelného slovníku dvě funkcionářské věty. Trčely z článku jako známá břevna s nápisem Pozor, padá římsa!

Jiří Šotola přisoudil své omyly kolektivům listů, jejichž byl šéfredaktorem, režisér Jiří Menzel obvinil v časopisu Záběr z politické manipulace svého díla právě ony filmové kritiky, kteří ho v šedesátých letech učinili Menzelem. Vzpomněl jsem si na upřímné rozhořčení toho tehdy ještě chlapce, když se mě 1966 ptal v televizním pořadu Spor, v němž jsem přijal roli obhájce své generace, aby mohla být veřejně kriticky zkoumána minulost, jak se mohly dít za našimi zády zločiny padesátých let. Zločiny sedmdesátých let se před ním už ani nenamáhali skrývat a on se už nikoho na nic neptal.

Krvavá mafie moci z časů studené války začala koncem padesátých let ustupovat ze strachu před hněvem oklamanych idealistů, kteří byli hotovi své zrazené sny mstít. Moderní mafie stranických byrokratů zjistila brzy, že rozhněvaní mladí muži ze šedesátých let se pod dojmem tanků rychle uklidnili a vyměnili své ideály za pragmatický cynismus. „Budovatelský“ film, který Menzel později natočil, aby se vykoupil definitivně, lišil se od někdejších hlavně tím, že mu nevěřili ani jeho tvůrci.

Strana, která si sama pustila žilou, našla novou krev kupodivu právě ve včerejších oponentech. Jako padlé dívky, které si pod bílým věnečkem vemlouvají neposkvrněnost, vytvořili si filosofii, že když se komunisté požívají navzájem, vzniká konečně zasloužený prostor pro ně. Neústupné rebely Václava Havla, profesora Patočku a další duchovní vůdce ze včerejška odepsali s povzdechem, že jednoho Husa už národ má a potřebuje teď živé, kteří i za trpkou cenu ústupků zachovají národu českou kulturu a vzdělanost.

Tu myšlenku, ať je jí otcem přání sebesobečtější, nelze odbýt mávnutím ruky. Přenechat českou kulturu dlouhodobě úředníkům, diletantům a zpěvákům vedlo by k trvalému duševnímu poškození oné části národa, která nemá doma knihovny, nabitě Čapky a Hemingwayi. Mám příliš vryto v paměti, jak i pokleslá kultura povznášela za protektorátu mou mysl a několik málo špičkových děl pozvedlo v té vražedné temnotě dokonce i národního ducha.

Případ Hrabal měl mít svérázné pokračování. Jeho obrácení vyžene na barikády mouřeníny z nového Svazu spisovatelů, kteří se poprvé pocítí být skutečně ohroženi. Dosáhnou napřed toho, že bude smět publikovat jen okrajové práce, na hony vzdálené bolestným ranám života, které dřív obnažoval, aby na ně přikládal hojivý fáč svých nekonečných pábitelských vět. Pak se jim podaří i něco neuvěřitelného.

Dvě z nejkrásnějších Hrabalových próz, Městečko, kde se zastavil čas a Příliš hlučná samota, vyjdou konečně tiskem – v znetvořené podobě. Srovnány s původními texty v strojopisné Edici Petlice po-

staví ty úpravy na hlavu samu morálku příběhů. Ať už bude autorem divokých oprav Hrabal sám, či je pouze mlčky odsouhlasí jako ty dvě věty ve svém odvolání v Tvorbě, připomenou mi Goldstückerovo vysvětlení, proč si v protokolech splétal vlastní oprátku: v naději, že jen tak odhalí světu vládu lži. V naději, jak se mělo ukázat, bláhově marné.

Budu srovnávat ty staré i nové verze za pár let v domě nad Lago Maggiore v otčině Waltra Jaeggiho, která už po generace nezažila válku, a proto připomíná děcko – svou naivitou i svou nevinností. To strašné sebezmrzačení tam na mě zapůsobí ještě zrudněji, jako nahý pahýl údu. To už však budu také vědět, že se v Praze opět stojí fronty na „nového Hrabala“ a že tamní místodržící, úzkostně vyčkávající, jak se vybarví nový, obtížný pán Kremlu, nezakročí proti jeho dalším pábivým textům, vycházejícím v opisech i v exilových nakladatelstvích. Problém, který sváděl k příkrým stanoviskům, se znovu vzpříčí povrchním rozsudkům.

Přehlížím-li řady českých literátů minulosti, kteří zanechali zřetelné stopy v slovnících, časopisech i čítankách, podobají se regimentu, jenž prošel kartáčovou palbou – tolik mrtvých a pohřešovaných. I četná jména, vytesaná do vyšehradského Slavína, té zamýšlené hrobky nesmrtelných, už z paměti vyhladil čas. Mezi nemnoha, kteří se probili až k dnešnímu čtenáři, jsou i takoví, co v osudových hodinách národa selhali, zatím co mezi ostatními trouchniví zapomenut nejeden z jeho hrdinů.

Do jaké míry zodpovídá dílo za falešná jednání autora? Nejspíš stejně málo jako autor za ničemné činy svých postav. Ale jak to tedy vše chápat a soudit?

Ve svém skličujícím románu Nuda v Čechách líčí Alexandr Kliment vnitřní svár architekta-nestraníka, kterého morální občanské postoje přivedly s léty na odstavnou kolej, odkud pak může jen přihlížet, jak si jeho kolegové právě občanskou nemorálností uchovali možnost být svým dílem národu prospěšní.

Autor sám obětoval jako jeho hrdina Mikuláš Svoboda vlastní šanci, aby mohl setrvat v poznané pravdě. Na léta umlkl jeho jedinečně jemný tón, který neměl a nemá obdoby. Ne každý má zvedací schopnosti Vaňky-vstaňky jako Havel nebo Vaculík, o mně nemluvě.

Nuže, pokud jde o Hrabaly a Klimenty: kdo jsou vítězové a kdo poražení? Kdo prokázal literatuře a společnosti větší službu – mistr kapitulace, jenž svému porážkou otřesenému národu zůstane z velké části uchován, anebo mistr nezlomné slušnosti a zásadovosti, který je pro národ – možná navždy – ztracen?

Já to vím – a nevím.

Praha ve středu 19. 7. 78 – 11.30

Usedám na židli proti stolu majorky Sedláčkové s hřejivým vědomím, že už jen slabá hodinka mě dělí od příjemností života, cestou odtud vyzvednu u nadále nám nakloněného řezníka tašku s deseti kilogramy masa, která podle včerejší objednávky Zet čeká pod mrazícím pultem, projedu se příjemně krajinou a ulehnu na svůj vysoký gauč pod nízkým modrým stropem s vhodně vybranou knihou, zezdola ke mně budou vzlínat libé vůně dnešní večeře a zítřejšího velkobufetu, až začne šírat, zavřu dokonce oko a v blaženém polospánku, jaký si dopřávám dvakrát, třikrát v roce, budu poslouchat tvůj štěkot, vítající mé znejmilejší, drsnosrstý Cerbere.

Paní major si dává bedlivý pozor, aby její služební tón nezněl moc příkře a naopak její lidská vybočení z něho, božechraň, příliš vlídně, k slzám Zet se už nevrátí, zato k tématu, hodlá nadále zkoumat, které osoby mně známé by mohly připadat v úvahu jako vyděrači nebo jejich spomocníci.

– Vše, co jste dosud uvedl, shrnuje z protokolu už dvakrát nedokončeného, – byly vyhrůžky anonymů. Můžete uvést původce nátlakových akcí, jejichž identitu znáte?

– Ovšem!, odpovídám, – pana Čížka třebas.

Vrtí hlavou, nikdy neslyšela, a tak tedy líčím, jak nás loni v červnovém dopoledni, kdy tři z nich měli být vlastně ve sklárně, která za polem dýmala pílí, navštívila čtveřice sázavských občanů, poznal jsem jen výrostka z protější parcely, který nás nikdy nezdravil, což jsme přičítali jeho nevychovanosti, vůdce se nám představil jako Čížek, podle sousedů, jichž jsme se hned doptali, kdysi živnostník, pak funkcionář a nyní v penzi, zbylí dva se nepředstavili ani neprojeвили vůbec.

Hodlali vyřídít svou věc vestoje, aby jí dodali říz, ale když je Zet pozvala do haly, zvítězila zvědavost, jakmile však zapadli do pohodlných křesel, vyplétaných provazem, který spolu se mnou vstupoval do druhého půlstoletí existence, přepadla je tréma, pan Čížek rozechvěle odrecitoval naučený protest pracujících sklárny proti tomu, že vzduch této obce zamořují cizinci a jiné osoby, které se podílejí na mé protistátní a protisocialistické činnosti.

Když jsem ho požádal, aby to upřesnil, vysvětlil mi, že jsem zrádce, jehož tak zvaná díla jsou uváděna v různých kapitalistických zahraničích za peníze nepřátelských rozvědek, a došel k jádru poselství: budu-li v této zločinné činnosti pokračovat, může se snadno stát, že pobouření občané nebudou nečinně přihlížet, nýbrž účinně napadnou tento dům a osoby v něm dlící, než jim v tom pořádkové síly stačí zabránit; nato jsem delegaci požádal, aby mě laskavě co nejdříve pozvali na schůzi těch, za něž mluví, ale pan Čížek prohlásil, že se mnou se už žádný slušný člověk bavit nebude, načež vyzval ostatní k odchodu, toť vše.

Paní vyšetřovatelka se mě však domnívá od poslední přece jen trochu znát a tuší správně, že to jistě vše nebylo.

– A vy jste pak učinil oznámení kde?, ptá se mě trochu štítivě jako notorického žalobníka.

– U okresního prokurátora v Kutné Hoře, jako vždy.

– S výsledkem...

– Jako vždy.

– A odvolal jste se ke komu?

– Ach, víte, v tomhle zvláštním případě jsem raději podal občanskou stížnost k Místnímu národnímu výboru v Sázavě.

„Vážený přátelé!“, oslovil jsem je tehdy před rokem v tom zdvořilém listě stejně jako po celých předchozích devatenáct let, aby můj přípis nezněl náhle cize a nepřátelsky, věcně jsem popsal průběh podivné návštěvy a postěžoval si, že toto zažívám v obci, která mě tak dlouho a dobře zná.

„I když chápu,“ psal jsem jim, „že dezinformovanost mých ná-
vštěvníků má kořeny jinde, musím činit pana Čížka a jeho průvod-
ce zodpovědnými za bezpečnost žen a dětí, které většinou bydlí
v domě se mnou. Sám opakuji svou nabídku, že jsem ochoten kdy-
koli komukoli odpovědět na jakékoli otázky.“

– A oni vám odpověděli čím?

Vytahuji z lovecké tašky dopis s hlavičkou obce, předseda Bohu-
mil Bareš se v něm víc než stručně vyjadřuje pouze k mým před-
chozím podáním: pisatele anonymních dopisů nezná a odstranění
nápísů na garáži si musím zaplatit sám, o misi pana Čížka ani slovo,
místo pozdravu výzva:

„Pokud budete i nadále s námi korespondovat žádám Vás, abyste
používal jinou formu oslovení ve svých dopisech než užíváte. Jsem
přesvědčen o rozdílnosti našich názorů, které jsou tak odlišné, že
oslovení ‚vážení přátelé‘ zní velmi ironicky.“

Bože, co mi to jen říkali a vzkazovali všichni ti dobří rodáci,
kteří kdysi pořádali autobusové zájezdy na mé premiéry a nosili
nám do domu čestné lístky na své bály, které jsme viděli provo-
lávat slávu lidskému socialismu Alexandra Dubčeka a pak hanbu
nelidským pancéřovým křížákům Leonida Brežněva, stali jsme se
nyní bezděky zrcadlem, v němž viděli svá čerstvá zmrzačení a zne-
tvoření, víc než slintavka je děsila naše paličatost, zatímco nás jejich
náhlá sousedská zášť skličovala často víc než vzteky státní moci.

– A vy jste odepsal jak?, ptá se majorka v svaté trpělivosti.

– Že moje názory už dávno nezná, takže o jejich rozdílnosti může
být přesvědčen leda, až je pozná.

– A on na to co?

– Už nic.

– Takže to by snad bylo o Sázavě všecko, říká s úlevou a chce začít
nový soudek.

– Až tedy ještě na ten požár...!, dovoluji si připodotknout, – to bylo
v říjnu 1973 a nikdy se to pořádně nevyšetřilo.

– Jak, nevyšetřilo?, diví se vyšetřovatelka, – ten případ byl vyřešen, měla jsem to včera v ruce!

Tak teď se upřímně divím já.

– Trestní stíhání přece přerušili!

– Už uzavřeli, protože ty dva loni chytli.

– Ne...! A koho...?

– Dva tuláky.

– Vždycky byla řeč jen o jednom pachateli!

Krčí rameny, nechce se hádat o prkotiny, mezi vším, co stále ještě netuší, je i skutečný rozsah téhle zdánlivé maličkosti.

– A můžete mi, paní majorko, vysvětlit, proč o tom nic nevím?

– To není povinnost policie, pane...

– Ani když jsem byl pojištěn a státní pojišťovna léta čeká na policejní zprávu, koho má žalovat o padesát tisíc korun, které mi vyplatila?

A teď ji mám, teď ji mám, její nejistota by se dala krájet, vtom zazvoní telefon, mám si myslet, že nás tu taky poslouchají a hodili jí záchranný kruh?, ale ne!, na to je příliš opravdově překvapena.

– Ano... my pořád ještě píšem ten protokol... Provedu!

Zavěsí a překotně vstává.

– Čeká vás soudruh náčelník. Došel vám další vyděračský dopis!

Čechy, předjaří 1975

Dětství skončilo, začal ti normální život městského jezevčíka. Na Sázavu jezdils na víkendy či prázdniny jako školák. Lovu sis u nás užil leda v myším poli, na vlastní pěst, aby Zet nevěděla, nepůjde sice ani později v tom druhém světě, kde se to smí, demonstrovat za mír a přírodu, jak jí životní zkušenost naučila nedůvěřovat žádnému zástupu, ale zato zasadí, kde bude moct, kytku, a nedovolí ublížit ani můře, před níž sama omdlívá děsem jako Orwellův Winston Smith před kryсами.

Tvůj diplom tě však předurčil k činnosti neméně významné: postarat se o rozhojnění a zkvalitnění vašeho plemene. Ve vzduchu už bylo cítit jaro a v poštovní schránce, která měla být za dva roky vyhrazena už jen úředním a výhružným dopisům, objevovaly se první svatební nabídky majitelů plemenných fen.

Vybrat pro jezevčíčí nevěstu správného ženicha není lehčí než najít ho pro dceru, kdo to ví líp než já, otec dvou? Není-li majitel kšeftař psím masem, který vyrábí štěňata pro export za valuty a huntuje psice dvojím vrhem za rok, jako by raboval les či důl, musí jeden každý vrh rozvážit intuicí hráče, který vsadí vše na jednu kartu.

Zjistili jsme, že tě znají nám naprosto neznámí jezevčíkáři zez Plzně a z Brd, ba dokonce až z Moravy. Tamtamy referovaly naštěstí jen o vás. Chovatelé věděli o tobě pikantní podrobnosti, aniž tušili ty daleko pikantnější o nás. Když se některým rozsvítilo, líbil ses jim už většinou tak, že dělali hloupé. Někdy nám zašeptali i oblíbené – Držte se!, nahrazující v Čechách momentálně všechny ostatní druhy pomoci.

Nabídky se postupně vykristalizovaly, domluvena data i způsob dopravy, většinou tvé, neboť vaše upejpavé slečny nejradši doma.

Dohodnuty a podáním ruky stvrzeny i odměny za úspěšné krytí, nazvali jsme je vhodně „krytné“. Zásadně jsme hodlali odhlédnout od peněz a brát je v naturáliích – štěňatech. Netušili jsme, jakým rozkoším jdeme vstříc, a jakým hořím!

Ale než došlo k dlouho plánované první slavnosti plození, postaral ses nám o šok, kterýs v životě překonal už jen dvakrát. A vlastně byls nevinný, způsobil to tvůj povedený kamarád. Jméno nám říci nemohl, ale původem byl jistě Sázavák, jeden z těch skromných a milých podvratáků, psích proletářů českých vesnic, otec nejspíš špic, matka asi ohařice. Zima byla vlhák, a jak jsme dvakrát v týdnu vyjížděli z Prahy sem, abychom nepropásli způdyvystoupení sněženek a krokusů, přibíhal za tebou denně od sklárny a tys mu dovoloval označkovat svůj rajón jako jedináček, vděčný za každou společnost.

Ačkoli jsme nikdy nepřipustili, aby někdo krmil tebe, neboť takto rozkrmený jezevčík stává se stálým postrachem hostů, jemu jsme sami leccos podstrčili, na přilepšenou a trošku jako úplatek, aby za tebou zase přišel. Byla to jistá záruka, že se budeš míň toulát v tom velepoli, kterým vedla nebezpečná železniční trať. Kvůli ní jsme se plazili týden co týden naším živým plotem a ucpávali kameny, cihlami i prkny tvé nové a nové průlezy pod drátem. Marně, ovšemže! Jezevčík není pudl, spíš horník – a tys byl norník Elita Rekord.

Toho pozdně únorového dne jsem pátil list, který Zet pomáhala přihrabávat. Komposty přetékal, s těžkým srdcem jsem proměňoval zlaté hromady v šedý popel, těšil mě jen rovný sloup dýmu, který v bezvětrí připomínal olovnici, spuštěnou z nebes k mým nohám, a přiváděl mě do stavu apatie, jaká jistě nesvědčí duchu, ale patrně prospívá tělu. Vy psíci jste se kočkovali před halou. Poštěkávání náhle ustalo, jako když utne, zato vykřikla Zet.

– Pojd' sem, honem, něco se jim stalo!

Zapleteni do hustého hlohu, osypaného pupenci, který tvořil živý plot, byli jste k sobě přimáčknutí nahrbenými hřbety jako po těžkém nárazu. Nepřirozeně tiší, hleděli jste do protilehlých směrů prázdný-

ma očima. Nemohli jsme k vám, aniž bychom vyřezali pořádný kus plotu, a nemohli jsme řezat, aniž bychom vás zranili.

– Dej jim vodu!, zavolala Zet už v běhu, zahřměla roleta garáže, zatúroval motor, zavířil prach a jako vlečka lemoval divokou jízdu na protější stranu lánu, kde bydlel zvěrolékař Brož. Než jsem k vám poslušně dosunul misky, kterých jste se ani nedotkli, byl tady i se svou těžkou brašnou. Sotva to nadělení spatřil, hned ji položil na trávu a pravil pobaveně

– Tahle štěňata bych rád viděl.

Ani tvůj kamarád nezavinil nic. Jen se ukázal být fenou a my se Zet politováníhodnými amatéry, kteří si stále ještě nezaslouží vlastnit psa, natož jezevčíka, neřkuli přímo tebe. Ale i později, když jsem ten úkaz vídal zas a znovu, stál jsem vždy s rozpačitou úctou nad vaší láskou, tolik připomínající osudovou katastrofu. Post coitum omnis animal triste...! Ten první plod jsme bohužel nikdy nespatriili.

Z této zimy vzešla ještě jedna sadba, která měla přežít mnoho příštích jar. My chlapi, co jsme spolu chodili, sešli jsme se ve středu 26. února s kolegou Janem Trefulkou, jenž nás přijel navštívit z Brna. Věděli jsme, že nemůžem uniknout státnímu oku, jestliže na nás upře své vševídnoucí čočky, ale byli jsme s trochou úsilí s to ošálit státní sluch. O svých starostech i plánech jsme promlouvali na místech dost rozlehlých anebo hlučných, aby tam muselo selhat i nejcitlivější elektronické ucho.

Jestliže jsme v teplých měsících s oblibou volívali pražské velkoza-hrady a velkopláň, v zimě bývala naším výletním místem navigace mezi mosty Palackého a Železnice. Také tentokrát, po plánovitě náhodném setkání v pivnici U Kalendů, loudali jsme se tu pod zvonem hlučného provozu a líný proud Vltavy předháněl pomalou řeč. Kulisa probouzela nostalgii, že po všech povodních, které nás naučily číst v atlasu bahna a rozlišit perly od slizu i sliz od slz, odplyne tolik myšlenek nevyloveno, neotevřeno a neobroušeno s vodou.

V klidných časech vnímá autor čtenáře knih asi jako herec diváky, jejichž povzdechy a potlesk zůstávají skryty za oslnivými snopy paprsků, nemusí je vidět, aby věděl, že ho potřebují, a proto přišli. Teď reflektory na nás pohasly, spustili před námi oponu jako v krematoriu. Jak odhalit tu lež, když i ta skromná náhražková edice dosahuje sotva k našim nejbližším? Čím nahradil pověstné klepání na zeď vězení? Poradil nám Vaculíkův povzdech:

– Nejhorší ze všeho mi přijde, že nemožu nikde uveřejnit fejetón Jaro je tady...!

A vlastně – proč ne? Na tom nábreží nás napadlo psát střídavě fejetony o všem, co tíží i povznáší duši, a posílat si je navzájem, jakási novinářská samoobsluha s povinností rozepsat vlastní i obdržená dílka ještě aspoň jednou pro další přátele. Tak začaly vznikat texty jak hostie, které zadělávala chuť a pekla nouze, a naši přátelé je začali šmahem rozepisovat pro své přátele a ti pro další, neboť tři stránky vytuká strojem i neumětel. Mnohé našly brzo víc čtenářů než ubohé režimní noviny.

Vznikla tím jedna z nejpozoruhodnějších kapitol českého písemnictví, jejíž páteří bude i po desetiletí každoměsíční, na žlutém papíru psaný fejeton Ludvíka Vaculíka s každoročním refrénem – „Jaro je tady“ –, v němž bude přetrvávat naše malá zimní procházka. Až je při nové vlně domovních prohlídek objeví koncem dubna skoro v každé domácnosti, řeknou v hněvivém obdivu

– To jste si zas něco vymysleli!

Praha ve středu 19. 7. 78 – 12.00

„Zrádče,“ syčí na mě dětská tiskárnička, „nesplnil jsi náš požadavek a naopak jak jsme viděli jsi sprostým bonzákem. Naposled jsme tě varovali a dáváme ti poslední možnost svou chybu napravit. Slož proto 500 000 podle těchto instrukcí:

Dne 19. 7. 78 vyjed' z Prahy silnicí E 4, kde za Cukrákem na křižovatce k vesnici Jíloviště u značky jednosměrný provoz vyzvedni ve 20.00 další pokyny v modré krabičce – Nivea. Nesplníš-li náš požadavek a znovu nás práskneš, nedožiješ konce roku.“

Rozumím, ale nechápu.

– To došlo vám...?

– Ne, říká náčelník, – to došlo vám, na Sázavu.

– A moje žena vám to...

– Vlastně ani ne..., plukovník je viditelně v rozpacích, ale pak do toho navinulého jablka po vojensku kousne, – došlo to už po roznášce a bylo by doručeno pozdě, naštěstí si toho všimla vaše listonoška.

– Jak, všimla?

– No vlastně... přečetla si to.

– Přečetla??

– Ano, ze zvědavosti..., a rozhodí ruce, jako by tím říkal, – to víte, ženské!

Představím si tu tichou, hodnou a těžce nemocnou paní, jak nám rozlepuje a čte dopisy, a vzbouřím se.

– Pane plukovníku, já to vylučuji!

Krčí rameny, a jak už to mívají takové šarže ve zvyku, jeho rozpaky ustupují nerudné netrpělivosti.

– Tu informaci mám ze Sázavy a nemůžu za ni dát ruku do ohně. Třeba tam vaše paní někomu něco řekla, a to víte, na maloměstě...

– Moje paní je sice taky ženská, ale za její mlčenlivost dám dokonce krk. Život nás naučil, víte? Doba nám dala školu! Neřekli jsme nikomu na Sázavě ani slovo, ačkoli to, co se děje před našimi vrátky, jsou opravdu spíš manévry. To nevypadá, že jsme chráněni, ale že jsme spíš obleženi!

– Aspoň si na vás nikdo netroufne!, pokouší se náčelník použít humoru dle svých představ.

– Nevím, jestli na nás, ale rozhodně si nikdo z normálních lidí netroufne k nám.

Plukovník Kříž pomalu ale jistě ztrácí svou dosavadní sportovní žoviálnost.

– Budete už muset nechat na nás, abychom posoudili způsob vaší ochrany!

– Ano, říkám teď taky stroze, aby si rychle uvědomil, že nemluví s provinilcem ani s podřízencem, – zdá se mi jenom, že při nenápadnější ochraně by se zvýšila možnost pachatele dopadnout a zmenšil dojem, že jsme něco provedli my. Prosím. Beru tedy na vědomí vaše sdělení, že nám na sázavské poště čtou dopisy.

– Řekl jsem dopis!, opravuje mě, – zůstaňme přesní.

– Ano, zůstaňme. Jak se dostal sem?

– Pošta zavolala nás, mluví už zase vlídně věcným tónem, který se mi u něho zalíbil při prvním setkání, – a my jsme požádali vaši paní, aby ho vyzvedla a předala hned našim lidem. Vidíte, že jsme jednali naprosto korektně.

– Ano.

– Znáte to místo, označené ve zprávě?

– Mám o něm obecné tušení. Musel jsem kolem něho bezpočtukrát projet.

– Na chatu?

– Ne. Na zámek spisovatelů v Dobříši. Dokud jsem tam ještě směl.

– Jinak vám ten dopis neříká nic? Nenapadá vás nad ním něco? Cokoliv...!

– Ach... že jsou to velkorysí nebojsové.

– ?

– Velkorysí, protože mi dávají celkem slušný termín včetně vyhlídky dožít se ještě jedněch Vánoc. A nebojsové, protože už tedy vědí, že s vámi spolupracuji, a přesto znovu riskují kontakt. Nezdá se vám to být podivné, pane plukovníku?

Pozoruje mě profesionálním pohledem, jakým je zřejmě zvyklý odhadovat psýchu své běžné klientely, prohlédat její nevyčerpatelné triky a dohlédat se pevného bodu, kde opře svůj čeren, aby z nich vylovil pravdu, netuší, jak přitom pro něho stále ještě mluví srovnání s vyšetřovatelem Marcellem Malkusem, který se pídí po perle pravdy jen proto, aby ji nechal zmizet ve škebli lži.

– To se mi zdá velmi podivné!, odpovídá významně.

– A jak si to vysvětlujete?

– Že zřejmě tolik neriskují.

– Ach, pravím překvapeně, – to si právě myslím taky!

– A čím si to vysvětlujete vy?

Hic Rhodos, hic salta!, mám konečně vyslovit nahlas, co mě už týden pálí na duši i na jazyku?, ta příležitost svádí, ale zkušenost mě neúprosně varuje, že v tu chvíli poruším navždy ten magický kruh, jenž nás dosud řízením osudu i mé nouzové taktiky spojuje, protože jemu pak nezbude než to příkře odmítnout a zrušit tato výhodná pravidla hry, v níž jsme oba na straně četníků a honíme společně lupiče, a tak ho tedy ukázněně nechám, ať ukáže karty on.

– Nemám pro to žádné vysvětlení, pane plukovníku, ale je to utkvělý pocit.

A on se skutečně vyloží.

– Znáte členy skupiny Plastic People? Takové ty muzikanty?

Tak tím mě překvapil!, tím mě opravdu překvapil a já nemám tušení, kam míří.

- Málo. Od vidění.
- Odkud?
- Od vidění!, opakuji podle pravdy důrazně, všechno je ve mně ve střehu, když otázka se tak nápadně podobá těm, jaké kladou ti odnaproti.
- Ivana Jirouse? Jejich vedoucího?
- Taký od vidění!, říkám taky popravdě a snažím se odhadnout, co tím sleduje.
- Co byste řekl myšlence, prozradí to vzápětí, – že by to mohli být oni? Já to myslím vážně, na žerty není teď doba!
- Přistihuji se při úsměvu jako tak často, když se mi chce spíš brečet, ten smích vyjadřuje mé hluboké zoufalství jako zívání mé krajní napětí.
- Promiňte mi!, ovládnou se, – ale...
- Nic, nic, já vám věřím, že vás to nenapadlo, ale co když vám řeknu, že právě Ivan Jirous o všem, co se vám v posledních dnech přihodilo, ví?
- No, to se budu smát ještě víc...!
- Dotklo se ho to tak zřetelně, že uvěřím znovu v jeho nevinnost a vysvětluji mu zdvořile:
- Protože ten je už půl roku v kriminále.

Čechy, jaro 1975

Václav Havel napsal a odeslal svůj dlouho koncipovaný dopis generálnímu Husákovi, – překlep ponechám, může se filologům režimu pro výstižné označení generálního tajemníka hodit – obsahující zdvořilou, brilantní a ovšem zdrcující analýzu stavu společnosti.

Adresát se projevil zcela ve smyslu anekdoty o soudruhu Leninovi a v žánru Švejkova vyprávění o kloboučníku Vašákovi: nedal pisatele ani zastřelit, ani zavřít, jen mu neodpověděl. Teprve když byl dopis později publikován na Západě, sdělila prezidentská kancelář, že soudruh zásadně neodpovídá na otevřené dopisy. Mně však neodpověděl ani na tučet pečlivě zalepených.

Valtrr se naučil milovat malou rolničku, jejíž cililink ho mělo později zázračně zachránit, až na Sázavě něčí nepozorností ulétne z haly. Už už ho spatříme sdílet osud tolika soupapoušků, kteří v láskyplném zajetí lidí ztratili pud orientace i sebezáchovy: na svobodě byli pak uklováni domácími ptáky, kteří nesnesli jejich provokativně barevnou cizokrajnost. Valtrra zachrání, že paní Máří začne duchapřítomně vyzvánět rolničkou, na niž se hned milostně snese z jabloně a vrátí s ní do bezpečí klece.

Ten okamžik mi řekne mnoho o povaze svobody. Jako náš ptáček ztrácelo vědomí o ní milióny mých spoluobčanů, jimž byl svět uzavřen vlastně od počátku druhé světové války. Třetí generace odvykala právu, které měli od zrušení nevolnictví ještě dědové: vandrovat do světa a rozhodnout, kde bude stát kolébka jejich dětí a ležet jejich hrob.

I ti, kdo jako já směli vyjíždět už koncem padesátých let, cítili se v tom odcizeném světě ohroženi. Ještě v roce 1967, když jsme si, tři čeští umělci, jako jediní sami zaplatili cestu na Expo v Montrealu, za-

žili jsme trauma stovky funkcionářů, kteří s námi přiletěli služebně či za odměnu: skoro celé dva týdny proseděli v bezpečí hotýlku, kde si k obědu i k večeři vařili laciná kuřata a při kanadském pivu hráli mariáš o koruny, které měly být proplaceny zas doma.

Nejpříznavnější bylo, že i velcí duchové, které mouřeníni dra Husáka odepsali navždy, zůstávali v Čechách často ne proto, že by emigraci zásadně odmítali, ale že se už cítili být neschopni opustit jistotu té velké klece. Z toho vznikne za pár let mé jediné nedorozumění s přáteli doma, až budu z Vídně bránit dva české ptáky, kteří si troufli vylétnout do džungle světa, proti podezření, že šli na lepší. Budu už vědět, že mě aktivní život ve vlastní režii stojí mnohem víc sil než předtím pasivní obrana doma.

Tys odcestoval na svatební cesty do Brd a do Plzně, žádaný jezevčíku, a vrátil ses, jako by se nechumelilo, ačkoli záhy přišla z obou míst zpráva, že se v květnu počertech zachumelí. Teprve přitom jsme se dozvěděli, žeš měl v Plzni hned čtyři nevěsty, frajere!

I do naší rodiny se chystala nevěsta a já jsem na samém prahu jara pozval přátele, aby se účastnili vyprovázení do života mého syna, jako kdysi můj tatínek s kamarády vyprovodil mne. Z Blatničky jsme dovezli soudek červeného a soudek bílého; dobrým vínem jsme zas jednou přehlušili chuť pelyňku, kterou už znal i můj syn.

Slavná otázka „Jak to povíme dětem?“ má v Čechách a jiných pokrokových krajích jiný smysl než v zastaralých demokraciích. Rodiče si nelámou hlavu tím, jak přeladit dětskou duši od čápa k antikoncepci, ale jak potomkům sdělit buď, že si v zájmu jejich budoucnosti šlápnou na vlastní čest, anebo že v zájmu své cti šlápnou na jejich budoucnost.

Rozhodnout, je-li dítěti spíše třeba odevzdat neviditelnou štafetu poznané pravdy, kterou pak bude možná doživotně třímat místo kružítko, pera či skalpelu v podobě lopaty, anebo raději štafetu přetvářky, která mu nicméně zaručí možnost vzdělání, aby pomohl povznést svou vlast do bohdá lepších časů, to byl nejtěžší úkol českých rodičů už za Franze Josefa, za Hitlera i za Stalina.

Mně vlastně předložen nebyl. Mé děti vyrůstaly u své matky, jejíž aktivity vyčerpával kolotoč mezi kuchyní, prádelnou a televizním studiem. Tím větší byl její úžas, když palice vendety dopadla i na ně. Zatím co doktor Husák se dosud dojímal ušlechtilostí svého výroku, že kádrový posudek si píše každý sám, uplatňoval jeho režim v každodenní praxi nemilosrdně rasový zákon, jehož ilustrací je příběh mého syna.

Ondřej býval upovídaný chlapec, který mě často lekal, když obsah normálního filmu vyprávěl tři hodiny. Pak začal malovat a přestal mluvit. Když mě přerostl o patnáct centimetrů, udělal zkoušky na Akademii múzických umění, obor jevištního výtvarnictví. Rok studoval, až došlo na ročníkové práce. Řekli mu, aby si je svěsil a šel, kam chce, tady že žirován nebude. To bylo vše.

Pro jeho matku nastal rok běhání od čerta k ďáblu, doslova, neboť nevynechala ani ústředního televizního Zelenku ani předsedající herečku Švorcovou, kteří s chlapecem kdysi hrávali Takhlejedou-velcípánitakhlejedoumalípáni. Jako největší páni se na něho teď vykašlali a malá paní zjistila, že rozvod, který před patnácti lety naruby převrátil její život, pro režim navíc ještě ani neplatí.

Můj syn reagoval, jako by reagovali mnozí jeho vrstevníci. Obludnost toho bezpráví ho vykolejila, své dokonalé pocit naprosté bezvýchodnosti. Byla to jeho první zkušenost, ještě na ni neměl. Začal se rozpadat úměrně své velikosti i váze. České pivo, které slovenský šéfideolog Bilák v roce 1985 v rozhovoru se Spieglem nazve polévkou národa, ho přesně v tomto smyslu sytilo i duchovně.

Založili jsme krizový štáb. Jeho matka a Zet byly zajedno v tom, že mám odložit svou dosavadní zdrženlivost a otevřeně se v tom angažovat. Teprve teď, když už za to byl potrestán předem, jsem se odvážil vstoupit plně do jeho života.

Zorganizoval jsem mu soukromé vyučování u přátel-výtvarníků. Chodil si pro úkoly, makal a odevzdával, korigován malířkami Jiřinou, Martinou a mým někdejším scénografem, kterému znormalizování

profesoři na škole nesahali po kotníky. Přitom se pomalu ale jistě usebral.

Jeho úředním pedagogům jsem sdělil v osobních dopisech, že si zahrávají s mladým osudem, k jehož záchraně nebylo potřeba jiné statečnosti než dodržet zákonné předpisy. Naštěstí nepatřili k póvlu a snad i pomysleli na boží soud. Za rok ho povolali, ne však k odloženému žirování. Zavřeli ho do prázdné třídy a dali mu do ruky Puškinovy Malé tragédie, aby do večera navrhl kostýmy i scénu.

V historii školy se podobná klauzura nekonala, protože byla prostě bláznivá, práce spíš diplomní než ročníková. Ale jeho soukromí mistři mu za ten rok vrátili sebedůvěru a on se vzmohl k činu svého života. Večer odevzdal práce, na něž nemohli říci ne.

Tím pozdním narovnáním nemohli ovšem vrátit jeho život tam, kde jej vyhodili z dráhy. Brzy poté, co ho z vstřícné a jak se ukázalo i zbytečné zbabělosti bez vysvětlení zbavili rovnováhy i víry, že někdy něčím bude, poznal mezi jinými také mladou malířku Evu. Nato poznala ona, že čeká dítě.

Zatím co sama byla velmi rozumně pro volný svazek, dokud se neukáže, uspořádali její venkovští rodiče na ženicha pravý hon, aby jí vrátil čest. Takže si ji nejdřív vezme, aby dostál povinnosti, načež se s ní rozvede, aby se mohl porozhlídnout líp. Potom si ji vezme dobrovolně znovu.

Vzdor tomu všemu: až se budu za osm let dívat ve Vídni na její gotickou tvář a sledovat úsilí jejich potomka Mikuláše zvládnout vedle mateřštiny i neznámý jazyk, které mu už v první obecné vynese dobře míněnou pochvalu, že je „nejlepší z Turků“, přiznám rád, že se tu režimu dra Husáka povedl nechtěný, ale obdivuhodný happy-end.

Praha ve středu 19. 7. 78 – 12.15

Pro znalost undergroundové hudby bych nemohl být trestán, hudební jednostrannost z válečných let, kdy jsem sedával na bidýlku Národního s klavírními výtahy, i ze svazáckých dob, kdy jsem se za doprovodu dud ptával Kuby, Kuby, jestli má veverka zuby, zuby, jsem sice postupně vyrovnal, ale z moderní hudby umím vnímat nejvýš klasický jazz.

Do hudby Plastic People of the Universe, skupiny tolik mi doporučované Václavem Havlem, jsem se nikdy nevposlouchal, především jejich texty mi připadaly rádobyprimitivní, v naivním malířství nejmíň snáším chtěnou naivitu, přesto byl můj podpis jedním ze šesti protestujících proti jejich soudnímu postihu, který byl špatně zastíraným úderem proti všemu, co se v české kultuře vymykalo kázeňskému řádu polepšovny, v níž se už proměnilo celé Československo.

Myslím, že Plastici mají stejné potíže se mnou, náš vzájemný vztah se liší asi jen tím, že oni jsou mi prostě cizí, zatím co já jim budu jistě i podezřelý, představitel něčeho, co pro zjednodušení připisují umělcům, jejichž jména se zachovala, když jména bývalých politiků už většinou upadla v zapomnění.

Ale jestliže vím něco s jistotou, na kterou bych mohl vzít jed – ach, jed!, neodvratně se blíží okamžik, kdy se nad tímto příběhem vynoří ruka Borgiů! –, pak to, že ti věčně zatýkaní mučedníci své hudby nemají nic společného s gangem, který si pohrává s celou kriminálkou; plukovníkovo podezření, přisunuté mu zjevně odnaproti, mě v tom utvrzuje stejně jako teď jeho nelíčený úžas.

– Jak, v kriminále...?, opáčí.

– Přesněji, opravuji se, – ve vyšetřovací vazbě, kde se může stýkat jenom se svým referentem, od koho jiného by tedy mohl tak čerstvé zprávy mít?

Náčelník se stále ještě dusí tím sdělením jako zaskočeným soustem, chce vědět, jsem-li si tím naprosto jist, odpovím mu tedy, že se může ujistit nezávisle na mně mnohem důkladněji, zeptá-li se na správném místě, kde právě jemu nemohou zůstat odpověď dlužní, pak že by se měl ale vážně zamyslet nad informovaností svého informátora, místo toho zvedne však sluchátko a zavelí

– Soudruzi mohou vejít.

Soudruzi vzápětí vejdou, v dlouho nošených civilních oblecích stojí přede mnou tři muži, lehce zavalitý může být v mém věku, menší s tváří, v níž lze vytušit asijské prapředky, i hubený a nejvyšší vypadají na čtyřicet, ale už jsem si stokrát ověřil, že tahle zdání v jistém věku klamou, z mnoha starců, kterým nadále uvolňuji v tramvaji místo, se už vyklubali zchátralí třicátníci.

– To jsou moji spolupracovníci, oznamuje mi plukovník, – a to je pan Kohout.

Proběhne obřad podávání rukou, přepodivný tím, že při něm třikrát pronesu své jméno, aniž bych uslyšel jedno jediné z jejich, 19. 7. 1983, přesně za pět let, na den i na hodinu, natočím tu scénu ve Vídni ve své nové verzi Procházkova filmu Ucho.

– Jak jistě chápete, vysvětluje náčelník, – nutí mě situace, abych zajistil vaši bezpečnost.

– Myslel jsem, že to už děláte...!

– Ostraha vašeho domu je jedna věc a ochrana vaší osoby věc druhá, rozhodl jsem, že od této chvíle až do odvolání budou tito soudruzi,

obdivuji ho, jak se nikdy nesplete mezi pány a soudruhy,

– sledovat váš vůz; pokud budete na Sázavě, posílí přes den tamní hlídku, aby vás mohli kdykoli kamkoli doprovázet.

Tak!, mám prvně v životě bodyguard!, a dokázal jsem to jako psanec!, ale že vím, jak se věci doopravdy mají, pýchou rozhodně nepukám, teď mě tedy mají v pojízdné kleci, a musím si ji ke všemu řídit sám!

– Kam jste měl namířeno?, ptá se plukovník.

– Na Sázavu.

– Čekáte dneska hosty?

– Ano, dnes i zítra. Zítra především.

– Ach, ano, vy máte přece ty...!

– Ano...

– Panu Kohoutovi bude zítra padesát!, oznamuje plukovník nastoupené jednotce.

Všichni tři kývou hlavou a uznale se usmívají, jako by kvitovali mimořádně zdařilý výkon, však on taky je, za daných okolností, ale neříkejme hop, dokud nejsme za laťkou!

– V tom případě, vrací nás šéf právě k okolnostem, – vás musím požádat, abyste nám s paní ještě dnes vyhotovili seznam zvaných hostů.

– Proč?

– Abychom byli s to zajistit, že se k vám nevetře nikdo nepovoláný.

– To bude těžké, vyhlásili jsme den otevřených dveří.

– Pak ovšem musíme každého, kdo k vám...

– Pane plukovníku!, přerušuji ho naléhavě, protože teď jde o všechny, kterým by zítřejší nečekaná perlustrace na našem prahu mohla zavařit zbytek života, – já pořád vycházím z toho, že tím opatřením sledujete výhradně kriminalistické cíle!

– Ano, výhradně!

– Pak by vám pomohla nejlíp osoba, kterou bychom pověřili stát u vrat.

– To v každém případě.

– Pak ale postačí, když bude hosty prostě rozdělovat na přátele a ostatní, které si hned sami prověříte.

- Co tím sledujete?
- Logickou myšlenku, že nemusíme ani psát seznam hostů, ani vám oznamovat jména, když je budem znát.
- Dobře..., řekne po malé chvilce, nadšen není, ale to po něm nikdo nemůže chtít, nejmíň já.
- Děkuji. Mohu teď jít?
- Máme tu ještě ten dopis.
- Jaký dopis... ach!, ten dopis!
- Pozapomenut leží na konferenčním stole potištěný list, ve kterém tiká další pekelný strojek.
- Co s tím uděláme?, ptám se bezradně.
- On tu radu má.
- Splníte jejich požadavek.
- ??
- Donesete jim těch pět set tisíc.

Čechy, ještě jaro 1975

Když jsme nad ránem konečně končili slavnost loučení mého syna s mládenectvím, rozhodli jsme se, že by se hodilo uzavřít ji někde, kde už mají otevřeno, českou brzdou: polévkou a pivem. Abychom cestou po nekončících Starých zámeckých schodech na Malou Stranu nepadli žízni, vzali jsme sebou poslední láhev dvanáctileté whisky.

My vyspělejší jsme si ji zkušeně házeli v chůzi, takže jsme první stovku schodů urazili ve slušném čase a dobré formě. Pak jsem hodil láhev svému synu. Jeho motorické reflexy byly silně zpomaleny, nezachytil ji a ještě do střepů upadl. Obvázali jsme mu zápěstí sebranými kapesníky, odvezl jsem ho taxíkem domů a pomohl mu do schodů. Jeho matku jsem uklidnil, že nepotřebuje sanitku, ale postel, kam jsme ho po dvaceti letech společně dopravili.

Musel jsem jí hned svatosvatě slíbit, že mu dám konečně školu svého otce. Ten zaručeně účinkující recept je poměrně jednoduchý: stále trochu jíst a stále hodně mluvit. Můj hoch jedl hodně, ale čím déle pil, tím víc mlčel, takže ztěžklé tělo, nepovznášené myšlenkou, podléhalo přitažlivosti a chandře. Časem to zvládne. Pak měl i jemu vyrůstát mlčenlivý syn, ale to už snad, kristepane, nebude můj problém!

Se staršími přáteli jsme poté konečně v klidu do poledne poseděli v Malostranské kavárně a pak dva dny pilně pracovali, než se můj syn probudil, aby s námi mohl oslavit svou svatbu. Byl to poslední svátek před dubnovými raziemi, jimiž režim jako ranami na tympán doprovázel právě probíhající jednání přípravného výboru Helsinské konference o náplni tak zvaného třetího, humanitárního koše.

Domovní prohlídky postihly skoro všechny mé kamarády, z bytů jim odtahali pytle svazků Edice Petlice, fejetonů, ba i rukopisů: filo-

sof Karel Kosík přišel o tisíc stran díla, na němž pracoval sedmý rok. Kdo neví, že se rostoucí stoh popsaného papíru čím dál víc podobá lidskému plodu, nepochopí, že jeho násilné vyrvání může duchovního otce připravit na dlouho o plodnost, někdy i navždy.

Ve své až přemrštěné pečlivosti jsem se na tuhle akci připravoval celé měsíce, ano, roky. Včas jsem prohlédl každý papír, uložený v malém bytě i velikém sklepě, prošel každý ze stovek dopisů přátel i příznivců z roku 1968, aby u mne nenašli jedinou adresu, uložil mimo dům u neohrožených známých vše, oč bych mohl přijít. Dopadlo to zas jak v té Haškově hospodě na Zavadilce: nepřišli. Schovali si to na lepší příležitost za tři roky; měla stát opravdu za to!

Ta estébácká orgie byla zřejmě psychologickou předehrou k všeobecné bezpečnostní i ideologické mobilizaci, která předcházela spěšné volbě dra Gustáva Husáka nikoli už presi-, nýbrž prezidentem ČSSR; začal při té příležitosti uskutečňovat sen dávného předchůdce Edvarda Beneše o československém národě. Zejména ve svých televizních projevech docílí záhy, že si ani znalci nebudou jisti, kterým z obou státních jazyků se právě domnívá hovořit.

Na plánovaném spojení nejvyšší stranické a nejvyšší státní funkce byly pikantní dvě věci. Že to byl reformní buřič pražského jara doktor Gustáv Husák, kdo v roce 1968 rozpojení obou úřadů navrhl a prosadil, aby vyhodil ze sedla rivala Novotného. Ještě mrzutější bylo, že Československo presidenta mělo, a že byl dokonce teprve předloni s velkou slávou zvolen podruhé.

Útoky na druhý vrchol masivu moci předcházela ústředně řízená zákulisní kampaň, která neměla obdoby. Intenzivně řízené indiskrece měly přesvědčit národ, že prezident Ludvík Svoboda, bývalý vrchní velitel československých jednotek v Sovětském svazu je – řečeno se Švejkem – senilní blb. Bylo směšné a zároveň otřesné přihlížet, jak se stranický a státní aparát zabývá šířením anekdot a pomluv, za které se tu běžně zavíralo pro urážku hlavy státu na pár let.

Bezpochyby nejsilnější příběh zažil syn mého celoživotního přítele a dramaturga, mladý, mimořádně nadaný vědec, který právě odsluhoval svůj vysokoškolský rok v armádě. Jeho pluk byl svolán na nástupiště, aby mu bylo objasněno, proč musí dostat nového vrchního velitele a proč jím nemůže být nikdo jiný než doktor Gustáv Husák.

Politický důstojník pluku pak zaměnil z tuposti bojovou jednotku za stranickou organizaci a dal o návrhu hlasovat. Tisíc mužů zvedlo lhostejně ruku.

– Je někdo proti? položil funkcionář v uniformě rutinní otázku, už mnoho let opět zbytečnou jako slepé střevo.

Syn mého přítele zvedl ruku. Když to pak popisoval, chvěly se mu znovu nohy. Líčil mi, jak se jeho potřeba žít v pravdě vmžiku zlomila v živočišný strach, že provedl něco nenapravitelného. Hned nato si ale povšiml, vyprávěl dál, že ostatní se lekli neméně. Hrůza se zmocnila jednoho tisíce ozbrojenců, taková, že velitel pluku po malé chvíli za oněmělého předsedu mítingu řízně zavelel

– Pluk, volno, kouřit dovoleno!

Dva tisíce mužů usedlo ve formaci na beton a upíralo zrak všude jinam než k synu mého přítele. Důstojníci kvapně opustili tribunku, aby se uradili. Když pak připochodovali dva z nich, aby zjistili a odvedli viníka, nedal by byl za něho nikdo ani pětník, přestože případ se svou originalitou zcela vymyká jakékoliv kázeňské normě.

To ovšem vědělo i náčelnictvo, a tak ho místo do posádkové věznice dopravili do zasedačky, kde na něho ječeli jeden přes druhého, jak si to mohl dovolit. Když ho pustili ke slovu, pokusil se jim vyložit, co měl na mysli: že soudruh Husák má už funkcí nad hlavu, takže by to snad mohl vzít někdo jiný.

Bouřlivě mu oponovali a chtěli vědět, kdo že by to podle jeho názoru byl schopen dělat, a když jim, už v panice, jmenoval po řadě všechny členy politbyra, dokazovali mu v podstatě, že to jsou břídilové, kteří soudruhovi nemohou podat vodu. Nechtíc mluvili jednou pravdu.

Konečně se uklidnili a propustili ho s tím, že měl z pekla štěstí: přidat se k němu ještě druhý, byla by to bývala vzpoura.

Za trest mu pak zakázali cvičit na celostátní spartakiádě, která osvěžovala kasárenskou otravu. Vojáky čekalo toho roku zvlášť těžké číslo: živé pyramidy, na jejichž vrcholech se měli vzepnout k závěrečnému špičkovému cviku nejlepší atleti. Na ten výkon jich bylo i v armádě tak málo, že si je pluky mezi sebou půjčovaly. Tím větší překvapení komandýrů, když se zjistilo, že ke špičce pyramidy jejich pluku patří syn mého přítele, mimořádně nadaný vědec...

Tak tedy nakonec jel a prezident byt zvolen jednomyslně, protože v parlamentě se už nikdo nezdržel. Údajně dementní předchůdce pak ještě dlouho rozzlobeně pobíhal jako penzista v břevnovských ulicích a předváděl sousedům, nejraději básníku Jaroslavu Seifertovi, svou fyzickou i duševní čilost.

Z Brd a zez Plzně přišla téměř současně senzační zpráva, že se ti nachumelily plné dva tucty potomků, hrdý jezevotče.

Praha ve středu 19. 7. 78 – 12.30

– Já že jim donesu... pět set...??

Ted' se asi může pást na mém dětském údivu on.

– Ano.

– Ale já přece nemám... kde bych vzal...

– To jsem předpokládal.

Pobaveně vědoucím výrazem v tvářích připomínají přítomní štědré rodiče, přihlížející rozbalování vánočního dárku, vzápětí plukovník nadílku ukončí.

– Děkuji vám, soudruzi, skočte se najíst, nám to bude ještě hodinku trvat.

Moji pretoriáni ležérně naznačují vojenský odchod, do otevřených dveří volá jejich šéf

– Soudruha Máška!

– Zde, soudruhu náčelníku!

Vysoký civilista se i ve sportovním saku chová jako vysoký důstojník, záda jak pravítko, pata k patě, prsa ven, břicho tam, sekretářka za ním zavírá, plukovník Kříž nás představuje.

– Pan Kohout, major Mášek.

– Vlastně už bych se měl pomalu začít představovat jako kapitán!, říkám.

– Vy jste kapitán?, praví oba dvojhlase s nelíčeným zájmem profesionálů, jaký umožňuje společné srazy veteránů kdysi nepřátelských armád.

– V podstatě, odpovídám a hned vysvětluji, – dočasně degradovaný. Ale taky jediný, zdůrazňuji pyšně, – který degradaci nepřijal, protože si na hodnosti zakládá.

Oceňuji už, jak elegantně se naučili překračovat všechny prahy, o něž se dá zakopnout, plukovník jen kývne, major vyjímá z náprsní kapsy tenkou průsvitnou fólii a z ní štůsek bankovek, který mi podává.

– Není to ještě všecko, omlouvá se.

Pětistovky, bratru padesát kusů, nemám právě na nose brýle, a tak natahuju ruku co nejdál od očí, major mě předchází.

– Samozřejmě falešné.

Nasazuji si lehoučkě okuláry, mám je od Hitlera, stal se jím v nových českých filmech švédsko-německý herec Gunar Möller, přivezl mi je darem se svou temperamentní vínamilovnou hereckou ženou, za rok a čtvrt od něho dostanu ve Vídni list z pověstného londýnského vězení Old Bailey „... byl to pro nás oba těžký čas, Pavle, tobě vzali vlast, já jsem zabil svou drahou Brigittu...“, dnes ještě nemají historii, jen zvětšují kresbu, ano, teď, když to vím...

– Ale dobré!, musím ocenit to dílo.

– To víte, usmívá se plukovník polichocen, – my si potrpíme na kvalitu.

– A máte na to jistě správné lidi, usmívám se já.

– To máme.

– Za katrem?

– Za ka... ach, vy myslíte... ne!, na to máme své grafiky, padělatelé dávno vymřeli, kdopak by dneska padělal...

Nedomluví, napadne ho zřejmě totéž, co mne, že je to vlastně rekviem za českou měnu, major mu pomáhá z úzkých.

– Večer jich bude přesně tisíc kousků.

– Prostor bude jistě hloubkově, vysvětluje mi plukovník, – soudruh major má akci na povel.

– Jištění prostoru začíná už teď, uklidňuje mě major Mášek, – velí tomu kolega Šatra.

Můj maskot, protože jsem si vsugeroval, že tu zbyl z policejních pohádek.

– Ve voze s vámi skrytě pojede kapitán Hübl, trumfuje plukovník Kříž.

Můj parták, protože mě přesvědčil, že vozit bomby je činnost jako každá jiná.

Co mi zbývá?, co mi zbývá než přikývnout a utěšit se myšlenkou na druhé orlí péro!, domlouváme se, že počkám na Sázavě, abych přivítal večerní hosty a hned se jim na dvě hodinky omluvil, dorazím zkratkou přes Břežanské údolí na Zbraslav, kde u mostu tajně přistoupí můj kapitán, má ostraha se pak diskrétně ztratí z dohledu a já budu jednat, jak si vyžádá situace a štáb.

Major Mášek se dívá na hodinky, bere si svůj vzorek bez ceny, srdečně mi potřásá pravicí a odchází uspišit další falšování, i já se radím s hodinkami, je vlastně hrozně brzo, kdyby ovšem mé cesty nebyly zarubávány stále novými nepředvídanými okolnostmi, můj krásný večer byl už v pekle, ale chtěl jsem aspoň uvidět Zet a mít dost času i na další poslední vůle...

– Obávám se, říkám plukovníkovi omluvně, – že ten protokol zase nedopíšu.

– Ovšem!, vychází mi s chápavým úsměvem vstříc, – musíte si odpočinout, čeká vás perná noc, vyděrači a ještě přátelé, ostatně můžete si přitom i promyslet závažný vzkaz, který vám mám tlumočit z politických míst.

Čte v mém pohledu nepřijemný údiv, že on, šéf kriminální služby obrovské aglomerace s více než dvěma milióny obyvatel, vystupuje v roli pošťáka, a cítí potřebu to hned vysvětlit.

– Nadřízená politická místa jsou toho názoru, že máte momentálně dost jiných starostí, než abyste vedl ještě další jednání. Nadto se domnívají, že mé prostřednictvím odstraňuje mezičlánky a zabraňuje indiskrecím.

Nač mu vysvětlovat, že se moji teroristé nemusejí dozvídat oklikou, co sami pustí do oběhu, neví-li to, není mu pomoci, ví-li, není pomoci mně, kývu, a on vytahuje ze zásuvky list papíru a přednáší cizí text bez své obvyklé jiskry.

– Nadřízená politická místa míní, že by váš několikaměsíční výjezd celou situaci zjednodušil. Případ by bylo možno vyřešit v klidu, zaniklo by současné ohrožení. Nadřízená politická místa si ovšem kladou některé podmínky. Za prvé: o svém odjezdu byste nesměl nikoho předběžně informovat. Za druhé: musel byste jmenovat důvěrníka, který by nám byl při vyšetřování nadále k dispozici. Za třetí: musel byste zaručit, že nebude uveřejněn žádný váš pamflet k výročí srpnových událostí 1968, tedy žádné interview pro zahraničí a především ne píseň, kterou jste údajně napsal o zemřelém profesoru Patočkovi a kterou už údajně nazpívala tajně zpěvačka Marta Kubišová pro cizí televizi. Za čtvrté: během svého pobytu byste nesměl vystoupit proti zájmům Československé republiky. A konečně za páté: během svého pobytu byste se nesměl sejit s žádným emigrantem. Kdybyste některou z těchto podmínek porušil, budete neprodleně zbaven československého státního občanství. Rozuměl jste mi?

– Ano. To nebezpečí nehrozí.

– Takže mohu nadřízeným politickým místům tlumočit, že podmínky přijímáte?

– Ach ne!, říkám, – to jste mi špatně porozuměl vy, pane plukovníku, tlumočte laskavě těm nadřízeným politickým místům, že takové podmínky v životě nepřijmu, takže se tím nemusíme zabývat.

Čechy, stále jaro 1975

Jaká sláva, jozefčíku, jaká sláva! V neděli 1. června trůnils jako obvykle na zadním okně Renaulta, účel cesty byl však naprosto neobvyklý. Jako čestná stráž jsme tě vezli na přehlídku tvého potomstva, Helena & Jiří, Zet a já.

Už před tebou a přede mnou měla i Zet rodinu, k níž velmi lnu-la a nepřestala ani za nás. O bratru byla už zmínka, o dívce Jolaně, kterou tu při svém útěku za moře našťestí zapomněl, bude řeč stále častěji. Rodiče tvořili čítankový pár. Poznali se mezi válkami na studiích ve Francii a jejich vztah jim nahradil, oč přišli se svou střední společenskou třídou za nových poměrů. Byli prototypy vzdělaných, slušných a hodných lidí, na jakých si smlsne každý šizuňk.

Hluboká úcta, kterou jsem k nim vždy choval, mi nebránila vsadit je do mých příběhů, poprvé jako nesmělý pár manželů Bláhových z ak-tovky Válka ve třetím poschodí, jenž se dá zničit v zástupné bitvě dvou občanů, kterou generality obou bloků nahrazují po antickém vzoru bitvy armád, podruhé tatínka-právnicka samotného jako otce Lízinky, hrdinky mé Katyně. Některé epizody, třeba jak ze zdvořilosti mlčí, když mu prodají místo sirupu srp, se v rodině trádají jako autentické.

Rodiče Zet byli prostě z rodu rodičů Václava Havla, a proto jsem se těšil z toho, jak rychle rozpoznali, když mě Zet kdysi přivedla, že nejsem rudý Belzebub, za něhož jsem v jejich kruzích platil. Tím méně jsem se pak odvážil rušit jejich kruhy či zatahovat je do svých. Při setkáních s nimi jsme si zvykli v těžkých časech usmívat se a lhát, jako když tiskne, aby neměli zbytečně strach, když už nám stejně nemohli nijak pomoci. Moje maminka tomu říkala, když onemocněl můj otec, svatá lež.

Tím otevřenější byl náš vztah k mladší generaci, Heleně, přímé sestřenici Zet i její družce od narození, a jejímu muži Jiřímu. Helena, která nedorostla sto šedesáti centimetrů, přerostla zato o hlavu většínu architektů, které znám. Odtud její vnitřní jistota. Jiří měl vadu řeči, považovanou v Čechách za rozkošnou, protože ji Smetana zhudebnil v Sabinově Prodance; on však kvůli ní neudělal pár zkoušek, přestože byl vždy příkladně připraven. Odtud jeho vnitřní nejistoty.

Zet spojoval s Helenou nejen svazek krve, ale i svazek vína, které obě dvě k smrti milovaly. Nás muže spojovala nutnost dostat je přesto do správných postelí. Ve vinárně U Rudolfa II. s tím Helenka mnohdy souhlasila jen s podmínkou, že bude smět odejít do Pinkasovy synagogy, kde jako nežidé bydleli v někdejším správčovském bytě, po ruku. Ve vypůjčených rukavicích těch tři sta metrů hravě zvládla a hostinský jí byl vděčný, neboť celý lokál šel s ní a on mohl konečně zavřít.

Tyhle starosti i radosti v nebezpečných letech pominuly. Zůstala však potřeba všech čtyř využít té vzácné konstelace, v níž příbuzní jsou zároveň kamarádi. Už v dobách, kdy jsme se Zet, svorně zaskočení naším nenadálým vztahem, jej považovali oba za tak nesmyslný a krátkodechý, že jsme to ani nehodlali ukázat světu, půjčovali nám v týdně svůj víkendový pokoj na Bůchovech u Votic.

Když Helenka předloni tak skvěle zvelebila sázavskou vilku, stala se s Jiřím nejčastějším hostem. Měli své klíče a přijížděli bez ohlášení, jediní široko daleko, kterým to mé protokolumilovné srdce rádo trpělo. Mnozíci se společné pobyty byly prodlužovány společnými výlety a pak i slavnými cestami 1-5-9.

Ta čísla označovala data každoročních májových celebrit. Povinným oslavám Svátku práce a Dne osvobození bylo možno se vyhnout jen regulární dovolenou. Rozumné jádro národa si je ovšem radši odpochodovalo a odmávalo, odholdovalo před nenáviděnými mocipány, než aby obětovalo dva bezpracné dny. Jiřímu s Helenkou to vždycky stálo za to. A že nás se Zet nikdo zaměstnávat nechtěl, vyraželi jsme s nimi do světa, který nám zbýval.

I letos jako už párkrát předtím jsme chvíli kroužili po našem nejvzdálenějším zahraničí – Slovensku, abychom pak zarazili na Moravě, na slavných Valtických vinných trzích. Už nikdy nezažiju nic krásnějšího, protože na rozdíl od ošklivého knižního veletrhu ve Frankfurtu stávaly v regálech spanile obnovené Lichtenštejnské jízdní tisíce lahví plněných nejlepšími chutěmi, vůněmi i sny mé vlasti.

Oproti tvému předchůdci Adamovi, kterého jsme svěřovali do péče na dlouhé měsíce zahraničních cest, měl ses jak paša, drželi nás tu i s tebou jako ve velkém cvingru, a když jsme přece jen museli na čas přes pole, šels k rodičům Zet, anebo k H & J; už dávno v nich dozněl smutek za kokršpaněla Havu, jenž zemřel v jejich službách stářím, jaký div, že v nich zrálo odhodlání převzít naše krytné – jednoho z tvých synů.

Mládka jsou rozkošná, i když je vrhne hyena, ale kdo nezažil, netuší, co to je – malí jezevčíci. Fenka v Brdech vrhla jen čtyři, ale ani z nich jsme po hodině pozorování nebyli v nadšeném rozčilení schopni vybrat si. S těžkým srdcem jsme táhli dál.

Kvartet fen u Plzně se vytáhl: čtyři vrhy a čtyřikrát šestka. Chovatel jim uvázal na krk červené, modré, žluté a zelené stužky, aby pak mámy nezoufaly nad kukačkou, a naskládal je pro nás všechny do jedné posady. Myslel jsem, že jsem už doživotně obrněn proti nadšení; teď vím, že by mě opili tvými štěňaty!

Malincí jezevčíci se podobají kříženci medvěda s myší a mají už celou výbavu pro život, energii pudu, dravou hravost i paličatost. Ale jak poznat toho pravého v stále se přesouvající hromadě, medově vonící čuránkami, kde spodní se ustavičně derou na vrchol, aby byli brzy zasypáni novou vlnou? Živé perpetuum mobile!

V tom nás i zkušený chovatel odkázal na hvězdy a H & J jala hrůza tak posvátná, že si chtěli počkat až napřesrok. Jediný, kdo k tomu mravenčímu jezevčíšti jen jednou čuchnul, znechuceně odfrkl a štítivě odkráčel, jako by se ho to v nejmenším netýkalo, byls ty, úspěšný otče. Vy se tím aspoň netajíte. Snad proto se vám v Čechách říká „weltmani“.

Přesto jsme si vybrali na vychování jednoho hned a druhého za dva týdny, kdy zázračně povyrostlí nabídli už i nám srozumitelnější informaci o svých charakterových rysech. Tak začal náš pohnutý život s Hynečkem a Janečkem. Nechci tu červencovou radost kalit příštím dýmem, který měl načpět do osudů lidí i psů.

Požehnaný začátek léta přinesl ještě jednu kulturní událost. Podobala se zprvu kamínku, hozenému do moře, ale kruhy na hladině bude šířit i po létech. Ve srovnání s ní byly jevy, nafukované v kulturní události tiskovými měchy režimu, ubohé bouře ve sklenici vody.

Václav Havel pozval zas jednou přátele na Hrádeček, aby jim uvařil a místo zákusku přečetl divadelní jednoaktovku o svém tehdejší životě pomocného dělníka v Trutnově. Tajné vyhlášky, znemožňující nám přijímat honoráře ze zahraničí obvyklou cestou, při níž byly prakticky konfiskovány, vystavovaly nás nebezpečí, že budeme bez příjmů stíháni jako příživníci. Místní pivovar platil tak málo, že nemohl sehnat síly ani mezi cikány. V nouzi dobrý i Havel!

Od přikulování těžkých sudů avansoval k obsluze plnícího stroje, s nímž si ostatní zaměstnanci nevěděli rady. Komise z Prahy chválila inteligentního proletáře, málem se ocitl na desce cti. Brzy však objevili jeho soudělníci v šatně mikrofon. Těsně po tom si konečně strhl kýlu a začal raději zase psát.

Ted' nám naservíroval skvělá čínská játra, nalil do secesních skleniček mělnické víno i trutnovské pivo, a když jsme se i s vámi psy rozsadili po gaučích a polštářích, začal číst Audienci.

Tím začalo po vynucené pauze nové jednání českého dramatu.

Praha ve středu 19. 7. 78 – 12.45

– Ale, ale...! říká plukovník Kříž trochu ustaraně, – proč tak zhurta? Můžete si to v klidu promyslet, vyříkat si s paní! Tak vážné záležitosti se přece normálně řeší v rodině, a vaše paní může mít i své vlastní důvody!

Zdá se mít strach, aby na něho nepadlo ódium špatného vyjednavače, ale ukazuje se být naopak proklatě dobrým, když mi teď připomíná situaci Zet, ano, Malkus!, Malkus, jejich dálkově ovládaný robot, až se jim zachce, zmáčkne knoflík a trestní řízení vypučí přes noc v proces, náčelník má pravdu, má pravdu.

– Ano, odpovídám proto, – v rodině to rozhodně prohovořím, ale jedno můžete tlumočit těm neznámým místům hned: proti zájmům Československa, čímž jsou zřejmě míněny zájmy jejího současného vedení, jsem nevystoupil v zahraničí veřejně, ani když jsem byl doslova obléhán novináři při svých nečekaných výjezdech v helsinském roce 1975, dokud jsem však na území své vlasti, nepřichází pro mne sebecenzura v úvahu. Ostatně dávám západním sdělovacím prostředkům prohlášení jen, musím-li sebe či jiné hájit proti lžím. Zásadně platí: mám-li vyjet, tedy bez tajných závazků či úmluv, které bych nemohl sdělit aspoň nejbližším. Stejně tak platí, že se chci doma i v zahraničí stýkat s každým, koho mám rád nebo kdo mě zajímá. Nezapltil jsem za právo žít ve vlasti s vlastním názorem cenu deseti let umlčení a šikan, abych to ze strachu proměnil v plané gesto. Za ten týden, co se známe, pane plukovníku, jste mohl poznat, že nejsem hazardér, ale taky ne strašpytel. Ohrožení mě samozřejmě tíží, ale nemůže donutit vzdát se zásad.

– Zásady, praví plukovník, když zjistí, že jsem domluvil, – jsou správná věc, ale i ony musí být čas od času prověřovány. Není to dokonce povinnost inteligentního člověka? Co když zjistíte, že jste v zajetí zastaralých představ, že je už dávno v obecném zájmu, abyste se vrátil do literatury? Že už byste mohl sedět tamhle za rohem?

Skrze stěnu neomylně ukazuje k nedalekému domu, v němž sídlí spisovatelský svaz, v jeho pohledu není ironie a taky já mu vážně odpovídám.

– Přesně totéž mi řekli poměrně nedávno vaši kolegové odnaproti, když jsem zas jednou musel sedět tam.

– A co jste jim na to řekl vy?

– To že už sedím radši u nich!

Plukovník mlčí ještě několik okamžiků, pak se tedy rozhodne vstát a podat mi ruku.

– Budu vaše stanovisko tlumočit. Zlomte vaz.

– Oni mi pomůžou!, říkám zas ze zvyku.

– Cože...?

– Promiňte, omlouvám se jako přistižený ješita, – to je zase z mé...

– Už vím! Hry. Jak se vlastně jmenovala?

– Zářijové noci.

– Ale to byl přece ten kus...

– O armádě. V pětapadesátém. Tenkrát jsem ještě sám sloužil.

– Ten jsem přece viděl! Tehdy se v armádě týdny o ničem jiném nemluvalo.

– Ano. Už tenkrát mě chtěli degradovat. Naštěstí to dřív postihlo ministra národní obrany Čepičku.

– Já vím...

Tehdy mě nejvíc podpořili mí vrstevníci, takže se ho snad přece jen smím zeptat.

– Byl jste pro tu hru, nebo proti?

Už je zas ve střehu.

– To už je tak dávno...

Rychle téma uzavírá, jeho osobní tón však trvá dál, z nostalgie po ztraceném čase ideálů, anebo z nejistoty, zda třeba znovu neuhodí poměry, za nichž kritika přivozuje pád kritizovaného, a ne naopak?

– Nebojte se, zařídím všecko, aby vám nikdo nic nezlomil. Přesněji – všecko, co je v lidských silách.

– Jistě, souhlasím, – něco člověk vždycky musí nechat hvězdám; často je to jeho jediné štěstí.

– Budu tu pak na vás v noci čekat, ne!, žádný strach, chci jen osobně slyšet i vaši zprávu, hosty ještě stihnete.

– Hosty ano. Večeři ne.

– Snad vám něco nechají. K té padesátce.

Zubíme se na sebe jako dva staří obchodní partneři, kteří se dávno prohlédli, zdvořile mi otvírá dveře, má garda pije už v předpokoji kávu, mně ji dnes nenabídl nikdo, ale vždyť je to tak přirozené, koneckonců jsem v nejlepším případě strana, navíc nepřítel lidu a možná už i směšný kašpar, jestli jim to došlo.

– Tak jdeme na to?, zeptá se jejich partaфіra nicméně celkem přátelsky a já celkem přátelsky kývnu, a vedu je tedy ke svému vozu, který jsem nechal na známém místě, teď už ze zásady parkuji v téhle ulici, kde se snad bomby plánují, ale přece jen hůř přivěšují, hle, mým andělům patří hned sousední vozidlo, černá Tatra 603, ve službě státu dávno sesedlá.

– Kam to bude?

Nevinná taxikářská otázka mi zazní jak poplachová siréna, nepochybuji ani okamžik, že moji ochránci povedou současně pečlivý protokol mých pohybů i kontaktů, pro plukovníka Kříže, může být, ale tahle ulička je kamenným obrazem, jak blízko sedí ti druzí, a já mám právě provést po čertech tajný úkol: vyzvednout těch deset kilo vepřového, šunky a uheráku, všecko zpod pultu.

Nenapadne-li mě nordická lest a dovedu-li je k našemu řezníkovi, který nám je uschoval pro nadcházející oslavy, bude mít od zítřka novou polízanici a my půst, než seženeme nového hazardéra, který

by kvůli nám riskoval svůj krvavý zlatý důl, ale proč by neměla napadnout autora příběhů, co už řešil onačejší zápletky?

– Držte se jednoduše za mnou, navrhnu vlídně.

Mírím k příteli Štěpánovi, jehož spojení s námi je moci dávno známo a neškodí mu, protože je považován za děvkaře a opilce, který se o jiné tváře světa nestará, ve skutečnosti je i on český homo politicus, léta mi v noční Viole zpaměti recitoval mé budovatelské verše, až náhle zjistil, že se většina mých kritiků aranžovala s režimem, s nímž já vedu naopak otevřený spor.

Postupem času k nám přilnul, hlavně ovšem díky Zet, jejíž kamarádká neuchopitelnost mu vyvažovala procesí ženských, které se mu k uchopení nabízely, lovíce skalp toho snad posledního svobodného mládence v Praze tak vehementně, že dvakrát uprchl k nám na Sázavu sanitkou, jejíhož šoféra uplatil, když se nedočkal dost rychle taxíka.

Ten chytrý i pohledný muž, štíhlý, vysoký a modrooký, který se stále směl žít jako kapr ve státním rybníce, i když ne v jeho preferované sádce, nám pro svou oddanou věrnost přirostl k srdci tak, že jsem toho opilého Cheruba, jehož rozvázaný jazyk si prosil o kriminál nebo vybití zubů, nejednou vlastnoručně dopravil do bezpečí postele, služba, jakou bych dnes už ze zásady odmítl vlastnímu synovi, když se pijanů, které Zet zaštiťuje, díky svému otci spíš štítím.

S nadějí, že se čárka, jež touto návštěvou přibude ve Štěpánově rejstříku, ztratí v houští čar, které tam svými návštěvami u nás načmáral sám, parkuji přímo proti vchodu do jeho domu v zákazu zastavení, a u vědomí důležitosti tohoto okamžiku poprvé krácím od Renaulta k šestsettrojce, která mě sledovala těsně jak věrný pes.

– Má žena potřebuje bábovkové formy, říkám.

– Máme jít sebou?, zeptá se šéf ochranky.

– Pánové, odpovím zkusmo, – já vám nevelím. Pro mne nemusíte.

– Tak my tu počkáme, praví líně, jak jsem očekával.

- Mohu tu nechat vůz?, já ledabyle; ten zákaz vidí.
- Ale jo, ať je na očích!, on rozšafně.

Tak je tedy trvale udán žánr našeho vztahu, probudím Štěpána, který vyspává včerejší vinnou túru, a když proniknu do jeho omámeného vědomí, opakuji mu třikrát, že mi půjčil matčiny bábovkové formy, jako!, pak mi to musí opakovat, a když to konečně dokáže, spěchám průchodem přes dvůr neviděn k blízkému řeznictví.

Čechy, začátek léta 1975

Dějiny českého divadla jsou dějinami českého národního obrození. Zatím co evropské divadlo, poháněno tažnou silou Shakespeara a Molièra, dávno vzletělo dobývat nejdlejší prostory vesmíru ducha, české divadlo, které začalo vzcházet po dvěstěletém národním temnu, muselo napřed vynalézt trakař. Když se mu to zdařilo, vyhlásilo nadšené publikum jeden z prvních divadelních kupletů za národní hymnu. Zůstal jí dodnes.

V konkurenci se slavným pražským Německým divadlem, štací všech významných německých mimů a především scénou, která po dlouhá desetiletí držela pověst puncovního místa ryzí němčiny, vyšvihlo se pak zejména mezi dvěma světovými válkami i české divadlo k evropské špičce. František Langr byl mezinárodním autorem, Karel Čapek první oslovil svět. S nimi vzešla líheň výtečných herců.

Za protektorátu plnilo české divadlo úkol stejně elementární jako v době svého vzniku. Sál jsem je všemi póry, protože jsem toužil po kontrastním programu k německé kultuře, kterou do nás lili ze škopků jako do našich potomků ruskou. Malé řeči bojují pod okupacemi nejen o svou důstojnost, ale i o holou existenci. Bylo mi dost jedno, vidím-li v Prozatímním Smrt Hippodamie, nebo v Tyláčku Na tý louce zelený. Jsem za to vděčný, protože mě to poznamenalo celoživotní posedlostí dosáhnout na vážených scénách působivosti lidového divadla.

Co mnozí považovali za můj nezadržitelný sklon k povrchnosti, byly neumělé, ale důsledné pokusy najít v masách materiálu tušenou žílu vlastní estetiky. Nebýt naivit à la Dobrá píseň, nebýt žánrových kříženců jako Třetí sestra, které jsem dlužen kritickou verzi, nebylo by ani Augusta, ani Ubohého vraha, ani hry Marie zápasí s anděly.

Krunýř socialistického realismu fungoval u nás necelé desetiletí, prorazila jej postupně celá plejáda dramatiků, kteří se nezalekli kruté konfrontace s náhle otevřeným světem, v němž už kralovali vedle Millera a Dürrenmatta i Beckett, Ionesco, Albee. České divadlo získalo diferencovanou tvář a naučilo se oslovovat domov i svět. Mělo co říci a teď už i dost přesně tušilo jak. Bože, jaké to bylo mužstvo! All stars!

Ivan Klíma, v jehož Zámku i v aktovkách jako Ženich pro Marcelu a Cukrárna Miriam, odhalujících břitkou a vtipnou zkratku mechanismy vražedných mocenských manipulací, svébytně rezonovala poetika Franze Kafky.

Milan Kundera, dovršující přerod z lyrického moralisty v cynického amoralistu, který úspěch hry Majitelé klíčů potvrdil ještě po invazi rozkošně zašifrovanou školní komedií Ptákovina, než se stal definitivně francouzským romancérem.

František Pavlíček, Valach povahou i dramatickým naturelem, s psychologickými časohrami (jak jinak říct česky „zeitstück“?) jako Zápas s andělem a politickými freskami jako Nanebevstoupení Sašky Krista podle Babela, o jeho brilantních dětských hrách nemluvě.

Josef Topol, který byl s dramaturgem Karlem Krausem páteří Krejčova divadla, s ohňostrojem her od baladického Konce masopustu přes existenciálně-poetickou Kočku na kolejích až k absurdnímu Slavíku na večeři.

Milan Uhde, vyžívající ze satirika, jehož Král Vávra urychloval myšlenkové i společenské procesy šedesátých let, v autora dramatu jako Hra na holuba i bizarních rozhlasových her jako Zubařovo pokušení.

A ovšem Václav Havel. Že jeho otec vystavěl tu nejkrásnější novou čtvrť Prahy, vyneslo mu nálepku velkoburžoazního synka a zákaz vysokých škol. Vystudoval chemickou průmyslovku a odsloužil si vojnu. V armádě poprvé a naposled hrál divadlo, neboť útvarrovým herrrcům, jak pravil, se prrrromíjela strrráž a v drrramatickém krrrroužku byly i okrrresní krrrásky.

Tím také omlouval, že svým jediným vystoupením zhodnotil hru komunistického autora. Jak jsem už uvykl hříčkám svého osudu, nepřekvapilo mě, že právě on hrál podlého poručíka Škrovánka v mém vojenském dramatu Záříjové noci. Ostatně právě jím začal v roce 1955 můj konflikt s režimem, který už neměl nikdy skončit.

Čerstvě v civilu, pokusil se o štěstí v onom divadle, které ho přitahovalo jako tehdy mnoho mladých Pražanů. Na Zábradlí se rychle vyšvihl z kulísáka na osvětlovače. Nato byl dramaturgem a konečně i autorem. Uvaděčku Olgu si vzal. Hned jeho první samostatná hra Zahradní slavnost ho katapultovala do světa.

Nic nemůže doložit kulturně politické zločiny dra Husáka a jeho Klusáka líp než skutečnost, že ze všech těchto autorů byli po roce 1968 zakázáni – všichni. Z dramatiků, hodných toho jména, udrželi se před směnou generací na českých scénách jen Daněk a Šotola. Zachovali se neslušně, aby směli psát slušné, převážně historické hry o potřebě slušnosti. Ale to je jejich problém, stejně jako je věcí těch několika mladých, ostrých hochů à la Alex K., jejichž talent jsem zpočátku upřímně obdivoval, že si vybrali, když došli k rozcestí volby, raději královnu – matku Moc než Popelku – Pravdu.

Aby uspíšili čas sportovních vozů a vil, vstoupili do vykáceného prostoru s příběhy na hony vzdálenými těm, které kdysi toužili psát. Jejich umělecké úsilí dodat lži a násilí šlechtěnou tvář sklízelo posměch a opovržení. Opět slavila triumf lidová moudrost – „z hovna bič neupleteš“!

Pro nás, kterým se na povel zavřely všechny domácí scény, začal zápas, o němž západní kolegové nemají potuchy. Ke všem obvyklým úskalím tvorby přibyla naprostá izolace od myšlenkového proudění doma i ve světě, hluboká deprese z obavy, že možná už zase objevujeme trakař.

Básník i prozaik jsou autory hotového díla, které funguje, ať opsáno na stroji, či chrleno rotačkami, stejně, mění se jen počet čtenářů, dílo ne. Dramatik bez divadla připomíná Edisona, kterému vypnou proud, než může sebe i jiné přesvědčit, že jeho žárovka svítí.

Zralí autoři museli náhle posílat své hry zahraničním zájemcům jako lahvovou poštu bez možnosti ovlivnit výsledek, či ho aspoň zažít. Nikdo mi nikdy nebyl příkřejším a účinnějším kritikem než já sám tváří v tvář vlastním neúspěchům. Teď nám vzali i ty. Byli jsme neosobami nejen pro své umlčovatele, ale i pro všechny, kdo nám ve světě propůjčovali hlas: ze soucitu nám často svatě nalhávali úspěchy jak těžce nemocným zdraví. Až budu ve Vídni, vrátí mi kuriózně právě první špatná kritika pocit zmrtvýchvstání.

Navzdory tomu se v obležení rodila nová díla a česká státní dramatika se podobala houfu okresních přeborníků onoho sobotního odpoledne na sklonku června, kdy Václav Havel na Hrádečku dočetl, jak předtím uvedl, – drrobnu drramatickou hřříčku z trrrutnovského pivovárrru prrro rrozveselení přřřátel.

– Pane Václave, je to hezké!, řekl Vaculík s nezatížeností prozaika.

– Napsals zatraceně dobrou hru, Vašíku!, řekl jsem mu s únavou dramatika, který teď bude muset skákat zvýšenou laťku.

Ale v tom je i jediná šance spisovatelství, kterou nám nedokázali vzít. Nedůvěřivě rozpačitý autor se pak odebral připravovat k večeři česnekované smažené řízky, zatím co jeho Ferdinand Vaněk vykročil z chalupy mezi svatojanské broučky, aby do deseti let obešel scény všech kontinentů.

Praha ve středu 19. 7. 78 – 14.30

Vracím se na Sázavu: když jsem v roce 1958 kupoval ten nevytopený, a proto ladem ležící „bauhaus“, kterýsi v roce mého narození dal postavit ředitel jisté pražské banky jako letní sídlo, aby ušel rodině, která mezitím hustě zalidnila „zimní“ vilu o sto metrů dál, stál mě Kčs 150 000 na splátky, padla na to Taková láska doma, v Polsku, Maďarsku a NDR, zatímco SSSR, nejso v bernské konvenci, za inscenace v šesti stech profesionálních i amatérských divadlech nemusel platit ani kopejku; právě, když začal, byl jsem zakázán, čemuž se říká pech.

Tenkrát před dvaceti lety jsem jezdil na Sázavu z Prahy až půl druhé hodiny, teď to často stihnu i za čtyřicet minut, nová výpadovka, roztínající brutálně Prahu vedví, nový pražský velkomost přes Nuselské údolí, nesoucí dočasně jméno Prvního Žalářníka i zbrusu nová dálnice na Brno otevřely mi letmý průjezd až ke kilometru 33, odtud je to už jen zhruba osm kilometrů lesem, Zet říkává, že je z posledních v Čechách, kde by se mohli schovávat zbojníci, já tu proto při posledních jízdách mimoděk myslívám na své teroristy.

Od minulé středy dostali v mé představě řeznickou tvář pana Pokorného od StB, i když možná jen přihrává na okraji, takže jsem docela rád, že tu teď nejedu úplně sám, šedočerný vůz mě živě sleduje, vidím ve zpětném zrcátku šéfa i šoféra, který je podle nízkého čela a přišikmělých očí zřejmě potomkem jiných násilníků: ve Štramberku na Moravě jsme si se Zet kupovali sladké „turecké uši“, pečené dodnes o pouti na počest Božího úradku, aby Turci tehdy raději vymordovali sousední obec.

Kudy teď projíždím, probíhá hranice dvou okresů, a tudíž jejich periferie, Sázava leží na samém jejím kraji, a přestože je kousek od okresního sídla Benešov, musí se jako slunečnice otáčet do protilehlého směru k dalekému okresnímu městu Kutná Hora, tady ve všední den jezdí touhle dobou málokdo, často tu nepotkám živáčka, blíží se serpentiny a mne náhle napadne: a co když jsou to ti vzadu??

Taková malá autonehoda?, běžný pokus o předjetí pomalejšího, který bohužel tragicky nevyšel?, anebo snad dole číhající mohutný nákladák, navedený vysílačkou těch za mnou k frontálnímu nárazu?, tenhle úsek na mne působí depresivně i bez úkladů, zjara i zpodzima se tu záludně spouštějí záclony mlh a i teď, v plném létě, tu vládne vlhké přítmí, zažívám řídkou chvíli, kdy na mě vystoupí pot.

Černošedá limuzína za mnou plavně plachtí v přehlídkově přesném odstupu, už na dálnici jsem musel ocenit, že přibrzdím-li či přidám plyn, na vzdálenosti mezi námi se nic nemění, ten tuzemský Turek je zřejmě mistr jízdy, čeho ještě je mistr?, co všechno umějí ti druzí?, a co mám dělat já??

Zabrzdit, vystoupit, sednout si na pešuňk a předstírat, že se mi udělalo zle?, na stráni mě nepřejedou!, ach!, tu komedii kdybych uhrál bez červenání, mohl jsem jít ze školy rovnou k divadlu a nebyl teď v téhle šlamastyce!, šlápnout na to a zmást jim koncept tím, že se mnou ztratí viditelný dotek?, bože ne!, jedu už teď víc než rychle na takový terén, nejlepší způsob, jak se vystřelit do lesa sám!

Šílenství!, spílám si v duchu, že jsem živé duši neoznámil nejposlednější stav věcí, jak to vštěpuji po léta Zet, dětem i kamarádům, ani Štěpán neví o mém doprovodu, na mysli mi vytane neznámý autor našich slintavek a požárů, je to jeho past?, zívám a zamrazí mě, když mi ten nedostatek kyslíku telegrafuje z hloubi těla, jak jsem rozčilen.

Zrcátko mě přitahuje, zrcátko mě fascinuje, hledím spíš do něj než dopředu na silnici, kterou tu, pravda, znám skoro nazpaměť, přes přední sklo šestsettrojky, držící se za mým kufrem jako na

vlečné tyči, míhá se v staccatu světlo, stín, světlo, stín, stále více světla, jak se stromy rozestupují, takže stále míň vidím ty dvě tváře za sklem, chce mě uštvať vůz bez posádky a je to ještě přízračnější,

koutkem oka zahlédnu těsně před sebou výstražnou tabuli a přibrzdžuji, jak jsem tu po léta zvyklý... tu...? kde...? tabule...? jaká? – „Pozor škola!“, vlevo poštovní úřad, vpravo nad parčíkem paní Fialová vytahuje právě roletu konzumu, jsem ve staré Sázavě na náměstí, živ a zdrav, jen polit potom a

studem: že mě mají, že už mě mají na své lopatě, že už mě duševně dostali takhle daleko, na předním skle vozu za mnou leží teď stín stromořadí, opět jasně vidím šéfa, jak cosi přes rameno vypráví třetímu vzadu, zatím co šofér se mongolsky směje, možná povedenému vtipu, možná

mně...? u mostu zatáčím doprava a dávám se pak na vidlici starou silničkou vpravo přes trať, vzhůru mezi poklidnými domky, solidně vystavěnými před válkou, za války i těsně po ní, které se od sebe ještě liší jako tváře a osudy jejich majitelů, zatím co vlevo se roztahuje moderní sídliště, kde už padá omítka, podobné jako vejce vejci mnoha jiným moderním sídlištím až po tu padající omítku, nutívám se

doufat, že i v nich stále ještě bydlí lidi různých tváří a různých osudů, kteří se proto vždycky znova vymknou ze soukolí všech těch ideologií bez idejí, politických systémů bez politiky a konzumních společností bez konzumu, jako se jim hned od počátku docela samozřejmě vymkli Zet nebo Havel, jako jsem se jim s námahou tak tak vymkl já, a jako se jim teď znovu docela samozřejmě vymykají mé děti, ale

teď, zahýbaje opět ostře vlevo, abych znovu přejel trať, minul zadní trakt sklárny, za nímž spí vyřazená parní lokomotiva sen o svých mladých hvizdech, i dům nebožtíka pana Pečenky, vrchního taviče skla, který mě první učil sázet zeleninu, když předtím přes plot své parcely zaúpěl – Ježíšmarjá, pane spisovatel, tak blbě ne!,

abych třemi pravotočivými zatačkami obkreslil to velké pole, za nímž se už zvedá jak strážní věž naše komická visutá vodárnička, teď myslím jen na svůj předchozí

stav ochromení a na to, jak vlastně zvládnou nadcházející večer a noc, když si mohu spočítat, že druhá krabička od Nivey mě bude navigovat na další WC nebo hřbitov nebo čert ví kam, nebude-li už sama další z bomb, které jsem si na sebe ušil sám jak v té pohádce o zlaté rybce, co vyplnila rybáři přání, sotva na ně pomyslel, a mně se z toho ze všeho chce najednou

utéct, vystoupat uvnitř té milé vilky, probleskující už za živým, pořád ještě nedostříhaným plotem, do své malé modré pracovny, ulehnout na vysoký gauč, kde spávám po ztrátě Hradčan na pokladu – svých sebraných rukopisech, uložených pod zvedací deskou místo peřin, zachumlat se do kanafasu a zakňourat jako tenkrát, když jsem ze strachu před zkouškou z kreslení či počtů dostával skutečnou horečku – Maminko, já asi nemůžu do školy... ale vím, že to zůstane jen

sen, vždyť tady je už naše stálá ostraha, další civilní vůz a další neznámí muži, kteří mě však nezastavují, neboť zaujatě hledí na státní koráb za mnou, a už mi Jolana otvírá vínově červená kovová vrata a ještě za jízdy se mi na auto přímo sebevražedně vrháš ty, lásky hladový jezevčíku, štěkáš jak pominutý, a od bříz, pod nimiž u káfička vykuřuje paní Máří svou nekončící cigaretu, běží Zet s pokřikem, do něhož jí nebožtík pan inženýr Čech z Písku kdysi přeložil tu divokou vítací fanfáru vás psů:

– Sláva, sláva, pán se nám vrátil, sláva, sláva!!

Čechy, léto 1975

Léto začalo skvěle. Přišel jsem konečně na způsob, jak legálně zbavit ty dvě zákeřné vyhlášky, které blokovaly naše zahraniční honoráře, vyceněných zubů. Dobrá řešení bývají překvapivě jednoduchá. Stačilo dát si peníze ze zahraničí kýmkoli přivést, požádat kohokoli z tuzemců, aby je anonymně vyměnil u kterékoli pobočky Státní banky, a pak už jen donést potvrzení o povinném prodeji deviz ministerstvu financí – a hladová zed' byla beztrestně obchválena; nezůstala jim za nehty ani koruna a nám přibyl důkaz, že se živíme vlastní prací.

Můj systém vycházel z toho, že ani v našem Kocourkově nemůže být občan stíhán pro nedodržování předpisu, který nebyl publikován. Protože daně byly v rámci bilaterálních dohod zaplacený řádně v zahraničí, zbyly původcům tajné vyhlášky jen oči pro pláč. Zrušit celou anonymní výměnu kvůli hrstce zakázaných autorů by stálo stát milióny na devizách, které tak nutně potřeboval; zveřejnění těch předpisů by mu vyneslo mezinárodní postih pro diskriminaci.

Zbýval už jen drobný problém, jak proměnit v koruny tuzexové bony, podle zákona neprodejné. Co se trpělo všem, aby se obchod valutou hýbal a vyšlo vstříc režimním oporám, mohlo nás stát šatlavu. Prodal jsem tedy za koruny svůj další zánovní vůz a koupil si za bony nový. Byla to moje třetí renaultí šestnáctka. Zamiloval jsem se do nich ještě dřív, než se ten typ stal vozem roku 1966.

Z čistého nebe náhle bez výstrahy uhodilo. V pátek 4. července zavolal z terasy zedník Žáček, který obnovoval její potah, aby mu někdo v neckách zamíchal vařící se asfalt. Jako věčný svazák jsem se od oběda pod břízami ihned zvedl, polonahý, já. Neroztavený balvan asfaltu se překotil do žhoucí masy a ošplíchl mě od kolen k hýždím.

I tu šílenou bolest stačil přehlušit stydlivý vztek, jaký jsem blbec. Bez hlesu jsem se válel po trávníku, což zprvu způsobilo falešné reakce. Můj syn se divil, že při obědě cvičím, Zet volala, že mi stydnou zapékaná kolínka, profesionál Štěpán mě začal automaticky fotografovat. Pro další radosti života mě zachránily plavky značky Eminence.

Sázava, sídlo velkosklárny, byla na popáleniny naštěstí zařízena. Když mi na středisku stříhali dost příšerné příškvary, snažit jsem se opět tvářit znuděně, aby se aspoň rozkřiklo, jaký jsem junák. Je to můj starý trik: proti svým slabostem vysílám do pole svou ješitnost. Že skoro vždycky vyhraje, mám pro ni stálou slabost. Víím jen, že ke mně nesmí při práci. K té si přibírám jen ctižádost.

Prokopskou pouť jsem proležel. Zvedla mě zpráva, že se 10. července narodil mému synu syn Mikuláš. Hvězdy mu kolíbkou růžemi nevystelou: za rok bude těžce opařen a třetím stupněm mě daleko překoná. Ale ujme se ho jako mne team spáleninám v Londýnské ulici, který si vymyslel obvazový materiál nesrůstající s ranou: jemnou prasečí kůžičku.

Padali únavou, když pak museli střídavě operovat lidi i prasata. Protože na světovém trhu se ty krutóny vyvažují zlatem, navrhl jim zahraniční obchod v podstatě, aby se dali jen na vepře. Ale oni zůstali věrni Hippokratovi, a tak i Mikuláše opraví, aby z něho jednou, až rodičům zakážou práci a povolí vandr bez návratky, byl úhledný Rakušan.

V pondělí 14. července jsme se už oblékli do gala na tradiční francouzskou recepci, kam jsme tehdy dosud směli s první směnou. Zet tě šla ještě narychlo vyvenčit, náročný jezevčíku. To znamenalo, že ne do parku, ale jen na zadní dvorek, sousedící s velkým Schwarzenberským palácem, nyní Vojenským muzeem. Za chvíli přiletěla domů a v očích měla neštěstí.

Když jsem seběhl dolů, byl jsem zděšen jako ona. Naše domovní zdi lemovaly na obou dvorech těžké kamenné desky, zapuštěné v zemi. Za staletí popukaly i zvětraly a umožnily tak generacím myší

a možná i větších zvířat, aby zde počaly své podzemní dráhy. Venčil ses tu narychlo mnohokrát, ale poprvé jsi narazil na čerstvou stopu. S razancí, která kdysi okouzila inženýra Čecha a přesvědčovala pak i tvé rozhodčí, verval ses jak střela do úzké sluje. Vysoký kvičivý jekot, který vydávals, kdykoli tě pud štal za kořistí, byl k naší hrůze stále tlumenější, jak ses vzdaloval od jediného možného východu, který zel v nádvoří jako dírka ve věčném ledu.

Vyzvonil jsem z bytu v průjezdě domovníka pana Vaverku. Zůstával nám nakloněn nejen díky dceři, ale i z tradice; rok co rok nám stavěl vánoční strom, a pamatoval proto televizního Zelenku z jeho lepších časů, kdy nám je nosíval. Spustil se do sklepů, kam kdysi vedla úniková cesta z Hradu, a přinesl dvě motyky. Odložil jsem hůl, bez níž jsem se ještě neobešel, sňal tmavé sako a vzali jsme to ze dvou stran. Zet nad námi stála s výrazem raněné jezevčice.

Když jsme za čtvrt hodiny vypáchili první desku, tvůj bojový ryk se opět přiblížil. Když jsme po dalším úsilí konečně zvedli druhou, objevil se pod třetí kmitající konec tvého ocasu. Ale museli jsme tě ještě podhrabat, než tě mohla Zet opatrně vytáhnout. „Ostře vjíždí do nory, vytrvale hlásí a těsně doléhá do konce času“, stálo kdysi v tvém posudku. Konečně jsme věděli, co se tím mínilo. Když tě přešťastná Zet postavila na zem, vrazils tam znovu. Odpusť, že jsem tě podruhé vyvlekl s poněkud menším ohledem prostě za ocas.

Když jsem se umyl a převlékl košili, dozvěděli jsme se na trávníku Buquoyského paláce, že odjíždí do Paříže Milan Kundera. Na dva roky, říkal, ale bylo jasné, že na věčné časy. I jeho musel mít na starosti vynalézavý mozek, protože mu ukázal zvlášť účinné nástroje. Neznámé hlasy volaly do Brna jeho krásné ženě Věře, kde ho má právě hledat. Podle nich u jiných krásných žen. Měla naštěstí i formát a uznávala presumpci nevinny, in dubio pro Milan, ale jak dlouho ještě?

Náš kolega považoval sice image milovníka za příjemný osobní erb i vhodný vývěsní štít pro svou filoerotickou literaturu, ve skutečnosti však Věru ctil a bál se jí ublížit. Věřím proto i příběhu, k němuž se sám

hlásíval, jak prožil při jedné její pražské návštěvě pekelnou noc, když na dveře bytečku v Bartolomějské, kde bydlel jako snad jediný nepolicajt, bušila znovu a znovu, jak se obával, jakási žárlivá milostenka, a on zoufale odmítal otevřít s výmluvou, že to bude nějaký opilec.

– Nikdo neví, vyprávěl pak s brněnskou měkkostí, jež vždy rozkošně uzemňovala jeho zdůrazňované svěťáctví, – jak jsem si oddychl, když to byli jen přátelé, kteří nám chtěli sdělit, že jsme okupováni Rusy!

Soutěžili jsme spolu v poezii, v dramatu i v próze vlastně od prvo počátků. Dnes už se zdálo být absurdní, že právě on dostal kdysi cenu za poemu o komunistickém idolu Juliu Fučíkovi. Dobírali jsme se smyslu života i psaní odlišně, také naše povahy nás nezvaly k přátelství. Myslím však, že nás spojoval vzájemný respekt.

Toho červencového večera jsme spolu mluvili téměř něžně. Bylo nejvýš pravděpodobné, že se už nikdy nevidíme. Ta sympatie měla vyšlehnout ještě dvakrát, při setkáních ve Francii, jak je umožní můj nedobrovolný exil. Potom se oba Kunderovi odřežou od své české minulosti tak důsledně, jako by to byl zhoubný nádor, což vyvolá stejně iracionální reakce jindy tak osvícených duchů v Praze. Ale to už je kapitola z memoárománu číslo tři, který napíšu nejdřív koncem tisíciletí, pokud možno zas v Praze, snad, uvidíme, kdo ví.

Nazítří se ze záhrobí vynořil doktor Černý. Telefonem mě pozval k naléhavé rozmluvě. Když jsem byl k němu uveden, rozkřikl se na mne skoro jako tehdy poprvé.

– Je váš pomlouvačný dopis Heinrichu Böllovi a Arthuru Millerovi pravý??

Sázava ve středu 19. 7. 78 – 16.00

Dům dýchá čistotou před zítřejší slávou, která jej opět zahulí a zapopelí, ačkoliv je venku horko, okna haly teď zavřena, Valtrr v ní má svou letovou hodinu, přistane mi ve vlasech, až se otřesu do morku kostí, ale nechám ho, on jediný smí, vlasy jsou má Achillova pata, jen v nich jsem lechtivý, ale jak!, patří to k slabinám, o kterých nepřítel naštěstí neví, protože jsem je nevyzradil ani přátelům.

– Do prrráče!, do prrráče!, komanduje rozjařeně andulák, také paní Máří se přestěhovala do haly, aby ho mohla při cídění pozorovat milostiplným okem, myslím, že pro nás cídí především z lásky k němu, s námi si užije zatraceně málo svátků, zato poplachů jak u hasičů, nejvyšší čas vyvést ji ze stínové existence služebného ducha do světla ramp.

Je ovšem zas dílo hvězd, že k nám přišla v týž den jako ty, jezevčí robě, tehdy v prosinci 1971, když jsme hledali novou dobrou duši, poptávat se okolo byl nejlepší způsob, jak na sebe zverbovat tajnou důstojnici, proto v zastoupení Zet podala její spolužačka Kočka inzerát, jemuž jsme se dlouho smáli – „Umělkyně hledá...“, ale muselo to být, aby neznámá pochopila, že ji hledají blázni.

Když nám Kočka přinesla kupu odpovědí – netušili jsme, oč v tom oboru poptávka převažuje nabídku! –, sedli jsme do vozu a Zet přepadla neohlášena jednu po druhé, aby viděla, jak mají čisto doma, první dvě ji v džínách a chlapecky zastřiženou pokládaly za šoféra umělkyně, s níž hodlaly, jak přiznaly, především rozmlouvat při kávě o krásnu, už od třetí však vyšla rozzářená a pravila

– To je správná baba!

Zůstala jí, i když se ukázala být také pohlednou paní, která ještě přiváděla mnoho našich postarších melouchářů do ráje, z čehož jsme rádi těžili; když pár týdnů po nástupu vkročila ve svou devátou hodinu do našeho minibytu a našla tam místo dvou pracujících spisovatelů silně unavenou společnost, donesla další rohlíky, navařila silnou kávu a pak si zapálila, nalila vínko, přisedla k nám na zem a rozmlouvala o životě.

Nosila nám třikrát týdně čerstvé rohlíky, ať náš dům čelil přívalu deště, či sněhu, ať ji tam čekaly zástupy hostů, anebo prázdný byt, to když nás zase jednou sebrali, pašovala nám je do infekčního pavilónu a zvedala nám morálku, když nám je jak andělská Roxana Gaskoňcům u Arrasu pronášela estébáckým obležením, kupodivu jí nikdy nezastoupili cestu ani nesáhli na duši, za to má neznámý tajný Perun u pánaboha i u mne čárku.

Když nás vyhnali z hradčanského ráje, který ležila v pondělí, středu a pátek šest let, začala jezdit jednou v týdnu autobusem na Sázavu, její věčně dobrou náladu jsme potřebovali ještě víc než čistotu, až se vydáme na cestu do Rakous, stane se na ten plánovaný rok opatrovatelkou Valtrra a pak, až nám seberou i vlast, bude z Čech po léta chodit na naši novoročenku pohled:

„Pozdravují Valtřík s Máří.“

Z praktických důvodů ví paní Máří vše, co se nám kdy právě děje, musí znát pravý stav věcí i jejich možný vývoj, aby v pádě pádů věděla, co teď a co potom, informovala přátele, zaopatřila naši flóru a především faunu, tebe s Valtrrem, i dnes tedy ví, že s námi sedí na sudu jakéhosi prachu, doufá jen, že si s ním poradí jako vždy vysavačem, věří s námi v přízeň hvězd a dává pozor na svého užvaněného miláčka.

Jdu se Zet do své modré pracovny i ložnice, kde většinou spáváme oba, když její, dámsky fialová, sloužívá milým hostům, zapnu magnetofon, abych, co mi vypráví, hned i zaznamenal, její zpráva se liší od Křížovy jen dodatkem, že se muži vnější ostrahy nadále

chovali jako burani, dokud je podivuhodně nenaučila moresům malá Jolana, začala s nimi rozprávět o jejich dcerách, s nimiž tu chodí do školy, a jim přišlo jakožto otcům blbé neodpovídat jí aspoň mumlavě a slušně.

Pak líčím já události posledních dvou dnů v Praze, velmi podrobně, magnetofon se točí dál, aby nic neupadlo v zapomnění, brzy podle toho sepíšu svou druhou zprávu prezidentovi, a podle ní jednou i tuto knihu, nezamlčím Zet ani své stavy za cesty sem, žijem, jako když zvládáme těžkou skalní stěnu, jeden šplhá, druhý posuzuje a jistí.

- Měl jsem strach, přiznávám se nerad.
- Poprvé?, chce vědět.
- Ano, zřejmě ano.
- A minulý týden? V tom lese a s tou bombou?

Zkoumám to poctivě.

– Ne. Asi ne. Určitě ne. Byl to spíš zvláštní trans. A pak už i vztek, hlavně!

– A jak jsi na tom teď, nebo spíš... jak myslíš, že na tom budeš večer?

– Nevím. Ale řekl bych, že zase dobře. Jestli mě včas popadne ten vztek. Nebo aspoň zvědavost.

Že se žádný z nás nepokusí uhadovat, co mě asi čeká a jak to může dopadnout, je zřejmě zas výraz našich povah i naší zkušenosti, tušíme celkem spolehlivě, kdy se dá co odhadnout, se vším ostatním neztrácíme čas a hlavně nervy, abychom je měli, až na ně opravdu dojde.

– Taky mi znovu nabídl, abychom odjeli. Byla to jasná narážka na tu tvou malkusiádu.

Zachvěla se jen uvnitř, ale já už dávno moc dobře cítím každou tektonickou poruchu v ní.

– A ty?, ptá se mě, ačkoliv odpověď zná, – odmítl.

Kývnu, kývne taky, opět mě přepadá špatné svědomí.

– Pochop...

– Já to přece chápu!

Jde, ale jen, aby se hned vrátila s číší studeného vína a sklenicí ledové ovocné šťávy, dal mi ji předloni k narozeninám náš soused, nenahraditelný dr. Pilař, dvacet litrů zavařeného přátelství, na něho myslím, kdykoli vychutnávám sladkotrpkou pikantnost předložských malin, myslívám často, k tomuto létu patří, že se málokdy dostanu k poháru vína, když je mi neustále na stopě policie, dneska už dokonce v patách.

– Poslyš, promluví Zet, když si tradičně přitůkneme, – vždyť je to všechno holé šílenství, co kdyby ses jim na to prostě vykašlal?!

– To bych rád... jenže pak by mi ten strach zůstal, chápeš?

Co má dělat?, chápe!, co mám dělat já?, upíjím šťávu, kostka ledu pomalu taje a s ní i čas, který mě dělí od chvíle, kdy opět usednu za volant a vydám se vstříc dalšímu pokračování té nastavované detektivní kaše.

Čechy, ještě léto 1975

Hra Arthura Millera Všichni moji synové, kterou jsem uviděl brzy po válce, mě velmi zaujala. Smrt obchodního cestujícího prostě nadchla; spolu s Durrenmattovou Návštěvou staré dámy ji považuji za nejlepší poválečné drama. Čarodějky ze Salemu mi přinesly jedno z nejdůležitějších uměleckých poznání: že byla hra přijata v Čechách jako obraz našich politických procesů, ačkoliv reflektovala inkvizitorskou činnost McCarthyho výboru, odhalilo mi existenci modelových situací. Od té doby jsou mi laciné aktualizace cizí. Časové je pro mne dílo, které dokáže vždy a všude, aby divák prostřednictvím fantazie pochopil cizí zkušenost.

Prózy Heinricha Bölla ještě před Grassem a Lenzem jako první oslabily a pak úplně zpochybnily můj německý resentment. Ještě víc než popravení strýcové vešel do mého života otcův přítel, kněz Vladimír Petřek. Jeho umučení v roce 1942 mnou otřásl, měl jsem dlouho pocit, že tu smrt musím pomstít. Vyvrcholil, když jsem potom jako osmnáctiletý z naléhavé vnitřní potřeby navštívil svůj dětský svět Oswienczim a třeštil oči na Auschwitz/Birkenau, kde po sobě šest milionů lidí zanechalo jen pohoří vlasů, brýlí, protézy a dětských hraček.

Tenkrát jsem genocidu pokládal z neznalosti dějin za německý vynález. Ale i tak zůstane masová vražda na běžícím pásu německým antipomníkem tohoto století, podobně jako chemické pokusy na zajatcích japonským, Hirošima americkým a GULAG sovětským. A co bude připomínat nás Čechy? Onen Švejk, který vypráví své vtípky nejhlasitěji, když jeho trápení krajané volají o pomoc?

Němci si sami zavinili, že jsem nebyl schopen bez silných výhrad přijmout jejich údajně lepší vydání, za něž prohlášena NDR. O můj poválečný antiamerikanismus se podobně nejlíp postarali sami Američané

právě Výborem pro neamerickou činnost. K těm, kdo mu vzdorovali nejstatečněji, patřil Arthur Miller. Neméně udatně vzdoroval Heinrich Böll nové mobilizaci německých revanšistů, kteří hospodářské injekce včerejších protivníků mylně chápali jako odpustky za své zločiny.

Zatím co s Grassem mě pojilo osobní přátelství, ty dva jsem dosud nikdy nepotkal. A poté, co Grass přestal dostávat československá víza, neviděli jsme už nikoho z evropských kolegů jejich třídy. Naši izolaci dovršil svobodný svět. Tiskové agentury spěšně škrtaly z rozpočtů tu ztracenou vartu na Vltavě, seriózní i věci znali novináři létali do Prahy jak bílé vrány a s jinými jsem zásadně nejednal. Ušetřil jsem si nejspíš spoustu zlobení, ale padl nakonec stejně do jámy pana Grubbeho ze Sternu.

Němec, který mi telefonoval ve středu 16. března odpoledne, když jsem právě znovu opisoval a přitom opět, jak je mým zvykem, podstatně přepisoval hru Ubohý vrah, měl obzvláště podezřelý hlas, pomalu huhňal, jako by neuměl do pěti počítat. Nevrlé jsem ho požádal, aby alespoň srozumitelně opakoval své jméno. Znělo i podruhé jako

– Böll.

– Böll?, prověřoval jsem to.

– Böll.

– Který Böll? Böllů je víc.

– Heinrich. Já jsem ten Heinrich.

Za půl hodiny jsme ho se Zet spatřili v pražském Parkhotelu poprvé. Vracel se s paní ze Sovětského svazu. Diář mi připomíná, že jsme strávili celé odpoledne v kavárničce Kajetánka pod římsou Hradu. Rozhodně tam nebyla hezčí vyhlídka na staré městské čtvrti než z tehdy ještě našich oken, ale nabízela se nám tam větší šance, že zůstane u našich osmi uší. Druhý den jsme prochodili po malostranských zahradách a v Jiřském klášteře, kde jsme Böllovým předvedli stálou sbírku gotické malby. Jako my se zamilovali do Theodorika, jehož karlštejské portréty předběhly vývoj malířství o šest století.

Mezi tím i přitom nám velmi podrobně vyprávěl o svých setkáních s Rusy, kteří sdíleli náš osud, se Solženicynem a Kopelevem především.

Mnoho epizod a myšlenek, které jsem později četl v Solženicynově memoáru Tele a dub, jsem už znal z Böllova líčení. Setkal se s psanci dokonce několikrát, ačkoli byl oficiální host Svazu sovětských spisovatelů a ve hře byla masová vydání, při kterých už tehdy zvonil zlatý rubl.

Když pak dlouhé minuty mlčky, s důvěryhodnou tváří staletého bernardýna, poslouchal zas naše vyprávění o stavu hřbitova, jak před časem hořce nazval českou kulturu po husákovsko-klusákovském polomu, věděl jsem, že dík jeho přetlumočení stejně přesně dolehne k těm uším světa, které byly pro nás důležité. Byla to jeho poslední návštěva v Čechách, ale po celá ta těžká sedmdesátá léta nás hrál pocit jeho těsné blízkosti. On a zakázaní čeští autoři, to bylo první velké česko-německé spříznění volbou.

Když 17. prosince 1973 volal Klímu a mne náš nakladatel Jürgen Braunschweiger, abychom nazítří čekali v hotelu Alcron Arthura Millera, musel vypuknout u kulturní policie alarm. Ještě v Budapešti, kde byl na oficiální pozvání, požádal o přijetí českého ministra kultury Klusáka. Ten to pošetile považoval za první světový projev uznání novému kurzu – a teď se měl o hosta dělit s námi!

Sledovačů jsme měli jak much, když jsme ho s jeho ženou, vídeňskou fotografkou Inge Morath pěšky provázeli po Praze, ale nemohli nic. Byl obr nejen postavou, ale i vlivem, a tak s námi otráveně u Mikuláše vestoje poslouchali Rybovu vánoční mši, kterou laskavá náhoda nasadila na ten den; stěží mohla Praha oslovit Millera líp.

A seděli bezmocně i ve vinárně U Zlaté hrušky, kde mu hned pět českých spisovatelů současně skládalo bez rozpaků obraz svého života. Pak jsme u nás doma zapálili krb a on vyprávěl o McCarthym, aby byl obraz světa úplný. Kolaps režimu vyvrcholil tím, že ho ministr nazítří nepřijal. Tušil otázky a neměl na ně odpovědi, tak se raději urazil.

Místo toho jsme tedy dovezli oba Millerovy ke Klímům. Setkali se tam s panem profesorem Janem Patočkou, jehož hvězda, aniž kdo z nás tušil, měla za čtyři roky oslnivě zazářit a shořet, až se stane prvním mluvčím a prvním mrtvým Charty 77. O další čtyři roky později

bude Miller ve Filadelfii vyprávět o této návštěvě Prahy jako o jedné z nejpodstatnějších v jeho životě čtyřem spisovatelům – Kanadanu, Američanu, Francouzi a Rakušanu; budou se jmenovat Škvorecký, Lustig, Kundera a Kohout.

Z Němců, kteří ještě mohli, byl vedle Bölla spisovatel-poslanec Lattmann jediný, kdo osobní návštěvou splácel dějinný dluh. Byli to čeští spisovatelé, kteří se jako první v Evropě ujali po roce 1933 svých pronásledovaných německých kolegů. Těch pár velkých a vlivných duchů ve světě nám teď pomáhalo nejen morálně. Do značné míry chránili naše rukopisy a snad i naše životy. Nikdy jim to nezapomeneme.

Bernta Engelmanna, pozdějšího předsedu německého spisovatelského svazu, budu muset v roce 1982 prosit, aby se alespoň při bulharském kongresu pozeptal po osudu jednoho z významných evropských autorů Václava Havla, který byl už přes tři roky ve vězení. Zavolá mi pak, že přítomní čeští spisovatelé o tom sice nic neslyšeli, ale slíbili, že Havel bude do dvou měsíců na svobodě. Zeptám se toho posla dobrých nadějí na plenárce jeho svazu ve Frankfurtu, nazve-li své informátory veřejně lháři, nesplní-li svůj slib. To mi zas přislíbí on – a u toho zůstane až do Havlova těžkého onemocnění, když už se bude zvonit na poplach všude po světě.

Ačkoli právě on díky svému postoji mohl, nenavštíví v Čechách nikdy nikoho. Nejlíp, když na něho zapomeneme.

– Ano, řekl jsem doktoru Černému, – napsal jsem jim, že v době, kdy se šéfové jejich vlád chystají ratifikovat Helsinskou dohodu, je naše situace horší než kdy dřív, jak o tom svědčí červnová zatýkání a zabavení Kosíkova filosofického díla. Ptal jsem se jich, co o tom soudí.

– Já nevím, co vám řeknou váš Miller a Böll!, vykřikl doktor Černý, – ale já vám říkám tohle: vy už se podíváte brzo do Ruzyně, jak si o to neustále škemráte!!

Za šílence bychom byli oba svorně považovali toho, kdo by jeho prorocství vyložil tak, že místo v ruzyňské věznici přistanu za šest neděl na ruzyňském letišti, až se budu vracet ze Švýcar.

Sázava ve středu 19. 7. 78 – 19.00

Beru si tedy čisté prádlo a staré džíny, zimní rukavice, pohorky, mnohaúčelový švýcarský vojenský nůž, jakým ozbrojil všechny své pražské oblíbence švýcarský přítel Bruno Leuthold, když se ke svému úžasu dozvěděl, že nesmíme mít doma samopaly ani bazuky, a nezapomenu ani jiné součásti výstroje a výzbroje, které si tak lidi berou, když jezdí vybírat mrtvé schránky, vozit bomby a skládat půl milionu.

Na Helenku s Jiřím, zastupujícím v předvečer oslav rodinu, ani na znejmilejší malířku Jiřinu s kolegou-manželem Alexandrem radši nečekám, nechci se hned loučit v trapné roli hrdiny, který táhne do boje; po diktátu dílčí zprávy na pásek a pohovoru se Zet mám dobrý pocit, asi jako většina lidí, když stihne poslední pomazání.

Šibeniční humor, s nímž ti na rozloučenou přeju, věrný jezevčíku, abys alespoň ty pletencem buřtů ve zdraví oslavil svou padesátku, které v psím koeficientu dosáhneš těsně po mně, mi jde od srdce, nenutím se do něho a to je dobré znamení, řeknu tedy znovu jen – Ahoj!, jak je v této na moře chudé zemi zvykem od časů tramského hnutí třicátých let, dostanu od Zet na čelo čerstvý křížek a svěřím se svým policejním andělům.

Když Jolana uslyšela od Zet, že ti tři budou teď jaksí patřit k domu, šla se s nimi seznámit a hned si je pojmenovala: Strejda, Číňan a Pejskař, exotické rysy druhého tedy postřehla také, jen o Turecku dosud neslyšela, třebaš žila v jeho hospodářství, třetí přezdívkou vyvolala sympatie posledního k tobě, drbal tě prý a říkal, že má taky psa, ale je s ním svízel, jaký, slíbila Jolana vyšetřit zítra.

Ptá se mě, kam že s nimi ještě tak pozdě jedu, když čekáme hosty, říkám – Na houby!, ona se vítězně šklíbí – Nesmysl!, má to za pokračování naší hry, kdy se snažíme vodit se vzájemně za nos, proč jsem nebyl dost chytrý a neřekl totéž, když mi dnes odpoledne šprýmař s hodností majora namluvil, že budu s celou středočeskou policií osobně honit lupiče?

Aniž tuší, že opět změnil národnost, kopíruje kormidelník šestsettrojky mou kýlovou stopu tak, že se jeho obraz v mém zpětném zrcátku skoro nepohne, nutí mě tím předvádět jízdu podobně spanilou, šedesátkou, která odpovídá dopravním předpisům, ale odporuje v tomto hadovitém terénu zdravému rozumu, jedu docela bravurní slalom k Vltavě bez použití brzd.

V Břežanském údolí už leží šero a tři muži za mnou sedí ve voze tentokrát nehybně a bez úsměvu, ale mé odpolední přízraky jsou ty tam, po tom bláznivém rozkomíhání se to záhadné něco ve mně, čemu se říká psýcha, docela uklidnilo, jsem vyrovnaný a pomalu se mě začíná dotýkat příjemně lechtivá zvědavost, teď už nepochybuji, že dostanu včas i vztek.

Pět kilometrů a pět minut se přesunou ze strany „Má dáti“ na stranu „Dal“, než se nadám, vyjíždím z lesa a vidím na konci krátké rovinky u mostu přes Vltavu siluetu osamělého muže, který zvedá ruku a ukazuje ve směru mé jízdy, v ruce drží aktovku a deku, vůz za mnou bliká, ale já vím sám: je to jediný stopař, jemuž jsem dnes k službám, v saku opět sportovním kapitán Hübl.

Když k němu dojíždím, vchází do vozovky a podává mi ruku, ne, dopředu vůbec nechce, sám si otvírá zadní dveře, ale neusedá, ulehá rovnou na sedadlo a přes sebe hází vlastní deku, tvoje mu zřejmě nevoněla, mizí pod ní jak vznešený cestující, který si nepřeje být buzen, aktovku má v tom bivaku s sebou.

– Tak jdeme na to, praví rozšafně, – ale spíš krokem, ať jsme tam dneska na čas.

– Já jsem na čas vždycky a všude!, ohrazuje se uraženě Prušák ve mně.

– Pardon, nic ve zlém, já jenom, že posledně jsme tu zprávu chtěli vybrat v předstihu, dneska to šlape jako velká akce, v tom prostoru střeží spousta lidí i vozů a musí to klapat jako na nádraží!

Když se rozjíždím, v zrcátku zášleh, má garda zůstala stát a znovu mi bliká, vím už, že se ti věrní ohaři teď ztratí a objeví zas, až bude po všem, chápu to bliknutí tedy jako všechno nejlepší mezi námi chlapy a tisknu třikrát krátce klakson, bože!, přistihuji se, ono mě to snad začíná bavit!, neznám dospělou ženu, která si hraje s panenkami, ale muži jsou schopni hrát si na indiány, dokud je netrefí šlak, jsme věční nedospělci, a proto hloupější a tím i nebezpečnější část lidstva.

Přejíždím most, k němuž se právě od Prahy blíží výletní parník, vítr sem zanáší kvílení saxofonů, kolik jsme na něm slavili vinohradských premiér ještě za času cimbálů, patřilo k rituálu, že jsme nad ránem už u Železničního mostu skákali z paluby, kdo doplave dřív k přistávacímu můstku, dneska by podobné sportovce sebrali buď Křížovi muži po výtržnictví, či rovnou ti odnaproti pro pobuřování.

Na silniční vidlici za mostem nezahnu ke Štěchovicím, ale napravo na Prahu, k pupku městečka Zbraslav, mám spoustu času, budu se courat po staré silnici a uvidím místa, která dávno odnesl čas, už při odbočování, hle!, mihne se hotýlek, kam jsem si za mladých let vyjížděl se svými tajnými láskami, dávali mi pokaždé stejný pokoj a tvářili se vychovaně, jako bych tam byl se stejnou osobou.

Hle, pumpa, o níž jsem před čtvrtstoletím zastavil, když přišel armádní rozkaz, že každý důstojník má mít řidičský průkaz, rozkaz musel být splněn, první jízda byla současně zkušební, když jsem měl po úspěšném kilometru předat vozidlo dalšímu, zabrzdil jsem, poprvé v životě, mocným dupnutím na plyn, šofér vyrovnal zuby v chladiči heverem, komisař si držel nezatačitelnou bouli na hlavě a psal – Prospěl, rozkaz byl rozkaz, o málo později jsem se pak srazil s tou lokomotivou.

Hle, socha mého milovaného spisovatele Vladislava Vančury v průhledu úzké uličky, vedoucí k jeho vile, napsal nejkrásnější a nejnepřeložitelnější české texty, protože do svého jazyka integroval i vznešenou staromluvu Bible kralické, vystoupil z komunistické strany, ale pro její ideály se dal Němci zastřelit, zatím co jiní do ní vstoupili, aby dávali střilet jiné i s ideály, ale to jen ti zlí jako Stalin, soudruh Lenin byl, jak už víme, humanista.

Tu se v mém autě ozývá zvuk, že mi po něm tuhne v žilách krev, v první vteřině mám podezření, že se tady někde schoval náš zá-
ludný andulák Valtrr, který nás v posledním čase s oblibou po velmi
pozdních návratech z milovaných hospod budí z prvního spánku
basovým poryvem slov, kterým jsme ho vzájemně vyučili

– Jenko, vzhůrrru! Pavle do prrráce! Hurrrá, hurrrá!,

ale toto je panovačný hlas z éteru, z jakýchsi tajemných dálek,
v nichž praskají atmosférické poruchy, a hovoří k nám řadovým
smrtelníkům stejně neodbytně jako nezúčastněně.

– Roudnice jedna, Roudnice jedna na všechny Roudnice, hlašte
pozice, přepínám.

– Roudnice jedenáct!, promlouvá deka na mém zadním seda-
dle, – Roudnice jedenáct na cestě k polygonu, přepínám.

Obdobně se hlásí pŭltucet dalších Roudnic, panebože!, myslím si
obdivně, v návalu ješitné euforie, ať to někdo zažije po mně!

Čechy, stále ještě léto 1975

V posledních červencových dnech se kavalkáda nejbližších přátel sjela pro změnu na Sázavě, aby si taky Václav Havel odpočinul od věčného vaření. Kolega Alexander vytvořil svůj vynikající boršč, hutný i jemný jako jeho prózy. Večer jsme uslyšeli z Německa, že se ministři zahraničí v Helsinkách dohodli. Nazítří 1. srpna se tam měly slétnout hlavy účastnických států k podpisu.

Když speaker překvapivě ohlásil Bøllovu odpověď na můj dopis, přestal fungovat náš přijímač Talisman, který jsem dostal v roce 1948, kdy byly znovu zavedeny rušičky. Druhý den ráno jsem v hale přistihl Olgu Havlovou, když jej právě spravila. Zapřísahala mne, abych to Václavovi neříkal. Pro něho chtěla zůstat nadále nešikou, aby jí nepřidělil roli domácího kutila.

Po koprovce, patřící v tvůrčím repertoáru Zet k nejsilnějším číslům, jsme zasedli kolem televizoru a obdivovali nebývalou podívanou. Text závěrečného dokumentu, který sliboval zajistit bezpečnost a spolupráci Evropy i Severní Ameriky, zejména obsah tak zvaného třetího koše, napěchovaného až po okraj občanskými a lidskými právy, zněl v naší situaci jako pozdrav z Měsíce, ale že ho před našima očima signovalo pětatřicet potentátů, propůjčovalo mu náměsíčnou věrohodnost.

Podepisovalo se podle abecedního pořadí států a jen díky tomu se vynořil prezident Husák mezi posledními, v silné skupině s Brežněvem a Carterem. Na obrazovce vznikl optický klam, jako by to všechno vymysleli, sepsali a prosadili hlavně oni tři. Dovedl jsem si dobře představit, že to tak cítí i sám doktor Husák a bude mít upřímný zájem, aby ten mocný dojem chvíli lpěl v zemské atmosféře.

– Tak co kdybychom si zítra podali žádost o výjezd do toho Lucernu?, zeptal jsem se před přáteli Zet.

Odpověděla rodinným citátem, že je to kozí nápad, a společnost byla jako jeden muž na její straně. Fanfáry domácí propagandy utvrdily všechny v přesvědčení, že celá ta šau je zas jen výjimečně zdařilý trik a podvod. Při hudbě, rozhovorech, víně a dalším hodokvasu to všichni do neděle pustili z hlavy.

Mně to z ní nešlo. Co se mělo konat vpolou srpna v Lucernu, nebyla jen tak lecjaká premiéra, nýbrž světová. Už dlouho mě na ni neochvějně novými a novými dopisy zval šéf slavného festivalu, president kantonu i poslanec dr. H. R. Meyer, který ji u mne objednal. Můj instinkt mi velel požádat teď o výjezd. Risknou si už týden po Helsinkách říct veřejně „april-april“?

V pondělí mě vezla Zet do Prahy na převaz. Přemluvil jsem ji k malé zajíždce a získal kupodivu bez potíží výpis z našich trestních rejstříků. I Zet v něm byla dosud bezúhonná, pověst upíra, sssajícího krev ssstátních policissstů měla získat dík Marcelu Malkusovi až teprve za půldruha roku.

V úterý ve čtvrt na dvanáct dopoledne jsme se zařadili s vyplněnými formuláři a čerstvými foty, která Štěpán hbitě nastrílel i vyvolal, do fronty před pasovým úřadem na Perštýně, jež se točila až hluboko do Bartolomějské. Ani čas dovolených a Helsinský závazek nedonutily pasovku zvýšit stav úředníků. Už to svědčilo o ryzosti právě deklarovaných úmyslů.

Rituál žádání byl za časů doktora Husáka propracován tak, aby občan, jemuž se zachtělo cestování, cítil opovážlivost i podezřelost svého úmyslu, a v řídkých případech udělení výjezdní doložky i úžasnou velkorysost úřadů. O napětí postaráno neselhávajícím nápadem, že musel napřed získat devizový příslib, výpis z rejstříku, souhlas zaměstnavatele i občanských výborů, v nichž vládli závistiví penzisté a zlé domovnice, aby se teprve zde dozvěděl, zda ho vůbec pustí všemocné vnitro.

Na řadu jsme došli už za dvě a půl hodiny šnečího posunu vestoje. Mladík v jedné z úzkých kabinek s vycpávanými dveřmi, které měly patrně tlumit vzlyky odmítnutých, stačil už pochytit, že pro tuto činnost habilituje nejlip hulvátství. Nevrrle studoval v ověřeném překladu záhadné pozvání. Když jsme si po chvíli sedli bez vyzvání, zatvářil se znechuceně. Pak objevil, že chceme jet už za deset dní.

– Člověče, vy jste se zbláznil!

Zahleděl se na naše žádosti znovu a zvolal zcela rozhořčeně.

– Dyt' vy tady nemáte ani doporučení společenský organizace!

– To je tím, vysvětlil jsem mu, – že v žádné nejsme.

– No ale to pak taky nikdy na Západ nepojedete, s tím se hned rozlučte jednou provždy!

Skoro štítivě nám sunul papíry zpátky.

– Doporučuji vám, abyste to přijal a dal svým nadřízeným!, řekl jsem mu zdvořile, – jinak se vám může stát, že vy se rozloučíte s tímhle místem. Znat' usnesení Helsinského protokolu je vaše služební povinnost, právě vyšlo v Rudém právu. A můžete jim k tomu dát i tenhle dopis. Na shledanou.

Položil jsem k papírům ještě obálku se stručným vysvětlením, adresovanou doktoru Černému. Jmenoval-li se jinak, jeho problém. Pak jsme se odporoučeli a ponechali sluhu moci bez pomoci.

Jako při všech ostatních dotycích s režimem uplatnili jsme i tentokrát osvědčenou zásadu – nečekat od nich žádnou úlevu, žádnou milost a už vůbec žádný dar. Týden jsme naprosto normálně žili na Sázavě, sedíce střídavě přáteli, který nás hnětl v hlíně. Hodlal si takto nasochat galerii zakázaných spisovatelů. Nabízela se vzpomínka na hlavy českých pánů, které po Bílé hoře léta zdobily Mosteckou věž. V originálech.

V pondělí 11. srpna jsme právě vstoupili do bytu na Hradčanech, když, ta intuice!, zvonil telefon. Byli jsme na pozítří pozváni do hlavního stanu vnitra na Letné – poprvé oba. Skoro jsem čekal doktora Černého, který se nám vysměje jak Haškův óbršt od šestapadesátých:

– Tak jste si, lumpové, mysleli, že vám ty Helsinky pomůžou, drek vám pomohly!

Ale čerstvý pocit doktora Husáka, že je věrozvěstem nové, lepší Evropy, ještě opravdu fungoval. Jakýsi suchý muž, tvrdící, že je podplukovník – ta náhoda: – Hašek!, nám oznámil, že naše žádost bude tak či onak rozhodnuta zítra. Pro jistotu nás však chtěl poučit teď hned, jak se má chovat občan v cizině. Když přeříkal příkázání, vyžadující po turistovi, aby byl křížencem velvyslance a rozvědčíka v nepřátelském týlu, připomněl jsem mu pro jistotu oplátkou já, že mi vojenská správa opět odmítla potvrdit uložení vojenské knížky, když nepřijmu degradaci. Bez toho papíru přes hranici nadále nepouštěli. Vzal to beze slova na vědomí.

Nazítří mě povolal znovu samotného, aby se mě za přítomnosti jakéhosi pana prý Navary zeptal, budu-li ochoten po návratu podat zprávu o všech svých setkáních. Odpověděl jsem, že samozřejmě nebudu, a měl cestu tím za ukončenu. Plukovník řekl, že je to politováníhodně neloajální, ale nutit že mě nikdo nebude, protože nežijeme v diktatuře a Helsinský dokument je pro nás svatý. Pak mi skoro slavnostně podal oba pasy s výjezdními doložkami do Švýcar na 21 dnů.

Duch Helsinek vylétl z láhve a udiveně se rozhlížel, kde se to ocitl. Zet se rozjeta shánět holiče, já dole v našem domě švýcarské vízum. Konzul padal do mdlob, ale zvací dopis byl i pro něho rozkazem: prezident Lucernu byl mimo jiné brigádním generálem.

V pátek ráno 15. srpna byl vojenský budíček v 05.00. V 07.00 jsme tě, nic netušící jezevčíku, který dosud neměl kdy poznat záludnost kufrů, dali do péče paní Máří, kam jsme už včera odstěhovali Valtrra i s klecí a nepostradatelnou rolničkou. V 08.00 nás kolega Alexander odvezl na letiště a rozloučil se s námi pro jistotu navždy. Ale Duch Helsinek se už měl čile k světu. Důstojník pasovky přísně studoval můj doklad.

– Kde je potvrzení o odevzdání vojenské knížky?

– To právě nemám.

Náhle rozjasnil líc.

– Á, to jste vy! Tak dál, to je v pořádku!

Střední Čechy ve středu 19. 7. 78 – 19.50

Dobře filmovaná policejní velkoakce má vždycky své kouzlo, ale skutečnost ji rozhodně předčí, má kouzlo nechtěného a nepředvídatelného, mohu je vychutnávat tím líp, že se třicítkou plazím starou klikatou silnicí přes Baně, abych nepřijel předčasně, ve třicátých letech tu jezdil Caracciola rychlostní závody a moje maminka rallye, aby se zalíbila pánu, který se pak stal mým otcem.

Náš vrchní velitel major Mášek to bere opravdu od podlahy, Roudnice jedna žádá Roudnici pět, aby ještě jednou projela kolem polygonu, jímž přece nemůže být nic jiného než značka jednosměrného provozu na křižovatce k Jílovišti, Roudnice tři, čtyři, sedm a osm hlásí Roudnici jedna, že provoz probíhá nezávadově, zřejmě kontrolují všechny čtyři přístupové cesty.

Roudnice pět sděluje Roudnici jedna, že polygon je beze změny, domýšlím si, že tam projíždějící pozorovatel modrobílou krabičku nezahlédl, Roudnice jedna vyzývá všechny Roudnice, aby zintenzivnily evidenci, překládám si to tak, že zapisují čísla vozů, které to místo musí minout.

– Roudnice jedna Roudnici jedenáct!, zaškrachá pak za mnou, – hlašte pozici, přepínám.

– Kde jsme?, volá kapitán Hübl zpod deky.

– Vyjždím nad katastrem obce Baně ze staré cesty zpět na E 4!, hlásím předpisově, abych mu dokázal, že jsem taky kapitán, těší mě, že to můj věrný spolubojovník odvysílá do štábu mými slovy.

– Ohlašte dohled Cukráku!, žádá vzápětí Roudnice jedna.

Přesně v tom okamžiku se nad stromy vynoří rubínová koruna pozičních světel mamutí retranslační věže, ať běží dneska na obou

televizních programech cokoli, takhle napínavé to být nemůže, přesto bych vůbec nebyl proti, kdyby se dal ten můj třetí program vypnout, ale koneckonců budu spokojen, když jej přežiju.

– Cukrák na dohled!, hlásím radši dece.

Deka to opakuje do vysílání.

– Zastavte!, přikazuje Roudnice jedna, – a vyčkejte do hodina Há minus dvě!

Je mi to milejší než se takhle vléct jako s hnojem, zajíždím co nejdále vpravo na krajnici a zapínám už raději obrysová světla, hodina mezi psem a vlkem rychle spěje k vlku, stromy se začínají slévat v les, ani po téhle velkosilnici, která má téměř dálnicové parametry, nejede téměř nikdo, a to ještě leckterý osamělý vůz považují, nejspíš právem, za některou z Roudnic.

Protože hlavní dopravní tepnou na jih do Budějic byla od pravěku trasa Benešov–Tábor, vedla tu vždycky jen skromná okresní silnička, rozšířil ji teprve král Antonín Novotný První a Poslední, aby se rychleji dopravoval na Orlík, jihočeskou rekreační tvrz strany a vlády, které tu vystřídaly šlechtické rody Švamberků a Schwarzenbergů, za panování Gustáva Husáka se z ní rychle stává skoroautostráda.

Vpravo se proti západnímu sektoru nebe, na němž ještě žhne odraz sluneční výhně, pne temný betonový kolos jako novodobá Babylonská věž, slouží stejnému účelu, zmatení jazyků, náběh k planému filosofování ustupuje myšlence, že ta obří hláska na mamutí muří noze vyrostla u bývalé chatičky Tele-Zelenky, odtud mi vozíval vánoční stromky, paměť zapátrá ještě hloub a vyloví staré známé jméno Hubertus, patří k parku a budovám za lesíkem vlevo.

Objekt, který by mohl být barometrem století, byl přestavěn po první válce ze šlechtického sídla v nóbl hotel pro milostné hrátky pražské buržoazie, za války se stal eldorádem gestapáků, osvobození jej vrátilo původnímu účelu jenom na krátko, v padesátých letech se jej ujali sovětští poradci předchůdců těch „odnaproti“, když

Chruščov přilepil na jejich štít procesy a jiná zvěrstva, vystrnadila je alespoň odtud domácí armáda.

Za svých už povojenských dob, ale ještě jako redaktor vojenského kulturního magazínu, jsem byl vyslán na dramatickou reportáž o střetnutí mocné povodňové vlny s čerstvě dostavěnou slapskou přehradou, na cestě od Vltavy jsem ji měl v klidu napsat ve vojenské zotavovně Hubertus, když jsem však u večere spatřil tucet generálů, vesměs těch, kteří na nedávné konferenci bouřlivě žádali zákaz mých Záříjových nocí, odjel jsem nočním autobusem domů.

V rámci Šikovy ekonomické reformy byl hotel předán Restauracím a jídelnám, aby na sebe začal znovu normálně vydělávat, patřil pak mezi první, které byly po roce 68 svému účelu opět zcizeny, stal se zas střeženým objektem, obývaným tajuplnými civilisty, při setkání s nimi na procházkových lesních cestách se domorodé obyvatelstvo i zvěř zdokonalují v ruštině.

– Roudnice pět!, ozývá se komandýrský hlas znovu, – prověřte naposled polygon!

Volané auto, jistě na pohled civilní, musí být právě na rozcestí, hlásí se okamžitě.

– Polygon negativní.

Tak tedy Nivea nadále veškerá žádná, planý poplach?, či jsme je vyplašili?, můj soukapitán Hübl pod svou dekou profesionálně mlčí, protože služebně není k situaci co dodat a soukromě se v takových chvílích, jak to moc dobře cítím sám, nežvaní, také radiový provoz teď rychle utichá, Roudnice se zřejmě jedna po druhé uhnízdily na svých určených stanovištích, doufám, že nenápadněji než já, ale hlavně doufám, že tu vůbec někde jsou, že to nejsou jen hrátky ze zvukového studia.

Silnice je teď úplně vymetená a ve voze takové ticho, že slyším tikot svých hodiněk na ruce, svírající volant, a ovšem tlumené praskání Hüblovy vysílačky, vzpomenu přitom na příznivce z Hradčan, který mi daroval kazetu s odposlechem policejního rádioprovozu

za loňského nezdařeného plesu Charty, a tu mě napadá, že je-li mé podezření správné, a ono jistě bude!, pak je tu vedle Roudnice majora Máška nablízku možná ještě další admirálská loď.

Mozku, uvyklému po léta spřádat příběhy, stačí jediné vlákno, nápad sotva vyšlehne a už hoří jasnou otázkou, proč ta druhá krabička leží zrovna tady, co by kamenem dohodil k tajemnému Hubertusu, natož nezachytil naši vlnu, sleduje tam v útulném pohodlí druhý admirál naše snažení, aby pak pomocí třebaš, co já vím, Mělníků?, vítězně prosadil vlastní bitevní plán?

Ta představa je absurdní tím, že je naprosto reálná, jestliže do té hry namočili nevědoucí kriminálku, nemohou riskovat, že je před mýma očima pochyťá jak hloupé kluky, tím spíš musí pak kontrolovat její průběh, mají-li za lubem pevný záměr, málem by mi znovu vyrazil pot a husí kůže, kdybych teď znovu nepohlédl na hodinky.

Je hodina Há bez dvou minut, a protože jako kapitán v záloze vím, že už nezazní žádný přímý povel, aby tajemství času nebylo promarněno, natáhnu rukavici, to zas kvůli otiskům prstů, nastartuji a vyjedu ostře vpřed, přede mnou ještě dost dlouhá rovina, teď už mám co dělat, abych dojel včas.

V tu chvíli mě dohání a hned i předjíždí sportovní vůz, jakých tu s českou značkou jezdí pomálu, vozí nejvýš zlaté slavíky a hvězdy tenisu, vzdor pokročilému šeru jede dosud beze světél, až pak vidím daleko vpředu jeho rudé brzdové talíře, když riskantně zatáčí k Jílovišti u značky jednosměrného provozu.

Teprve dobrých dvacet vteřin po něm tam dorážím i já, brzdím, a už ji vidím zas!!

Evropa a Čechy, konec léta 1975

Ta zázračná cesta do zmizelého světa po tak dlouhém čekání a tak krátké přípravě uvrhla i mne do stavů, které by slušely spíš Verneovým hrdinům, cestujícím na Měsíc či do středu Země. Je děsivé, jak rychle si lidský duch zvykne na zruďné okolnosti natolik, že jim pak hluboce otřesou situace dřív normální. I když neustále hledám svou tužku, své notýsky, svou peněženku i své klíče, mé zážitky jsou přesně obtisknuty v mé paměti. Na výlet do Švýcar mám však vlastně jen tři vzpomínky:

Mocně navštívenou tiskovou konferenci, na níž jsem úspěšně vyzkoušel, co v plné míře uplatním za tři roky, během svého legálního pobytu v Rakousku: odkázal jsem je všechny na své otevřené dopisy, svá interview a prohlášení, učiněná v Československu: buď že je znají a nemusejí se ptát, anebo že tu jsou na falešné svatbě.

Světovou premiéru Rulety, která měla sice tak zvaný úspěch, ale jejíž inscenace se minula s hrou. Poprvé mě napadlo, kolika podobných zklamání jsem byl za šest let, kdy jsme nesměli vyjíždět, ušetřen. Na rozdíl od konečného tvaru sochy, obrazu i psaného slova je divadelní text vykládán na jevišti prostředníky, a proto znovu a znovu v rukou božích. S jistou nostalgií budu vzpomínat na těch šest let blažené nevědomosti později, až mě učiní předmětem své zničující lásky k divadlu rakouští kritici, sbor obzvlášť frustrovaných paní a pánů, užívajících zhusta téhož slovníku jako Rudé právo, jež je bude proto rádo citovat.

Třetí vzpomínkou je intenzivní pocit horečného snu a mučivě nekonečného dne. Během šesti nocí jsem v nejluxusnějším lucernském hotelu Palace naspal sotva tucet hodin. A nezavinila to jen pohnutá setkání s přáteli z celého světa, kteří nás chtěli obejmout a vyslech-

nout. Pravou příčinou byla ta přímo pohádková proměna z psance v prince. Sotva se mi podařilo usnout, probouzelo mě alarmující tušení, že každou chvíli může přijít pekelný účet.

A tak, přestože nám povolili výjezd na tři týdny, požádal jsem Zet, své nakladatele i přátele o prominutí a bez výstrahy se přímo hystericky už dne sedmého vrátil. Zřejmě zbytečně. Důstojník pasovky ani nevzhlédl a celník odmávl i obrovské desky s grafikami Pravoslava Sováka, které měly doplnit jeho stálou výstavu na oválné zdi sázavské haly. Ve světě měly cenu menšího auta, v Čechách stejně nulovou hodnotu jako já.

Když jsem vyšel do letištní haly, celé to napětí naráz povolilo, rozklepala se mi kolena. S námahou jsem si vystál taxi a domů dojel v šoku. Neuvítal mě tam ani tvůj divý štěkot, ani Valtrrovy chraptivé tirády, a kde byl radostný hlahol Zet? Zůstal ve švýcarských horách, protože jsem ji nechtěl připravit o pár neproblematických dnů. Můj hlas v telefonu vyburcoval znejmilejší přátele Alexandra a Jiřinu k záchranné akci. Odvezli mě, oněmělého, na Sázavu a seděli se mnou na terase starého pana doktora Pilaře pod zrajícím letošním a při chladném loňském víně tak dlouho, až jsem začal vyprávět. Se slovy jako by se odsypával i ten podivný zával v mé duši.

Když se za týden předčasně vrátila i Zet, která tím smutně potvrdila obtížnost nenavýklé svobody, poobědvali jsme cestou z letiště s pražskými kolegy, aby mohla vyřídit zbrusu čerstvé vzkazy, a pak odjeli rovnou na Hrádeček, kde naše zpráva podrobností lačnému Havlovi trvala skoro do rána. Když jsem přitom řekl Zet, že jsem požádal o další cestu na premiéru Rulety ve Vídni, nenazvala to už kozím nápadem, ale veselou myšlenkou, která stojí za pokus.

Zpáteční cesta přes bojiště roku 1866, kde vykrvácely české regimenty, aby se pak rakouský císař vyrovnal jen s Maďarskem a vykopával tím hrob prvnímu snu o spojené Evropě, dovedla nás k rodičům, kdes mezitím přistál i ty, těžce zkoušený jezevčíku, abychom tě alespoň krátce pozdravili a posoudili oba tvé syny Janečka a Hynečka.

Vyšťekával jsi svůj odpor k povětrným pánům i obtížným potomkům tak naléhavě, že jsme ti slíbili: až se vrátíme, dáme tvůj dorost konečně s těžkým srdcem dál.

Už v úterý 2. září mi sdělil známý hlas doktora Černého, že nepojedeme nikam, odmítneme-li podat zprávu o všech našich setkáních ve Švýcarsku. Řekl jsem mu, že o tom v Helsinském protokolu nic nestojí a že jim ten nový duch a dech dlouho nevydržely. O dvě hodiny později zavolal stručně, abych se ráno stavil pro doložky. Upozornil jsem ho znovu na chybějící potvrzení vojenské správy a on řekl, že to je na tom všem ten nejmenší problém.

Nazítří večer mě v Českých Velenicích vytáhli z rychlíku Vindobona a řekli, abych se pro ten papír vrátil, soudružka že může pokračovat. Zet vystoupila ovšem taky, a že už nic nejelo, hledali jsme hotel. Když nám v jediném místním zařízení tohoto v Čechách vymírajícího druhu oznámili, že pokoje dávno nepronajímají, protože chybí personál, dal jsem se spojit s náčelníkem pasové kontroly, jakýmsi Kubíčkem, a optal se, má-li doma gauč. Ještě víc ho ohromilo mé sdělení, že mě zítra čeká ve Vídni veškerý tisk, ale já že už v Praze, jestli mě tam opravdu požene, zůstanu, a odpovědnost za politické následky ponese on.

Nestačili jsme se Zet vypít láhev příšerného druháku z Bzence, když hostinský na příkaz shora odbednil jeden z pokojů a odnesl tam vlastní ložní prádlo. Po chvíli volal náčelník Kubíček mne. Selhávajícím hlasem, který obrazil jeho rozvrácené jistoty, mi sdělil, že můžeme ve čtyři ráno pokračovat do Vídně rychlíkem Sanssouci. Naneštěstí hostinský, když hbitě vyhnal zbylé hosty cikánského původu, zamkl a prosil nás, abychom ho následovali do jeho soukromí.

V prvním poschodí barabizny, páchnoucí zkysanostmi a dezinfekcí, jsme vkročili do salónu, vybaveného jak v hollywoodském kýči bílými koberci a doplňky z evropských obchodních domů. Hrdě vytáhl a otevřel francouzský koňak a recitoval mi až do odjezdu milostné pasáže z mé nedospělé hry Dobrá píseň, spílaje přitom stále sprostěji jakési

ženské, kterou si tehdy pod mocným dojmem těch veršů vzal. Zřídka byl který autor potrestán za ranná díla častěji než já.

Ruleta ve vídeňském Volkstheatru byla tentokrát skvělá. Protože jsem byl předtím v lucernském divadle jediný bez smokingu, dal jsem si jej u Adama za dva dny ušít, zlaté časy! Při vídeňské premiéře jsem byl jediný ve smokingu; v módě byl právě dvouřadový oblek. S tiskem jsem si poradil stejně jako ve Švýcarech, začali si na to docela zvykat.

Po návratu jsem rychle zpravil přátele a odjel na Sázavu dohonit zameškané psaní. Zet zatím přísně zkoumala povahy i poměry zájemců o tvé syny, drsnosrstý krkavčí otec; vybrat dobré pány jezevčíčkům je veliká zodpovědnost. S celou naší rodinou jste pak pár dní pózovali Štěpánovi pro mou chystanou dětskou fotoknižku Jolana a kouzelník. Toho dojemně ztělesnil v mém županu a se svým maturitním motýlkem okouzlující pan doktor Pilař. Jolanu hrála Jolana, kterou právě rozkošně opouštěly mléčné zuby. V roli anduláka exceloval náš Valtrr.

Předposlední den v říjnu si mě opět pozval podplukovník Hašek, když mu na stůl přišlo hlášení, že jsme si ze Zet podali žádost o výjezd na premiéru Rulety v Západním Německu. Užasle se mě ptal, myslím-li to vážně. Chtěl jsem vědět, jsou-li snad nějaké stížnosti na naše chování v Lucernu a ve Vídni. Ne, řekl, ale takto helsinský protokol myšlen nebyl! Namítl jsem, že jeho výklad je v našich společných rukou a výsledek zatím užitečný pro obě strany: mohl by se z něho vyvinout přijatelný modus vivendi pro všechny zakázané umělce, první krok ke skutečné normalizaci kulturních poměrů.

Pasy nám vydal druhý den pro změnu doktor Černý. Stěžoval si mi docela lidsky, že postonává. Na vojenskou knížku se mě na hranici radši neptali. Otrnulo mi, vydržel jsem tentokrát cestovat po Němcích celý měsíc a uviděl kde co. Ruleta v Mönchengladbachu byla velmi slušná. Měl jsem jako jediný dvouřadový oblek; každý, kdo na sebe v Německu trochu dbal, chodil i na pohřby v roztrhaném svetru a džínách.

Přese všechno to byla jedna z premiér, jakých je po světě dvanáct do tuctu. Při oslavě jsem se z půlnočních zpráv dozvěděl o jiné, která se právě konala v Čechách a měla šanci vejít do dějin českého divadla.

V Dolních Počernicích u Prahy se hrála poprvé Žebrácká opera, kterou podle Gaye napsal Václav Havel.

Střední Čechy ve středu 19. 7. 78 – 20.00

Je tam!, je tam zas!., modrobílá krabička od krému Nivea, který se už dlouho vyrábí v československé licenci, – opakují se s uměleckým záměrem, anebo je za celý týden nic nového nenapadlo?, – leží však tentokrát půldruha metru od sloupku se značkou jednosměrného provozu, tak dokonale viditelná, že by pozorovatel v Roudnici číslo pět musel být před pár minutami, kdy bylo nadto líp vidět, raněn slepotou.

A stojí tu tak halabala, na úzké hraně, jak nelze – ví každý filmový režisér, který se o to kdy pokusil – žádný předmět narafičit uměle, takže jedna a jedna jsou dvě: musela být pohozena zcela přirozeně, a jak jinak, než z vozidla, které tu ovšem muselo projet docela nedávno a nemohlo pak ujít evidenci rojících se Roudnic, leda by... leda by patřilo k flotě Mělníka a mělo falešné číslo!, ten sportovní vůz??

– Tak jdu na to...!, opakuji tedy, aby nevidomý kapitán věděl, nechám běžet motor, otvírám dvířka, vystupuji na pankejt a zvedám krabičku jen tak, obouruč a obouoč, protože na jedno vezmu jed: jsou-li to opravdu oni, a kdo jiný by si to dneska troufl s naším vojskem rozdat?, pak nás, kriminálku, nemohou přece smrtelně blamovat tím, že to spolu se mnou roztrhá našeho superpyrotechnika.

V okamžiku jsem zpátky, nastupuji, bouchám dvířky, kladu krabičku na prázdné pravé přední sedadlo, vyšlapuji spojku, řadím rychlost jak na startovní čáře a hlásím dece.

– Hotovo! Co dál?

– Roudnice jedenáct, Roudnice jedenáct na Roudnici jedna, úkol splněn, přepínám.

– Roudnice jedna na Roudnici jedenáct, chrochtá admirál a neobtěžuje se ani poděkovat, jako bych už patřil do stavu – proved'te přesun dle rozkazu, konec.

– Pokračujte v krasojízdě!, objasní mi pyrotechnik, – dál po E-čtyřce rovnou za nosem.

– Až kam?

– Až tam!, řekne parták, na tuhle situaci téměř rozverně, – to už poznáte sám. A přihrajte mi sem to nadělení!

Mezi předními sedadly zašmátrá jeho ruka a odebere mou poštu, s níž se pak vzadu baví, zatím co já se tedy pouštím, jak mi veleno, v prodloužené ose svého nosu, brzy se po mé levé straně skutečně míhá hotel Hubertus, do temna svítí všechny jeho oči, a kde je náš hlavní stan?, na Dobříši??, ach, to by bylo veselé!, představou, že bych s celou svou hordou vjel do zámeckého nádvoří jako nájezdník mezi polepšené kolegy, se dětinsky bavím ještě na dlouhé rovince před Mníškem, tím víc se lekám, zběsile blikám a divoce brzdím, když mi do dráhy vbíhá chodec.

Ale nikoli chodec, nikoli do dráhy a nikoli vbíhá, nýbrž ležérně na mne z krajnice kyne můj, aniž tuší, favorit kapitán Šatra, je opět pomačkaný, jako by čerstvě vylezl z nory, i když, jak už vidím, vystoupil z Volhy či čehosi podobného, co neosvětleno parkuje v šeru mimo silnici při zdi jiného bývalého hotýlku, kde sídlí Ústřední škola Čs. strany lidové, kdykoli jsem ji v minulosti míjel, okouzlovala mě jiná představa: jak tam polepšení katolíci studují dějiny KSČ.

Ač brzdím, jak mohu, přejíždím ho, ale nezajíždím, nýbrž míjím, pak konečně stojím, couvám k němu zpět a ptám se ho v jakémsi vojenském pominutí smyslů, k němuž jsem mezitím stačil dospět, mám-li se taky trochu zamaskovat.

– To už je teď fuk!, mávne rukou, protože ve své nezkalené mysli jistě nepředpokládá, že by takovou armádu sledovačů mohla kontrolovat ještě silnější armáda sledovatelů, docela logicky vychází z toho, že obyčejní zločinci mohli mít pod optickou kontrolou nejvýš

prostor, v němž uložili svůj vzkaz, začínám být opravdu napjat, zda, kdy a kdo z mých detektivů nabere správný vítr, a co se stane pak.

A tak nechávám vůz na silnici s klopenými světly, kapitán Hübl už je venku, protahuje údy a podává Šatrovi nový dopis, který za jízdy vyňal z plechové obálky, na otisky teď není čas, můj plechový oř nám dostatečně svítí na písmena dětské tiskárničky, ovšemže!, a my čteme:

„Pokračuj k obci Řitka, v ní odboč vpravo na Všenory a ulož peníze na pravý trám v nižší části první autobusové zastávky v polích.“

– Do prdele!, uleví si kapitán Šatra, – to je přímo hra na lišku, voni snad byli u Skautu nebo co! Víš, kde to je?

To platilo jeho řidiči, který se sem přiloudal a jen samozřejmě kývne, znají šoféři krajské kriminálky každou Zlámanou Lhotu jako taxikáři ulice?, než se nadám, je ve voze a s vozem na silnici, otáčí do protisměru a Šatra nastupuje za jízdy.

– Já se tam honem nenápadně mrknu!, volá a mizí v dáli.

Až do vrcholu stoupání je nenápadně rozsvítit světla, takže se prostě rozplynou ve tmě, bože, kéž jsem policajtem, to je vyražení!, jak praví Karel Havlíček, zůstali jsme s Hüblem sami u pusté a temné školy, která se zdá fungovat obdobně jako celá lidová strana.

– A my...? ptám se svého kapitána.

– Tu počkáme.

Kývnu, a když už nic nenásleduje, nevydržím si hrát na vojáka a projevíím svou profesionální zvědavost.

– A na koho?

Místo odpovědi pokrčí rameny a způsob, jakým si obřadně čistí nos erárním kapesníkem, velkým jak utěrka, zrcadlí jeho profesionální zdrženlivost.

– Když jsem dojížděl k tomu... polygonu, vzpomenu si, – předjel mě sportovní vůz, západní model; zabočil právě u toho místa, kde ležela ta...

– Znáte číslo? zaujme ho to.

– Nesvítil ještě... a byla už dost tma...
– Typ? Barva?
– Bože...
– No...?
– Víte, myslel jsem v tu chvíli zřejmě jenom na ten... na tu krabičku...

K čemu ta rozpačitá omluva, zač se tak hloupě stydím, je to snad má věc, když jich tam bylo jak psů?

– Měly by to spíš vědět ty vaše... ne, neřeknu Roudnice!, – to by přece měli vědět vaši!

– To měli!, potvrdí mi, – já na to upozorním.

Ve směru od Prahy se vyhoupne nad terénní vlnu záře reflektorů, rychle se blíží vůz a záhy brzdí těsně za mým, proti světlu nevidím tvář, ale poznávám hlas vrchního šerifa Máška.

– Tak, soudruzi, jdeme na to!

Mluvíme stejnou řečí, podává mi ruku, říká mi dokonce soudruhu, už nám zbývá jen společně slovansky zapět

– Hrom a peklo,
marné vaše
proti nám jsou vzteky!

Čechy, podzim 1975

Nemám tušení, jaké pamětní desky kráslí obec Dolní Počernice u Prahy, ale vsázím se, že vím, jaká tam jednoho dne přibude. Dne o to krásnějšího, že v Čechách už nebude dočasně rozmístěných sovětských vojsk, a ano-li, budou se chovat podobně jako americká vojska, dočasně rozmístěná v Evropě.

I pak si ovšem, přiznávám, dovedu těžko představit, že by směli mladí Češi mladým Rusům jen tak po sousedsku rozbít hubu, když začnou u muziky obtěžovat domácí dívčiny, anebo že budou bivakovat před sovětskými základnami pod záštitou Vaculíka a Havla, aby pak byli policií před kamerami opatrně poodnášeni za krajnici přístupové vozovky jako Böll a Grass v Mutlangenu.

Základní skutečnost sama mi naopak připadá docela dobře možná. Rozdíly v žánru jednotlivých podepoch jsou v naší hemisféře tak úžasné, že se pod prapor českých komunistů za pouhých čtyři desetiletí směstná jak inkvizitor Gottwald, tak pan otec Zápotocký, tat'ka Novotný, hodný Fridolín Dubček i zlý Dětrich Husák, co postava to jiná hra: grandguignol, melodram, konverzačka, drama, tragikomedie.

Šance špatné a dobré hvězdy stojí jedna ku jedné a padesát procent není pro naději zrovna málo. Muži v Kremlu neradi mění insig-nie i svatě; dlouho neodpustí tomu, kdo dal spálit Stalina s takovou fanfárou, že už ho nikdy nebudou moci nahradit voskovou figurínou. Neměnná pompéznost kulis má prostšího diváka přesvědčit, že se pořád hraje stejný kus.

Mezi jeho jednotlivými dějstvími, jako jsou Výstřel z Aurory, Kronšadtské povstání, Nep, Kolektivizace, Industrializace, Procesy, Vlastenecká válka, Studená válka, Dvacátý sjezd, Brežněvova doktrína

a Perestrojka, zejí však hlubší propasti než mezi programy současné evropské levice a pravice.

A tak se může docela snadno stát, že Sovětský svaz bude opět potřebovat pilné a prosperující Československo, a nebude-li zbylí pro návrat do evropského salónu, vezmou noví místodržící Vaculíka s Havlem a podobné kohouty prostě přívazkem; ve srovnání s tím, že si vytáhli Gomulku, Kadára a Husáka z doživotních kriminálů, je to lapálie, která nic nestojí a rentuje se: vždyť jsme taky pilní a prosperující.

A ne-li, jednou stejně nadejde čas, který nadejít musí, onen, v němž bije hrana tisíciletým říším čínským, římským i německým. Proč by měla ušetřit zrovna ruskou? A pak i Čechy dohoní, co dohonili jinde. Nedává nám naději, že tvrz vedle Havlova statečku se brzy propadne do pahorku, ale Komenského kniha, kterou tam napsal, přešla z dvousetleté klatby rovnou do maturitních otázek?

A tak tedy vím, že české divadlo z dob husákovské polepšovny bude mít pamětní desky hned dvě, a žádnou z nich na regulérních stáncích Thálie. Jednu zavěsí na dům u Čelakovského sadu, kde žila i hrála kněžna Vlasta, občanským jménem Chramostová. Druhá ozdobí skromné kulturní zařízení předměstské obce, v němž vyhrál nekrvavou bitvu dobrý král Václav, řečený Havel.

Že se jeho novou variací na staré téma podařilo uvést, lze přičíst jak mimořádnému vzepětí divadelních amatérů, tak mimořádnému útlumu profesionálů útlaku. Ty navíc zmátlo, že duch Helsinek přestal být nezávazným sloganem, když na sebe vzal podobu jistého spisovatelského páru, který – včera ještě honěn – poletoval už třetí měsíc do Evropy a zpět.

Kdo se vyděsil a rozběsnil k nepřičetnosti, byl sbor čarodějnic z divadelního svazu. Jiřina Švorcová a ti druzí nebránili kontrarevolucionářům pět let vlastní hrudí znesvěcovat české divadlo, aby to teď pod dojmem jakéhosi směšného protokolu dovolil osvětový inspektor z pražské periferie. Helsinky-nehelsinky, vzburcovali státní moc, jako by odhalili vypukající povstání.

Zet a já jsme tedy slavnou noc sami nezažili. Zato jsme byli po návratu z Německa poprvé čistí jako lilie. Na plné obrátky běželo vyšetřování účinkujících i diváků, identifikovaných podle houfně zabavovaných fotografií při masových domovních prohlídkách. Státní bezpečnost zažila zřejmě zvedání mandlí, že se dala ošálit dokumentem, určeným k ošálení jiných. O to víc se teď snažila zatušovat ten průšvih zostřenou buzerací.

Svou zvláštní situaci jsem si uvědomil, když mě bezprostředně po návratu pozval doktor Černý. Poprvé se ani nepokusil zeptat, koho jsem kde potkal. Chtěl ode mne slyšet, že v době, kdy se stát tolik snaží naplnit literu i ducha Helsinek pozitivními činy, je takový podnik jako Počernice kudlou do zad nám všem, tedy jemu i mně.

Namítl jsem, že se celé uvolnění odrazilo zatím jen v mých třech cestách. Teď, když měli skvělou možnost velkoryse přehlédnout okrajové uvedení Havlovy hry, kterou za protistátní neoznačili ani kulturní pogromisté, a vysloužit si tak další potlesk, aniž ztratili tvář, činí pravý opak. Vyslovil jsem obavu, že takhle brzo ztratí i ty kladné body, získané za mne.

– Jak to myslíte?, chtěl ihned vědět.

– Nehodlám vám, pane doktore, dělat reklamní štít, za kterým budete fackovat jiné.

Urazil se, ale křičet nezačal. Zdál se nelhat, když se znovu zmínil o svém špatném zdravotním stavu, a především jsem měl poprvé pocit, že je na helsinských východiscích osobně interesován. Ach, ale co to znamenalo?! Jejich přesvědčení byla vyměnitelná, jako byli zaměnitelní oni, kdykoli sehráli svůj part a bylo nutno změnit tón.

– Já vás varuju!, řekl, – já vás důrazně varuju. My jsme k vám byli tolerantní jako k nikomu. Splnili jsme vám všechna přání a nechtěli za to vůbec nic. Myslete si, co chcete, ale nezačínajte si! Jakákoli provokační publikace – a dopadne to s vámi, jak jsem vám prorokoval, když jste psal tomu Böllovi. Jednou jsme přimhouřili oko. Podruhé vám to rozhodně neprojde!

V pondělí 17. listopadu jsme se měli znovu sejít, my chlapci, co spolu chodíme. Na smluvené místo dospěl Havel o hodinu později, – tak dlouho musel setřásat své stíny, – a hlavně pěšky: cestou z Hrádečku si na něho vymysleli technickou prohlídku, aby mu mohli zabavit papíry od vozu a pro jistotu i řidičský průkaz za účelem snadnějšího sledování. Aby nemusel hádat, čemu za to vděčí, zastavili ho právě v Počernicích.

Nabídl jsem se mu jako šofér i proto, aby pan doktor věděl. Vozil jsem ho celé dva dny a naše sledovačka byla přímo výstavní. Někdy jich bylo za námi až patnáct v šesti autech. Přítel byl nervózní za mne. Já jsem si však byl jist, že se mi nemůže nic stát, zatím. Se mnou jediným se ještě vozil po Čechách duch Helsinek. I jim se zdál být k čemusi dobrý, dosud.

Vůz Havlovým vrátili. Aby mohli hned zpátky na Hrádeček, který nade vše milovala, přiznala se Olga konečně k tomu, že má nejen řidičský průkaz, ale i umí řídit. Po jejich odjezdu jsme se mohli konečně věnovat tvému osvobození od potomstva, uštvany lovče.

Schopní páni už vybráni. Ale jak se odpoutat od dvou kožichů, které jsme zažili medově vonět čuránkami, od dvou čenichů, do nichž jsme vkládali housku, máčenou v mléce, od čtyř párů pajdavých pacek, které ještě nedávno neunesly štucílek těl, ale hlavně ode dvou povah, které se mezitím rozvily jak mladý salát do zelené jedinečnosti?

Začala loučení. Nad osudem celé vaší trojky stála zlá hvězda.

Střední Čechy ve středu 19. 7. 78 – 20.30

Jedu v závěsu za admirálskou Roudnicí majora Máška a nemám nejmenší tušení kam, věrný kapitán Hübl leží na zadním sedadle jak po nedělním obědě, pod hlavou aktovku, deku jen po prsa, vysílačku na okně, pokojně dojídaje cosi s čímsi, v zrcátku ho nevidím, sluchem to nepoznám.

Nikdo se nenamáhá, aby mi něco řekl, ale upřímně řečeno, proč taky?, jsem kolečkem vysoce profesionální mašinérie, která sice zřejmě neví, co vím já, ale rozhodně se zdá vědět, co činí, což si mohu na prstech spočítat sám: jedu jako živá návnada předhodit žravým žralokům půl miliónu korun – pro mne dnes pakatel!

Rozsah i důkladnost této akce, příliš opravdové a nákladné, než aby byla inscenována jen pro mne, utvrzuje mě v domněnce, že kriminální policie tenhle případ stále ještě řeší s dobrým svědomím, neboť malým vědomím, avšak už sama skutečnost, že ho jakási vysoká místa pověřují politickým vyjednáváním, musí přece v plukovníku Křížovi probouzet myšlenky, které nemohou neprosakovat i do jeho aparátu.

Přinejmenším je jim už v této chvíli jasné, že podivná kauza nemá zdaleka jen kriminální aspekt, a nadto je ostře sledována z vládní lóže, je-li tomu tak, hraju svou úlohu pomocníka šerifů docela dobře a pohybuji se v poměrně bezpečném epicentru hloubkového zajištění... je-li tomu tak...!

Podle očekávání líznou má světla, držící se jak přilepená za koncovými světly vedoucího vozu – Číňanova škola! – už brzy tabuli s označením obce Řitka, nomen omen!, v níž ale neodbočíme vpravo na Všenory, jak kázali vyděrači, nýbrž vlevo po polní

cestě, kam míří můj předjezdec, po třech minutách dokodrcáme k rybníčku, u něhož začíná les, pod haluzemi krajních stromů se leskne plech dvou dalších nenápadně civilních aut: náš hlavní stan, zajisté.

Pod hrázkou kvákají žáby na měsíční talíř, kterému chybí k úplňku už jen poslední kraj, schovává si ho přece slavnostně na zítřek, k mé okrouhlosti, vystupujeme, hlouček postav, z nichž některé matně poznávám, protože se mihly v kanceláři i na ulici při bombovém poplachu, spatří velitele akce, odhazují nedopalky a pečlivě je zneškodňují podpatky, vládne tu příjemná neformální subordonace, která budí důvěru.

– Už je tu Šatra?, pátrá major, jehož zorničky se po vypnutí našich autosvětél ještě neadaptovaly.

– Ne, soudruhu náčelníku!

– Ale už se hlásil!, ozve se jiný hlas.

– Je v náletu, doplní třetí.

– Soudruh Hübl!, velí major tlumeně.

– Zde!

Právě se znovu protahoval za mými zády, teď už zase stojí v pohodlném polopozoru.

– Můžete to adjustovat.

– Provedu.

Můj spolubojovník odchází k jednomu z vozů, které tu byly před námi, a kutí cosi v otevřeném kufru za asistence šoféra, po polní cestě se razantně blíží auto s parkovacími světly, vystupuje zmuchlaný Šatra a opět mě nezklame, když referuje veliteli s osobitou nekonvenčností.

– Ta autobusová zastávka je normální otevřená bouda, akorát že je před ní škarpa, kde si může člověk natlouct držku. Ale já chtěl zastavit jen jednou, tak jsem radši omrk tu stodolu.

– Šikmo naproti je opuštěná stodola, osvětlí mi major a chce vědět od Šatry, – je tam něco?

– Hovno!, hlásí jeho podřízený, – a k tomu ještě moje, soudruhu náčelníku, já jsem si pro větší nenápadnost spustil kaťata a vysral se tam do kouta.

Přesně tak to říká a já jsem mu neskonale vděčen, protože tím vtiskuje představení snesitelnější žánr, přinejmenším pro mne, jehož výstup těsně následuje.

– Tak jdeme na to?, zeptám se teď sám a co nejledabyileji, aby si ani Roudnice, ani Mělník nemohly myslet, že s tím snad mám nějaké problémy.

Všichni na mě pohlédnou a má stará dobrá kmotra ješitnost je tu zas jako záruka, že můj strach zůstane mou čistě vnitřní záležitostí.

– Buďte tak laskav...!, praví major naléhavě, jako by mě prosil, abych jim něco hezkého zazpíval.

– Cestu zná?, promluví někdo ze skupiny.

– Cestu znáte?, stará se major.

Ze setrvačnosti kývu, než mi to dojde a začnu vrtět hlavou, pozor!, káru se ihned, ze svého kuřecího mládí musím přece do smrti vědět, že cesta do pekel je dlážděna taky zbrklostí, avšak můj orientační talent, s nímž jsem před čtvrt stoletím bezpečně prováděl první houfec českých spisovatelů labyrintem Šanghaje, mi dovolí dodat s jistotou.

– Ale bude to nejspíš zpátky odtud do Řítky, tam vlevo a pak rovně, ne?

Šatra to schválí a upřesní.

– Bratru dva tisíce sedm set metrů. To napravo je stodola, ta vaše barabizna je vlevo. Napřed si to tam prošlapte a omrkněte nanečisto, nate!

Podává mi robustní baterku, tvarem i zelenou barvou připomíná starožitný ruční granát, ale ve mně rozsvěcí obraz předválečných táborů YMCA, kde jsem při podobné podívané psával rodičům, že jsem ulovil dalšího bobříka odvahy, a aby už proboha přijeli, že se mi stýská, a teď? než zapadne měsíc, bude mi padesát, nemohu si stěžovat, nemám komu, to už je lepší se vytahovat.

– Já to zvládnou rovnou, na ten WC jsem onehdy došplhal i potmě!
– Ne!, řekne major Mášek kategoricky, – nesmíte riskovat, že s tím zakopnete!

– Tohle, naváže kapitán Hübl, – musíte nést pokud možno vodorovně a položit na ten pravý trám v nižší části úplně lehýnce, jak vánoční koule.

Na jeho obou dlaních leží v průhledné fólii čtyři sloupce pětistovek, vypadá to, že je jich skutečně tisíc, pyrotechnik přidržuje balíček palci jako by nesl bezé-dort.

– A netisknout.

Zmaten natáhnu ruku, ale on ucukne.

– Ježíši, ne, to vám podám, až si to skouknete a budete mít zas volné ruce. Musíte to pak držet přesně jako já! Pozor! Neklopit, netisknout, nezakopnout s tím a hlavně netřísknout!

– Jinak budete o svých narozeninách jak vodník, doplňuje ho Šatra.

Kvákající žáby to podtrhují, ale nedávají tomu smysl, musím se nejapně zeptat.

– Tak mokrej...?

Hlouček se zazubí a Šatra to upřesní.

– Tak zelenej!

Čechy, podzim–zima 1975

Těsně předtím, než jsme odevzdali své synáčky přísně vybraným pánům, zaúčinkovala vyšší moc.

Zet se utvrdila v podezření, že z Janečka vyrůstá podivín, v podstatě neschopný vést normální život rvavého jezevčíka. Ona to musela vědět. Nemohu popřít, že i mně připadaly jeho uzavřenost, jakási hloubavost a hlavně křehkost až nepsí. Zet rozhodla, že zatím zůstane u nás, neboť fořt, který se oň ucházel, by ho prý svými krutými nároky nejspíš dohnal k sebevraždě.

Zájemce o Hynečka, zvaného podle tvůrce opony Národního divadla Hynajs, shodou okolností herec jiného pražského divadla, se zas narychlo rozváděl s herečkou téhož divadla kvůli společné kolegyni, kterou přivedl do jiného stavu, takže se rozhodla opustit manžela-kolegu, jenž se kvůli ní kdysi rozvedl s další kolegyní, jejímž prvním manželem – a ovšem kolegou, jak jinak? – byl právě zájemce o Hynečka. Staronové páry složitě jednaly o rozdělení jsoucích i budoucích dětí. Osud jezevčíka byl v takových poměrech krajně nejistý.

Byl by ti býval zůstal na krku taky, nedozvědět se Zet o strašlivé události v rodině herce z dalšího pražského divadla, říkejme mu z opatrnosti Dušek. I on visel na tvém rodu a jeho Jarda, podobný tlusté rouře, hrával dokonce psy na scéně, kde vystupoval pán. Když se začal na Malé Straně toulat, přičítalo se to barvící feně. Pozdě Dušek zjistil, že sloužila jako vábnička. V bytě, kam se vedral, našel na pekáči – hrůzo! – malé zvíře. Kriminalistická laboratoř určila bezpečně játra psa.

Dušek měl dvě malé děti, jejichž náрек nebral konce. Avšak letošní úroda štěnat rozebrána. Zet to chápala jako pokyn nebes a věnovala

jim Hynajse. Rána v jednom srdci na Hradě se zacelovala plesáním čtyř srdcí v podhradí a taky vědomím, že Duškovi mají chatu v lesích, kde si ten ostrý chasník užije, co odepráno vám městským a zahradním.

Nechme ho tam zatím vesele skotačit a pilně rýt v norách. Na špatné zprávy je vždycky času dost.

V pondělí 24. listopadu byl v rezidenci velvyslance NSR Jürgena Diesela udělen čestný doktorát university v Cáchách filosofu Janu Patočkovi. České veřejnosti to bylo ovšemže utajeno, zato česká společnost, která aktu asistovala, nebyla z nejhorších. Od Karla Kosíka po profesora Jiřího Hájka tu byla nastoupena čestná legie umlčených, kterou by jiné strany a vlády světa předváděly jak bílé lipicány.

Profesor Jan Patočka, pro přátele a obdivovatele prostě „pan profesor“, jeden z nejprominentnějších umlčených intelektuálů padesátých let, byl po roce 1968 se schodů ke katedře, jež mu dávno měla patřit, svržen onou sortou lidí, kteří se stali sloupy Husákova trůnu. Jeden z nich, Vítězslav Ržounek, dávno vyměnil vědu, v níž neměl šanci, za různé aparátování. Škoda, že jsme mu se Zet v srpnu 68 v Římě, když u nás jako kulturní atašé hledal oporu a radu, rozmluvili zamýšlenou emigraci.

Snad by ho byla nutnost obstát v normálních podmínkách života donutila sebrat síly k něčemu užitečnému. Ale vrátil se, pomohl vyhodit plejádu světoznámých filosofů a brzy se stal prorektorem Karlovy university, kterou pomohl degradovat na pomocnou školu propagandistů. Přesně za rok, 27. 11. 76, napíše do Rudého práva článek, v němž předvede žactvu, jak si propagandu představuje:

„O tom, jak zkrachovala cesta L. Vaculíka k světové literární slávě, jsme už psali. Nedávno byla ve Vídni vypískána buržoasním obecnstvem hra V. Havla. Poslední román M. Kundery byl nyní zcela jednoznačně odmítnut americkou kritikou.“

Napsal jsem listu doporučeně, že Vaculíkova Morčata vyšla dosud německy, anglicky, italsky, holandsky, francouzsky, švédsky a japon-

sky, zatím co finské, portugalské a španělské vydání je v tisku; že Havlovy aktovky Audience a Vernisáž hraje slavné Akademické divadlo při návštěvnosti 94,92 % a stojí na repertoáru osmi dalších scén; a že Kunderův román Život je jinde byl v USA právě zvolen kritiky za knihu měsíce. Nezodpovězeno, ovšemže.

I bez funkce přesahoval Jan Patočka prorektora nejen duchem, ale také ušlechtilou lidskostí, která přitahovala i dojímala jako plod zkušenosti protrpěné i promyšlené. Jeho kouzlo nám v dramatické zkratce předvedla příhoda po jedné z večerů u znejmilejšího kolegy Alexandra, kdy rozvinul dlouhou úvahu o smyslu našich dějin a o našem smyslu v nich za této nesmyslné situace.

Když se chystal formulovat své závěry, odmíchl se a nás pět včetně filosofa Kosíka hledělo na jeho rty, přes něž přemýšlivě položil prst, hledělo a hledělo, chápající pomalu, ale jistě, že další slovo už nepříjde, protože pan profesor za ním vystoupal do své nejvnitřnější pracovny, kterou hned tak neopustí. Párvteřinová pauza na scéně je nekonečná, tato trvala řadu minut.

Přesto to byla scéna, postrádající nejmenšího náznaku trapnosti či směšnosti. Duch každého z nás prostě pokračoval ve vlastní úvaze a nehybné ticho v pokoji pod Strahovem – jako vždy plném fantaskních obrazů hostitelky, které odtud neustále odplouvaly k novým majitelům, zatímco uprostřed zdi na starém plátně trvale kotvila bitevní loď –, bude vždy patřit k nejsilnějším akordům mého života.

Pak se pan profesor probral, pohlédl na hodinky a řekl, že se připozdilo, abychom se tedy pěkně poděkovali a šli, vstříc novým setkáním. Za patnáct měsíců jsme se měli sejít u jeho hrobu ve větrné smršti rotoru policejní helikoptéry.

Od toho neuvěřitelného dne nás však dělilo ještě půl tisíce večerů, a jeden z nich, v pátek 5. prosince, jsme protančili na maturitním plesu mé dcery Terezy, které už zbýval jen půlrok do chvíle, kdy ji kvůli mně nevezmou na žádnou vysokou školu. Domů nás jako teď často rozvážel trojnásobný doktor filosofie, knihovnictví a filmových

věd Ludvík Pacovský, zavržený za to, že byl tajemníkem filmového svazu v onom vymazávaném roce. Začal drožkařit v den, kdy složil, čtyřicetiletý, řidičské zkoušky, dnes už by byl zasloužil doktorát k taxikologii. Jeho heslem se stalo

– Jsem námezdný šofér, urážejte mě proto bez ohledů zpropitným!

V pátek 12. prosince jsem zavezl filosofa Kosíka do ruzyňské věznice, kde mu nečekaně vrátili zabavený tlustopis. Ale ten šok už nikdy nepřekonal, zvlášť když zjistil, že se pro řadu čelných západních myslitelů, holdujících náhle reálnému socialismu, když ten skutečný tlel zapomenut v hrobě pražského jara, stal beznadějným reakcionářem. Připomínalo mi to osud skvělého petrohradského spisovatele L. N. Andrejeva, který byl prohlášen zrádným emigrantem, když krajinu s jeho domem odstoupil štědrý Lenin Finsku.

Před Vánocemi jsem ještě odpovídal na otázky Die Zeit, mimo jiné, že považuji postih účinkujících a diváků z Počernic za flagrantní porušení Závěrečného dokumentu z Helsinek. Bylo mi ovšem zcela jasné, že jsem tím pádem docestoval.

Janeček tedy zůstal u nás, a tak jste na novoročence oba dva, ty ovšem při noze pána, pokořený jezevčíku, když paní se rozhodla dělit srdce s jinou drsnou srstí. Blížili jsme se od Matyášovy brány nenápadně předem vypočítané linii, vyčíhali si vzácnou chvíli, kdy kolem liduprázdno, a rozvinuli své vlaječky s „pf“ a „76“ za zorným úhlem hradních stráží. Štěpán snímal dlouhým ohniskem až od parku. Většina těch obrázků, které jsme tradičně vhodili na poště Hradu, však adresátům tentokrát nedošla.

Zřejmě se mimořádně líbily.

Střední Čechy ve středu 19. 7. 78 – 21.15

S parkovacími světly jako můj velký vzor Šatra kymácím se polní cestou od rybníčka k obci Řitka, tam rozsvítím klopená, zabočím vlevo a jedu pořád rovně, hledě na pomocný počítáč kilometrů, přesně dva tisíce sedm set metrů dál se objeví vlevo v polích bouda, před níž je terč autobusové zastávky, kus za ní se vpravo rýsuje temná stodola, v níž spočívá Šatrovo dosud vlahé

honem, teď není čas na básnění, chci mít tu zelenou petardu co nejdřív z vozu, беру humpoláckou baterku, nechám otevřené dveře, a prošlápnu si to tedy napřed na zkoušku, dneska tě pro strach nepotřebuju, psíku-přelude, k boudě je co by plivnul, paprsek svítlny už nedočkavě odhaluje trámy, avšak ouha!, škarpa!, kloužu do ní a málem si nabiju drž

tu svítlnu pořádně, blbče!, káru se po vojensky, Šatra měl ovšem zase pravdu, lezu ze škarpy a hledám, kudy pak projdu bez pádu a zbarven přirozeně, ano, je tu jakýsi mostík, přecházím bez zakolísání a už zkoumám boudu, má opravdu vyšší a nižší část, a v té pravý trám, který si zlosyni zvolili za bankovní šaltř, bon!, takže hupky po můstku, zpátky na sluníčko, ach!, do pytle

neschováš šídlo a tím míň měsíc v poli, teď chápu, proč jsem předtím nezahlédl příkop, oslněn skoroúplňkem, vycházejícím přímo za chatrčí, takže až do půli vozovky sahá její stín, jako z moře vystupuje majestátně z lánu klasů, které budou za týden za dva sypat, dechový orchestr žabáků vystřídalý smyčce cvrčků, česká letní noc jako z partesu, a já se nadechnu ke svému sólu,

– Jdu na to...

opakuji šeptem naše heslo už zas u vozu, odloživ baterku a pokleknuv pravým kolenem na sedadlo řidiče, abych pořádně chytil rovnováhu, vzadu trčí zpod deky dvě ruce, naplocho drží průhledně vábný balíček s nevábným obsahem a lehce jej jistí palci, přeberu, netisknu a neklopím, zdolávám hladce silnici a pak i můstek, vejdu do boudy a nezakopnu, aby mi ten neznámý sajrajt nezasvinil mou kulatou slávu, poslepu najdu správný trám a netřísknu s nadílkou, ale kladu ji tam jako svátost, obracím se a mám

to z krku.

Padnu na sedadlo, zabouchnu dveře, zařadím jedničku, pustím spojku, vyjedu, řadím, dupnu na plyn, řadím, řadím a znovu řadím na lehký pátý stupeň, spokojen se sebou samým letím po úzké silniče, až slyším mluvit patníky... a pak i kapitána Hübla, na kterého jsem úplně zapomněl.

– Něco se děje?

– Ne...

– Je to tam?

– Je!

– A...?

– Nic. V pořádku!

– A kam jedete?

To je pravda, kam jedu?, řítím se od Řiřky kamsi na Všenory, proč?, useberu se a přijdu na to.

– Otočit. Hledám křižovatku.

– Fajn.

Po dlouhé době zakvičí vysílačka, tentokrát si začal můj pyrotechnik jako speaker, který odhlašuje pořad.

– Roudnice jedenáct, Roudnice jedenáct na Roudnici jedna, slyšíte mě?, přepínám.

– Roudnice jedna, slyším, přepínám.

– Akce skončena, obracíme, přepínám.

– Pokračujte po trase, konec.

– Rozumím, potvrdí Hübl, – konec.

Žádný potlesk, žádné bravo a bis, žádné polibky, objetí, gratulace, chvály, kytice, dárečky, premiérová oslava, opravdu šedivá profese!, kapitán zůstává ležet, ale už slyším, jak tam balí, poloobracím se a ptám.

– Kam teď?

– Domů.

– Kam domů...?

– No do Bartolomějské.

Všude žijí lidé.

Zpátky se ovšem necourám po staré cestě, nýbrž svištím po čtyřpásovcе, co to dá, ještě nad Zbraslaví se ve zpětném zrcátku noří chlap, málem se ho leknu, dává se do pořádku, na nejbližším parkovišti stavím, aby mohl předsednout ke mně, rád bych si s ním dál povídal o svém případu a jeho profesi, ale je náhle nezvykle málomluvný, unavený?, anebo už poučený, co jsem zač?, škoda, tak snad příště, – příště?, pánbů s námi a zlí pryč!

Když míjím spodní odbočku na Zbraslav, odlepí se od krajnice vůz, který tam stál beze světel, zapne klopená a pověsí se na mne, pak mě trefí bliknutím svých mocných halogenů, co je zas tohle?, dřív než já jeho zeptá se Hübl mne.

– Vaše ostraha, ne?

Aha!, v tomhle kuse je tolik děje, že člověk zapomíná osoby.

Za dvacet minut parkuji opět v Bartolomějské, jako by to byl můj domovský přístav, vzdor pokročilé hodině tu pulzuje stejně čilý život jako ve dne, vždycky jsem ovšemže chápal, že se v Praze nehrají jen mé divadelní hry, teď mě však vysloveně ruší, že se tu vyšetřují i jiné zločiny, zato u sousedů naproti je až na lampu dozorčí služby tma, že by byli všichni na Mělníce?

Většina místností má otevřené dveře, po chodbách se promenují mužští v civilu, v uniformě i jen tak v košili, ženské šly zřejmě vařit a pak dělat budoucí policajty, pokud někde cinká psací stroj, je to

známé mužské datlování, v jedné kanceláři hrají šach, odkudsi nyvě pje zlatý Golem Gott, odjinud zní bujarý řehot, těší mě, že tu aspoň zřejmě nikdo neřeší těžší případ než my s plukovníkem Křížem.

I on má otevřené dveře do svého předpokoje a je si teď sám svou sekretářkou, vychází, podává mi ruku a hodlá mě obřadně uvést k sobě, mého kapitána, který se už už vypíná k hlášení, zaráží a propouští ledabylým posunkem, Hübl mi krátce kývne na pozdrav, a vrací se tedy od pekelných strojů k rajským radostem života.

Ve velké pracovně svítí silná stolní lampa, ale ne mně do očí, svítí měkce a všeobecně, dodává tomuto nehostinnému prostoru přece jen špetku intimity, náčelníkův mužný zjev a jeho prošedivělé skráně nadále neměnně budí důvěru, nabízí mi křeslo a usedá ke mně, poprvé sami!, teď by snad konečně mohlo padnout slovo uznání a možná i povzbuzení, abych se jen držel dál, oni že si s tím už poradí, jen si to pomyslím, říká vlídně

– Tak co?

– No... mám to za sebou, položil jsem tam ty...

– Ach, to už znám!, přerušuje mě netrpělivě, jako bych mu vykládal vousatý vtip, – mne zajímá ta druhá věc: mohli byste s paní vycestovat zhruba do šestého srpna?

Čechy, zima 75–76

Když jsme se chystali vyrazit na strahovský vršek s narozeninovými dárky pro znejmilejšího kolegu Alexandra, přinesl televizní ředitel Zelenka, který mi dlužil už devět vánočních stromků, dáreček celému národu. Usedli jsme v zimnicích před obrazovku, abychom si nedali ujít kapitána tajné služby Pavla Minaříka, jenž právě splnil svůj výzvědný úkol ve Svobodné Evropě a vrátil se, aby nás všechny odhalil a usvědčil. Skutečně pěkný prezent!

Ten večer to vypadalo, že nás budou zase jednou veřejně popravovat na Staroměstském náměstí, ale čím déle a víc kampaň duněla, tím úspěšněji se měnila v obrovský pšouk. Redaktor Stano, který pojal šílenou myšlenku uveřejňovat hrdinův životopis na pokračování, jak jej stačil psát, musel v každém dalším čísle listu Haló sobota látat, lepit, drátovat a lakovat rekův neustále se bortící profil.

Moucha třístránkového fejetonu Od Fučíka k Minaříku, kterou jsem pro klid duše vyslal proti té kanonádě, dobzučela k mému úžasu, rozmnožována bezpočtem psacích strojů ovšemže v pracovních hodinách, skoro ke každému zvědavému uchu. Má-li tento memoáromán, skládaný z obdobně malých ploch, někde pravý počátek, pak v onom textu, jehož hlavní myšlenky sem tedy vracím, aby uzavřely kruh.

Komunistický novinář Julius Fučík ovlivnil mé dospívání. Ať ho kdo později nazíral jakkoli, nebylo dosud nikdy seriózně vyvráceno, že když mu gestapo nabídlo vstupenku do života za prodej přesvědčení, odešel raději do nebytí jako rytíř své pravdy.

Později mi válečné archivy nabídly rytířství přetvářky. Slavný sovětský rozvědčík v Japonsku Richard Sorge byl veden jako důkaz, že za mezní situace může přetvářka ve službě pravdy uspíšit pád lži.

V letech studené války devalvovali rozvědčící v agenty imperialismu. Mnozí byli dopadeni a popraveni, někteří z nich pak záhy rehabilitováni. Když se oteplilo, zaznamenal jsem ze zpráv, že se objevili i socialističtí rozvědčící s mírovým posláním. Mnozí byli dopadeni a zavrženi, někteří záhy vyměněni za své hnusné západní protějšky s válečnou misí.

Ted' konečně vešli i do české přítomnosti. Předloni rozvědčík Marák, letos Minařík: odhalovali v cizině spiknutí emigrace a domácí opozice proti vlasti. Publicita svědčila, že se mají stát vzorem dnešnímu dospívání. Hlavně ten mladší druhý, jenž mohl být díky všestrannému talentu (Haló-sobota) stejně úspěšným radioamatérem, gymnastou, cyklistou nebo hercem, kdyby ho už „dětská fantazie sevřená navíc v slabém tělíčku“ neunášela neúchylně k hodnosti kapitána, „která mu učarovala“. Nestihl sice složit učňovské zkoušky, ale i ve Svobodné Evropě se ve skrytu duše těšil, jak je udělá po návratu domů, „aby měl v dotazníku v rubrice povolání hrdý titul – instalatér“.

Starší nám prozradil v rozhlase, že nepatřil nikdy k přátelům našeho zřízení a míval za přátele i vyslovené nepřátele. Když však konečně prohlédl, rozhodl se odčinit to tím, že zapojil svou protisocialistickou aktivitu do služeb socialismu. Nejdřív se doma účastnil příprav protistátních akcí, aby získal vstupenku do emigrace. V ní pak tajně nahrával telefonické hovory s nepolepšenými přáteli, aby ukázal národu jejich pravou tvář. Doběhl je! Mysleli, že klábosí s tím starým známým reakcionářem, a on už byl zakuklený mladý revolucionář!

Poslouchal jsem ho s pocitem rodiče, kterému přidělal výchovné starosti. Nikomu nemohlo uniknout, že ti zlí přátelé nevolali jeho, nýbrž on je, a že jim kladl sugestivní otázky. Neříkalo se tomu za mého mládí hecování? Nebyl hecíř-žalobník zvláště přísně trestán učiteli i třídou? A nebylo tohle vlastně napomáhání trestnému činu? Nespadá to pod nějakou hlavu? Či platí v tajných službách jiné hlavy a mravy? Má se tedy mladým hecířům-žalobníkům říkat – Počkej si, až budeš rozvědčík!?

Mladší nám vyprávěl v televizi, že byl vyslán už v září 68. Aby získal vstupenku, nabídl k prodeji materiály, které k tomu účelu vyfasoval v tajné centrále. Pak po sedm let hlásil pro Svobodnou Evropu. Na dotaz, zda tam měl přátele, řekl s významným úsměvem, že vlastně ne, čímž naznačil, že sice měl, ale jen služebně. Když se rozvědčík ožení, taky to neplatí?

Poslouchal jsem ho s pocitem člověka, který bloudí po vlastním bytě. Nikomu nemohlo uniknout, že i on jako hlasatel rozhlasu v Brně (Haló-sobota) „sympatizoval se vším, co se začalo odvíjet od konce března 68“, a pak, když ho uklidnil pohled na sovětské tanky v brněnských ulicích, „vysílat ze všech děr“, tedy z ilegálních studií. Pravda, jeho chování „bylo už součástí role“ a „texty, které byt nucen číst mu obracely žaludek“, ale co říct lidem, které přesvědčil tak, že je pak vyhodili k lopatě? Měli jste se dát taky k Vnitru?

A kdo proti komu ho vlastně do toho zahraničí vyslal v době, kdy dokonce i soudruh Husák dával ještě za soudruha Dubčeka hlavu na špalek – Keď pôjde Saška, pôjdem aj ja! – kdo toto směl? Podle Haló-soboty několik věrných pracovníků rozvědky a ti to utajili i „před nejvyššími orgány ministerstva, které už byly plně pod vlivem generála Pavla“. Ale nebyl on i ministr a jejich náčelník? To není velezrada, to se v ozbrojených složkách smí? Tak proč pořád berou kapitána mně, když jsem ani nic nezatajil?

A co že jim to vlastně napřed prodal? Že by tak mladý hoch ošálil tak staré služby nějakou prkotinou? Jsou pak opravdu nebezpečné? Nebo že by jim byl prodal něco onačejšího? Ale proč chce pak odhalovat nás, od kterých by nikdo nic nekoupil, protože co víme, povíme nahlas a zadarmo? A není i na to nějaký zákon? Hlava první přímo? Ale dál: na svůj kredit si připlácel sedm let štváním proti socialismu. Má komorní hlas a sonorní dikci, jistě si získal stálé posluchače. Co když někoho naštvál tak, že ho zavřeli? Pustí ho teď?

Zlobil mě vždycky agent 007, zvaný James Bond, že dostal od J. Veličenstva právo jednat bezprávně. Měli je i M & M? Kde začíná

a kde končí? Kdo je u nás vydává a komu? Stačí jako Minaříkovi „otec, který se dlouhé roky téměř trucovitě vzpíral združstevnění“, nebo musí být uchazeč přímo odpůrcem režimu jako Marák? A kde je záruka, že muži, kteří se museli po léta přetvařovat i na pisoáru, si prostě nezvykli?

Že ten starší nenatáčí telefony i tu, kde už nesmí? Že mladší neprohlásí za čas zas na druhé straně, že měl dnešní přátele jen služebně? Neboť, proboha!, co když nám je vrátili jen naoko, dali jim sebou jako vstupenku něco na prodej a nechali je štvát proti Západu, aby je za sedm let o to líp vytěžili sami? Vždyť přece nejvyšší ctností, za níž jsou všichni ti špióni, kontrašpióni, agenti, double-agenti, trouble-agenti, agenti-chodci i agenti-důchodci, rezidenti a jejich prezidenti placeni – je lež!

Čacký krasavec se po čase skromně rozloučí se svými příznivci v časopise pro ženy. Prozradí, že hodlá pilným studiem doplnit své vzdělání. Ale v jeho dotazníku se pak neobjeví hrdý titul instalatér, nýbrž tiskový mluvčí ministerstva vnitra, které tím nevědomky docílí poučného efektu:

We are the stuff as dreams are made of!, praví ve své poslední hře veliký William. Člověk a sen jsou stvořeni z téže látky. Minaříci, Maráci, Frolíci, Bittmani a jak se všichni jmenují tam i tady, jsou ze stejné látky jako lež.

Praha ve středu 19. 7. 78 – 22.30

Jsem rozladěn, nečekal jsem, že mi bude klepat na ramena, ale taky ne, že mi hned nasadí dvojitého Nelsona, ztrácíte formát, plukovníku!, ale jak mu to říct?

- Vaši otázku mohu zodpovědět až po rozhovoru se svou ženou.
- Nemluvil jste s ní odpoledne?
- Jestli dovolíte, měli jsme odpoledne málo času a především jiná témata a jiné starosti.

Ted' je viditelně rozladěn on.

– Námět, který jsem vám tlumočil na rozmyšlenou, je dán tématem, které právě řešíme, a diktován starostí o příští osud váš i vaší paní. Přinejmenším její by vás měl zajímat... když ne znepokojoval...

Malkus!, neblahý netopýr Malkus letí šerou místností a věší se nade mnou na strop, musím ho okamžitě zaplašit!

– Nevím, jaké máte v obdobných případech zkušenosti s jinými, ale zdá se mi, že jsem udělal, co jsem jen mohl, abych vám právě v zájmu své rodiny při řešení pomohl. Ta nabídka mě překvapila, ten spěch prohlubuje mé rozpaky. Naše žádosti o výjezd byly po roce 1975 znovu a znovu bez vysvětlení zamítány, dokonce i když šlo o první českou činoherní premiéru na Broadway. Návrh má tedy politické pozadí a politické rozhovory bych vedl rád, nezlobte se, přímo.

– Však je vedete přímo, praví plukovník, – nebo jsem pro vás příliš nízká šarže?

– Ne, nejste. Tak jsem to nemyslel.

– Já vím. A připouštím, že zas nejsem tak vysoká šarže, abych mohl zodpovědět všechny vaše otázky rovnou. Tím spíš musím

plnit rozkazy. Bylo rozhodnuto vést s vámi rozhovor pro urychlení mým prostřednictvím, dokud trvá akutní nebezpečí. Dneska jste zažil sám, že je neberem na lehkou váhu. Vy snad ano?

Kmitne mi hlavou, nebyl-li celý ten večírek jen demonstrací toho nebezpečí, ale zapudím to, drahý špás!, to se dá dokázat pořádnou fackou, jak už vím z letošního ledna, nebo druhou bombou, která zafunguje o něco líp, v otázce však zazněl i jiný, zajímavější podtext.

– Proč bych měl já?, chci se dozvědět.

– Já myslím, jestli vás už třebas nenapadlo, kdo byl takového žertu schopen?

– Landovský má dneska alibi. Vaří mi na zítřek hrnec zelňačky.

Nemá na tyhle špičky správnou náladu a já zas nemám důvod, abych mu ji kazil ještě víc, pořád jsme zatím v člunu spolu.

– Uvedl jsem paní vyšetřovatelce Sedláčkové pár lidí, kteří by toho byli jistě schopni bez žertu.

– Ona to prověří!

Vstává.

– Nechci vás zdržovat, slíbil jsem vám přece, že se vrátíte včas, aby vám něco zbylo. U paní Chramostové už nebydlíte, že?

– Ne. Ale její telefon by snad mohl fungovat dál, zasloužila by si. Přechází to.

– A budete v nejbližších dnech na Sázavě?

– Do konce týdne. Přežijem-li to, rádi bychom si v sobotu vyjeli na krátkou dovolenou.

– Ach, přežijete, proč byste nepřežili? Však my už na vás dáme pozor. A když vy si dáte pozor na své hosty...!

Drží se téhle myšlenky od té doby, co mu ji nakukali, jako štěně hadru, vid', umíněný jezevčíku, a umí se dívat nevinně jako ty, když uspáváš naši bdělost, abys pak chramst!, jedním skokem vyškubl člověku poslední sousto, ó, plukovníku, vy byste taky leccos uhrál!

– Dáme, odpovídám, – koupili jsme čtyři bedny sodovek, protože očekáváme silné dopravní kontroly vašich kolegů odvedle. Jinak

spoléháme, že platí způsob prověřování návštěv, který jsme s vámi dohodli v poledne.

– Mé slovo platí vždycky!, podává mi ruku, – ach!, abych nezapomněl, prostor u Řit'ky hlídáme hloubkově až do ranního autobusu, kdyby něco, ozvu se. Kam že se chystáte na ten výlet?

– Do Karlových Varů, jako vždycky, když něco slavíme...

– A kde tam budete... vlastně oni mi to naši chlapci řeknou.

– Ti... by jeli s námi? Ale my budem bydlet v Puppě... v hotelu Moskva tedy...

– S tím si nedělejte hlavu, dají si ke dveřím židli.

Vzpomenou na policajta ve valtickém hotelu a jdou na mě mrákoty.

– Pane plukovníku, mezinárodní hotel, víte, co by to...

– Však se zas dohodnem!, těší mě, – a já se tam možná stavím sám, abychom si o tom všem jednou promluvili v klidu. Ted' už jen všechno nejlepší. Užijte si to, dneska i zítra.

Hned za pankráckým mostem se rozhodnu předvést Čiňanovi, jak mi to hezky jezdí, poprvé pořádně prošlapuji pedál plynu, stroj odhodí pouta záběhu a točí sto šedesát, nepochybuji, že ten přestupek sklídí vzadu ovace, vždyť v tom se mnou jedou jedenáctou hodinu, měsíc už vystoupal do nejvyššího bodu, světla jak za dne, cesta strašidelným údolím proběhne v pohodě, Sázava spí, od deváté je půlnoc v zemi, kde se vstává před pátou, jen ve sklárně to zas tajuplně žhne.

Klášter vypadá jak maketa z papíru, vysoká loď krále Přemysla Otakara zvlášť pečlivě provystříhována, novodobé centrum ducha, kulturní dům, rýsuje se před ním jako obrovský ošklivý holubník, kdysi se tam ráda klaněla Jiřina Švorcová při premiéře mého filmu Smyk, ach, kde že loňské sněhy jsou!

U přejezdu zuří červené placky a zvonky, čekáme, až se překlíbá od nádraží noční motorák, jehož troubení ted' až k tunelům zmlkne, aby nebudilo odpočívající hlavouny, tunely!, probleskne mi ta smutná noc s tebou a s Janečkem, pryč s tím!, radši srovnat

v myslí, co musím udělat teď a co potom, nejdřív ze všeho zapnout magnetofon, až budu vyprávět za čerstvé paměti, aby nic neupadlo v zapomnění, neboť nejpozději v sobotu musím zapsat pro sebe, pana prezidenta a snad i pro příští čtenáře této ponuré komedie druhý díl.

Zatáčím podruhé kolem velepole, nad špičkami klasů vycházejí jak malé úplňky svítící matné koule na naší garáži, brzdím, když vidím auto stálé ostrahy, která vystupuje, aby mě zkontrolovala, ale Čínan prozřetelně doráží až ke mně, polní cesta praská ve švech, Strejda se vyklání, mává rukou, ať nezdržují, ptá se mě na zítřejší program.

– Budu doma, pokud to záleží na mně.

– Takže nashle a dobrou.

Pejskař mi kyne přes sklo, otáčejí a sviští ku Praze, zajíždím, zamykám, noční stráž mizí v pojízdném doupěti, v tu chvíli se hlady rozeřve okradený žaludek, bože, snad mi opravdu nesnědli všecko!, kašlu na garáž, dovezu se až ke dveřím haly a v záři šesti dalších koulí spatřím na sousedním sedadle zapomenutou policejní svítilnu jako hmotnou upomínku na přízraky, otevřu a klopýtám za divého štěkotu přes tebe ke stolu, na němž září svíce i – sen! – neposkvrněné talíře, na hlavě paní Máří volá malý Valtrr velkým hlasem

– To je prrríma, to je prrríma!,

přátelé mě líbají, otvírá se okénko z kuchyně, zjeví se Zet v oblaku libé vůně a mně začíná životní svátek.

Čechy, ještě zima 75–76

Interview v Die Zeit vyvolalo v zahraničí první úvahy, míní-li východní signatáři své humanitární sliby vážně, či byl-li to jen turecký med, jímž přilákali ty druhé, aby v Helsinkách stvrdili současné územní i mocenské rozdělení Evropy. Množily se výzvy, aby se na to západní státníci přeptali napřesrok v Bělehradě, kde měla konference pokračovat jako jakási stálá tabule krále Artuše.

V Čechách se nestalo nic. Neozval se ani hlavní telefonista doktor Černý. Podal jsem už třikrát vyzkoušeným obvyklým postupem žádost o další výjezd, tentokrát do Belgie, kde měl jakýsi Walter Tillemans v antverpském Flámském národním divadle režírovat po Augustovi i Ubohého vraha; jeho i naše osudy se měly přesně do roka a do dne spojit v dramatickém průsečíku.

Poprvé od milostivého léta přišel obvyklý dopis, že „není v zájmu republiky“. Nejdřív v Moskvě a hned nato ovšem i v Praze začali cpát vzpouzejícího se ducha Helsinek zpátky do láhve. „Ten krásný sen tak krátký byl,“ zpívá Mařenka v Prodance. Spolu s tou zhrzenou nadějí, že jsme snad opravdu doběhli k otáčce našeho maratonu, opadal i stálý strach, že při tom provazolezectví, které jsme se Zet pěstovali v posledním čase navíc, spadneme do sítě režimu, anebo mimo ni – do exilu.

Místo toho jsme byli jen zpátky na zemi a ani to moc nebolelo, naopak, díky těm třem neuvěřitelným výletům, které jsme stihli v tom jediném „startovacím oknu“, z něhož vedly předvídatelné návratné dráhy domů, pochopili jsme leccos o světě. Především to, že přestával chápat nás.

Že pravici zajímalo pražské jaro jen jako dynamit, otrásající sovětskou hegemonií, zatímco jako posel lepšího socialismu v ní budilo

strach a odpor, bylo známo. Nový byl vývoj myšlení levice, která – sama v držení základních práv a svobod – začala bojovníky za ně na Východě chápat jako reakcionáře a navíc ohrožovatele mírových snah. Že strašné poslední válce předcházelo právě potlačení občanských svobod a lidských práv v Německu, SSSR a dalších evropských zemích, nehrálo náhle roli. Brežněvova doktrína byla akceptována a měla snést brzy další plod – Afghánistán. Nás čekalo další čekání.

Došlo zas na psaní a na tebe, osvědčený jezevčíku. Nadcházel čas nových veselek. Krom jiných nevěst, především známé čtyřky zez Plzně, přihlásila se jedna až z Moravy. Do Prahy s ní dorazil v sobotu 21. února její pán, zemědělský inženýr se záhumenkem vína, který přivezl zálohu na krytné sebou: dva demižony, dvacet litrů nejlepšího červeného Vavřince.

Oblékali jsme se právě na ples, jediný v Praze, kde se nás ještě nebáli, ples Klubu balónového létání. Pořadatelé, převážně blázniví malíři, nás tam s Havlovými naopak srdečně zvali, byli jsme – gratis! – větší atrakce než Karel Gott nebo dvouhlavé tele. Ochutnali jsme proto víno jen zběžně a vychvalovali tvé ženiší přednosti, hledíce se zalíbením na tvou zaslíbenou: Rézinka měla zřídka vídanou barvu suchého písku.

Pak jsme šli do naší minikoupelny dovršit přípravy. Tvého synáčka Janečka jsme tam radši vzali s sebou. Jen Rézinčin pán, říkejme mu Jožka, měl při sklínce diskrétně dohlížet, zda boží dílo zdárně dokonáno. Když jsme už v plesové zbroji vstoupili do velkého pokoje, klečel u našeho gauče a snažil se Rézinku vyštátat mým pravítkem, zatím co tys vlně přihlížel s vyplazeným jazykem.

Moravská fenička byla počestná prvnička a tvá vášeň ji zřejmě vydělala k smrti. Museli jsme gauč odtáhnout, než jsme ji vydolovali, ale trásla se chudák jak osika. Že byl před námi celý dlouhý víkend, rozhodli jsme se pokračovat až nazítří. Ti dva utrmácenci se na to šli do hotelu vyspat.

Ples v místnostech Národního klubu na Příkopech se vydařil, bohužel pro nás naposled. Pořadatelům v nejlepší sděleno, že chtějí-li

ještě někdy plesat, neřkuli vzlétnout balónem, musí odhodit zátěž – nás. Litoval jsem pokrytecky, protože plesy nerad. Zet mě utěšila, že si jej příště uděláme sami. Za dva roky se jí to zdaří a od té doby mě bude často bolet stará rána na hlavě: mým Waterloo se stane Vinohradský národní dům.

V sobotu po plese jsme měli zas jednou schůzku na oběd v Malostranské, my chlapi, co jsme spolu chodili. Po vážnějších bodech jsem zpravil druhy o tvém nadcházejícím druhém milostném kole i o dvou demižonech. U takové události za takových okolností chtěli být všichni. Starost byla jen, aby Moravan, až by se dozvěděl, v jakém doupěti se octl, neprchl s fenkou i s vínkem.

Obava byla lichá, neboť inženýr sice jména Vaculík, Havel, Klíma, Kliment či Kosík znal, ale stejně jako mě je vůbec nespojoval s námi. I on byl přesvědčen, že ti praví jsou dávno za horami, a smál se té ukrutné shodě. Choval Rézinku a Zet držela tebe, abyste si byli v příhodné chvíli vysláni vstříc. Janečka jsem měl na klíně já, abych ho pak ihned odnesl do kuchyně. Byl ještě dítě a Zet se bála, že by byl při své křehké povaze navždy frustrován.

Když jsme dopili pátý litr, slavnostně jsme pár vypustili, ale s Janečkem jsem nikam nemusel. Rézinka ihned znovu prchla pod gauč. Vytáhli jsme ji a škvíru zahradili slovníky, aby už neměla kam. Rozběhla se jak o život a ty za ní, oba jazyk až na koberci, zpod houpacího křesla po babičce Zet pod pohovku po bývalé nájemnici, zpod pohovky pod psací stůl po mém tatínkovi, zpod stolu pod houpací křeslo po babičce – hotový bermudský trojúhelník, v němž cudnost úspěšně vzdorovala chtíči.

Ukázalo se, že Jožka, ač studovaný sedlák, je jako chovatel taky prvňák. Usoudili jsme ale, že to musíme nechat přírodě a jim dvěma, kdo vydrží dýl, vyhraje. Zapálili jsme v krbu, ale po desáté hodině a desátém litru jsme nevydrželi my a věc opět odročili. Vratkého Jožku i schvácenou Rézinku jsme do hotelu odvezli taxíkem.

V neděli přišla přátelé vystřídat naše rodina a do večera jsme zdolali druhý demižon. Ty Rézinku nikoli! Jožka se ze žalu opil tak,

že jsme neměli to srdce posadit ho, jak nám předtím kladl na srdce, do vlaku na Moravu, ať s ním bude, jak bude: měli jsme strach, aby cestou Rézinku neztratil. Že však už neměl hotel a byl jak prkno, položili jsme ho pod pléd na nouzový gauč v jídelním rohu kuchyně. Drsnosrstá slečna se zakutala pod něho.

V pondělí se slabě probral a chtěl zavolat do práce i domů, že si bere dovolenou, kvůli feně. Divil se, proč ho vleču telefonovat na poštu, ale nechtěli jsme, aby přijet bez štěnat a ještě bez funkce: byl hlavním agronomem velkého družstva, členem strany, ovšemže. Víno jsme dokoupili s pocitem, že co je moc, je příliš, má práce stála a nazítří měl přiletět Schütterův režisér, aby převzal mé podklady k hamburské inscenaci Ubohého vraha, kam už zas nepustili mne.

V pokoji běhals v magickém trojúhelníku křeslo–pohovka–stůl ty, před tebou prchala vidina rozkoše, v kuchyni spal Jožka dál. Kdykoli se probudil, vstoupil k nám, zeptal se zarostlý a rozježený po stavu svatby, už bez ptaní došel k Ženíškovu portrétu maminky mé maminky, za kterým byl rafinovaně skryt náš bar, nalil si gruzínský koňak, vypil ex a spal v kuchyni dál.

V úterý jsme se vzchopili se Zet k rozhodnutí, že tomu učiníme přítrž. Tebe jsme dali do kuchyně, aby si chuděra Rézinka oddychla. Lihoviny jsme schovali za knihy, uvařili spoustu kafe a donutili zpusťoseného Jožku, aby se vykoupal a oholil. Věnoval jsem mu košili.

Když jsme s ním vešli do pokoje vypít tu kávu, dřepěl tam s nevěstou tvůj synáček Janeček, ten křehký podle Zet přímo intelektuál, co mu ještě nebyl rok. Byli k sobě svázáni zády, tiší jak pěny hleděli v odvrácené strany. Panna nevěstinka si svého prvního vybrala sama. Když jsme to všichni šťastně zapili rychle zas donesenými zbytky a oni dva se po chvíli rozvázali, přitočil ses k ní práskaně ty, starý jezevčíčí kanče, a ona ti, zjihle zmatená, data taky.

Hned nato jsme ji s Jožkou posadili do auta. dovezli tu dvojku k nejbližšímu vlaku, zavedli až do kupé a počkali pro jistotu, dokud poslední vagón nezmizel ve vinohradském tunelu.

Sázava ve čtvrtek 20. 7. 78

Konečně!

Po tolika náročných zkouškách fungují mé narozeniny skvěle, nové okolnosti z nich dokonce dělají skutečnou premiéru, inspicient jsi ty, Edison, tvůj čich i sluch registruje v té vřavě nové výstupy dřív než obě dvě ostrahy, stabilní i mobilní, zastříháš ušima jako králík a bez hloupého štěkotu – správní inspicienti jsou jak myšky – opustíš centrální místo vedle mne a mastíš ke garáži.

To je znamení pro asistenta režie, a Jolana, která má sto očí, aby včas donesla cigarety, doplnila jednohubky na tácech a hlavně dolila číše, jež – dle prvního z maximů znejmilejšího kolegy Alexandra – jsou vždycky prázdné, odloží, co právě drží, a dupe k vratům, až jí vlasy stojí jak černé hřebíky.

Je tam pokaždé včas, takže hosté, ať dojíždějící kolem lánu, anebo docházející pěšinou přes trať, když svá auta nechali nenápadně u obchodního domu Zář nebo skrytě na lesních cestách kolem vrchu Skřivánek, mohou, zná-li je, a ona zná skoro všechny!, vstoupit bez perlustrace, v řídkých případech opačných tiskne zvonek u branky, dokud nepřispěchá Zet.

Pražská ostraha, která dorazila a vychovaně gratulovala hned ráno, sedí v šestsettrojce s otevřenými dveřmi a přejícně se usmívá, zatímco noví neznámí hlídači z okresu jsou zavilejší než jindy, bezpochyby parta kolegů těch odnaproti, kteří by si to tu představovali jistě úplně jinak, ale slovo dělá muže i plukovníka a já mohu poprvé ocenit, že byl jmenován vyjednavčem, a je tudíž v držení mimořádných pravomocí.

První příjíždějí hned ráno rodiče Zet, dovážejí objednaný lavor bramborového salátu, jaký nemá ve střední Evropě konkurenci díky rodinnému know-how, s nímž majonéza vylehčována a dochucována kremžskou hořčicí, rozmíchanou v kyselé smetaně, jako překvapení vytahují z kufru vozu čtyřpatrový dort, jemuž transport propůjčil sklon věže v Pise, pak plaše odjíždějí, aby nerušili padesátiletou mládež.

Jako každý rok sestupuje z xaverovských vršků sukovitý pan Kulhánek, starý jako století, jak vždy říkává, kulhá zahradou, kterou právě před padesáti lety – hledme, hledme, vyvedený ročník! – zakládal, listy okrasných stromů zaševlí, bylo by krásné, kdyby větříkem, bojím se, že žalují, nebyly v tomto létě ostříhány, jak jsem svatě slíbil, když jsem mu už zakázal vylézt na žebřík, mne na něj nepustili teroristé, ale pan Kulhánek to k mým narozeninám vznešeně přehlédne a jako vždy od nástupu dra Husáka pohovoří o neutěšeném stavu přírody, počasí i národa v první polovině roku.

Městečko, které se dnes víc než obvykle staví mrtvým broukem, neboť tři muži před námi a tři muži za mnou odrazují i hazardéry, zastoupí přesto srdnatá sousedka přes pole Blaženka, proslulá tím, že je stejně chytrá a hubatá jako kyprá, prochází kordonem s kyticí polního kvítí a uzlíkem koláčů, a místní strážci ji o překot zdraví, neboť s ní nejen chodili do školy, ale vědí, že ona ví na ně víc než oni na mne.

Pak už začíná procesí přátel bez bázně a hany, defilují kolem nepřátelských stráží s nepředstíraným klidem a nezdůrazňovanou noblesou svobodných lidí, kteří se cítí být stejně doma v naší zahradě jako v této zemi, právě oni ji s vypětím sil a za nejvyšších obětí ukotvují v odvěkém střeoevropském přístavu, zatím co tamti v žoldu přisluhují pokusu zavléct ji do ledových moří.

Tvář za tváří se zjevuje na cestičce vedoucí mezi ořechy a javory od garáže k břízám, pozdravována předchozími jako vždy nové olympijské družstvo, milovník vína pozdraví každý dobrý důvod

k napití, tito milovníci života, v němž zcizené hodnoty, jako jsou milovaná práce a širý svět, nahrazuje teď především přátelství, oslavují každý jeho svátek, má půlstovka je jedním z nich.

S dárečky a pozornostmi, které odpovídají finančním možnostem nočních vrátných, uklízeček, topičů či taxikářů, v něž se proměnila česká duchovní elita, ale v nichž se zato odráží jejich neutlučitelná fantazie, dostávám i dopisy, které mi byly zaslány oklikou od kolegů ze zbytku světa, za pár hodin po nich bude silná shánka.

Zbytek světa se dostaví i osobně, tvoří jej švédští a angličtí novináři a ovšemže Walter i Marlies Jaeggioví, doručují mi od přátel ze Švýcar dva šperky švýcarské civilizace, vedle hodinek Omega, stejných, jaké měl přesně před devíti léty Armstrong na Měsíci, ještě úžasnou výseč pravého ementálu, který je zas mým milovaným mlékem i strdím, můj finský nakladatel mi odevzdává ručně vyrobené puko z Laponska, o němž tvrdí, že má nejostřejší břit na světě, postará se o vrcholné číslo, když mi nařídí, abych si jím nasucho seřízl rašící vous, hokus-pokus se za potlesku zdaří, dalo by se s tím vystupovat.

Paní Máří, Zet a drobná Helenka vrhají do bitvy nové a nové zálohy, řízky, karbanátky, vepřovou pečení, švagr Jiří vleče ze sklepa druhý půlhекtolitr vína, tajný dar vojenského vědce, který nás tu předloni navštívil o pouti jako čerstvý milec Jolaniny matky, za což byl – když si tu zapsali číslo jeho vozu – šupem propuštěn do civilní vědy, kam by se jinak v životě nedostal, když krátce poté jeho bývalý ústav-útvár převeleli na Slovač, prosili ho důstojníci na kolenou, aby je k nám vzal taky.

Po skončení své pracovní doby dorážejí další gratulanti, aniž první odešli, Jolana nosí ostrahám chlebíčky, pivo, kávu i dort, když přece chrání naše radování před zlými úkladníky, mobilní berou a srdečně děkují, stabilní berou a mračí se na nás dál, jiný stav – jiný mrav? jsou přece od stejné firmy, ale jak vidět cvičení líp než ty, Elito-Rekorde, umějí nenávidět i milovat na povel.

Přebírám nejcennější knihu, jakou jsem v životě dostal, složenou z listů, popsaných pro mne těmi, kdo budou v příštích českých čítankách tím víc, čím méně jsou v dnešních, a děkuji v duchu všem a všemu, co mi pomohlo dojít z výsluní mé mladé slávy do této obležené zahrady.

Konečně vychází i dávno objednaný úplňek, a pod vlajkou s ko-houtem, kterou dal vyšít manželský pár Chramostová–Milota, jejichž telefon znovu neopravitelně oněměl hned po ránu, zaboří všeumělec Třešňák prsty do strun a rty do harmoniky, přidrátované pod nosem, a různí ti – jak říkají kulturní hrobařící režimu – Vaculíci, Havlové, Klímové, Slánští i Marty Kubišové začnou tiše a krásně zpívat české, moravské i vlastní písně.

A když se to všechno začne dostávat do ráže, vstanu, poděkuju se a poprosím je, aby se včas rozjeli, Zet se na mě opravdu zlobí, ale můj šestý smysl nedá, nechci, aby tak celistvý den dostal trhlinu, a tak oni tedy poslušně postupně mizí všemi směry a jsou pak stej-ně všude zastavováni dopravními komandy a foukají a foukají – ale trubičky se nebarví a buzerační rozkaz vydán nebyl, Kříži dík.

Zůstanou jen ti, kterým jsme předem zajistili jedno z loží, a pijí, jak tvrdí, na mé zdraví, zatím co já čtu korespondenci, připravenou ze světa, obálky pálím v krbu a vzácné listy jdu ve tmě uschovat mimo dům, v pět ráno konečně uléhá i zbytek; v půl osmé mě pro-budí zvonek.

Ostraha z Prahy ještě nedorazila, zato vedle sveřepé místní trojky stojí pětice cizích mužů, jeden z nich mi ukazuje přes dráty branky papír povolení k domovní prohlídce, mé první v životě, darček štátu súdruha Gustáva Husáka k pětidesiatým narodeninám kedysi popredného českého spisovateľa.

Čechy, předjaří 1976

Poslední únorový den jsem jel zapálit na Vyšehrad svíčky. Mému tatínkovi by bylo jednadvacet. Narodil se 29. února 1892 a své přestupné plnoletosti se tedy nedožil. Skutečné výročí stačil oslavit jen šestnáctkrát.

Na samém začátku března zemřel dědeček mé Zet v Řevnicích. Kdysi jsem si ho hned napoprvé získal poklonou, že je stejně stár jako elektrická žárovka. Za první války přeběhl od nevďěčného rakouského císaře k Masarykovým legiím v Rusku. Kdo dnes ví, že těch sto tisíc Čechů a Slováků představovalo po revoluci největší vojenskou sílu v zemi a málem svrhlo bolševiky? Když doma vyhlášena republika, nechali toho, aby jim navrátilci z jiných front nerozebrali všechny ženské. Později mnozí litovali hned dvakrát.

Dědeček už jednu měl a krásná babička Fína mi i na vybledlých fotografiích dodnes vyráží dech. S tatínkem Zet za ruku a s tetičkou Zet na ruce chodila celou zimu ke každému vojenskému vlaku, až se nastydla a umřela. Dědeček přijel druhý den, Fína leží na Vyšehradě v téže řadě jako mí rodiče, život je sen.

Dědeček si našel novou hodnou ženu, a že měla jeho děti ráda, udělal jí taky jedno. Stal se doktorem filosofie, profesorem dějepisu. Když musel do penze, založil alpínium, jemuž nebylo rovno od Brd k Vysočině. V osmdesáti se stal dokonce známým spisovatelem. Vydal bestseller Skalky, skalničky a skalničkaři.

Dědeček byl Emil, a že i jeho syn, otec Zet, a synův syn, otec Jolany, byli Emilové – i syn synova syna bude za osm let nazván Emil, ale volán Ímajl, když se narodí v Denveru u Skalistých hor – svolával nás vždycky v máji k Emilímu svátku. Poprvé jsem jel s bázní, neboť

už slavný Jan Drda mi před čtvrt stoletím řekl, že nemohu být spisovatelem, když nerozeznám jabloň od hrušky – v zimě. Jenže osvětlený dědeček mě zkoušel z ovocných destilátů, a ty jsem uměl.

Dědeček umřel pouhých pár let před stovkou tak, že prostě usnul. Poslední sen mu dokonce obtiskl na tvář úsměv, takže i babička byla ve svém zármutku vlastně vděčná. Avšak není lehkých smrtí. Proto jsme pozvali otce Zet na Sázavu, aby před pohřbem přišel na jiné myšlenky.

Když rodiče přijeli, sháněli jsme zrovna vás oba jezevčíky k misce. Ten čas jste ještě nikdy nezmeškali. Ty ses zjevil po setmění, ale kdes nechal syna? Večeři jsme odbyli, chodili s baterkami bílou plískanicí a strachovačně volali do všech stran. Vzbudili jsme i sousedy. Mínili, že v obci hárají feny a Janeček že se někde tiští k prahu. S nadějí jsme vzpomněli na Rézinku a věnovali se trochu otci, hlavně však stále vyhlíželi. Zet dala pak ven misku s rýží, košík a také deku, snad kdyby se chtěl, až přijde, přikrýt.

K ránu uhodil mráz a slunce otevřelo na sněhu veletrh barev. Snídani jsme vzali zkrátka a vyrazili s rodiči hledat. Divné bylo, že jsi s námi nešel. Hned u tratě se Zet optala hošíka, který cestoval po kolejích per pedes do školy, zda neviděl psa. – Jo, řekl s krutostí nevědomců, – u tunelů to koupil nákej jozefčík. Zet běžela s pláčem domů, jako by ji tam čekal lepší osud. Ty ses neukázal.

My tři jsme šli k tunelům a zde ležel. U těch černých děr zhaslo nejedno zvířecí světlo, dolů sráz, nahoru hráz, když vyrazí ze tmy stroj, není kam uhnout. Už jsme tam viděli cestou z hub nejednu řezničinu. Janeček měl štěstí, dostal jen malou ránu. K smrti stačila, ale jinak, jaký byl, takový zůstal, dokonce zkrásněl, mráz ho vypreparoval v pлавném skoku přímo pro školní sbírku.

Vzal jsem tu těžkou hračku pod paži a klopýtal po pražcích zpátky. S otcem Zet jsme začali kopat hrob, ale zem byla na kost, tak jsme čekali, až nám slunce pomůže. Janeček zatím ležel v koši pod tvou dekou. Ty ses objevil, očichal syna, sežral mu rýži, co tam pořád stála,

ale zvrátils ji, svěsil prut a zalezl s třasem pod topné těleso v kuchyni. Zet plakala nahoře pod svou dekou. Její matka ji šla utěšit. Také jí připomněla, že sem pozvala otce, aby přišel na jiné myšlenky.

Zet to uznala a začala vařit zpožděný oběd. Přitom nějakým způsobem nepozorovaně vypila půl láhve rumu a šla ke koši promlouvát s Janečkem. Že jí neodpovídal, jak byla zvyklá, ji znovu rozplakalo. Mezitím se rozvařily knedlíky a spálila vepřová. Otec Zet si četl knihu, a jaký on je, bral vše stoicky.

Jeho ženě to za něho přišlo líto a připomněla Zet, že jí hlavně umřel dědeček. Zet řekla, že dědečka vídala jednou za rok, ale Janečka že vypiplala. Její matka řekla, že je v tom snad přece rozdíl. Zet řekla, to že ano, dědeček že si užil, co se vůbec dá, ale Janeček si stačil užít jen jednou a víc byt ještě takový blbeček. Matka jí řekla, že především byl jen pes. Nato Zet utekla z domu i ze zahrady a plakala pro změnu maminka.

Zet jsem našel v hospodě u Kroupů, což nebylo těžké, protože v hotelu i U Labutí měli zavřeno. Seděla u druhé půlky rumu. Užil jsem krajního prostředku, kterým jsem párkrát zachránil před deliriem Štěpána i jiné opilce, blízké mému srdci, když tvrdošíjně hodlali dopít: rum jsem jí nenápadně odpíjel a blahořečil svému tatínkovi, že to umím. Maminku Zet jsem objevil u řeky. Když jsem je obě dostal postupně do postele, hleděli jsme my zbylí muži hladově na jakési volné jízdy žen a mlčeli každý o svém. Já o tom, že není ani malých smrtí.

Ráno jsem si přivstal, abych Janečka rychle pohřbil. Zjistil jsem, že mu Zet už někdy včera navlékla obojek a do koše dala jeho gumovou slepici, jeho umělou kost, jeho misku se zbytkem rýže, dvě růže z loňské pouti, kde byl s námi, a kus mé trepy, který už nestačil sežrat. Pohřbil jsem ho tedy s tím vším jako faraóna.

Zet a její matka se už před snídání objaly, ale rodiče stejně záhy odjeli, aby přišli na jiné myšlenky. Pak se Zet rozplakala bez zábran a přitom se ptala, soudím-li, že přehání. Řekl jsem, že léta žasnu, jak vše přestála, a že i obří číše přetéká jednou kapkou, tak proč ne touto?

Vděčně plakala dál a žal odtékal. Jeho pramen jsem dále přehrazoval úvahou, jak osud Janečkovi dopřál, že nikdy nezestárne v nevrleho rafana a bude nám provždy zachován jako psí cherubín, zjevení věčné bezelstnosti. Úskalí mých vývodů v únavě přehlédla, a dokonce už i promluvila s tebou, jehož předtím nařkla, žeš syna pod vlak zavedl, aby ti nebral naši přízeň. Já jsem pro presumpci neviny; navíc se mi zdálo, žeš byl sám lehce zraněn.

Večer jsme jeli do Prahy, svolali kamarády, kteří ho znali, a vypili na jeho paměť pár pistolí. Dobří lidé želeli milého psa, z něhož se směli radovat ve smutném životě. Taky jsme napsali Jožkovi na Moravu, co se děje s Rézinkou, a do Plzně, jak si stojí ty čtyři feny, že už je zas o jezevčíka míň.

Nazítří o polednách měl pohřeb dědeček. Kolem rakve mu stál asi tucet legionářů z Itálie, Francie i Ruska. Nebylo těžké spočítat, že nejmladšímu bude osmdesát. Někteří jako by měli v ovinovačkách hůlky, jiným uniformy už párkrát vysazeny, a přece znovu malé. Nebylo těžko ani uhodnout, nač přitom myslí.

Když rakev odjížděla na kodrcavém zařízení, jaké vozí i labuť v Lohengrinu, zahrály trubky večerku z první světové války. Všichni legionáři provedli vlevo či vpravo v bok a salutovali každý podle své fronty. Jen ten nejstarší, co držel podušku s dědečkovými řády, zůstal k nám čelem a sklonil šedivou hlavu k sametu, jako by na něm spal. Nad tím se zavírala opona a měl bych to za finále operety, nebýt toho, že tihle zvětšeli starci na rozdíl od různých dnešních fešáků prolévali za svobodu krev.

Tu jsem konečně nad vším uronil slzu i já.

Sázava v pátek 21. 7. 78 – 07.33

Objevuješ se vedle mne a podrážděně vrčíš, беру tě raději v podpaží, nevraživý strážce svého rajónu, zkoumám povolení k domovní prohlídce skrze drátěný výplet branky, je odůvodněno zahájením trestního stíhání pro trestný čin pobuřování podle pověstného § 100, tvárného jako gumoví hadi v cukrářských boudách na prokopské pouti, pobuřováno mělo být „způsobem v tomto usnesení uvedeným“, ten způsob uvést zapomněli, ovšemže, stejně jako jméno pobuřovatele.

Ale to vůbec nevadí, protože papír, otvírající mé zámky, vydala sama Generální prokuratura ČSSR s poučením, nad nímž by jiné justice i exekutivy zezelenaly závistí – „Proti tomuto usnesení není přípustná stížnost vzhledem k předchozímu souhlasu Generální prokuratury ČSSR“, správní soud zrušen ještě v dobách, kdy kvetly mé mladé naděje.

Ostatně k čemu tak složité úvahy, když hlavní právní důvod zní: jich je osm a za nimi Moskva, kdežto se mnou jen ty, jehož ctí je věrnost, v kotlíku tvého hrdla se bublavě vaří štek, takže rychle rychle k našim, aby tu náhle nevzniklo osm svědectví, že jsme někoho z nich kousli, soudruh, kterého – jak tvrdí vyšetřovatel Malkus – těžce pokousala Zet, má takové svědky hned tři.

Odemknu tedy tu bezbrannou branku, dovedu prohlídkovou pětici k vilce a požádám ji, aby posečkala, než poprobouzím spáče, dva mne však už bez ptaní provázejí domem, abych snad cestou nepozřel, pro co si sem přišli, paní Máří s Valtrrem vstanou bez odmluvy, Jiří s Helenkou jsou povahou skauti, Zet a Jolana procházejí svým obvyklým ranním stavem náměsíčnosti, Havel sice též, ale že

byl už půl roku v kriminále, vyskočí a dospává v pozoru, zatím co Landovský se jen hloub zaryje pod příkrývkou a zuří

– Do prdele, kluci, nechte si ty fóry!!

Teprve když se mi podaří prolomit jeho obranu a on, zbaven teplého pozdru, v němž se skrýval před světem, spatří ve dveřích bedlivě dohlízející tváře s nezaměnitelnými nerysy fízlů, posadí se a s odporem jim zaoniká.

– No jo. Takhle budit dovedou jen voni!

Postupně se scházíme pod terasou, kam už docela pěkně pálí ranní slunce, vypadáme, jak za takových okolností nemůžeme nevy padat, vzezření ostatních dává každému obraz, jak asi vyhlíží sám, ale právě v tu chvíli se místo sklíčenosti dostaví zas elektrizující pocit, že je to sen, sen!, když se tak mocná moc tak trapně předvádí občanům, kterým dán do vínku dar zaznamenat to a dát dál, usedáme tedy jak v kabaretu se stolovým zařízením. Zet s paní Máří jdou bez ptaní do kuchyně, jeden z pětice rozpačitě za nimi.

Zbylé kvarteto mě vyzve, abych nyní asistoval prohlídce, lituji, že tuhle scénu nevidí můj plukovník, který se o ní zřejmě dozví až post festum, bude pak jistě obdivovat psychologickou jemnost, s níž pracují ti odnaproti, zatím co on je ten idiot, který má se mnou úspěšně vyjednávat, vnímám, jak ve mně vzchází ledový hnus, to nejhorší, co kdo ve mně může vzbudit.

– Prohlídce?, podívím se jakoby, – co vás to napadlo, pánové, proč bych se já měl účastnit nějaké prohlídky?

– Je to vaše právo...

– Ach, rád je přidám ke všem, která jste mi už vzali.

– Je to i vaše povinnost!

– Povinnost?, to už je zajímavější. Mohu uznat paragraf, který mě nutí, abych se sám prohlížel?

Jak bych mohl, když jistě není, má snad zákonodárce poroučet, aby občan dýchal?, velitel začíná ztrácet nervy.

– No, to je přece samozřejmé! Co když pak budete vytrubovat do světa, že jsme vám tu něco vzali nebo přidali??

– Pánové, na to já zdvořile, neagresivně a neironicky jako vždyc-
ky, – v této zemi si přece dávno děláte, co chcete, dělejte si to i tady.
Já si to smím dělat jenom tady, a to právě hodlám i teď.

Vycházejí obě ženy s podnosy, na nichž voní káva a zbylé přízem-
ní patro šikmého dortu, jako křišťálová kuřátka tulí se karlovarské
číše, oslňující papežským řezem, k francouzské kvočně-láhvi, cho-
vané ve sklepe jako rezervní kanistr životní radosti, jdu ke svým
a vynaložím padesátiletý um, aby zátka Veuve Clicquot práskla jak
petarda, letí přes trávník a dopadá dobrých dvacet kroků jižně od
dveří haly, kde v drátěném plotu na hraně svahu trouchniví dřevěná
branka a kde je dnes kamínky vyznačený hrob tvého syna Janečka,
můj jezevčíku, včera ještě mlíčňáku, dnes už skoro vrstevníku.

Hlouček se chvíli tlumeně radí, ale pak zřejmě uváží vratkost
svého požadavku, který není zákonně kryt, a přistoupí tedy k aktu,
slyšíme je chodit, hovořit, otvírat dveře, skříně, zásuvky i okna,
zatím co zde po přípitku na rozhodnutí prodloužit mé narozeniny
o dobu dočasného pobytu státu v našem domě začíná snídaně bohů.

– To se nám ale vede dobře!, raduje se Zet už po druhém loku,
a opravdu vede, *oni* nevědí, co činí, my s Havlem víme, že o tomhle
mohou Dürrenmatt s Beckettem jenom snít, studená francouz-
ská vdova s horkým turkem vzkřísily už tělo a na řadě je duch,
Landovský vypráví příběhy cikánů, s nimiž ho s oblibou zavírali,
aby je – zrovna on! – naučil kindrštůbe, dosahuje haškovsko-rabe-
laisovských účinků, slzáme smíchem.

Pasu se přitom na nerudně obdivných pohledech Zet, která už
ví, že jsem měl zase jednou nos jako tvůj čenich, mají-li mi tu něco
položít, položí to, a ne-li, nenajdou nic, co by je zajímalo, vždyť jsem
se na tuhle prohlídku cvičil deset let, teď už jen – optimistický fa-
talista! – věřím ve svou dobrou hvězdu a čekám na výsledek jako
na kritiky po nepochybně úspěšné inscenaci.

Jak málo deprimují nás, tak velmi tím piknikem deprimujem zřejmě my je, jsou nezvykle nesví, když obcházejí dům zvenku, prohlízejí garáž, skleník, budku pro zimní krmení ptáků i visutý vodojem, nemůže jim, profesionálům, uniknout, že naše chování není divadýlko, ale výraz hlubokého pohrdání celým jejich ponurým klanem.

Pak líčí Havel, jak chtěl prodat svůj už roztrhaný Mercedes, ale Landovský, který se vyzná, ho přemluvil k mazanému obchodnímu činu, koupit za babku ještě roztrhanější Mercedes, aby zájemce vysolil o to víc, že bude mít ten druhý na součástky, naneštěstí šlo o tytéž, teď měl tedy Havel ve stodole nepojízdné Mercedesy dva, dusíme se smíchy, do toho začne krákorat Valtr

– Mám rrrád ministrrrra vnitrrra!

Neslyší to, škoda!, stálo už v soudničkách, že za urážky papouška právně ručí držitel, nikdy se nedozvíme, je-li trestná i papouščí přízeň, homérské veselí odplavuje bezmoc a vztek, když tu od branky pochoduje nová pětice mužů, přeslechli jsme zvonek, zdá se, že včerejší den otevřených dveří pokračuje, toto jsou však staří dobří známí!, v jejich čele vrchní velitel Roudnic major Mášek, který Zet, mne a Landovského zdvořile žádá, abychom ho laskavě ihned následovali na stanici Veřejné bezpečnosti do Sázavy.

– Nezlobte se, ale my teď nemůžem!, říkám mu.

Hledí na naše číše, na zbytky lukulských hodů, vraští káravě čelo.

– Já se bojím, že budete muset, slíbil jste přece náčelníkovi, že nám ve všem...

– Nemohl byste si to domluvit s vašimi kolegy?, ptám se, – oni jsou někde v domě.

Čechy a Morava, jaro 1976

Tento rok se zatím jevil v našem vydání ghetta tak, jako by nebylo ani ducha Helsinek, ani Státní bezpečnosti. První už viditelně dopoletoval, i když se ještě ze setrvačnosti připravovalo opožděné uzákonění Charty lidských práv. Druhá byla ještě na řetězu. Jak chabém, dokáže v příštím lednu parforsní hon na Chartu 77.

Už potřetí jsem začal psát Katyni a potřetí jsem toho musel nechat: z odborné literatury, kterou mi oklikami posílal lucernský nakladatel Jürgen Braunschweiger z uzavřených depozitářů švýcarských knihoven, se mi vždycky znovu zvedal žaludek. Vědomí, že čtu non-fiction, že knihy jako Hanging, Elektrocution či Die moderne Vollstreckung jsou odborné příručky, ještě dnes užívané katy, prohlubovalo můj úmysl, ale současně mi bránilo psát.

Cítil jsem stále silněji, že zdaleka nejde o země, kde se dosud popravuje, tedy i o mou vlast, ale že tu objevuji, jak tenkou slupkou civilizace je dosud obalen homo sapiens. Až mi za tři roky při prezentaci Katyně v Paříži namítnou, že oni uložili guillotinu do musea, dokážu jim, že jenom na severu Francie bylo koncem války většinou bez soudu popraveno na deset tisíc lidí. Stačí malý otřes dějin a kati se líhnou jak červi.

Objevil jsem prostě odvrácenou tvář lidstva, a proto jsem, kdykoli mi zas otrnulo, usilovně zkoumal, jak tím ještě vůbec zasáhnout čtenáře, na které denně kape z obrazovek tolik krve, že má už působivost sirupu. Tušil jsem, že klíčem by mohla být sloučenina oněch obou pražských poetik, které představují severní a jižní pól literatury – Haškovy a Kafkovy –, v jakýsi černý český humor.

Už dávno jsem si vymyslel bizarní příběh o andělsky krásné dívce Lízince, studující tajnou experimentální školu popravních věd, ale nová nevolnost, která mi pomalu zošklivovala psací stroj, mě znovu donutila vrátit začátek rukopisu do tašky s mými potraty. Psal jsem tedy alespoň nové a nové fejetony a objevil při jedné z návštěv ve Vaculíkově koši neselhávající recept na ty tři svízelné stránky, ve kterých nic nechybí ani nepřebývá. Je velmi jednoduchý: téma se nejdřív napíše na sedmi stránkách a ty se pak při opisech postupně redukují na šest, pět, čtyři, tři. Nepoužitých dvaadvacet se zahodí a fejeton může být po důkladné korektuře opsán načisto. Jednou tak budu psát tuto knihu.

Do toho přišla hrozná zpráva, že divý Hynajs se herci Duškovi zatloual v lese a kterýsi blbý myslivec ho zastřelil jako škodnou. Ihned jsme navštívili tvůj harém u Plzně. Naději nám vrátilo tentokrát dokonce sedmadvacet jezevčičků. Přemluvil jsem Zet, abychom si místo krytného vzali zas dva z nich do péče. Přebít smrt životem je nejprimitivnější lék, na jaký lidstvo přišlo, ale i nejspolehlivější. Za dva roky mě přivede do nehorázného podezření.

A tak ses opět musel smířit s hroznou rolí šťastného otce, ale my už, poučení minulostí, dávali dobrý pozor, abys ani na okamžik neztratil pocit, že jsi vůdce smečky, král. Měl jsi vlastní miskou, koš, kout, deku a ovšem svá křesla, byls první pozdraven, podrbán a obsloužen. Dvakrát denně jsem s tebou osobně chodil procházkou přes Skřivánek dolů k jezu, po břehu k naší koupací kabině a konečně k panu doktoru Pilařovi, kterému vždycky upadl kousek sušenky, zatímco mláděta nahoře u Zet baštila, neboť musela ještě stále třikrát denně, což by ti bylo urvalo tvé vždy mlsné srdce.

A dobrý Manitou jezevčičků nám oplátkou za všechna předchozí hoře nejen nadělil věčně hravého, směšně chlupatého Míšu a uhlově černého šikulku Marečka, ale dopřál jim šťastný los. Budou žít dobře u dobrých pánů a jejich osud povzbudí nás k nové důvěře ve smysl existence samé.

Rézinka povila na Moravě další šestici a i na tu jsme se jeli okamžitě podívat, protože dala tobě i nám tolik práce. Také v sobě Zet živila málo pravděpodobnou naději, že jsou to pohrobci nedospělého Janečka. Spojili jsme to s tradičním zájezdem 1-5-9, tradičně provázení Helenou & Jiřím.

Inženýr Jožka nás uvítal v mé košili a v lehké hrůze: dozvěděl se mezitím, že se nejspíš zapletl s těmi skutečnými. Avšak jeho moravské srdce nedokázalo neoplatit naši pohostinnost, a tak nás alespoň, když jsme se pokochali pišticími slepečky, zavlekl do osamělého sklípku ve vinicích, kde se pro jistotu ihned opil, aby měl přinejhorším výmluvu. Byla to divoká noc, pohanská jako duše Moravy.

Patřily k ní krom vyzrálých vín v soudcích nedozírné dvojřady rév, které se právě začínaly dotýkat úponky; Zet je přetrefně přirovnala k batolatům z jeslí, držícím se vratce za ruce. Patřil k ní i náhlý nálet mraku chroustů, kteří po stovkách s ohlušujícím bubnováním naráželi na dřevěnou stěnu picího domku, havarovali do hromad svých předletců a z nich se pak zblble snažili zvednout k dalšímu životu.

– Bouřka!, volal ožralý Jožka a přikrýval si hlavu podolkem mé košile.

K půlnoci jsem i já upadl nosem do vinice, ačkoli jsem jako službu konající šofér pil střídme a jen zvečera. Posměch rodiny jsem mohl hurónsky přehlušit už brzy poté, co jsme Jožku opřeli o vrata jeho stavení, zazvonili a ujeli provázení štěkotem Rézy, rozčilené, že jí někdo vzbudil štěňata: v tu chvíli hlásilo autorádio, že před půlnocí 6. května otřáslo Evropou silné zemětřesení.

Valtická jízdná se navzdory tomu otřásala nazítří verbuňky. Tradičně za námi přijeli na vinné trhy dva spolupsanci z Brna s nákladem čerstvých moravských příběhů a škvarků. Vysoký Milan Uhde a zavalitý Jan Trefulka tvořili dvojici, která měla tklivě komickou vznešenost Quichota a Sancho Panzy. V Brně se ze spisovatelů polepšili až na ně skoro všichni. Jim dvěma proto místní orgány, tiskové i politické, věnovaly po léta všechnu svou energii, protože jen na nich dvou mohli udělat kariéru.

Vzdělaný, skeptický a ironický Uhde byl muž, jací za normálního chodu věcí zřídka hledají přátele. A už nejmíň v lidech jako já, odlišných téměř vším. Vedle spříznění volbou osudu postarala se o naše sblížení především Zet, jejíž dar radostné bezprostřednosti mi už odemkl mnoho bran. Lidi přinejmenším zajímalo, proč se mnou je.

Jan Trefulka podrobil před víc než dvaceti lety zdrcující kritice mou rannou poezii. V té době jsem už byl správně vychýlen jak k divadlu, tak ke kritickému pohledu na skutečnost, ale právě ten sestřel z podstavce svazáckého barda vidím zpětně jako jednu z nejvýznamnějších prvních pomocí ve svém životě, podobnou proslulé facce, která prý nejrychleji zaráží hysterii.

Když jsem se poměrně rychle usebral a on přestál následky zlého činu, že ve mně poplival ryzí socialistický realismus, stali jsme se v procesu let nejdřív logickými spojenci a později i přáteli. Proto nám poskytli i stejné poslední pomazání: vykopali nás oba na tu velikou chroustí hromadu, z níž jsme se teď společně hrabali k dalšímu životu.

Po košťářských půldecovkách, kterými se nelze opít, ale lůček za lůčkem vychutnat co nejvíc odstínů té božské palety chutí, jsme se ve čtyřech povznesli už vysoko nad povrch planety, když nás o půlnoci naši dnešní hnusně strážliví šoféři Uhde a Jiří donutili zase k přistání na chroustím krchově.

Sázava v pátek 21. 7. 78 – 10.30

Překvapení nově příchozích je nelíčené, major Mášek se slušně dovolí, očistí si boty o rohožku a vejde do našeho domu, kde setrvá s majorem Hudcem – to jméno pak najdeme v protokolu – v delším rozhovoru, jehož srdečnost si živě představuji, když se vrací, nepatří viditelné rozladění v jeho tváři rozhodně nám.

Loajální ke kolegům odnaproti však pouze věcně oznámí, že tedy zatím odjíždí na stanici sám a bude tam na nás se svými spolupracovníky čekat, do toho nové zvonění od branky, když tam společně dojdeme, stojí v kruhu stabilních a teď už i mobilních ochránců, kteří mě rozpačitě zdraví, naše listonoška a doručuje mi na přes příští středu lákavé pozvání do budovy věznice Praha-Ruzyně.

– Můžete sdělit náčelníkovi, říkám majoru Máškovi na cestu, – že tu máme čilý policejní provoz, právě je vás tu celkem šestnáct.

Odjíždí, jako by spěchal na místo bezpečnější, než je náš dům, vzápětí si pro mne přichází velitel prohlídky a zve mě do haly, kde už leží protokol, naklepaný na stroji. Zet, která se před chvílí rozhořčila, že znesvěcují bez dovolení ten můj po tatínkovi, jsem uklidnil: hlas svých žen, psů i psacích strojů poznám jako ty můj pach, klabonosý soudruhu.

Na našem jídelním stole jejich psací stroj, kdo ví, komu ho zabavili!, co si vzpomínám, je ten stůl teprve po druhé zcizen vznešenému posláním jídlonoše, předloni tu ležel ztichle a poslušně na dece nebohý Janeček, když mu doktor Brož hbitě stehoval ránu v boku po ostnatém drátu, teď se tu roztahuje navíc „Protokol o provedení osobní, hvězdička, domovní, hvězdička, prohlídky, nehodící se škrtněte“, jsou líní i škrtat, čtu dál a líbí se mi:

Rubrika: „Osoba, u níž má být prohlídka provedena, vypovídá:“

Dopsáno: „Odmítá k věci cokoli uvést.“

Rubrika: „Prohlídku provedl:“

Dopsáno: „Mjr. Hudec, npor. Weug + 2 orgánové SNB.“

Rubrika: „Prohlídce byli přítomni:“

Dopsáno: „Prohlížení odmítli být prohlídce přítomni.“

Rubrika: „Prohlídce byla přítomna nezúčastněná osoba:“

Dopsáno: „Pavel Urbánek, z MNV Sázava nad Sázavou.“

Hleďme, hleďme, pan soused!, ani se ze skromnosti nepředstavil a i teď upřeně zírá oknem do mrtvého kouta zahrady přes Janečkův hrob na lesní stráň za řekou, jako by tam viděl zajímavější děje než zde, doufám za něho, že je mu alespoň trapně.

Rubrika: „Při domovní prohlídce byly vydány-odňaty tyto věci:“

Dopsáno: „Při domovní prohlídce nebylo nic vydáno ani odňato.“

Rubrika: „Podpis osoby, u níž byla prohlídka vykonána.“

Major Hudec mi rozhodným gestem podá svou vlastní kuličkovou tužku...

Za čtyři roky, ve středu 17. listopadu 1982, přistane na letišti v Praze-Ruzyni v letadle z Frankfurtu cestující s rakouským pasem, slovo Curych postačí, aby mu do něj dali razítko a poslali ho do tranzitu čekat šest hodin na další přípoj, nikdo si nevšimne, že z Curychu pokračuje ihned do Vídně, což dohromady je nejnesmyslnější myslitelná trasa, a že jsem to já.

Skryt za novinami budu pozorovat, jak na baru dopíjejí kávy a piva opory strany a státu, které právě vyprovodily nejvyššího šéfa, až pak odjedou a odletí i letadlo do Frankfurtu, kam by mě nejspíš ihned naložili, pošlu po jednom ze strážných veliteli pasové kontroly dopis, že bych se rád uviděl se svou pražskou dcerou, když se pan prezident Husák právě teď vidí ve Vídni s mým rakouským prezidentem, vypukne panika, jakou jsem u nich nezažil.

Tomu nápadu, který jsem utajil dokonce i před Zet, protože by ho byla jistě zavrhl jako superkozí, dám totiž přednost před všemi

známými formami protestu, a když ani v předvečer návštěvy ne učiní ten zpupný muž jediné lidské gesto, nemocného vězně Havla dokonce přikážou na těžké práce a starým rodičům Zet znovu zamítnou návštěvu dcery, rozhodnu se mu to vrátit s pomocí trošky fantazie tak, aby to pocítil a nezapomněl.

Přesně, jak jsem doufal, vznikne na pár hodin situace zvaná pat, nad vztek silnější bude křečovitá snaha zachránit při tom vzácném mezinárodním výstupu zbytek renomé, jako každý zhýčkaný papaláš podcení navíc publicistiku, kterou mu za humny nehlídá oddaný Zelenka, chrabří Minařík a další politpolicajti, zpravodajství o jeho a o mé cestě proběhne v poměru jedna ku šesti, vzal mi vlast, vezmu mu, jak se říká v branži, šou.

V tom šoku na letišti mě nejen skutečně svedou s mou Terezou, na deset minut po čtyřech rocích, ale pak, až už bude celá budova obklíčena, abych se snad neprorval i do města, připochodují ke mně dva civilisté, kteří mě požádají, abych je následoval, půjdu s nepříjemným pocitem, že si na mne přece jen něco vymysleli, ale místo do kanceláře či jiné pasti mě dovedou k baru a starší z obou se zeptá bodře

– Pivečko?

Budu mít co dělat, aby nepoznal, jak mě tím zaskočil.

– Ne, pivo nerad...

– Tak vínečko? Co tam u vás píváte, Mózl?

– Ten je v Německu...

– V tom se moc nevyznám, já radši to pivko. Tak kafičko? Mařenko, tady pánovi turka! Vy se na mě už nepamatujete, že ne?

Zatváří se jako kamarád z vojny, prozradí ho však jeho přítomnost zde a ovšemže jeho tvář, ach!, proč se líp nedívají do zrcadla či proč jim neřeknou ženy a děti, jak jim z ní vystupuje beztvará duše řemeslných cyniků.

– Ne, řeknu mu, – víte, vás bylo tenkrát tolik.

– Ale já jsem byl u vás!, připomíná se mi po způsobu čtenáře, který si už jednou došel pro autogram.

– Na Hradčanech...?

– Ne, na Sázavě! Byl tam tehdy taky Havel... a Landdák přece!

Září, jako by mi připomínal veselý školní výlet, a já si to dám konečně dohromady.

– Pak jste u nás mohl být jedině jednadvacátého července osmasedmdesát! A vedl jste tam domovní prohlídku!

– Ne...!, žasne, – opravdu? Vidíte, jak člověk zapomíná...

– Já na vás nezapomenu nikdy!, potěším ho, a když vzápětí zjistím, že účelem tohoto nápaditého happeningu je dokázat, co nedokázali za všechna léta, kdy mě tu měli, totiž naverbovat mě, ukážu jim záda, avšak to vše bude už jiná kapitola jiné knihy, kterou bych rád psal za pár let zase v Praze, teď je dvacátý první červenec sedmdesát osm a on je na Sázavě, stojí pod Sovákovými obrazy v polooválné hale, kam zaznívá Havlovo rrr, tak podobné Valtrrovu, a Landovského spokojené odfrkování po každé zdařilé pointě, kladu jeho tužku na náš jídelní stůl a říkám

– Já podepisuju jen vlastní práce, pane majore.

Parta pak uraženě odchází bez pozdravu a bez mého doprovodu, oni treť všude!, jdu rovnou pod terasu a kladu protokol před kolegy.

– Jednička!, hlásím pyšně.

Když mi nerozumějí, ukážu rubriku „Popis, název, množství, tvar, barva a kvalita odňatých věcí“, zeje prázdnotou.

– Jednička z domovní prohlídky. Vemte si příklad, chlapci!

To se zas dotkne jich a Zet je utěšuje, že jedině, čím se do smrti neproviním, je skromnost, pak se však vřele a spokojeni objímáme před rozchodem do všech stran, příbuzní míří do Prahy, Havel na Hrádeček, ty do koše, dohonit zameškaný spánek, a my ostatní na policii, major Mášek nám děkuje, že jsme si ohleduplně odložili polední pauzu.

– Musíme vám totiž odebrat pachy!

Čechy, léto 1976

Léto budiž pozdraveno! Ohlásilo se tím, že z obchodů celé vlasti zmizely zas všechny konzervy, které potřebují občané kdysi vysoce vyvinuté středoevropské země k přežití, chtějí-li vyjet za hranice. Skromný příděl valut je určen na benzin a divy západní módy i techniky, jako jsou punčocháče či kapesní počítač. Plechovky od plněných zelných listů a husí krve zvěstují všude po planetě, kde až stanula československá noha.

My bez pasu jsme zatím doháněli, na co nám za lepších časů nezbyl nikdy čas. Objevovali jsme skryté poklady vlasti i duše přátel, rozsetých kupodivu po nejkrásnějších koutech Čech. Aby sis odpočinul hlavně ty, děti se štítící jezevčíku, dali jsme štěňata k rodičům Zet a dovezli tě na pár dní k tvé přítelkyni Aidě. Havlovic kníračka platila směšné daně, protože knírači patřili do mobilizačních rezerv ministerstva obrany, disident-nedisident. Co to vím, představoval jsem si útok kníračů a byl rád, žeš nevoják.

Ten strohý podhorský kraj s tolika stopami po českých bratřích, propadajících se tu po léta k poznání, že odtud nebudou muset odejít katoličtí Habsburkové, ale oni, nás pokaždé fascinoval dramatickým akcentem rudé ornice. Hodilo se sem první čtení mé nové hříčky Sex, čímž lstivě míněna číslovka šest. Dílko shledáno nejveselejším z mých všech. Mělo jedinou vadu: nedalo se zveřejnit.

Příběh se odehrával za jakési války v partyzánském bunkru, kde se bývalí spisovatelé Havel, Klíma, Kliment, Kosík, Vaculík a Kohout radí, jak vyhodit do vzduchu nepřátelský vlak. Mně přijde smutný, protože končí po brilantní štábní poradě vyhozením – bunkru. Zdál se mi říkat o nás tolik, že jsem jej nikdy nedal z ruky, aby nepomohl moci lacino

ke klíčovým poznatkům. Ale čas otvírá i archivy britské admirality, a tak ten text nejspíš věnuji prvnímu pětasedesátníku.

V polou července jsme podle zvyku oslavili šestasedmdesátku pana Kulhánka u něho v Xaverově. Cestou z dojemného hřbitůvku, kde jsme pokaždé kladli polní kvítí na hrob taviče skla pana Pečenky, mého učitele zeleniny, i paní Kulhánkové, selky, jejíž čeština mě vždy omračovala svou skvělostí, nasbírali jsme s kolegou Alexandrem a našimi píchotěmi, jak jsme je dvorně zvali, snad poslední koš pravých českých hřibů, které už hubil kyselý déšť.

Nebyli jsme líní jít okamžitě nakupovat pitomosti do všech sázavských obchodů včetně Záře, s tím košíkem samozřejmě, aby se vidělo, co všechno ti zakázaní spisovatelé ještě dokážou. Ani má pozdější ostraha nevyvolá takové pozdvižení, i lidé, kteří se mnou dávno nemluvili, se ptali, kde? Za trest jsem to řekl všem.

Své nekulaté narozeniny jsem oslavil překopáním zanesené žumpy. Koncem týdne jsme jeli pozdravit Vaculíkovu padesátku do Dobřichovic. Pršelo, ale na zahradě, jejíž každý strom a kytka jsou dopodrobna známy z jeho fejetonů, bychom byli neslavili ani za slunečna, aby nás nesebrali pro srocování. Z přečpaného letního bytečku musel vždycky někdo vypadnout, aby se tam vešel další. Oslavenci jsme svorně napsali obrovské zvláštní číslo Literárních listů, onoho jedinečného literárního týdeníku, který před osmi lety kupoval podle seriózního průzkumu každý třiatřicátý obyvatel českých zemí a četl každý pátý. Už to ani nebyla pravda, kdo nezažil nikdy neuvěří.

Posledního červencového dne jsme se s tebou jeli poohlédnout do Pohledu. Kousek od Havlíčkova Brodu, kde jsem ještě jako v Brodě Německém trávil předválečné dětské prázdniny u babičky, která mi odkázala mou milovanou čočku s rýží, koupila si chalupu umlčená zpěvačka Marta Kubišová. Prodala na to krásný dům na Slapech z dob své slavičí slávy a za zbytek žila se svými kočkami a psy, zdaleka ne tak slušně jako superslavík Gott, ale zato neskonale slušněji. Čeština je chytrý jazyk.

Zrálo obilí, na Vysočině vždy zpožděné, byla pout', pekli a jedli jsme koláče, večer strávili na tancovače a mezi kousky odskakovali do chalupy, abychom zhlédli závěrečné štafety Olympijských her v Montrealu. Sotva přijels, vrhl ses na první kočku, bojovný jezevčíku, ale ona zvedla hřbet, že se tyčila jako obrovská podkova a zasyčela, až i nám tuhla krev. Od té doby jsi seděl u dveří jako vzorný žák. Padla kosa na kosa.

U pramenů Vltavy jsme změřili, o kolik zas povyroستl malý Mikuláš na chalupě u babičky, která kdysi byla mou mladou ženou. Pak jsem se s nejstarší dívkou, jakou jsem si kdy vzal, vnořil do jižních Čech. Navštívili jsme falešnou Husovu světničku v Husinci a řadu pravých zámků. Všude visel aspoň jeden portrét nějakého předka, jehož oči nás fixovaly, kdekoliv jsme stáli, a všude říkali průvodci hrdě

– Ať to dneska někdo zkusí namalovat!

Jižní Čechy se Zet i mně přilepily na srdce už v rozdílných vrstvách našich dětství. Moje maminka se narodila v Táboře a část její rodiny sedlačila v Pořešíně nad Malší, kde jsem se cachťával s bratrancem Jiřím Holečkem. Naše vodní hry mu učarovaly: stal se šéfem hydrologického průzkumu kanadské provincie Alberta, velké asi jako Francie s Německem dohromady. Svá první léta strávila Zet v domě po dědečkovi na Búchovech u Votic, který se stal letním shromaždištěm požehnané rodiny. Když jsem se optal, bohužel už v jejím zajetí, odkud jsou ta mužstva, co u nich na hřišti hrají volejbalový turnaj, představila mi své strýce, tety, bratrance, sestřenice, synovce a neteře.

Lehce zvlněná krajina s modrými oky rybníků, v nichž se zrcadlí bílé vesnice s renezančními štíty, jako by byla kolébkou nadějí a múz. Tady se zrodilo i husitství, první velké evropské hnutí za reformu církve i státu. Na přísném severu zdají se být dávno vyhaslé sopky hřbitovními kameny těch velkých snů, v jeskyních pískovcových skal se skrývali štvaní čeští bratři, co odmítli emigrovat s Komenským. Věčně stará historie.

Tam jsme se sjeli 26. srpna před polednem s Havlovými u Vlasty Chramostové a jejího muže. Za lepších časů tu krásně zadaptovali dům skoro ve skále, který teď v horších časech prýskal vstříc ošumění, ale stával se pravým centrem securitatis. Protože pošta i telefony byly pro nás dávno tabu, domlouvali jsme podobná setkání i měsíce předem a sjížděli se pak s přesností kurýrních vlaků. Po grilovaném kuřeti s vyhlášeným tu čínským salátem nám Václav Havel na zahrádce ve světové premiéře přečetl první verzi své třetí malé hry o Ferdinandu Vaňkovi Protest.

Přistihl jsem se, že k ní chovám sympatii, jako bych ji napsat sám. Spisovatel je v sobě uzavřená instituce, nepotřebuje jiné autory, aby zvýšil produkci. Normálně se jich dokonce tak trochu štítí, aby od nich nechytil něco, co není jeho. Je s nimi ve spolcích a podepisuje manifesty, když mu velí zájem či svědomí, čte jejich práce, že to musí být, ale ve vlastním psaní je stejně sám jako v lásce a ve smrti.

Normálně ovšem nevidí spisovatel spisovateli do krámu tak, jak jsme si právě viděli my. Do pera i do srdce. Přišlo mi zvrácené, že jsem potřeboval režim dra Husáka, abych se to naučil, abych vůbec zásadně prověřil svou dosavadní stupnici hodnot. Nikdo – ani Havel sám – se nepodivil, když jsem ho večer u krbu požádal, aby mi svého hrdinu „půjčil“ jako soubornou dramatickou postavu společných zážitků z těchto let.

Ze všeho nejdřív jsem chtěl napsat aktovku Atest, absurdní grotesku o tom, jak tehdy rozšířili klatbu i na tebe, nevinný jezevčíku, a co to stálo námahy a lstí, aby byl svět bohatší o tvých sto štěňat. Absurdní měla být v tom, že by zcela odpovídala skutečnosti. Kdo mohl tušit, že až ji za dva roky touhle dobou konečně dopíšu, bude pro nás oba tak smutná.

Nazítří jsme vyzvedli v blízkém pionýrském táboře, který už balil, Jolanu a prodloužili jsme jí prázdniny o výlet do Pekla.

Sázava v pátek 21. 7. 78 – 12.00

– Odebrat pachy?? Nám??

Hledíme na něho všichni tři jak na blázna, mám pocit, že si nás spletli s tebou, Edisoně!

– Je to míň nepříjemné, než jak to snad zní!, tvrdí nám major Mášek a důrazně dodává, jako by nás tou důvěrou vyznamenával, že míní metodu, o níž se ještě mlčí, protože je jakousi novou tajnou zbraní v boji s nejtěžšími zločinci, neboť, jak poznáme, je velmi náročná, než si technik připraví nádobíčko, což prý musí těsně předcházet úkonu samému, budou nás muset bohužel obtěžovat ještě i odebráním otisků prstů.

Za celých padesát – na den – let to po mně chtěli jen za války Němci a pak, jaká náhoda, tu na Sázavě a právě v tomto domě před pěti roky po záhadném požáru, místní velitel tehdy ukázal na erární skříň, kde stála v průhledném svačinovém pytlíku nakráplá láhev z naší spíže, kterou měl žhář údajně v ruce, hodlal vyloučit mé otisky, zdali je vezme i sázavským hasičům?, chtěl jsem vědět, divil se, prý proč?, protože si ji všichni podávali a kriminálka taky!, z mých otisků tehdy sešlo, teď nás lapili, odmítnout nemůžem, nejvýš pojistit se.

– Prosím, aby bylo zaprotokolováno, že pan Landovský měl první výhružný dopis krátce v ruce.

– Jak to?!

– Protože jej u nás zvedl ze země, kam byl odvanut větrem.

Rudolf Slánský mladší a experti Charty 77 dostali ten papír už zalepený v průsvitných deskách, víme my, majorův průvodce Landovského alibi poctivě zaznamenává a pak už nás druhý tech-

nik volá postupně do jiné kanceláře, kde má razítkové polštářky, kelímky, štětečky a předtištěné listy s deseti poli, nepochybuji, že dneska skončíme v albu zločinců, protože nevěřím, že by měli i alba nevinných.

Landovský jde napřed, má v tom jaksi praxi, proto i namítá, že mu brali otisky už v kriminále a ty se snad nemění, ale oni zdvořile sice, avšak neústupně trvají na svém, což bych na jejich místě udělal taky, Landovský působí často jako člověk, u něhož nejsou jisté ani otisky prstů, major Mášek využije jeho nepřítomnosti, aby mi diskrétně sdělil, že pro falešný půlmilión si do boudy u Řitky nikdo nepřišel, nechal jej tedy před prvním autobusem stáhnout, zpráva mě nepřekvapí, moji vyděrači jsou ze všeho nejmní blbci.

– A co ten vůz?

– Jaký...?

– Sportovní vůz, co mě předjel těsně před tou křižovatkou, kde jsem pak našel krabičku...?

Mám pocit, že o něm právě slyší poprvé, i když po mém vysvětlení spěšně tvrdí, že ano, ano, že ví, ale že akce nebyla ještě plně vyhodnocena, pak jsme i my otištěni a myjeme se, provoz v patrovém dvojdomku je ochromen, Pražáci se roztahují všude a místní šéf se mračí i proto, že s námi jednají, jako bychom byli normální občané, což on svým lidem už léta vytlouká z hlavy, jak si v ní mají srovnat, že tu teď Landovský vtipkuje jak na divadle, řičí jak v hospodě, a to vysoké zvíře z Prahy mu dokonce nabízí cigarety?

To je ovšem nejspíš profesionální finta, protože nás přitom vede do další kanceláře, kde už čeká hlavní technik jako alchymista, obklopen baterií chromových sterilizátorů, kterým bizarně vévodí tři velké zavařovací lahve, do jakých ještě před týdnem maminka Zet zavekovávala naše přímo výstavní meruňky, co letos obsypaly garáž.

– Pánové si jen odloží saka a rozepnou košile, paní si laskavě hačne sem doprostředka, aby jí šla sukýnka kolem stoličky, ano, skvěle, tak do toho!

Na prostřední židli, kterou museli někomu odnést od piána, je gumový polštářek, kristepane, co si to zase kozího vymysleli?, muž v kostkované košili vycítí naši nedůvěru a snaží se ji honem rozptýlit.

– Žádnej strach, nebude to bolet, píchat, štípat ani šimrat, leda kapku studit!

Vyzaňuje bodrou rutinu počestného odborníka tak přesvědčivě, že se poddáme zvědavosti, otevře první sterilizátor, vyjme malý stříbrný balíček, otevře druhý sterilizátor, vyjme dvojce kovové chňapky, jakými se na operačních sálech rozbalují čtverce mulu, dovedně rozhrne cípy alufolie a vyjme smotek, jenž připomíná složenou prachovku.

– Pan Landovský uvolní laskavě rameno a až mu to vložím jako teploměr do důlku, připaží a podrží.

Oslovený výjimečně nerozdává dobré rady, jak by se to dalo udělat líp, jinak, jinde a hlavně jindy, i on je konečně něčím překvapen, poslechne, operace se opakuje, druhou prachovku tisknu já, už je sterilně rozbalována třetí a naše napětí roste: budeme přítomni striptyžu Zet?, dámská varianta se však ukáže být vynalézavější.

– Paní Mašínová laskavě vstane a nadzdvihne si sukýnku, my se nebudem dívat.

Dívám se, ovšemže, a jsem bohatě odměněn neopakovatelně bezradným výrazem v jindy tak vědoucích očích Zet, když technik diskrétně poodvrácen umístí chňapkami textilií na gumový polštářek a poprosí ji, aby si zas pěkně hačla, sedí tam jak kvočna, degradována na prostou biologickou samičku.

Tak trčíme v živém obrazu dvacet minut, zatím co technik demonstruje svou bezelstnost vychvalováním této metody, jejímž je asi autorem, rozhodně však nadšeným apoštolem, pachy takto vstřebané do speciálně preparované látky vydrží zakonzervovány dlouhá léta, pach zanechává každý z nás smrtelníků bez rozdílu, pach se nelze zbavit maskou či rukavicí, podle našeho muže tu vyrůstá vážný soupeř daktyloskopii.

Pacholog nadšeně líčí, jak zcela nedávno odhalil pomocí podobné konzervy cvičený vlčák nebezpečného zločince na ruzyňském letišti, zřejmě bude mít, až tam za čtyři roky přistanu já, naštěstí volno, to však ještě nevím, představuji si jen nebezpečného zločince, jak takto způsobně seděl s prachovkou pod paží, ostatně těžko mohl vypadat zločinečtěji než Landovský.

Pak otevře technik jednu po druhé všechny tři sterilní láhve, třemi novými sterilními kleštičkami do nich postupně vloží náš trojípach, uzavře je trojicí sterilních gumiček, opatří třemi jmenovkami, to jistě pro vlčáka; zapomenu se zeptat, jestli je v Praze ještě zavaří.

Mášková brigáda se skoro srdečně loučí, místní nám neodpoví ani na pozdrav, ale nic horšího, jsou tedy taky humanisti!, Landovský nás odváží k naší zahradě, ostraha dojede za námi, dneska poprvé nová parta, prozradí nám, že soudruzi si vyžádali za ty šichty náhradní dny, tři čtvrti na dvě, ale už se významně ptají, budou-li je dnes ještě potřebovat.

– Já vám nevelím!, odpovídám tvrdošíjně, ale dodám, že mám pro dnešek všeho dost, radostně přeji na shledanou zítra, odjíždí i Landy a odváží paní Máří, zůstává mi jen Zet, Jolana a ovšem ty, neodmyslitelný jezevčíku, a jen tři, jenom tři policajti před vrátky, mám tklivý dojem, že mé nejhezčí narozeniny skončily.

Čechy, ještě léto 1976

Když jsme se Jolaně dost nasmáli, že ji ještě v devíti letech může vyvést z míry peklo, znejistěli jsme sami. Jak jsme šnečím tempem přejížděli výmoly po lijavcích i kořeny obrovských stromů, zdála se neudržovaná lesní cesta klesat bez konce. Na míle vzdálen byl náhle i slunečný svět čmeláků a ptáků, který jsme nahoře opustili. Jak voda tůň nás pohlcovalo ticho a zelené šero, chlad a vůně tlení. Název Peklo dali tomu místu právem.

Úlevu nepřineslo ani slunce, protože se náhle zatřpytilo zespoda, nebezpečně oslňovalo z malého rybníka, který se překvapivě zjevil na dně hrozivého trychtýře. Les k němu sestupoval ze všech stran, jen přímo před námi byl malý koberec nepřirozeně husté trávy. Na něm stálo podivné stavení: jakási mamutí chata anebo trpasličí zámček, nejspíš kříženec obou.

Voda, z jejíhož dna hledělo pálivé oko, byla nehybná, jakoby z plexiskla, vzduch tu stál a stébla trávy i listy stromů prozrazovaly syntetický původ. Nejnepřirozeněji působily huňaté ovce a flekatí pointři, rozestavění jako v obrovském betlémě, který jen čeká na umělý sních. Připomenu si ten obraz, až navštívím za osm let Hollywood a Disneyland.

Byla to jen vteřina, anebo ještě spíš její zlomek, jeden z těch, které smysly na dobu lidské věčnosti ukládají do paměti člověka jako do alba fotografií. Pak se všechno – voda i vzduch, tráva i listy, ovce i psi – pohnulo, když z domu vyšel Ladislav Lis a divil se, proč jedem už dnes.

Když jsme se v padesátých letech poznali, byl už bývalý dělník, o málo starší mne, nejvyšším funkcionářem Svazu mládeže. Za bleskovou kariéru vděčil své úžasné vitalitě. Ta, proletářský původ a ovšem

především politická naivita, typická pro velkou část válečné generace, činily z něho ideální postavu k podpírání stalinského režimu. O strmý pád se zasloužila jeho poctivost. Když pochopil, že se v nemilost padlí předchůdci, které nahradil, stali obětí krvavé hry, přestal ji hrát s sebou.

Byl pak postupně demontován, poslán zpět k soustruhu a konečně přiřčen k údajným spřežencům zaprodance Tita, které kdysi pomáhal odhalovat. Před nejhorším je zachránilo jen, že Nikita Chruščov nečekaně přistál v Bělehradě a oslovil krvavého psa – Drahy soudruhu! Kult osobnosti nahradila však záhy poučka o zostřeném ideologickém boji. Lis byl s puncem revizionisty vyloučen ze strany.

V šedesátých letech, kdy se pomalu ale jistě prosazovala reforma, vystudoval díky nadále neotřesitelné energii při zaměstnání, a dosáhl dokonce akademické hodnosti. Byl jedním z manažerů podniků, v nichž se zkoušel nový ekonomický model. Byl rehabilitován, znovu přijat do strany a obrodný proces ho vynesl do vedoucích grémií městského výboru strany v Praze. V politice se neudělují odpustky. Pokáním jsou jen činy.

Jednoho velmi časného rána za pražského jara 1968 nás vzbudily na Sázavě kamínky, bombardující jedno okno v domě po druhém. Když mě vynašel, požádal mě ještě z trávníku do postele, abych přijal kandidaturu do České národní rady. Hádali jsme se tři hodiny. Jeho argumenty napřed přesvědčily mne, výsledek volby později jeho: spisovatele Jiřího Hanzelku ani mne konzervativní komunisté v parlamentu nenechali projít, bohudík pro mne.

Za srpnové invaze Varšavského paktu řídil i on z illegality slavnou pasivní rezistenci hlavního města, která dala signál celé zemi. Po moskevské kapitulaci byl při generálním gruntování dra Husáka jako statisíce jiných znovu vysmýčen ze strany, ale jako jeden z mála pokračoval v politickém zápase, až ho už nikdo nesměl zaměstnat v Praze ani jako čističe stok.

Usídlil se tedy v tomto bizarním objektu, který si koupil na vrcholu své manažerské éry polorozpadlý, neboť jeho stav i osamělost odrazovaly milovníky přírody i kuriozit: údajně byla původní lovecká chata vyfintěna do této podoby, aby v ní jednou přenocoval František Josef První.

Lis dostal na blízkém státním statku, odkud všichni utíkali, práci jako zemědělský dělník a držel si tu vlastní záhumenek. Jeho mladá žena pracovala tehdy ještě v rozhlase a nemohla už, právě těhotná, tu přístupovou necestu riskovat. Žil zde jak Robinson. Místo Pátka mu sem občas věrná sestra přijela vygruntovat bohatýrský svinčík.

Než jsme se teď stačili dohodnout, na kdy jsme se vlastně původně dohodli, nalil nám obří slivovici z Moravy, chytil dvě slepice, které mu první padly pod ruku, zařízl je před námi, zděšenými, a vyvrhoval za řeči do laboru, k němuž se už všemi dveřmi i okny mlsně sbíhali jeho psi a kočky, dokonce i drůbež, co ten masakr přežila. Stál v jejich středu jak pohanský svatý. A já tě poznovu v tomto kouzelném létě spatřil zcela rozpačitého, josefčíku. Jindy mistr světa a okolí, seděls dlouhé hodiny mezi Zet a mnou, jako já kdysi sedával mezi rodiči na návštěvě u neznámých, bázeň vzbuzujících lidí.

Vynadal jsem Jolaně, když štítivě odmítla hustý žlutavý nápoj. V projevu, lehce ovlivněném slivovicí, jsem vysoko vyzvedl památku nebožky naší válečné kozy a měl jsem pak sám co dělat, abych donutil revoltující žaludek čpavý mok vypít a neztratil jako vychovatel tvář.

Venku se setmělo v jeden ráz a naopak pálené švestky v nás svítily tak, že na odjezd nebylo pomyšlení. Hostitel vytáhl harmoniku a zapěli jsme našim dívkám, kterým krutá příroda upřela hudební sluch, písňe nejprve zbojnické, pak svazácké a konečně i ruské, ne snad jako sentimentální vzpomínku na stalinský Zbiroh, nýbrž s dopalem lidí, kteří si kdysi v prostotě duše byli málem schopni zpívat na vlastním pohřbu.

Když usnuly i kočky na jeho ramenou, pointři u jeho nohou, slepice na oknech a kohout na skříni, Zet na mém klíně a Jolana na jejím,

vzbudili jsme celý ten cirkus jedním velkým Hušš! Za divého krákorání, kdákání, mňoukání a štěkotu nás pak majitel domu vedl dál do jeho útrob a otvíral dveře, za nimiž nás ohromovaly netušené salóny z počátku století, zařízené, jako by se měl císař pán zítra vrátit, černý, sněhobílý a ještě lovecký, které kdysi vlastnoručně zachránil před zkázou, do níž se teď devátý rok nořily znovu, spolu s ním.

Co proti němu režim rozpoutá po Chartě 77, připomene nejdrsnější westerny. Odstřelování psů ze skrytu lesa bude patřit k nejmírnějším hříčkám služebníků moci. Dlouhé měsíce vězení – za názory? ale kde!, za to, že krmil svou zvěř kukuřicí, kterou už nechali na poli k shnití, budou korunovány v roce 1982 – čím asi?, ach, k čemu hádat třikrát: terorem vyděračů přece. Slíbí mu zabít obě děti, když nesloží 150 000 korun. S pokleslou cenou stoupne absurdita: stát mu vyplácel invalidní důchod 750 korun měsíčně.

Když ani tím nezlomí jeho nepoddajnost, odsoudí ho k dodatečnému ochrannému dohledu na dobu tří let, nechají ho denně až dvě hodiny čekat, aby se směl ohlásit, budou s gusem provádět popůlnocní kontroly v pražském bytečku, kde ho přinutí žít na šestatřiceti metrech se ženou, malými dětmi i starými rodiči. A pak, přestože předpisově ohlásí výlet s rodinou do svého Pekla, zavrou ho pro porušení ohlašovací povinnosti mezi těžké zločince, protože byl už jednou trestán.

Až se vrátí, nebude se už podobat muži z mých fotografií, pořízených v Pekle v kruhu zvěře, Johnu Waynovi v nejlepších letech. Na novém obrázku ho bude půl, a z očí, stále se pokoušejících o vzdorný úsměv, vyčtu těžkou únavu. V jeho zběsilém příběhu mě jak ze školní učebnice oslovuje klasický osud věčného proletáře ve věčně zrazované revoluci.

Skončilo léto a pomalu končily i ty podivuhodné prázdniny v našem životě. Začínala nám zas občanská škola jak řemen.

Sázava od pátku do neděle 21.–23. 7. 78

Člověk míní, pánbůh mění, dlouhé večerní stíny ještě nestačily vyblednout, když nám tvůj a Jolanin úprk ke garáži zvěstují další návštěvu, přátelé!, naši strážní, kteří jsou už z těch střídavých stříků státní přízně i zloby u našich vrat paf, nechávají raději bez kontroly projet těžce naložený osobní vůz, v kterém se zdá být vše, čím lze vydržet roční obležení, z okna však vyhlíží Ulla, má hamburská herečka, jede s dětmi a s přítelkyní Elsbeth až ke španělské Malaze a vzaly to lehkou oklikou zvící patnácti set kilometrů přes Sázavu.

Počátkem sedmdesátých let byli s mužem našimi hosty v Praze, ona, znamenitá Lída Matyssová z Takové lásky, mé poslední inscenace v Ernst Deutsch Theater, on, skvělý televizní August, jejich návštěva nás naposledy spojila se společnými přáteli, českými umělci, kteří se právě rozhodli smířit se s novou mocí, Ulla a Peter byli vlastně na pohřbu lidských vztahů, ta smuteční slavnost trvala tři dny a tři noci a trvá dál v dceři, jež se narodila přesně za devět měsíců, a nyní, filmový střih, už vchází do našeho domu jako mladá dáma.

Měli jsme se neobyčejně rádi a to přátelství přežilo všechna špatná léta, přivádí je dnes takovou zajížd'kou k nám a vydrží další těžké roky, aby pak shořelo za jediný týden kvůli – divadlu, divadlo je má láska, můj život, můj osud, přesto do smrti nepochopím, jak může být pro někoho tuctový spor o koncepci jakési jedné inscenace důležitější než jedinečný svazek, tak těžko nabytý, bude to můj první velký smutek v tom nechtěném exilu, zklamání lidmi, kteří jsou i ve svobodném světě nesvobodni, když se rozhodnou smířit se s jinými druhy moci – trhem a trendem.

„Je to spíš jen strach věc udělat než chtít, aby se stala,“ definuje vševědoucí William ústy Lady Makbeth ctižádost nerozhodných, jejímž rodným bratrem je ztráta integrity, žádný strach!, nacionalismus není mou věcí, Rus či Němec, spřízněný volbou, bude mi vždycky bližší než prohnaneč z Čech, ale mé cesty křížem krázem Evropou mě brzy přesvědčí, že němečtí intelektuálové se dají nejnáze posednout démonem souhlasu s názory a směry, které jsou jim dostatečně hlasitě předkládány s predikátem „vůdčí“. Oni i za mír bojují, jako by vedli válku.

Ale teď je ještě čas nevinnosti, Ulla se ještě necítí povinná věrně sledovat výkyvy nálad svého muže-intendanta, místo co by s ženskou dovedností sešívala drobnými stehy nesmyslný zátrh, objímáme se v přehledném světě, který ztělesňují muži před zahradou, jejich přítomnost vysvětlíme deseti slovy, o téhle morbidní historii lze buď mlčet, anebo napsat román, jenž by byl jejím harmono- i psychogramem, až nám čas předvede konec, který teď ještě neznáme.

Návštěva rozdává hojné dary a bude pohoštěna čerstvými pstruhy, kteří mi připluli k narozeninám, povypráví u vína, pomlčí u krbu, přespí a odjede nazítří k modrým mořím, Zet s Jolanou začnou zahlazovat stopy a škody, na nás muže zbývá vzrušující lov myší a otravné zahradní práce, kterých se tedy ujímám já, přemohu závrat' a opět balancuji na dlouhém žebří s obrovskou elektrickou břitvou, letní zástava vegetace končí, řez už začíná stromy bolet, ale provést se musí, tato vzácná česká vilka typu Bauhaus už je dneska památkou a zahrada pana Kulhánka k ní patří jako předešlá k opeře, podstavec k soše, tečka k i.

Pan Kulhánek už však jen dokulhává, a zatím co černý instalatér či zedník mohou skrytě obsloužit i tak černé ovce jako jsme my, zahradníky jsme lákali bakšišem marně, zahradník je na stromě odevšad vidět, jednoho jsem tak sám objevil na pražském kaštanu, shora mi určil cenu a skutečně přijel, pracoval celý víkend, a když

si nás otůkal, soptil na poměry, večer nám zpíval v hale při rumu legionářské a sokolské písně, až zjistil, že manžel pí Mašínové není pan Mašín, a víc se neobjevil.

Už v útlém dětství se zjistilo, že mám závrať, dorazil mě souvislý růženec všech dětských nemocí, maminka mě ještě do druhé třídy musela nosit – jaký pamlsek pro nemilosrdné spolužačky!, bylo to už tehdy, kdy jsem se naučil překousnout výsměch i urážky beze škod na duši? –, vzdor jisté šikovnosti jsem z nářadí vyšších než metr padal v mdlobách, od metru výš se mi naopak chtělo skákat z bradel, z balkónů i z hor, když však i zahradník-vlastenec zradil mé ubohé stromky, vystoupal jsem na vratké příčle sám a ze vzteku nespádl.

Od té doby konám to dílo dál, střídán muži z rodiny, mají-li čas, jen živého plotu je ke stu metrů, vysokých zdobných javorů a indických ořechů osm, a vadný zástřih v obrovském jemňoučném tisu u garáže, nejskvělejší z mých zelených vrstevníků, zarůstá tři roky, vztek už dávno nahradila chlapská hrdost, přebíjí i v krkolomných závěsech na špičce žebříku s nebezpečně rotující hračkou v ruce kartu závratí, jaká škoda, že mě teď nevidí dávní posměváčci, ti ubozí siláci, kteří se mě dnes neodvážejí pozvat ani na nevinnou třídní schůzku abiturientů, ale jen ty, Edisoně.

Děláš pořádek pode mnou, sázavské vyhnanství ti svědčí, prvně nám králíci nesežrali rané saláty, a soused zdola dokonce vyrazil v plotě díry, abys četníkoval i u něho, zvláštní, jak rychle sis zvykl na ostrahu, ještě před týdnem využíls každé naší cesty k vrátkům, abys vyrazil do pole na zlé myši, dnes i tvé cesty končí tam, kde mé.

Dojemné je, jak si své rajóny volíš v naší blízkosti, šplhám-li po stromech či pleje-li Zet své tajuplné záhonky, dobýváš vždycky někde poblíž krtka či hryzce, podobá se to manifestaci loajality, důkazu, že taky zlepšuješ náš společný osud, vůbec si teď ještě víc než kdy předtím přeješ být s námi všude, a nejsi-li, vítáš nás pak bouřlivě dotčen, a na svou milovanou Zet dokonce dlouho temně vrčíš, než ti usilovným drbáním zaléčí rány, které zasadila její nevěra.

Přesto jsme včera znovu rozhodli, že s námi do Varů nepojedeš, zůstaneš s Jolanou a její energickou matkou, která si bere dovolenou, aby za naší nepřítomnosti střežila své dítě i náš hrad; poté, co jsme jej nenadále zvolili za svůj domov místo jimi určeného náhradního bytu, jenž byl jistě jedno velké oko a ucho, ztekli jej poprvé teprve včera a přitom by mělo zůstat, pokud to záleží na naší vlastní ostraze, jejímž pilířem jsi ovšem ty.

Mělo nás to napadnout!, mělo nás napadnout, že právě tohle ví nepřítel jako my, a líp, musí dávno tušit, že jsi součástí našeho řetězu, o kterém taky platí, že je stejně silný jako jeho nejslabší článek, mělo nás napadnout, oč jsi zranitelnější: na tobě bylo lze spáchat zločin, za který nehrozí trest, přes tebe bylo možno nejsnáze zasáhnout ji – a skrze ni i mne!

Nás to ale nenapadá, jako nás nenapadá tisíc jiných odporných věcí, které zřejmě hravě napadají je, a tak tě tedy v neděli odpoledne s lehkým srdcem opouštíme, abychom tě však nevylekali velkým odjezdem, jedu v Renaultu s kufry napřed, Zet tě ještě podrbe a vyrazí na lehko o málo později, Renaulta hodláme nechat v Praze spřáteleným odborníkům, aby konečně objasnili záhadnou poruchu, kufry tam přeložíme do Fiátka, za nímž se bude černý státní koráb strážců zvláště dobře vyjímat.

Projíždím napříč obcí ostře sledován všemi spoluobčany, žádným nezdraven, hned za Sázavou, před první serpentinou, čekáme na Zet, dozvídám se mezitím od našich ochránců, jak jsou nám za ten výlet vděční, už toho mají v těch polích dost, Zet se objevuje, blíží, troubí a vesele štěká – moment!, co děláš v jejím voze, mizerný jezevčíku!, a Zet?, blázní?!, projíždí kolem nás a nezastavuje, pak však slyšíme její výkřik a se žlutým autem se vzdaluje spíš udivené než zděšené volání

– Ono mi to nebrzdí...!!

Čechy, konec léta 1976

Celý život se mi stává, že mé chřípí zaznamená vůni, která mi cosi připomíná – místo, osobu, čas, děj. Stojí mě úporné úsilí vzpomenout si, přistihuji se, že čichám-čichám jako ty, abych zachytil rychle vyprchávající stopu, ztrácející se nitku toho přece tak známého pachu!, až náhle jako výšleh magnézia ve starém fotoateliéru mě oslní vzpomínka.

Ten opakovaně fungující proces má jediný háček: nemám čich. Senné rýmy mládí mě připravily o všechny čichové nuance slabší čpavku či vepřové pečeně. Všechny ty vůně, tehdejší i současné, existují tedy pouze v mé představě, neznámý programátor mého mozku do nich šibalsky překládá vjemy jiného řádu. Šálí mě smysly.

Naší Zet naopak věrně slouží smysl, který údajně vůbec nemá. Tvrdí, že hudební sluch neměla nikdy a já jí to rád věřím, protože zpívá všechny známé písně na jednom tónu. Zpívá je však ráda, a zanotuje-li – výhradně, když jsme sami! – při vaření či za volantem, je to výraz nejvyšší spokojenosti. Trvává na tom, abych ji jako někdejší sólový zpěvák souboru lidové tvořivosti aktivně sdílel.

Běda však, chci-li ulehčit mučenému sluchu tím, že se sám rozvolním do čtvrttónů. Má falešná zpěvačka nesnáší falešný zpěv, chápe ho jako surový výsměch hrbáči, nohu nastavenou slepci. Tím, že odhalí v zárodku každý můj podvod, podává vlastně negativní důkaz, že má fenomenální hudební sluch.

Za nelibozvučnou považovala i hudbu Plastic People. Také pro mne zůstávala nadále cizí řečí, jejíž smysl ke mně nepronikal. Zato smyslu náhlé návštěvy Václava Havla jsem porozuměl hned. Cítil v připravovaném procesu s nimi zákeřný, protože chytře maskovaný útok na celou českou kulturu.

Tvrzením, které opakoval mohutný propagandistický aparát, jako by ČSSR neměla větší starost, že jde o pár špinavých vlasatců, vyrážejících pazvuky, skřeky a sprostá slova, pokoušel se režim rozštěpit i zakázané umělce na lepší a horší, zabít dvě mouchy najednou: udusit neortodoxní umělecké proudy, probouzející v mladé generaci neortodoxní pocity i názory, a nás ostatní diskreditovat jako němé spolupachatele.

Stejně to pochopili i čtyři další signatáři petice za Plastic People, básník Jaroslav Seifert, spisovatel Ludvík Vaculík, filosofové Jan Patočka a Karel Kosík.

– Já tu jejich muziku těžko snáším, řekl k tomu starý básník, – ale umím si představit, jak těžko snášejí oni moje verše: takže nám zbývá buď se potírat, anebo respektovat.

Navíc jsme shledali neslýchaným, že chtějí zavírat za neslušná slova v zemi, kde masově vychází Švejk.

Jako obvykle to nezabránilo nepodmíněným trestům. Zcela neobvykle to však aktivizovalo mnoho lidí, kteří mlčeli z únavy a skepse. Jako při galvanizaci se zdánlivě mrtvé údy začaly škubat. Brzy vyvolají zemětřesení.

K mým hudebním láskám patřily tím méně hvězdy českého šou-byznysu. Co nám však náhle předvedla v sobotu 2. října na Hrádečku jedna z nich, zasáhlo mě stejně silně jako Óda na radost nebo Rybova mše. Po sedmi letech jsem uslyšel poprvé zazpívat Martu Kubišovou, která nevystoupila od chvíle, kdy ji státní monopol masových médií a pódii škrtl ze seznamu živých.

To se stalo v roce, kdy získala Zlatého slavíka, v tom oboru u nás stejně platného jako Oskar. Ale desítky tisíc pro ni odevzdaných hlasů se prostě vypařily. Napomohlo absurdní obvinění ředitele Pragokoncertu Hrabala, že se nechala pornofotografovat s plachým Dubčekem. Pilně šířený snímek byl pozoruhodný tím, že hlava Marty Kubišové nevyrůstala z jejího goticky štíhlého těla, ale z barokního korpusu jakési Lolobrigidy.

Byť si byla madonou lehkého žánru, nezvolila lehkou, a proto tak frekventovanou cestu samohany, která zachránila českému nebi kompletní hejno zpěváků. Vyměnili repertoár i názory jako píchlou pneu. Ona radši lepila pár let doma pytlíky, vracejíc tomuto pokleslému řemeslu vězňů vážnost, pak pracovala jako tuctová sekretářka a konečně se vdala za muže, který byl alespoň dočasně ochoten snášet její dva pudly a pět koček.

Odepsala tím vším vědomě špičkové honoráře, zahraniční turné, drahé garderoby i to životodárné opium – potlesk. A zvyklá na nejlepší orchestry i aparatury, odmítla prozpěvovat jen tak po domácku a trapně ohřívat bývalou slávu spolu s knedlíky. Nikdo z jejích přátel a obdivovatelů od ní za sedm let neslyšel tón.

Oné říjnové soboty však, když to zbožné přání vyslovili přítomní spisovatelé, režiséři, herci, výtvarníci i vědci, kteří s ní teď obývali společenský suterén, vyskytl se i přímluvce, jemuž sotva mohla říct ne: Václav Havel oslavoval čtyřicítku. A tak jen poprosila položit na disk gramofonu svou slavnou starou desku, aby jí playback usnadnil comeback.

Vystoupila na rozlehlou kamennou plošinu venkovského krbu, kde se dalo opékat sele, sňala své sedmidioptriové brýle, jimiž vždy konkurovala exministru zahraničí Jiřímu Hájkovi, a točíc jimi ze zvyku jako kdysi mikrofonem, vkročila – před pozadím hořících polen – do staré písně s jistotou slepce, který musí na své denní trase zmáhat tisíc malých nástrah.

Ta jistota měla už daleko do bravury. Každý z ukradených měsíců vysekal z paměti nejmíň jedno slovo, a těch měsíců bylo právě osmdesát. A přece ta Marta Kubišová (26) na desce zpívala z vrcholu své slávy jen vrstvu toho, co Marta Kubišová (33) na krbu z jejího dna, bez přípravy, bez akustických a optických prostředků, sama, ale zato se sebou, kterou v sobě našla na té trnité cestě. Ani jako dívka nezpívala bel canto, ale tento zpěv ženy přerostl v křik duše. MK 33 totiž pochopila, o čem MK 26 neměla tušení: co je skutečná svoboda a kolik stojí.

Po proslulé modlitbě za ztracenou vlast na text Komenského, psaný před půlčtvrtá stoletím možná právě v tvrzi na sousední louce, jejíž zvětralé balvany tím víc dokumentují odolnost slova, přišly rytmické melodie. Seskočila s krbu, aby je jako kdysi modelovala tělem. Její černý pudl Džiny a její bílý pudl Amor se zaradovali, že je zas mezi nimi, začali tančit s ní a chvílemi falešně štěkat. Jak bys byl mohl zůstat stranou, Edisone dravý i hravý!

A tu jsme z radosti, že je zase mezi námi, vstávali i my, brali své partnery kolem pasu a začali tančit kolem zpěvačky, což se děje jen v nejpokleslejších šantánech. Anebo v nejvyšším vytržení srdce! Nasadila si brýle, a ty rozmazané stíny se proměnily v nás: všichni jsme se na ni smáli a vesele polykali slzy.

Na dlouhém kanapi seděli v bagančatech a polních uniformách čtyři příslušníci ozbrojených sil. Plníce jakýsi rozkaz, jeli kamsi džípem a zastavili přes zákaz stopaři, protože se podobal Landovskému, který teprve nedávno sešel z pláten i obrazovek, takže dosud neuspěl sejít ze sítnicí a myslí. Byl to pravý Landy, a proto rádi splnili jeho rozkaz, aby ho sebou dovezli s dvěma basami piva na Hrádeček. Teď tu směli pít a poslouchat s sebou, a jejich velitel řekl okouzleně

– Pocem, Landáku, kdo je ta holka, co zpívá líp než Kubiška?

– No, Kubiška!, řekl Landovský.

– Nekecej!, nám říkali na školení, že zdrhla k skopčákům!

Tak je Landovský seznámil a bojovník Varšavského paktu zíral na tvář, kterou mu odnesl čas režimu, neboť ji naposled směl vidět, když mu bylo patnáct.

– Paní Kubišová, prohlásil slavnostně, – tohle je největší den mého života...

Rozpačitě šla vařit turka a nato vstříc dalším rokům zapomnění.

Sázava–Karlovy Vary v neděli 23. 7. 78

Stát se to Zet o kilometr dál, kde silnice opět hadovitě klesá, nebyl by jí pomohl ani duch svatý, plátno střechy by rozpáral první kotrmelec, takto ještě chvíli stoupá ve zvládnutelném oblouku, až ji gravitační zákon sira Izáka Newtona, nepodléhající dosud na štěstí jurisdikci dra Husáka, přibrzdí k bodu nula.

To už dobíháme hned dva, Pejškař vyrazil současně se mnou, ale malé vozítko stačí udržet ruční brzda, kolena se klepou nejen Zet a mně, ale také ostraze, stačilo málo a místo na karlovarské kolonádě by mě provázeli po nemocničních chodbách, pánbů zaplat!, jenže i pouhá porucha ohrožuje jejich vidinu prázdnin, možných jen s námi, a tak si teď Číňan vyhrnuje rukávy.

Jeho elán i zručnost budí důvěru, konečnou stanicí je však zjištění, že brzdy zánovního vozu přestaly fungovat z důvodu na této lesní silnici nezjistitelného, připnu si Zet na vlečné lano, a loudající se černá limuzína za námi působí v nedělním provozu na dálnici ještě nenápadněji než obvykle.

Vzrušení zatím opadlo, přepínám z poplachu na mozek a chci vědět, co má znamenat tvá přítomnost, ty pse!, zpráva tvé paní se poslouchá jak povídka: před utajeným odjezdem tě dlouho hledala, až konečně našla – pod sedadlem řidiče; když jsi byl odlákán k vábívé plné misce, rychle odstartovala, téměř u sklárny zjistila ve zpětném zrcátku, že ji sleduje drsnosrstý kulový blesk, za nímž se na kole řítí Jolana, ta ale pak prosila za tebe, a tak teď nakonec zas jedeš s sebou – člověk míní, mění jozefčík.

Místo Renaulta tedy odstavíme v garáži invalidního Fiátka a já dávám z budky nové dispozice Landovskému, který opravu zorga-

nizoval, jeho přístroj patří ovšemže k vypnutým, ale on si ve své bezbřehé vynalézavosti natáhl oknem telefon sousedky, které se nabídl zalévat o dovolené kytky, dokud to nepraskne, není navíc odposloucháván; opravcům vzkazují, že vůz byl v pondělí, když mu měnili číslo a Zet šla plačky za mnou, skoro hodinu bez dozoru na policejním dvoře.

Pak už tedy přisedne Zet ke mně, Strejda mi z velitelského místa v doprovodném autě spokojeně kyne jako vedoucí turistického zájezdu, a jedem, bělohorská výpadovka nás vynáší na silnici, kterou jsem znal donedávna líp než cestu na Sázavu, západní Čechy nemají poezii českého jihu ani nostalgii českého severu, hlavní tah do Evropy byl múzám hluchý či k múzám hluchý, tady se usídlily práce a obchod, jak obrovské koberce na kolosálních klepadlech táhnou se kilometry chmelových štoků, až se stane zázrak.

Fádní rovinu jak když utne, lesy, ještě nejevící stopy kyselé smrti, šplhají do strmých vršků a klesají po prudkých srážech do údolí, jimiž se vine nervoví řek, ohřívaných v tajemné kuchyni nitra země, po té předejře se před námi náhle rozevře obrovský, ale vlídný kráter, po jehož úbočí kloužeme až před portál legendárního Grandhotelu v mém osudovém městě.

Osud mě zavál do Karlových Varů poprvé už v roce 1946, kdy se tu léčil rodinný přítel, který přežil koncentrák, bylo to ještě před odsunem, Němci chodili s bílými páskami a čeští národní správci tu rýžovali jak v pustinách Colorada, ale město působilo přesto jako město.

Militarismus studené války vedl 1952 k tak absurdnímu stupni utajení, že s námi ostríhanými branci šíboval vojenský vlak z Prahy od večera do rána po Čechách, než nás pohltila poddůstojnická škola ve Dvorech u Varů, tu jsem i poprvé usnul v divadle, kam jsme směli za odměnu po celém dni hloubení zákopů, pro zvýšení bojeschopnosti nás nechali těch šest kilometrů do města klusat v zimních pláštích, které těžkly deštěm, dodnes vidím, jak z mok-

rého sukna stoupá ke scéně mlžný opar, cítím náš čpavý pot a slyším poddůstojníky polohlasem velet – Súdruhovia, nechrápat!

Město, kde pily léčivou vodu generace veleknězů moci i ducha, zchátralo jak nepotřebná kulisa, Grandhotel Pupp proměněn v důstojnickou ubytovnu, když jsem tam nosíval hlášení veliteli roty, vídal jsem na secesním stole v jeho pokoji vařič, na němž si klohnul buřtový guláš, spojené guláše stačily později na požár, shořelo naštěstí jen nejvyšší patro, ostatní poničila voda.

Postalinský návrat k evropským formám života vrátil Varům statut lázní a s ním většinu zabraných hotelů, Grand dostal hrdý název Moskva, pokoj 157, v němž byl nad postelí zobrazen jeden z Puppů jako prdelatý andělíček, pokoj 164 s mramorovou velevanou pro císařovu milostnici Kateřinu Schrattovou i pokoj 353, zvaný pro výhled do tří stran Boží oko, jsem najímal za směšných Kčs 52 pro pár.

Ve Varech a v Grandu se odehrávaly vrcholné scény obou filmů, které jsem natočil počátkem šedesátých let jako režisér, druhý z nich, Sedm zabitých – rozuměj: večerů osamělé pražské dívky – napsala jakási studující filmové fakulty Jelena Mašinová.

Když začaly ceny stoupat, koupil Český literární fond za peníze, které mu reformující se stát spravedlivě přenechával z volných děl, na Zámeckém vrchu bývalý pension Jiskra a přeměnil jej v Dům spisovatelů, pobýval jsem tam týdny i měsíce a napsal texty pro mne nejpodstatnější, i Augusta, Deník kontrarevolucionáře a naposled Bílou knihu.

Když nás 20. července 1968, v den mých čtyřicátých narozenin, tehdy ještě tolik živý Jan Procházka propustil z večere v Čínské restauraci, jeli jsme nocí rovnou do Varů, Grandhotelu právě vrátili jméno Pupp, vrchní v Malé dvoraně zkasírovali Němce a do rána probírali československé šance při tehdy módním nápoji whisky–cola, kouzelník Toscani byl už na mol, ale přesto mi každých pět minut uzmul hodinky, od té doby nosím kovový náramek, když jsem se chystal tu příšernou útratu zaplatit, oznámili mi vtip-

ní vrchní, ať nechám být, to že je zpropitné za všechna zpropitná ode mne.

Z naší svatby o Silvestru 1970 mi ještě utkvělo, že když jsme po obědě odjížděli do Prahy, neboť naši svědkové museli večer hrát, prostírali v Grandu, jemuž právě vráceno jméno Moskva, sály pro poslední večeři roku, už si nám netroufali osobně přát, tak nechali řadou padat na parkety talíře a číše, aby nám střepy přinesly štěstí, což se v podstatě i stalo.

Poté, co nám zakázáno všechno kromě dýchání, staly se nám Vary se svou velkou evropskou historií tajuplným ostrovem, na němž přežívala kultura starého kontinentu, až sem dosahoval televizní paprsek, v němž se někdy zakmitaly i moje hry, číslo oblíbeného pokoje 353 už současně označovalo i jeho cenu, byl to však jediný luxus, jehož jsme se nevzdali, o Velikonocích a před koncem roku jsme tu vždycky našli známý pevný bod, oázu, v níž platil starý čas.

Když se loni blížily první Vánoce po ztrátě našeho hradčanského bytu, bylo bez řečí jasné, kde je prožijeme, ten věčně stejný pokoj nám opravdu až překvapivě nahradil ukradený domov, na Boží hod se konala pro režim typická estráda, většina pomocného personálu se naráz omluvila pro nenadálá úmrtí, nemoc a snad i zemětřesení, veletuctu hostů roznášel snídani jediný starý vrchní, co nám doléval i svatební číše, nám ovšem dodal vejce včas a vařil je zřejmě přesně dvě stě dvacet dvě vteřiny, jak se to má.

Dřívějším vrchním jsem chodil na pohřby, dřívější pikolící byli jmenováni řediteli jednotlivých středisek, Moskva-Pupp se stal nejdéle fungující pobočnou scénou mého života, dozadu uplývající čas i dopředu směřující dobrá povaha Zet milostivě mlžily, že v hotelové knize hostů jsou nesmazatelně zapsána i jiná písmena mé soukromé abecedy, vlastně všechny mé skutečné lásky – a tak

jaký div, že právě tady chci doslavit ten ošidný předěl, připomínající na první pohled poločas, po němž se zdá kynout ještě tolik šancí, zatím co většinou uvádí už jen poslední kolo, které končí vždy

k. o., ať už z vyčerpání, či po dobré ráně, ale ve mně tohle město
vzdor vzpomínkám nevyvolává deprese, nýbrž

naději v další pokračování příběhů, jsme tu, ostraha se mě ptá,
mám-li nějaké přání, opakuji už tradičně, že jim nevelím, a oni se
stereotypně rádi do rána loučí, aby si odpočinuli od nás, od manže-
lek a nejspíš i od svých náčelníků, takže my jsme
konečně sami, oba tři.

Čechy, podzim 1976

V pondělí 4. října se české divadlo v nejpokrokovějším ze všech režimů, jak ho volně podle Marxe pro domácí scénu upravil doktor Husák, vrátilo slavně do XIX. století. Vlasta Chramostová uspořádala doma premiéru představení, které pak hodlala předvádět en suite – v suitách svých přátel a jiných nebojsů. Rukopis pamětí Všecky krásy světa, které nesměly nikde vyjít, jí půjčil básník Jaroslav Seifert. Byla to vedle způsobně přiškubaného večera ve Viole i jediná necenzurovaná oslava jeho pětasedmdesátých narozenin, když už i ty sedmdesáté veřejnosti zcela utajeny: řečený není, nebyl, nebude, basta.

Scénu tvořil v levém ze spojených pokojů, kde jsme měli za rok se Zet i s tebou náhradně skládat hlavu, půlkruh sisálových závěsů a stolních lamp různých velikostí, jejichž vznešené überfangové korpusy pocházely ze zlomků, objevovaných na smetištích severočeských skláren. Obojí se ona i její muž Stanislav, kterému vzali pro změnu kameru, naučili dělat s neuvěřitelnou dokonalostí. Aby se uživilo a aby jejich tvůrčí energie neprchala marnotratně do prostoru či neměnila se v duši v žluč. Aby se prostě nezbláznili.

Když bylo herečce před čtvrt stoletím pětadvacet, spatřil jsem ji, tehdy už slavnou, ve své prvotině. Chci-li zjistit bez šálivé optiky let, kdo jsem tehdy skutečně byl, čtu si Dobrou píseň. Text, který jsem tenkrát tak vášnivě napsal a ona tak přesvědčivě hrála, je z těch, jaké produkují naivní snílkové, vytvářející pro sebe i pro jiné fikci, že se jejich ideál stal skutkem. Jsou požehnáním pro každého, kdo ty ideály právě obrací naruby a potřebuje to přikrýt.

Avšak rozhodnou-li se pak sloužit svým ideálům tím, že se ani kvůli nim – neboť právě kvůli nim! – nikdy nezpronevěří těžce poznané

pravdě, stanou se moci, čím je stromu hryzec. Vlasta Chramostová nepovstala proti císaři. Pouze odmítla chválit jeho neexistující šaty. Nežádala dokonce po nikom, aby se k ní přidal. Jenže právě taková slušnost je voda, jež nejvíc roztáčí mlýny špatného svědomí.

České herectvo, které ještě před pár lety tak srdnatě bojovalo za svou občanskou emancipaci, přijalo rychle starou úlohu císařových kašparů. Hájl jsem bývalé kamarády proti zdrcujícímu odsudku Zet možná trochu svérázně, když jsem jí dokazoval, že existuje jen jeden umělecký stav, vydaný zvůli mocných i hříčkám osudu víc než herec, totiž herečka. A že vinou tisíciletého vegetování vně městských hradeb jsou herci ve své většině dosud občansky podvyvinuti, asi jako zaostalé národy.

Tím víc jsem ovšem obdivoval tuto ženu, jejíž kategorické Ne! nebyla póza, ale potřeba. Čistota ducha byla pro ni stejně nezbytná jako hygiena těla. A tak odešla ze svého-mého Vinohradského divadla, když byl v roce 1970 vyhozen jeho intendant František Pavlíček, ačkoli ji s ním tehdy ještě nespojovalo přátelství.

A stejně věrna byla i Otomaru Krejčovi až do poslední vteřiny existence Divadla za branou, tak důsledně a zásadově, že ona jediná nedostala už nikdy žádné angažmá. Zůstala na ztracené vartě, i když principál uzavřel se svými doktory Černými čestné příměří a směl vyjíždět k režii do zbytku světa, pokud se nebude vměšovat do vnitřních záležitostí své vlasti. Alternativa byl rovněž zákaz.

Na podzim 1973 se mezi divadelníky ještě jednou našlo pár lidí, kterým její případ nedal spát. V chebském Divadle pohraniční strážě směla nastudovat Matku Kuráž. Jedno z posledních představení jsem viděl. V době, kdy už vrchnost přesvědčila česká divadla, že jim v tvůrčím rozletu škodí nejvíc čeští dramatici, bylo její naléhavé pozvání paprskem normálnosti. Chtěla své staré diváky a já jsem pochopil, že na ně má právo.

Nikdy na ten večer nezapomenu. Strhla oblastní soubor k výkonu, při jakém prkna jeviště opravdu znamenají svět. Vrcholem byla slav-

ná píseň o velké kapitulaci. Song ženy, která ve válce ztratí majetek, děti i štěstí, zpívala žena, která v hlubokém míru ztratila dítě, zdraví a s touto jedinečnou výjimkou i práci. A my přesto uslyšeli píseň o velké odvaze. Viděl jsem v hledišti usazené herce z Prahy. Co asi oplakávali?

Čas od času se pak ten či onen slavný kolega odváží pronést její jméno před bodře naladěnými potentáty. Ti jim čas od času milostivě slíbili, že se přeptají, proč vlastně nesmí hrát. Čas od času dostávala nadějně vzkazy, ovšem: musela by taky trochu vyjít vstříc... Pak se na rautu, kam svezl hereckou prominenci vrtulníky, dal slyšet ministr vnitra, že zklamala nadobro: přijala Havlovo pozvání na Žebráckou operu v Počernicích. Kolegové, ochotní už přijet příště třeba tankem, pomůže-li to jejich kariéře, nad ní rychle zlomili hůl. Ale to ona jen prostě pochopila, že ten večer měl právo na své staré diváky autor.

A tak jsem tedy tohoto říjnového pondělí hleděl přes hlavy desítek svátečně oděných i vzrušených diváků na herečku tak skvělou, že i civilnímu prostoru mezi toaletkou, knihovnamí a gaučem vnutila magickou dimenzi jeviště. Jsem si jist, že v té chvíli vstoupil do mých úvah nejen Minimakbeth, ale i Minicyrano, divadelní postupy, které plně rozvinu až ve svém třetím životě exulanta proti své vůli.

Za oknem svítila do noci čerstvě opravená fasáda Národního muzea, rozstřílená před osmi lety současně s našimi nadějemi. Před domem se v autě nudili neotesaní mladíci, kteří nedávno maturovali z české literatury a nyní byli pověřeni bojovým úkolem překazit zrádné rejdy českých spisovatelů.

Toho večera si nepřišli na své, ale za dva roky sem už vpadnou do představení, aby znemožnili spravedlivé potrestání svého zlodušského soudruha Makbetha, a za tři roky, až tu paní domu provede Pavlíčkovu monodramu o spisovatelce Boženě Němcové, kterou uštvali jejich kolegové o sto let dřív, budou dokonce unášet diváky a vysazovat je daleko za Prahou bez kabátů do mrazu, aby do rána v poklusu pochopili, v čem umění moci předčí moc umění.

Básníka Seiferta vezmou po jeho osmdesátce na vědomí jako horu, kterou už nelze déle v mapách tajit. Ale i v říjnu 1984, až dostane Nobelovu cenu za literaturu a z našeho vídeňského bytu budou novináři volat pražský Svaz spisovatelů, popřou tam nejdřív, že by nějakého Seiferta znali. Ještě k večeru sdělí s křečovitou hrdostí, že není jejich členem. Pak se rozpomenou, jak to odpovídá jejich blátivé morálce:

Ředitel nakladatelství Čs. spisovatel Jan Pilař a básník-funkcionář Miroslav Florián, patřící patnáct let k hlavním zakazovačům angažované literatury, budou v groteskním televizním interview, při němž nám i ve Vídni naskočí husí kůže, oslovovat čerstvě vzkríšeného básníka střídavě – Jaroušku! a – Mistře! Státní agentura Dilia, která ho odmítala zastupovat, bude licitovat s jeho světovými právy, a státní devizová pokladna se trochu zahojí po ranách, které jí zasadili uprchlí hokejisté a tenisté světového formátu.

Seifertovy verše, přednášené dosud jen po bytech, zahlaholí veřejně ze všech nájemných hrdel a pod tou umělou mlhou zůstanou všichni ti Havlové a jiní Vaculíci vymazáni a pohřbeni zaživa jako předtím poeta laureatus. Vymazána a pohřbena zůstane i jediná herečka, která pro ně nasadila kůži. Na rozdíl od básníků jsou však herci hrdinové okamžiku, sebelepší technika nedochová, co nepředvedli v prostoru a v čase.

Z toho pohledu se mohl její osud jevit tragickým. Ale který osud je veselejší, když na konci všech čeká tmavá lednice? Musí-li už mít člověk strach ze smrti, proč se má bát života? A nebála-li se tato žena, herečka, jak bychom mohli my, spisovatelé a muži? Byla Madame Courage a dávala odvahu i nám.

Karlovy Vary od pondělka do středy 24.–26. 7. 78

Ostraha tedy neposedává před dveřmi našeho pokoje, ale uhnízdí se, – když se večer co večer zeptá, mám-li přání, a dozví se znovu, že jí nevelím –, ráno co ráno úderem desáté ve stínu okrasných stromů na nábřeží říčky Teplé proti hlavnímu vchodu Grandu, stejně jako na Sázavě připosklopí sedadla a otevrou všechny dveře vozu svěžímu vánku, zde si však navíc mohou střídavě chodit pro zmrzlinu či karlovarské oplatky a požívačně pozorovat letně polonahé krásky z celého světa.

Držíme se dohody a oznamujeme pouze povolaným, jako je třeba šéfka recepce, která by se je jinak pokusila z hotelového parkoviště vyhnat, že nás střeží před teroristy, prokazuje formát úměrný tradici podniku, když nám bez mrknutí přeje příjemný pobyt, nuže – užijme prázdnin!, jenže tak sami zas nejsme, dobré vychování nám velí brát ohled na ty tři venku, tolik se těšili na výlet a teď trčí na plácku mezi výfuky aut, zanechme lenošení a pojďme se tedy projít!

Na procházky jsou naši ochránci žhaví jako normálně ty, příteli jezevčíku, kdykoli se objevíme v hlavním vchodu, nastává u vozu rozčilený pohyb, bouchají dvířka, uhlazují se saka, upravují rozhalenky, pak promenujeme jako velká rodina, my tři ovšem vpředu, oni tři dva kroky za námi, tak trochu lázeňští hosté z venkova či zaostalé ciziny, lehce nesví, ale svrchovaně spokojení, ano: vděční.

Lázeňská čtvrť je okouzluje jako odjakživa nás, jen srdce je nebolí, protože v jejich paměti není vygravírován dřívější obraz, nezmrzačený diletantskými zářezy z řetězu utržené moci, do secesního Betléma vrazila mrakodrap hotelu Thermal a novou kolonádu, která trčí mezi křehkými portály jako ledoborec, viníci přivodili

hněv matky Země, místo legendární, vysoko vystřelující fontány Vřídla pulzuje teď v obrovské nové hale čůrek.

Strejda, Pejskař a Číňan si seženou pohárky, aby ochutnali prameny, z nichž tradičně upíjíme, s dovolením přisposlouchávají, když si opakujeme historie domů a jejich hostů, vstoupí za námi i do starožitnictví, kde se k nám týž muž, který nám za léta prodal čtvrtinu domácnosti, chová jako k cizím, zažili jsme už mnoho podobných odpadnutí a tak si jen do duše ryjem další čárku z lítosti, než nám k uchu dolehne šepot

– Bacha, jdou po vás...!

Statečným mrknutím nás upozorňuje na naši svatou trojici, která u výlohy žasne nad indickými tepaninami, stejně lesklými jako bezcennými, necháme ho při tom, jak vysvětlit, co sami nechápeme, nevíme sice, čím to přikoření tamtamy města, ale brzy shledáme, že za naší pětkou táhnou čumilové jako za hvězdami zdejších filmových festivalů, jediní, kdo si toho nevšimnou, jsou sledovaní sledovači.

Kdykoli se vracíme z vycházky či restaurace, Zet usíná, jako by do vody skočila, a když se probouzí, tvrdí, že tu z ní všechno opadává, v téhle zázračné posteli, ta postel je přitom jako ostatní nábytek stínem bývalého, který při generální adaptaci před deseti lety tak zvaně vyřadili, což po česku znamená, že byl vyházen na hromadu a z té většinou rozkraden, tehdy také přilepili k levému křídlu jídelny a kavárnu, které humpolácky rozbily všechny architektonické linie, a slavný bar Florentina přestavěli v ponurou márnici.

Minimálně byla našťěstí postižena Malá dvorana a ukázalo se, že právě v ní a ve Velkém sále sídlil duch tohoto domu, a v kmenovém personálu ovšemže, který vyrovnával pokleslou úroveň doby, města, podniku i hostů umem, vtipem a šarmem, díky jim jsme se tu celá léta cítili jako v pravém domově, jehož obyvatelům uniká pozvolný rozklad, pokud trvá teplo a nezmění se vůně; funguje to i dnes.

Zet se už třetí den vyspává z nahromaděné únavy a potlačovaného strachu, ze sna se často usmívá, jsi v něm tedy ty, a ne mlok

Malkus, těší ji, že tě při probuzení nalézá vedle postele jako dřív v Praze, na Sázavě odmítáš vystoupit po lehce točitých schodech a nocuješ raději v koupelně, zde tedy vše jak kdysi, občas ze sna štekneš, lovíš v něm nejspíš své myši, zatím co já stále trčím v tom trapném příběhu, když teď podrobně popisuji jeho druhou fázi ve zprávě, kterou pak posílám z Hlavní pošty, kam mě ovšem doprovází mí muži, náčelníku Křížovi i prezidentu Husákovi, a když už mám psací stroj od tatínka sebou a ona pořád tak sladce spí – jako spávala za jeho klapotu v jediném hradčanském pokoji celých třináct let! – rozepíšu i hříčku Atest o tobě, má drsnosrstá múzo, prvním stránkám se naše paní z postele ještě velice velmi směje.

Bdělí strážci nadále s každým večerem po formální otázce neformálně mizí v šeru, v noci pijeme se Zet léčivou vodu na opuštěné kolonádě sami, široko daleko žádný stín moci, mohli bychom tu kout přímo mixed-pikle, ale nám se od přírody nechce, plukovník Kříž se nehlásí, jak slíbil, sliby neplní našťestí ani vyděrači, srpnové výročí ještě měsíc vzdáleno a bizarnost ochrany se nejlíp projeví ve středu ráno, když se tři starogardisté dostaví vrcholně otráveni, že budou ve své náročné lázeňské službě vystřídání.

Zavinili si to zřejmě sami, když jim služby minulého týdne přišly příliš dlouhé a vyžádali si střidu, ta však teď taky dospěla k poznání, že by si zasloužila pobyt v lázních, a smí střídat i zde, trio se s námi sklesle loučí a vezme s překvapivou bezstarostností na vědomí, že vyrážíme ke Svatému Linhartu, slíbí, že tam kolegy, kteří se ke všemu silně zdrželi, za námi pošlou.

Vandrujeme pak sami dlouhé kilometry lesem, kde by nás mohl kdokoli zamordovat, jak se mu zlíbí, terén mi, pravda, nenahání hrůzu, za třicet let jsem jej prošlapal křížem krážem, párkrát i s hlavní těžkého kulometu na rameni, často jako pacient, když jsem ještě býval tak zdravý, že mi spřátelení doktoři museli vynalézat jakési záhadné vegetativní neurózy, abych tu směl tři neděle láznit, a pak ovšem bezpočtukrát na útěku ze spisovatelského domu uprostřed

právě vznikajícího příběhu, když se mi vzpříčilo či ztratilo slovo, chodili tu se mnou všichni mí přátelé, všechny mé lásky a všichni mí psi, jako teď ty.

Tady tě můžeme bezstarostně pustit z vodítka, není tu zvěř, jejíž stopa by tě vystřelila k šílenému spurtu a nás odsoudila bezmocně čekat, počasí je vlídné, vlídní i osamělí chodci, Zet už je vyspalá do růžova, mně se rozběhl psací stroj, v daném okamžiku nás nic netísní, a přesto současně vyjádříme mlhavý pocit, že zcela formální způsob naší ochrany v posledních dnech i náhlé mlčení plukovníka Kříže svědčí o jakémsi posunu v žánru, něco se stalo, ale co?

Je-li zkušený kriminalista, musí ho víc než nás bít do očí další podivnosti, na něž se ptám ve své druhé zprávě, souvislosti s požárem a výhrůžnými dopisy, záhadné poruchy našich aut, zapojované a vypojoované telefony, falešné tipy z vysokých míst a hlavně ta drzá sebejistota, s níž se gangsteři pohybují v moderním policejním státě jak v Chicagu třicátých let.

A je-li ukázněný komunista, musí chápat nejpozději od domovní prohlídky, že škodnou, na niž se líčí především, nejsou vyděrači, ale vydírání, po čemž mu nemůže nedojít, že zločinci jsou výjimečně dobročinci; je-li tím i oním, jak povede dál vyšetřování?, jak povede dál vyjednávání?, nezbývá nám než se poddat.

Za těch úvah vycházíme z lesa k bývalé hájovně, kde se po generace pečou vyhlášení pstruzi, v čase lázeňských procedur tu sedává jen pár zdravých, v rohu zahrádky pijí dva bodří muži pivo, uprostřed obědvá usedlý manželský pár, usedáme opodál proti nim, číšník zbytečně přináší lístek, chci pstruha, Zet vídeňský řízek s kaší, a ovšemže chladné a suché bílé víno teď hned, pokud možno ještě dříve!, objednávám a vidím, jak manžel nedonese vidličku k ústům, poznávám ho též:

Karel Hofman, šéf celostátních odborů a člen politbyra strany, jeden z mužů, kteří si před deseti lety objednali sovětské tanky, jeden z tuctu místodržících této nárazníkové gubernie v říši Leonida Brežněva.

Čechy, konec podzimu 1976

V polovině října jste společně oslavovali. Ty, Edison, pětatřicet lidských let, Zet pět psích; koeficient sedm srovnal tvůj život s jejím, jako jej za dva roky srovná s mým, až mi bude padesát a tobě sedm, téměř...

K vaší slavnosti jsem přidal svou. Ubohý vrah, s Marií Schellovou v hlavní roli, byl uveden na Broadway. Byla to v historii českého divadla první premiéra vůbec na té nejproslulejší divadelní míli světa a udržela se na současné evropské drama rekordních sto večerů. Ke mně zpožděně dolétl jen odlesk té záře v mimořádně příznivých kritikách. Ministerstvo vnitra odmítlo mou žádost o výjezd opět s tím, že není v zájmu republiky.

Zájmy této republiky byly čím dál záhadnější, neboť současně přijal její parlament vyhlášku č. 120, kterou se zpožděním třetiny století překvapivě kodifikoval Chartu lidských a občanských práv Organizace spojených národů právě teď, když je stát opět nerespektoval. Už za pár týdnů uvedou vše do normálního stavu, až jej surovým pronásledováním signatářů manifestu za jeho dodržování promění v makulaturu.

Opět jednou jsem vzdal myšlenku dopsat někdy v životě Katyni, když jsem ani při dalším usilovném pokusu nedokázal překročit začarovaný práh třetí části. Pomalu mi bylo jasné, že se nebrání jen látka, ale celý můj duch, oslabený a neustále rozptylovaný v důsledku nekončícího stavu obležení.

Tobě se dostalo cti krýt fenu našeho sázavského souseda přes pole, nyní už okresního veterináře. Měl sám chov, jeho jezevčáci se však podobali spíš ovcím, a proto vsadil na tvou krev. Brzy ho divoké události nejen přivedou před rozhlasový mikrofon, aby odsoudil naše protistátní rejdy, ale i očekávaná štěňata se vypaří. Pro nedostatek důkazů

se podržím verze o nenadálé ztrátě plodu; Zet bude zavile tvrdit, že udělal fence potrat, aby s námi nebyl v žádném ohledu příbuzný.

Tví synci tě opustili, konečně!, a váš Manitou se na ně převelice usmál. Míšu vykrmil slavný architekt v šťastnou kouli a nepřestával přitom litovat, že nepoznal jezevčíky dřív, byl by se prý nemusel ženit. Na Marečka si konečně troufli Helenka s Jiřím. Zůstal tedy v rodině, dostal jméno Hejk a především vandrumilovné pány; až s ním prochodí umírající české lesy, pošle ho s nimi režim na věčný vandr do zatím zdravých rakouských. Těžké loučení s psíky bylo pro Zet o pírkó lehčí.

Hvězdy stály zato špatně pro malého Mikuláše. Jakýsi fušér vyvedl odpad pračky hadicí volně do vany. V té stál roční syn mého syna za účelem spěšné očisty, když přístroj vyvrhl vroucí várku. Že se, šokován tou strašnou bolestí, udržel okraje vany a nespadol do ní, zachránilo mu život. I tak ho bude stát těch pár vteřin měsíce v nemocnicích a roky v obvazech. Ale vyliže se z toho a jeho traumata úplně rozptýlí za sedm let vítr mezi Dunajem a Prátrem, kde se budou honit s naším Ádou. Můj vnuk s tvým vnukem, Edise.

Národní popáleniny nebolely mihn. Malá naděj z loňska byla už odváta všemi větry. Mouřeníní byli přítomnější než kdy dřív, aniž splnili jedinou ze svých povinností. Všeobecný pocit, že jejich éra bude nejdelším časem nicoty v novodobých dějinách, nutila národ zakopat se, dokud neskončí, do soukromí. Bylo deprimující slyšet skoro z každých úst, že nic jiného nemá smysl. „Kdo nekrade, okrádá rodinu!“ znělo heslo dne. To masové čekání na Godota bylo jistě důsledkem všech historických porážek Čechů a Slováků v tomto století; na smůlu přišlo k duhu nejneschopnějším z vítězů, které by odpor jen trochu důsledný brzy donutil vyklidit pole pragmatičtějším vůdcům.

Událost, která na rozhraní dvou roků naráz změnil lidské i politické klima Československa a vejde do českých dějin tím hloub, čím zuřivěji bude režimem dra Husáka vykazována na jejich smetiště, zrála velmi dlouho. Téměř po celé jedno desetiletí se k ní ze všech směrů blížily dráhy lidí, kteří si bývali oponenty i soupeři.

Nikoli úzkost ztroskotanců, jak je pak orazítkuje hlavní slogan kontrapropagandy, ale naopak odvaha přiznat vlastní omyly a rozpoznat pravdu jiných charakterizovala jejich nadcházející společný čin. Stavěli se jím nejen proti přesile mocenského aparátu. Rozčílí i kohortu kolegů a zástup jiných spoluobčanů, kteří dávno uzavřeli s mocí tajnou dohodu a teď se k ní budou muset veřejně přiznat. Stejně srdečně, jak poznám zanedlouho osobně, je bude nenávidět i část emigrace, které ta aliance rozbije putovní pohár militantního antikomunismu: vždyť pro ně byl bolševikem už Vaculík.

Největší význam činu, k němuž se právě schylovalo, bude právě v tom, co západní publicistika, myslící pouze v kategoriích převratů, povstání a jiných hitů, téměř nezaregistruje, jako je skoro nezpozoruje západoevropské mírové hnutí: smír lidí, zastávajících často i velmi odlišné názory, uskutečněný na bázi společného uznání občanských a lidských práv, ukáže možnost historického kompromisu nejen české společnosti a bude současně deklarací její morální elity proti jakémukoli násilí, tedy i válce.

V sobotu 11. prosince odpoledne mě Václav Havel vytáhl z rychločety Solženicynova memoáru Tele a dub, který jsme museli předat už v pondělí dalšímu v štafetě čtenářů. Místo obvyklé procházky po Hradě, kde jsme už probrali tolik důležitých věcí pod okny Prvního Občana, kterého se týkaly nejvíc, čekala mě cesta Havlovým vozem. Zatím co jsme opisovali kontrolní kruhy, než jsme si byli naprosto jisti, že muži vnitra obstarávají vánoční nákupy, líčil mi další kolo represí, rozpoutaných právě proti hudebnímu undergroundu.

Pobuřovalo ho na tom nejvíc, že myslivecká jednota policajtů a soudců šťve pro svět nezajímavé zajíce, zatím co na vysokou zvěř všeobecně známých protagonistů si netroufne. – Jsme uměle hájeni!, opakoval rozhořčeně. Brzy ho z toho omylu vyvedou hned třikrát. Z příštích šesti roků stráví ten vášnivý milovník života, lstivý jak dítě a naivní jak liška, plné čtyři ve vězení.

Uvedl mě do neznámého bytu na Novém městě, kde jsem měl pobýt jen ještě dvakrát, zato s celoživotními následky. Majitelem byl počestný vědec, vyhýbající se jakýmkoli veřejným aktivitám, což reálně socialističtí mocnáři hodnotí jako nejvyšší občanskou ctnost. Zato devítka, které poskytl neodposlouchávané pohostinství, představovala skoro celé spektrum mimorežimního občanství, jeho intelektuálních, politických i náboženských proudů. Jejich jména budou pak vyšetřovateli nejvíce žádána; nechme je tudíž toužit co nejdéle!

Havlova informace vyvolala návrh na novou petici za pronásledované muzikanty. Další přítomní přidávali své zprávy, jak je přijetí zákona o lidských právech provázeno vlnou úředního bezpráví, jako by režimní exekutiva dělala na režimní legislativu dlouhý nos a definitivní kříž nad Helsinkami. Nebylo možno hájit jedny a ponechat jiné osudu. Petice se množila jak prvek a mně se začal svírat žaludek jako vždycky, když se můj život, moje vztahy nebo má práce vymykají kontrole, hrozí ztratit tvar, účinek, smysl.

Jako by mě zavalily všechny naše podpisy, které nás tolik stály, a jejichž úhrn se přitom podobal plácání do vody. Nevadilo mi znovu se namočit. Zlobilo mě, že přitom na zpupné suverény často ani nedošpláchlo. Z té únavy jsem navrhl, abychom místo řady peticí formulovali zásadní stanovisko většiny oponentů jaksi jednou provždy.

Má únava se našla s únavou ostatních. Konceptem byli pověřeni oba přítomní dramatici. Psali střídavě, a tři verze, které později prozatímně uložím do sejfu švýcarského přítele, než se jich ujme příslušné muzeum v Čechách, obrážejí vývoj od seznamu témat až k manifestu, který měl oslovit domov i svět. Dva dramatici nemohli zůstat u šedivého titulu Prohlášení. Přednesli napříště název díla, jenž se zdál přítomným velmi nezvyklý, který však prozíravě přijali:

CHARTA 77.

Karlovy Vary ve středu 26. 7. 78 – 12.00

Je to situace hodná pera spisovatelova.

Dobře, že tu jeden je.

Karel Hofman, ve svém minulém životě ředitel rozhlasu a obdivovatel mých her, k nimž mi po tolika premiérách nadšeně gratuloval, má teď v očích poplašený tik, který už dobře znám, je to vteřinová ztráta sebekontroly, prozrazující odvěkou nejistotu místodržitelů všech nevypočitatelných mocnářů: co když už...? a co bude, až...?

Takto zalapal po dechu ze všech nejdříve v pozdním podzimu 1969 přítel-nepřítel Jan Zelenka, když mi na noční Národní třídě vběhl do cesty se svou nejmladší nejdražší, jeho paniku zvýšilo, že mě krátce předtím nazval ve svém televizním pořadu zrádným emigrantem, neinformovali ho včas, že jsem se mu vrátil, teď zakličkoval jak zajíc na druhou stranu ulice.

Takto se odkrvil v roce 1970 mozek novopečeného ministra kultury Brůžka, býval subalterním úředníkem v kulturním oddělení nejvyššího orgánu strany, zažil v šedesátých letech jeho úpadek i růst přirozené autority uměleckých svazů, staré reflexy ještě fungovaly, když mě spatřil ve vestibulu Národního divadla, pozdravil mě, už rok vyloučeného ze strany, horlivě jako vždy

– Čest práci, soudruhu!

Takto v polovině sedmdesátých let nasadil k pozdravu můj starý známý a teď ministerský předseda, když jsem proti němu a jeho pistolníkům sestupoval po Nových zámeckých schodech, venčil jsem tě právě bez vodítka, sám jeden z mála, které neměl na vodítku on, zarazil ho až můj skelný kravatový pohled, vynalezený pro

Jana Pilaře, který v té době neříkal budoucímu laureátu Nobelovy ceny – Jaroušku, nýbrž ho vyškrabával z čítanek.

Klamný pohled účinkuje i v této idylické zahrádce, právě ona dává setkání ještě nesmyslnější ráz, můj protějšek donese příbor k ústům a nutí se dále naslouchat své choti, kterou nemůže ani varovat, protože nás v neobsazeném prostoru dělí jediný stůl a vedrem zmožení ptáci nevytvářejí zvukovou clonu, z téhož důvodu není zasvěceným divákem zatím ani Zet.

Ta však vyčerpala potřebu konverzace už na lesních cestách, a když dostane své vínečko, nastaví tvář slunci a v blahém bezvědomí očekává zjevení smaženého řízku, neboť tu bývá na jídelníčku inzerován s bramborovou kaší a Zet zásadně objednává vše, k čemu je podávána bramborová kaše, bramborové krokety nebo bramborové placky, myslím, že její představě lukulských hodů odpovídá bramborová placka plněná bramborovou kaší s přílohou bramborových krocket.

Zato paní naproti, vzešlá jistě z normálních poměrů, ale už dávno uvyklá žít v pohádkové říši, kde její muž patří mezi neomezené vladaře a je určitě i poddanými milován, neboť jinak by přece nedostával stále svých 99,99 % hlasů!, nevidí zřejmě důvod, proč by před jakýmsi lidmi z podzámčí, kteří nejspíš patří k oběma osobním strážcům, měla mluvit tiše.

A tak je ucho dramatika za tolik nevratných ztrát, které má také tento vezír na svědomí, odměněno monologem o ničem, v této originální konstelaci zcela jedinečným, a oko scenáristy vnímá s rozkoší pokusy mocného muže zarazit nějak diskrétně tento projev obyčejného lidství, které je přede mnou tak déplacé. Komorní groteska se vzápětí zvrhá v bujnou frašku.

V oblaku prachu se blíží po silnici, kterou tu smějí užívat jediné vozidla lesní a lázeňské správy, dvojnice černé šestsettrojky, bravurně brzdí na píd' od plotu, spěšně z ní vystupuje trio mužů mé zástupné ostrahy, mají zprvu oči jen pro nás, spěchají k nám

s halasnými pozdravy a pumpují nám srdečně rukama, jak je těší vidina fešácké rekreace, a když svou nedůvěru k tak náhlému porvyu policejní lásky ohlašuje vrčením, z něhož se ti v břiše líhne štěk, odzbrojí nás všechny tři jejich vůdce, když tě uklidňuje jako pravý domácí přítel

– Edo, hodnej! To jsme jen my!

Líčí nám havárii autobusu na karlovarské silnici, která zavinila jejich zpoždění, zajímají se, zdržíme-li se ještě tak dlouho, aby si mohli dopřát točené pivečko po tak dlouhé jízdě, a v té otázce je tolik žízňe, že by se ustrnul kámen, to už však vidí přes hlavu dosud nepoznaného člena politbyra dvě tváře v rohu zahrádky, které je celou dobu pobaveně fixují.

– Karle!, žasnou nadšeně, ale ani to není určeno Karlu Velikému před námi, nýbrž jakémusi Karlu Tajnému, k němuž se teď hrnou, a partácká bodrost, s níž zdraví jeho i druhého pivaře, nasvědčuje, že celá tahle pětka je od stejné firmy, která se mimo jiné zabývá i tělesnou ochranou nás prominentů.

To ví člen nejvyššího grémia, kterého moji muži po upozornění kolegů konečně objevili a překotně zdraví, samozřejmě líp než já, nevěřím ovšem, že by byl o naší hitchcockiádě informován, jako nemyslím, že by prezident kdy četl moje dopisy, což ho ovšem neomlouvá, tím spíš si dovedu představit zmatení mysli mého protějšku, když navíc přátelské entrée mé trojky mělo na hony daleko k běžnému postupu Bezpečnosti vůči signatářům Charty 77.

K základním rysům byzantské politiky, která v Čechách vystřídala balkánskou a pangermánskou, patří její nevypočitatelnost, stejně jako bezohlednost k jejím oporám, káže-li to tak zvaný vyšší zájem, podobně jako krvavého Makbetha duch mrtvého Banka, děsí funkcionáře těchto režimů duchové tisíců předchůdců, zavržených stejně krutě jako nepředvídatelně, repertoár sahá od milosrdné kulky do týla až ke kruté popravě politické, o níž se mrtvý dozví z ranních novin, aby pak musel bídne dožít jako obyčejný člověk.

Člen politbyra malé strany, otřásané navíc každou tektonickou poruchou mateřské velestrany, je tu strašlivě opuštěn na lesním paloučku, bez sekretářů a horké linky, bez nejmenšího tušení, kdo koho kde svrhl, sám s bezelstně rozprávějící manželkou, a já mám dokonce i v pistolnících palebnou převahu, jaký div, že vzápětí vstává, platí a kyne svým dvojčatům, aby ho následovala, je to všechno jenom ne dobrý odchod ze scény, spíš předobraz trapného odchodu celé jeho epochy, jak si ho naprogramovali sami.

Dodatečně tím rozveselím Zet, dojídáme, dopíjíme a vracíme se k horkým pramenům cestou, kterou jsme přišli, nyní však opět bedlivě střežení otcem státem, dopřejeme sobě i druhé směně ještě další dva dny, až Zet zcela pookřeje a já poklesnu na samé dno svého ducha, když se mi Atest zapříchí ve stroji, čímž pochopím, že opravdu nevím, jak dál, pak se tedy rychle balíme a já se snad posté jen zběžně loučím se svým pokojem, se svým hotelem, se svým městem, však se zas vrátíme, nejpozději o Vánocích... Jak je milosrdné nebýti jasnovidcem!

Průvodcům oznamujeme, že míříme na Sázavu malou oklikou, před Plzní stavíme a navrhujeme, aby si někam zajeli na kávu, než se v blízké vesnici přeptáme jistého chovatele jezevčků, nemá-li volné štěně, je to majitel tvého harému, chovný pse republiky, nechceme, aby měl nepříjemností, naši muži s každou přestávkou rádi souhlasí, určíme tedy čas i místo srazu a jedeme sami dál.

Máme v úmyslu oblažit přítele Waltra, po každém setkání s tebou je víc a víc nakloněn jezevčkům, rozhodli jsme se proto vychovat dalšího z tvých elitně-rekordních potomků pro něho, chceme vychutnávat, jak propadá, ač obrněný svým švýcarstvím a diplomatstvím, novému drsnosrstému kouzlu od samých jeho mlíčných počátků, aby pak v těžké hodině loučení přijal jako pozdrav a dík Čech malého syna velkého Edisona.

Proto jsme tu, ve velké zahradě stojí dlouhý jezevčinec, divý štěkot: salvě Caesar!, zdraví tě tvé čtyři kurtizány, co ti už položily

k nohám třiapadesát ratolestí, kde že loňské sněhy jsou?, teď už se tě kvůli nám nikdo neodváží zanést do chovné knihy, milostné dílo konají jiní, naštěstí už i s tvými dcerami, venoří krev pulzuje v dalších jezevčičích tepnách a to je, co tu chceme načepovat.

Avšak chovatel není doma, musíme sem znovu někdy jindy, naši strážci nejsou, kde měli být, až po hodině pojíždění je nalézáme, zoufalé, v nepravé vsi, za naši nezištnou pomoc se nám později špatně odmění.

K večeru div nepovalíš stabilní ostrahu, jak nadšeně rádíš u vrat, která otvírá stejně posedlá Jolana: sláva nazdar výletu!, sláva nazdar životu!, do vraždy zbývá ještě celých čtrnáct nocí.

Čechy, začátek zimy 1976–77

Že slovo „Charta“ nahradilo v návrhu textu původní „výbor“, mělo ovšem hlubší smysl než pouze vyhnout se poškozeným pojmům ve prospěch neotřelých. Chtěli jsme se především vymknout všemu, co by společnému podnětu tolika vyhraněných osobností vtisklo pochybný punc jednotnosti, či dokonce organizovanosti. To mělo i svou právní stránku. Nelákalo nás padnout do mlátičky paragrafů, nemilosrdně trestajících každé spolčování vně palisády režimu.

Mladý nedostudovaný filosof, jehož rotování plně nahradilo zrádné telefony, přizýval k dvěma dalším poradám nové účastníky. Tušený význam dokumentu nás nutil i za daných podmínek zvětšovat šířku i hloubku jeho záběru. Podněty přizvaných dál zvyšovaly jeho úroveň a váhu.

Snaha všech zbavit se starých předsudků dala vzniknout dělnému ovzduší otevřenosti, důvěry a pomalu rostoucích vzájemných sympatií. Až bude ministr vnitra, mlžící totální selhání svých drahých špiclů, šířit báchorky o zahraničních centrálách a placených agentech, spatřím vždycky ten měšťanský pokoj, kde by se dal kouř krájet, ale který nebylo možno větrat, aby sousedi nevolali hasiče, plný mladých i starých, známých i neznámých lidí, v nichž česká společnost poprvé po druhé válce překračovala vlastní stín.

Pravda je, že záměr okřídil obvykle nepraktické intelektuály k neobvykle účelnému jednání. Konečná verze byla vzdor tak rozdílným osudům, povahám i názorům odredigována stejně rychle jako přesně. Praktický postup, který byl společně vyvinut, se ukázal být stejně spolehlivý a účinný, jak byl jednoduchý. Rozhodli jsme se také pomlčet po dobu sovětské dočasnosti o tom, co kdo vložil do fondu Charty – na

ideách i akcích. Podržím se toho i v budoucím memoárománu. Dávám přednost tápajícím historikům před zavřenými přáteli. Ostatně brzy se měl jeden každý ze signatářů postarat o to, že kost Charty nespolkne režim dra Husáka nikdy.

Každý z navrhovatelů sestavil seznam osob ze svého okruhu, o kterých si byl jist, že nepodepíší-li samy, nezmaří všechno indiskrecí. Zvláště označení ti, u kterých se dalo očekávat, že se rádi a úspěšně ujmou sběru podpisů v dalších okruzích.

Byli navrženi a schváleni bez výhrad všemi první mluvčí: filosof Jan Patočka, bývalý ministr zahraničí Jiří Hájek a spisovatel Václav Havel. Komunista mezi dvěma nekomunisty – to byl zřetelný odkaz na skutečný obraz společnosti. Všichni tři své pověření přijali s vědomím, že budou i první na ráně.

Jeden z přítomných se ujal finalizace: převzetí podpisů, vyhotovení abecedního seznamu a strojopisných opisů textu Charty v počtu signatářů, které měl dostat každý z nich ve chvíli zveřejnění, aby měl v ruce důkaz, oč mu šlo. Až do toho okamžiku byl pouze předkládán ke čtení, aby nepadl do nepravých rukou, než bude odevzdán povolaným.

Měly to být ruce předsedy nebo někoho z místopředsedů Národního shromáždění, podle ústavy nejvyššího zákonodárského orgánu v zemi, který před nedávnem přijal i zákon o lidských a občanských právech. Prohlášení Charty 77 nežádalo víc, než aby litery byly uvedeny v život.

Jiný z přítomných byl pověřen zajištěním publicity textu i podpisů ve všech nejvýznamnějších denících Evropy. Mělo to přímo olbřímí háček. Text musel být přirozeně dodán redakcím oklikami, a proto s velkým časovým předstihem, ale uveřejněn směl být až čtyřia dvacet hodin po odevzdání adresátu, aby mohly československé orgány jako první, a nikoli pod tlakem vyvinout případnou pozitivní iniciativu. Smyslem všeho byl pokus o navázání dialogu. Publicita pak měla znemožnit falešné interpretace.

Znalcům západní žurnalistiky, která je často ochotna odhodit poslední ohledy za první uveřejnění, může fakt, že všechny redakce

tu senzační zprávu opravdu podrží, připadat právem jako zázrak. Jediné vybočení z řady vznikne vinou naší neznalosti a obrátí se absurdně v náš prospěch.

I ten zázrak zdrženlivosti bude mít ovšem otce. Německého přítele-novináře, který svým vysvětlením i osobním příkladem dokáže udržet celou evropskou konkurenci na startovní čáře. Ještě než prohlášení Charty složitě dostane, bude je znát. Jistá česká dívka, vdaná do Němec, se text při vánoční návštěvě Prahy naučí pro něho nazpaměť. Dožijeme-li se slušnějších časů, obejmeme je veřejně.

Vánoce se pro podpisování hodily nejlépe. Předpokládali jsme, že budou doma nejen předpokládání signatáři, ale i političtí policisti. S ohledem na klikaté cesty náhradních poštonošů jsme se usnesli na uzávěrce do 27. prosince.

Snad nejvýznamnějším rozhodnutím bylo, že každý, kdo se chce ztotožnit, musí na zvláštní lístek formátu DIN-A5 vlastnoručně napsat jméno, adresu a text: „Souhlasím s prohlášením Charty 77 ze dne 1. 1. 77 a připojuji se k němu.“ Mělo to plnit psychologickou funkci jakéhosi moderního úpisu krví, aby nikdo nemohl být k podpisu lehce sveden či se za svedeného prohlásit. Pečlivý finalizátor vypracoval pro sběrače vzorový list se smyšleným vzorovým jménem Jan Koranda.

Během toho jsme se Zet absolvovali tradiční šneky v Klášterní a rozsvítili na Vyšehradě svíčky předkům, spřízněným krví či volbou. Poté na stromecích, jako každý rok třikrát: s mými dětmi, s rodiči Zet a sami s tebou, Vánoce štvanců s více než jednou minulostí! Tys dostal tradiční buřt s mašlí, kterou tradičně nechals, mlsný jezevčíku.

Na Štěpána fotografoval přítel Štěpán naše p.f. 77: pod mapou ztraceného světa jsme cestovali v napěněné vaně. Nalezené jistoty symbolizovala tvá mírová koexistence s andulákem Valtrrem, který si beze strachu před tvými tesáky hověl na tvé drsnosrsté hlavě. Ten snímek, zabavený u mnoha přátel při prohlídkách, vyjde brzy v tisku s titulkem Sladký život chartistů. Naše koupelna měla dvakrát dva metry i s tou vanou.

Hlavně jsme však pilně jezdili po Praze a po Čechách za podpisy. K termínu se jich sešlo neuvěřitelných 242 a režim stále ještě vánočil. Duch rodící se Charty je zřetelně obtisknut i v tom, kolik významných jmen pod ní chybí, přestože patřila a budou patřit čelným osobnostem občanské opozice. Tolerance se stala zákonem, byly respektovány důvody i nedůvody, tu absenci nikdy nikdo nikomu nevyčetl. Dva rozhodnuté jsme dokonce požádali, aby se zatím zdrželi. Mělo-li se přece jen rozpoutat tornádo, byly holou nezbytností záložní přístavy.

Ve středu 29. prosince o půlnoci přejal od finalizátora zahraniční partii expeditor. Konečně jsme mohli dát vale bytu, v němž jsme se skrytě udili už od pondělka, opisující střídavě prohlášení i podpisové listiny. Ani dvojité turky už nerozehnaly olověnou únavu, stěží jsem dojel domů. V posteli jsem objevil na seznamu i neexistujícího Jana Korandu, který se při opisu připletl na vzorovém lístku. Mrtvá duše musela být za každou cenu vyškrtnuta, aby nezpochybnila celý seznam. Dojel jsem k obydlí lidské vlaštovky, která měla ráno popohnět poselství k adresátům v cizině, a vzbudil ji odvážně telefonem, předstíraje opileckou návštěvu.

Když jsem se ve dvě vrátil, vzbudila se Zet a zjistila, že jsem ji vyškrtl. Na tom se dohodli poslední redaktoři v počestném úmyslu nenafukovat uměle počet signatářů příbuznými. Zet poprvé tvrdě uplatnila své právo na sebeurčení. Oblékl jsem se podruhé. U cíle jsem už byl při sobě natolik, abych neriskoval nové zavolání. Za trest jsem čekal v autě do otevření domu. Pak konečně Zet nahradila stínového Korandu a obnovila magickou číslovku 242.

Týž den došlo dalších dvě stě podpisů a chystala se druhá listina. Podpisy studujících jsme se rozhodli deponovat, aby si nezmařili životní start. Režim už zřejmě silvestroval – brzy měl dostat kocovinu. Nový rok jsme vítali u nás doma. Havlovi přispěli bramborovým salátem, Marta Kubišová pečením, Zet klobáskami, nestárnoucí, přestože v Čechách služebně nejstarší překladatel Shakespeara Zdeněk Urbánek mladou krasavicí Markou. Nestydatě ses jí válel po klíně,

vilný jezevčíku, a přivracel naše myšlenky od starostí k radostem života. K půlnoci přišel zdola překvapivě gratulovat nový švýcarský velvyslanec, pan Walter Jaeggi s chotí. Neměl nejmenší tušení, jak jsme vzrušení a co vlastně vítáme. Úderem zvonů z Víta se počínal čas Charty.

K ránu jsme tančili. Poslední tango na Hradčanech.

Čechy, leden 1977

Až někdo – a o ten efektní námět se budou jednou obchodníci kumštem rvát – začne psát či filmovat drama Charty 77, docílí nejsilnějšího účinku, zaměří-li se na období, jemuž by slušel titul Nejdleší týden. Mezi 6. a 14. lednem se odehrály nejpohnutější scény onoho jedinečného střetnutí několika set neozbrojených občanů s totální mocí, které změnilo dráhu mnoha lidských životů, po měsíce ovládalo politické klima země a zanechá trvalou, i když dnes ještě nesnadno změřitelnou stopu v jejích dějinách.

Signatáři Charty, v prvním sledu dvě stě dvačtyřicet mužů a žen, podobných dobrovolníkům, kteří se vylodí na těžce opevněném břehu, budou vyzbrojeni pouze poznanou pravdou, každý svou vlastní, jejíhož společného jmenovatele se rozhodli společně vyhlásit a neodvolat bez ohledu na ztráty. Politický debakl režimu dra Husáka se názorně projeví v tom, jak osud diskuse o lidských a občanských právech, v níž by jen trochu schopný politik našel vrátka k řešení ostudného patu, vloží do rukou tajné policie.

Ta pak během jednoho, i když pro mne a pro mnohé nekonečného týdne nedokáže sice zlomit Chartu, ale zato dolomit onu vrstvu intelektuálů, kteří povzbuzují z tribun ty, kdo bojují i za ně, aby pak jako první holdovali jejich přemožitelům a stáčeli palce k písku arén. Živočišný strach, zcela neúměrný riziku, který je brzy dovede k ostudné „Antichartě“, bude ilustrovat Solženicynův povzdech: „Dříve nás mučili žhavým železem, nyní chladnou mincí.“

Den Charty 77 připadl na Tři krále, v Čechách neslavené. Ve čtvrtek 6. ledna měla prohlášení a seznam prvních signatářů doručit do bu-

dovy právě zasedajícího parlamentu dvojice Vaculík–Havel. Episodu třetího vzadu pozměnil Landovský v hlavní roli muže u volantu.

Tvůj nadšený štěkot ho ohlásil dřív než zvonek. Patřilo k tajům tvé drsnorsté povahy, záhadný Edison, že byl odjakživa tvůj miláček, i když měl pro tebe jen hrubá slova a tys jinak prudce nenáviděl pobudy. Dřív než my jsi musel vycítit, že ten Všeckovím-Všeckoznám-Kamsenamě-Nanějásé, jakým maminka říkávala „vrchní rada Drdel“, není zlý, práskaný vlčák, nýbrž nerudný, ale v podstatě neškodný a čím dál víc poškozovaný buldok.

Přijel si k nám už v osm ráno pro Chartu, která od 30. prosince bydlela pod schwarzenberskou střechou. V naditém kufříku byl nejen originál podání, ale další klíčové písemnosti, mimo jiné i 242 obálek, opatřených známkami a adresami všech signatářů. Obsahovaly kopie hlavní zásilky, pořízené bezpočtem opisů, jež měly být vhozeny do schránek ihned, jak skončí taktické utajení.

Ten koncentrát mnohadenního i -nočního úsilí, o němž v té chvíli vědělo už přes tisíc lidí, a přesto žádný práskač, jsem přijal do úschovy jako široko daleko jediný, u něhož dosud neřádila domovní prohlídka, ale především, že jsem v našem starobylém domě znal úkryt stejně bezpečný jako snadno přístupný. Byl to neviditelný mrtvý prostor mezi kamenným schodištěm a mohutnou zdí, který jsem objevil, když do něj jednou při odchodu nad ránem nestřeženě zapadl opilý básník Petr K. a nebyl k nalezení, dokud nezachrápal.

Tašky se svými rukopisy, dopisy, diáři a jinými žhavými papíry jsem tam už dávno i za dne – Zet dělala zeď – šikovně spouštěl i vytahoval na rukojeti paraplat. Tak jsem teď, zatím co Landovský u nás srkal kávu, vytáhl i kufřík a postál s ním pár minut před vlastními dveřmi, aby vznikl dojem, že jsem šel mimo dům. Jako já pro skromnost, nemohla být většina mých drahých kamarádů trestána pro mlčenlivost; při vši lásce k nim jsem si už dávno vštípil, že nepřítel neví jen to, co neví ani přítel.

Když jsem přehlížel obsah, napadlo mi vyjmout a nechat tu dál těch dvě stě dvaadvaceticenných lístků s vlastnoručním souhlasem, adresou i podpisem všech chartistů první vlny. Landovský mi však opakoval výslovné přání k poslancům posílaných posílů, že chtějí podle originálů naposled ověřit seznam. Přízrak neexistujícího Korandy, který se připletl do první verze z vzorového lístku, ještě jednou zakroužil nad Chartou. Brzy měl dát ději ostrý spád.

Z rozrušení, jemuž se normální lidé v tak abnormální situaci neubrání, byť si byli sebepečlivější, zůstalo po úspěšné poslední kontrole, konané v bytě spisovatele Zdeňka Urbánka, vše v kufříku. Trojice se odebrala k parlamentu a věhlasný překladatel do postele. Když se za pár minut ozvalo zvonění, byl si jist, že přátelé cosi zapomněli, a otevřel celkem nahý. Přepadový oddíl šokovalo nejvíc, když v loži myšlenkového zločince-šedesátníka našel v deset dopoledne krásnou dvacetiletou básničku. Obráncům lidských práv není nic lidského cizí.

Už několik set metrů od střešovické vily měl Landovský za volantem pár vteřin dojem, že zas po létech hraje ve filmu. Na ospalé křižovatce nad dejvickým gymnáziem, kde jsem přesně před třiceti lety s pocitem prvního křesťana odevzdával národně socialistickému češtináři maturitní písemku na téma „Proč jsem komunista“, vyřítil se ze všech přilehlých ulic současně půltucet vozů a vzal jeho prorezlého Saaba do kleští. Tři králové Charty byli jak při divokém únosu vytaženi ze sedadel, odděleni od sebe a prostrkáni spoustou mužů k autům, která se s nimi rozjela různými směry, aby pak místo ve sněmovně skončili společně tam, kde se skutečně vládne: v Bartolomějské.

Bezpečnost, která zaspala šestadvacet dnů, během nichž probíhala zatím největší podpisová akce od nástupu dra Husáka, přišla Chartě na stopu opravdu v posledních minutách. Tři doručitelé byli očitými svědky, jak obsah kufříku vyrazil samozvaným adresátům dech. Nejvíc je uhranul právě ten balík osobních úpisů. Nové a nové šarže listovaly v osmerkách papíru, ačkoli čitelný strojopisný seznam ležel před nimi. Faksimile se je zdála fascinovat, jako by za jejich

různorodostí viděli živý zástup osobností, z nichž tak mnohé dosud nepatřily k jejich klientele. Nedopatření se stávalo trumfem.

Do lidských věcí se často pletou hvězdy. Když byl vzápětí zatčen i dramatik Pavlíček a přibývalo nezvěstných, deprimovalo nás především informační vakuum. Celoevropská publikace textu i podpisů byla přece časována až na zítřek, aby se českoslovenští politikové cítili být pravými adresáty a měli možnost reagovat jako první. Bezpečnost to nepřipustila. Dát teď stručnou zprávu agenturám znamenalo však úplně zničit celou tu jemnou a pracnou konstrukci i odradit redakce, které by tím přišly o slíbené „právo první noci“, od publikace celého textu. Na druhé straně současný stav, při němž svět nic netušil, osměloval operativu k tvrdosti, která mohla mít do zítřka neodčinitelné důsledky.

Vzdor tomu jsme se všichni nezávisle na sobě rozhodli ukázněně počkat a hvězdy nás odměnily. Večer jsme šli se Zet, jak původně plánováno – hryzat si doma rozčilením klouby nepatří k našim zvykům –, pozdravit zbrusu nové dítěátko přítelky Martiny, které si pořídila s milostiplnou cílevědomostí, aby v něm na truc dotírajícímu režimu i věku vsadila do českého duchovního polomu odolný moravský štěp. Po přípitku jsem s dovolením vyladil nejbližší zpravodajství Deutschlandfunk a užasl.

Jako hlavní a prakticky jediná událost dne byl obsáhle citován text Charty s nadmíru rozumným komentářem; hovořit o našem pokusu najít společnou řeč s mocí alespoň v oblasti, kterou právě sama garantovala zákonem.

Zázrak, který se udál v pravý čas – dost brzy, aby přikrotil zdivočelou policii, a už příliš pozdě, než aby ohrozil obšírná uveřejnění –, pramenil z naší nevědomosti, že jeden z vybraných listů, pařížský Le Mond, je večerník a musí chtět nechtět ráno o pár hodin předběhnout. Rozsah i tón informace, která ovládla pozdní zpravodajské relace v celé západní Evropě, zřejmě způsobily, že pogrom byl alespoň dočasně přerušen, dokud mu nepožehná politické vedení. Naši posti-

líoni byli po půlnoci doma. Nadto pak Bezpečnost měsíce sledovala falešnou stopu k pařížskému vydavateli exilového Svědectví, který se o Chartě sám dozvěděl z novin.

Až do neděle vládl přímo hysterický klid, který nechával všechno otevřené. Domácí orgány i média mlčely, zato svět byl na nohou. Nepřetržitě zvonil náš telefon. Novináři se ptali na stav věcí, přátelé zvenčí na stav mysli. Obě jsme mohli označit za setrvalé. Na pondělek se u mne už před časem ohlásili tři návštěvníci, kterým šlo o divadlo, což jsem jen vítal. Ta tři setkání se však měla stát dramatickými mezníky nezapomenutelného 10. ledna.

Ráno jela Zet do hotelu Intercontinental vyzvednout Marlene Mancini. Přilétla mě zpravit o produkci mého Ubohého vraha na Broadway, při níž asistovala. Hodlal jsem, až opadne dopolední telefonování, provenčit se s tebou, v tomto roce dosud trapně zanedbávaný jezevčíku, celou Královskou cestou z Hradčan až k Týnu a stolovat s dámami U Rudolfa II. Avšak čekal nás jiný osud.

Krátce po odchodu Zet mi telefonicky oznámil svou návštěvu pan profesor Patočka. Nedošel. Když jsem začal mít starost, volala Olga Havlová, že právě znovu zatkli Václava, sotvaže vyšel z domu. Vzápětí obdobná zpráva o profesoru Jiřím Hájkovi. Číhali tedy na ulicích a už jsem nepochyboval, že i pana profesora Patočku sebrali cestou ke mně. Měli tedy všechny tři mluvčí Charty.

Jobovy zvěsti pokračovaly. Odvedeni byli, teď už s gruntovní domovní prohlídkou, Vaculík, znovu Pavlíček, novinář Jiří Lederer. Zamkl jsem se na dva západy a začal to telefonovat světu. Náš něžně bimbající zvonek mě dávno nemohl ošálit, ohlásil už nejednoho šakala. Kukátkem jsem však uviděl Ladislava Lise. Přijel ze svého Pekla, aby se netrpělivě poptal, proč je po Chartě, kterou ovšem spolupodepsal, ticho po pěšině. Mé zprávy způsobily, že si u nás nechal cestovní tašku, aby varoval nedalekého přítele. Až do pátku mu pak chyběly čisté košile a holicí strojek.

Nechtěl jsem sám volat Zet, protože by je to bylo snadno dovedlo k ní. Když mě konečně začala postrádat a zavolala z vinárničky sama, navrhl jsem jí, aby se pokusila proniknout domů, až k nám půjde Walter Tillemans. Věděla, že šéf režisér Vlámského národního divadla v Antverpách, chystající mého Augusta, se ohlásil na třetí. Bylo půl, když jsem zavěsil. Začals temně vrčet. Znovu se ozval zvonek. Nikdy jsem nepřestal žasnout, jak přes troje dveře vycítíš vetřelce. Nechal jsem tě v pokoji, prošel po špičkách kuchyní do předsíně a spatřil v kukátku černé brýle. Jako „tontons macoutes“ – strýčci lidožrouti – haitiánského tyрана papa Doca, jak je popisuje Graham Green, stál venku můj první zatýkatel z podzimu 1973 Martinovský alias Matura. Další kruh se uzavíral.

Nehlučně jsem se vrátil do pokoje, zatopil v krbu, který právě znovu prokazoval, že není pro našince luxusním zbožím, ale jádrem bytového jádra, a přehlížel stav písemností. Byl uspokojivý, dávno jsem se řídil Hamletovým předsmrtným heslem „Být připraven – toť vše!“, spálil jsem jen právě dopsané dopisy. Do oka mi však padla Lisova taška. Podrobil jsem ji neúprosné prohlídce, v níž obstála: byl na policajty zařízený, letěli na něho stejně jako v dobách jeho předsedování svazačky.

Oblékl jsem svou zimní zatýkací soupravu, k džínám poloholinky a kožené sako, v němž jsem za pražského jara řečnil po boku reformátora Gustáva Husáka. Do lovecké tašky jsem z náhlého vnuknutí přidal k stálým proprietám i balíček nezbytností pro Zet, jako když jsem ji kdysi unášel rovnou z divadelní redakce Orbisu na toulky po jejích milovaných hradech a zámcích. Maturovo komando ztratilo zábrany a začalo mlátit do dveří, švýcaři-nešvýcaři. Zavolal jsem oba své nakladatele a ohlásil jim, že můj dům – můj hrad bude zřejmě brzy dobyt. Položil jsem telefon na okno, abych přitom viděl na Hradčanské náměstí a mohl dát Zet varovné znamení. Skrývat jsem se nemusel, slyšeli mě přece ve své odposlouchávně.

V úloze reportéra vlastního osudu jsem líčil příchod vousatého Belgičana, který vstoupil do domu o něco dřív, než měl, a byl z něho vzápětí vypuzen. Báł jsem se, že se zděšen vytratí, ale zachoval se jako muž: zůstal na protějším chodníku. Z Víta odbily tři a jindy tak nepřesná Zet se objevila v Matyášově bráně – dost otřesný důkaz vážnosti situace. Tillemans ji uviděl, došli k sobě a cosi hovořili. Otevřel jsem okno a začal mávat, ale to už k nim přispěchali dva civilové. Hlásil jsem do telefonu dál, jako by šlo o sportovní mač.

Vzdálený děj jsem odezíral z pohybů a posunků. Vlášna přehlédli jako krajinu a chtěli po Zet občanský průkaz, aniž se sami legitimovali, ovšemže! Když jim svůj podala, zastrčil jej starší z nich prostě do kapsy a ukázal jí, aby je následovala. Věděl jsem přesně, co znamená její krok zpět: chtěla vidět předvolání. Takové blbinky je dnes zajímaly ještě míň než jindy. Mladší ji popadl za loket a potrl žádaným směrem. V tu chvíli začala křičet. Za těch patnáct společných let jsem ji nikdy křičet neslyšel. Byl to spíš pravěký řev zmučené duše. Jako by až teď naráz pocítila všechny bolesti, křivdy, urážky a ztráty za celých devět let.

Než jí zkroutil ruku a zacpal ústa, uplynulo snad sedm vteřin, ale ten drásavý jek zmrazil každého, kdo se právě pohyboval před Hradem, nad nímž prezidentská vlajka prozrazovala přítomnost domácího. Poznals ovšem yours mistress' voice a vyskakoval kničivě k okenní předprsni. V kleci se probudil andulák Valtrr a křičel své – To je prrrima! Současně jsem začal řvát z okna já. Domníval jsem se volat – Pomoc! a – Únos! a také její jméno, ale přítel na druhé straně drátu mi později sdělí, že jsem jen vyl jako ty.

Tmavá Volha, která dosud nenápadně parkovala u velkého Schwarzenberského paláce, náhle vyrazila a hvízdavě zarazila u skupinky, v níž stále němě trčel i vousatý Belgičan. Kdosi rozrazil zevnitř zadní dveře, ti dva tam chvatně cpali Zet jako špatně skladný pytel. Co vyčnívalo, vkopal starší z obou jednoduše dovnitř, přisedl, a vůz vyrazil divým obloukem pryč od Hradu, než stačili dvířka dobouchnout.

Oněměl jsem. V ruce jsem tupě držel sluchátko, z něhož řachtaly jakési dotazy. Od začátku přepadu neuplynulo půl minuty. Přímo pode mnou stál v kruhu rychle se sbíhajících chodců frajírek, který na Zet vztáhl ruku. S úsměvem protřelého mafioza vysvětloval, že se nic neděje. Obzvlášť rozčilenou starou ženu chlácholil tím, že zvedl ze země a v náruči hladil jejího nafajčího pinče.

Zapudil jsem v sobě muže, který přihlížel únosu vlastní ženy, a povolal znovu zpravodaje. Chtěl jsem popsat do telefonu co nej přesněji pustou gangsterku, která se odehrála za bílého dne v srdci Evropy, nota bene pod okny státního prezidenta a švýcarského velvyslance. Požádal jsem svého lucernského nakladatele, aby mě rychle předal sekretářce, které bych mohl pro agentury nadikto...

cvak! Přístroj vypustil slaboproudou duši. Příběh dospěl zřejmě do stadia, kdy se zřekli i lákavého odposlechu, aby tohle přímé svědectví odstříhli. Bušení na dveře ustalo. Když jsem se znovu vplížil do předsíně, vyslechl jsem poradu, mají-li je vyrazit, či zavolat technika. Pro druhé se rozhodli nejspíš s posledním ohledem na Švýcary pod námi. Tehdy jsem správně pochopil, že našemu pobytu v tomto domě odbíjí právě hrana.

Co se dělo, svědčilo o tom, že Bezpečnost po svém selhání zuří, a puštěná kýmsi konečně ze řetězu je schopna všeho. Zatýkat mě vlastně ani nemuseli: Zet jako rukojmí stačila, abych se k nim vydal sám. Než se to však stane, musel se svět pro případ, že se nad námi všemi nadlouho zavře kalná ruzyňská voda, brzy a zevrubně dozvědět, co se tu dnes všecko stalo.

Považoval jsem za dar nebes, že únosu Zet přihlížel nezúčastněný svědek, přičemž jsem ani netušil, že tenhle mně neznámý Tillemans oznámí ještě téhož dne českému ministru kultury Klusákovi své rozhodnutí nezůstat déle hostem státu, jehož policista se smí chovat jako Mackie Messer. Později – v příštích deseti letech uvede deset mých her – mi vypoví, jak se v poslední pražské noci pohádal a rozešel s mým někdejším českým režisérem a přítelem, který ho přesvědčoval,

že je v zájmu české kultury, aby neriskoval kvůli Zet a mně, že už sem nebude zván a nebude smět zvat jeho k pohostinským režiím v Antverpách. Ach, Čechy krásné, Čechy mé.

Koho jsem potřeboval teď, byl stejně hodnověrný svědek mého nadcházejícího zatčení. Okamžik, kdy rozvztekaní biřici dopadají vzpurníky s vyloučením veřejnosti, přímo svádí k násilí a provokacím; z obrany často klíčí roky vězení. Na pátou hodinu se ke mně už před týdnem – připadalo mi to jak v jiném letopočtu – pozval evropský korespondent New York Times, i on chtěl mluvit o Broadway. To byla zas má šance.

Zaklínal jsem dveře z předsíně do obytné kuchyně opěradlem židle a stejně i dveře z kuchyně do pokoje. Přilehls k nim – můj radar i sonar. Valtrr v kleci otvíral bezhlase zobák, jako student si opakoval svých třiatřicet slov. Pro jistotu jsem mu doplnil vodu i zob. Zimně se šerilo, v krbu skomíral už neživený plamen. Přestali tlouct, zato nepřetržitě andělské bimbání našeho zvonku se rychle měnilo v ďábelské mučení kapkami vody. Zmocnil se mě podivný trans, v němž se mísily vzdor s bezmocí, úzkost se zvědavostí. Zachtělo se mi mocného gesta. Co kdybych jim skočil z okna? Přistoupil jsem k němu. Bylo to okno nad hradní rampou a pod ním se právě rozsvěcela Praha.

Můj případ se jí nedotýkal. Ten neuvěřitelný obraz, který mi za třináct let nezevšedněl, pamatoval a přežil horší věci. Nikdy předtím mi rodné město nepřipadalo úchvatnější – a bezcitnější. Kupodivu mě to nedeprimovalo, naopak, vcházel z něho do mne klid a jistota, že jako ono přetrvají i skutečné pravdy a hodnoty, k jejichž poznání jsem dospěl tak svízelně, a proto je tím méně hodlám někdy vzdát. Mou osamělost zalidnili všichni, kteří ji i za mne poznali už přede mnou. Na gramofonu od Vánoc dosud ležela Rybova mše. Pustil jsem ji potichu. Pekelníci za dveřmi se změnili v ministranty: bimbali sice falešně, ale funkčně.

Těsně před pátou jsem nehlučně odstranil zbytečné barikády a stál za dveřmi bytu. Tebe jsem nechal v pokoji jako zálohu a tys ani ne-

zaštěkl. *Bojový pes! Příchod mého muže, jehož jsem osobně neznal, ohlásilo šelestění na schodišti. Špehýrkou jsem zahlédl půltucet zad, spěchajících za záhyb schodů k půdě. V nastalém tichu se objevila tvář hosta.*

Zazvonil – a v tu ránu je měl všechny na sobě, krom Matury ještě tři tajné a dva policisty. Zmátl je řádný akreditační papír. Odkázání na mateřštinu a slušné chování, snažili se ho marně pohnout k odchodu, nerozuměl jim a ani nechtěl. Pochopil, že se o divadle moc nedozví, ale jako novinář že je v pravý čas na pravém místě. Když začali hysterčit, nadešel můj výstup. Otevřel jsem a zeptal se

– Mohu pomoci s překladem?

Bylo toho na ně moc najednou, úmysl vyšel. Výbušná směs vzteku, která se v nich hromadila půl třetí hodiny, pšoukla v bezradném zmatku. Američan jim tu příšerně překážel, a tak mě dokonce skutečně požádali, abych mu vysvětlil, že musí pryč. Přidal jsem k tomu desetivětou informací, kterou jsem předtím pečlivě vypiloval a naučil se anglicky nazpaměť u toho okna.

Stačil mi dokonce položit tři otázky a i ty jsem mohl zodpovědět, než Maturovi došlo, že tu před ním dávám interview. Pak už Yankeeho těly tlačili ze schodů.

– Pozdravujte Arthura Millera!, zavolal jsem za ním.

– You can be sure! Good luck!, odpovídal mi až pod obzorem.

Nadržený Matura se nezdržoval dodržováním jakési zákonnosti a rovnou vtrhl do bytu.

– Stůjte!, vykřikl jsem, protože se neobtěžoval ani předstírat, že k tomu má povolení.

Nezastavil se, proklusal kuchyní a rozrazil dveře do pokoje. Nevím, koho tam chtěl dopadnout, ale rozhodně ne tebe. Vypadal na mrtvici, když mu na prsa vletěla řvoucí chlupatá koule. Pan inženýr Čech z Písku, tvůj slavný drezér, se musel v nebi těšit, jak jeho žák, práv svému diplomu, „vytrvale hlásí, tlačí škodnou a těsně doléhá do konce času“.

– *Odvolejte, hergot, toho psa!, ječel Martinovský-Matura a chránil si oběma lokty nos, před nímž cvakaly tvé malé tesáky, kdykoli ses vymrštil vzhůru. Ve své tísní nebyl s to vnímat povzbuzující skřek našeho druhého zvířete:*

– *Mám rrrád ministrrrra vnitrrra! Hurrrá!*

Drrama se prroměnilo v cvokárrnu. Zavelel jsem veliteli:

– *Jděte z toho pokoje!*

Kvapně se vrátil až na schodiště k svému vojsku, které to po něm už nezkusilo. Vzal jsem tě pro jistotu do náruče a poctil v duchu chválou velikého Williama – Dobře řvals, lve! Nahlas jsem chtěl vědět, kde je Zet a jak se jí vede.

– *Půjdete s námi!, přikázal otřesený černobryl.*

– *Ukažte mi předvolání!*

Obrátil se k uniformám, které angažoval jen pro tenhle štěk, a ukázal na mě jako na věc.

– *Zatknout!*

Neměli proč, ale co už to znamená, když velí tajní kmotři. Nadýchli se a pronesli slavnou formuli dvojhlasně. Zvolil jsem navrch krátký lodnický kabátec z Hamburku, který mi připomínal mnoho radostí, přehodil přes rameno naditou tašku a připnul ti vodítko. Matura byl dosud z formy, vzal tě na vědomí, až když jsem zamkl.

– *Co ten pes??*

– *A co s ním mám dělat?*

– *Nechat ho doma!*

– *Aby tu posel? Co když se od vás vrátíme za pět let?*

– *Neprovokujte! Jestli ho vezmete sebou, dáme ho do útulku!*

Ano, oni byli schopni zavřít i tebe. Přál jsem ti lepší osud, ale jaký? Jeho helvétskou Excelenci jsem do téhle šlamastyky nehodlal zamíchat ani kvůli tobě, jehož tak miloval. Pak mě to napadlo. Dal jsem nás oba eskortovat do protějšího křídla domu a zazvonil v druhém patře u majitele starého drsnosrstého jezevčíka Matěje.

Byl jím polepšený kolega Šotola. Od jeho trapné sebekritiky jsem ho, mladší, dál zdravil, ale už neoslovil. O čem mluvit? Když mi teď otevřel v plandavé kombinéze, ve které psával, hleděl vyděšeně na policisty. Přišoural se Matěj, připomínající malé kanape. Jako správný pán a pes si byli podobní.

– Jiří, oslovil jsem ho po létech, – promiň, že ruším, ale jsem zatčen a Jelena taky, smím tu nechat Edu? V nejhorším seženeš zítra někoho z rodiny.

Nebyl mocen slova, ale kývl. Jezevčíčí pouto přetrvalo lidská. Užitečná zvířata byla v bezpečí, nám zbývalo už jen čelit šelmám. Nepříjemnou novinkou transportu byla jeho rychlost a směr. Jeli se mnou, jako by mě ukradli, a mířili do Ruzyně. Poprvé mě pohltila pověstná pancéřová brána, fungující jako harmonika. Poprvé jsem byl protažen zdymadly mříží. Bartolomějská byla proti tomuhle podniku krcálek. V desítkách vyšetřoven nad vězeňským traktem rachotily psací stroje. Poslední čekala na mne. Řízný mladý muž neměl tušení, že mě tu jako první po tom všem trochu pobaví.

– Poručík Koranda. Sedněte si!

Stínový Koranda, mrtvá duše z podpisového vzoru, měl tedy příbuzného z masa a krve. Na první kolo jsem zůstal stát.

– Kde je má žena??

– Jak to mám vědět?

– Tak to laskavě zjistěte! Ve tři ji unesli civilisté v černé Volze, takže bude nejspíš tady!

Rozhodně odmítl se tím zabývat. Odmítl jsem s ním rozhodně do té doby mluvit. Dvě hodiny vedl monolog, pak to vzdal. Mezi strážemi jsem pochodoval o patro výš. Zet seděla ve vyšetřovně hned u schodů, bledá, ale neotřesená. Své první zatčení, divoké jako žádné z mých, zvládala na jedničku.

– Jsi v pořádku?

– Celkem. Mám jen něco s kolenem.

Místo květiny jsem jí podal z tašky její kartáček na zuby. Nazvali to zas provokací a zraněné koleno přebili trumfem z rukávu.

– Vaše paní nám pokousala soudruha. Musel vyhledat lékařské ošetření!

Tak se objevil nad hlavou Zet Damoklův meč, který měl do roka viset na jediné niti.

Odvedli mě dolů a můj Koranda chtěl teď břitce prověřit mé nacionálie. Protože mi nemohl ukázat žádné předvolání, musel si je jít kamsi dodatečně obstarat. Pak mi, už bez jiskry, oznámil, že hodlá vyšetřit, kdo mě navedl k podpisu protistátního pamfletu, takzvané Charty 77. Přišlo mi, že obrana musí odpovídat razanci útoku, a řekl jsem, že o Chartě budu hovořit jen s adresáty, a ne s poštovními lupiči. Když se ohradil, vyličil jsem mu tříkrálovou scénu. Řekl, že kolegové zabránili dosud nejnebezpečnějšímu pokusu o podvrácení republiky, a ve dvou prstech, jako by to byl vražedný nástroj, zvedl mi před oči můj podpisový lístek.

Bylo povzbuzující hledět na něj a představit si všechny, kteří hledí všude v těchto ponurých zdech na své. Museli bezpochyby cítit, co já: že ta rukopisná věta je neodvolatelná. Ze zásadních důvodů jsem však odmítl i ověřit vlastní podpis. Byl v časové tísní a stále hovornější, aby mě taky pohnul k řeči. Dozvěděl jsem se dokonce, že byl narychlo povolán až z Plzně. Potěšilo to. Bylo nás míň než Moravanů na Bílé hoře a už museli nasadit zálohy! Zvykli si hlídat národ, dřepící za pecí.

– Vy se bojíte přiznat, že jste to podepsal?, dovolával se mého mužství.

– Vám nepřiznám ani, jak se jmenuju, vysvětlil jsem mu.

– Proč...? divil se, téměř dětsky ukřivděně.

– Protože bych vám tím přiznal právo vyslýchat mě tu.

– Ale já ho mám!

– Ne, vy si ho jen namlouváte. A v tom je váš problém.

– Za pár minut se může ukázat, že je to váš problém. Až si vás tu necháme!

– Ach ne. To bude má smůla, ale vaše problémy tím teprv začnou. V tomhle domě už jednou pletli nevinným provazy a pak tu seděli mnozí z jejich vyšetřovatelů.

Kolem půl desáté se zdálo, že můj Koranda, který začal jako energický majitel životní šance, bytostně touží po rodné Plzni. Zřejmě to na něm poznali. Vzápětí ho vystřídal žoviál v mém věku, který si zvolil případné jméno Svoboda. Posadil se za stůl a pravil:

– Na překonání bouří, psot a tísní!

Aby se život rozletěl jak pták!

*Aby se láska stala dobrou písní,
se kterou se dá letět do oblak!*

Mezi výzvami, abych jmenoval původce Charty, vzpomínal na naše společná svazácká léta a litoval, že nás dnes dělí tento stůl. Mezitím mi recitoval jiné mé verše, jimiž údajně okouznil a dobyl svou první lásku. Dával mi za vzor, že zůstal věrný staré ženě i starým ideálům. Vzpomenu si na toho milovníka mé rané poezie, až ji budou anonymní „vlastenci v exilu“ rozesílat po světě jako důkaz, že nemám morální právo organizovat vydání slabikáře pro děti exulantů.

Ten kuriózní způsob mučení nepostrádal jistý morbidní půvab, ale za půl hodiny mě začal zlobit.

– Já vám mohu taky něco ocitovat, řekl jsem, – „zbytek je mlčení.“

– A to je co...?

– Hamlet.

Po tiché hodině na mně chtěl v jedenáct už jen podpis pod protokol, že odmítám vypovídat nikoli, abych nepřitížil sám sobě, ale protože ve věci Charty neuznávám jejich kompetenci. Když nedostal ani ten, vstal a sdělil mi, že si to budu muset do zítřka v klidu rozmyslet. Mlčky mě sváděl po schodech a mně se podařilo nasadit celkem věrohodný výraz duševní převahy, s nímž jsem hodlal absolvovat své první dovazbyvzetí. Překvapilo mě pak příjemně, když mě místo do sklepa dovedl k východu. Tím osmělen jsem odmítl odejít dobrovolně, dokud mi nepřivedou Zet. Kost Charty už trčela režimu v krku, zřejmě

se však ještě nerozhodl, co s ní. Zet za chvíli přikulhala též. Na odvoz neměli auto, na sledování taxíku byla hned dvě.

Bez ohledu na ně jsme jeli rovnou k Havlům, kteří bydleli nejblíže po cestě. Napadlo to celkem třicet lidí. Mohli jsme si tedy ověřit, že jedním mohutným zátahem vybrali skoro všechny signatáře, aby cukrem i bičem získali odpadlíky, korunní svědky protistátního spiknutí. Dokázali pravý opak. Tím neurvalým útokem, který musel odrazit každý sám, z nás teprve udělali Chartu.

Věděli jsme, že nám dnes jen ukázali nástroje, že skutečná životní zkouška je teprv před námi a její konec v nedohlednu. Byli jsme vyčerpáni, ale šťastní onou euforií, která je nebezpečná, když podlehne démonu souhlasu, ale umí dělat dějiny, pokud jí velí bůh kritického rozumu.

Půlnoční zprávy západních stanic se zabývaly výhradně Prahou. Kromě mé nedokončené reportáže přinesly už i prohlášení solidarity předních světových spisovatelů, které koncipoval Arthur Miller.

Charta 77 se proměnila z meteoru v stálíci.

Sázava od úterka do soboty 1.–5. 8. 78

Panují úmorná vedra, Jolana nosí ostrahám ve džbáncích vodu se šťávou a ledem, pijou ji rádi pojízdni i posední, obsílka do Ruzyně, kam mě doprovodila parta Strejdy, se týká kolegy Jiřího Gruši, sedí už od květnové návštěvy soudruha Brežněva v Praze, před nímž sebrali řadu signatářů Charty, Gruša ji nepodepsal, šili na něho tedy pobuřování za jeho rukopisný generační román Dotazník, to tu ještě nebylo!, rozhněval se tak, že se prohlásil za signatáře přímo v kriminále.

Ani tentokrát nejsem ochoten podepsat protokol, poručíka, který si říká Chalupa, však varuji, že by to byl první případ odsouzení za uměleckou prózu, a tedy poprask po celém světě, zřejmě to došlo jim samým, protože ho už to odpoledne pustí, naštěstí!, za pár měsíců mě přesvědčí v Německu postoj Petra Chotjewitze, který se odmítne Gruši zastat, že jsme pro mnoho pokrokových – dle vlastního názoru – západních kolegů reakční živly, právě tak mohly kdysi vzklíčit stalinské procesy, naštěstí si soudruh Brežněv nemůže už tolik dovolit, takže je větší humanista, a v Německu jsou ještě Böll a Lenz, jejich posudky vytvoří mocný štít, který dá autorům nápadu zajít chuť.

Tři dny sedím na terase v plavkách, píšu Atest zas pěkně od začátku, má stará metoda, po takovém rozběhu často překážkou prostě proskočím jako cirkusový lev hořící obručí, teď tryskem dorazím ke svému záseku a uvíznu v něm zas, nevím dál, ani palčivé slunce mi nepomůže, můj nejlepší spomocník, který ze mne umí vypálit všechny myšlenky krom té vůdčí, loni mi tak pomohl za léto splatit dluh sedmi let a dopsat Katyni, zpětně se jeví být hračkou

proti hříčce, na níž troskotám teď, jsem šťasten, že mě přepadá Landovský s pozváním od Havla, abychom se hráli Play Makbeth na Hrádečku.

Ihned voláme laskavé rodiče Zet a předáváme jim dům i s tebou, ano, neodbytný jezevčíku, tentokrát s námi pojede Jolana, ostatně budem pryč jen dva dny a před námi celý život, krom toho může u Havlů dojít k nepředvídanostem, při kterých bys mohl přijít k úrazu, ale především: proč mám pořád skládat účty psu?, stačí, že to tak chci, a basta!, z ohledu na tebe však zakážu vytáhnout kufry a tašky, pojedem na lehkou, cos pochopil smysl zavazadel, jsi jak smyslů zbavený.

Tentokrát jsme si vymysleli lepší lest, důvěřivě se dáváš odvést rodiči na procházku, slyšíme zdola z louky tvůj veselý štěkot, který ulehčuje našemu svědomí, vyděrači se nehlásí, můj plukovník nic nevzkazuje, ačkoli pozítří uplyne lhůta, do níž nás chtěli mít za hranicí, a tak bezstarostně vyjíždíme.

Nalevo, nalevo a znovu nalevo, třikrát musím ostře zahrnout, než objedu velké pole až k pěší cestě, co vede po jeho čtvrté hraně přímo k nám, jako vždy naposled zdravím špičku majestátního topolu, jenž jako obrovský hromosvod střeží naše bydlo, a zatáčím konečně vpravo do širého světa...

rrumms!, naléhám na brzdu, obložení kvičí, mé dívky poletují vozem, neboť čas ochranných pásů teprve nadchází, také Číňan vzadu pekelně brzdí: přede mnou na cestě – ty!

Bledá Zet na tebe pěkně křičí, sedíš bez hnutí na asfaltu jako lotras třídy, kterého lání paní učitelky dávno nudí, a já žasnu – jedinkrát jsem tě tu s paní vysadil, když ses už horem dolem rval ke svým myším, a tvůj mozek zkratku zaprogramoval, po pěšině se klusem blíží a omluvně mává otec Zet, ale z druhého auta volá Pejškař

– Vemte ho sebou, za tohle si zaslouží!

Když si to přeje i policie...!

V bytě Vlasty Chramostové zkoušíme celý pátek, Třešňák s kytarou i Landovský s tou svou zrádnou tváří, která křičí „wanted!“, dorazí tam i zpět přes dvory, nechcem riskovat, že zmínka ostrahy, parkující před domem, o našem podivném soustředění zhatí náš zítřejší projekt, v jeho rámci dostává pak Třešňák druhé klíče od mého Renaulta, aby do něj naložil kontraband, jakmile se s hlídači vzdálím.

Za tím účelem jedeme se Zet prohlédnout opraveného Fiátka taxíkem, jehož řidič si brzy všimne černého stínu, vidím jeho oči tékat mezi zpětným zrcátkem a námi, varovat si nás netroufne, tak aspoň vlastenecky odmítne zpropitné, v žlutém vozítku je dopis: malinkou dírkou v brzdovém šlahounu unikala tekutina a vnikal vzduch, těžko říct, zda vinou odmrštěné střepiny či vbodnutého špendlíku.

Vůz zatím necháváme v garáži, vracíme se k Muzeu tramvají, za níž se Tatra loudá jako věrný pes, zastavuje u každé stanice, Číňan se přátelsky zubí na Zet, Pejškař se snaží flirtovat s tebou, pokořený jezevčíku, jak tu v její náruči zápolíš s náhubkem, musíš prominout, předpis!, většina poddaných dra Husáka to nosí bez protestu celý život, kdežto ty už jsi zase volný, dorazili jsme, na rozloučenou varuji velitele vozu: zítra celodenní výlet.

- Chcete nás s sebou?, ptá se Strejda jako vždycky.
- Já vám nevelím!, nechám to jako vždycky na něm.
- Kam to tak asi bude?, zajímá se netradičně, pozor na to!
- Nejdřív do Brandejsa, pak se uvidí.

Ti se podiví, až to uvidí, veselím se, ale hned se zakřikuji, abych to nezakřikl: to se uvidí, kdo se podiví...!

Byt je prázdný, Lady Makbeth vyjela hned po zkoušce jako první, tak to chce náš plán, Makbeth s Malkolmem pojedou zítra přímo, zatím co my s naší policejní vlečkou hodláme dorazit přískoky, ale předtím nás po tak dlouhém půstu přitahuje pořádný noční bar, Viola je mrtva, Olympie hlučná, státní motýly v Junioru nemusíme

mít, zkusíme tedy Bibitu, podle Landovského stálé sídlo krásných kurev a herců z Komorního.

Jeden z nich tu je, přiopilý, avšak obletovaný, neboť právě mladý hrdina nového Dietlova seriálu o čestných a hodných komunistech, když mu teď Landovský bere šou, přiráží k našemu stolu, zdraví bouřlivě Zet, kdysi ji míval tak rád, že jí dal dojemný dárek, roli toaletního papíru, kterou pokreslil jedinou předlouhou květinou, teď náhle nasazuje k opožděné tirádě proti mým raným veršům, zapomíná, že je dnes sám šašek režimu, jímž navíc pohrdá, když mě pak důvěrně osloví – Ty čuráku!, vstává Zet tak nezávazně, že ani já nic netuším, rozpřáhne se, ta něžná žena, a dá mu facku, až spadne z židle, hudba drží pauzu, lokál tuhne, nejvíc však já, tohle jí chybělo!, Zet usedá, avšak on se zvedá, hledá ruku, která ho udeřila, líbá ji a vrávorá beze slov pryč, alespoň za ten odchod se rozhodně nemusí stydět – Václav Postránecký, co musel pykat za všechny předchůdce.

Sraz o deváté, v předním voze Zet a Jolana, Tereza a já, na první pohled rodina, jen my víme, že v kufru je ukryta Třešňákova kytara, kostýmy i rekvizity, a že Renault veze dva z pěťice, která po třech paprscích míří do jednoho bodu, aby se tam překvapivě složila v divadlo: pašovaný Shakespeare, bože, jaká to osvětlená doba!

V Brandýse nad Labem si už dávno chci prohlédnout bývalou katovnu, kde je teď muzeum toho krvavého řemesla, jemuž se vyučila má Katyně, zajímá mě tedy odborně, ostrahu zřejmě též, neboť prohlíží s námi, mučící nástroje okouzlí Strejdu s Číňanem podobně jako ve Varech indické suvenýry, pak Pejskař radostně volá, že pod stejnou střechou je i výstava vycpaného ptactva, dost zasvěceně nás po ní provází, přitom se Jolana zeptá a on nám prozrazuje svou patálii se psem: házel vlčáku klacek a přerazil mu nešťastnou náhodou nohu, teď ho jezdí kurýrovat od čerta k ďáblu, ale zvíře stále trpí a on s ním. Zet to silně dojme.

Nadšeně přijmou naši spoluvýletníci polední přestávku v mladoboleslavské restauraci Asie, zavedené na počest sovětské posádky, sedáme si ještě k různým stolům, tu my, tam oni, lidská přirozenost však nabývá vrch, v Nové Pace, kde všichni prohlížíme stálou výstavu polodrahokamů, zasvěceně provádím já, byl jsem tu bezpočtukrát, ten zkamenělý organický svět mě vábí i děsí jako vzorek nesmrtelnosti bez duše.

V malé hospůdce pod hradem Pecka, jehož někdejší majitel Kryštof Harant byl jako disident pražského jara 1618 po internacionální pomoci Habsburků stát na Staroměstském náměstí, což stačilo vyvolat třicetiletou válku, pijem už kávu a mošty družně v sedmi, osmý je pod stolem podezřele zticha, zjistíme, že tě Pejškař tajně krmí svou buchtou, to Zet kvůli tvému hřbítku nedovolí nikomu, že Pejškař smí, způsobil jistě nebohý vlčák.

Pak vyrážíme, naposled v míru, teď už musím přiznat barvu a zabočit k Trutnovu, kdysi Trautenau, dnes spíš Trutnogradu, přijde mi skoro líto, že ta selanka končí, přesto, že se stále ještě vzdalujem od domova, cítím, jak se současně už zas noříme do své kaše, brzy nám to potvrdí policejní auto, stojící napříč cesty asi dva kilometry před Hrádečkem, Havlových chalupa leží na lesní zkratce, kterou mohou kdykoli zaškrtit, neboť ostatní provoz může pokračovat po hlavních silnicích.

My jsme však celou naši cestu podnikli kvůli těm dvěma kilometrům, a tak nedojedu až k překážce, nýbrž vystoupím, kráčím zpět k naší ostraze a ptám se, co podniknout, když uslyší, že bychom měli v tom vedru táhnout lán světa pěšky, legitimují se svým okresním soudruhům, kteří nás pražské bafuňáře pouštějí.

Zakrátko uvíznem v pořádné síti, přímo pod Havlovými hned tři vozy s pruhem a esenbáků jak much, když vyjždím ze zatáčky, vrhají se na mě jak sršni, snad mají pocit, že jsem hlídku na dolním rozcestí přešel, ale Číňan zase šlape na plyn a vzápětí mi brzdí po boku, jsme tu jak barikáda, šéf komanda zuří, ale Strejda už mává kouzelnou knížkou, kouzlo trvá, ochrana funguje i tu.

Ze stavení vybíhá Václav Havel a duchapřítomně otevírá vrata stodoly, já vystupuji a zdvořile čekám jako rukojmí, až se dohodnou, zatím co Zet se přesmyká k volantu a projíždí kolem nich na mlat, křídla vrat se zavírají, teď já děkuji své ostraze dobrou zprávou, že se dlouho nezdržíme, nejvýš tři, čtyři hodinky, pak rychle mizím taky, než si to někdo rozmyslí.

Na dvorku zástup většinou neznámých lidí, ráz udávají plnovou- sy, pejzy a dlouhé vlasy, ale už vidím i Třešňáka, Lady a samotného Makbetha, vytahujem z kufru auta celé naše slavné divadlo, jehož mobilnost dnes poprvé prověříme, Tereza staví na půdě improvizovanou scénu, hrací košili si navlékám, abych se soustředil, v Havlově pracovně, kde jsem tolikrát složil vínem rozjásanou hlavu, teď z ní vycházím jakožto Dunkan-král.

Skoro padesát lidí sem přišlo pěšky ze všech směrů, kde scho- vali auta či kde je vysadili stopaři, trutnovská Bezpečnost vyhlásila pro jistotu poplach, Havel pozval na divadlo především své přátele z undergroundu, postrach režimu i plukovníka Kříže, přihlížejí však s respektem a pohnutím, zatím co skvělý stát brzy zacpe drzému Williamovi hubu, tentokrát ještě slyšíme jen jeho motory, klaksony, psy a vysílačky, což dohromady propůjčuje kusu pozoruhodnou barvu, jako amatér jsem s to, kdykoli mám ve hře pauzu, vnímat vnější obrazy a zvuky, takže i publikum i policii i tebe, amúzický jezevčíku, spícího na klíně naší společné lásky.

Když pak už za tmy vyjždím ze stodoly, musím foukat, ale tru- bička se ve světle reflektorů nezbarví, má ostraha poctivě kýve, dává pozor, aby se nešvindlovalo, chce do Brounoc a to může jen společně s námi, takže jsme už o půlnoci zpátky na Sázavě, kde se řítíš z vozu s nadšeným – Sláva, sláva, pes se nám vrátil, sláva, sláva!, až se spolu s místními strážníky budí i rodiče, jsme znovu šťastně všichni spolu a nikdo neví, že už jen na pět dní.

Čechy, stále ještě leden 1977

První hodiny a dny Charty porušují optický obraz této knihy, nemilosrdně rozvracejí její řád. Přesně tak přeoraly i naše životy brázdou, která nás poznamená na měsíce a léta, možná navždy.

V úterý 11. ledna ráno se Zet probudila s levým kolenem napuchlým jak konev. Rozležela se i modřina po úderu do krku, v protokolech jistého Malkuse nazvaném později předváděcí chvat. Telefon nadále nefungoval. Rozhodli jsme se pro návštěvu polikliniky v blízkém Břevnově. Hodná sousedka vyrozuměla už včera paní Máří. Byls u ní, naštěstí. Jet jako obvykle s námi, byl bys asi dopadl hůř než my, čacký jezevčíku.

Už po několika desítkách metrů se za nás u Toskánského paláce přivěsil hlídkový vůz VB. Zrcátko mi ukázalo, že v jeho stínu jede i civilní auto. Jedna sledovačka navíc nás nemohla vyvést z míry, jen ty uniformy mátlý. Brzy dostaly smysl. Hlídka čekala, až opustíme lidnatý Pohořelec a dosáhneme dlouhého neobydleného úseku pod stadióny. Tam nás vůz s pruhem předjel a z okna se vysunul červený terč.

Zastavil jsem za nimi, pootevřel jen docela malinko okno. Byla slušná zima. Beze slova jsme čekali, až k nám dojdou.

- Vystupte si, pane řidiči!, zavelel vyšší předpisově.*
- Jedu do nemocnice, řekl jsem tou štěrbinou, – prosím, pojed'te za mnou, dovedu svou ženu k lékaři a jsem vám k dispozici.*
- Vystupte si!, opakoval, jako by byl hluchý; civilní vůz dojel těsně za nás, aby zablokoval ústup, na který jsem nepomyslel.*
- Má žena je zraněna! Žádám, abyste jí nejdřív umožnili ošetření.*
- Nezdržujte!, byl nervózně sveřepý a sáhl na kliku.*

Což měl rozhodně udělat dřív, protože zlomek vteřiny předním jsem zamáčkl kolík pojistky. Zet učinila kupodivu současně totéž na své straně. Byli jsme zamčeni v křehké voliéře z plechu a skla, která nás mohla chránit pár minut. Ale zřejmě jsme je oba dva z jakéhosi rozumem nevysvětlitelného důvodu potřebovali.

Oba dopraváci stáli vedle sebe jako solné sloupy. Kdykoli Státní bezpečnost nastrkovala normální policajty jako nic netušící berany, dopadalo to podobně. Dělalí špatnou figuru a cítili to. Zlobili se i na kolegy a tím ztráceli na tvrdosti. Zřejmě proto vyletěl z auta za námi jako čert na péru postarší hubený civilista. Nikdy na něho nezapomeneme.

Měl řídké šedivé vlasy, úzké rty a bledou tvář, ale to možná z přetlaku vzteku, který jím přímo lomcoval, jako on teď postupně všemi dveřmi Renaulta. Jak jej neúspěšně obíhal kolem dokola, řinula se z něho znovu a znovu tři slova, kterými se zřejmě vařila jeho duše.

– Otevři, svině spisovatelská! Svině, otevři!!

Ten neočekávaný a za asistence dvou uniform i nezvyklý výbuch nenávisti byl tak šokující, že jsme se vzali se Zet bezděky za ruce. Ještě neuvěřitelnější bylo, když hrábl nižší šarži po koženém pouzdru u pasu, vyrval z něho služební pistoli a zamířil na nás. Viděl jsem palec, který ji odjistil.

Byl to on! Byli to oni! Ten neznámý rodák zastupoval bratrstvo, které před čtvrt stoletím vytloukalo z jedněch žádosti o šibenice a druhé utloukalo rovnou, které se před deseti lety v panice věšelo po českých lesích, ale už tu bylo zas, zachráněno vstupem bratrských armád a povoláno k novým službám prezidentem, jenž mu sám šťastně vyklouzl dočasným dožitím.

– On nás zastřelí..., řekla Zet spíš užasle.

– Ale jednou ho za to zavřou!, řekl jsem spíš nejapně.

Vzpomenu ho za šest let, až uvidím v televizi na lavici obžalovaných jeho polské soudruhy. Ruce, které umučily a utopily kněze, se budou zbaběle třást, když mozkům dojde, že se jak přelud rozplynul štít beztrestnosti a zůstává jen strach vrahů.

– Otevři, svině, nebo střelím!!

Zaštěkat na něho v tu chvíli přes sklo ty, jak je vrozeno tvé rase, v které vodičko či uzavřený prostor budí reflex bránit se i pány, byl by možná stiskl. Jeho nepřičetnost hraničila s vzteklinou.

Od Kaštanu, kde byla kdysi založena slavná strana, jejíž členové tu teď takto vyváděli, se k nám blížila tramvaj. v zadním zrcátku se objevilo jakési normální auto, přes profil Zet jsem zahlédl za holými keři tři penzisty, přilákané podívanou. Pravou rukou jsem dále držel ruku Zet, levou sáhl na páčku pod volantem a začal troubit.

Ta-ta-ta tá-tá-tá ta-ta-ta, ta-ta-ta tá-tá-tá ta-ta-ta, S O S, save our souls, zachraňte naše duše! Nic chytřejšího mě nenapadlo.

Náhlá skrumáž svědků probudila nižšího policistu z mrákot do jistoty, že se nad ním vznáší nebetyčný průser. Dost drsně stlačil svou zbraň v cizí ruce k zemi a už si ji i vzal. Ten člověk vypadal, že ho udeří, ale pak jen zaklel a běžel ke svému vozu.

Tramvaj prodrnčela kolem nás jako poutové akvárium na kolečkách, placatky obličejů, přitisknuté na sklo, hleděly lhostejně na jakousi běžnou dopravní buzeraci. Zato řidič auta, které nás právě minulo, otočil po sto metrech do protisměru a přejel ještě několikrát sem a tam, jako by mi chtěl dodávat odvalu. Hlavně kvůli němu jsem nepřestával vytrubovat slavný kód spásy.

Vzkáže mi za pár dnů tichou poštou přes společného přítele Štěpána, že se málokdy v životě tak pobavil: Antonín Novotný mladší, syn onoho presidenta, jehož jsem před devíti lety z pověření spisovatelů-komunistů vyzval k abdikaci. Přišlo mu veselé, jak mě dává honit tatínkův úhlavní kritik a nástupce, původně reformátor.

Ten zuřivec se zatím zezadu přihnal znovu s tyčí od heveru. Začal páčit mé dveře. Znělo to, jako by pukala obrovská konzerva. Až mě mrazilo, jak mi to bylo lhostejné. Necitelnost k ničení hodnot signalizovala stav nejvyššího ohrožení existence. Vymačkáváje tři krátké, tři dlouhé a tři krátké impulzy, prožil jsem zřejmě horečnou apatii těch, kdo už ztratili veškerou naději.

Dveře šestnáctky ten rabiátský test kupodivu vydržely. Nechal je a rozhodl se vyřídit klakson, který ho musel příšerně dráždit. Rozbíhal se zepředu jako býk, vrážel tyč chromovaným mřížovím masky hluboko pod kapotu a pak jí remploval, jako by prohrabával koks v amerických kamnech. Ze dvou tónů ochraptěl napřed sytý. Kníkáni zbylého odráželo naši situaci. Pak ztichl taky.

– Ted' něco zažiješ, svině!!

Rozběhl se znovu ke svému kufru. Nechtělo se mi čekat, s čím se vrátí. Instinkt mi řekl, že ted' je vhodný okamžik dostat z epicentra alespoň Zet. Můj zmatek obráželo, že jsem jí na rozloučenou podal ruku jako naposled před patnácti lety. Vylepšil jsem to pokusem o humor.

– Nezlob se, já něco mám. Tak ahoj.

– Páčko!, řekla nezvykle jako hrdinka jejího filmu Sedm zabitých, který jsme spolu natočili v jakémsi předchozím životě.

Pak jsem vytáhl zástrčku a vystoupil tak zbrkle, že jsem málem porazil oba policisty. A jakýsi prapud, nutící odsouzence vykřikovat vzkazy lidstvu, přiměl i mne zařvat na trio penzistů, jež neustále fascinovaně přihlíželo:

– Zatýkají spisovatele Kohouta s manželkou!!

Nejen to poslední slovo, které jsem snad v životě nevyslovil, protože mě vždycky odpuzovalo, celé poselství mi přišlo vzápětí trapné a hned i směšné, když jsem viděl starce o překot kulhat pryč jako svědky zločinu Mafie, kterým hrozí stejný osud.

Oba policisté mě celkem rozumně popadli pod rameny a klusem hnali k hlídkovému vozu. Ale ten člověk už tu byl, kopal mě, našťestí v běhu do běžícího zadku, a volal hystericky

– Seš hovno! Hovno, hovno, hovno!!

Starší policajt už byl vzadu v autě a táhl mě, mladší strkal a já jim pomáhal. Myslím, že jsme si oddechli všichni tři, když s námi šofér ihned odstartoval. Chvilí mi ještě ze setrvačnosti drtili prsty obě paže. Když jsem se jim bolestí vyškubl, okřikli mě hrubě, ale současně i pus-

tili a odtáhli se každý ke svým dveřím. Přišel jsem k sobě a tu mi došlo, že s tím zuřivcem zůstala Zet sama.

Za malou chvíli se přede mnou rozvírala pancéřová harmonika, esenbáci se kamsi propadli a zahemžili se bachaři, řinčely mříže propustí, hučely výtahy a svět byl opět bezpečný, neboť mi v ústřety kráčel usmívající se major Svoboda, co uměl mé rané básně, a divil se, co že tu zase chci. Vychrlil jsem na něho svůj zážitek s takovou intenzitou, jako by byl i mým posledním posluchačem v životě. Vraštil čelo, a když jsem skončil, pravil pohoršeně

– Ty naše gorilky to trošku přehnaly.

Na uklidněnou mi nabídl kávu. Rozhořčeně jsem odmítl. Cigaretu. Tady nikdy! Když už jsem tu, řekl, rád by se mnou znovu promluvil o té Chartě. Vztekle jsem mu sdělil, že právě slyší má poslední slova, dokud neuvidím Zet. Namítl polorozmrzele a polozávistivě

– Ale dyť jste maminku viděl u snídaně!

Zalitoval jsem tu jeho maminu, kterou údajně uhnal mými verši, zalitoval jsem ženu, pro niž jsem je kdysi psal, a které teď nádavkem k rozvodu snižují plat a vyhazují ze škol děti, a zalitoval jsem Zet, která se ty básně tak nerada musela učit ve škole a by ta teď kvůli autoru v moci tajného šílence.

Mlčel jsem dvě hodiny, než kapituloval. Tentokrát mě zavedli o poschodí níž. Zet tam seděla zaryta do vzdorného pohrdání.

– Jsi v pořádku?

– Až na to koleno.

– Co bylo...?

Když mě ten člověk kopal, vytáhla ze zapalování klíče a hodila pod sedadlo. Než je našel, bil ji profesionálně do tváře mými zapomenutými rukavicemi. Kůže nezanechává stopy. Přitom k ní promlouval tak prostě a barvitě, že si to pamatovala doslova.

– Počkej, kurvo, pak s tebou zajedu do lesa a rozkopu ti ledviny, budeš chcípat tři dni!!

Jel s ní naštěstí taky do Ruzyně – svůj vůz nechal stát na vozovce – a přestože řídil můj, propustili ho s ním do věznice jen tak, na tvář, dovlekl ji do první propusti a rozplynul se. Začali nám ho vymlouvat jako malým dítětem, které si vyfantazírovaly bubáka. Vzteky jsem ledovatěl. Vymysleli jsme si i moje auto na jejich dvoře? A kdo mi ho spraví? Major Svoboda odešel a vrátil se s dobrou zprávou, že je to pár šrámů. A kde tedy hledat šoféra? Lháře už nic nenapadlo, dokonce ani kdo nás sem předvolal, proč, a čím je to zákonně kryto. Zeptal jsem se, který z nich si vezme na svědomí, že Zet už podruhé přebíral od neznámých únosců, zatím co má být u lékaře. Krčili rameny. Když jsem jí doporučil, aby jim už tedy taky neříkala ani slovo, rozzlobili se a rozloučili nás.

Během odpoledne omrzela má zarytost i milovníka mé poezie. Vystřídal ho atletický krasavec s prsatou písarkou. Když jsem mu úvodem oznámil, co ho se mnou čeká, zaradovali se oba. Prozradili mi, že jim akce přišla vhod, protože byli uvolněni z okresu. Včera si trochu užívali Prahy a nejsou ve formě. Nebyl bych jim věřil slovo, ale měli různé snubní prsteny a v zrcadle okna jsem dvakrát viděl, jak jí za mými zády rozkošnický natřásá vnady. I těmhle dvojnásob tajným záletníkům pořídím jednou pomníček v aktovce Marast.

V jeho obtížném žvanění o předmětech zbožňování – rychlých autech a rychlopalných zbraních – došlo náhle k pozoruhodné epizodě. Ze své aktovky vyňal těžkou věc, zahalenou ve flanelu. Spiklenecky přiložil prst k ústům a vybalil bubínkový kolt otřesné ráže.

– Nejlepší stříkačka všech věků!, řekl. – Naši jich vytočili šest. Jeden má Brežněv, jeden Fidel Castro. A jeden já! Potězkejte!

Položil jsem si obě ruce dlaněmi na temeno hlavy a oslovil dívku.

– Slečno, vy jste svědek, že jsem nehodlal zastřelit ani sebe, ani vašeho kolegu.

Blekotal omluvy a schovával ten kanón tak přesvědčivě, že jsem skoro uvěřil v jeho prostoduchost.

Mladíček, kterého mi stát nadělil po té dvojce už k večeru, mi nejdřív ze všeho vyložil, že je tu nový a má čisté ruce. Pak se zeptal, jestli bych za takových okolností nenapsat protokol s ním. Soudruzi mu vyprávěli, že to ještě nikdo nesvedl. Jistě si umím představit, jak by je převezl. Nehodilo by se to i mně?

Právě v tom úhledném, způsobném chlapci jsem dohlédl dna české vyčûranosti. Všechny ty figurky jako z Čapka a Haška se na obrátku měnily v komando, co včera zranilo Zet, i vrahouna, který nás dnes málem zastřelil, to ony vládly v tomhle superkriminále a držely v jeho vyšetřovnách zrovna teď přes dvě stě spisovatelů, universitních profesorů a jiných počestných občanů, mohly je lusknutím prstů zařadit do kohort, vydupávajících celý den na betonovém dvoře smutnou vězeňskou čtverylku. Ať už ty bodré masky Švejků skrývaly skutečnou nenávist nebo řemeslný cynismus: byli schopni všeho.

Pozdě v noci mě poslední zavedl do čekárny, kde už seděli Vaculík s profesory Jiřím Hájkem a Janem Patočkou. Bylo to jako u zubaře, ale volali nás po jednom na svobodu. Pan profesor Patočka odcházel jako první s povzdechem, který se pak stal naším heslem:

– Tak zas do té džungle.

Odmítl jsem odejít bez Zet. Tvrdili mi, že už je doma. Řekl jsem, že by beze mě dobrovolně nešla. Připustili to a přivedli ji. Pak jsme požádali oba vyšetřovatele, aby spolu s námi zhlédli můj vůz a sepsali škody. Slavnostně mi předali první řádnou předvolánku – na zítřek ráno –, provedli nás propustmi a vyzvali čekat na dvoře, než se tedy obléknou do zimy.

Renault stál v tmavém rohu u zdi tak, že vystavoval kolemjdoucím svou zdravou pravou stranu a zád'. Když jsem vycouval, objevila se rozmlácená maska, z níž vyhřezávaly zohýbané lamely chladiče, polovypáčené, zdemolované dveře a prolomený prostřední sloupek. Nikdo se neobjevil a zpátky jsem se nedostal: vězení se před námi zamklo, šarže se vypařily jak uličníci, co zazvoní a utečou.

Po kratším bloudění mezi strašidelně tmavými objekty, v nichž spaly či bděly stovky vyšetřovanců, mezi nimi už i naši přátelé, jsme dojeli k harmonice, která se otevřela a zavřela, aniž jsme spatřili živáčka. Byli jsme zas na noc volni a jeli k Havlům. Dva tucty postupně propuštěných si navzájem potvrdily, že se spojené buchary moci opět marně snažily vylomit v barikádě signatářů mezeru, která by ji rozrušila. Byly-li v mocenské elitě umírněné síly, rovnal se jejich vliv nule.

I další dny jsme chodili do Ruzyně jak do šití a brzo se rýsovalo, proč. Mocná celosvětová reakce jak na Chartu, tak na tuto represí jim bránila nechat nás tam všecky napořád. Panická hrůza, že by jiskra mohla přeskočit, nutila je však alespoň podvázat naše další aktivity. Tím běsněním však Chartě dopomáhali k většinu, na jaký jsme se neodvážili pomyslet. Podle známé úměry stoupal bohužel tak, jak sílil útlak, a rozběsňoval je o to víc. Ta spirála nás škrtila jako garota. Když se konečně rozhodli ponechat si za mřížemi pár rukojmí v čele s Havlem, Ledererem a Pavlíčkem, zbavili nás ostatní během několika dnů všeho, co nás ještě vzdáleně činilo občany.

Než ten nejdelší týden skončil, byly nám pod různými směšnými záminkami odebrány řidičské průkazy, technická osvědčení vozidel, dokonce i občanské legitimace, takže nás mohl každý policajt kdykoli sebrat jako vandraky. Národní výbor to stvrdil spěšným sdělením, že mě škrtá ze seznamu samostatně pojištěných umělců. Vypnutý telefon nám dodatečně zrušili „z důvodů veřejného zájmu“; na čísle 536666 bude znít obsazovací tón pietně ještě za deset let!

Jan Zelenka vyslal na obrazovky třičtvrtihodinový pořad o mně, natočený skrytými kamerami. Byly to nevinné obrazy z denního života, pochůzky na nákupy a náhodná zastavení se známými, které komentář vydávat za důkaz zrádných rejdu. Klíčový význam měly záběry našeho pražského i sázavského domicilu s uvedením plných adres.

Zvedl tím taktovku k furiosu výhrůžných dopisů. O fízlovsky primitivní úrovni svědčilo, že rozhořčení vlastenci nepsali, jak by se čekalo,

nazítří, ale jako jeden muž teprve čtvrtý den po vysílání. Zástupy pražských občanů, které si v rámci nejbližší nedělní procházky na Hrad zapromenovaly pod našimi okny, zažily podobné zklamání jako návštěvníci zimních zoo před prázdnými výběhy.

Dlouho už naše být neměla. Správa domu nám oznámila, že náš minibyt nezbytně potřebuje pro diplomatický sbor. Lháři se ani nenamáhali vzájemnou domluvou. Rozhlas informoval veřejnost, že se na Hradčanském náměstí č. 1 plánuje zřízení galerie; znělo to, jako by hlavním exponátem měl být jedinečný pohled z oken, který upíráme všem pracujícím právě my dva.

Byl to život na sopce, život pod závalem, život v tekoucí lavině, tak náročný a často deprimující, že zpětně budem žasnout, jak málo nás poznamenal. Protože s námi běžně kroužilo až tucet stínů, vycházeli jsme vlastně jen s tebou, nevyběhaný Edisone, stále dokola kolem našeho parčíku a vždycky ve třech, jeden za všechny, všichni za jednoho, jehož by snad chtěli tajně unést.

Odlesky autosvétel na našem modrém stropě, které jsme tak milovali, nám teď bránily usnout – patřily jim. Vžívali jsme se do pocitu zavřených přátel, vyvržených z tvůrčího života a vydaných jejich tupé moci. Začali jsme se odtrhávat od našich oken a stěn. Bolelo to víc, než jsme čekali. Vstávali jsme unavenější, než jsme ulehli.

Odborový Pepa z jakéhosi depa nám nabídl přistavit zvláštní vlak do Vídně. Začal čas řízené nenávisti, jehož výrazem byly brzy ty hákové kříže na naší garáži. Právě tehdy mi přítel z mládí, herec Vinklář, jako první oznámil z obrazovky obrazně, že naše lodi plují různým směrem. Televizní výstup Havlových herců a kamarádů z Divadla na zábradlí, Přeučila a Sloupa, byl o to horší, že jejich odsudek odpudivého buržoazního synka nahrazoval úřední zprávu o jeho uvěznění. Brzy měl zatlouct i slavík Gott. On, který na rozdíl od nás před pár tety emigroval, byl veřejně odepsán drem Husákem samým a dal se pak přemluvit svým psychiatrem – vše hodno pera humoristy – splatí svou směnku plamenným odsouzením naší vlastizrady.

Leccos znělo jak před čtvrt stoletím a bylo jejich i naše štěstí, že ve scénáři tentokrát chyběl kat.

Do toho zaznělo prohlášení kancléře Bruna Kreiského, že Rakousko poskytne chartistům politický asyl. Byl jsem pověřen, abych mu veřejně poděkoval, ale současně ho upozornil na vážné nebezpečí, že nás začne dostávat leteckou poštou systémem Solženicyn. Hned nazítří podmínil tu nabídku osobním souhlasem každého signatáře.

Z přátel mimo Chartu nám zůstalo už jen sedm statečných, kteří si ještě troufli zaskočit; byly to výlety na dno arény mezi křesťany a lvy. Někdejší roli židů nám stát dra Husáka přišel na tělo tak, že se nás začali bát i dva z našich nejvěrnějších přátel, sami židé. Pochopili jsme, že jejich geny, v nichž byl zaprogramován tisíciletý instinkt, hlásily nejvyšší stupeň nebezpečí.

20. ledna v deset večer, kdy už v Praze chodívá jen policie, přinesl mi zvláštní pošták doporučený dopis. Jeho odesílatel se pouze ptal po našem zdraví a oznamoval budoucí návštěvu své ženy, ale jmenoval se Willy Brandt. To drobné lidské gesto, které si mohli dovolit, avšak nedovolili mnozí jiní, možná rozhodlo o tom, že režim začal hledat „politické“ řešení. Zrodila se myšlenka podusit kulturní frontu ve vlastní štávě a její úzkostný křik servírovat světu jako pádný hlas národní inteligence proti Chartě.

Vedle vědomí, že nejsme obětí živelů, ale vlastního svobodného rozhodnutí, jehož správnost macecha strana a otčím stát právě demonstrují na nás, povzbuzovalo Zet i mne v tom svízelném čase společenství všech, kteří tvořili Chartu. Po Havlově zatčení se stal náš byt místem, kde se denně od rána do noci objevovaly desítky starých i zbrusu nových známých, aby si posloužily z fondu informací a doplnily jej. Zet nestačila vařit kávu, čaj a buřtový guláš.

Úžasně bylo, že za té kanonády, majíce na očích naše čerstvé rány a ztráty, přicházeli houfně i ti, kdo byli uvedeni v druhém seznamu, ne aby požádali o vyškrtnutí, ale naopak o jeho urychlenou publikaci. Když k ní zakrátko došlo, obsahoval třetí seznam už přes dvě stě dalších; mnozí se prostě obětovali, aby ulehčili předchozím.

V květnu 1945 jsem se jako nezletilec připletl do bojů o budovu pražského rozhlasu a viděl jak ve snu umírat lidi. Přišli tam sami od sebe, každý za sebe, jaký byl. Smrt je povýšila do šlechtického stavu, který se stal kořistí potomků. Ti založili sdružení, jehož cílem bylo ohlídat, aby dědičná privilegia byla přiznána jen mrtvolám uvnitř čtverce, vymezeného geometrickým středem přilehlých ulic. V něm platila práva cizopasníků; kdo padl za rohem, padl špatně.

Za čas se mezi tisícovkou signatářů sejdou podle zákona velkých čísel obři i bobři. Charta bude mít své Husy, své Havlíčky i své chytráky, kteří v ní pohodlně přejedou hranice a vystoupí z ní jak z tramvaje s prohlášením, že v ní jsou taky komunisti, kterých se štítí. Pár jinak počestných bude chtít v exilu založit klub Charty, jehož členem smí být, kdo za á, za bé a za cé. Někteří doma si až příliš zvyknou na podpory Fondu Charty 77 ze Stockholmu, který bude sám bojovat s pokusem napodobit kastovní politiku uměleckých fondů režimu. Umím si i představit, že jednou někoho napadne, aby byl udělován titul zasloužilého chartisty a vyměřována penze podle data podpisu.

Hodná obdivu zůstane však provždy neokázalá důstojnost, s níž stovky mužů a žen, valnou většinou nechráněných zvuknými jmény před zákeřnou zvůlí, zůstanou věrny svému podpisu pro všechna příští léta, ačkoli za to většinou zaplatí cenu v míru přímo astronomickou. Nasadí tím laťku nejen svým rodákům doma, ale i celému exilu, který nebude nikdy práv svému tolik proklamovanému poslání, nedokáže-li podobně přeskočit vlastní stín – prahy svých resentmentů, jak je připlavila sebou každá emigrační vlna.

Na pátek 28. ledna bylo několik vyvolených spěšně předvoláno na pasový odbor ministerstva vnitra. Mladí chartisté – náš telegraf – objevili brzy půlhodinový interval, rychle vypátrali všechny obeslance a domluvili nám na ráno sraz. Vidina odsunu nás opět jednou donutila k opatřením: deponoval jsem rozepsaný rukopis Katyně, praktičtější Zet svých pár prstýnků a především ovšem tebe s Valtrrem tak, aby nás naše poklady mohly v pádě pádů co nejdřív následovat. Do

lovecké tašky jsem dal zase oba zubní kartáčky, k nimž se Evropan kupodivu upíná, i když se kolem boří svět. Než jsme vyšli, vykouřili jsme i poslední cigaretu u okna na Prahu. Ale mělo nám patřit ještě sto dnů.

Zasněženou Královskou cestou jsme došli přes Karlův most na náš novodobý Růžový palouček. Byla jím kavárna Slavie. U mramorových stolků seděli Krieglovi, Mlynářovi, Jiří Hájek, jeho bývalá viceministryně Gertruda Sekaninová, pan profesor Patočka a Vaculík, jemuž právě oznámili, že neodvolá-li či neodjede, uveřejní intimní fotografie, které mu ukradl při domovní prohlídce smutně známý Martinovský-Matura.

Jeden za druhým jsme sólo či v páru opouštěli lokál a dostali za rohem v Bartolomějské stejnou nabídku: vystěhovat se s rodinou, majetkem, zvířenou a navíc i s penzí; chyběl už jen dětský sbor, pějící „Zasviť mi, ty slunko zlaté, na poslední z vlasti krok“. Jeden po druhém jsme odmítli a byli poučeni, že následky musíme přičíst jen sobě. Zejména Vaculíkovo Ne! bylo pro mne projevem moderního hrdinství.

Než rituál skončil, zaplnila se rozlehlá stará kavárna muži v tmavých šatech. Poznávali jsme bývalé přátele a kolegy, herce, režiséry, malíře, sochaře a hudebníky, kteří s námi po srpnu 68 slavnostně podepisovali prohlášení vzájemné solidarity. I ti, co ještě rozpačitě pozdravili, sedali si co nejdál, takže v nabitém sále zel kolem nás prstenec volných stolů jak ochranný koridor leproserie, kam se už pak neodvažovali ani vrchní.

S většinou těch lidí mě spojoval šok z intelektuálního selhání v padesátých letech. Byl plodem naší mladické nevědomosti a svou duši jsme pak zachraňovali jeho úporným překonáváním. Bylo deprimující vidět ten sbor dospělců, který už dávno všechno věděl, jak nám přímo na očích selhává morálně. Naráz se zvedli, řinuli přes ulici a zmizeli naproti v Národním divadle. Doma jsme je znovu spatřili v přímém televizním přenosu, jak zatracují nás, které znali celý život, pro text, s nímž je ani neseznámili, a oni si to netroufli vyžádat.

Dlouho a požívačně spočívaly čočky kamer na vyhaslé tváři tolik let umlčovaného Jana Wericha. Veliký starý klaun, kterého pro jeho paličatý duchovní odpor miloval celý národ, připomínal teď k smrti usmýkanou velrybu.

– Když může on...! vykřikli malodušní po celé republice, a začal závod, kdo „Antichartu“ podepíše dřív.

Sázava ze středy na čtvrtek 9.–10. 8. 78

Ať nechte tuhle kapitolu. Ať ji nechte!

Ve středu večer jí jako obvykle podřimuješ na klíně, zhýčkaný jezevčíku, když se z lýkem vyplétaných křesel po kolikáté už, a přece znovu rádi těšíme z francouzského filmu o knoflíkové válce, kolikrát a v jakých situacích jsme si pro povzbuzení mysli opakovali tu slavnou větu odknoflíkovaného chlapečka

– Kdybysem to byl věděl, tak bysem sem byl nechodil!, naposled v lednu ve vinohradském Národním domě, když se místo k tanci schylovalo k výprasku, je konec příběhu, ale ne láhve, a tak hledíme dál na jakýsi plytký snímek, který však nečekaně a nesmyslně mění žánr: připravuje se otrávení jezevčíka.

Zet rozhořčeně vstává jako vždy, když se vám psům děje újma tohoto druhu, které může zabránit stejně málo jako smrti Merkucia, odnášejí tě s Jolanou do tvého košíku v koupelně, já sleduji podlou sousedskou intriku až na práh vraždy a pak vypínám, protože jsem taky poznamenan: pes není herec, jako režisér vím, že mu dali jakousi injekci, aby se správně cukal.

Spí už i rodiče, spí paní Máří a taky Valtrr se zobákem pod křídlem, měl dnes toaletní den, načechral a prohlídl všechna pírká, jedno po druhém, co neodpovídalo vysokým nárokům, nelítostně vyškubl a vyhodil z klece, přitom nepřetržitě brebentil vrískavým sopránem i řvavým basbarytonem – pokud to vítr donesl k strážím, musely hlásit, že si střežený pár stojí na rozvod.

Pozoruji toho křehkého drobečka, který se přes den proměňuje ve svazek energie, a dotkne se mě náhle, jak málo ho po těch letech znám, беру na vědomí, zabývám se jeho existencí, kde je chyba?,

v něm, či ve mně? že se ptám!, ráno jsem opět viděl zářící paní Máří, když se s ním po týdnu vítala, líbala ho na zobák a dlouho k němu cosi promlouvala, zatím co on seděl vážně tichý na jejím ukazováčku a odzíral jí z úst: je to jen můj problém.

Snad je to s Valtrrem jako s tvým předchůdcem Adamem, příteli jezevčíku, jehož jsem taky moc neznal, snad je to s ním tak trochu jako s mými dětmi, které opožděně vnímám až v Jolaně, snad musím, jak přisvědčuji i mé někdejší básně, všechno na světě a v životě potkat dvakrát, abych to pochopil; musím o tom přemýšlet... hned zítra... teď přichází bratr spánek.

Zet klečí u košíku, loučí se s tebou tady dole, jako správný jezevčík zásadně odmítáš schody do patra, že vedou za roh, Adam podobně mučil tým našeho filmu Sedm zabitých celou noc, než ho rekvizitář konečně nalákal kočkou, a my jsme rádi: strmé schody jsou mor na jezevčíčí hřbet.

Dozvíme se někdy, zda to, co se za pár hodin stane, měli ve svém scénáriu už dřív, anebo je k tomu osvětlil teprv onoho večera ten prašivý telefilm?

Je tma, letící mraky jen občas odhalí hubený měsíc před první čtvrtí a městská lucerna před garáží, kde údajně bdí místní ostraha, přes mé tak četné žádosti stále ještě nesvítí, právě teď, kdy by nejvíc měla; v mém pokoji, který zavíjí modrý koberec, si cosi čteme, někdy usínáme, a do příběhu se plíží vrah.

Zvláštní, že je to jedna z těch podivných nocí, kdy polobdění plaší sen a polospánek ochromuje mysl, několikrát se v ní malátně potkávají naše oči, – Nespíš?, – Ne!, – Proč?, – Nevím!, – Zkus to!, – Ano... je to vyřčeno, nebo jen myšleno?, ochablá vůle nezmůže ani rozsvítit čtecí lampu, kolik podobných nocí jsme zažili za těch bezmála patnáct let, já s ní, ona se mnou, kolik úzkostí tím horších, čím mlhavějších, neboť tam, kde končí zdánlivá jistota pojmenovatelného, začíná se na nás cenit smrt.

Člověk může mít obětavé rodiče, hodné děti, věrné přátele, oddané spolupracovníky, nadšené obdivovatele, vášnivé lásky, ale nad touto propastí vede většinou jediná lávka, nespíš?, ne..., proč?, nevím..., zkus to!, pouhé vědomí, že i v bezmocném bezvědomí je nejasná úzkost sdílena a vstřebávána druhým, ten přesah do jiného těla, možný jen propojením duší – to je malá, soukromá nesmrtelnost.

Svět si často myslí, že se nevyznávám veřejně ze svých slabostí a žalů, protože je přes hroší kůži a rytířské brnění prostě necítím, i mnozí z přátel soudí, že mi nebyla dopřána milost utrpení, které jediné je měřítkem štěstí, ale já jsem zůstal s ní a ona se stala mou písmenou Zet, když jako jediná prohlédla, že mou osobnost utváří, určuje, prostupuje, svazuje a k projevům až křečovitého sebeovládání dohání – ano: stud.

Stud osamělého jedináčka, stud někdejšího neduživce, stud vysmívaného nesmělce, který si jako mladík, aby se jevil silným, vypomohl řinčivým patosem a jako zralý muž se zaštitil železným mlčením o všem, co se v něm skutečně děje, ona to však vytušila hned a teď už dávno ví, zná moje nejistoty, nevědomosti, nedůvěry i nevíry, mé smutky, mé strachy i má zhroucení, a zná, co nezná nikdo jiný: moje slzy.

Za to k ní cítím, co vůbec neumím vyjádřit, ze všech nepřesných slov je tomu nejbliž zdánlivě nejnepřesnější, tak málo padnoucí k její jasné povaze, přitahující lidi, zvířata i kytky, to slovo je soucit, vím, jak chtěla mít vlastní dítě, the stuff she is made of, látka, z níž je stvořena, je něha, a kam s ní, kam s ní vedle člověka, jako jsem já?

Kam s ní, když zřejmě nepostřehnutelné otřesy organismu či psýchy, módně zvané stres, který jsme se pyšnili neznat, než jsme zjistili, že on zná nás, zmaří to přání, a když adopce ovšemže nepovolovány nežádoucím neosobám, aby z nenávisti nevychovaly neřády a nepřátele?, tak došlo na vás psy, zástupné děti, což může za rouhání považovat jen neznaoboh.

Ten stud a ta něha, to jsou naše Achillovy paty, které nevyšeptáváme nepříteli ani přáteli, potýkáme se s nimi, jak kdo z nás umí, já pomocí smyšlených příběhů, ona, které je každá ctižádost bytostně cizí, takže své bizarní příběhy mnohem raději jenom vypráví při číši vína, s tvou pomocí, nepostradatelný drsnosrstý soupeři v lásce, tak přeplováme dny ke kotvištím spánku, kde pak jeden druhého střežíme před torpédy zlých snů, nespíš?, ne, proč?, nevím,

ale víme to, víme to vždycky oba beze slov a to nás uklidňuje, to nás nakonec uspí i tuto noc, když lněná záclona začne světlát dnem, tím dnem, ve kterém zemřeš.

Až za sedm let dospěju k téhle kapitole, bude však především o ní, přeskočím dokonce i stín svého studu, aby nikomu nezůstalo skryto, že v tobě zabíjeli ji.

Objevili a zasáhli statický střed její osobnosti, a nebude už dlouho trvat, až pochopím, že navíc v ní objevili onen tajný pevný bod, o který jsem opřen já.

Ve chvíli, kdy bych měl nejefektivněji kráčet po laně příběhu a líčit otřesné podrobnosti, jak by si zasloužila smrt titulního hrdiny, seskočím zbaběle do sítě meditací a setrvám v ní sdostatek dlouho, aby v těsném korzetu kapitoly zůstalo jen tolik místa, kolik vyžaduje věčný záznam děje, nuže:

Mráкотná noc zavinila, že ležím v posteli ještě v půl deváté, zdá se mi, že slyším výkřik, hmatám rukou a přicházím k sobě, jsem na gauči sám, v žlutých plachtách záclon šikmé ranní slunce, vítá mě vlídný den, ale na schodech dupot a ve dveřích Jolana, pod vraní hřívou rudá vzrušením.

– Edíček!!

Nevím co, ale vím vše, letím dolů a vidím jen tebe, pět kroků ode dveří u první jabloně se třaslavě pokoušíš vstát, teprv teď vnímám i čtyři ženy, v jejich očích čtu naději, že já!, kdo už jiný?, ale mohu tě jen, polonahý, zvednout a přitisknout k hrudi, tvůj jazyk snad poprvé spočívá na mé tváři, jak jsem ti v tom vždycky úspěšně bránil,

háklivý na každou nečekanou něžnost, ale neolízneš mne, jak ses o to vždycky znovu snažil, z hrdla vychází vysoký tenounký zvuk, jako by ses právě naučil Valtrrův zpěv, abys měl trochu blíž k jeho letu, tvé oči jsou těsně u mých, ale mlží se, jako bych zblízka dýchal na zrcadlo, tvým malým tělem v sílících vlnách projíždí křeč, zdá se v něm rodit jiné, větší, Zet má zuby zahryznuté do kloubů sevřených pěstí, jimiž si zakrývá ústa, její matka je bledá, paní Máří už pláče, Jolana zatím hltá všechno s krutou zvědavostí mládat, jsme tu všichni, hotovi ke všemu, a nemůžeme nic, nic!, hladím tě, šeptám ti do ucha jakási dávno zasutá mazlivá slova, jaká bych se styděl říkat lidem, až tě z toho trápení konečně vysvobodí bůh jezevčků, Edo, Edisonku, Edisynku.

Brečící Jolana i mezi slzami zahlédne a zvedá půlku buřtu, na níž nevinně jak sníh svítí bílé krystaly.

Čechy, březen 1977

Dva příběhy, které se tu kolem sebe obtáčejí jako dva prorostlé keře, mají různý rytmus i odlišný čas. Jejich vzájemné doteky neurčuji já, ale posloupnost dějů. Že se právě v tomto bodě dotýkají dvě smrti, není tedy ani schválnost, ani náhoda, nýbrž plod osudové logiky. Že jde k tomu o skon psa a o skon člověka, kterým je tím přiložena stejná váha, neodráží vkus autora, ale nízkost režimu, jenž se o tu souvislost postaral.

Psovi psí smrt!, žádal český básník při vražedných procesech. Jakou přisoudili v duchu Helsinek člověku?

V úterý 1. března dovolil nizozemský ministr zahraničních věcí Max van der Stoel, toho času návštěvou v Praze, profesoru Janu Patočkovi, aby ho v hale hotelu Intercontinental stručně informoval o skutečných cílech Charty 77. Tou příkladnou zmužilostí se nám Holanďan odvděčil za Komenského, ale žádná světová premiéra to nebyla: všichni vedoucí činitelé zemí Varšavského paktu se při svých oficiálních návštěvách na Západě zásadně a manifestačně scházejí s představiteli opozice, většinou mimoparlamentní. Přesto zachvátil militantní křídlo československého vedení, spářené s Bezpečností, další amok.

V úředních stanoviscích a především v interních informacích pro státní orgány a stranické aktivisty zaduněl zas jednou slovník z dob studené války. Na vzácného hosta byly ovšem vypouštěny jen slovní bubliny: styky byly životně důležité a nikdo je netoužil vyhodit do povětří, spíš postrašit každého, kdo by snad podobná setkání nadále považoval za možná. Potlačovaná nenávist se vyřádila na tom, kdo jí nemohl uniknout.

Můj polaroidový snímek, na němž pan profesor sedí na našem kanapátku s Edou na klíně, je možná jeho poslední. Odvezli si ho, sotva ministr odjel, a vyslychali ho, sedmdesátiletého, přes deset hodin.

Ty naše gorilky to trochu přehnaly, řekl by major Svoboda.

Když pana profesora – teprve po opakujících se záchvatech slabosti – pustili domů, ranila ho mrtvice. Před jeho nemocničními dveřmi se střídali ve dne v noci řimbabové v bílých pláštích, aby jim ten simulant netopil další rejdy. V neděli 13. března zemřel.

Když režim schválil místo i čas pohřbu, dostali téměř všichni signatáři Charty na stejnou dobu obsílky do různých úřadoven. Věděli jsme už: kdo tam půjde anebo koho pro jistotu sami včas vyberou doma, prosedí to dopoledne v nějaké kanceláři s dvěma dohlížiteli. Bez divadýlek a zbytečných otázek si i oni budou většinou číst noviny, dokud obřad neskončí.

Když k nám v jeho předvečer přijel na Hradčany Landovský s návrhem, abychom raději přespali v bytě jeho nepřítomné sestry, o kterém Bezpečnost zaručeně nemá tušení, odmítl jsem. Illegalistiky všeho druhu se mi vždycky přičily. Pohřby od jisté doby taky, protože je policie degradovala na politické šarvátky.

– Nemohl bys to pro jednu překonat?, zeptala ses překvapivě, – já bych se s ním chtěla rozloučit.

Pan profesor byl z tvého světa, ze světa tvé rodiny. Od prvního setkání jste si zářili vstříc vzájemnou sympatií. Já jsem mu musel být cizí, ale nikdy mi to nedal znát. Poslední poctu jsem mu byl dlužen též.

Přes černé šaty jsme si oblékli jako maskovací pláště béžové jarní převlečníky. Obvyklými testy se náš přítel přesvědčil, že jeho vůz není sledován. Převezl nás rychle houstnoucím šerem po novém mostě přes Nuselské údolí a zabočil k zánovnímu velkosídlíšti. Pohoří paneláků, které se právě rozsvěcelo do noci jako malinký šeredný Manhattan, jevílo se být úkrytem jistějším než Sahara. Zvlášť pyšný byl náš průvodce, že sestra obývá přízemní byt, z něhož lze případně prchat i oknem.

Pohostil nás velkoryse lahví z jejích zásob a odjel se sám skrýt do svého kabinetu lásky na půdě vršovického činžáku. Už kdysi dávno jsi mi prozradila jeho pavoučí trik, když jsi z barokního zábradlí Tylova divadla vypletla klíč od toho hnízda, který tam byl měsíce uložen pro chvíli, kdy konečně zatoužíš po majiteli. Přátelský respekt, který u něho požívalo jen několik málo žen, byl odměnou těm, co nikdy nepřišly.

Mamutí bytové silo, postavené halabala, a proto plné hlasů a zvuků, prostupujících stěnami i stropy. Neznámý, nepohodlný nábytek, cizí pachy. Černé šaty přes židle, stín smrti. Příliš měkká postel, příliš těžké myšlenky. Fata morgana, rodící se na styku skutečnosti a snu: mrtvý se teple usmívá, živý tuhne v lednici. Představa zítřejšího hrobu v těsném kruhu přátel i nepřátel. Film: mladík, který tě škrtí, Matura, vnikající k nám do bytu, šílenec, co na nás míří pistolí.

– Nespíš?

– Ne.

– Proč?

– Nevím.

– Zkus to!

– Ano...

Znovu a znovu střídavě stejné otázky, stejné odpovědi, jak se březnová noc vleče k pošmournému ránu.

Zvonek...

Zvonek??

Zvonek!!

Vyletěl jsem, až jsem se praštil do hlavy o netušenou polici. I tys byla vzhůru. Zvonění. Bušení. Takhle dovedou budit jen oni! A už taky rány na okno. To báječné přízemní okno, kterým se dá prchat. Ale ne dnes a ne my! Bylo mi zle od žaludku, ne strachy, ale ponížením. Studem, že mě tu při mém prvním pokusu o schovávanou vyberou jako posledního idiota! Zasloužil jsem, aby venku stál s kamerou sám Zelenka.

Zuřil jsem. A nedovolil rozsvítit. Donutil jsem tě obléknout se poslepu, aby je nenapadlo vyrazit ty cizí dveře, dokud je aspoň nepřivítáme v důstojném smutku.

– Ano, volal jsem, – Hned!, a občas – Už to bude!, dokud ses v cizí koupelně spěšně neučesala. Nato jsme se vzdali.

Dva burani na nás mžourali, jako by si zapomněli brýle.

– Vy přece nejste Landovskej...? ujišťoval se tlustší.

– Vypadám tak snad?, urazil jsem se naoko.

– Vaše občanky!

Listovali nerozhodně každý v jedné.

– Co tady děláte? zajímal se hubený.

Nenapadlo mě nic, než rozhodit v rozpacích ruce. Pochopili to po svém. Prohlédli si tě s rozkoší kurevníků a mně řekli spiklenecky.

– Tak zatím pokračujte.

S tím ta dvojka z jakési venkovské filiálky, jaké teď posilovaly přetíženou centrálu, odešla vstříc pochvale, která je nemohla neminout za hlášení, že tu místo hledaného přistihli na záletech jakousi Mašínovou s nějakým Kohoutem. Nečekali jsme, až přijdou poděkovat, a utekli.

Taxíkář nás v našich nepietně světlých pláštích provezl hladce vnějším policejním kordonem až ke vchodu na hřbitůvek u Markéty; svlékli jsme je až v bráně, a byli tedy u smutného cíle. Co nás očekávalo, podrží si smysly, dokud i je nesestřelí smrt.

Pouhých šest let uplynulo ode dne, kdy na pohřbu Jana Procházky zvědavá moc stydlivě ukřývala své staré přístroje do korun stromů. Tady stáli jejich operatéri u nejmodernějších západních videokamer na všech přístupech. Nestyděli se s nimi vylézt ani na hřbitovní zeď, posílení fotografie, jejichž tlusté tubusy hledaly v tichém zástupu dosud neznámé kusy škodné pro příští leč.

Vzdor tuctům zadržených byl hřbitov přeplněn. Ohled na hroby z nás upletl husté lidské řetězy, které se pravoúhle protýkaly v nesčetných bodech. Přes rameno člověka, na jehož záda jsem byl přitisknut, viděl jsem mezi pomníky čtvrtprofil Landovského; dozvíme se pak, že

svému komandu unikl po střechách. Když nás rakev mījela, položil na ni kdosi trnovou korunu; mezi trny se draly pupence nadcházejícího jara. Muž přede mnou hbitě vydupal na nejbližší hrob a fotografoval pachatele.

Nestyděli se horších věcí. Když začal mluvit kněz, ozval se nervy drásající zvuk, jako by nahodila motorové pily parta dřevorubců. To se na těsně přilehlém plochodrážním stadiónu postavilo do řady závodní družstvo policejní sportovní jednoty Rudá hvězda. S telecím úsměvem chlapáků, kterým nic nehrozí, a proto si mohou dovolit cokoli, vydrželi naplno túrovat motory vysokoobrátkových strojů celou tu půlhodinu.

Když povolily popruhy pod rakví, zavěsil se patrolující policejní vrtulník přímo nad hrob. A ten řev a ten víchř byly tak šílené, že překročily tajemný práh a proměnily se v stojaté ticho.

Tím tichem klesal náš pan profesor a první mluvčí Charty 77 Jan Patočka do českých dějin.

Ten jek bude navždy patřit k památce dra Gustáva Husáka.

Sázava ve čtvrtek 10. 8. 78 – 09.00

„Vážený pane plukovníku,“ píše Křížovi, když žal a zděšení překročí vrchol a já jsem s to soudně myslet, „přede dvěma hodinami jsme přišli o psa. Vzдор Vaší ostraze dopravil někdo do naší zahrady uzeninu, která je čímsi posypána. Našli jsme ji na místě, kde náš pes zahynul. Část nálezu posílám, z druhé si dávám dělat expertizu sám.“

Z půlky vuřtu chybí jen docela malé sousto, ležel na místě, kam musel vyběhnout z domu, už první krystal byl škrtič, mnoho jiných se bělá v trávě, obehnal jsem ten claim smrti prkny a vydrbal Jolaně ruce kartáčem, až pobrekávala.

„Za dané situace to musím chápat jako už druhý skutečný útok.“

Až na to, že tahle bomba vybuchla!, křičím v duchu, když hledím od psacího stroje oknem haly, jak znovu počínáš ten egyptský rituál, připínáš obojek se známkou na ztuhlý krk a do koše kladeš na starou deku jeho malý majetek, miskou, vybroušenou vždy mlsným jazykem, užmoulaný tenisák, který dostal k prvním Vánocům a pak léta šetřil a schovával skoro jako psí suvenýr.

„Vzhledem k tomu, že já nemohu dělat víc, musím se ptát, co podniknete Vy??“

Vidím, jak ho zvedáš, těžce, neboť smrt mívá sama váhu olova, a k této je navíc přivěšeno závaží její zástupnosti: dobře cítíme, že si na něm někdo úchylně ukojil chtíč, když ještě nesmí zabíjet nás, právě ta surová zbabělost bere dech, stojíš tam tak němá a prázdná, že mi varovně vytane tvůj propad po Janečkovi a začnu jednat.

Za čtvrt hodiny sedíme v Renaultu, jen sami spolu, protože tohle je případ pro dva spadlé piloty, kteří mají nechat trosky troskami a ihned startovat znovu, než jim krev roznese šok po celém těle

a vyvolá nepřekonatelný odpor k létání, povedené místní strážníky poprvé nezdravíme, pojízdným poprvé zapomínáme říct, jak dlouhá bude cesta, moc nevnímáme a jedeme na Plzeň.

Mluvím k tobě, bez přestání a pořád jen o něm, o jeho příchodu k nám, jeho dětství i jeho univerzitách, jeho kouscích, jeho eskapádách, jeho zálibách a zvycích, tom všem, čím se jezevčáci jako lidé vydělují z masy své rasy a stávají osobnostmi, vzpomínáš si?, víš ještě?, ne, nejsem blázen ani sadista, to jen užívám slov místo jódu, musím ti závčas vymluvit z očí tu smrtelnou křeč, z rukou to olovo a z duše tu prázdnotu.

I všemocná smrt má naštěstí Achillovu patu, říkám ti, umí vyhladit tělo, ale je bezmocná proti dobré památce, proto až vymřou traviči, tvrdím ti, i s tím svým vrchním Borgiou, ať je to kdokoli, budou vyhlazeni zcela, Edison Venor, slibuju ti, bude mít pomník trvalejší než jejich pohlaváři, náhle bezpečně vím, jak dopsat Atest, a v jiných buňkách mého mozku začne klíčit kniha, kde bude zpupný prezident okrajovým padouchem v příběhu slavného jezevčíka.

Ostrahu zavnímáme až u Plzně, zastavuji před nejbližším zájezdním hostincem a říkám jim, že máme nablízku soukromé pořízení, Strejda se ptá, mají-li jet s sebou, odpovídám, že jim nevelím, rozhodují se rádi počkat na nás tady, neuniká mi jejich stísněnost ani to, jak se vyhýbají tvým očím.

O půl hodiny později otvírá zprávou otřesený plzeňský chovatel dřevěnou bedýnku, v níž chtěl právě odeslat kamsi do Bavor poslední jarní štěně, pohled na toho nebohého tvora v pročůrané slámě mě ještě za pět let donutí postavit pro Edova pravnuka Adu z Plzně až do Vídně štafetu lidských rukou, štěně, jehož životní dráhu právě ohýbáme zpět do vlasti, je štěnička Bojka Staccato, Edova vnučka.

Nikdy jsme neměli fenku, tvá příklonnost k mužským kamarádům prorážela i tu, teď ji tedy z mé vůle máš, pozoruješ ji při návratu s nedůvěrou, ale jak se na rozdíl od všech psíků, které jsme tudy kdy vezli, nesnaží ztěci brlení košíku – předzvěst příštích tou-

lek –, nýbrž chroulí se na jeho dně a oddaně na tebe hledí, to tě zajímá, a brzo i dojíká, vytáhneš ten smotek za kůži, které je už dost pro celého psa, takže se pod ní zdá viset jak na padáku, položíš na klín, kde se hned lopotně překotí na záda a vyvalí nestydatě bříško s bradavkami, abys je mohla drbat.

A když tankuju a ty ji poprvé venčíš, přichází z šestsettrojky Pejskař a sleduje to třaslavé sunutí podklesávajících tlapiček s nevěřícím úsměvem kmotrů, slyšel jsem ráno zřetelně jeho hněvivý hlas, když se ptal stabilní ostrahy, jak se to mohlo stát, odpovědí bylo nasupené mlčení, zjevení štěněte přijímá se zjevným uspokojením, jeho dojatý obdiv zvedá poslední závoru v tvé duši, než dojedem domů, křtíš fenu Fína a já ti schválně nepřipomenu, že je to jméno tvé spanilé babičky.

Když nad polem vyrůstá naše vodní věž, zamrazí mě neurčitá myšlenka na traviče studní, ale zas mi v hlavě ležíš jen ty, vracíš se přece do mrtvého domu, spěšně kladeš Fínu zpátky do košíku u nohou, jako by ses dopustila věrolomné zrady, ale už se rozlétají vrátka, už se na nás vrhá pořád ještě ubřečená Jolana, mé primitivní kouzlo účinkuje dál, její úžasná radost změkčí tvé první setkání s jabloní, kde proběhl ten poslední zápas, pod terasou zeje prázdnotou jeho košík: byli tu Křížovi lidé a odvezli ho do veterinárního zařízení v Českém Brodě, referují rodiče; ke spacímu prášku ti dám výjimečně do postele i Fínu a ty, ponechána konečně sama sobě, vyčerpaně splýváš v přílivech a odlivech žalu a potěchy.

„Prosím Vás“, píše plukovníku nazítří ráno, „abyste nám po pitvě vrátili tělo našeho Edisona Venora, chtěli bychom ho pohřbít u nás v zahradě. Zdá se nám být velmi důležité, aby dítě, které s námi žije, pochopilo, že ani zvíře, je-li přítel, nemůže zmizet jako pytel odpadků.“

Dopis odevzdávám kriminalistům z Prahy, kteří jsou tu po ránu zas ještě před poštačkou, jako nový muž majora Máška se nám představuje major Zahorajko, chce nyní vyšetřovat přímo v Sázavě

a přiváží, hled'me!, pímajor Sedláčkovou, jež tu hodlá vyslýchat dál a konečně nejen mne, ptají se, kdo analyzuje neznámý jed nám, nepovím, ovšemže, a divím se, že dosud není hotova jejich.

Ač srpen, a dlouhodobé kabelové poruchy téměř u všech přátel, šíří se ta zpráva rychle, už navečer tě přijede s bílým Amorem i černým Džinym potěšit Marta Kubišová, mne potěší spor místních policistů, přislechnutý přes plot, která z režimních zpěvandulí má právo na její trůn, shodnou se kupodivu správně, že žádná, Marta i psi jsou z Fíničky bez sebe a mně neuniká, jak tvá nově se klubající radost zápasí s výčitkami, že je na ni příliš brzo...

Ale není, potřebujem jak rosu všecho, co pomáhá pozvedat mysl, a tak jdu i já do kuchyně a uvařím pro všechny svou milovanou čočku s rýží, která mě jak voňavá pentle spojuje s prabábami, dokonce i smažené cibulky, které není nikdy příliš, je dnes dost, místo Zelenkovy tupé televize si pustíme k hudbě starých mistrů nesehlávající program plamenů v krbu, a když návštěva před půlnocí odjíždí, je Fína doma v tvé náruči.

Vracíme se od vrat k domu, je to můj nápad, abys ji přistavila právě k tomu stromu smrti, nejen proto, že chci zlomit jeho zlé kouzlo, ale hlavně, že tu Křížovi lidé hned včera pročesali každé stéblo trávy, pinzetou odstranili každý bělavý drobet, podezřelý jako součást vražedné nálože, venčíme tedy bez obav a v útlumu únavy pozorujeme malého tvora, který neobratně jak cirkusový August napodobuje už velké jezevčíky, směšně čmouchá, frká, hrabe, vrčí, hledá, a dokonce i nalézá, a přestože jsem si tak jist, říkám ti, když neobrylený v matném světle koulí u domovního vchodu jen rozmazaně vidím, jak Fína vleče v drobných zoubcích neúměrně velkou padavku

– Prosím tě, podívej se radši, co to...

A je to smrt, je to nová smrt!!

Čechy, březen–květen 1977

Taky tahle kapitola má právo roztrhat korzet, který přikládám ostatním.

Ve dnech mezi smrtí a pohřbem pana profesora Patočky nás zmužile navštívil na Hradčanech pan doktor Pilarš. Polomy v jeho životě zaplňovali kromě nás dvou, Edy a Valtrra i všichni naši přátelé, spojovaly ho s nimi nekonečné hodiny pod našimi břízami nebo pod jeho vinnou révou. Ted' byl dům opuštěn, Valtrr s Edou v Praze, denně míjel nápisy na naší garáži a slýchal v televizi známá jména, jako by byla čtena z popraviště. Starost o nás všechny strhala jeho rysy. Přiznal, že cítí stejnou prázdnotu jako před pěti lety. Utěšovali jsme ho slovy, kterým jsme nevěřili sami. Vrátil půjčené knížky a poprvé nechtěl jiné. O deset dní později po nevýznamné operaci zemřel.

Jako se nezřizují po válkách hroby neznámého obyvatele, který doplatil na známé vojáky, tak chybí po bitvách politických seznam nevinných, padlých zdánlivě mimo ně, ve skutečnosti však v jejich přímém důsledku.

Bezpečnost splnila nestoudnou hrozbu: Vaculíkovy intimní fotografie byly uveřejněny v řadě novin a rozeslány na stovky adres, také diplomatům a signatářům Charty. Režimní pokrytci, alibizující pohoršením svou kolaboraci, byli ještě ubozejší ve světle morálky muže, který zůstal sám sebou i za tuhle cenu. Našel jsem jediný způsob, jak mu vyjádřit obdiv: svou zásilku jsem mu vrátil neotevřenou.

Signatářů Charty bylo zatím vzdor neutuchající represi na sedm set. Podle osvědčených receptů je různými způsoby škubali do jednotné podoby bytostí tak bezprávných, že už se pro ně nehodilo slovo občan. Požívali často mnohem míň svobody než ti, na něž se vztahoval

kázeňský řád v kriminále. Přesto v tom divoce roztáčeném mlýně odvolal jediný nešťastník. Přímo čítankově se pak schovat sám před sebou do alkoholu.

My s tebou jsme měli být pokusně semleti oné březnové noci, jak vystřižené z povídek Edgara Allana Poea, kdy jsme byli nuceni vyjít z domu do bouře a deště, protože na nás ve Zlaté hrušce čekala se vzkazy přátel turistka ze Švýcar. Už u parčíku se za námi vynořil řetěz mužů v pršipláštích, kteří se v těsném závěsu poryvy vichru i vody prodírali s námi až na Nový Svět. Za posledním rohem čekal pultucet uniforem.

Při reflektorech policejních aut, v nichž se filmově třpytila lana lijáku, byli jsme zcela předpisově zatčeni, dopraveni v konvoji do Ruzyně, tam protažení propustmi, přijati do stavu a uzavřeni – spolu! – v malé přízemní cele, aniž s námi kdo od Hrušky promluvil.

Byli jsme si jisti, že po tak silném úvodu může následovat už jen vzetí do vazby. Že jsme spolu přesto ze všech sil hovořili o tom, jak sehnat Edovi na jaro nové nevěsty vzdor jeho kádrovému profilu, bylo výrazem přesvědčení, že chtějí odposlechnout naši poslední panickou domluvu.

Po půl hodině se ocelové dveře otevřely a na chodbě stálo nové komando. Nevedlo nás však do sklepního přijímače, nýbrž bezpečnostními zdymadly k jinému vozu s pruhem, jímž nás odvezli zpět na Hradčanské náměstí a vysadili znovu do té činy, opět bez jediného slova.

Když jsme vysvětlovali Švýcarce hodinové zpoždění, věřila nám stejně málo, jako bude jednou svět normálních lidí věřit zdánlivým pohádkám manželů Sacharových, v čemž jej dodatečně utvrdí i superpohádkový návrat psance do Akademie věd SSSR. Nejmorbidnější na našem nočním výletu však bylo, když mi na mou okamžitou stížnost sdělila za pár týdnů sama Generální prokuratura, že k našemu zadržení, při němž se za asistence dvacítky mužů zákona dvakrát otevřela brána státní věznice, nikdy nedošlo.

K pirátským podnikům toho druhu, jež se naštěstí často rozplývaly jak zlý sen, nepatřila bohužel lednová výstraha majitele našeho domu, kterým byla vzdor přesile českých nájemníků Správa služeb diplomatickému sboru. V té bylo fízlů jak ve vánočce hrozin.

Když jsem na jaře 1964 poprvé vstoupil do domu na Hradčanském náměstí číslo 1/186, nazývaného též „malý švarcnberk“, a shledal, že neznámá paní Máchová, která se inzertně zamilovala do mé komf. gars. s ústř. top., přísl. a terasou na náměstí Karlově, mi za mých 14 nabízí směnou sice 54 metrů čtverečních, avšak bez nejmenšího příslušenství, chtěl jsem hned odejít. Ale ještě jsem přistoupil k oknům a zdržel se u nich třináct let. I když jsme to tu pak mocně vylepšili, zůstal největším, ačkoliv nejlacinějším komfortem pohled z oken.

Tři západní byla občanská. Výhled na druhé křídlo domu nám podával přehled o stavu sousedů, pohled do dvora o stavu cestovního ruchu. V druhé polovině šedesátých let sahala fronta na švýcarská víza až za roh. Pak řekl doktor Husák, že hranice nejsou holubník – a šmytec. V přilehlém parčíku s morovým sloupem jsme nejčastěji venčovali Adama i Edu a naslouchali přitom panu profesoru Kosíkovi, filosofujícímu o myších i lidech.

Tři severní okna byla církevní. Arcibiskupství proti nám vyhlíželo jako zezadu podepřená kulisa. Ale my, denní pozorovatelé, jsme věděli: církev žije, i když se tváří jako mrtvý brouk. Čas od času se před portálem zničehonic v minutě zastavila stovka chodců a zvedl se diskrétní potlesk, jako když vzlétnou holubi. Na balkón vyšlo v zářivém rouchu církevní kníže, které právě docelebrovalo ve Vítu, letmo požehnálo, aby dalo Bohu, a ihned zmizelo, aby nezaclánělo císaři. Jednou jsem vyběhl mezi publikum: samí Sasíci.

Východní okna byla dvě, ale vydala za šest: státní. Každou středu mě k nim od tatínkova psacího stolu zvedala muzika. Ať vařila v mosazi těžké omáčky à la Wagner, či míchala v dřevěch pudink dle Lehára, vždycky to byla něčí hymna, protože čestná rota trčila k počtě zbraň a na střeše vedle komína vytahoval hradní domovník různé

prapory. Koupil jsem pro nás jejich atlas a do večerních zpráv jsme cítili převahu nad všemi, kdo netušili, že prezident přijal velvyslance republiky Buranda nebo Muranda. Tak jsme prvně spatřili i všechny naše Excellence, naposled Waltra Jaeggiho.

Vpravo od Hradu, za rampou náměstí, klesaly k Vltavě a zvedaly se pak k obzoru nejkrásnější pražské čtvrti, pojednané právě odtud všemi mistry štětce. O ten obraz, jemuž dílna nebeských malířů propůjčovala denně nové lesky a barvy, dělili se s námi krom sousedů vládní hosté v tereziánském křídle, kteří spali třicet vzdušných kroků od našeho minigauče. Někteří, jako maršál Tito či Willy Brandt, postáli občas u okna a koho viděli nejdřív? Nás čtyři. Vedle Valtrrovy klece se na metrovém parapetu vyhříval Eda, podoben malostranským domácím. Jiní, jako Brežněv, spali raději za zavřenými okenicemi, ale stejně: kdyby nám byli nevěřili, šli spát přece jinam!

Hojně jsme pozorovali dvojice strážných pod Platzzerovými Gladiátory, kde jsme předloni pořídili novoročenku. V březnu 1939 se tam dal zvěčnit Hitler, ale osobně ten snímek zakázal, že se ty sochy na něho tvářily tak nevlídně. Strážní se střídali po hodině od šesti ráno do půl jedenácté v noci, první dva odemkli Hrad, poslední jej zavřeli na řetěz. Navždy mi utkví v uších jeho řinčení jako pobídka k milostiplnému završení dne.

Znali jsme i jejich tajemství, že pravý má za sebou knoflík, který může mačkat, když je zle. Nejhuř bylo v roce 1966, když jim vichřice odnesla čepice a zvonili, že nejsou bojeschopní. Často zvonívali, že nic nevidí, když nečekaně vyšlo přímo proti nim z mraků oslnivé večerní slunce. Velitel jim přicházel nasadit tmavé brýle.

Stráže se nesměly pohnout a hlavně ceknout. To bývalo zdrojem veselosti. Občas se jich ptaly venkovské babičky na cestu. Když se nedočkaly odpovědi, řekly těm panáčkům od plic, co o takových panských móresech soudí. Manekýny od Diora tu vytvářely pro fotografa dokonce živé obrazy. Vojáci prkenně trčeli z haut couture, ale nezvonili.

Strážní rota, která se střídala jednou denně, se kdysi znelíbila našemu Adamovi – jezevčíci snášejí uniformy ještě hůř než pacifisté. Připravil nám veselou, avšak riskantní podívanou: třicet mužů, vyskakujících za pochodu před Hradčanské náměstí do výše, připomínalo oddíl cizinecké legie s Laurelem a Hardym, napadený včelami. Ani tehdy však nestříleli – praví humanisté!

V těch časech, které se budou jednou jen vinou dra Husáka jevit lepšími, než byly, směl nicméně odkudsi vrávorající opilec podlehnout přeludu, že těm strážným velí, přehlížet je pořadovým krokem a vykřikoval na ně povely. Zvonili teprve, když jim kontroloval čistotu hlavní. Posila ho jen za trest dovedla na nekonečné Nové zámecké schody a ponechala osudu. Můj nakladatel Eric Spiess odtud kdysi za náledí válel sudy až k Mikuláši:

Když jsem se někdy propсал k ránu, žasnuv znovu a znovu, jak přitom můžeš spát, a ještě vyvětrával cigaretový dým, jsem strážě i slyšel. Že Hradem v tu dobu kale nikdo nešel, tlachaly spolu přes šířku brány. Akustický trychtýř hnal tu řeč až ke mně. Myslel jsem, že presidentova stráž myslí pořád na něho, ale oni vždycky jen na holky.

Někdy jsme se probudili a před branou stáli legionáři, jako by právě porazili bolševiky, anebo kordon prvorepublikánských strážníků na koních, bránící pražskému lidu bouřit proti špatné vládě. Ale hned jsme objevili i kameru a někoho z režimních režisérů, točícího další poučný film o zvěrstvech demokracie, jaká nynější dobrá vláda už naštěstí nikdy nepřipustí.

Z těch oken jsme se mnohokrát vykláněli při salvách ohňostrůjců na oslavu revoluce a jednou je zasklivali po té salvě lankových kulometčíků proti kontrarevoluci, když se jakémusi uralskému chlapci, který tu 21. srpna 1968 očekával útok Bundeswehru, z rozčilení zachvěl na spoušti prst. Viděl jsem odtud čtyřikrát, jak mi volí presidenta, a jednou, jak mi unášejí ženu. Ale nejvíc mi utkvěl obraz z podzima 1964, kdy jsem sem přišel popohnat adaptující meloucháře.

V modrém dopoledni zářil teple pražský okr. První nádvoří Hradu se černalo státními karosériemi a růžolilo státnickými tvářemi. U limuzíny vprostřed hovořila s hlavou státu Novotným sama hlava soustavy Chruščov, který končil oficiální návštěvu. Pak hlavy nastoupily, zabouchal veletucet dveří a naskočily desítky motorů. Vpředu už túroval klín kožených motocyklistů, možná těch, co jednou prokážou poslední státní poctu panu profesoru Patočkovi.

Uběhly dlouhé vteřiny a nádvoří se plnilo plynem jak balón, aniž se co pohnulo. Tu vyskočil z pancéřového kočáru mladý muž a spurtem zmizel v Matyášově bráně. Jeden výfuk za druhým se přestával chvět, až bylo ticho. Do něho vyklusal z brány za pistolníkem ofrakovaný číšník, obratně balancující stříbrným tácem s lahví minerálky. Nikita Sergejevič otevřel dveře a dlouze, s chutí pil, netuše, že mu právě splnili skoroposlední přání. Když doletěl domů, poslouchal ho už jen jeho pes.

K těm zázračným osmi oknům patřil minibyt, jehož sotva dvě stě kubických metrů bylo však od podlahy až k vysokému stropu během třinácti let zadaptováno a zabydleno tak geniálně, že se tam složil celý náš život, od mých skoro pěti tisíc knih přes můj celoživotní archiv a zástup našich secesních skleniček až po tvé učení a pletení, Edův koš a Valtrrovu klec. Občas se tam vešlo až třiatřicet lidí, a přesto si mohla dvojice v nějakém koutku tajně domluvit rande.

Ten byt tedy náhle nutně potřeboval stát. Obludná pointa budiž předeslána: naše okna budou černými dírami ještě za deset let, až vyjde tento nesmyslný román. Nyní však tvrdili veřejnosti, že její zájem nesnese odkladu; nabízejí nám ostatně náhradu o tolik větší a komfortnější, že si ji za své špinění rodného hnízda vůbec nezasloužíme.

Zajeli jsme si tam. Nízký panelák na periferním sídlišti Lhotka-Tempo byl teprv ve stavbě, byt bezpochyby speciálně upravován v akustické studio. Lesnatá rokle skýtala šanci autorům výhrůžných dopisů. Sedm metrů od oken projížděly kolony vyjících nákladůků. Kubický byl byt

o třetinu menší než náš malý, nemohli jsme se tam s našimi papíry rozhodně vejít. Na prahu, který jsem nikdy nepřekročil, v nás dozrálo rozhodnutí:

nepropůjčit té zvůli nejmenší zdání zákonnosti tím, že bychom se její důsledky snažili změkčit spoluprací – ať to stojí, co stojí! Jak lehce se řekne, tak těžko ztrácí, co člověku stálo za to pojmout během tolika let do tak malého domova. Ale v bezmoci, do níž nás hodlali vtlačit ještě hloub, zahlédali jsme svou sílu právě jen v tom: připravit je o alibi i o zvrhlou radost; vytvořit situaci, kdy se vzdor okolnostem budem pást na jejich bezmoci my. Dvěma lidem s fantazií se to přece musí podařit!

Můj právní zástupce počítal ovšem s další předem ztracenou bitvou, jejím tempem byl však ohromen i on. Zatím co k pouhému odročení mé žaloby proti Rudému právu potřeboval obvodní soud na den tři roky, předvedl jeho soudce Bažil v naší kauze olympijský výkon: vydával nová usnesení vždy nazítří po našem odvolání. Už 5. května, tedy za devadesát dní, přeskočil stát obě správní i obě soudní překážky a byl v cílové rovince: nařídil exekuční vystěhování hned po oslavách osvobození, na středu 11. května – 09.00.

Jako pohádkový dědeček navštívil nás těsně předtím záhadný penzista, který se mi sice občansky legitimoval, přinášel však vzkaz z Olympu. Na schodišti u pudy mi vyšeptal pozdrav českého člena politbyra, deprimovaného prý demoralizací společnosti, pronásledováním Charty i celé národní inteligence, a hlavně slovenskou nadvládou; nabízel účinnou intervenci proti našemu vystěhování, budu-li ochoten informovat tajně o jeho postoji vedení západních komunistických stran.

Ať to byl trik, výplod choré fantazie, nebo opravdu královská intrika, bylas jako já pro, abychom žádným pokušením neoslabovali, k čemu jsme se už těžce dobrali v bezesných nocích. Pozvali jsme Štěpána, aby náš domov vyfotografoval křížem krážem v celé jeho plnosti a živoucnosti. Chtěli jsme si jej vždycky dopodrobna připo-

menout, jaký byl, než se potopil s vlajícími prapory. Na Sázavu jsme včas odvezli jen rozpracované rukopisy, korespondenci, nejnnutnější osobní věci a ze všech knih dvě stovky nejmilejších. Otázku „co na pustý ostrov?“ jsme zodpověděli v praxi.

V pondělí 9. května jsme uspořádali poslední domácí slavnost na Hradčanech. Hosté se k nám prodírali přeplněným náměstím. Desetitisíce se přišly potěšit každoročním ohňostrojem na počest osvobození od fašismu. Nad jejich hlavami si připíjely za rudozeleného plápolání raket tři desítky nepolepšených na vysvobození z pout strachu.

V těch deprimujících devadesáti dnech čekání na odporný akt, který teď nadcházel, se nám i díky těmto přátelům, přežívajícím jiné odporné akty, podařilo osvobodit se i od posledních závislostí. Po odebraných osobních dokladech, komunikačních prostředcích i sociálních jistotách byla ztráta těchto stěn vlastně už předstupněm ztráty vlasti.

Ale my jsme náhle věděli, že temný útisk má i světlou stránku. Že s vymoženostmi, které mizí škrtem pera, ačkoli k jejich vynalezení a uzákonění potřebovalo lidstvo staletí, jako by po úvodním šoku odplýval ze života balast a navracela se do něho prvotní svoboda. Že v časech, kdy se právě nevěší, nestíná a nestřílí, je to vlastně jen strach o pár blbých sklenic a židlí, co nutí občany k potupným kapitulacím před lží.

S tím vědomím jsme prožili poslední den v Praze dost normálně. Má poslední písemnost patřila švédskému spisovateli Petru Weissovi. 18. dubna uveřejnilo Rudé právo patetickou výzvu ke všem literátům Evropy, aby přijeli v červnu, před začátkem pokračování Helsinské konference v Bělehradě, do bulharské Varny a pozvedli společně hlas proti nové studené válce. Plán byl pro našince průhledný: významní evropští autoři měli dát přednost míru před osudem umlčených a pronásledovaných kolegů. Prolhaná alternativa, uplatňovaná doma, měla teď rozrazit mezinárodní izolaci.

Otevřeným dopisem, který vyšel 24. dubna v FAZ, jsem ho jako jednoho ze svolavatelů žádal, aby tedy doporučil mou přihlášku.

„Myslím, že je to ideální příležitost, jak ukončit válečný stav v několika národních literaturách,“ psal jsem mu. Odpověděl okamžitě a kladně, uměl jsem si představit, v jakých křečích se svíjejí pleticháři. Protože jsem si přesto nedělal iluze, navrhol jsem teď Petru Weissovi, aby se v nejhorším stavil cestou do Varny v Praze, kde jako mladý muž, sám exulant, požíval sympatie našich předchůdců.

Pak jsme poobědvali s mou bohužel bývalou snachou Evou a mým nadále synem Ondřejem U Labutí u příležitosti jejich rozvodu: tys pojala už tehdy správné podezření, že tahle love-story bude mít druhý díl. Naposled mě zavolali oba mí nakladatelé do větrného hospodského průjezdu, kde jsem tak už od ledna, nejspíš neposlouchán, hovořil se zbytkem světa z veřejné telefonní mušle.

Přišly se rozloučit i mé dcery Kateřina a Tereza, kytku bezu, kterou zítra exekučně vystěhují, donesl výjimečně rozněznělý filosof Kosík. Přítelka Martina zazvonila s domácím koláčem, Landovský s pirožky. Když došli i příbuzní Helenka & Jiří, otevřeli jsme poslední demižónek.

Pak nás tu neradi nechali, ale v exekučním stěhování je každý sám. Okna se s námi rozloučila zvlášť skvělým západem. Jako vždy v tuto roční dobu putoval poslední paprsek po východní stěně, až jako bodový reflektor oživil oči mé černovlasé babičky v červeném kloboučku, její nesmrtelný dívčí úsměv. Pak zhasl, a vše tu pro nás navždycky skončilo.

První sled státu dorazil k Hradu v půl osmé ráno. Když jsme se s Edou naposled venčili v parku, vyhríval se na lavičce postarší muž v montérkách. Vzápětí nám za keřem šeptal soused, který tu patroloval, že je to úřední otvírač dveří. Před osmou dorazila motojednotka tří stěhovacích aut. Symbolicky zaujala postavení před Vojenským muzeem, kde jsou dokumentovány ony bitvy našich ozbrojených sil, které byly ideologicky v pořádku. Tato k nim jistě patřila.

Ty ses zatím naposled na Hradčanech vykoupala a já oholil. Došla paní Máří se zarudlýma očima a s posledními rohlíky. Naposled jsme si uvařili ty kávu, já čaj. Posadil jsem se ke stolu, který mě taky opouš-

těl, a napsal na něm pár posledních slov: adresu Petra Weisse. Deset minut před devátou nás potěšila poslední návštěva: Ludvík Vaculík, který tu poprvé nedostal pohoštění. Naposled jsme usedli, naposled sis tu zapálila, vše naposled. Já jsem si přikázal nekouřit, dokud to nebude za námi. Byl jsem stále silný kuřák, už přes třicet let, ale jako jsem si při výsleších vstípil, že mě cigarety činí závislými, nepřál jsem si teď, aby prozrazovaly mé rozčilení. Nikdo dnes nesměl spatřit jediný záchvěv, můj ani tvůj. Pro tebe jsem vymyslel zvlášť účinný prostředek.

Přesně v 09.00 zabouřily motory a stát předjel. Naposled jsme si otevřeli parádní okna a pohlédli z nich na Prahu i na Hrad. Prezidentská vlajka svědčila, že soused je doma a nemůže se později vymlouvat. Když jsme se tu naposled políbili, jeho režim zazvonil u našich dveří. V tu chvíli jsem ti místo sedativ podal prstýnek, který jsem nazval „Stěhovák“: v secesním fasování temně zářil granát. Záměr vyjde, celý den budeš vzrušenější z daru než z událostí. Pak jsem jim otevřel dveře, které si po stoleté službě nezasloužily poznat páčidlo.

Útočné družstvo tvořilo asi dvacet hlav. Otvírač stál mezi ramanatými ozbrojenci, jejichž jména, zafasovaná v protokolu, je předurčovala pro tento bojový úkol už v kolébce: nadstrážmistr Spratek a rotmistr Kouša. Komandu velel soudní vykonavatel Šetelík, o němž jsme se mezitím dozvěděli, že je u soudu doma i jako strana: notoricky neplatil na děti. Nyní nám zálibně přednesl rozhodnutí soudce Bažila o zamítnutí odkladu.

Kyprá dáma z Národního výboru, kterou vzápětí uvedl do děje jako soudružku Alenu Kludskou, nám milostivě nabídla, abychom se spolu s ní postarali o šetrné zabalení našich majetků. I za tebe jsem teď oznámil tomu spolku naše rozhodnutí, že na protest proti bezpráví, které se dere z pytle jejich paragrafů jak špičatý řemdi, odejdeme ihned, ať si s tím vším tady učiní, co se jim zlíbí.

Paní Máří hodila na Valtrra pletený šál, aby ho neofouklo, a odspěchala s klecí napřed, aby nebrečela před nimi. Hned po ní odvedl

Vaculík Edu, když se na to, jak nám později překvapen sdělí, ani jako novinář a spisovatel nemohl dál dívat. Zvedl jsem svůj starožitný psací stroj, ty náš piknikový košík a vykročili jsme bezradným špalírem mezi nimi.

– To nemyslíte vážně...! pravila rozrušeně soudružka Kludská, které se zdál rozplývat sen o velké kapitulaci, postavila se nám dokonce do cesty, – je to přece váš majetek, má pro vás jistě cenu!

– Ach, víte, řekl jsem jí i všem kolem, – proč byste se jednou měli utěšovat tím, že jste dneska jednali zákonně? Takhle spíš pochopíte, že je to zvůle. Máte sice moc nás odtud vyhnat, ale jen my určujeme, jak, kam a s čím.

Tehdy začala křičet.

– To jste celý vy, pozér a hóchštapler, i k nám do Dismanova souboru jste se vetřel podfukem, když jste propadl ve zkoušce z recitace!

Nebesa!, proč právě mně má do smrti šlapat na paty mládí? Třiatřicet let mě dělilo od zoufalého skoku ke skupině přijatých adeptů Thálie, který mě mezitím přenesl daleko za můj dětský cíl, přes stovky evropských jevišť až na tohle, kde jsme se opět sešli jako aktéři v tak trapném kusu. Bylo věru těžko poznat dávnou družku a snad i plachou lásku v té vzteklé boubelatce.

– A vy jste, potlačil jsem přirozený popud tykat jí, – tehdy tu zkoušku udělala?

– Ovšem!, zvolala hrdě.

Vykonavatel, policisté, otvírač, správní, soudní i tajní úředníci sledovali podivný průběh exekuce s nelíčeným úžasem.

– Pak je ovšem smutné, ukázal jsem na dlouhé řady pořadačů s ohlasy tu- i cizozemského tisku, které se zde právě s ostatními stopami a rekvizitami našeho života propadaly do jejích rukou, – že já mám za sebou čtvrtstoletí u divadla a vám k němu nepomohly ani armády Varšavského paktu!

Tvé oči mi uznale řekly, že s takovou pointou můžeme jít. Na schodech stál řetěz baličů s bednami. Vyžehlené overaly prozrazo-

valy název jejich skutečné firmy. Když jsme nakládali naše zbytky do Renaulta, který stál naposled na parkovišti, jež jsme ubránili před všemi švýcarskými velvyslanci, vyšel poslední z nich z domu.

– Ted' tu nejsem jako diplomat, řekl, – ale jako soused. Vy jste mě tu přivítali, já se s vámi loučím. Na shledanou brzo!

Když nás přede všemi objal, šel Walter Jaeggi sloužit svému státnímu departementu a vztahu mezi oběma státy. My jsme vkročili na slunečné náměstí. K nákladákům se přidružily tři policejní vozy, a dokonce sanitka. Ale my ani nekladli odpor, ani nepadali do mdlob, nýbrž přešli na protější chodník, vstoupili do bistra U Labutí a objednali si dvě čtvrtky bílého, pro mne smrtelný hřích, protože piju zásadně až po vykonané práci. Avšak – dílo bylo dokonáno. Hodiny ukazovaly čtvrt na deset. Bylo to za námi a ani to nebolelo.

Zbývalo sehnat šoféra, který by nás odvezl na Sázavu. Výběr byl ztížen tím, že většině přátel řidičský průkaz vzat jako nám a zbytek se jej naší dopravou prakticky vzdával sám. Tys zatím setrvala s Vaculíkem a s básníkem Kabešem, který nás přišel povzbudit, dole při vínečku, já vystoupal po točitých schodech k profesoru Kosíkovi, neboť se mi zachtělo filosofování.

Tam mě našla tvá plačící matka, která navštívila náš rozebíraný domov pozdě, než aby nás tam zastihla, ale včas, aby uviděla, jak kameraman zabírá nález, učiněný v mém psacím stole: pásku s hákovým křížem. Utěšil jsem ji dobrou radou, s níž se tam vrátila a měla úspěch: požádala, aby pásku obrátili naruby. Tlustá Alenka, kterou jistě poslal Hospodin, vyjeveně četla razítko, jež jsem tam nechat dát, zřejmě pro tento případ, už v květnu 1945: Rekvizita Dismanova souboru. Televize přišla o působivý šot.

Vyvezl nás nakonec pozdě odpoledne Rudolf Slánský mladší. Byl perlustrován, foukal, ale zas je to jméno zmrazilo, jak z něho řvala nepomstěná vražda. Směl pokračovat. Teprve až jsme z Nuselského mostu spatřili zapadat slunce za siluetou Hradčan, z níž jsme byli právě násilím vytrženi, došlo mi, že ten den patřil zřejmě k nejhezčím

v tomhle roce. Když jsme však vjeli do sázavské zahrady, slunce dávno zapadlo a bylo velmi chladno. Nastal okamžik pravdy.

Před námi stála ta milá, avšak po celé půlstoletí vždy jen v létě obývaná vilka s tenkými betonovými zdmi a obrovskými jednoduchými okny, jaké nevadily ptákům, kteří mohli kdykoli frknout do teple tlustých schwarzenberských stěn. Teď se měla stát naším celoročním domovem. První slunečný den ji nestačil vyhřát, po zimě byla dosud nevlídně vlhká. Na roletě prosvítal pod nátěrem hakenkreuz a od zabeđené chaty doktora Pilaře číselo smrt.

Zapojil jsem přenosný televizor, aby sem vyslal jakékoli znamení života. Vyhřezlo šumění a kmitající čmouhy. Velký trubkový stožár nástřešní antény byl zlomen vedví. Naděje sehnat sem za těchhle okolností brzo opraváře byla mizivá. Ale ing. R. S. jun. se projevil i jako inženýr lidské duše. Zahájil opravu a zapojil mě jako spomocníka. Takovou dobrotu jsem nechtěl torpédovat výmluvami na vrozenou závrať. Za chvíli se mi protáčela hlava tak, že se mi předchozí zážitky zdály být lapálií.

Odjížděje, zanechal nám náš dobrodinec vedle zvuků a obrazů ze světa lidí především vědomí, že věci jsou o něco lepší, než byly před hodinou, což důkazem, že náš volný pád prozatím zastaven. Uvařilas bramboračku a šli jsme spát, aniž jsme si předtím četli. Valtrr odmítl opustit klec, Eda se dovenčil jen k nejbližší jabloni a zalezl do košíku. Měli jsme všichni čtyři dost. Přesto jsem si vzal po létech spací prášek.

Tou dobou spatřil na sídlišti Lhotka kolega Gruša konvoj z Hradčan. Došlo na naše slova. Skládali až do stropu a nevešlo se. Zbytek navalili do sklepní místnosti v Bráníku, vyčleněné z bytového fondu pro vlhkost. Tam skončily na léta knihy, z nichž první zakoupil pradědeček, i archiv, dokumentující třiatřicet let mého socialistického spisování.

Když jsem se po dvanácti hodinách probudil, posnídal jsem jako kanadský dřevorubec a oznámil ti, že začínám nový život. Rozhodl jsem se neopustit zahradu, dokud neprolomím zvukovou bariéru své Katyně. Vzal jsem ji zas od začátku. Koloběh příštích několika týdnů

měl mi vyhnat z hlavy vše, kromě příběhu, který jsem za lepších podmínek ne a nemohl dovymyslet.

Namluvil jsem si, že je to má odvěta za všechno, co jsem nedokázal odvrátit, a soustředil se přímo zavile výhradně na ni, od šera do šera jsem psal, cvičil, psal, překopával kompost, psal, sekal trávu, psal, štípal dřevo, psal, spal a psal. Byl jsem pyšný na to, jak jsme tu potopu přestáli, pyšný na sebe, že neznám slovo stres.

Až ses mě za týden zeptala, proč vlastně nekouřím. Zapomněl jsem to v tu škaredou středu provždy. Na té životní výhře mě leká, jaké otřesy probíhají v nitru člověka, který vynaloží svou veškerou energii, aby neukázal světu slzu.

Sázava v sobotu 12. 8. 78 – 00.00

„Vážený pane plukovníku,“ píše Křížoví už zas, „štěně, které jsme včera přivezli, mohlo dnes zahynout.“

Z malého radiopřijímače značky Talisman, který jsem, stejně jako mé mikrofonní dvojče Karel Kyncl, dostal před třiceti lety od rozhlasu za obětavou propagaci socialismu, promlouvá ke mně přes mé zločiny i teď vlídně státní hlasatel, na závěr půlnočních zpráv mi dokonce přeje dobrou noc, zatím co ty sedíš ještě bez dechu s Fínou v náručí na zemi vedle Bílkova zázračného krbu, v jehož tubusu z jemného ocelového pletiva se zajatý plamen zmítá jak ohnivá ryba.

„Když jsme je před chvílí venčili, vzalo do huby předmět, který jsme ve tmě považovali za padavku. Je to však nová polovina buřty, opět posypaná bílými krystalky Štěně ji náhodou vzalo do zubů z opačné strany.“

Odeberu i z druhé miny vzorek a bezpečně uložím ve dvou alufóliích, znovu si přepečlivě vydrhneme ruce a já pak nesu dopis s půlkou nálezu před vrátka, vůz stále ostrahy, plnící funkci marinetky, se nezřetelně leskne ve tmě, stále ještě nesehnal ten mocný aparát muže s žebřem a žárovkou, aby rozsvítil zhaslou lucernu před vchodem, anebo tu naopak má být tma??

V autě střeží jediný mladík: tvrdě spí, ani když ho vzbudím, nechápe, co po něm chci, tvrdí, že není žádný posluha a nesmí opustit tento post, právě když mé úsilí žalostně troskotá, řítí se z domu jak bohyně pomsty Jolanina matka, která přijela na víkend, řící na něho jako jedna z Goldoniho rybářek, jak si jen dovoluje ve službě pracujícímu lidu chrápat a vydávat dítě dělnice na pospas travičům, spěšně bere poštu a jede k městečku, jež probleskuje za lomozíci

sklárnou. – Dobře řvalas, lvice! chválím tentokrát příbuznou proletářku, za hodinku dojedou dva mužští, z nichž nepřátelství jen kape, nepromluví slovo, zhasnou a pokračují očividně v bdělosti předchůdce.

V sobotu se do raného odpoledne nikdo neohlásí a mne se zmocňuje tvoje tichá panika, že pondělka se Fínička v téhle zahradě nedožije, takže tě vyzvu, abys nás lehce sbalila, rodiče s paní Máří odjeli naštěstí už včera, Jolaninu bojovnou matku tu necháme střezit strážníky a jedeme jen s Fínou ke kamarádům, kteří jsou nejbliž, tam dohodnem s náhradní mobilní ostrahou, že si nás vyzvedne zítra po obědě, a pak už se propadáme do klidu.

Dramatik František Pavlíček, s nímž jsem se lidsky míjel, dokud nám bylo domovem totéž Vinohradské divadlo, a pak spolehlivě našel, když nás jako humanisti jenom povyhazovali přes palubu, ačkoliv nás mohli kdovíco, chlap bez mašlí a bez servítků, z něhož léta zákazů, měsíce kriminálu ani pár infarktů nevymlátily vzteklé valašské furiantství, zaujímá v našem životě víc a víc ono místo, kde zeje vývrat po Janu Procházce.

I když nás nečekal, ustylá se ženou Alenou, svým pozdním nálezem, který mu vyvážil horu ztrát, našim poraněným duším na teplém koberci odpoledne, večera i nekončící noci, v níž tečou písně i víno i slzy svatého Vavřince, jak v Čechách zvány v kosmickém pádu dohořívající Perseidy, a staříčká kokršpanělka Cinda olizuje z lopaty vstalou Fínu jako chuva.

Už v neděli odpoledne z ní uteče podruhé; když se vrátíme domů, dovádí nás její neomylný nosík k mině číslo tři, že máme oči na štopkách, objevujem ji včas, čerstvá půlka buřtu je tentokrát pro změnu vábně uložena v mechu u bříz, pod nimiž jídáváme, a kde proto nejraději lehávají naši psi, bílá třaskavina je pečlivě nasměrována vzhůru, aby tlamička neměla vyhnutí.

Třetí nález s konečnou platností vyloučí, že jsou sem smrtící sousta vrhána odkudsi z praku, jak se Křížovi muži chtěli domní-

vat po prvním, jsou to účinné pasti a jejich kladec, znalý domácích zvyků, se musel pokaždé připlížit v temnotě z mrtvého úhlu domovních oken co nejbliž k hlavním dveřím, aby pach návnady přitáhl kořist jako magnet.

To cítí jistě i major Zahorajko, který je tu v pondělí zas a nedokáže už potlačit nervozitu, znovu chce vědět, je-li hotova naše analýza, není a hned tak nebude, protože odborník z Charty se po vzoru jiných letně potopil, aby se vyhnul tušenému zatýkání před desátými narozeninami okupace, ale já vidím pořád Edovu předsmrtnou křeč, a že jsou mé vzorky jediná pojistka proti lži, blufnu.

– Poslal jsem je do ciziny.

Major se ulekne.

– Slíbil jste nemařit vyšetřování publicitou...

– Výsledky budou zveřejněny pouze na mé přání.

Jsme do sebe zaklesnutí očima, v nichž je úskočné úsilí judistů.

– I já musím mít jistotu!, říkám, – vy už ji máte?

A on překvapivě kýve.

– Takže...?

– Chlorid strychninu.

Tak.

– Dávka?

– Koňská.

Tak!

– Stačila by i pro nás...?

– Pro nás všechny.

Gestem do toho zahrne obě ostrahy před vrátky a snad i město.

– A kde se to dostane?

– Právě, že nedostane. V lékárnách i v laboratořích je to svinstvo v trezorech.

Tak!!

Odjíždí, ale neděje se nic, jízdni policie se nudí, že se nikam nejede, místní trdčí vzteky, na nás ovšem, protože klademe stále

hlasitěji otázku, k čemu jsou, když se nám noc co noc promenuje po zahradě travič, ale nevymění ani tu žárovku, a tak spoléháme víc na měsíc, který jde opět do úplňku, necháváme svítit do rána všechna okna, a když mi při jednom pohledu na vodojem znovu přejede po zádech mráz, stavíme přes noc stolní lampu na studnu, jejíž kamenný poklop podle tajných znamení denně kontroluji, není-li posunut.

Mstí se nám za tu demonstraci nedůvěry tím, že roznášejí po obci chýry, které nás mají připravit o zbytek sympatií či soucitu: té chcípla čuba a ona vyvádí, jako by přišla o dítě; kdyby si je byla pořídila, neměla by čas na různé Charty a jiné orgie; kolika lidem přejeli nebo otrávil psa, ale ten z toho vytlouká skandál, aby mu šly na Západě hry, které už nikdo nechce vidět; co peněz jen stojí hlídání **těch**, a my příslušníci pak chybíme tam, kde jsou ohroženi počestní občani!

Tak přejde pondělí, úterý i středa, kdy zuřivě buším do psacího stroje Atest a vy s Jolanou venčíte Fínu jen dole u řeky na místech, která stále prohlížíte a střídáte, teprve ve čtvrtek přijíždí s majorem Zahorajkem sám major Mášek, mám je následovat na poštu, kde byl právě zachycen další podezřelý dopis pro mne.

Procházím mezi známými poštačkami, eskorta zavíní, že se raději horečně zabývají razítkováním, jako by odbavovaly metropoli, na poštmistrovském stole obálka zahraničního původu, ovšemže, tentokrát modrá, adresa však psána známým písmem i černým fixem, dopis otevře kriminální technik, který je tu též, dětská tiskárnička mi posílá epitař:

„Myslíme to vážně
tak skončíš i ty bonzáku“

Čechy, jaro-léto 1977

Poprvé jsem opustil zahradu až vpolou června. I pak jsem tak činil, leda když mě úřady předvolaly do Prahy. Román, který se mi v podmínkách podstatně normálnějších než těchto léta vzpíral, jsem vzal šturmem. Načisto počatá Katyně nabývala, hrozba dalšího potratu ustupovala jistotě porodu. Od stroje jsem vstával jen ke kose, hrábím a vidlím. Tvá plantáž hýřila rannými saláty i kytkami, zvetšely skleník úpěl pod rostoucími krápníky okurek, připomínal Živagovu zahrádku z hollywoodské Sibiře.

Pošta nechodila, telefon nebyl vynalezen pro nás, sousedé se nás až na dva, na tři báli. Před ponorkovou nemocí nás chránili kamarádi. První hned nazítří po pádu má Martina s batoletem, po ní kolega Alexander s chotí a borščem, tví rodiče, moje děti. Kytaristé Hutka s Veitem přivezli zpěv, a Zdeněk Urbánek poslal dokonce svou krásnou přítelkyni Marku, znalou básnění i pletí. Žasl jsem, jak eroticky působí ženské prsty, probírající se v mastné hlíně zeleninových záhonů.

Přesně týden po naší špeditérské středě se neohlášeno sjelo deset známých. Středa zůstala po všechny zbylé časy naším dnem otevřených vrátek. Okresní dopraváci u nich pak často pořádali přísné kontroly silničního provozu. Na polní cestě působily bizarně a byly ovšem neúspěšné: debil s alkoholem v krvi u nás nebyl.

V pátek 20. května k nám silniční křižník německého velvyslance dovezl ženu Willy Brandta. Za manžela nabídla krásná a chytrá Rut veškerou pomoc při eventuální emigraci, za sebe tykání. První jsme s díky odmítli, druhé vděčně přijali, netušíce, že jí návštěvu oplatíme už o příštím Mikuláši. Bonnskou vilu budou obtáčet ostnaté záta-rasy a od stolu, u něhož povečeříme s Böllovými, uvidím na zahra-

dě, ozářené halogeny, těžce ozbrojené výsadkáře. Tamní teroristé budou mít větší palebnou sílu než naši, ale zas ne strýčky u policie. Nejnormálnější na tom večeru bude Rutin obludný pes Bastian s trupem telete a krivými kratinožkami, plod drzé lásky jezevčího zhýralce k spící bernardýnce.

Téhož dne skončilo první věznění Václava Havla. Čtyřměsíční vazba stačila profesionálním lhářům, aby nezkušeného kriminálníka dezorientovali tak, že před propuštěním složil ve vězení funkci mluvčího Charty. Domníval se tím zprostit morálních závazků vůči sobě své, jak věřil, poražené a rozvrácené souputníky. Za hodinu už věděl, že počet signatářů se přes všechnu represi ztrojnásobil. V úterý přijeli s Olgou na Sázavu.

Při té návštěvě jsem k němu vedle nenarušeného obdivu pocítil i hluboký soucit. Člověk, jehož občanský život tvořila přímka, měl náhle pocit naprostého a neodčinitelného selhání. Snažil jsem se přesvědčit ho ze zkušenosti, že intelektuální propad, jakkoli trapný, je nejen opravitelný, ale rozpoznán vytváří obranné látky proti propadu morálnímu.

O takovém nemohla být řeč. Už u nás napsal text, v němž svůj problém analyzoval. Jeho zveřejněním dal moci před světem okamžitě najevo, že s ní neuzavřel žádný pakt. Opravdu uklidňovat se však začne až po svém druhém kriminále v příštím lednu, který pochopí jako reparát. A teprve čtyři a půl roku, k nimž ho odsoudí v říjnu 1979, když předtím odmítne jejich nabídku, aby v tom nechal jiné a odjel si do Ameriky, obnoví v něm jistotu, že je opět sám sebou. Jeho Dopisy Olze z vězení mi potvrdí, že si ten trest vlastně uložil sám, za svou slabou chvilku v máji 1977.

Až pak v únoru 1983, v kritických hodinách jeho nemoci budu bít po světě na poplach za jeho propuštění z vazby, pochopím náhle, že v tom bývalém protinožci mám už po léta celoživotně postrádaného bratra.

Ale to mu nikdy neřeknu, protože on už jednoho má a oba bych nás darmo uvedl do rozpaků.

O tom všem teď věděly nejvýš hvězdy, ale jeho už přinejmenším opustil dojem uměle hájeného zvířete a vřelá vlna sympatie, s níž se tu setkal, když se nazítrí podruhé ve středu otevřela vrata Sázavy přátelům a známým, vytrhla ho z deprese a zmatku. Tobě a mně prokázali pak Havlovi úžasnou službu tím, že nám na zimu, která se dala na Sázavě sotva přežít, nabídli svůj pražský byt. Sami se kvůli tomu rozhodli přezimovat na Hrádečku.

Další pár klíčů přivezli Vlasta Chramostová s mužem, abychom už teď mohli přespat na jejich druhém gauči, kdykoli by nás v Praze překvapila noc. Brzy jsem měl tam i onde své rezervní psací stroje a šílený porod Katyně pokračoval už bez pauz ve všech třech vrcholech trojúhelníku náhradních domovů.

Soudní vykonavatel Šetelík ti jako kat vdově odevzdal tři prsteny, které se u nás postupně ztratily za těch třináct let. Stěhovací komando je našlo za rozebranou knihovnou u gauče. Došel nám i úřední soupis našich movitostí, který se četl jako morbidní inventář dvou životů. Obsahoval přes tisíc položek od „1 obraz Chagall“, čímž míněna bohužel pouhá reprodukce, až k „1 žaludková podprsenka“, což nám zůstalo záhadou. Tu preciznost zpochybňovaly položky jako „69 balíků a krabic neznámého obsahu“, jak označen můj celý archiv. Když je přepadla noc, učinili se zbytkem krátký proces.

Do paneláku ani do skladu jsme nadále nev kročili a hledali úporně jiný byt, který bychom mohli ještě před zimou získat směnou. Když už ne pohled z Hradu, toužili jsme mít alespoň pohled na Hrad. Srdce nás nadále táhlo na Malou Stranu či do Starého Města. Na byty jsme měli vždycky štěstí, našťestí!, proto bude za tři roky hned první, do něhož vkročíme – obrání už i o vlast – při hledání nového domova ve Vídni, ten pravý.

Velmi brzy se našel penzista, který dával přednost sídlištní moderně před křivými zdmi a proslapanými prkny barokních barabizen. Směny toho druhu byly v Praze povolovány na běžícím pásu. Nám ne. Režim se dosud nevzdal záměru přilákat nás na zimu do vybraného

bytu, sice prošpikovaného ušima, ale aspoň teplého. Malebné bydlo v Kozí ulici u Staroměstského náměstí, které už Helenka provedla v plánech, mělo zůstat závdavkem na domov, jaký nám pak vymyslí až na vídeňském Uhelném trhu mezi vídeňským Příkopem a vídeňskou Panskou ulicí.

V červnu se policajty zastrašený Renault-servis vzmušil a otestoval můj vůz. Byl už dávno zcela v pořádku, ovšemže. K technické prohlídce mě s ním dopravil syn Ondřej, který nám, opěšalým, od ledna obstarával nákupy. Jeho 188 centimetrů mě přestalo tísnit, s každým působil víc jako bodyguard. Předvedení mého motorového oře v dou-pěti draka byl zas jeho bobřík odvahy, tou službou riskoval čerstvý řidičský průkaz, na němž jako mladý muž visel. Byl jsem rád, že obstál a ten vzácný papír mu nevzali. Nechají ho zato později s diplomem akademického scénografa roky mýt výkladní skříně, dokud nedá přednost vystěhování.

V červnu jsme také znovu dělali řidičské zkoušky. Přezkušující záhy kapitulovali, neboť všichni chartisté je skládali bleskově a za plný počet bodů. Ačkoli ses odjakživa z duše nerada učila, vybičovalo tě bezpráví k jedinečnému výkonu: za pár nocí ses obávanou vyhlášku číslo 100, prošpikovanou šroubovanými paragrafy, naučila prostě nazpaměť. Rozpaky vládly při zkoušce slavného cestovatele Jiřího Hanzelky, který s přítelem Zikmundem objel Tatrou celý svět. Psal jsem test ve dvojici s ním, jeho papír přijal mladý komisař bez kontroly. Vypadal, že ho schová svým vnukům.

Na Sázavě nás teď soukromě střežil mladý dřevorubec z Posázaví. Když uslyšel o Chartě, jel hledat do Prahy její signatáře poptáváním v kostelích. Kostelníci ho zažehnávali jako provokatéra, až mu jakási věřící uvěřila a pošeptala jméno Jiřího Hájka. Toho správného našel v telefonním seznamu mezi mnoha jmenovci bez potíží, protože mu právem přisoudil nejvíc akademických titulů. U něho pak čekal doma, až se vrátí z výsledku, a podepsal. Bezpečnost, vyděšená z každého dělníka, na něho řvala, ať se jede podívat na naši vilu, aby pochopil,

s kým se má jako proletář spojit. Jel, spatřil hákové kříže na garáži a pochopil to tak, že se má spojit s námi proti těm natěračům.

Někdy přijelo ve středu až třicet návštěvníků. Když barometr klesal, vařilas džber buřtového guláše, když se ustálil na krásnu, sedávali jsme kolem ohniště na zahradě jako rybáři: na prutech se nám rozvíjely naříznuté špekáčky v chutně připálené kanadské růže. Před odjezdem do Rakouska k nám zajel Zdeněk Mlynář s chotí Irenou, aby se naráz rozloučil s mnohými. Nechtěl do smrti nečinně dřepět v bytě, před nímž ve dne v noci seděli policajti, kontrolující každý jeho pohyb a každého hosta. Policejní ohon, který mu byl neustále v patách, čekal před našimi vraty. Netušili jsme, že podobný za sebou povlečem celé příští léto.

Z klauzury jsme si vyjeli koncem července zatančit k Martě Kubišové na pout'. V srpnu jsme už dvakrát navštívili Hrádeček. V září jsem tu a tam, když byla paní Máří na Sázavě, sladce přespal v její pražské posteli. Vysunovali jsme růžky jako šneci, učili jsme se chodit a žít se svým zmrzačením.

Záblesk spravedlnosti a naděje vnesl do mého života znovu Peter Weiss. V otevřeném dopise rozhněvaně citoval předsedu bulharského svazu spisovatelů Panteleje Zareva, že se údajně spíš než o kongres zajímám o špinavou kampaň proti němu. Když Bulhar odmítl dokonce přislíbit, že Peter Weiss bude smět na prvním zasedání přečíst své stanovisko k případu, odřekl Švéd účast a s ním celá švédská delegace. Všichni významní spisovatelé Západu následovali jejich příkladu. Zmařené setkání ozdobil jen Brit James Aldridge, u nás smutně známý tím, jak prodává po světě umrtvující kulturní politiku dra Husáka, aniž se obtěžuje přesvědčit se o ní osobně.

Na vznešené gesto solidarity silně levicového muže, který se přesto dožadoval „práv kritických spisovatelů uvnitř socialistických zemí, trestaných zákazy, jaké v kapitalistických zemích právě my nejrozhodněji potíráme“, si nostalgicky vzpomenu počátkem osmdesátých let, až budu spolu s jinými vylučován z „mírových rozhovorů“

německých spisovatelů, kteří se tak vlastně připojí k tvrzení našich zakazovatelů, že skuteční kazimíři jsme my.

Krátká radost byla draze zaplacená. V posledních dnech léta opět udeřilo impérium. Bylo zahájeno trestní stíhání pro těžké ublížení úřední osobě, sazba rok až deset let.

Proti tobě.

Sázava ve dnech 17.–31. 8. 78

Krvavá parodie na detektivku, v níž jakási tajná organizace, mocnější než policie, ukládá o život štěněti, ztrácí obrys a měřítko, major Mášek nám oznamuje, že ostraha bude rozšířena na cestu pod nás, odkud k nám může travič pronikat přes zahradu souseda Rohlíka, jenž nám po okupaci odřízl přístup k řece jako počinek všeho, co nám uřízli pak.

V pátek 18. srpna je konečně nasazen špičkový Sherlock, v terénním vozidle doráží s doprovodem majestátní služební vlčák Pluto, mají-li policejní psi šarže, musí být nejmíň podplukovník, revíruje rozlehlou zahradu pořadovým krokem velitelů pohřebních konduktů, prudký liják ho neruší a promočený psovod se neodváží před nadřízenými, přihlížejícími zpod terasy, ceknout, neobjeví sice žádnou novou jedovou nálož, ale zato dvě čerstvé oběti, mrtvý kos a ježek jsou ihned odváženi na veterinu, ježka vyvrátila strašná křeč skoro naruby, hlava i nožičky trčí ztuhle daleko za hradbu neúčinných ostnů.

Když mi majorka Sedláčková na místní stanici, kde si na neurčito zabrala kancelář, položí svou zamilovanou otázku, koho podezřívám, zopakuji tucet vlastních, které jsem před měsícem položil jejímu náčelníku, a přidám tucet čerstvých, poslední vydá za všechny: kdo v této zemi si může úspěšně dovolit tak drzé hrátky s veškerou policií?

- Máte někoho konkrétně na mysli?, ptá se mě nato rozpačitě.
- Říkáte mi, odvážím se toho tedy, neboť co už mohu ztratit? – u vás všichni, že nelze vyloučit žádnou, ale opravdu žádnou stopu. Proč

tedy vylučujete sami, že je to všechno jen obludně vykolejený pokus mít mě bez křiku pod kontrolou před desátým výročím srpna?

Kupodivu nepředstírá jako obvykle hluchotu, ale k mému největšímu překvapení říká vážně, skoro slavnostně

– Já jsem tu otázku skutečně položila.

Tajím dech, do erárně šedivého kutlochu proniká zdmi zářivý paprsek poznání.

– A...?

Hledí mi do očí s úpěnlivou naléhavostí nevinně nařčeného, který prosí soudce, aby mu uvěřil, přestože všechny indicie svědčí proti němu.

– Soudruh nám dal své slovo, že s tím Státní bezpečnost nemá nic společného.

– Kdo to...?

Vidím ji váhat, jako kdyby měla vyzradit nepříteli heslo, ale je v tom zřejmě i její jediný pevný bod.

– Náš soudruh... generál.

– Který?

– Promiňte, to nemohu!

Věřím, ale dovolávám se dál slušnosti, na níž si tak zakládá.

– A tím pro vás ta stopa skončila?

– Soudruh generál by nám přece nelhal!!

Jak přesvědčeně to mínila pronést, tak ustaraně, přímo bezradně to zaznělo a já s jistotou vím, že se tu právě v mlze, odborně vyráběné zkušenou firmou, mihla na vteřinu silueta vrchního vyděrače a traviče, neboť nemůže být sporu, že právě ten jejich generál je loutkovodič, držící nitky z obou stran policejní ulice, ten přelud však ihned mizí a byl by málem zmizel navždy, kdyby

už nebyli před měsícem učinili onu pověstnou osudnou chybičku, jaké vždy odhalují pachatele dokonalých zločinů, a nepřehlédli corpus delicti, o kterém ještě nikdo neví, protože nám jej teprve chystá potměšilý komisař Náhoda v podobě poštovního kompjútru.

Desáté výročí je tu a nic se neděje, ovšemže, Češi by teď stavěli barikády, leda kdyby jim za to platili přesčasy, celý ten tyjátr se mnou si mohli ušetřit a Eda mohl ještě vesele vrtět proutkem, ale čím by pak zdůvodňovali své bezmezné bujení?, černou mši za 21. srpen začínám dopisem muži, jenž k invazi přivěsil už devět let své éry, píšu pro něho i pro sebe třetí pokračování podrobné zprávy o průběhu vyděračské historie.

„Devět roků, pane prezidente, žijeme a pracujeme zcela izolováni ve vlastní zemi, v očekávání normalizace, kterou jste slíbil při svém nástupu. Místo toho jsme dostali pod auto bombu, do zahrady strychnin a mrtvého jezevčíka se slibem, že je pouhým vzorkem bez ceny, zálohou na nás samotné.“

Pak jedeme do Prahy, dáme Fínu do péče a večeríme zas jednou skvěle v Čínské restauraci, u vedlejšího stolu tvá dávná předchůdkyně, v Deníku kontrarevolucionáře vedená jako E., herečka, u jejíž matky zakotvil navždy Edův předchůdce Adam, líčí nám jeho šťastné, tlusté stáří, a když ty jí povíš o Edovi, kárá nás přísně

– Měli jste si na něho dát pozor!

Pohoří a povodí zkušenosti nás už dělí od ostatních obyvatel téže země.

Nazítrí jsou všechna mimořádná opatření odtroubena a umím si živě představit proud státních tajných, vlévající se do bratrských vln Černého moře, až na mluvčí Charty policejní obležení odtroubena, jen u nás běží krutá fraška samospádem dál a nikdo zřejmě neví, jak jej zastavit, anebo nechce?, nálezy mrtvolek, znetvořených křečí, se množí, ptáci, myši, krtek, je to odporné a čím dál nebezpečnější.

Walter Jaeggi, vracející se ze Švýcarska, kráčí po cestě od garáže jako šaman, v levé ruce sušenou sépii pro jmenovce, v druhé kost z buvolí kůže pro svého miláčka Edu, prochází pak zamořeným pozemkem a nalézá hned druhého ježka, znamenaného úkladnou vraždou, neschopen slova pozoruje Fínu, jak se pokouší hryzat zděděnou lahůdku, po dlouhé chvíli mi říká

– Zní to snad brutálně, ale kdyby zabili tebe, bylo by to normálnější. Oni jsou ke všemu úchylní.

V pondělí 28. srpna dovede Fína Jolanu, která už má naštěstí taky oči všude, k čerstvé porci strychninu, vuřt je nalíčen pod spodními listy indického ořechu u cesty, kam je ve dne od střežených vrátek vidět, lucerna stále nesvítí, majorka mou žádost protokolovala třikrát!

V úterý nám přichází oznámit major Zahorajko, že se budeme muset na den či dva odstěhovat, jde právě z rozkazu náčelníka Kříže požádat Národní výbor, aby dal zahradu posekat, trávu spálit a celý pozemek asanovat mohutným prolitím z hasičských stříkaček, rozhodneme se s těžkým srdcem – měla tu pozítří znovu nastoupit do další třídy – poslat Jolanu do Prahy k matce a Fínu s ní, jejich další pobyt tady si už nemůžeme vzít na svědomí.

My dva si koupíme lyzol, drhneme si ruce dvacetkrát denně a já dopisuji Atest, smutně i vztekle jako nic před ním, už je hlášen v programu vídeňského Burgtheatru a dalších scén, chci ti co nejdřív říkat

– Nebreč už!, Eda je ve Vídni... podívej!, Eda je ve Stockholmu... no tak se přece usměj!, Eda je přímo v Paříži...

Usmíváš se, už když ti aktovku poprvé čtu, ale v koutku tvých úst se prohlubuje vráska, je mrtev, Jolana s Fínou a Máří s Valtrrem pryč, jsme tu sami, v zahradě plné malých mrtvolek, obležené nepřáteli a prosypané křížem krážem jedem, a mne poprvé napadne: jak dlouho to můžeš vydržet?

Ne, já nemám strach o tvou kuráž, o tvou ochotu odporovat zlému, o tvou podporu tím účinnější, že mě ani nepovzbuzuješ, ani nestrašíš, jsi prostě tu, strachuji se o cosi mnohem důležitějšího, co mě k tobě kdysi přitáhlo a po léta přidržuje vazbou, která se nejmenuje ani úcta, ani láska, ani vášeň, je to prostě nejlepší cit, který jsem poznal, a vymyká se mému slovníku.

Bojím se o dítě v tobě, které jakýmsi zázrakem dosud nezestárlo, schopno stále vnímat a znovu i pro mne objevovat základní hod-

noty života a jeho tajemný smysl, proto mi přijde za sedm let při psaní této knihy jenom přirozené, že v ní dlouho oslovuji Edisona a pak bez přechodu tebe, jako byste byli jedna bytost, půl žena, půl pes – sfinga po česku.

Připomínám si obraz: ty a on, společně chycení v hlubokém lese do želez... ne, žádný jezevčík, aťsi mi byl sebemilejší, tys to, k níž tu budu od první stránky promlouvat. A o tebe se bojím v těchto dnech, kdy marně čekáme na slíbené sekáče i hasiče, bojím tím víc, když v poslední den tohoto přízračného srpna přináší listonoška doporučený dopis pro tebe, houká z něho znovu neblahý sýček Malkus a to je zlé, to je zlé!

Čechy, podzim–zima 1977

Ještě v lednu, když světová publicita a solidarita vrátila ohaře z vnitra na řetěz, takže mě přestali denně nahánět do věznice jako do školy, napsal jsem Inspekci ministra stížnost na nezákonné šílení Státní bezpečnosti v prvních dnech Charty. Nezbytná nutnost nenechat žádnou jejich svévoli bez odezvy, aby si nezvykli, měla ovšem háček: snažili se je legalizovat dodatečně.

Na přelomu léta a podzimu vstoupil do tvého a tím i mého života na vysokých kramflecích malý frustrovaný muž, který se znamenitě hodil do výchovatského sboru husákovské polepšovny. Vyšetřovatel Městské prokuratury pro Prahu 1 JUDr. Marcel Malkus – jak poetické jméno! – zahájil zcela prozaicky trestní stíhání proti Jeleně Mašínové, obviněné podle § 155, 156 a 202 z trestných činů útoku na veřejného činitele se zvláště těžkými důsledky, jakož i výtržnictví, protože

„dne 10. 1. 77 kolem 14.30 hod., v Praze I, Hradčanské náměstí, před domem č. 1, hrubými výroky urážela příslušníky SNB v civilním obleku, kteří se jí předtím prokazatelně legitimovali a tuto perlustrovali, když byla vyzvána, aby se dostavila ihned k vyšetřovateli SNB, ztropila výtržnost na uvedeném místě, nejméně před shromážděnou skupinou 10ti občanů a poté, když bylo proti obviněné použito mírnějšího donucovacího prostředku, jednoho z předvádějících příslušníků fyzicky napadla a způsobila mu zranění, které zapříčinilo jeho PN v délce 16 dnů.“

Že PN neznamená „pohlavní nemoc“, nýbrž jen „pracovní neschopnost“, nám nepřineslo úlevu. Můj právník rychle vypočetl, že citované paragrafy umožňují nadělit až těch astronomických deset let, a já jsem tě nemohl podvádět těšínským jablíčkem, že si to třeba rozmyslí.

Nerozmysleli si zatím žádný ze svých odporných nápadů a představa, že ti, dosud netrestané, milostivé nadělí jen třetinu, mě neděsila třikrát méně.

Rýsoval se tu plán, jehož surovost se snoubila s vynalézavostí: v incidentu, který sami zavinili svým bohorovným amatérstvím, postřehl kdosi chytrý skvělou výhybku od ideového sporu k pouliční rvačce. Byl to týž důvtipný principál, jenž za osm měsíců vymyslí vtipnou kriminální pohádku, ve které pro efekt chcípne pes? Snad přímo onen soudruh generál, který dává majorkám čestná slova?

Vedle Katyně jsem se teď věnoval jen organizaci své obrany. Za svědka se statečně přihlásil Ladislav Lis, který scénu tehdy z malého odstupu pozoroval, když se k nám – pozdě – vracel pro tašku. Hrozily mu za to jejich prchlivé osobní msty i obvinění z trestného činu křivé výpovědi. Dostane se mu obojího.

Svědectví nabídl i belgický režisér Walter Tillemans, před jehož očima tě unesli. Nehrozilo mu jiné nebezpečí, než že se už východně od Labe a jižně od Dunaje nedočká pozvání na festivaly, sympózia, bezplatné dovolené, opulentní bankety a divoké flámy jako ti západní umělci, ať už spisovatelé, překladatelé, filmaři či muzikanti, kteří nekladou žádné blbé otázky po zakázaných a vězněných. Čest a civilní kuráž začínají vždycky a všude rozhodnutím obětovat malé příjemnosti a ješitnosti.

V říjnu zazněl varovný výstřel procesu, v němž Havel a Pavlíček dostali sice už jen odsezený trest s podmínkou, Jiří Lederer však tři roky naostro. Znovuotevřené brány do kriminálů měly nejspíš definitivně přibouchnout dveře do evropského salónu, jehož neblahého vlivu na obyvatelstvo se jestřábi režimu báli. Holuby široko daleko nevidět.

Tvé výslechy a porady s právníkem nás teď nutily k častým jízdám do Prahy. Když navíc při prvních mrazech praskl poddimenzovaný sázavský kotel, použili jsme klíčů Havlových, kteří už začli přezimovat na Hrádečku, a přestěhovali se k jejich stolu i loži do malého moderního bytu v Dejvicích, v místech, kde jsem kdysi čundrával na

dětských lyžích přes bílá, ještě nezastavěná pole. Zvyklí na Hradčany a na Sázavu jsme se kupodivu cítili mezi cizími knihami a obrazy brzy jako doma.

Čím dál víc mě fascinovalo, jak tato éra rozvrací svými tlaky biologické rodiny a vytváří místo nich jakési občanské, fungující velmi podobně, ale mnohem spolehlivěji. Z toho vzniklo i rozhodnutí uspořádat v „rodině“ Charty pro těžce zkoušené děti zavřených i nejvíc honěných signatářů opravdovskou mikulášskou nadílku, jak jsme ji v dětství sami milovali.

Po vzoru slavných mušketýrů tvořili klasickou trojici čtyři: Landovskému v roli ďábla asistoval i pekelný pes – Eda v červeném kabátku a s umělými rohy. Zpěváku Hutkovi postačilo vyfénovat si až k ramenům splývající vlasy; s lampiónem a pavím pérem v ruce byl i vzdor brýlím a vousu nejkrásnější z Cherubů. Mikuláše jsem vytvořil já v přepychovém kostýmu z Barrandova. Garderobiéři státního filmu si tajným půjčováním rouch tučně přivydělávali na Vánoce, blahorečící státnímu heslu o náboženství jakožto opiu lidstva, v jehož důsledku byly podobně škodlivé kostýmy v normálních půjčovnách pod sedmi zámky či dávno sežrány moly.

Netušili jsme ovšem, že zájem o Mikuláše je v husákovské Praze tak akutní. Byli jsme co chvíli přepadáváni otci, vyslanými lapit nedostatkového světce za každou cenu, při východu z domů jsme se protlačovali špalíry zoufalců, kteří nám marně cpali do kapes stovky. Zůstali jsme neoblomní i vůči tuzexovým bonům. Svou dohodou s režimem zajistili svým ratolestem skoro všechny normální radosti života. Děti psanců měly zato Mikuláše exkluzivně.

Dal jsem se strhnout jen k tomu, že jsem na ďáblickém sídlišti, kde jsme nadělovali Monice Ledererové, alespoň požehnal zástupu děcek, který nás provázel k Hutkovu autu. Nebesa nás za rouhání potrestala poruchou, kterou však anděl, když odložil křídla, ďábelsky šikovně opravil. Katolický matematik Benda se viditelně ulekl, když zjistil, kdo představuje svatého muže, ale obsloužil jsem mu všech pět dětí

přesně dle jeho přísných pokynů. Můj evangelický otčenáš, který jsem si i po svém poválečném výstupu z církve, vždy znovu překvapen sám sebou, v jistých situacích v duchu opakoval, zafungoval i teď. Bendovi zažili svátek ekumenie.

Policajti, už týdny nesmyslně bivakující před bytem vězněného revolučního marxisty Petra Uhla, byli zmateni, ale zachovali se středoevropsky: kontrolovali nám nové občanky, aniž nás nutili sejmout před okouzlenými dětmi masky. Až při odchodu nás oslňoval fleší narychlo povolaný úřední fotograf. Nevím, dostal-li kdy ty snímky do ruky ministr vnitra nebo neznámý soudruh generál, ale někoho musely rozběsnit do běla. Dozvím se to, až budu za osm neděl na chodníku před Vinohradským národním domem vyplouvat z mrákot po ráně za ucho.

Osvobození od obou domovů jsme se rozhodli oslavit tím, že strávíme Vánoce prvně v hotelu. Grandhotel ve Varech byl už jako vždy dávno vyprodán, ale nejlepší pokoje jako vždy dosud k mání – obvyklý český zázrak. Zapalování stromků s rodiči i dětmi jsme tentokrát o den předsunuli, po návštěvě vyšehradských hrobů a posezení s přáteli při šnecích a sektu v Klášterní jsme ukázali sentimentalitě záda. S Edou, trůnícím na zadním okně, jsme se vydali za vánoční hvězdou.

V důvěrně známém Božím oku a v milované Malé dvoraně jsme pak jak za starých dobrých dob oslavili Štědrý večer, který měl být dvakrát poslední: dočasně v Čechách a navždy s ním. V noci mě budily dvojí hlasité vzdechy. Neúnavný Edison se zdál i ve snu honit své myši. Ty jsi spala špatně. Místo Jezulátka se ti jak tasemnice líhl na pokračování Malkus.

Na Boží hod dojel k obědu Walter Jaeggi s malířskou chotí a synem. Jeho dárek pozvedl naše mysl: fotografie, které 10. ledna pořídil z oken rezidence jejich tehdejší host, nevěřící svým očím. Tajný mladík ti na nich právě nasazoval, co později nazvou „předváděcí chvat“. Vypadalo to, že tě škrtí i znásilňuje současně. Na dalších záběrech pak vesele choval pinče rozčilené paní: hladil ho údajně rozkousanou rukou.

Horší prezent tě čekal v Praze. Z nařízení městského prokurátora Adamce měla ses dostavit 9. ledna na psychiatrickou prohlídku do Bohnic.

Než jsme odjeli na Hrádeček skončit těžký rok s těmi, s nimiž jsme jej tak lehce začali, vstoupili jsme prvně a naposled do vlhkého branického skladu, kde tlely mé písemnosti a knihy. Tam pořídil Štěpán novoročenku. Odráží i stav tvého ducha. Ale byl s námi alespoň stále ten věrný třetí.

Napřesrok už měla zbýt na obrázku jen kost.

Čechy, zima 1977/78

Na psychiatrii po naší úradě nešlas. Obeslali tě znovu. Zůstalas doma. Malkus ti uložil mastnou pokutu. Nezaplatilas. Pak se zlověstně odmlčel. Kdesi byl případ posuzován a určován další postup.

V sobotu 7. ledna jsme otevřeli šampaňské. Třesk korku byl tečkou za Katyní. Ode dne, kdy první stránku pokrtil maličký Eda, uplynulo přes šest let. Že nepil, dostal teď špekáček.

V neděli mi přivezl do Havlovic bytu novou láhev Walter Jaeggi. První mi zvěstoval udělení Velké rakouské státní ceny za evropskou literaturu. V pondělí mi bylo tlumočeno pozvání ministra kultury Sinowatze, abych ji přijel osobně převzít. V úterý připojil dramaturg vídeňského Burgtheatru dr. Weyss osobně pozvání svého intendanta Benninga k roční spolupráci. Prozatím jsem se jen poděkoval.

Ve čtvrtek mi začal všední život účastí na velké hladovce v den odvolacího procesu s Havlem, Pavlíčkem, Ledererem a spol. Ten spol. – to byl vlastně hlavní obviněný, bývalý šéf Městských divadel Ota Ornest, který přecenil své psychické síly a připustil, aby byly jeho pokusy o udržení kulturních svazků se Západem považovány za trestnou činnost. Jeho televizní pokání, jímž si vykoupil dřívější propuštění, připomínalo mi někdejší podobně smutné výstupy Aloise Poledňáka a Oty Filipa. V jednom byl však ten zhýčkaný a bázlivý židovský intelektuál mužnější než předchůdci: nikoho veřejně neobvinil.

Když se náš hladový a zmrzlý hlouček, neustále vytlačovaný policisty, znovu a znovu tvrdošíjně vracel před soudní budovu pankrácké věznice, myslel jsem velmi na Herberta Wehnera, velkého starého lva německé sociální demokracie, který přesto právě přiletěl do Prahy

na pracovní návštěvu. Jevilo se nám to jako další smutný projev politické krátkozrakosti: aniž za to získal něco užitečného, dodal svou přítomností rozsudkům lesk pravosti a režimu pocit, že si může soudit, jak se mu líbí.

Byl to zvláštní zážitek, ta zkrhlá i marná stráž na mohutném schodišti, kolem něhož celý den pulzoval organismus miliónového velkoměsta. Tisícům, které nás zahlédly z chodníků, aut, tramvají i od stanice metra, museli jsme se jevit dík vousatcům a vlasatcům z hudebního undergroundu, kteří přišli oplatit solidaritu, jako podezřelí příbuzní jakési po zásluze souzené cikánské bandy. Režimu jsme mohli být za Wehnerova přispění pouze směšní.

Jak jsem ze sebe přes deset hodin sem a tam vyšlapával mráz a hlad, musel jsem urazit vzdálenost z Prahy na Sázavu. Po setmění jsem byl nenadále odměněn: kdosi otevřel v přetopené přízemní jednací síni okno a v něm se mi na dlouhé minuty objevila tvář Jiřího Lederera, přednášejícího své na tři roky poslední slovo. Neslyšel jsem ho, ale ten němý film srozumitelně ohrázel jeho klidnou pevnost, přesvědčoval i mne, že stojím při vši směšnosti našeho podnikání taky ve správnou chvíli na správném místě.

Rozsudky byly pozdě večer v podstatě potvrzeny, ovšemže. S podmíněně volným Havlem jsme ukončili hladovku večerí v Rotiserii, kde jsem jedinkrát v životě spatřil šéfa Plastic People Ivana Jirouse v kratičké přestávce mezi dvěma z jeho četných pobytů v kriminále. Pili jsme na to, abychom si tu brzy ve zdraví připili s Jiřím Ledererem, všechno však mělo být jinak. Uvidím ho až v Bavořích. To už zas bude v Čechách sedět Havel. Až i toho, jenom díky těžké nemoci, pustí, bude už Jiří Lederer pohřben v cizí půdě.

Jejich proces si odškrtli a začali pracovat na tvém. Absurdita obvinění jim nedělala hlavu. Svět se už zdál ochoten spolknout vše, z čeho nebude přímo čouhat a do nebe řvát bídáctví. Museli pouze dokopat své zpovýkané lajdáky a povaleče, aby se naučili pořádně lhát.

První, komu chtěli přišít útok na úřední osobu dokonce s pokusem vraždy, byl přirozeně zas Landovský. Když ho zas jednou sebrali v jeho vršovickém doupěti, bylo jich šest. Žaloba tvrdila, že je chtěl párat kuchyňským nožem. Přesila se obrátila sama proti sobě, když se ve své lenosti nedomluvili ani na vyšetřujícího soudce, takže nůž v ruce viděli jen dva, dva jej viděli ležet na stole a dva se zdáli nevědět, co je nůž.

Když jste ty a náš advokát směli nahlédnout do Malkusova spisu, pochopili jste, že se bohužel poučili. Byli sice tentokrát jen čtyři, ale ať seděli, či stáli, blízko, či v dáli, dokonce i ve voze s běžícím motorem, viděli a slyšeli totéž. Autor scénáře, který se tak nezvykle dobře naučili, znal nepochybně od Malkuse tvé výpovědi: předjímal a vyvracel předem celou tvou obranu.

Jedinou předností spisu bylo, že v něm násilníci museli vystoupit ze své pohodlné anonymity a vystavili se věčnému zatracení. Tobě však už jen výpis, kterýs pořídila, zaručoval časnou zkázu.

Poté, co se ti v té čtyřhlasé policejní pohádce dlouze a obřadně legitimovali a představovali jako řádní příslušníci Veřejné bezpečnosti v civilu, kteří tě zdvořile žádali, abys je „následovala k vozidlu, že s ní dojednáme, zda má být vyslechnuta jako svědkyně nyní, nebo jindy“, tě pak svorně zažili v unikátní roli pavlačové rajdy, která „dala ruce v bok a vyvýšeným hlasem odpovídala, že udělá scénu“.

Co jim tedy zbývalo než zavolat vůz, avšak tys už začala ječet „Fízle, pokud nemáš papír, tak s tebou nikam nepůjdu, a to opakovala ve všech variantách“. Teprve pak, popisuje major Fiala Otakar, nar. 6. 9. 1927 v Borotíně u Svitav, „začal Dvořák předvádět Jelenu Mašínovou tak, že jí nasadil předváděcí chvat na levou paži a vedl ji k autu. Protože křičela, položil Dvořák druhou volnou ruku Mašínové na ústa, a to směrem pod krkem“.

Hlavní hrdina, který si zaslouží celou vizitku, podporučík Dvořák Josef, narozen 2. května 1949 v Praze, bytem Praha 3, Koněvova 218, služební číslo 160018, to sám popsal ještě plastičtěji: „Mašínová však

ječela pořád. Proto jsem se k ní přitočil a s použitím její pravé ruky jsem jí nasadil předváděcí chvat, který jsem provedl s vědomím, že předvádím ženu, nikoli plnou silou a poměrně taktně, abych se nedotkl náhodou jiných částí těla.“

Následovala vteřina, která tě měla stát jeden až deset roků žití. Důležité pro čtyřlístek bylo prokázat, žeš kousla rozeného gentlemana zčistajasna, nikoli, když tě snad cpali do vozu a působili ti bolest. Proto svědčil major Fiala dále, žeš „usedla normálním způsobem, i když snad trochu kolem sebe kopala“.

Major Tvaroh František, nar. 4. 11. 1925 Štětkře u Českého Krumlova, ti zas „velmi slušným taktním způsobem pomohl dovnitř, prakticky nasedala do auta normálním způsobem“.

Řidič Stach Jan, nar. 19. 9. 1954 v Praze je, ač benjamín, překonal: „Když Mašínová nepřestala křičet, uvolnil si Dvořák jednu ruku z předváděcího hmatu a sevřel jí ústa; nato nasedla, aniž by byla nějakým hrubším způsobem nucena.“

Tak to tedy bylo, navlas!, ale současně, tak opět dále Dvořák, „se mi zahryzla do palce levé ruky, který začal ihned krváčet, a pak se zakousla ještě jednou do stejného místa. Po povolení chvatu nastupovala sama, nemohla se zranit“. Tady byl film, pravda, trochu nešikovně střížen, děje se překrývaly i opakovaly ve špatných časových rovinách, ale to bylo nejmenší, co mohlo režimním rychlosoudcům vadit. Rozhodovalo, že svědkové jednoznačně rozpoznali ušlechtilou krev státního policisty.

Tvaroh: „Nevšiml jsem si, zda ho kousla, ale měla potom zakrvácené rty, ale nebyla zraněna.“

Fiala: „Měla na ústech krev, kterou olizovala, ale sama nebyla zraněna.“

A bystrozraký Stach: „Ve zpětném zrcátku jsem viděl, že není zraněna, ale utírala si z úst krev, která nebyla její.“

Tak byl viribus unitis přeretušován obraz mladého muže, jenž místo aby po těžkém zranění vyhledal ihned první pomoc, než vyhledá

na dalších šestnáct dnů i lůžko, setrval na bojišti, žertovně chlácholil rozrušené občany a dlouho si mile hrál s uváleným pinčem, riskuje pro milovaný stát i tetanus.

Na tvém portrétu chyběly už jen vlkodlačí zuby. Tvé odsouzení bylo naprogramováno. Že existuje i jakási dolní výměra trestů, zdáli se dávno zapomenout. Zbývala tenká naděje, že jim do toho něco přijde.

Sázava v pátek 1. 9. 78 – po půlnoci

Poslouchej.

Povím ti teď, jak to bylo tu poslední srpnovou noc, kdy jsi umřela. Nepochopil jsem hned, že odcházíš, teprve když jsi stoupala dál a výš, sevřela mě úzkost a rozběhl jsem se do těch honosných secesních schodů, které neměly odpočívadla, vedly rovně vzhůru a někde u tebe splývaly v cosi podobného paprsku z gotických obrazů, srdce mi probíjelo hrud', hrdlo mi svírala závrať a pak i beznaděj, když už jsem věděl, že tě tak rychle může unášet jen smrt, schody dosáhly mračen a já jsem klopýtal bílým tichem s vědomím, že už tě nespatřím, vytryskly mi slzy, plakal jsem jako nikdy v dospělosti, která mi začala u maminčina smrtelného lože, už jsem nemohl dál, opustily mě síly, klesl jsem na kolena a v příštím okamžiku se mraky v krouživém vlání snášely k mým nohám jak roztátý hedvábný šál, nevýslovným zvukem zahřměly varhany, jen pár kroků vzdálen stál na konci schodiště rokokový trůn, u něhož leželas, hlavu na klíně Boha, který vyhlížel jako dobrotivý dědeček z českých pohádek, až na to, že se – to bylo tedy jeho tajemství! – usmíval drsnosrstou tváří Edy...

Probouzím se, můj chronometr světélkuje průjezd půlnocí, spal jsem sotva pár minut, oddechuješ vedle mne pod modrým, bezhvězdným nebem mé sázavské psárny v laskavém spánku, ale můj polštář je opravdu zmáčen a ve vědomí vězí myšlenka, kterou tam zasekl Malkusův britký přípis, že budeš, nedojdeš-li do Bohnic sama, na pozorování úředně dopravena, scházím do haly, otvírám tiše dveře do zahrady, stojí v ní jako v mém snu první podzimní mlha, kterou se může plížit rota travičů.

Vstupuji do ní sám a docházím nehlučně skoro k brance, žárovka na sloupu nesvítí dosud, stabilní ostraha nejspíš stabilně spí, stojím těsně u garáže mezi růžovými keři a do bříšek prstů mě bodá srst tisu, starého jako já, jemuž jsem naposled přistříhl frizúru ještě za Edovy asistence, v tu chvíli mě přepadá šílená představa, že i po tobě zbudou brzo jen ty růže, kteréš tu pěstovala.

Sny jsou odjakživa tvá doména, zdají se ti, jako by byly výsledkem úporných uměleckých procesů, často mi s očima slepenýma spánkem vyprávíš divukrásné texty, poetické, vtipné a chytré, tím míň tě zajímá vymýšlet si ve dne s námahou umělé, mé noci jsou naopak bezesné a bezobsažné, jako bych byl po celodenním spisovatelování vypsán do prázdnoty, o to víc mě šokuje a straší můj dnešní sen, tuším, že v něm tluče na poplach můj přímo zvířecí instinkt.

Náhle bezpečně vím, že Edova smrt nezastupovala mou, že Velký Loutkoherec přikázal nezdržovat se dalšími koly se mnou, který jim se štěstím uniká rychlými sajdstepy, neboť konečně odhalil naše základní tajemství: že já jsem ty, a proto jim stačí účinně zasáhnout tebe.

Někdy, nevím za kdy, se do mne vkousává vlhký chlad, jsem téměř nahý, vracím se do haly, nerozsvěcím, stačí mi mléčná mlha za francouzskými okny a rozeznávám i Sovákovy grafiky a oleje dívek s paraplíčky na oválu zadní zdi, ale ze všech slov i melodií, které tu zazněly za mých zdejších dvacet let, nedoléhá ke mně ani šelest, jsem opět sám v tom tichu smrti ze sna.

Dvacet let už vedu svůj stále eskalující občanský spor, vyzbrojen vlastně jen tím instinktem, divadelním nosem dramatika, situace, které mi nastražovali, řešil většinou bezchybně, párkrát mi dokonce poradil, jak položit několik malých ok i jim, teď mi však naléhavě říká, že můj konflikt s nimi, který přerostl v tvůj, dosáhl bodu, kde nutně musí následovat buď pauza, anebo katastrofa, určená v tomto kuse tobě.

V této zářijové noci si zas jednou kladu otázku po pořadí hodnot, tu vlastně nejdůležitější, protože nejvíc ovlivňuje lidská jednání, kdysi jsem stejně pateticky jako abstraktně sloužil celému lidstvu a dal se prostomyslně klamat těmi, kdo v každé epoše pletou ze svatých hesel bič vlastní moci; protože to už vím, protože jsem ve válce s nimi obstál, mohu si odepřít ješitnost stát se otrokem jiné pochybné ctižádosti: chci teď raději zástupně za celé lidstvo, bez patosu, ale o to konkrétněji sloužit jednomu člověku, který je mi důležitější než pomník, jaký bych si asi rád postavil.

Když se probouzíš, jsou už napsány dva dopisy, Brunovi Kreiskému a Willymu Brandtovi, líčím stručně stav věcí i myšlenku přijmout stále platné pozvání rakouské vlády k převzetí státní ceny a pozvánku Burgtheatru k roční spolupráci; pod jejich deštníkem, s kázní už prokázanou a se štěstím, které nás zatím nemá nerado, může se zdařit návrat i záměr: zbavit za ten rok žalobu žraločích zubů, když domnělou upírku poznají mezitím hlavy dvou států jako svéráznou, ale naprosto nekousavou bytost.

Z mlhy se klube slunce, ještě je stále léto, v košíku po svém dědečkovi se mrská Fína, obvyklou ranní gymnastikou a toaletou nás dojíímá a rozesmává spolehlivě jak Chaplin, od svého čaje k tvé kávě ti podávám oba dopisy, čteš a říkáš pouze

– Fínička tu cestu nezvládne...!

– Ale Jolana zvládne Fínu!, odpovídám.

Od té chvíle se v tobě viditelně zastavuje jakýsi temný volný pád, jak jsem to stokrát zažil v malém, kdykoli jsem od tebe zahnal tvé přízraky – můry.

Dopisy vezeme do Prahy k doručení nejkratší a nejformálnější cestou, než je odevzdáváme na obou ambasádách, hlásíme se u plukovníka Kříže, neviděl jsem ho od pohnutého předvečera svých narozenin, kdy mi oznámil schůzku v Karlových Varech, nekonala se, taky námluvy ustaly a naše zahrada mrtvých svědčí, že v zásadě přestala i ostraha, třebaže se navenek koná v neztenčené míře.

Rovněž náčelník se zdá existovat jen vnějškově, mluví k nám jako svá odosobněná funkce, chladně a jaksi podrážděně, když říká, že budu v nejbližších dnech pozván k projednání své stížnosti z 21. srpna, ale tu jsem přece zaslal prezidentovi!, krčí rameny, chci tedy aspoň vědět hned, zda mé rodině stále hrozí nebezpečí, krčí rameny znovu a s tím nás v nemilosti propouští.

Předvolání, řádné jak nikdy předtím, mi přiváží má jízdní hlídka z Prahy už druhý den, zní na středu 13. září 14.00 do kachlíkárny v Bartolomějské, kde sídlí železné plíce, horoucí srdce a čisté ruce Státní bezpečnosti, můj dopis obsahoval její kritiku, teď byla pověřena jeho projednáním, že by byl Pánem Pimprlat doktor Husák sám, je dost hrozná představa, ještě strašidelnější však ta, že tajemný soudruh generál vodí na šňůrkách i jeho.

Předtím se ještě osobně přesvědčuji, jak jsme skutečně chráněni, v pátek večer, sotva padne mlha, uplatním plán, k němuž mě kdysi sváděl bolavý zub, v dolním rohu zahrady odsunu volné laťky – památka na padlého krále norníků –, proklouzávám bezhlučně do úvozu k řece, pochoduji pak usilovně proti proudu k jezu, vzhůru k železnici a po pražcích k pěší zkratce mezi námi a silnicí – stejně nespátrěn se za dva dny vloupu zpět k nám.

Teď však nastupuji přesně tam, kde si Eda před měsícem vynutil poslední výlet, do vozu Landovského, který mě jako král duchů dopravuje nocí k severu, tam se účastním, sázavskými strážemi nepostrádán, dobře utajeného „malého sjezdu spisovatelů“.

Koná se letos už popáté, další viditelnou stopou se má v blízkém budoucnu stát slovník zakázaných českých autorů, vytvořený na koleně, ale s nejvyššími vědeckými parametry jako doplněk pro rubaného slovníku našich státních kolegů, kde všechno podstatné chybí, letos je nás už patnáct, požádám přátele, aby mi dovolili začít „různým“ a přednesu svůj bod.

Potřebuji slabou hodinu, abych vylíčil události turbulentního léta i objasnil svůj záměr, den a noc však trvá rozprava, last not

least to má být i prodloužení mého pohelsinského pokusu prorazit v teď už desetiletém obklíčení průchod tam i zpět, nehlasuje se, přirozeně, ale v duchu třídím hlasy, rád není nikdo, všichni mě chápou, až na dva dokonce věří, že se mi to podaří zas.

Moje nátura a letora mi dávno nebrání vidět rizika doby i vlastního podnikání, ale pokud nejde o hazard, neváhám nikdy přihodit chuť i víru v úspěch, jsem rozhodnut, přesto ještě zkoumám, jak smysluplně využít našeho rozloučení, kdybych z vyšší moci přece jen prohrál.

Z pověrčivosti se nekoná loučení, mé smysly však mimovolně po celé hodiny podrobně zaznamenávají barvu hlasů, hru tváří, kresbu gest, stavbu vět i cesty, jimiž se ubírá myšlení těch, kterým ani po létech nebudu říkat jinak, než – moji drazí kamarádi.

Obratem potvrdí státníci z Bonnu i z Vídně svůj úmysl oznámit státní Praze, že chápou náš podnik jako vážný pokus přeměnit helsinské zásady v čin, slíbí jej zaštitit svou stálou pozorností, která by znemožnila přišít mi cizí zavinění, přejí nám dobrou cestu a hlavně šťastný návrat.

Ještě před termínem mého předvolání podáváme tedy žádost o výjezd do Rakouska a zbytku světa na 365 dnů, naše kostky jsou vrženy.

Čechy, ještě zima 1977/78

Můj otřes mozku jako další opožděný honorář za mou ranou poezii jsi měla tři dny po udělení rakouské státní ceny na svědomí vlastně ty. Tvůj veselý sen o plesu Charty, kterýs vyprávěla všude, vzal její signatář a bývalý poslanec České národní rady ing. Rudolf Battěk zcela vážně.

Povšimnuv si pouličních plakátů, zvoucích na ples železničářů depa Vršovice, navštívil poradatele s dotazem, zda by uvítali menší soukromou společnost. Že si čirou náhodou najali s velkýma očima rozlehlý Vinohradský národní dům a měli nečekané potíže s odbytem vstupenek, nadšeně mu nabídli celý boční sál, najde-li nejméně stovku plesajících. Pro zájem našich žen a dívek odebral lístků na dvě stě.

Po týdnech a měsících studené občanské války jsem tě viděl zázračně proměněnou do bezstarostnosti let, kdy jsem tě poznal. Bylas dokonce zas po uherském roce u švadleny i u holiče, viditelně tě vzrušovala prověrka tvého ženství pro změnu zas jednou muži, kteří nejsou ani vyšetřovatelé, ani psychiatři.

Zato já, oblékaje smoking v bytě, jehož laskavý majitel Havel, že přijel na tu jedinou noc a sám, našel si postel jinde, netuše, kde skutečně přespí, zavětril jsem místo radovánek nebezpečí. Z regimentu holičů a švadlen musel přece někdo zavolat jim. A když nám skoro nedovolili dýchat, proč by nás měli nechat tančit? Smoking jsem zase svlékl.

Stěží dosáhl, že jsem oblékl aspoň svatební šaty, můj instinkt křičel po džínách. Jako vždy, když jsem začichal pekelný puch, zařekl jsem se i jen kapky alkoholu. Sotva jsem však vystoupil z taxi, styděl jsem se už za svou hysterii. Rozlehlé náměstí mi přišlo tak důvěrně

známé, že jsem pocítil radostné pohnutí. Na jeho spodním konci jsme se v Londýnské oba dva narodili, nad horním bydlívala má první láska A., chrám svaté Ludmily byl místem stydlivých dostaveníček.

Ze střechy Vinohradského divadla mě zdravili oba mí obrovští strážní andělé. Tady pod nimi mě Dobrá píseň vystřelila 1951 na oběžnou dráhu divadla, Záříjové noci otevřely 1955 můj konflikt s režimy, Válka s mloky 1961 dveře k vlastní jevištní poetice a 1967 August cestu do světa. I teď, když museli sloužit za vývěsní štít lžidimijům, byli okřídlení zhmotnělým symbolem, že co se stalo, nemůže se odestát.

Na úpatí honosného secesního schodiště Národního domu se mi zázrálo, že uplynula vteřina od mučivých tanečních hodin v předposledním roce války, kdy mi zde bylo v potu tváře souzeno poznat, že mi do vínku ani nedána lehkost kroku, ani snadnost oblažování paní a dívek, a století od června 1967, kdy jsem tu na IV. sjezdu československých spisovatelů předčítal v témže sále s tlukoucím srdcem, protože před zbledlým ideologem strany Hendrychem, Solženicynův vášnivý protest proti žaláříkům sovětské literatury.

Ale to vše byla už historie. Co platilo, byl bál! Už jsme spatřili několik přátel, ale neporušili rituál: s páry známými i cizími, naleštěnými jako my dva, jsme důstojně stoupali ke stolům pořadatelů, oblečených rovněž v černém, jak se sluší a patří ve staré kulturní zemi.

Vzali nám lístky, ale neutrhli. Muž s myší tváří je hodil do zásuvky, z níž zpětným pohybem vynesl dvě dvacetikoruny, narval mi je do kapsičky u vesty jako zpropitné a pronesl drsně formulí dne:

– Pracující si nepřejou tancovat vedle nepřátel socialismu!

Ozývala se všude kolem nás. Teprve teď jsem si všiml, že přes balustrádu obou schodištních křídel, vedoucích z odpočívadla s kontrolní propustí k sálům, shlížejí snad všechny tváře, které jsem kdy uviděl za stoly vyšetřovatelů, před našimi dveřmi i za volanty sledujících aut. Skláněli se nad vestibulem jak nad mamutím akváriem, ukazovali prstem a černí rybáři pro ně lovíli jejich oblíbené exempláře.

*Vzteklí, že nemohou zatýkat, jen vyhazovat, vyžívali se v hulvát-
ských posměšcích, jimiž komentovali smutný sestup našich zklama-
ných žen od bran tanečního nebe do přízemí, zatímco vzhůru po-
kračovali jen udivení železničáři, kteří neměli tušení o svém svatém
rozhořčení.*

*Vysvětlovat ani rozčilovat se nemělo ovšem smysl. Tak krásně
vyšňořené ženské si však nezasloužily odchod bez pocty. Postupně
jsme zaplnili přilehlou restauraci. Po mnoha urgencích nám konečně
vrchní přinesl místo jídelníčku zprávu, že podnik mimořádně zavírá.
Dali jsme si tedy tichou poštou sraz v Národním domě na Smíchově,
známém posledním útočišti tancechtivých seniorů, a nezaplesanci se
počali dočasně rozcházet. Aby až do konce nedošlo ke konfliktu, tvořil
jsem, kázeň sama, zadní voj.*

*Když jsme spolu konečně jako poslední vyšli do vstupní haly, byli
až na pár proklouzých rybek chartisté na ulici a železničáři na plese,
který s ubylými hosty a s přibývajícími informacemi ztratil lesk a švih.
Spatřil jsem obraz z posledního aktu Dürrenmattovy Návštěvy staré
dámy. Nejspíš z fundusu odějí muži z vnitra, kterým zbývalo jen vy-
provodit nás dva, utvořili hustý popravní špalír ode dveří restaurace
k východu. Vzal jsem tě, jak to dovolovala tvá pláštěnka, pod paží.
Současně se do mě z druhé strany zavěsil mladý muž a začal nás oba
táhnout.*

– Nechte toho! řekl jsem, – vidíte, že odcházíme.

*Kupodivu toho nechal, a u hlavních dveří mi dal dokonce s přehna-
nou poklonou přednost. Až když jsem ho minul, přidal mi nádavkem
zezadu ránu za levé ucho. Musel udeřit pěstí: šel jsem ihned k zemi.
Ztrácejí vědomí, těšil jsem se, že nemám smoking.*

*Když jsem se probral, spatřil jsem tvář Rudy, kdysi tanečníka
slavného Vycpálkova souboru. Asi tomu velel, protože jsem ho slyšel
nařizovat, aby mě dopravili ke zkoušce krve na důkaz, že jsem ožralý
nadranc. Postřehl můj pohled a řekl nenávistně*

– To máš nadílku, že jsi zradil své básničky, ty... svatej Mikuláš!

Rozběhl se to nejspíš zařídít sám. Kolegové zaháněli kohosi, kdo mi chtěl pomoci, kopanci. Rychle jsi mě odvedla do parčíku za kostelem, kde mi znovu povolila kolena. Sedl jsem si na trávu za bezlistý keř a pokoušel se přetrpět bolest v týlu. V pokleku jsi mi držela hlavu a vyhlížela někoho známého. Přímo naproti zářily lucerny a foyery mého divadla. O čempak tam dneska hráli dávní přátelé? Za keři hnal civilista dívku v plesových šatech. Když ji na chodníku dohonil, kopl ji, že upadla. Vynořil se ramenáč, popadl surovce za límec a hodil jak ranec mezi parkující auta. Pak dívku zvedl a hnal přes jízdní dráhu k dojíždějícímu autobusu. Poznal jsem svého syna. Nazítří podepsal Prohlášení Charty. Rozhodli jsme i jeho podpis deponovat, než obhájí diplom.

Slyšel jsem tě volat. Z keřů vyšel překvapivě Ivan Klíma a pomáhal mi vstát. Kdysi proslulé divadlo tu mělo už dva své autory. Jako mucholapka přitáhlo další dvojici: Havla a Landovského, kteří se před ním snažili chytit taxi. Dříve však byli chyceni sami. Pustí je z Ruzyně bez omluvy za dva měsíce, v těch večerních šatech. Bude to jejich nejdelší ples.

I Helena Klímová měla dlouhou róbu, vzaly jste mě mezi sebe a nenápadně mi pomáhaly v chůzi. Vynořili jsme se z parku jako dva podnapilé páry, které táhnou na lepší. Přítelův vůz parkoval před naší společnou porodnicí. Dramatický oblouk mého života uzavřel další spirálu. Jak jsem ji na scéně nenáviděl, zatoužil jsem po chvilce nudy. Museli jsme však zorganizovat obranu, než nepřítel zmanipuluje protialkoholní stanici.

Byl jsem tam dřív, a protože jsem se nedotkl alkoholu, atestovali mi nula celá nula. Na nedaleké pohotovosti objevil lékař bouli zvící holubího vejce a dal mi s koňskou injekcí i důležitý glejt: domnívaje se, že jsem byl přepaden chuligány, potvrdil mi pro policii druh a rozsah zranění.

Klíma nás odvezl do Havlova bytu, jehož majitel už snil na vězeňské pryčně o všech krásných děvčích, které hodlal vyvést. Jako snad

první notorický nepiják neudělal pak můj obětavý přítel cestou domů alkoholový test. Milosrdné samaritánství ho stálo klíče od vozu i řidičský průkaz, který dostal až za dlouhý čas po nových zkouškách.

Jedné červencové neděle se vplíží do sázavské zahrady muž, v němž poznáme souseda z Hradčan, s nímž jsme se jen zdravívali. Zděšen vlastní odvahou vyšeptá nám pod břízami, že tehdy v lednu jako vždy poslouchal vlnu 19, na níž vysílala pražská Bezpečnost – bavila ho prý vždycky víc než televize. Pochopili jsme, když nám dal kazetu, kterou mám dodnes. Jakýsi policista sděluje autotelefonem centrále, že Klímův dech trubičku nezbarvil.

– Ta trubička se zbarvit musí!, zřetelně diktuje bohorovný hlas řídícího důstojníka, – pan Klíma odstaví vozidlo, dá vám pěkně klíčky i řidičák a pocape s manželkou do Bráníka pěšky!

Mne měla po zbytek mých let jednou za měsíc jak Cyrana rána od Arrasu probouzet vprostřed noci úporně bolestná vzpomínka na zdvořilého chlapce, soudruha z mládí Rudu a na tvůj veliký bál.

Sázava ve středu 13. 9. 78 – 12.00

Končíme snídaňoběd, který až po nás nazve Evropa brunch, vycházím z branky, stabilní ostrahu, co mi dávno přestala odpovídat, už tedy taky nezdravím, tisknu si ruce s mobilní, dnes opět slouží první parta, má stará garda, brzo bude patřit k rodině dva měsíce, jako od prvopočátku nemluví o svých úmyslech a cílech, aby si nezvykli a nežádali pak zpověď pokaždé, řeknu jen, že se jede, kývou a čekají, zajíždím s Renaultem z garáže až k vilce, aby si nemohli prohlédnout naši hostku, Čechokanadanku, divadelní vědkyni Markétu. Už týden je v jirákově vidění, poznala na ulici tvář Landovského a on ji přivedl na večerní představení Makbetha v bytě Lady Vlasty, od té doby u vytržení putuje od autora k autoru, které předtím marně sháněla ve Svazu spisovatelů.

Včera dorazila – jak předem dohodnuto – linkovým autobusem k nám, od stanice jsi ji přivezla k hořícímu krbu, kde jí na elektrickém rožni opekl špekáčky Dunkan-Makduff-Banko bez kníru, oholil jsem se kvůli snímku na pas, autor našeho jedinečného stroje na oheň architekt Bílek, také signatář Charty, dorazí záhy do Vídně, kam ho pustí omylem s Čedokem, i kompjútry jsou slabé na český bordel, za půl roku mi postaví v Burgtheatru výtečnou dekoraci k Revizoru a za dva na Kohlmarktu jiný skvělý krb.

Tisíc a jeden podobně tragikomický příběh slyšela nová přítelkyně za jediný týden, teď tedy zažívá sama doprovod černé Tatry se třemi muži, ví, kdo je Strejda, kdo Číňan a který Pejskař, avšak co ji cestou potká v městečku Český Brod, se vymyká žánrům: posmrtné setkání s tím, jehož osudy, ilustrované fotografiemi, jsi jí vyprávěla do pozdní noci, abys ulevila smutnému srdci.

Ostraha zůstává na hlavní třídě, my zajíždíme do dvora veterinárního zařízení, které konečně kladně zodpovědělo mou žádost, česky mluvící průvodkyně je asi považována za mou choť, neboť doktor potvrzuje bez zábran a bez okolků, že dodaný pes Edison Venor uhynul po požití koncentrované multidávky chloridu strychninu, pak ukáže na okenní římsu a praví

– Můžete si ho hned vzít.

Zabalen halabala v rozvírajícím se kornoutu z Rudého práva se temně leskne kov těžké urny, v jakých jsem kdysi odvážel z krematoria na Vyšehradský hřbitov popel svých rodičů, zatrnu i já, natož křehká rodačka, odvyklá už domácím procesům, které souběžně s jemněním mikroprocesorů stále drsní, veterinář pochopí náš úžas i úlek a rychle podává zbrusu české vysvětlení.

– Zvířecí urny došly, museli jsme vám ho nasypat do lidské. Je vaší povinností řádně ji označit, aby někdo v budoucnu nešel ohlásit zločin.

– Smí u nás každý občan trávit psy?, ptám se.

– Vyloučeno! Pouze odborný lékař, když třeba zjistí nákazu nebo zhoubnou nemoc, ho může uspat.

– Pak to ale zločin byl, nemyslíte, pane doktore?

Taky jen pokrčí rameny, ale potom plaše kývne a spěšně se loučí, ještě si však vzpomene a prosí si čtrnáct korun, dostávám za ně i účtenku Pohřební služby číslo 010263 na jméno Dr. L. Zima s vpi-sem „úřední popelnice bez čísla“, vzdor tíže veze zámořská krajanka kovový granát pietně na klíně, jako by v ní byl popel člověka.

Pieta – popel? Vzpomínám na zpovědi vyděšených exfízlů, kteří měli nehoráznou smůlu, že právě jejich jména vyplula z domněle věčného ledu při politické oblevě šedesátých let, mezi hrůzostrašnými fakty, které tehdy rozmrzly, byl i příkaz tajně rozptýlit popel popraveného Rudolfa Slánského a jeho druhů, v ten den udeřil mráz, úřední popeláři uvízli na náledí, vysypali tedy důvtipně obsah uren pod kola služebního vozu a mohli se o to dřív vrátit ke svým blízkým.

Ale teď je stále ještě léto, pětadvacáté od té kruté zimy, a já už si ho dovezu v pořádku tam, kde si přeješ, aby byl pochován, v pořádku...? vím přece, že už to nikdy nebude on, ale také vím, že nebude patřit zapomnění, za šest let, po Vídni, Stockholmu, Paříži a růženci evropských měst, jaká bych se mu nikdy neodvážil slíbit, zasednu mezi tebe a tuto Markétu dokonce v hledišti na druhé polokouli, a když se vyhrne opona k Atestu, zašeptám vám oběma

– Vidíte?? Eda je ve Vancouvru... až na břehu Tichého oceánu...!

Teď je tu však Praha a já si vybírám příhodný červený semafor, přejímám urnu, a hostka na zelenou s polibkem vystupuje do velkoměstského provozu, v němž se nepoznána ztrácí, tu tíhu smrti mám pak sám na klíně až do Bartolomějské ulice, kde ji nechávám na svém sedadle, které měl nejradši, pod dozorem ostrahy, zvrácená situace: oběť se vrací tam, kde byla počata její vražda.

Má to za sebou, nás s tebou ještě čeká neznámý osud, snažím se uvést v činnost své protivýslechové reflexy, jde to ztuha, pár týdnů bez zatčení a člověk úplně vyjde ze cviku, ale musíme tam všichni, jdu i já, deset minut po druhé jsem z čekárny okachlovaného domu odveden tentokrát do prostorné kanceláře, tři muži v čele konferenčního stolu ustanou v hovoru, nejstarší pokyne, abych usedl na protější konec, mezi mnou a jimi jsou dvě řady prázdných židlí jako cordon sanitaire.

Dva z nich znám, plukovníka Kříže a toho, co mě poučoval před záletem do Švýcar, jak se má chovat občan v zahraničí, říká si podplukovník Hašek, předsedající se mi stručně představuje jako plukovník Musil, funkci mi utají, ale sděluje, že jedná z pověření ministra vnitra ČSSR doktora filosofie Obziny, nato vyzývá plukovníka Kříže, aby mě obeznámil s výsledky pátrání, nehodlám sedět jak maturant před komisí, otvírám loveckou tašku a vytahuji blok.

– Můžete si dělat poznámky!, říká plukovník Musil ostře, jako by mi velel, dík tomu si bude moci jednou srovnat tento záznam se svou nahrávkou.

Protivná místnost v protivném domě s protivným portrétem protivného muže rychle vytrásá mou ochablost a obnovuje mi formu, už přinejmenším chápu, že se tu nehodlají bavit o mém dopise, nýbrž předložit mi jakousi bilanci, nebo snad pachatele??, plukovník Kříž však nevyhlíží, jako by odhalil Velkou Vlakovou Loupež, je dnes jen stínem suverénního šarméra, kterým býval, připomíná spíš vyvolaného primuse, jak tu teď snaživě referuje, že pátrání bylo vedeno třemi směry.

– Za prvé v okruhu vašich osobních přátel, třebaže vy takovou možnost opakovaně vylučujete a neprojevil jste nejmenší snahu vyšetřovatelům v tom směru pomoci. Za druhé v určitém okruhu kriminálních živlů.

Jako by uslyšel nacvičenou narážku, zvedá podplukovník Hašek připravený papír a čte, aniž by se dovolil vyšších šarží, výpověď jakéhosi Josefa Chába, toho času ve výkonu trestu v druhé nápravné skupině ve Valdicích.

– Za společného pobytu v nápravně-výchovném zařízení přemlouval mě tehdejší odsouzený a nynější signatář Charty 77 inženýr Petr Uhl ke společným teroristickým útokům proti některým osobám.

Podplukovník na mě pohlédne, jako by se hodlal pást na mém úžasu, tak se ho rovnou ptám

– Proti kterým?

– Cože...?

– Proti kterým osobám?

Usilovně studuje papír, i když odpověď musí znát, úžas zaslouží, že mi ten špiclovský blábol servíruje.

– Uhl, říká konečně rozmrzele, – sdělil Chábovi i konkrétní jména, ale Cháb je pak zapomněl...

Petr Uhl, tvůj spolužák, s nímž ses po letech setkala v Havlově bytě, kam jste se za dnů Charty oba vraceli z Ruzyně, připomínal mi nejvíc ze všech mých známých profesionální revolucionáře, jací

vymřeli s Leninem, na rozdíl od něho měl asi štěstí, že své revolučně marxistické teorie nezažil v praxi, a určitě smůlu, že zrovna Lenin odzvonil fešáckým kriminálům, v jakých ještě on sám volně debatoval se soudruhy a spisoval manifesty, jak s vězniteli zatočit.

Sporému, rtuťovitému a nepoddajnému Uhlovi, neúnavnému diskutérovi i bojovníku, bude se pak podobat bezpočet mladých mužů, které potkám na Západě, poznovu se však budu ptát, kdo z nich by byl ochoten zaplatit zlomek ceny, kterou Uhl svou svobodu projevu vykoupí: z prvních čtrnácti husákovských let proživoří čtyři v normálním a půl šesta v těžkém vězení.

Smával jsem se mu, že si ho dovedu představit, jak nás zatracuje z tribuny jakéhosi sjezdu všesky šmahem, až mu budeme kazit zas tu jeho spravedlivou revoluci, ani má bujná fantazie však nepřipouští představu, jak právě on právě na tebe chystá bombový atentát.

– Nevím, je-li pan Cháb darebák, nebo ubožák, ale věřím, že jako odborníci přikládáte takovým svědectvím ještě menší cenu nežli já, amatér!

Slova se raději znovu ujímá plukovník Kříž.

– Za třetí pak nelze vyloučit ani možnost, že celý vyděračský útok proti vám a vaší rodině byl pouze dovedně předstírán.

Než mi to dojde v celém obludném rozsahu, jsem s to se ho ještě bezelstně zeptat

– Co tím myslíte?

– Kupříkladu při akci ve středu 19. července bylo místo, kde jste si měl vyzvednout vzkaz vyděračů, ráno pečlivě prohlédnuto a pak celý den bez přestávky bedlivě pozorováno.

– A...?

– Vy jste tam pak přesto našel druhou krabičku od krému Nivea!

To není pravda...!?, nejvyšší kriminalista největšího kraje republiky mi jako fantóma, k němuž se pět let sbíhají nitky paličů, vyhrožovačů, vyděračů a kladečů bomb, po dvou měsících intenzivního pátrání prezentuje – mne... ne!, to nemůže být pravda!!

– Chcete tím naznačit, že jsem ji tam položil sám...?

– Vyloučit nelze ani to.

Ještě nejsem nad tím, ještě mě ta nestoudnost ochromuje.

– Ale ten vůz krátce předtím... kapitán Hübl vám přece musel hlásit...

Odpověď tak hbitá, že zní jak nacvičená.

– Kapitán Hübl nic neviděl.

Ach!, proto byl pod dekou?, nikoli, aby neviděli jeho, ale aby nemohl vidět on?, ne! brání ho cosi ve mně, v tomhle ten člověk nejede...!

– Domníváte se snad, napadne mě, – že jsem si taky sám otrávil svého psa?

Plukovník Kříž velmi obřadně vyjímá ze své složky další papír a čte.

– Podle hlášení vaší ostrahy z pátku 28. července jste se cestou z Karlových Varů stavovali na Plzeňsku, abyste si podle vlastních slov zamluvili štěně.

– A...??

– Což vypadá, jako byste s úhynem psa počítali předem.

Je to pravda, odpadl!, mé zklamání a můj hnus jsou tím větší, čím víc jsem tomuhle muži důvěřoval, zvláště odporné, že do té špíny namáčí taky Hübla, Šatru, Máška, Sedláčkovou, celou kriminálku, když jim na hlavu estébácký hnůj, po němž se smrdí do smrti, zdařilo se mu, co z jejich spolku dokázal zatím jen doktor Černý neblahé paměti: beze slova skládám své věci a zapínám tašku, odsunuji židli, vstávám, zdravím a odcházím ke dveřím.

– Prosím vás, kam jdete...??, ozývá se první plukovník Musil a už to vůbec nezní jako povel, naopak, vstává též a žádá mě, abych se nerozčiloval a zůstal, je přece i v mém zájmu, aby se případ uzavřel!

– Já se vůbec nerozčiluju, říkám, – považuju to prostě za nehoráznost! Abych vybíral mrtvé schránky, mě prosil plukovník Kříž sám!

Kříž to připouští, a dokonce spěšně dodává, že fingovací teorie nemá rozhodně znamenat mé obvinění, neboť se uplatňuje vždy,

podobně nelze pominout, že použití dopisních papírů zahraniční výroby ukazuje na pachatele, který má styk s cizinou.

– Ten mají především četné československé úřady včetně tohoto!

– Jak to myslíte??, urazí se Hašek.

– Jako teorii, která rozhodně nemá znamenat obvinění, říkám poprvé co možná ironicky i agresivně, protože jich mám už dost, – smím se zeptat vás, pane plukovníku, máte-li psa?

Musil to reflexivně připouští.

– A dokázal byste si ho otrávit?

– Mého psa...?

– Jenže tady jde o vás!, rozlíti se za něho ostrostřelec Hašek, – a váš život se skládá z veletočů.

– Veletоче, odpovídám, a už si zas všechno píšu, – metají lidé, aby se vyhnuli konfliktům s mocí a zajistili si kariéru. Myslím, že zrovna tady by se o tom nemělo mluvit. S veletochi bych dneska nemusel být zakázaný autor, ale možná vysoký státní činitel jako řada bývalých mužů pražského jara.

Muž, jehož portrét visí nad policejní trojkou, hřímal v březnu 1968 v Parku kultury vedle mne, že už nikdy nesmieme připustit, aby z nás ešte niekedy jedinec lebo skupina robili barany.

– Příznačné je, přerušuje mě Musil, – že jste mařil i práci ostrahy, která vás měla chránit!

Čte litanii dnu, hodin a minut, kdy jsem na otázku, zda je potře- buji, odpovídal, že jim nevelím, a oni mě pak rádi opouštěli, tu je máme, dobráky!, to za všechny naše slušnosti, kávy a šťávy s ledem.

– Není má vina, namítám nahlas, – že charakter ostrahy nebyl nikdy ujasněn. Byli mi představeni jako spolupracovníci plukovníka Kříže a museli znát své úkoly líp než já.

Pak teprv následuje kanonáda: katalog stížností místních hlída- čů na mou zpupnost, která po dlouhé týdny urážela jejich lidské důstojenství a prakticky jim znemožňovala plnit služební úkol, když jsme k sobě navíc pouštěli převážně osoby, kterým, tak se

to skoro slyší, hleděl strychnin z očí, je to mastný účet, chybí už jenom... ne!, je to tady!

- Víte, hněvá se Hašek, – co taková ostraha stojí??
- Nevím a nemusím!, odsekávám, – já si ji neobjednal!
- Vy jste o ni požádal!, tvrdí plukovník Musil.

Vytahuji kopie dopisů prezidentovi, které dostával i Kříž, a žádám ho, aby to potvrdil, nezbývá mu než připustit, že mi ji přidelil sám, nato jim připomínám, že otrávené návnady v naší zahradě byly opětovně kladeny ostrahám navzdory, cítím, jak Hašek už už hodlá prohlásit, že jsem si je tam přece nakladl sám, ale Musil ho radši předejde, řezavým hlasem, jako by mě ještě jednou degradoval, mi oznamuje, že veškerá ochrana končí dnes v patnáct nula nula, ze staroměstských věží bije právě půl.

Beru to na vědomí a ptám se, kdy bude podle sdělení majora Zahorajka asanována zahrada, Kříž říká, že nejsou lidé, chci alespoň vědět, jak se chovat ke zbytku strychninu, a dostávám dvě rady: dobře se mýt a čekat na podzimní deště.

Rozhostí se ticho, k tomu není co dodat, chápu, že hra na vyděrače skončila, jak začala, a začnu balit své věci, připomínám si urnu v Renaultu; pro tohle mizerné nic musel umřít tak dobrý pes!

– Je pravda, ptá se plukovník Musil, jako by to byl slyšel u holiče, – že jste právě požádal o výjezd do zahraničí?

– Ano. Je to starý projekt. Převzetí rakouské státní ceny.

– Tak proč, vyslýchá mě vědoucněji Hašek, – si žádáte hned na rok a do celé řady zemí?

– Chtěl bych vidět své hry. Běží právě na všech kontinentech.

– Vaše typicky neseriózní přehánění!

– Omlouvám se. V Austrálii se opravdu nehraje nic.

– Nekulturní zem jako je naše, chcete tím jistě říct.

– Myslím, že to není jen moje ztráta.

Musil projeví náhle rovněž vysokou míru informovanosti.

– Pokud vím, je trestně stíhána vaše manželka. Co když nedostane souhlas k výjezdu?

– A co byste dělal vy, pane plukovníku? Jel sám?

– Já, odpovídá zas Hašek, jako by byl jeho představený nesvéprávný, – bych se podle toho choval. Přijal podmínky, které vám byly sděleny. Pak bych si směl říct, že jsem držel s manželkou.

– Už někdy někdo unesl vaši ženu a obžaloval ji pak, že ho přitom kousla?

Plukovník Musil končí diskusi.

– Tak to zkrátme: přijmete ty podmínky, nebo ne?

– Ne. A v tom zas má žena drží se mnou, protože je to jen jiný druh vydírání.

– To rozhodne nezávislý soud!, volá Hašek.

– O tom si nedělám iluze. Ale politicky to přijde draho. Její nevina bude zřejmá.

– Jestli myslíte vašeho přítelíčka Lise nebo toho Belgičana, šklebí se Hašek, – tak to jsou hodně slabí svědkové!

– To uvidíte, až je posílí důkazy, říkám a vzdor Haškovu dotírání nejsem ochoten sdělit víc, vánoční dárek Waltra Jaeggiho, zdařilé snímky jeho hosta, musí zůstat naší tajnou zbraní, doufám, že i ten náznak dojde na správnou adresu, vstávám tedy s konečnou platností, když tu znovu promlouvá plukovník Kříž.

– Rád bych, abyste věděl, že jste mě osobně velmi zklamal.

Zní to tak věrohodně, až mě to zaujme.

– Čím?

– Ta schůzka, během které nám ohlásili bombu... tvrdil jste mi velmi významně, že jste ji se mnou domlouval telefonem z bytu paní Chramostové. Jenže její telefon už měsíce nefunguje.

– Na ty tři dny byl zapojen, pane plukovníku!

– To je vaše verze. Správa spojují ji naprosto vyvrací. Pohled'te. Píše, že telefon nemohl být zapojen z důvodu kabelové poruchy.

Vidím to černé na bílém, už i poštáci nosí tedy z ostudy kabát.

– Pak ji tedy přechodně odstranila dovednější firma.

Plukovník Hašek to správně vztáhne na sebe.

– Vaše obvyklé báchorky! S těmi nás neoblaťnete!

Už si ho nevšímám, mluvím dál ke Křížovi, mám zas dojem, že nehraje komedii, zato ta, kterou hrají se mnou a možná i s ním, právě vrcholí, když nikdo jiný, Hašek je s jistotou kardinální lhář a já nejsem rozhodně jediný, kdo tu zná pravdu.

– Po ty tři dny volali z čísla 226839 párkrát i majitelé a byli přitom další lidé!

– Musíte mi už dovolit, když máte sám různá podezření, abych je měl taky, především v okruhu vašich přátel!

S tím tedy opravdu můžeme skončit, nikdo nemá chuť podávat si ruce, kývneme na sebe pouze a mě odvádějí, trapný konec trapného kusu, docházím k vozu, má ostraha už ví a loučí se, odpovídám chladně, jak si zaslouží za svá hlášení, jsou kupodivu stísnění a vzkazují ti pěkné pozdravení, byl to pro ně možná příjemný pocit smět se u tak vykřičeného podniku chovat celé dva měsíce slušně.

– Musíš odtud, chlapče!, říkám mu smutně v duchu; když jako vždycky neposlechne, poponesu ho na volné sedadlo spolujezdce, pak se mě Pejškař ještě ptá, je-li v té urně Eda, a když kývnu, potřeše hlavou tak znechuceně, že mu to věřím a přeju uzdravení jeho vlčákovi, usedám, zabouchnu za touhle hnusnou ulicí dvířka a rozjíždím se do světa konečně zase sám, bez dozoru, ve zpětném zrcátku zahlédám čísi ruku, která mi mává.

Připomínám si svou situaci, když za třiatřicátým kilometrem dálnice začínám sjíždět do vlhké rokle před Sázavou, ve které už zase straší mlžný hábit, pouštím to z hlavy a radši zapínám klopná světla, když se za mnou objevuje vůz, velmi rychle mě dojíždí, zpomaluji a vyzývám ho pravým blinkrem, aby mě předjel, ale věší se mi na kufr a divoce bliká halogeny, co je zas tohle?, co po mně chce?!, divě dupu na plyn a řtím se k Sázavě, drží se jak klíště a nepřestává signalizovat, co?, varování?, riskuji a brzdím.

Z auta, které málem zastavuje o mé, vysouvá se kolohnát, náš bývalý přítel, okresní zvěrolékař Brož, který loni po Chartě odsoudil v rozhlase naše rejdy, dnes nemá tak pevnou linii, lehce vrávorá, musel dost vypít, může si dovolit, patří k nomenklatuře, ale na dně duše mu zůstal, jak vzápětí poznávám, ždibec studu.

– Já vám ho neotrávil! Proboha, věř mi!

Nenapadlo to tebe, natož mne, dosud ho vidím, jak v noci v naší hale na jídelním stole operuje Janečka, když ti ho skoro rozpáral ostnatý drát, jak k němu promlouvá tak měkce a konejšivě, že to musí zvedat i mysl zvířete, vidím to tak živě, že mu neublížím ani odjezdem beze slova, jak by přinejmenším zasloužil.

– Já ti to věřím...

Hned se na sebe zlobím, máš pravdu, má všechápavost přerůstá pomalu v prostoduchost, slyším tvou otázku, proč se pyšním, jak skvěle mě můj otec naučil pít, když mě každý plačící lump opije rohlíkem.

– Ale kam se poděla ta štěňata?!, ptám se tedy za tebe.

– Falešné těhotenství! Ona se nafoukla a splaskla, to se fenám stává! Já jsem možná kurva, ale psu bych nikdy neublížil!

Vzpomínám si taky, jak tři dny překopával les, než si pořídil do chovu nového jezevčíka, když starého jako peklo pohltila nora, za týden se mu vrátil, musel vyhubnout na kost, aby se dostal ze závalu, ale když doma našel následovníka, nežral dál, dokud vetřelce nedali pryč a nekořili se jemu, tak tedy kývnu, podáváme si ruce a rozjíždíme se bez nenávisti, nejhorší na těchhle režimech je, že nutí slabé lidi, kteří si mohli do smrti připadat slušní, chovat se špatně a pak se i tak cítit.

Nad polem vyplouvají stěžně našich bříz, strážní koš vodojemu, paluby domu i kýl plotu, omývaný vlnami keřů, co se na tom známém obraze tak změnilo?, ach!, chybí přece auto a znechucené tváře místních ohařů, kteří nás od zítřka jistě začnou zas honit, ale nešť!, vyvažuje to odchod travičů, na který bych dal jed, návrat

přirozeně černobílých poměrů a hlavně to, že jsme i zde konečně, konečně sami...

ne... u domu vůz Marty Kubišové, dneska je zase středa!, vernisáž grafik Karla Havlíčka, který se jediným podpisem Charty vyškrtl z redakcí i výstavních síní, ale dobře, dobře, že jsou tady!, jako na smrt jsem zapomněl i na svého spolujezdce, leží na tvém sedadle, bohužel zataven v kovu, беру ho do haly, kde si v bezpečí hrají bílý Amor i černý Džiny s Fínkou, veselá vřava tlumí, jak jsem doufal, náraz a nedá těžkému šrapnelu vybuchnout.

S klesajícím sluncem soupeří vzešlý měsíc na píd' před úplňkem, dvě kosmická tělesa mi svítí při kopání hrobu dvacet kroků jižně od dveří haly, kde se nad zbytečnými dvířky pne hloh, který jsem letos ještě nevystříhal do podoby románského oblouku, Herkules Havlíček nese titěrný řemínek, Marta misku s tenisákem, ty urnu, vlevo od jámy označují kamínky, kde už leží tvůj Janeček.

Lehounce urnou pohneš, cosi chrastí, oharky kostí?, kamínky zubů?, anebo jenom písek?, či snad omylem ostatky člověka?, u nich je možné všechno!, ale pro nás je to on, ty ho ukládáš, já přihnuji hlínu, a jen my dva víme, co tu zakopáváme.

Jdete pak dál připravovat dům, kam se za chvíli stočí klubko přátel, značím hrob druhým kruhem kamenů a slibuji pomstít naši dnešní bezmoc tím, že uložím živého Edisona Venora do českého písemnictví, aby podlí vrazi poznali, že nemohou umlčet ani psa.

Čechy, zima–jaro 1978

Olga Havlová se musela vrátit do pražského bytu, aby organizovala jakous takous právní obranu zavřeného. Ke kotli na Sázavu jsme stále nemohli sehnat náhradní součástky. V pokoji u Muzea jsme nechtěli zkoušet maximální odolnost dvou soukromí, oddělených jen francouzskými dveřmi. Zato tvé dívčí jméno zafungovalo ještě jednou: směla sis koupit třínedělní léčbu v karlovarském hotelu Thermal, s manželem.

Ten mrakodrap, který necitlivě vrazili do křehkého areálu, měl ovšem jedno kouzlo: jak byl obludný při pohledu zvenčí, tak skvělé výhledy nabízel ze svých oken a z bazénu ve skále, plněného teplou minerální vodou. Nyní jsme tedy patřili k šťastné menšině, která viděla jen krásy města bez jeho největší ohavnosti. Ihned jsem si v Tuzexu zakoupil přenosný televizorek se západní normou a koupal se blaženě i v záplavě informací z obou hemisfér.

Co jsme zač, zjistili až při vstupní celkové prohlídce, ale to už někomu správně přišlo pitomé nás vyhazovat před zraky mezinárodní klientely. Byli jsme naopak vydáni péči daleko překračující zvyklosti, a proto někdy i bolestné. Lékařka, která mi sama dávala injekci místo mladičké sestry, mě třikrát nabodla vedle, než se upřímně rozzlobila.

– To je z toho, že máme denně školení, jak se k vám chovat: zcela neosobně, abyste pocítil naše pohrdání, ale zároveň naprosto perfektně, abyste nemohl v západním tisku ostouzet socialistické zdravotnictví!

Když už jsem za to platil, zakousl jsem se sprušáckou příčinlivostí, která je ti tak cizí, do myšlenky zlepšit naráz svou kondici. Uvalil jsem na sebe přísnou redukční dietu, potil se v zábalech, vařil se a mrzl

ve skotských střicích, úpěl pod prsty tlustých masérek. Místo Edy, který se stoickým Valtrrem přezímoval v Praze u paní Máří a krutě postrádal známé pachy, jsem s tebou běhal v lázeňských lesích, na parketu puppovské Malé dvorany ti vynahrazoval ples. Brzy tě znovu opustily zlé sny.

V odlehlém koutě města jsme potkali správce spisovatelského domu Olejníčka. Vyšeptal nám, jak se mí polepšení kolegové vzájemně udávají a jsou všichni svorně sledováni jako králíci v kotci. Za pět let ho Bezpečnost požádá, aby v tom účinně pomáhal, on si vezme jako zálohu cestu s rodinou na Jadran a prchne do Rakous. Budu pak muset přesvědčit amerického konzula, že to byl na rozdíl od smyšlených udatenství zubařů a vrchních skutečný čin.

Dvakrát denně jsme hodinu plavali v minerálce. Ty, jak žiješ: loudavě a bezcílně. Já jsem se rozhodl uplavat dvacet kilometrů a nechával při tom duši, chvílemi jsem snad i propadal iluzi, že plavu někam. Jaks telefonovala s rodiči, s Jolanou, i s Edou a Valtrrem, kterým tlumočila jejich pečovatelka, mělas den ode dne bezstarostnější hlas. Vychutnával jsem s tebou důstojenství platícího lázeňského hosta. Jen obdenní prudké bolesti nad levým uchem mě vytrhávaly ze sna do skutečnosti psance.

Z ráje zdraví nás na naši džungli úplně přeladila v předposlední den návštěva Jaroslava Hutky. Zpěvák a básník, kterého podpis Charty taky vrhl z vrcholu popularity do zapomnění, přijel nám se ženou Danou oznámit, že se rozhodli změnit vlast. Chápal jsem, proč Vaculík zásadně odmítá emigraci. Věděl jsem, proč v ní Zdeněk Mlynář vidí své jediné východisko. Generace, která ještě znala obě Evropy, mohla zvážit, co chce získat a co nehodlá ztratit.

V Hůlkových začal exodus lidí, kteří neměli o světě ponětí. O západní demokracii chovali přibližně stejné iluze jako tolik jejich vrstevníků na Západě o reálném socialismu; omlouvalo je, že si je na rozdíl od druhých nemohli před neodvolatelným rozhodnutím ověřit. Nastával nový čas přesazování a nás s tebou mrazilo pomyšlení, kolik talentů

už nikdy nezakoření anebo ztratí barvu a chuť. Jedinou alternativou byly však kariéry topičů, hlídačů a myčů. Správnou odpověď znalo jen nebe.

Ve Varech jsem nechal šest kilogramů živé váhy a přivezl si odtud korekturu překladu Katyně, která už špěla k německému vydání. V Praze mě čekalo první vydání české, které z patnácti dalších editorů nikdo netrumpfne: v nákladu šestnácti kusů vyšla Katyně ve Vaculíkově Petlici. Písařka musela opsat 668 polostránek. Ten exemplář budu mít jednou ve Vídni v bankovním sejfu, kde jiní přechovávají klenoty.

V Praze jsme vyzvedli Edu a ponechali Valtrra, který by nadcházející zkoušku nepřežil: poprvé jsme měli uvést sázavský domov do chodu za mrazů. Zapnuli jsme opravený kotel, navlékli všechny svetry, připravili acylpyrin a vypili první grog, když před vraty už vykvetl první jarní policajt s obsílkou do Prahy.

V Bartolomějské 10 jsem dosud nebyl. Kdo a co to bude? Jaké překvapení, když se za posledními dveřmi zjevil major Jirsák, někdejší Mefisto Oty Filipa, teď už drahá léta z obrazovky vyhlášující pátrání po uprchlých řidičích a neplatících otcích. Z pověření ministra vnitra vyřídil mou stížnost na lednový útok tajné policie proti mluvčím Charty a účastníkům plesu, doplněný svědectvími a posudky o mém zranění, opravdu originálně. Varoval mě, že příště už nebudu napomenut, ale obviněn pro hanobení republiky.

I nad ním visel portrét dra Husáka. Bylo tomu právě na den deset let, co vedle mne tvrdil těm tisícům v Parku kultury, že není hanobením republiky napadat rozpor mezi její ústavou a praxí Novotného režimu. Udal jsem ho za to teď majoru Jirsákovi. Nemrkl brvou.

– Vidíte!, řekl tak závažně, jako by tu větu právě vymyslel, – když dva dělají totéž, není to to samý.

V tom týdnu se po dvou měsících vrátili z plesu Havel s Landovským. Současně má dcera Kačenka vyletěla studovat do Švýcar hoteliérství. Až si za rok zaletí na prázdniny, seberou Havla přímo před ní na půlpáta roku. Ona místo k výsledku pojede vtipně na letiště, takže

můj vnuk Lukáš, který se jí narodí později, bude zpívat v jeslích místo „Kočka leze dírou“, – „Alli miini Entli“, a ukládat jednou do gauče lehký kulomet, aby byl vždy připraven bránit svou rodnou Helvécií.

Občansky se mě nejvíc dotkl odjezd dělníka Šeby. Jím vrcholila degradace třídy, označované klasickým marxismem za předvoj pracujících. Po podpisu Charty se pro něho v celých Čechách nenašla práce ani ve stavebnictví, kde lanařili a přepláceli lidi jak fotbalové hvězdy. Proměnili ho uměle v příživníka, a dali mu tak vybrat mezi kriminálem a exilem.

Požádal tedy rakouskou vládu o asyl a svou o výjezd. První vyhověla hned, druhá ho nechala měsíce odležet. Že z práce vyhodili i jeho ženu, prodávali postupně majetek, až spali na zemi. Začátkem dubna začal Jan Šeba ze zoufalství dupat po kufrech. Hrozilo nebezpečí, že se dá strhnout k něčemu, za co ho dřív pohodlně zavřou, a žena ho poslala na uklidněnou k nám na Sázavu. Předpověděl jsem mu, že odjede nejpozději 10. dubna, a vyšlo to.

Nebylo tentokrát těžké dělat proroka. Případ dělníka Jana Šeby stavěl na hlavu tvrzení, že Charta je záležitostí několika pražských intelektuálů. Ze všeho nejméně se hodil jako téma právě nadcházejících mezinárodních tiskových konferencí: v pondělí 10. dubna odlétal doktor, generálník a prezident Gustáv Husák na svou první oficiální návštěvu Západu – do NSR. Na ruzyňském letišti se s Jeho Trojjediností rozloučily politbyro a vláda.

Na Hlavním nádraží se v tutéž dobu loučila s rodinou Šebů hrstka nových přátel, mezi nimi Landovský, malíř Havlíček a my. Děti štěbetaly ještě česky a netísnilo je, že tou řečí nebudou nikdy umět psát. Aby měly na vlast věčně zářivou vzpomínku, koupil jsem jim tolik zmrzliny, že ji poprvé v životě nemohly sníst. Z ženy Marie dýchal antický klid, jaký drobí nenapravitelnou katastrofu v jistý počet zvládnutelných nesnází. Od Rakušanů z pražské ambasády dostali čtyři šilinky na telefon, kdyby je snad ve Vídni v noci nikdo nečekal. Dal jsem jim pro

*ten účel lístek s foneticky napsaným textem; i bez muziky mi přišel
jako proletářské rekviem.*

*„Hír arbajtr Šeba mit famílije,
vír vartn fór dém Francjózef bánhóf
unt frštéhn núr čechiš,
pite komn zí unz hóln.“*

Sázava–Praha 14. 9.–13. 10. 78

Život se vrací do normálních kolejí, Jolana přesvědčila svou matku i nás, že si bude drhnout ruce od rána do večera, když jí dovolíme chodit dál do školy na Sázavě, její vztah k flóře i fauně volá po vzdělání v tomto směru, víc nežli tatínek v Americe zdáme se jí však škodit my; ač se to pražským dětem ze zdravotních důvodů zásadně povoluje a její školní výsledky u nás na Sázavě jsou nesrovnatelně lepší, je vysloven strohý zákaz a ona vrácena ulici a smogu.

Skoro každý den mě teď v Praze svádí s mou dcerou Terezou v představeních Play Makbeth, která jakoby se stala už součástí oficiálního repertoáru, množí se pozvání do bytů lidí, které považuje režim za svou věrnou masu, stále častěji se tam objevují známé tváře předních mimů pražských divadel, jsou fascinováni i jinak otřeseni, ovšemže, příliš často se teď chodívají na jeviště stydět.

Paralelní myšlení, které mi kdysi hlavně zabránilo být hercem, spolu s potřebou spisovatele podrobit každý jev a děj rozboru, nepouštějí mě ani teď, snažím se vstoupit do hry, jak jen mohu, ale současně nepřestávám být divákem, neuniká mi ani jedinečnost prostoru a publika, ani skvělost herectví Makbetha a Lady, jakož i Třešňákovy muzikality, ani pozoruhodná proměna mé dcery.

Kromě všeho jiného jako bychom v tomto podivném představení oba procházeli stejným procesem, i ona je příliš málo herečka, než aby splynula s rolí, také její intelekt zůstává mimo a bdí, a tak tedy oba dva intenzivně využíváme příležitosti, jakou nabízí veřejná intimita hry, abychom si konečně jednou beze studu sdělili očima skutečný stav našeho souboje.

Procházela, prochází a projde ještě mnoha peripetemi, diktovanými povahou, v níž zatím naplno rezonují moje někdejší zbrklosti, až do Vídně bude za mnou vysílat písemná obvinění, jejichž vášnivost bude úměrná mému opakovanému zločinu – dotazům po projektech, myšlenkách a osobách, na něž přísahala včera a jež jsou dnes nahrazeny jinými, – ale dočkám se i projevů vřelé náklonnosti, za něž se jí v listopadu 1982 revanšuji tím, že při mém odvetném letu do Prahy budu chtít vidět právě ji.

Rozporuplnost a eruptivnost jejího poměru ke mně je nejspíš dána tím, že nejvíc z mých dětí cítí potřebu vystoupit stůj co stůj z mého gravitačního pole, což je vždycky možné jen dvěma způsoby, dílem či vzpourou, utíká do druhé, protože se v prvním dosud nenašla, doufám, že až jednoho dne pocítí naplnění, ať už v psaní, v lásce, v dítěti či co já vím, ulehne ten divoký spor jak vzdušný vír.

Naše účinkování v Play Macbeth vytváří mezi námi příměří a víc, spojenectví, kterého užíváme plnými doušky, a režim, na nějž je v těch věcech spoleh, se nám záhy postará o drsné zpestření, jaké ještě posiluje lidská pouta, po patnácté repríze, na níž vítáme v Praze filmující Marii Schellovou, takže konečně poznávám svou Tatjanu z broadwayské inscenace Ubohého vraha, přichází ve čtvrtek 28. září historická šestnáctá.

Do bytu u Muzea se schází mimořádně vyspělé publikum, mezi vědci, překladateli a dramatiky mě však nejvíc zajímá muž, jenž na mně v našem předchozím životě nenechal dobrou nit: Sergej Machonin, divadelní kritik Literárek; když se mě před pár léty, sám také umlčen, s podivem ptal, jak mohu bez psychických poruch přežívat kanonádu veřejných obvinění a pomluv, mohl jsem mu popravdě říci, že si na mě tato vláda ještě nevymyslela nečekanější překvapení než už před ní ty a účinnější žíraviny než už kdysi dávno on.

Zvonek, který cinká do tohoto představení, neohlašuje opozdilého nebo nic netušícího hosta, když pán bytu Stanislav otevře

hlavní dveře, naskýtá se mu ojedinělý pohled na zástup policejních uniforem, který dosahuje až k spodnímu odpočívadlu patricijského schodiště.

– Co je to před námi?, ptá se právě za doprovodu vlastní kytary princ Malkolm-Třešňák.

– Birnamský les!, pějem v odpověď s Terezou dvojhlasně jakožto celé jeho vojsko.

Prst, který pan Stanislav přikládá na ústa, kupodivu přiměje velitele vetřelců vést úřední jednání šeptem. Podle jeho sdělení jsou vysláni učinit na základě udání přítrž nemravné orgii mladistvých, která se zde koná, ovšemže lež!, sousedé informováni, okna zavřena a do nočního klidu téměř hodina, kupodivu však zafunguje jméno Shakespeare, přes dveře rozpoznává i policejní ucho vznešenost příběhu a stát se rozhoduje počkat.

Tím silněji ovšem zapůsobí jeho entrée oběma dveřmi spojených pokojů při závěrečném potlesku, překvapení je oboustranné, komando vidí místo spářených naháčů pětadvacet úctyhodně vyhlížejících postarších pánů a dam ve večerním, přesto, ne!, právě proto jsou přece perlustrováni, Machonin, který se ještě probírá z dramatu moci, hledí na tu mocenskou frašku, a když legitimují Makbetha a Lady ještě v kostýmech, říká mi rezignovaně

– Tenhle druh tyjátru si můžeš vymyslet jen ty...!

V pondělí 2. října nás očekává velká společnost v nábrežním domě u Jiráskova mostu, jako soubor vzdor kočovnosti profesionální jsme tam všichni už brzy odpoledne, ohleduplně přemísťujeme nábytek, aby půdorys odpovídal našemu aranžmá, lehce zkoušíme, zatím co domácí paní chystá jednohubky, že pak ještě zbývá čas, začne Landovský, který má právě jednu ze svých lítostivých period, jamrovat na svůj osud, Třešňák vyprázdnil pátou láhev piva a usíná, Tereza si jako vždy čte, Lady si jde rychle nakoupit, v Landyho moci zůstanu jen já, oběť výchovy i zvědavosti.

Pomalu se blíží náš čas a začne nám být divné, že prima donna nejde, neméně podezřelé je, že nejde ani publikum, vysvětlení přinese o chvíli přednosta domácnosti, který byl při návratu z práce u domu legitimován, policejní uzávěrou dovoleno projít jen osobám v domě hlášeným, z okna, odkud je vidět můj ukradený domov v čelence Hradčan, vidím vějíř hlídkových vozů s pruhem, z uctivého odstupu přihlížejí zvědavci, vypadá to jako velkozátah na těžké zločince, a taky je!, obklíčen tu není nikdo menší než Makbeth, jeho krvežíznivou Lady už zřejmě sebrali i s nákupní taškou – a co bude s námi?

Opět jednou se duševně připravujeme na zatčení, kostýmy i rekvizity skrýváme v bytě, aby nám je nezabavili jako předměty doličné, rozhodujeme se odtáhnout společně jako poslední obránci pevnosti, abychom zmenšili nebezpečí provokací, především na Landovského a Třešňáka mají spadeno, náš malý útvar schází po dlouhém schodišti, jdu zavěšen s Terezou, dělá dobrou figuru a já mám zas jednou dojem, že jsem nebyl špatný otec, mezanin, přízemí – tady jsou obléhatelé!, nuže...?

Nechávají nás beze slova projít, jejich zdůrazňovaný nezájem nejlíp říká, že cílem bylo pouze zabránit nám ve hře, procházíme s úžasem armádou, která přitáhla ukrást třiceti lidem Shakespeara, čekáme na Lady doma, vrací se brzy s jejich vzkazem, že si už nezhrajem nikdy.

Věřím jim, avšak mají-li už naše dílo za tak významné, že proti němu válčí účinněji než proti vyděračům a Edovým vrahům, chceme, aby navzdory tomu žilo dál a líp, hodláme ty čacké shakespearobijce po zásluze zesměšnit, a proto uvádíme toho večera v chod plán, vymyšlený už v létě, k jehož úspěchu nám slíbil dopomoci dramatik českého původu Tom Stoppard, jehož jsem zasvětil alternativní poštou, součástí lsti je, že rozhlásíme na příští týden pět dalších představení u různých přátel tak, aby to z vnějšího okruhu známých brzy prosáklo k uchu moci.

V úterý 3. října nalézám ve schránce, kam normální pošta nosí jen obsílky a účty, zprávu, abychom přišli na Správu pasů a víz, normálně mlčící fronta nás normálním šnečím tempem dopraví k normálně nepříjemnému mladíku, který nám vydá nenormální doložku do všech států světa na tři sta pětadesát dnů.

Tím důležitější je náš tajný plán: v oněch pěti dnech, kdy policajti poctivě hlídají udaných pět adres, kam proto neproklouzne myš, natož skotský dvůr, zaznamenáváme na šesté nerušení za válečně zatemněnými okny, aby nás neprozradily dva malé reflektory, celé naše představení na barevný materiál, který nám středověkou poštou – po poslech – dodal Tom Stoppard, bože!, už si točíme doma i celovečerní filmy, ale zvládneme i to, budou zakoupeny zahraničními televizemi jako normální profesionální snímky a náš anglický patron napíše brzy o našem hraní hru Cahoots Macbeth.

Před posledním natáčecím dnem je Landovský v noci přepaden na mostě u Národního, násilníku, který se vynoří z mlhy a pokusí svrhnout ho přes zábradlí, se ubrání jen za cenu zlomené nohy, vzhledem k mému nadcházejícímu odjezdu musíme dotočit noha-nenoha, takže balík sádry, s nímž se krvavý pes Makbeth belhá do poslední bitvy, není rádobymoderní režijní výmysl, ale pečeť kulturní éry dra Husáka.

Výjezdní doložka nás nutí vystoupit konečně z letitého rytmu stojících vod a sbalit se, na to, že musíme přečkat čtyři roční doby, jedeme nalehko, o návratu nemáme pochyb, u strýčka Příhody deponujeme jen rozpracované rukopisy, abychom v pádě pádů mohli aspoň hned pokračovat v práci a nepřipadali si jako úplní blbci, odjezd stanovíme na poslední říjnovou sobotu, dodatečně zjišťují, že je to šedesáté výročí založení Republiky československé, už přes polovinu těch let zpupně převěňované, na upilovaném zubu sedí nefešná falešná korunka Dne znárodnění, avšak nadále svátek, tedy i prázdné silnice a Čechy krásné pouze mé.

S přáteli se ani nadále neloučíme jinak než celé roky, kdy se mezi dvě objetí vešly i měsíce vězení, a než jsme se loučili v roce 1975,

zato jsme tehdy se všemi třikrát oslavovali návrat, to chceme i po čtvrté, ostatně jsme si jisti, že ty vazby už přečkají vše, čím je kdo může zkusit potřhat, budoucnost nám to potvrdí, přesto se mi teď párkrát svírá srdce.

Třeba, když se ještě jednou setkávám s Lubošem, mým nejstarším žijícím přítelem, jako kvintán mě, primána, nechal vyhrát v školní soutěži básníků, že v záplavě pubertální lyriky objevil mou poemu o pirátech, jako oktáván mě, kvartána, obsadil do Čapkovy hry Ze života hmyzu a prozradil mi první, že nemám herecký talent, do smrti zůstane i nejlepším dramaturgem mých her, který místo obvykle trapných rad, jak by to napsal sám, kdyby uměl, se vyptá jak vyšetřovatel, co, jak a proč jsem chtěl dílem světu sdělit, a pak spolu se mnou zkoumá, proč jsem to nesdělil.

Nebo když se objímám s kolegou Alexandrem, který je snad mým dokonalým protipólem povahovým, politickým i uměleckým, jeho mužskou cudnost a jemnost, i přímo ženskou neuchopitelnost a naprosto samozřejmou nespolehlivost jsem skoro žárlivě miloval jako něco, co nikdy nemohu mít jinak než skrze něho, podobně jsem se kdysi kamarádíval se zámožným spolužákem Klavíkem kvůli jeho velocipedu.

Na měkko jsem, když vidím odjíždět neutlučitelného Havla, když odcházejí věčně optimistický Klíma a čím dál skeptičtější Vaculík, kteří se s léty stále tišeji stávají stále pevnější mravní bází zakázané kultury.

V pátek 13. října večer se jedu ze Sázavy rozloučit s Hutkovými, v únoru nás šokovali zprávou o svém záměru, teď nás předjíždějí jen o pár dnů do Holandska, už když projíždím jejich málo frekventovanou ulicí, všímám si nápadně nenápadných chodců, čichám nebezpečí jak před plesem Charty a parkuji radši o dva bloky dál, a hle – ze stínu vystupuje s kytarou princ Malkolm, skrývá se tu, aby varoval známé, že se z párty u Hutků stala past: dosavadní hosté byli lapeni a odvezeni, patrně na oněch pověstných osmačtyřicet hodin.

No a?, co má být?, jako optimistický fatalista prosím Třešňáka, aby tu na mne počkal, a vplouvám do sítě, mívám dva křečovitě rozprávkující, nejspíš policejní důchodce a zřejmě služebně se líbající párek, vstupuji do slabě osvětleného podskalského domu, stoupám k bytu Hutkových a na zmáčknutí zvonku stojí za mnou stát.

Dva z chmurných chlápků mě berou mezi sebe, loučícím se přátelům, kteří mi smutně kynou od stydnoucích hrnců, stačím říct jen – Ahoj a nashledanou!, vyvádějí mě z domu, před ním náhle v protisměru parkuje Volha, zadní dvířka se otvírají, silná ruka mě vtahuje dovnitř a do ucha mi řičí známý hlas

– Tak zase spolu! A konečně sami!

Druhý muž za volantem vyráží, až pneumatiky kvičí, má pravička nadále vězí v kleštích prstů: řezník Pokorný osobně!, teď potřebuje bohužel on mne, nač asi?, řidič ostře zahýbá do slepé ulice, kašle na zákaz vjezdu pro všechna motorová vozidla, přejíždí po mostě pro pěší Vysloužilý potok Botič a zastavuje v tmavém parčíku pod dálničním mostem.

– To není žádná náhoda, já na vás čekal, abysme si mohli pěkně popovídat mezi štyrma očima. Vy jste v těch svých zprávách kladl tak zajímavý otázky, třeba se nebudete žinýrovat přednést svoje bajky mně, abych vám je moh vlastnoručně osvětlit!

Daleko široko ani živáčka, řidič hledí nehnutě před sebe, slepý i hluchý, zatím co Pokorný – co on má asi za roli?, napadá mne, že se zjevuje vždycky v tak klíčových okamžicích? – mne celou vahou těla tiskne na dveře, co teď?, otevřít?, ale drží mě stále, až to bolí, a nasazuje náhle k sérii urážek a výhrůžek, jako bych byl učedník, poslíček, pikolík, chovanec nebo už vězeň, nazývá mě teď dokonce – Pane Slepíčka!, tu duchaplnost jsem zažil naposled v obecné, proč si dávám ty nestydatosti líbit, proč ho aspoň neokřiknu??

– No tak, pročpak mlčíte, pane Slepíčka?, šklíbí se na mě zblízka, – já vám to prozradím: protože máte strach, tak je to! Ty máš strach, co? Já už cejtím, že jsi strachy podělanej!

Čím to, že je po třech měsících posedlý stejnou myšlenkou?, dochází mi to: je to, naštěstí!, on, kdo má strach, strach bouchnout si, vrazit mi jednu zleva, jednu zprava a jednu do žaludku, abych konečně poznal mez, jenže se, chudák, už nemůže spolehnout ani na to, že ho jednoho krásného dne neshodí ten hluchoněmý vpředu, kdybych aspoň udělal rychlý pohyb, řekl prudké slovo, aby měl záminku!, ale já tu sedím jak balvan a polykám vztek, abych mohl dál držet oprat' jeho strachu.

Za chvílku záchvat pomine, jako vzplál, v tichu slyším dokonce ubohý potok, muž vedle mne pouští mou ruku a odtahuje se do svého rohu, jako by zaslechl gong, co bude dál?, řidič startuje a popátku couvá přes most, otáčí a jede tentokrát civilizovaně, jakou má konečnou?, Bartolomějskou či Ruzyň?, míváme dům, který dnes slouží jako lidolapka, vůz zastavuje a nikdo se v něm nehýbe, říkám tedy pokusně

– Dobrou noc,

vystupuji a vzdaluji se poněkud křečovitě, protože mívám za rohem skrytou autokolonu, připravenou pro další odchytance, nutím se kráčet důstojně a hledět jakoby nic, a z poslední šestsettrojky, jež právě dorazila, zrovna vystupují Strejda a Pejskař, za volantem Číňan, tak tedy dnes už zas jako honci!, zdají se chápat, co jsem právě pochopil, ale jejich lepší já se vzepne k slušnému pozdravu, na jaký si u nás zvykli, pak jdou dál ke své smečce a za svou zvěř.

Ve stínu popelnic na konci ulice hlídkuje stále ještě Třešňák, už několika známým uspořil dva dny a dvě noci šatlavy, které tu může každý policajt napařit každému občanu, když se mu znelíbí jeho ústroj, účes či úsměv, přihlížel, jak mě sotva před půl hodinou vzali, uvěří, že nejsem přízrak, až když mu z nejbližší hospody dovezu tři láhve piva, aby z té párty u Hutků něco měl.

Takže se bez úhony vracím na mrtvou Sázavu a začíná mi loučení s těmi, kdo tvoří vnitřní kruh mého života.

Čechy, jaro-léto 1978

Na rozklad tvého právního zástupce odpověděl vyšetřovatel Marcel Malkus dalším předvoláním. Dva psychiatři tě očekávali přímo v jeho kanceláři. Znovu odmítlas dát se prohlédnout a mělas štěstí: spíš než přítomnost obvykle bezmocného advokáta způsobila nevelká chuť obou civilních lékařů z Bulovky dát se zatáhnout do podezřelé kauzy za jiné, že tě nevzali s sebou, nýbrž vrátili černého Petra prokuratuře.

Tvůj ctitel ti výhrůžně slíbil, že se ozve co nejdřív. Katastrofa byla na spadnutí: skončíš-li za mřížemi Ruzyně nebo Bohnic, bylo prašť jako uhoď. Nepsal jsem nadarmo v Ubohém vrahovi příběh muže, který se přizná k nespáchané vraždě, aby v blázinci nezešílel. A nestudoval jsem marně pro Bílou knihu o cause Adam Juráček contra Sir Isaac Newton všechny psychiatrické školy, za pomoci dvou přátel z mládí. První, geniální jaderný fyzik Jiří Skřivánek, vyhozený z Řeže za to, že dával v červenci 68 podpisovat mé Poselství občanů před schůzkou v Černé, se na oddělení druhého, psychiatra, oběsil.

Při příští z našich společných večeří, tentokrát U Tří pštrosů, jejichž uprchlý vrchní mi za šest let ve Vídni sdělí, jak museli každé mé objevení telefonicky hlásit na příslušném čísle a rezervovat ihned sousední stůl pro společnost, která došla vzápětí, nezamlčel jsem naši největší starost Waltru Jaeggimu.

– Ach!, řekl tak nenuceně a věcně, jako nám brzy navrhne, že stráví víkend v našem ohroženém domě, – tak přece uveďte jako svědka mne!

Jeho žena Marlies mu zatleskala, zatím co nám to vzalo řeč.

– Ale velvyslanec přece nemůže...

– Dvaadvacátého října oslavíme společně mou pětadesátku a druhý den ráno skládám úřad!, pravila Excellence, luskajíc staromódně na vrchního, který v té době ještě nezahospodařil dost, aby mohl žádat a dostat politický azyl v Americe, – odpoledne jsem k dispozici jako soukromník.

Nabídka nás ohromila i dojala, ale bylo nám současně jasné, že na ni musíme hned zapomenout. Ano, spolu s fotografiemi, jež by kladl před vytřeštěného soudce, to byl svědek přímo snový. Avšak představa, že by včerejší švýcarský šéfdiplomat usvědčoval ze lži Státní bezpečnost na jejím hřišti, se vymykala dokonce i mé fantazii. Byl jsem si jist, že to zhatí nějaký středověký helvétský či narychlo uklohněný domácí paragraf.

Nicméně to byla přátelská služba století a především za ni položí jednou v Bernu má dcera Kateřina tvým i mým jménem tu velkou kytici růží s červenomodrobílou stuhou na jeho čerstvý hrob.

Jako vždy, když byly živly silnější nás a nezbyvalo než věřit v dobrou hvězdu, skrytou za devaterými bouřemi, přestali jsme o tvém případě prostě mluvit. Naděje umírá poslední!, bývalo vždycky naším heslem číslo jedna. Chodilas s Edou na hodinové procházky do lesů nad Skřivánek, držel se tě jak slepecký pes. Nejspíš mu v paměti červeně svítila vzpomínka na rezavou past, ale s jarem si státně chránění pytláci netroufali, aby náhodou nepřiskřípli ještě chráněnějšího výletníka. Učila učít se Jolanu, která s teplem v našem domě přestoupila zas na sázavskou školu. Ale co já??

Už jsem se naučil proměňovat bezmocný vztek v pohonnou látku, vycvičil se k takové schopnosti soustředění, že jsem při spatření psacího stroje prostě sedl a pokračoval v myšlence, ať ji předtím přerušilo zatčení, vystěhování, omráčení, anebo jen pouhý vstup neohlášeného přítele, vlastně bych měl být režimním rušičům do smrti vděčen za ten klasicky pavlovovský reflex slintajícího psa, s nímž budu příště už vždycky s to beze stresu nahradit, oč mě přibrzdí má náročnost. Teď mi však nebylo platné vůbec nic.

Rok Katyně mě vylouhoval a vyždímal, při pohledu na psací stroj se mi přechodně dělalo zle. Ale naléhavá potřeba pracovat i jinak než s kosou a hráběmi, nad nimiž napadalo nezaměstnaný mozek mnoho neveselých představ, vynesla z jakéhosi záhadného depa nápad, který jsem už předtím párkrát poslal stejnou poštou zpět jako neproveditelný: hrát divadlo profesionálně doma.

Zažíval jsem čím dál častěji, že podněty a zárodky příběhů z toho skladiště v zasunutém koutě mozku, neustále do něj vrácené jako nezralé, jsou jednoho dne dodány v podobě, kterou je nutno víceméně už jen zapsat. Pochopil jsem dávno, že mým nejlepším spoluautorem je stárnutí.

Nejasné představy a zmatené náčrty, pokud neodumřely samy na úbytě či jalovost, jako by braly rozum spolu se mnou. Pro tenhle záměr jsem dosud jen mlhavě počítal s párem Chramostová–Landovský. Náhle jsem znal i hru, která se zdála být psána přímo pro nás – Makbeth, krvavé drama zhoubně rozbujelé moci. Do stavebnice zapadly i poslední kostky:

O posledním Silvestru u Havlů mě zaujala polyfonní osobnost Vlastimila Třešňáka, zpěváka, básníka, naivního malíře i naivního gentlemana, který si místo nesplacitelných obnosů půjčoval jenom na housku a na návštěvy nosil místo květin bednu piva, aby hostitelku nezruinoval. V nouzi jsem přesvědčil i svou mladší dceru Terezu... Když pak stále chybělo jedno tělo... Náš podnik hrozil skončit, sotva začal, když všemuhl Třešňák jako herec... ale to už tu všechno jednou bylo, v dávných kapitolách, zde se tedy konečně uzavírá i magický kruh této knihy, která se vrací ke svému počátku, když se do sebe vlévají obě ramena příběhu.

Zbývá dodat, že kytara byla postupně i buben, zvon, štít, meč a vražděný Banko. Její majitel skládal tu sugestivní muziku stejně lehkou, jako ji zapomínal. Protože noty byly pro něho čínské písmo, musel každé nové místo opakovat tolikrát, až jsme mu je my zbylí mohli kdykoli připomenout. Podobně se nejspíš nikdy nenaučí jazykům, až za tři roky uposlechné vlídné rady svého vyšetřovatele, který jedné noci zamáčkne svou cigaretu na jeho zápěstí a řekne mu starostlivě

– Měl bys odtad rychle odletět do teplejších krajů.

Odletí brzy do Švédska. To však patří už do jiného románu, stejně jako Landovského dobrodružství s policisty tentokrát rakouskými i jako tvůj pověstný povzdech, až ředitelství pařížského Odeonu za šest let nedá jinak, než že se musíš jít po světové premiéře své hry Adaeda poprvé v životě na scénu klanět:

– Proč já musím pořád něco mít... hned bombu, hned soud, hned premiéru...!

Ted' jsme byli ještě oba dva tam, kam jsme patřili jako pecka do švestky, se všemi, které jsme měli rádi. Někde fixloval jakýsi tajemný ničema další karty do hry proti nám, žili jsme dál na sopce, pod závalem i v tekoucí lavině, ale byl to prostě náš život a snažili jsme se přežít jej nejlíp, jak jsme uměli. Na sázavskou pouť, která letos připadla na 9. červenec, jsi dokonce tradičně napekla tři sta koláčků.

V úterý po pouti jsem šel v návyku z lepších časů pro poštu. Eda se mnou. Těch šedesát kroků, kolik měřila písková cesta od skupiny bříz, pod nimiž právě skončila naše snídaneň, ke schránce vedle vrat, nás provázel vzdálený zvuk křídlovky.

Vlkus Malkus se přes čtvrt roku neozval. Chtělo se mi věřit, že alespoň léto proběhne ve znamení této kadence starodávně tesknící trubky, hučení blízkého jezu, vůně mastně lesklých meruněk na zdi garáže, bzučení much a vos. Že to bude konečně zas jednou obyčejné české léto s bílým stolem pod břízami, na němž se jak na orloji bude střídát snídaneň, psací stroj, oběd, psací stroj, svačina, psací stroj, večeře...

Eda nestydatě prolezl čerstvě spraveným plotem, jedním plavným skokem přes cestu přistál mezi klasy velkolánu, kde určitě vypukl myši poplach. S mírem v srdci, falešným jako klid pole, jsem otevřel schránku, dojemný zvyk z let, kdy nám ještě chodila pošta. Ležel v ní skutečně dopis! Podivný tím, že tam vůbec leží, ještě podivnější v Čechách nezvyklým tvarem. Adresa byla psána cizácky tlustým černým fixem. A nikdo z nás ještě netušil, že přišlo neštěstí.

Praha–Sázava 22.–28. 10. 78

V neděli 22. října je Waltru Jaeggimu skutečně pětasedesát a my dva spolu naposled jedeme ze Sázavy do Prahy, také abychom z bytu Havlových činili různá poslední pořízení; rychle přivolaná společnost rybích mužů přihlíží pak U Tří pštrosů od sousedního stolu, jak s jubilantem slavíme i loučení, které nás má brzy svést dohromady: zítra končí přítel celoživotní službu a za pár dní se vrací do Bernu.

Když se s ním v noci naposled objímáme na Karlově mostě, všimá si mého pohledu, který bezděky míří k našim vyhaslým oknům na Hradčanech, pod nimiž se svou chotí stále ještě přebývá, ví velmi dobře, že jsem ode dne vyhnání na náměstí nevskočil, aby mi to netrhalo srdce, teď však přikazuje

– Pojd'te, nenechte to vybuchet v nádor, který vás roztrhne, dáme si poslední skleničku u nás!

– Já jsem přísahal, že na to zatracené náměstí nepoložím nohu, dokud...

– Taky nemusíš! Zavezu vás až k našim dveřím.

Jeho vůz pomalu sjíždí Loretánskou ulicí k Toskánu, kde se náhle otvírá vždy úchvatný pohled na hmotu Hradu, korunovanou všemi věžemi dómu, mříž vnějšího nádvoří už zavřena, zato náš dům žije a září, jen okna, která patřila nám, jsou černé díry, přítel nás provází pod velkým tepaným S až na sám práh rezidence, už jen pár dnů mě dělí od slavnostního večera ve Vídni, na němž bude uvedena Katyně, první žadatel o podpis, vysoký mladý muž s černým knírkem pod černýma očima promluví plynule česky, – Dobré znamení!, potěším se, – že první čtenář je můj krajan. – Dokonce v jistém smyslu váš domácí, odpoví, – mé jméno je Karel Schwarzenberg, – Ach!, řeknu

vládnoucímu knížeti, – nás z vašeho domu bohužel předloni vyhnali, – Ach, řekne, – nás už mnohem dřív.

Marlies Jaeggiová přece propadla kouzlu vyhlídky, mezi růžovými slony visí velký obraz Prahy, stylizovaný v ansámbl, jaký neexistuje, všechny slavné dominanty vedle sebe, za pár let v cizině zjistím, že si svou Prahu představují stejně zhuštěnou.

Volím whisky s ledem, a přestože mohu z oken nadlouho naposled pozorovat to nejkrásnější panorama v Evropě, dívám se raději na tebe, Walter cosi vypráví a ty se uvolněně směješ, smějí se také, třebaže neposlouchám, ale přemýšlím: pod touhle střechou jsem prožil třináct let, o nichž smím tvrdit, že byla pro mne ze všech nejpodstatnější, pět patřilo ještě k době, kdy jsem nosil dres politických vítězů, osm už k druhému poločasu v týmu poražených, poznal jsem důkladně obě strany mince, a nezdařil-li se můj záměr, mává na mě útěšlivě jedinečná šance objevit její třetí stranu – exil –, co chce spisovatel od života víc?

Všechny iluze, které jsem si kdy mohl dělat, jsem si už udělal a zaplatil za ně, vím velmi dobře, co by mě čekalo: zatímco mě kdysi můj režim odměňoval výhodami, byl mi později svobodným světem udělen bonus psance; zůstane-li má mince opravdu stát na třetí, úzké straně, nedá mi už nikdy nikdo nic.

Odříznut od věrných přátel octnu se mezi jinými nepřáteli, od nynějších se budou lišit jen menší mocí, ne však menší hloupostí a zlobou, pro pravici zůstanu nepolepšitelný výrobce lživých chimér, pro levici prolhaný ničitel nejlepších snů a zakrátko budeš vědět vlastně jen ty, kdo opravdu jsem.

Jen?, kdo už má štěstí, mít takové Ty, které zrcadlí jeho Já, právě tomu vděčím, že v mé duši není teď panika, ale mír, pozoruji tvůj profil, tvé živě gestikulující ruce, které právě dosahují roviny tvého krku, a jsem si jist: jako můj domov po ztrátě těchto zdí přesídlil bez pohromy na Sázavu, tak i má vlast poputuje neporušena v tobě, kam nás zavane osud.

Když tvé ruce dosáhnou hladiny čela, troubím k odchodu, Walter Jaeggi drží slovo, hodlá nás dovézt do bytu Havlů, kde nás naposled čeká Valtrr, hlídající malou Fínu, než se i oni dva ráno rozloučí, Ex-Excellence se přesvědčuje, je-li dvůr prázdný, nechci tu už vidět nikoho a nic, avšak vzápětí uslyším důvěrně známý zvuk a otáčím hlavu tam, kde úředně zapečetěna stále ještě přetrvává naše malinká černobílá koupelna, no ovšem!, jako vždy

– Zase jsi nezavřela větrací okénko!, říkám ti vyčítavě jako za starých dobrých dnů.

Lehký vítr si pohrává s bělavým obdélníčkem, zdušené klape dřevo, tiše drnčí sklo a do toho slyším tvůj hlas.

– Promiň!, říkáš mi samozřejmě jako za dobrých starých časů, ačkoliv opravdu nemůžeš tušit, že to okénko, jak nám budou vždy znovu hlásit přátelé, nepřestane v prázdném bytě klapat a drnčet ani za deset let, – já zavřu, až přijdem.

Dál to jde rychle a bezbolestně, lidé, zvířata, věci i místa se od nás loupou jak plátky cibule.

Valtrr naposled směle zakrouží mezi všemi dveřmi Havlovic bytu a přistane na své rolničce v ruce paní Máří, která ho v kleci, zakryté šátkem, odnáší do svého příbytku, rozuměla vždy nejlíp jeho složité ptačí duši, aťsi ho tedy teď hojně odškodní za to, že stál ve stínu našich psů, ať on jí osladí roční placenou dovolenou, kterou si po frontovém životě u nás víc než zasloužila.

Pro tebe je útěchou, že Fína zůstane s Jolanou, dlouho jsi uvažovala vzít ji s sebou, ale náš rok bude jistě turbulentní a jezevčíčí štěně potřebuje pocit domova, ono je zas útěchou Jolaně, která nerozumí světu, v němž nás musí celý rok postrádat a nesmí navštívit, protože neterř nemá ovšemže úřední právo na styk, znovu a znovu nám ukazuje školní mapu Evropy a žadoní

– Je to přece tak blízko...!

Avšak režim reformátora dra Husáka dovede přímo rekordně budovat překážky a bořit lásky, prodlužovat vzdálenosti a krátit životy.

Nebyl by to ovšem můj život, ten famózní fabulista, kdyby mi nedodal silné pokračování, v květnu roku 1987, až budu listovat v prvním německém výtisku tohoto memoárománu, dohoní nás – náhodou opět na Lago Maggiore – svatební oznámení, Jolana, už dvacetiletá, bude čekat dítě a budoucí hrdý otec, teprve devatenáctiletý, ale už urostlý a pohledný, z toho vyvodí, zřejmě rád, důsledky, jeho jméno – Jan Zelenka – vyvolá náš úsměv, který přejde v záchvat smíchu, když se bláznivé tušení potvrdí: Jolana-Julie Kapuletová si našla v miliónové Praze zrovna Jana-Romea Monteka, a televizní děd, když vnuka nepřesvědčí, že jsem to jistě v podlém úmyslu navlékl z ciziny já, se alespoň s odporem odhlásí z veselky, takže si smutnou aktualitu podrží Williamova závěrečná výstraha

„Hle, jakou metlou nebe trestá zášť!“

Skrz lásku zahubilo vaši radost.“

Dům na Sázavě svěrujeme tvým rodičům, jejichž smutný los se mě dotkne nejvíc, za celých příštích devět let tě budou smět navštívit jenom dvakrát, když po nesčetných intervencích evropských presidentů, premiérů, ministrů zahraničí a šéfů delegací Helsinské konference bude jim, dvěma sedmdesátiletým penzistům!, milostivě udělena výjimka z nelidského paragrafu, který už sám stačí usvědčit helsinské duchaření režimu z podvodu, protože nepovoluje zásadně návštěvy příbuzným osob, jimž stát nezákonně ukradl občanství, úzkost tvých rodičů, že každá z těch návštěv může být poslední, způsobí na sklonku prvé infarkt tvé matky a na sklonku druhé infarkt otcův, což nezabrání, aby je nenechali další roky čekat; jako že se nikomu nehodlám mstít: že vaši kancelář nikdy ani nenapadlo odpovědět na jejich zoufalé prosby, máte je pro mne osobně na svědomí, pane státní presidente.

Před nimi však bude na Sázavě zatímně bydlet malíř Karel Havlíček, zbavený už také obživy a bytu, zpřetrhá poslední pouto k vlasti, když prodá milované krokodýly, aby místo nich živil syna a ženu, které už zakázali zubařit, ti tři si u nás počkají půlrok na vystěhovalcké vízum do Ameriky, kde on bude dobrý pro staletý magazín National geographic, ale ne pro svou ženu, ta mu ponechá s novým krokodýlem i zánovního syna a vezme si jenom všechny vkladní knížky, co přítel, to příběh, co příběh, to příznak vymknuté doby.

Poslední úřední přípis, který je mi ve vlasti doručen, je zároveň nejzbytečnější:

„Sděluji, že dnešního dne bylo stíhání ve věci trestního činu vydírání přerušeno, protože za dobu tří měsíců usilovného vyšetřování se nepodařilo zjistit pachatele. Vyšetřovatel major Sedláčková.“

Tak tedy končí policejní sny o slušnosti a spravedlnosti, snad má alespoň nadále rrráda soudrrruha generrrála!, avšak pointu příběhu si má komediantská hvězda schovává až na poslední chvíli.

Když se obejmu s Ondrou a Terezou v mládeneckém doupěti Štěpána, který mačká fotospoušť těžknoucí rukou, jak hasí vínem dojetí, loučíme se cestou ještě v bytě u Muzea, můj zrak padá na obálku, dodanou právě poštákem, prosím hostitele s naléhavostí, kterou nechápou, aby ji ihned otevřeli, klouže z ní tuhý lístek Vyúčtování telekomunikačních poplatků, ne!, nemohu uvěřit štěstí: automatický účetní předpisuje stanici číslo 22 68 39, majitelé Vlasta Chramostová a Stanislav Milota, U Čelakovského sadu 10, Kčs 14,40 za místní hovorné v měsíci červenci.

„Vážený pane plukovníku,“ píši těsně před odjezdem doporučeně Křížovi, „při našem posledním setkání jste mi sdělil, jak velmi Vás zklamalo mé lživé tvrzení, že telefon v bytě paní Chramostové byl v kritických dnech kýmsi zapojen, a proto mohla být odposlechnuta i naše dohoda o návštěvě u Vás, během níž Vám došla zpráva o bombě.“

Přikládám fotokopii důkazu, který Vás jako kriminalistu jistě potěší. Ti, kdo Vás skutečně obelhali, zapomněli na kompjútr. Tvrzení Správy spojů o kabelové poruše je tedy jen součástí zlé hry, která se mi nejeví nevinnější proto, že v ní směl zatím zemřít jen ubohý pes. V jistotě, že čas stejně rozplete i další lži a poskytne nám důkazy mnohem lepší, zůstávám s pozdravem.“

Při posledním výjezdu z Prahy čistíme ještě před zimou hroby babičky Fíny i mých rodičů, když už se otáčíš, dotknu se rychle oběma rukama hlíny, myslím, že už vím proč, svíčky zapalujeme i na rovech milých nám velikánů s omluvou, že na Štědrý den letos výjimečně nepřijdeme, před hřbitovní branou se mi pak v té záhadně poraněné rychlostní skříní vzpříčí pro změnu zpátečka, není tedy jiné cesty než vpřed.

U sázavských vrátek opět cizí vůz a lidé, oznámí nám snad, že naše cestovní pasy byly zneplatněny?, pociťuji divokou úlevu, která mi prozradí, jak velice mě ta cesta v hloubi duše děsí, ale to jen komunální služebníci znovu zažítají tu lucernu, s křížkem po funuse, bohužel.

Ještě jednou překonávám závrať, v bilanci na žebří pečlivě vystříhávám do podoby románského oblouku hloh v živém plotě nad zbytečnými dvířky k zrušené pěšině dvacet kroků jižně od dveří haly, aby udržel tvar rok, ještě jednou spolu mlčky upravujeme hroby našich zvířat, nežli konečně vyrážíme.

– Vymíním si v závěti, říkám ti těsně předtím ještě na půdě, kterou jsem za dvacet let bezpočtukrát přerýl, přesil, překopal a přehrabal, abych jí přeměnil v píd' kulturní vrstvy této planety, kterou oni opět mění v hřbitov trilobitů, – že bude-li se tato obec, co nám teď jen páchne strychninem, chtít někdy v lepších časech, jak už mají obce ve zvyku, chlubit zas naším vyškubaným peřím, pak teprve až tu bude ulice Edisona Venora!!

Prší, ale právě to potřebovaly vybarvené listy alejí, rozsvěcují jihočeskou krajinu v jednu dekoraci, jedeme oběma vozy a vnímáme

scénu každý zvlášť, vylučuje to planou řeč i melodramatické pocity, neopouštím vlast, jen tě na jeden rok odvážím pryč od Malkuse, a tomu jsem rád.

V Nové Bystřici nás ještě jednou pořádně rozeberou, Šatrovu zapomenutou svítilnu nechají bez povšimnutí, přestože patří státu, zato mi chtějí vzít podklady ke hře o Janu Husovi, když se hodlám raději vrátit, honem rychle otvírají pancéřovou závoru, na druhé straně v Grametten mokne už dvě hodiny mladý muž s knírkem, nabízí ti galantně deštník a pronáší úvodní větu třetího jednání mého života:

– Já jsem Bruno Aigner a vítám vás jménem kancléře Kreiského v Rakousku.

Svět, X. 1978 – X. 1979

Ve Vídni převezmu státní cenu a funkci konzulenta Burgtheatru, mou první a poslední kancelář bude proslulá Erzherzogszimmer, kde také vznikne naše další novoročenka, budeme na ní už jen dva a

kost, lavinu novinářů odrazím prohlášením, že co mám na srdci, jsem léta veřejně říkal doma a nadále k tomu stojím, znají-li to, nemusí se ptát, ne-li, nemusím jim

odpovídat, kdo se nezeptá, je znovu pan Grubbe ze Sternu, nebrání mu to uveřejnit nový nebezpečný blábol, že jsem profesorem popravnictví Vlkem v Katyni myslel dra Husáka, bude to později jeden z plytkých důvodů, jimiž Praha odůvodní můj

výhost, což ovšem ještě nebudu tušit v tom roce, kdy nasadím všechnu svou psychofyzickou kapacitu, abych bez chyby absolvoval program a uslyšel, uviděl i učetl vše, co budu možná do smrti vyprávět za tichých večerů užaslým krajanům v zadrátované

vlasti, tři měsíce si vyžádá inscenace Revizora, do níž vpadne z Čech zchvácený Landovský, nebude umět slovo německy, ale dokáže němou roli německého lékaře proměnit v první úspěch, který ho na léta přidrží v

„Burgu“ ve zbylém čase s tebou stihnu projet Evropu od Capri k Laponsku, Ameriku od New Yorku ke Skalistým horám a Rakousko od Šumavy k

Alpám, spolkový kancléř i ministr zahraničí Rakouské republiky nám vyličí při každém setkání, jak jsou informováni svými československými protějšky, že náš pobyt probíhá bez závad a návratu nestojí nic v

cestě, prezident Lucernu splní dokonce Československu letité přání, svolí k převozu tělesných pozůstatků skladatele Bohuslava Martinů za čestné slovo, že se do vlasti budou smět vrátit i dva živí –

my, koncem května zatknou v Praze s mnoha jinými Václava Havla, bude se rýsovat velký proces, koncem června ti ambasáda dodá dopis, v němž vyšetřovatel Malkus určuje další termín tvého psychiatrického vyšetření, přesto tě požádám, abychom se pro jistotu vrátili ještě o něco

dřív, kývneš, víš, jak na tom návratu visím a jakou může mít obecnou cenu, tvá dobrá povaha ti dovolí věřit hvězdám a mně, čím blíží tím víc mě to bude budit ze sna, ale i

přesto se opravdu bleskově sbalíme a odjedeme ráno 4. října, což bude vědět jen Bruno Kreisky, Achim Benning a úplně na poslední chvíli i naše malinká občanská rodina, překvapení se

zdaří, hranici v Grametten přejedeme brzy po poledni, ty ve žlutém Fiátku zas za mým Renaultem, že i mně bude tancovat žaludek, představím si, jak teprv tobě, a pochopím znovu, že daň ze společného života platíš především

ty, pancéřová závora v ostnatém drátu mezi strážními věžemi nás propustí zpět do polepšovny, žaludek se hned uklidní, zas byly vrženy kostky a nyní už musíme prostě jen podat standardní výkon, na nějž tu jsou zvyklí druzi i

ti druzí, zprvu nic, úřednice Státní banky si dokonce vyžádá autogram, je to jen rutina, s níž nás odbavují, než cosi, asi telefon s Prahou, změni klima, z Jindřichova Hradce povolán náčelník, jejich šok vzrůstá, je vidět, že nepočítali s naším

návratem, nejdřív špatně improvizují, náčelník, dosud v civilu, nás počne vyzývat, abychom se otočili a přijeli později, neboť se, nic hloupějšího ho nenapadne, vracíme

dřív, pak přejde k obvyklým hrozbám nedozírnými následky, bude odbíhat a přibíhat, postupně si oblékne uniformu, nasadí čepici a připne zbraň, vrůstaje teprv těmi doplňky do své funkce jako Brechtův

papež, zavření v zasedačce v prvním poschodí, jejíž zdi ozdobeny diplomy za zkrášlení hraničního úseku, budeme vytrvale odpovídat, že v žádném případě nejsme ochotni dobrovolně

*odejít, až konečně před desátou večer kdosi, snad tajemný generál,
snad generálův doktor prezident, dojde k řešení a jeho prodloužený
prst na nás povolá družstvo vojáčků tak mladých, aby nemohli tušit,
že jejich zem si mohla kdysi dovolit i*

*spisovatele, zvednou nás ze židlí a povlečou ze schodů, na pro-
stranství před celnicí, přezářeném světlometry jak filmový ateliér, se
nám naskytne jedinečný pohled – závora do světa bude dokořán, zato
cesta do vnitrozemí přehražena barikádou služebních aut, dostrkají
nás do našich vozů a s nimi do*

*Rakouska, současně se už začne elektricky ovládaná pancéřová
kláda zavírat a otočením vypínače zmizí jako po skončeném natáčení
ve tmě naše vlast,*

*a tím black-outem začne další
příběh nás dvou, co už víme
a nezapomenem,
kde je zakopán
pes.*

1984–1987 Lago Maggiore – Vídeň – Capri

Pavel Kohout
Kde je zakopán pes
Memoáromán

Ilustrace na obálce Kudryashka/Shutterstock.com
Redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 20. 11. 2020

ISBN 978-80-274-1133-7 (epub)
ISBN 978-80-274-1134-4 (pdf)
ISBN 978-80-274-1135-1 (prc)